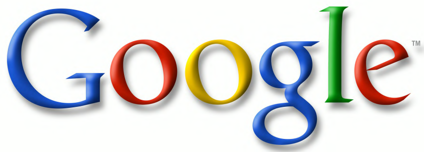
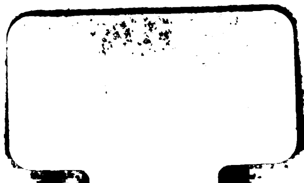
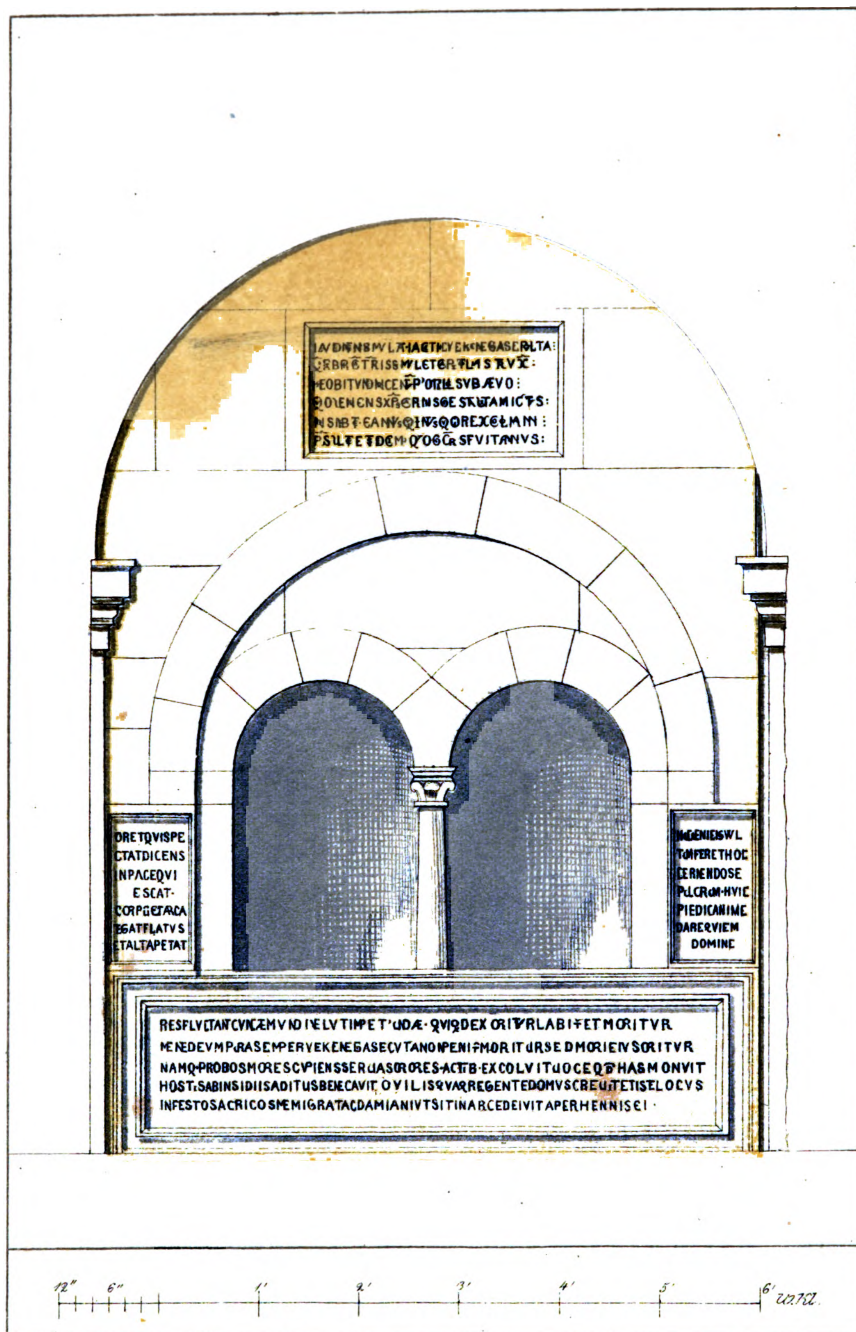

Arkiv za povjestnicu jugoslavensku

Ivan Kukuljević Sakcinski, Druz□tva
za jugoslavensku povjestnicu i starine, Agram

Grobni spomenik
Vekenege iz plemena hrvatskih kraljevah.

Arkiv V. 1.131.

ARKIV

ZA

POVJESTNICU JUGOSLAVENSKU.

KNJIGA V.

UREDIO

IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI.

(Izdan troškom družtva za jugoslavensku povjestnicu i starine.)

S kamenoreznom slikom groba opatice Vekenege.

U ZAGREBU.

TISKOM DRA. LJUDEVITA GAJA.

1859.

I.

POLITIČKA POVJESTNICA.

1.

Odnošaji

skupnovlade mletačke prema južnim Slavenom

priobćeni u izvadcih

Iz rukopisnih ljetopisah Marina Sanuda.

Od godine 1496 do 1533.

Marin Sanudo mladji, sin Leonarda, rodjen u Mletcih godine 1466, spada medju najbolje i najumnije historiographe talijanske. Slavni pisci Muratori, Foscarini, Apostolo Zeno i Tiraboschi hvale ga za dvie stvari, prvo što je pisao istinito i bez strasti, a drugo što je crpio svoja izvjestja iz vjerodostojnih spomenikah, iz javnih i tajnih arkivah, te iz najboljih suvremenih dielah. Glasoviti kardinal Petar Bembo napisao je svoju znamenitu historiju mletačku ponajviše pomoćju Sanudovih ljetopisah i drugih njegovih djelah. Slavni Antun Sabelico i Aldo Manuzio biahu pokraj mnogih drugih učenih ljudih njegovi najbolji prijatelji, a vlada mletačka nije poznavala vještijega do njega, kojemu bi bila mogla naložiti pisanje svojih zgodab, povjerivši mu sve državne tajnosti i pisma.

Od mnogih njegovih, većom stranom rukopisnih, dielah, imadu najveću cienu njegovi rukopisni ljetopisi (Diarj), što se u izvoru čuvaju u carskoj knjižnici u Beču, a u točnom liepom prepisu u knjižnici sv. Marka u Mletcih.

Iz ovoga ogromnoga djela, što ima LVIII velikih knjigah, izvadio je neumornom strpljivostju naš počastni član Josip Valentinelli, čuvar gorespomenute knjižnice sv. Marka, sve ono što zasieca u povjestnicu južnih Slavenah, ponudivši nam uz prijateljski naš poziv, najvećom pripravnostju čitavo gotovo djelo za tisak.

Naše družtvo, neimajući toliko sredstvah, da čitavo djelo napose i ujedno izdade, odlučilo je važni taj rukopis u svom časupisu „Arkivu“ izdavati, nu moralo ga je na više čestih razdieliti, nješto glede veličine djela, a nešto glede talijansko-mletačkoga narječja, većoj strani naših članovah nerazumljivoga, kojim je ljetopis pisan. Kad bude čitavo djelo dotiskano, pridat će se obširni život Marina Sanuda i točni historički i geografički imenik svega djela.

Od kolike je važnosti sám sadržaj ovoga ljetopisa, razabrat će moći svaki čitatelj. Mi mislimo, da će biti dosta ako za sada reknemo, da od svih inostranih spisateljah 15, i 16. vieka, koji su pisali štogod o zgodah južnih Slavenah, nijedan nezaslužuje toliko viere, koliko uprav nepristrani Marin Sanudo.

I. K. S.

RAPPORTI

DELLA REPUBLICA VENETA

COI

SLAVI MERIDIONALI.

BRANI TRATTI DEI DIARJ MANOSCRITTI

DI

MARINO SANUDO.

1496—1533.

ANNO 1496.

Gennajo. = Adi 23 se intese eser sta a Trau tera in Dalmatia un teremoto teribile ha profondato un pezo di monte dove era sorto uno lago di aqua dolce che tegneria 50 galie e profondo pasa 17 in 18. lontan dila tera mia 7 et che tuto Trau andava li a veder et tunc si ritrovava eser Conte Alvise Barbarigo fo di S. Daniel. (Kujiga I, listak 20).

Aprile. — Adi 7 fo preso nel Conseio di Pregadi che Nicolo da Nona con li soi 100 cavali di Zara dovese vegnir di qua et andar a Pisa etiam Sonzin Benzon et Zuam da Ravena con balestrieri 50. per uno a cavalo ivi sono mandati. (I, 69.)

— Item fo dato danari a Zuam Bolani andava conte a Zara dovese far ivi 200. galioti e farli pasar im Puia acio andaseno a Napoli a fornir quela armata. (I, 70.)

Maggio. — Et adi 22 dicto zonse Nicolo da Nona stava a Zara provisionato nostro con cavali 99. lezieri benisimo in hordine al costume de Stratioti li manchava uno el qual era morto venendo per mar et etiam dicti cavali dismontono su lio et poi zonse l'altro arsil adi 23. ita che erano in tuto Stratioti N. 730 quelo di lhoro fono facto sara scrito di soto. (I, 106.)

Giugno. — Ivi etiam fo mandato Nicolo da Nona con li 100 cavali a Pisa: et fo scrito a Milam excusandosi che non li mandavano li Stratioti rechiesti perche za haveano promeso darli in ajuto de Pisani et volevano eser di una parola ma bisognando ne manderiano a tuor degli altri. (I, 144.)

— Letera di 27 dil dito da Castel Ponte ricevuta qui adi 5 zugno. Eri sera in campo con la Maestà dil Re fo consultato che esendo i nimici a campo a Zerzeli mia x di qui et bombarda eri et ozi dito loco fo terminato chel Sig. Marchexe et jo con balestrieri a cavalo andasemo per divertir li nimici di quelo et cusi ozi siamo andati con cavali lezieri 1000 et non vulsi il Capitano andase avanti et pasi il fiume con 400 Stratioti il Capitano rimase con altri 400. et mandi

1496\. Zorzi Paleologo Zorzi Buxichij et Bernardin da Nona con cavali 200. con comision andaseno vicino ali nimici i quali corseno fin sule tende amazono in itinere do Sguizari e in li pavioni etiam do Sacomani. (I, 147.)

Luglio. — Da Pisa di tre letere vene in questo zorno come Nicolo da Nona con 300 Stratioti parti da Vico Pisano e ando uno miglio apreso Voltera ha brusato molti vilazi et datoli il guasto a strami biave vigne e albori et havevano fato uno butino che valeva zercha duchati 4000. ma tornando indiedro dali nimici che havevano havuto cognitione di questa cavalchata forono mesi di mezo e perche li nimici erano sie per uno fecero gran bataglia con ocision di una parte e laltra tandem Stratioti che non haveano con lhoro alcun provisionato ne altra fantaria fono rebatudi e conveneno lasar la preda per salvarsi lhoro et per mezo li nimici scapolono senza el butino et a Nicolo da Nona li fo ferido soto il cavalo di valuta di duchati 200.

In questo zorno per le letere di Zuam Bolani Conte et Thoma Lion Capitano a Zara se intese come il bastardo fo di Re Mathias di Hungaria con il Conte Bernardin di Frangipani con 200 cavalli e 600 pedoni hano corso su il teritorio di Zara fino ale porte dila tera et hano sachiza e destruto i primi caxali e vilazi di quel contado amazando homeni e puti despogiando femine et gran crudelta facendo et menato via 1500 animali menuti et 200 grosi: et la caxon di dita incorsione variamente se parlava: e fo dito per caxon che ali di passati vene a Zara alcuni Morlachi con 500 aspri i qual per eser trovati falsi fono tolti per i Retori e non volendo renderli se hano vendicato 100 per uno. Ma se Nicolo da Nona che in Toscana vi fuse stato non saria intervenuto questo da poi iterum corseno su quel di Sibinico et preavisato Arseni Diedo Conte et Capitano di questo li mando alcuni cavali al incontro et imboschadi molti ne amazono et preseno 6 di principali i quali sè volseno scuoder con taglia ma menati a Sibinico senza dimora eso Conte li fece apichar subito: ora per la Signoria nostra fo mandato a dito bastardo di Hungaria et in quele parte Zuam Dolce Secretario nostro el qual si scusoe prometendo satisfar. (I, 170-71.)

Agosto. — Adi 5 da matina vene letere di Pisa come Nicolo da Nona capo de 125 Stratioti era morto da una ferida abuta neli zorni pasati nele coste da un pasador in la ultima scaramuza chel feze con 60 di soi cavali contra 100 balestrieri a cavalo et 200 fanti deli nimici deli quali el ne amazo 8 et ne prese 7 el resto fugite: et lui con do altri Stratioti forono feridi e morti tre cavali et li compagni varite et

eso Nicolo morite la qual morte a tuti dolse per la optima fama e 1496.
strenuita havea item che le zente duchesche rechieseno al nostro Proveditor Zustignan Morexini duchati 200. el qual recuso excusandosi non li haver unde fuziteno di dite zente 400 fanti. (I, 191.)

— Preso 10 homeni darme con tutti i cavali bardati et armadure la qual nova sta a questo modo come Zustignan Morexini Proveditor scrise che venendo tre squadre de Fiorentini ben im ponto per socorso di... fono vedute da Stratioti et che Gregolizza da Spalato habitante a Lepanto con 70 cavali dili qual era capo dise verso i compagni se me prometeti di non me abandonar voglio andar primo a investirli et promesa la fede di seguirlo spironato el cavalo con la lanzà in resta investi il capo di squadra e butolo da cavalo morto e con quel corso investi uno altro e discavalcolo seguitando li altri Stratioti seradi insieme feceno pugna che non si cognoscevano luno dal altro salvo ai capeli tandem separati Stratioti preseno uno homo darme et cavali 12 bardati et questi menorono in campo de Pisani et ne amazono 9. questo Gregoliza fu compagno per do volte di stendardo di Jacomo Marzelo olim Capitano zeneral siche strenue si portoe. (I, 197.)

Decembre. — Vene in questa tera adi ... decembrio Zorzi Zernovich Signor di alcuni lochi et montagne vicine a Cataro in Schiavonia overo a queli confini per eser sta privato dal fradelo Stefano che regna a Montenegro et Scanderbech terzo fradelo sta in paexe dil Turcho dila Signoria col favor del Turcho come ho scripto di sora videlicet et da Zara dove lasoe 100 optimi cavali vene in questa tera con la moglie nostra zenthildona so fiola di Ant. Erizo et arivo a santa Maria Zubenigo in cha Pasqualin et la moglie con gran zoje vestita doro et etiam lui che un belisimo homo et grande vestito doro alla greca andoe ala Signoria piu volte al qual fo parlato di darli soldo et fu preso di remandar interim Alvise Sagudino al Signor Turcho per veder che dicto Zorzi Zernovich potese ritornar nel Stato et etiam ivi dovese star per quelo che bisognava posa chel Turcho voleva che vi andase Ambasadori et non aver Baylo: et perho questo Sagudino fo mandato per eser asa praticho in quele parte, haver la lengua turcha et grecha et cusi parti adi primo zener e ando al suo viazo. (I, 292.)

— Da Trau letere di Ant. da Canal Conte de 6 del instante come 150 cavali de Turchi haviano corso im planitie Tragurij et menato via 37 anime tre morti vechij et do puti et che Stratioti sono li a Trau a custodia li andono driedo et recuperono la preda presi 37 et piu Turchi li quali aspectavano altro mandato dila Signoria et dicti Turchi

1496. erano sta mandati per Thaut Bassa per Jaiza dila qual piu indriedo meglio si sapra.

De Antivari come per uno noncio di Zorzi Buzardo spazado da Fan per Constantinopoli reportava el Ducha de Ferara solicitava Turchi contra noi. (I, 302.)

— Letere da Cataro di Piero Lion Proveditor de 27 dil zonzer di Stefano Zernovich da Constantinopoli quale poi zonto fece intender a Zorzi Zernovich suo fradelo per nome dil Signor che andase ala Porta over in tre di levase dil paese quale Zorzi intendendo la trama se havea imbarchato a Budua con la dona sua fo fia di dno Ant. Erizo zentilhomo nostro e robe sue et tegniva la volta de quei et in questo modo el dito suo fradelo li tolse la Signoria: Queli di Sterniza volendo tornar soto la pristina devotion dila Signoria erano venuti dal Conte a dirli questo: el qual loco di Sterniza e in confinibus Catari ocupato era sta per forza da dito Conte Zorzi za piu tempo: unde consultato inter patres fo delibera di mandar Alvixe Sagudino Secretario a Scutari al Zanzacho per dita cauxa et per meter i confini a Antivari con presenti per duchati 250 acio dito Stefano non fazi garbuio come feva eso Zorzi el qual Zanzacho nome Perisacha et ha auctorita grande et spera di eser Basa. (I, 305.)

— Da Cataro letere come in la materia di Zernovich e dacij chel Sanzacho di Scutari Perisacha havia manda a scuoder dicendo cusi haver fato per il pasado et che eso Proveditor havia risposto do volte come aspectava risposta dila Signoria el qual non restava satisfato. (I, 308.)

ANNO 1497.

Febrajo. — In questi giorni vene a Veniexia uno fiol fo dil signor Zuam Francesco di Gonzaga chiamato Piero per andar in Goricia overo a Lunz a tuor il corpo dila sorela di suo padre Madona Paula di Gonzaga moglie dil Conte di Goricia la qual za mexi morite et instituite heredi dila dote sua esi soi nepoti et figlioli fo dil signor Zuam Franc.º predito privando li figlioli dil signor Redolfo olim etiam suo fradelo perche queli haveano provisione dala Signoria nostra chome ho dito di sopra et cusi questo voleva far andar il corpo a Mantoa. (I, 391.)

Aprile. — Domente queste cose si fano el Conte Bernardo di Goricia feudatario dila Signoria nostra per li casteli che domina sul Friul dila jurisdition dil Patriarchato de Aquileja el qual non havea fi-

glioli et ex consequenti li soi casteli et Goricia si ritornava per il feudo 1497.
ala Signoria nostra che quela patria di Friul domina moso da che non se intese par facese un contracambio con Maximiliano Re di Romani di alcuni di dicti lochi di Friul dagandoli eso Re altri casteli in Alemagna et inteso questo per la Signoria non volendo perder le lhoro ragion et dolendosi che tal cose si movese mandoe per il conseio di x in Friul et a Goricia Alvise Manenti Secretario dil Consejo di x el qual subito andoe quelo facese fu secreto perhoche si tratava nel Consejo di x tal materia ma fo scripto anchora a Zam Piero Stella Secretario nostro era a Yspruch apreso il Re di Romani che dovese dolersi con la Cesarea Maesta di queste novita perche era nostro feudo fo scripto etiam a Priamo Trum Luogotenente in la patria dil Friul che dovese star vigilante et a Sebastian Zantani Provedador di Gradischa che dovese haver bona custodia e questo perche se intendeva pur in Goricia si adunava zente: et nostri voleva fortifichar queli lochi di Friul: et pur seguiva che esso Conte havia dato diti casteli al Re di Romani zoe Codroipo Cormons et Castelnovo et che era venuto ivi uno Capitano dil Re predito chiamato Cech Jachel a tuor la obedienza di dicti lochi i quali zurono fedelta unde queli castelani di Friul molto si dolevano dicendo eso Conte non lo poteva far per eser feudo et che za lui se investite in questa tera sula piaza di S. Marco et molti si aricorda quando il fue: et eso Conte vene a Goricia il qual suol habitar a Lunz in Alemagna et e da saper che non dete Goricia: Unde per la signoria fo mandato per Nicolo Savorgnam Cavalier Zentilomo nostro et il primo de Udene et per il Gastaldo dila patria acio notifichase le ragioni che haveano che dicti lochi era feudo perche non si havea scripture di questo et lhoro veneno et anchora fo mandato per do jurisconsulti da Padoa che veniseno a dir lhoro opinione et consejar di jure i quali fono meser Zuam Campezo et meser Ant.° Franc.° di Doctori ambedoy excelentisimi doctori legenti et insieme fo consejato con li padri di colegio et perche non era tempo di muover tal materie fo lasato andar sperando pacifice col re di Romani adatar tal cose pur fo mandato li Stratioti novamente in Friul ad habitar et expediteno Zorzi Pixani Doctor et Cavalier orator electo ala Cesarea Maesta come diro di soto al loco suo. (I, 438.)

Giugno. — Da Cataro tera di la Signoria nostra in la Dalmatia vicina ad alcuni lochi dil Turcho per letere di Piero Lion Retor e Provedador nostro come ivi era venuti alcuni Turchi a quele marine vicino a Cataro con uno flambular et certi Sanzachi: i quali erano ve-

1497. nuti a tuor il poseso deli lochi fo dil Conte Zorzi Zernovich nominato di sopra et che havia tolto bona parte de Zupa: la qual era dila jurisdition dila Signoria nostra licet per il conte Zorzi predito alias fuse dominata: siche in queli lochi era qualche pericolo di novita da esi Turchi perche haveano corso propinquo a Cataro et fato qualche dano per la qual cosa Venitiani erano in qualche dubio che non fuse principio di romper guerra col Turcho: unde scriseno al Capitano zeneral che era a Corfu che dovese retenir tuti i navilij li capitava de formenti et mandarli a Cataro: item fo scripto a Zenoa a Domenego Malipiero al qual havia abuto licentia di levarse che visis literis dovese vegnir di longo senza andar a Corfu a Cataro con le 6 galie et scripto al Retor di Cataro e a Franc.º Cigogna che za era partito et si judichava havese fato la intrata in Cataro che andava sucesor di Piero Lion che con ogni dexterita vedese de aquietar quele cose et dar aviso dil tuto alla Signoria: perche la tera di Cataro e fortisima et hesendovi vituarie e inexpugnabile: benche el signor Turcho tien uno loco ala boca di quel colfo chiamato Castelnuovo dove ha bona custodia di zente e artilarie: or e da saper che dicto Franc.º Cicogna rescrise come havia adatato et che dicti Turchi erano levati senza far altra movesta, et questo per aver persuaso ad alcuni Turchi che in Cataro venero a parlar a eso Rector i quali dicevano non eser venuti per altro che per tuor il poseso dei lochi dil lhoro Signor et che volevano mantegnir la bona paxe havia eso suo Signor con la Signoria siche di Cataro piu non si parlava. (I, 461.)

— Queste sono le tere et lochi dove in questo ano era stato et e garbuio di peste.

Cesena Rimano Ancona Rechanati Loreto Ortona da mar Lanzam Roma Napoli Fiorenza Pisa Labruzo Trieste Muja Castelnovo de Istria Sanlorenzo et Sanvicenzo Segna Durazo Albania la Valona et Salonichij et Cologna. (I, 462.)

— Et e da saper come a Viterbo seguite in questi giorni alcune novita ritrovandosi ivi el Robabel Arziepiscopo di Zara per nome dil Pontifice a quel governo par che Colonesi intrase in la tera et amazo alcuni Orsini soi contrarij adeo tutto Viterbo era in arme et molti fo morti. (I, 464.)

— Adi 17 dito nel Consejo di Pregadi fo meso parte di elezer per scrutinio do synichi ale tere da mar con grandisima liberta et utilita havendo la mita dil neto et dile pene doveseno andar in Dalmatia Albania Grecia Candia Arzipelago Cypri et im Puja in le tere di no-

vo abute et che menaseno do Canzelieri con lhoro et acio non havesено alcuna pasione fo etiam preso parte che non poteseno eser balotadi niuno che za anni 12 havese abuto rezimento niun in dicte tere da mar ne pare fio frar et zenero da ani 6 in qua et cusi fono electi Piero Sanudo fo di Pregadi et Luca Trum fo di Pregadi el qual era in leto amalato et licet foseno di qualche gravita pur per lauctorita havea aceptono et e da saper che feno dicti synichi per conforto dili citadini et maxime di queli di Puja che pur se intendeva et fo decreto primo doveseno andar a synichar im Puja. (I. 465.) 1497.

— Da Cataro di Franc.° Cicogna de x del istante come havia adatato le cose con Turchi zoe che quele zente erano partite senza far altra novita come ho scripto. (I, 467.)

— Che a Viterbo erano intrati li Gateschi con molta gente et cum aliquot hominum cede haveano posto a saco 14 case et el Gubernator el qual e larzivescovo de Zara vix in arcem evaserat et essendo remaso el suo cavalo a uno servitore suo el qual il volse francare li fo getada meza testa in terra con una ronconata: le altre cose a menuto non le ho molto cerchate nisi quantum ad aures fama protulit. (I, 469).

Luglio. — Da Cataro vene letere di Marchio Trivixam Capitano zeneral nostro come adi 21 dil pasato era zonto ivi con la sua galia et che quele cose erano conze benisimo Turchi andati via senza haver facto alcun dano tamem Zupani havea giurato fedelta a eso sig.r Turcho: item dimandava licentia di vegnir a disarmarsi per non eser importantia el suo star piu fuora come etiam per eser vergogna tegnir uno Capitano zeneral fuora con si poca armada et do Proveditori. (I, 481.)

= Copia de una letera che scrive signor Ferisbego Sanzacho de Scutari al clar.mo meser Marco Trivixam dignis.mo Capetano zenarel da mar dila il.ma Signoria adi 24 zugno 1497 ricevuta in Cataro et traslatada de schiavo in latin.

« Al glorioso et molto potente et de ogni honor et laude granda da Dio donato fradel mio mazor gran Capitano general recomandazione Dapo te fazo a saver come me vene comandamento dal gran Imperador che debio andar a descriver Zupa saline e datio de Cataro tegnir tuto per nome del Imperador et mi per comandamento del grande Imperador me levi et veni ale saline del Imperador descrisi Zupa saline tolsi per nome del Imperador per tegnirla per el dito secondo che me ha comanda il grando Imperador et per questo piu fiade ho mandado al primo

1497. Provedador de Cataro et anche a questo a loro mostrando el comandamento del Imperador che me venuto: notificandoli chel grande Imperador me ha comandato che debio scriver et tuor per nome del Imperador Zupa saline et el datio et cusi de questa cosa cavati le man: perche cusi e comandamento del Imperador et loro finamo ogni volta me hano resposto: Nui per questo non te podemo responder finche non habiamo comandamento dala Signoria nostra o fin che no vegna el Capitano general che lui per questo ve rispondera adesso ho saputo che la vostra Signoria e venuta per questo et perho ve fazo a saver el comandamento del Imperador: et da li aspectamo vera resposta per questo se ne voleti lasar Zupa saline e datio che tegnimo per nome del Imperador como el gran Imperador ha comandato o non voliti per questo femo risposta vera che sapia et se sete in paxe cum lo Imperador o non perche mi non ho facto al vostro paese ne a vostri homeni uno danaro de dano dapoiche son vegnudo in questi confini perche cusi me ha comanda el fortunato Imperador salvo che ho tolto Zupa saline per nome del Imperador et cusi le tegno secondo che me ha comandato: adeso ho inteso che tu he un savio et potente Signor dela Signoria de Veniexia et da ti spiero che farete che sia adimpido el comandamento del Imperador et la paxe che e fra el fortunado Imperador et la Signoria se fortificha e non se rompi et se non volete adimpir questo comandamento del Imperador per questa cosa sapie de certo paxe et lamititia che e fra el grando Imperador e la Signoria tu haveraj desfato et da ti mando Subasi del Imperador Cadarbeg quel che ve parlera da parte nostra credetilo che son le parole mie et Dio augumenti la Signoria vostra..»

S. Sor. Ferisbeg de Scutari

Copia dela risposta del claris.º Zeneral
al Sanzaco antiscrito.

Marchio Trivixam ec. al magnif. et de ogni laude et honor degno el sig. Ferisbego Sanzaco de Scutari ec. la degna salutation: le vegnudo da nui el savio et prudente homo Cadarbego Subassi vostro Ambasador et have portado una letera dela Signoria la qual ne dixe vujj esser venuto in queste contrade per tuor el paexe del sig. Zorzi Zernovich subzonzando questo eser de mente della ex.cia del Gran Signor et che non vogliamo contrariar al voler suo perche la sua ex.cia intende observar et mantegnir la paxe che lha con la il.ma Signoria nostra et non la voler romper ne violar per algun modo nui havemo visto molto volentiera el vostro Ambassador per respecto della Si-

gnoria vostra et havemolo etiam molto ben inteso in tuto quelo che 1497. per parte vostra el ne ha dito: ve respondemo che semo anche nui de questa medema opinion de mantegnir la bona paxe et amititia come scrivete et pero del paexe fo del Zernovich nui no ve impazemo ne volemo impazarse cosa alguna ma disemo ben che Garbli et le saline son state et sono dela nostra il.ma Signoria come se mostra per carte antige et per confirmation del Gran Signor morto et anche per questo grande Imperator che e vivo: ordenade con la sua boca doro et quele havemo sempre tegnudo et poseso et tegnimo de presente et posedemo et perho non ne die adeso per cativa information de qualche cativa e trista persona dada ala Signoria vostra o da altri eser facta alcuna novita et se ben havete facto cathastico o scriptura: come dice el vostro Ambasador de cosa alguna et mandado ala Porta che nui non savemo niente zo che avete facto: Ve dixemo che se el Gran Sig. savese che ne volete tuor quelo che ze dela Signoria de Veniexia et dele antique jurisdition de Cataro et confirmada specifice per eso Gran Sig. et per la bona memoria de suo patre la sua ex.cia che he justo et vero Sig. et che non vora vegnir a mancho dela soa parola non lasaria far torto ala nostra il.ma Signoria de Veniexia con la qual ha et vuol mantegnir et conservar la bona paxe et amicitia che sono in fra de lhoro quanto veramente al far vegnir un homo per scuoder dali vostri li datij con le condition che faceva al Zernovich dicemo che questo sempre sara in vostra liberta et non li sera devedado et se la Signoria vostra come a zurado el vostro Ambasador vegnera al pian a far dano et scandolo contra la mente del vostro ilus.mo Signor ve disemo che non lo credemo per niente perche facendolo vuij ne saresti cason et con la ex.cia del Gran Signor haveresti a render rason et nui non posamo far de mancho de non se rechiamar et doler ala Porta con el Gran Sig. questa e la resposta nostra la quale anche havemo dechiarido al vostro Ambasador in presentia de ogni homo perche volemo che tuti intenda che nui volemo observar et mantegnir la bona paxe et amititia che hano insieme et Dio augumenti la Signoria vostra. Cathari die 24 Junij 1497. (I, 484.)

— Da Cataro adi 13 zugno si intese come do grandi caxali dil distreto di Cataro chiamato Montenegro quali erano soto il governo dil sig. Zorzi Zernovich si havia dato al Turco la qual cosa dete che pensar molto a nostri per eser proceso per nostra colpa atento che ali zorni pasati esi habitanti veneno ala Signoria dimandando li fuse provisto e meso i confini tra lhoro e Turchi azio non fosero de-

1497. robati e vedendo eser menati in longo partino desperati e piu tosto elexeno darsi di volonta al Turco che esere maltrati da Catarini: questi dimandavano benche fuseno soto Cataro voler pagar soi dreti a Cataro e haver Retor da per si a sue spexe e non star suzeti a Cataro et al incontro Catarini alegava la Signoria averli acetadi con le vile sudite e fato i privilegij non doveva separarli tandem dicti caxali se deteno al Turco et si feno soi carazari. (I, 488).

— Adi 9 luio vene letere di Zuam Morexini Luogotenente nostro in la patria di Friul et di Sebastiam Zantani Provedador a Gradischa de 6. del instante come il zorno avanti Todeschi mosi da Gorizia veneno li al incontro de Lizonzo dove era sta per nostri fabricato uno molin in le jurisdition del Capitolo di Aquileja et quelo brusoe che fu di gran incomodita e dano dili habitanti in quela citadela de Gradischa perche potevano reputar haver el dito molin nel centro di quel loco per la qual cosa si convegnera andar mia 5 lontana con gran incomodita et che veneno dicti Todeschi armati asa quantita el numero non sapeva ma judicava fuse piu di 200 et perho dimandava che la Signoria provedese a mandar fanti o altri in quel loche di Gradischa perche stagando cusi senza eser custodita ne era pericolo ne altri ivi si ritrovava se non Polo da Zara Contestabele che de li stava senza compagnia item che da poi a hore cerca 19 nel dito zorno era venuto li in Gradischa uno sudito nostro a cavalo cridando Todeschi sono a Brama loco distante de li zerchado balestrade sopra una posesion tenuta per Polo da Zara predito et che havia circondato el dito Polo in caxa et se presto non era socorso lera tagliato a pezi con tuta la fameglia di che inteso tal cosa per li habitanti et soldati di quel luogo di subito corsero con le arme sopra el luogo per sopraveder senza perho alcun mandato ne saputa di eso Proveditor et li trovo cercha homeni 50 che haveano cargato cara 8 formento che per forza dila posesion tolevano et exportavano via che erano de Caster Porpeto castelani soto Udene che per certa diferentia havea con dito Polo da Zara et visto per nostri che loro se volevano far raxon a so posta e che era fato tal forzo sono ale man et sono feriti di nostri soldati e morti tre e dala parte adversa et feriti molti e mesi in fuga. (I, 488-89).

— Adì 19 dicto vene letere di Marchio Trivixam Capitano zeneral date a Cataro item di Domenego Malipiero Provedador dil armada come adi 8 era zonto con le 6 galie et che adi 9 era venuto dal Capitano uno Ambasador dil Sanzacho di Scutari a dolersi che quelo havia facto ec. Tamen ancora quele cose non erano adate et chel Sa-

gudino si faticava et che la licentia dil Zeneral non era ancor zonta et che ringraziava Idio di eser zonto li. (I, 492). 1497.

Agosto. — Adi primo avosto per uno gripeto picolo spazato da Cataro dal Capitano zeneral et di Domenego Malipiero Proveditor dil armada de 19 luio se intese prima quele cose de li prendeva bon camino quel Sanzacho aspectava mandato dil Sig. et in Zupa havia mandato quatro Turchi et za per la Signoria nostra era sta scripto de li che fuse remandato Alvise Sagudino a Costantinopoli a veder si con persuasione dicto sig. volese lasar Zupa saline et dacio perche si ben Zorzi Zernovich le teniva tamen antiquitus era dila jurisditione di Cataro loco nostro. (I, 500).

— Adi 5 avosto nel Conseio di Pregadi fo decreto chel Capitano zeneral nostro che era a Cataro et havia abuto licentia di vegnir a disarmar visis presentibus dovese lasar a Cataro Domenego Malipiero Proveditor dil armada con do galie et eso Capitano con il resto che numero... dovese andar in Arzipelago a trovar Hieronimo Contarini laltro Proveditor dil armata con auctorita di armar navilij retegnir nave ec. et proveder ala dicta armata turchesca che in quele parte danizava et asegurar maxime le galie di Levante che di zorno in zorno doveano andar a lhoro viazi et li Capetaffij erano za in Istria et fu suspeso la licentia data al Contarini Zuam Francesco Venier et Polo Paladim lisignam di vegnir a disarmar per fino altro non haveano dala Signoria nostra et cusi con questo tal ordine fo expedito uno gripo con letere al Zeneral. (I, 50).

Settembre. — Adi 15 dito nel Consejo di Pregadi fo preso parte atento che la comunita di Sibenico havese mandato soi ordini in questa tera a impetrar poteseno per segurta di quela cita far una forteza sopra uno monte chiamato Novi mia x di Sibinico et 4 dil aqua zoe dove sono i molini et che la Signoria nostra volese contribuir fino a duchati mile di li qual duchati 600 erano ivi a questo efecto per far una forteza non dove la voleno al presente ma altrove e che il resto lhoro se oferivano di far la spexa et questo fevano per eser quel loco di paso et Turchi non porano piu corer come questo ano, hano ivi facto et cusi fo decreto di compiacerli et scrito Arseni Diedo lhoro Conte dovese farlo principiar. (I, 554).

Novembre. — Per letere di Domenego Malipiero Provedador nostro fu in armada se intese chome havendo abuto comandamento dila Signoria nostra de andar di Cataro dove era ala Rocela chome scrisi ivi era andato et havia preso dicto loco e do galie di quel corsaro fran-

1497. cese che ivi in Calabria danizava et havia impichato tuti i homeni et il modo che seguite piu di soto scrivero riportandomi ale letere dil prefato Proveditor. (I, 581).

— Havendo scripto di sopra la morte dil Vescovo di Puola Orsini et il Malipiero al qual era sta renonciato et chome el Pontefice a requisition dil cardinal Michiel da poi partito Nicolo Michiel orator nostro di Roma lo havia conferito a Simon suo fiol el qual episcopato ha de intrada duchati 800 et perche venuta questa nova in questa tera parse al Principe di haver a mal dicendo Oratori non poteva haver ne impetrar per niun suo parente beneficii tamen era partito di Roma chome ho dito et fo stentato a meter la parte im Pregadi di darli il poseso. Siche el Papa si muto di opinion e lo dete a uno Altobelo di Averoldi da Brexa fiol bastardo dil Arziepiscopo di Spalato Bortolo el qual dete al Papa oltra lanata ducati 1500: et cusi lo publicoe in Concistoro et il Michiel have pacientia perche non era sta publicato et per Pregadi li fo dato il poseso et Simon Michiel rimase im puris naturalibus siche . . . . et talvolta e meglio eser citadino di una cita che patricio nostro questo dico per eser sta fato torto a dicto da cha Michiel. (I, 586).

Decembre. — Adi primo decembrio per letere di Parenzo dil Canzelier di Marco Contarini Podesta a Parenzo che tunc era in questa tera se intese el caso miserabile dil romper di do nostre galie di mercha adi 27 dil pasato nel porto di Cigala vicino a Cherso et Osero videlicet una di Alexandria patrom Zuam Morexini forteza et laltra di trafego deputata a Baruto patron Ziusto Guoro: il modo scrivero di soto et poco da poi per letere di Alvixe Badoer Conte di Cherso et Osero se intese la verita e il modo fo questo che volendo venir queste do galie separade dali lhoro capetanij perhoche Francesco Valier Capitano dile galie di Baruto vene di longo et paso Quarner et zonze salvo in Istria ma a queste do galie hesendo propinqui al dito Quarner parse a dicti patroni non voler pasar di note ma tirarsi nel porto de Cigala et cusi ha hore cercha XXI prima volendo intrar sora la bocha fo vento e la Morexina senza fortuna dete in terra et si rompete et cusi in quello istante la Guora. (I, 588.)

— Adi 17 luio si ave il Sig. Turcho fa edifichar con solicitudine uno castelo sopra i confini di Zara verso Tonina ai confini di Laurana nostro loco e lo fa inexpugnabile e in sua liberta scorer fino in Lubiana e Friul havendo Tenina senza contrasto. (I, 599.)

Anno 1498.

Giugno. — Vene in questa tera el Conte Zorzi Zernovich steva a Ravena per alcune cose dila sua conduta, fue a la Signoria et poi ritornoe a Ravena ale stantie a lui deputate. (Pripoln, K. I, L. 83.)

Luglio. — Adi primo luio di domenega esendo in questa tera el Conte Zorzi Zernovich come ho scripto di sopra con molti dila sua compagnia: et havendo usato a Ravena parole bestial etiam non esendo im piacer al Sig. Turcho che questui dala Signoria nostra che era suo schiavo e rebelo fuse tanto honorato e datali conduta over per altra causa che fu secreta: di ordine di capi dil Consejo di x in questo zorno hesendo im palazo: fue per li Capitani nostri retenuto et posto in la prexon dil armamento et era Cai dil Consejo di x. Ant.° Trun, Zuam Mocenigo et Alvise da Molin, ma non fu butado Colegio ni altramente examinato se non che 8 zorni da poi chiamato el Conseio di x con gran zonta fu divulgato era sta expedito videlicet caso dila conduta, chel stagi in Toreselle ivi confinato ad bene placitum dil Consejo di x senza limitarli tempo alcuno et cusi fo posto. (Pripoln, K. I, L. 88-89).

Agosto. — Adi dito la sera a hore 23 el conte Zorzi Zernovich scampoe di Toresele dove havea do Guardiani li quali lui li ligoe con le man et testiculi da diedro adeo non si poteano mover et ussite fuora: andoe im piaza monto in una barcha si fece vogar verso lido dove si vesti da frate di San Zanepolo et havia barcha et si fe vogar drio ali do castelli et voleva andar verso Trieste over Segna: et fu conosuto da uno Nicolo de Vidal che Capitano dila grasa et posto volontarie in barcha con promision di vogarlo fuora al qual si fece dar duchati 16 et una taza d' argento et fato star baso fino che vene li Capitani nostri et a hore 3 di note fo remenato in camera nuova dil tormento: et ivi la matina el viti vestito di frate: adoncha questui voleva scampar et per inteligentia dil mondo e da saper chel stava in Toresele ligo li do Guardiani come ho dito si fe vogar a lio et uno Graciul scudiere dil principe el chonosete e dise a colui el vogava varda e meti mente dove tu vuogi questui perche limporta: et cusi questo fante che era di S. Jac.° di Prioli de S. Domenego butato a lio dove era altri Stratioti zoe queli venuti novamente per aver soldo: con questui era do vestiti ala grecha et lo remandoe a castelo per veder di tuor barcha di peota a cinque remi et fenzava voler andar a Loreto: et nel ritorno trovo questo Nicolo de Vidal con la sua barcha di oficiali che per n.° 4 dil oficio dila Ternaria nuova e dise habia mente che ho voga a lio Zorzi Zernovich e vado

1498. per una barcha di peota: et eso Nicolo ando a lio et nula trovoe: in questo mezo venuto im piaza era hore una di note Alvise Manenti Secret.º dil Consejo di x et ordino a Zuampiero dile Majete Capit.º dile barche dil Consejo di x Zenoa vasalo et altri Capitani che con barche andaseno parte verso li do casteli altri a S. Zorzi mazor e tutte le barche doveseno zerchar sil trovava questo Zorzi Zernovich e retenirlo, dubitando over il tolese la via di mar over di Ferara: ma in questo interim dito Zernovich monto in barcha di peota et volendo uscir dili do casteli Nicolo de Vidal li mese pena per parte di cai ali patroni non vogase et acostato a lai trovo dito conte Zorzi et con bone parole solo lo fece montar in la sua barcha el qual era come ho dito vestito da frate et lo meno a S. Marco fo posto in camera nova stete 8 zorni poy con bona custodia fo reposto in Toresele al loco suo ne li fo fato altra examinatione perche per pocha cosa fue retenuto ergo etc. erano capi dil Conseio di x. Troylo Malipiero Marco Ant.º Morexini Cavalier licet fusse intrato Consier et Francesco Baxadona: i quali non parse di farli altro etc. (Pripoln, K. I, L. 113-114).

Ottobre. — Da Liesna di S. Alvise Barbarigo Conte nostro vene letere date adi 2 octubrio come era venuto da lui uno frate Ant.º Rizo da Spalato: et ali dito come trovatosi in li zorni pasati in Narenta dove e pratico e cognoscente con lo amondar dil dito luogo di Narenta et li dimando si era stato in Crayna a cerchar elemosina rispose di no per eser homeni indomiti e cativi: et lui dise le vero che non vogliono star soto obedientia dil Sig. ma fra pochi zorni vedereti che starano soto obedientia perche e sta scrito dala Porta una letera al Basa dila Valona debia vegnir con XXV fuste ala damnification et destrution di esa Crayna et Chacichij con imposition tamen che ne subditi ne tere dila signoria nostra siano molestate qual frate subito da Liesna si parti per andar ali dicti de Chacichij a notifichar tal cosa acio si provedino perho advisava eso Retor: per eser in proposito nostro diti Craynesi et non Turchi con li qual si vicinerebe si haveseno la Crayna. (II, 17.)

— Item fo posto per lhordene nostro di mandar 200 stera di formento a Budua per sovention di queli poveri nostri provisionati et 500 taole per bisogno di conzar la fortezza la qual parte ave tuto il Consejo. (II, 20.)

— Adi XV octubrio in Colegio in camera di sopra dove se reduze i Savij: vene alcuni Ungari con una letera di uno episcopo fu fratelo di dno Jo. Tuziano (Joannes Thuz gia Bano di Croatia) baron di Hunga-

ria che za alcuni zorni morite in questa tera et honorifice sepelito 1498. qual stava in questa tera et andava con la Signoria li zorni deputati era vechio portava barba: or questo episcopo e chiamato Osvaldus episcopus Zagabriensis qual rechiedea la fiola fosse di eso so fratelo et la roba et venuti con Alberto Ager merchadante todesco in Colegio dimandoe questo ala Signoria libero transito et cusi li fo conceso et rescrito in bona forma a dito episcopo. (II, 22.)

— Da poi disnar fo Consejo di x e fo asolto il Conte Zorzi Zernovich a requisition dile letere dil re di Franza et dil orator di Monfera el qual conte Zorzi cavato di Toresele la matina vene vestito doro in colegio et ringrazioe il principe el qual li disse conte Zorzi la Signoria a usa clemenza verso di voi et si vi ha posto in liberta et fo risposto ale letere dil Re di Franza come a sua compiacentia questo era sta facto e saper dito conte Zorzi fo retenuto per haver straparlato. (II, 38.)

Novembre. — Adi 7 novembrio in Colegio nula da conto: vene letere di Sebenico di S. Arseni Diedo Conte et di S. Marin Moro Conte a Spalato come queli citadini pregava la Signoria dovesse poner in la comission dil orator nostro si mandava al Turcho il dolersi di certe anime menate via noviter da Turchi a lhoro circumvicini et veder di rehaver quele.

Vene S. Fran.º Cicogna venuto Retor e Provedador di Cataro et referi sapientisimamente primo il sito di Cataro qual e incolfado 18 mia in mezo di la Bosina e Servia; el castelo forte mal custodito vi e castelam S. Andrea Capelo va per tuto a duchati 7 al mese solamente lopinion sua saria non uscise di castelo et havese duchati x al mese e fuse azonto qualchè paga di piu, et che ali fanti dila tera quali custodise le mura li avanza molte page: et come el Turcho confinava propinquo ala rocha per le raxon dil Zernovich dila montagna negra item dila cosa di Zupa fo gran dano ali citadini di Cataro per l'intrade la qual rebelion procese da 4 giotoni quali fono bandizati perho per il Consejo di x item che il Sanzago di Scutari Ferisbei che homo da ben ma quelo Subaslach Governador di stato fo di Zernovich e cativo et fe alcuni dani ale vile di Cataro: li scrise et fe restituir parte dil dano: item voria li duchati 350 dona la Signoria a queli di Cataro: et che la muragja staria ben ala cadena al principio di quel colfo dove stano li Stratioti si spendeva duchati 100 item Cataro conclude eser fortisimo et inexpugnabile non pol acamparsi campo a torno et che li Turchi di Castelnovo per non poter far senza la tera di Cataro convicinano ben: Cataro e ben populado a bon animo verso la Signoria la

1498. camera e povera duchati 150 solum oltra la spexa laudo il Camerlengo Nicolo Balbi fo di S. Marco et el principe de more lo laudoe ec. (II, 68.)

Novembre. — Vene el conte Zorzi Zernovich introduto dal sopradito orator qual havia prima duchati 40 di provisiom al mexe et dimandoe qualche modo da poter viver et el Principe consultato col colegio li rispose andase scorando che al presente non era per hauer la provisione e li bastava fuse perdonato et cetera: Qual poi dimandoe licentia di poter andar dal sig. Constantin Arniti over Comino suo barba a Monfera: zoe fratelo dila madre sua et li fo data ordinatione dile letere di paso: el qual andoe ma pocho stete che iterum qui tornoe. (II, 83.)

— Da Cataro di S. Franc.º Querini Rector e Proveditor nostro do letere di 25 octubrio: Una molto copiosa dile cose de li et dila custodia et provision bisogna per laltra come era venuto il Subaslacho che governa Montenegro che fo dil Zernovich a Zupa con 300 persone per far manzarie si a manda a oferir a eso Proveditor et presentarli et di converso li havea mandato certi presenti item Ferisbei Sanzacho di Scutari si ritrovava eser zornate cinque di Cataro qual si aspetava a Scutari. (II, 91.)

Dicembre. — Da Trau di S. Lorenzo Corer Conte di certa incursion fata per Turchi in queli confini et menato via anime et animali tamen il teritorio di la Signoria nostra non era sta tocho ne fato dano. (II, 115.)

— Di Antivari di S. Bernardo da Canal Pod.ª in risposta di quelo li fo scripto per avanti zercha Turchi vicina con Antivari: et nara il seguito et tutavia era qui Oratori di quela comunita qual dicevano gran mal di lui comesi a nui. (II, 119.)

— In questa matina atento che per letere di S. Vetor Bragadin Conte di Sibinico et per uno orator qui la Signoria nostra era solicitata a mandar certe munitiom in quela tera et cusi castigata la polizia per lordine nostro fono balotate. (II, 123.)

— Da Spalato di S. Marin Moro Conte date adi 12 novembrio come ali 8 in li lochi dil Ducha Zuan Corvino zoe ad Alban vicino a Crisa corse 300 cavali di Turchi verso Crisa et havia disfato quel paexe e introno in do nostre vile sotoposte a quel teritorio e robono anime e animali: et eso Conte mando do homeni a parlar al Voyvoda loro capo di Crisa: qual restitui il tuto et di più 6 anime de Crisani credendo fuse nostre siche quelo panadego hano disfato: item come a Poliza

loco nostro: et hano privilegio lhoro di elezersi uno Conte qual dia star uno ano et questo e al presente e ani 7 vi he et ogni 4 mexi e tenuto cavalchar per il paexe. Tamem questo non va: per tanto saria da proveder fuse fato uno altro justa li suoi privilegj et dil caso seguite su quel di Poliza dil puto fo menato via. (II, 124.) 1498.

— Di Sibinico di S. Arseni Diedo Conte di tre come la domenega adi 2 a hore 5 avanti zorno seguite che 250 cavali de Turchi corse di hordine dil Sanzacho di Bosina con trombe e stendardi a una vila nostra chiamata Stintichi mia 25 de li: et menono via 150 anime et animali in tuto zercha 6000 et andono via: et come eso Conte volea mandar uno meso al dito Sanzacho a dolersi et non si trovava chi volese andar per eser acaduto pocho era che fo mandato uno orator al Sanzacho di Narenta per certe incursion fate su quel di Sibinico: dicto orator fo tagliato a pezi perho queli citadini si dubitano andar et questo fo dimandando 12 anime per Turchi tolte. (II, 155.)

— Introe li Cai di x et lexe letere abute di campo e di Albania zercha Turchi et da poi disnar fo ordinato Pregadi et non vene il Principe fo leto letere fino hore una di note et chiamato el Consejo di x fo tolto licentia di lezer al Pregadi una letera di Durazo et prima fono lete letere di Franza con gran atention di tuti et quele di Corfu non fo udite.

Da Durazo di S. Vido Diedo Baylo et Capit.º dei 16 novembre al Consejo di x come adi 15 era intrato li uno con cavali 50 per nome di Maumech Bei Flambular di Teranova et portoli una letera dil dito come el volea corer in quele parte per ruinar Albanesi et non dubitase non haria alcum dano dumodo non dese recapito a diti Albanesi: Rispose non daria per haver cusi in mandato dala Signoria nostra item che uno Turcho era con questi suo amico za anni 20, li dise scrivi ala Signoria come il Turcho fa una gran armata per pasar questo instade im Puja: et io so li secreti dila corte dil Signor et che dito Signor vol mandar uno homo ala Signoria a dimandar li dagi aiuto in quele tere la tiem im Puia, et che havendo danari ogni do mexi aria aviso dile cose dil Turcho: et come ala Musachia vicino ala Valona per homeni venuti era aviso si conzava zoe si taiava legnami 3000 per far fuste et per larmata et dice sara Capitano di dita armata Mustafa Bei el Sig. li da Gianizeri 3000 Asapi 2000 cavali 5000 et preparava gran armata. (II, 169).

— Da Trau di S. Lorenzo Corer Conte in recomandation di queli

1498. poveri soldati quali non haveano che viver era data la letera adi 30 octubrio et mandava uno a posta a solicitar fuse mandate le page: fo comesa ali Savij ai ordeni. (II, 183).

ANNO 1499.

Gennaio. — Di Cataro di S. Franc.º Querini Proveditor qual per le facende non fo lete. (II, 208).

— Item fo posto per 4 de nui Savj ai ordeni et fo opinion mia di mandar 2000 stera di meio a Cataro 20 miera de biscoto bote x di asedo et 6 de oio per la monition di quela tera et castelo ne se posi tochar soto la pena di furanti item mandarli duchati 200 di raxon dila fabricha per scarpar certo monte etiam mandarli duchati 40 per far la fortification di uno loco da star Stratioti et uno ponte: come era consejato per letere di quel Retor item fuse fato cavar il foso et chel Retor dovese far la mostra di queli fanti et casar tuti paesani ne queli poteseno haver soldo altro cha taliani et dovese poner le guarde e fu presa. (II, 214).

— Ancora in questo zorno fo aldito Nicolo Segonti da Cataro Scrivan ala camera venuto qui con letere di quel Retor per dar certe information di quele cose da Cataro maxime per le saline fo dil Zernovich et consegliava si dovese tuorle per la Signoria, nostra ad aficto qual Turchi le darano et saria gran utile nostro. (II, 223).

— Da Zara di S. Simon Guoro Proveditor dil armada et S. Andrea Zanchani Orator va al turco de ultimo dezembrio come con gran stente trovava homeni per interzar quela galia et non a valso meter banco in tera e a convenuto tuor per ruodolo homeni et haveano ricevuto eso Orator letere di la Signoria nostra zercha la incursion fata per Turchi su quel di Sibinico et etiam la deliberation zercha queli Zenoesi di Cafa li era sta lasato il contrabando dile specie a Modon: et che andera a Sibinico licet sia sinistro item avia parlato con uno veniva da Constantinopoli parti adi x novembrio e venuto a Dulzigno dice il Sig. non havia fato preparation di armata si non riconzava do nave a charena et meteva le galie in hordine tamen di certo feva armata. (II, 244.)

— Di Sibinico fici lezer una letera dila comunita di 17 zener al suo Orator qui chiamato Lunardo de Gersanis come Turchi haveano corso a una vila di quel teritorio chiamata Slifno e menato via 74 anime et erano ivi tunc il Proveditor Guoro e Orator va al Turcho tamen la Signoria non ha letere.

— Adi 24 zener in Colegio vene S. Zuam Bolani venuto Conte di Zara dise haver fato justizia di la camera non se aver impazato ma lasa el cargo a S. Franc.º Marcelo Capit.º et dila forteza mia 20 lontana chiamata Nadino non era compita e laudava asai fuse compita et che quela Madona Dorothea fo mojer dil Conte Carlo di Frangipani che vicinava ben con nui et che havia sententia uno: A scoso per formenti e megij mandati de li zercha duchati 1000 et condana in queli el Capit.º non fu in opinion si chiama Piero di Venturin qual havia caso dil oficio: item dise di Zuam Corvino di Crovatia fo fiol dil re Mathias qual e imbriago dala matina ala sera item come li casteli di Laurana e Novigradi erano im pericolo per Turchi: il Re di Hungaria havia manda uno governador in li lochi di dito conte di Croatia zoe 4 lochi zoe Tenina Sisin Ostroviza et uno altro castelo et Turchi danizava li eso Conte et fe uno dano su quel di eso sig. Zuane per Stratioti de animali 6000 lo menazo a ben convicinar con nostri questa Madona Dorothea di Crovacia a uno fiol di ani 20 qual ha 100 cavali e si meteva contro questi et che dia vegnir soi Oratori de qui a racomandarsi fo laudato dal principe. (II, 248-249). 1499.

— In questa matina li Savij ai ordini alditeno li Oratori de Antivari quali erano sta alditi dali Savij dil Consejo et dimandono le intrade di quela tera azio fose fortificha la tera per ani 4 item si dolseno molto di S. Bernardo da Canal lhoro Podesta che toleva danari di quela comunita et facea asa altre cose et tra nui termenasemo expedirli. (II, 255).

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.º de 15 novembrio zercha Ferisbech Sanzacho di Scutari qual li ha scrito vol venir a parlarli per caxon di certi confini, et par voglij meter novi termini che saria la ruina di Dulzigno e intravien certo Vayvoda. (II, 256).

— Da Sibinico di S. Andrea Zanchani Orator di 9. 10. et 13 prima cercha la incursiom fata per Turchi volse information et come Arseni Diedo Conte qual molto laudoe havia manda letere al Sanzacho qual era molto lontan et il meso era anda per mar a dismontar a Ragusi e poi de li va per tera et ancora non era venuto risposta et che queli Turchi e Martalosi sempre fa qualche dano: e come era bisogno vi fuse piu Stratioti a custodia di Sebenico et quel Nicolo Bochali capo di Stratioti e corpulente et voria fuse altro capo perche dito Nicolo non si puol operar et a 12 famegli in caxa quali scrive per Stratioti etiam di altri Stratioti li hanno mojer item come dila presa che fu fata di 100 animali grosi et 300 menude e fo riscose solum 16 anime item el

1499. Proveditor Guoro havia gran dificulta a interzar la soa galia et li a Sibinico non voleno far per ruodolo dicono haver privilegij pur ha trovato qualche homo di volunta: a receuto esso Orator letere nostre in materia di le saline di Cataro andera a Cataro e vedera et per laltra dei x ivi come esendo li a Sibinico cavali 200 dil Sanzacho di Narenta corse a una vila mia 15 de li chiamata Lifno et meno via anime 56 et molti animali volea scriver al Sanzacho e dolersi non atrova homo vi voglia andar ma da Spalato li scrivera per eser piu propinquo et in laltra dei 13 pur li come non si poteva partir per buore et ha inteso la verita dila coraria fata per Turchi che cusi come scrise anime 16 fue 76 siche bisogna proveder etiam S. Simon Guoro Proveditor scrise.

— Da Zara di S. Franc. Venier Conte e S. Franc.º Marzello Capit. di 3 zener come haviano trovato 50 homeni per interzar la galia Guora et per eser sta gran richiami per haver convenuto dar duchati x per cadauno adeo il contado ha ricevuto dano di duchati 400 e piu item per una letera deli diti di 10 come era venuto li uno meso di Madona Dorothea relita dil Conte Carlo et dil Conte Zuane suo fiol di Corbavia con letere di credenza dicendo dita Madona eser mal condizionata in substentar il stato suo per haver mancamento de subditi dili qual era sta spoiata per il pasato et ala zornata queli resta si parteno et hesendo lei sotoposta ala protetion dila Signoria nostra voria ajuto per eser solicitada dal Re di Romani che volese consentirli il suo stado in permutatione con fargi large promese de altri soi lochi tamen nula volea far senza volunta dila Signoria nostra benche la necesita potria eser causa di farli prender partito l'ano esi Rectori confortata asai per sue letere in risposta. (II, 259-60).

— Da Trau di S. Lorenzo Corer Conte di 17 dezembrio come il zorno avanti erano venuti secrete su quel teritorio cavali 40 di Turchi pasati pocho lontam dila forteza si facea et erano ben in hordine li quali per il pasato sono sta Morlachi zente del Ungaro e ha hora fati Turchi e nel far dil zorno 10 sono rimasti al pian con li cavali et 30 sono dismontadi a pe et hano depredato e robato una caxa che habitavano a costa dil monte sopra una vila chiamata Meglina lontan di Trau mia 4 che molti ani sono fati subditi dila Signoria nostra et contribuivano a tute faction et angarie dila tera et hano menato via animali grosi N. 34 et uno cavalo et ferito il capo di la caxa: per tanto voria che l Orator nostro va al Turcho notificase questo ala Porta perche continue quel teritorio ha qualche incursion de Turchi et fo dato notizia di questo per letere al prefato nostro Orator.

— Da Sibinico di S. Arseni Diedo Conte e Capit.° di 30 dezembrio come quelo mandoe dal Sanzacho: era sta amazato et non trovava chi volese andar piu a dolersi tamen avia trovato uno citadin de li et halo mandato instruto. 1499.

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capitano di 15 novembrio la qual benche habi scrito tamen perche ozi io la fici relezer in colegio: piu copiosa qui sara scrita come adi 13 ave una letera dal sig. Ferisbego Sanzacho di Scutari li scrivea la matina seguente si dovese trovar al porto dila Bojana che fra queli confini perche el Cadia e Vayvoda di Scutari si trovava li per comandamento dila Porta per veder e difinir la diferentia dicono lhoro haver per larborazo con queli da Dulzigno alegando ogni navilio intra in la Bojana dia pagar larborazo al Turco come cosa soa et queli citadini diceano non haver mai pagato da po fata la paxe: et come eso Conte mandoe prima uno meso al dito Sanzacho pregando non facese cavalchar li diti do: perche lui non havia comision dala Signoria alcuna e rimase contento di non inovar altro fin venghi la risposta dumodo la non sia tropo tarda e fe lezer al suo meso uno comandamento dila Porta che lui dovese cavalchar sopra diti confini che li mese Scander Basa perche queli dete uno schiavo dila Porta nominato Lemini non sono veri confini et eso Conte dubitava tal richiesta volese inferir altro che arborazo: et che facendo tal mutation di confini quela tera perderia tuti i suoi vilazi e destreto e a trovato in Canzelaria di comandamento dila Porta forno dati diti confini che hano al presente per dito schiavo ma non si trova confirmation alcuna dila Porta come rechiedeva dito comandamento et chel sig. Turcho era molto desideroso di strenzer quel luogo. (II, 263).

Febbrajo. — Copia di una letera di S. Piero Malipiero provedador a Veia data adi 25 zener et receuta adi primo feurer mandata alla Signoria nostra di molte nove.

« Al presente e di novo da S. Bartole q.m S. Polo da Giabici citadino de qui persona praticha e discreta primo dice haver inteso di Meser fra Nicolo Prior di S. Salvador di Segna el qual he venuto di Bregna et haver inteso da uno servidor dil conte Anzolo de Francapani venuto di Hungaria da Buda el qual dice eser venuti im Polonia Turchi 140 milia et vano scorendo il paese non fazando dano ne depredation alcuna ma solum atendono ad acquistar casteli et citade et che Alibech Vayvoda he restato sui pasi de Valachia con Turchi 20,000 per dubio dil Sig. Stephano de Valachia et che Re Alberto de Polonia ha mandato a dimandar socorso ala Maesta dil Re di Ongaria suo fradelo et ali Baroni et

1499. li e stato risposto per li Baroni che lhoro non hano danari da spender per altri et che lhoro hano da far asai a guardar il suo paexe et dice dicti Turchi fano gran proceso nel dito paese de Polonia: item dice come in queste feste di Nadal tuti questi Signori di Francapani si hano congregato in Bruxane per far deliberation di tuor Segna al qual parlamento li he stato il Conte Bernardin il Conte Anzolo il Conte Zuane fiol dil q.m Conte Carlo il Conte Michiel il Conte Nicolo de Cetim et fato asà conclusione tra lhoro tandem il Conte Bernardin mai non ha voluto asentir se non con condition che togliandosi Segna lo la vol per lui solo et che del resto di sui loghi che se toleseno in Crovatia tra lhoro fose divisi e perho non rimaseno dacordo et dixe che dicto Conte Bernardin ha auto licentia dal Re di Ongaria e de parte dei Baroni che sel puol tuor e aquistar Segna che el se la toia: perho dicto Conte Bernardin dice volerla per si solo ma li altri Francapani non voleno asentir item dice che queli di Segna sono di tal parlamento e che per niente non voleno asentir di vegnir piu soto el dominio di questi Signori Francapani et che piu presto voriano brusarla et abandonarla e darse a Turchi et hano mandato uno di soi capi ala Maesta dil Re per intender la intention sua il qual di brieve se aspeta perche deliberano farne altra provision item dice chel Conte Zuane fiol dil Conte Carlo di Corbavia se ha acordato con Turchi et li da i pasi ne fara piu segni di bombarde et che li altri Signori di Crovatia sono etiam per acordarse perche i diseno che il Re di Hongaria non li ajuta: ne lhoro da si se pol conservar et che meglio li he acordarsi con Turchi che eser desfati e ruinati lhoro et il suo paese et che come le neve sieno disfati et chavalchar se posa se aspectano Turchi a queste parte superior che compirano de ruinar quel poco e restato item dice et aferma di vera sententia come el di di ano novo esendo il Conte Bernardin in Modrusa et aldando mesa in canto et quando il Prete volse tuor la sacratisima Ostia per infranzerla justa il consueto non la trovo sopra laltar et restato tuto sbegotito non sapea che dir ne far: et ne fo grandisimo tumulto: dile persone et alcuni che vegnivano de fuora in chiesia veteno esa Ostia in ajere sopra el campaniel et dicto al Signor tuti andono de fuora et veteno esa Ostia et mandono el Prete havea dito il Vangelio in campaniel per veder di fuor esa Ostia et che quando el fo ale balconade tuti veteno che esa Ostia se levo ed ando nel ajere che piu non se vete et disparve davanti tuti i quali rimasero con grandisimo teror vedendo tal stupendo miracolo: il Prete cantava la Messa si va a Roma per notificar tal miracolo ala Sanctita dil Papa il qual Prete etiam

dice cognoserse eser pecator ma non perho si grande che per lui sia 1499. sta tal stupenda dimostration le nove tal qual si ha le significo V. Ex.tia li dia quela fede li par felix et diu valeat sublimitas vestra cui semper et devote me comendo. » (II, 272-273).

— Da Spalato di S. Simon Guoro Proveditor dil armada di 17 zener et etiam di S. Andrea Zanchani Orator una letera tute do zercha la forteza di Clisa che dil Ongaro et S. Marin Moro Conte advisera tuto la qual forteza sta mal cusi item havia mandato uno Lucha de Balistis citadin de Spalato al Sanzacho a dolersi dila incursiom fata contra Sibinzani e manda la copia dila letera. (II, 277).

Da Spalato di 29 dezembrio di S. Marin Moro Conte zercha queli soldati: come stano mal si non sono sovenuti dile page. (II, 279.)

Di Vegia di S. Piero Malipiero Conte di 31 zener come ha nova Turchi haver roto Polani questo perche Stephano de Valachia havia tradito il Re di Polana et uno Vayvoda di Turchi si acordo con lui et mese Polani di mezo et fono roti: a mandato Bernardin Montorio a Segna a saper la verita referise il meso tornato che il zenero dil Conte Bernardin di Frangipani fo fiol dil Re Mathias nominato Xerzech dovea con homeni da cavalo et da piedi asa numero et uno Capitano di Segna con 600 cavali et 400 a piedi andar chi dice in Bosina chi a Brogna loco dil Conte Anzolo di Frangipani: le qual nove e da saper erano tute false. (II, 291.)

Di Arbe di Piero Boldu Conte di primo feurer come havia nova Turchi im Polana con cavali e persone 120 milia eser andati et quel Re dubita molto et havia mandato in Boemia le robe et ha 30 milia cavali et come el Conte Anzolo di Frangipani havia mandato uno Secretario li et vol dar Segna ala Signoria: et vuol ajuto contra Turchi et li a risposto la Signoria al presente era implicita in le cose di Pisa et il Principe con li Savij mormoroe molto di tal risposta fata et li fo scrito non se impazi ma alda et scriva et aspeti la risposta nostra et non dagi lui et in questa matina altre letere non era mirum quid. (II, 292.)

Di Arbe di S. Piero Boldu Conte di 3: come nel Consejo era sta electo Soracomito S. Zuam de Dominis q^m^. Crisogono: et eser nova el Duca Zuam Corvino fo fiolo dil re Matias el qual era soto la montagna: et lui Conte scrise dovea andar a dano dil conte Anzolo di Frangipani over sul conta di Zara a hora avisa eser andato verso Bistroza su quel di Bosina loco de Turchi con cavali 7000 et pedoni. (II, 296.)

Da Pago di S. Giacomo Sagredo Conte come nel suo Consejo haveano eleto sopracomito dno Benedicto Musolo Doctor e Chavalier. (II, 297.)

1499. Da Zara di S. Franc.° Venier Conte et S. Franc.° Marzelo Capitano di 15 zener: come havia da Sibinico dele incursion facte per Turchi dimanda ajuto et mandoe una letera abuta da Madona Dorothea latina la qual sara qui soto scrita.

— Copia di una letera scrita per Madona Dorothea Contesa di Corbavia ali Rectori di Zara.

« Spectabiles et magnifici Dni amici honorandi post recomandationem » salutem: literas vestrarum magnificentiarum acepimus mediantibus » quibus nos vestre magnificentie requirunt ut de novictatibus facti et in- » tentione ducis Coruini quo equitare intendit vobis significare pro fida » amicitia et benevolentia velemus itaque vestras magnificentias de hac re » certas facere volumus ea que nobis feria proxime preterita per medium » unius boni amici nostri qui semper veritatem nobis in talibus ac aljis » negotijs ocurentibus protulit ad inteligendum data sunt, quod Dux » debet per regiam Majestatem in Chanatu confirmari et quod Dux Regi » pro Segna ac alijs castris et castelis ad Segnam spectantibus dedit in » cambium perpetuum Opavie et Ljmphonie Ducatus et pro presenti con- » stituitur personaliter in regno Slavonie ibidemque congregat gentes » equites et pedites armatos et ad dies quinque vel sex sequentes adve- » nire habet Zagrabiam et ab inde pro ut ab eodem amico nostro et » alijs inteligimus movebit se intentione quidam dicunt ocupandi Se- » gnam quidam vero intrandi Croaciam ad impedimentum honoris Dny » vestri ac damnum subditorum vestrorum nosque etiam quantum cedit » ad nos dubitamus quia semper persecutor noster fuit et eo magis erit: » nihilominus statim et incontinenti his talibus intelectis unum no- » bilem et fidelem ex familiaribus nostris permissu investigandi trans- » misimus pro honore amicitie magnificientiarum vestrarum eidem- » que comisimus ut redita huiusmodi actuum veritate quam citius poterit » circa nos festinare fiat et sic quecumque nova detulerit vestris ma- » gnificentijs significare curabimus cetera vero que idem Joanes de » Milam presentium ostensor vestris magnificentijs nostra ex parte di- » xerit vestre magnificentie plenarie credere velitis Ex Obroaciom feria » quarta proxima ante festum conversionis Pauli 1499. » Subscriptio « Dorothea Comitisa Corbavie » Ricevuta die 25 januarij.

A tergo « Spectabilibus et magnificis dnis Francisco Venerio Co- » miti ac Francisco Marcelo Capitaneo Rectoribus Jadre amicis nostris » honorandis » et fo mandata lautenticha in questa tera. (II, 302-303)

— Da Veglia di S. Piero Malipiero Conte di 14 di uno meso dil Conte Anzolo di Frangipani venuto li qual vol ajuto dala Signoria item

come ha nova per una letera di 12 el Ducha Corvino e intra in alcuni lochi di Turchi e fato taiata di mile Turchi et 500 cavali et havia preso tre Capetanij quali li nominoe per nome. (II, 316.) 1499.

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte che uno Contestabele chiamato Barbujo e li havia fato la mostra di fanti e lo laudoe. (II, 317.)

— Da Cataro di S. Andrea Zanchani va Orator al Turcho di 17 zener come era zonto li abuto informationi di quele cose di Zupa era montato sula galia sopracomito S. Zuam Fran.º Baxadona venutoli contra di Corfu andera al suo viago et S. Simon Guoro Proveditor dil armada scrive etiam di Cataro in galia come era pasato il suo navegar et andera di longo a Corfu ancora S. Franc.º Querini Retor e Proveditor di Cataro scrive dil zonzer li dil Orator nostro qual havia alegrato li populi li ha dato instrution et manda uno homo con lui a Constantinopoli ben instruto. (II, 321).

— Da Zara di S. Franc.º Venier Conte e S. Franc.º Marzelo Capitano di 15 zener dicono haver letere dil il.mo Sig. Charbego Ducha di Corbavia le qual mandoe ala Signoria et sara qui poste nara aver dato dano a Turchi: et per letere lo hano ringratiato.

Copia di una letera scrita per il Ducha Corvino ali Retori di Zara di haver da rota a Turchi:

« Spectabilis et magnifice d.ne amice nobis plurimum honorande » propter salutem et prosperos ad vota successus Sciat eadem M. V. » nos feria quinta proxima ante festum Purificationis Virginis gloriose » nunc proximi preteriti ad civitatem Tininiensem aplicuise et inmediate » in aduentu nostro audivimus quod Turcorum duo exercitus unus » videlicet exercitus ipsorum Turcorum maximum spolium et derobationem in d.mnio Il.mi Dominii vestri in teritorio videlicet Sibinicense et alter exercitus dictorum Turcorum districtum Opinenie similiter quasi in toto derobasent et omnino depopulasent et maximum » spolium et predam asportasent et abduxisent quibus intelectis et auditis familiares nostros armigeros videlicet et huzarones contra dictos » Turcos ipso eodem die quo huc Tininum veneramus misimus et tandem » de voluntate Omnipotentis Dei et cum auxilio divine clementie utrumque exercitum dictorum Turcorum debelavimus tum quiba deroverant teritorium vestrum Sibinicense tumque qui similiter derobaverant subditos nostros ita tam quod vix aliquis Turcus de dictis » exercitibus salvus evasit et omnes captivos cristianos ac universam aliam predam deliberavimus et intuitu mutue et sincere amicitie ac vici-

1499. » natu nostro premisa M. V. inodari et notificare curavimus: cetera » is nobilis Lucas familiaris noster lator videlicet presentium eidem » M. V. exponet cui rogamus fidem adhiberi ex Tinino feria secunda » proxima post predictum festum Purificationis beate Virginis ano no- » nagesimonono. » (II, 322, 323).

Subscriptio erat « Joanes Corvinus Oppavie et Lipthomie Dux ac regnorum Dalmatie et Croacie et Sclavonie Banus. »

A tergo « Spectabilibus et magnificis Dominis Rectoribus Jadre » amicis nobis plurimum honorandis. »

— « Exercitum Turcorum qui in teritorium Sibinicensem derobaverant debelaverunt in festo Purificationis beate Virginis et alium exercitum qui districtum Operpimige similiter derobaverant eodem modo debelaverunt die Dominico proxime sequenti predicti festi videlicet Purificationis. »

— Da Sibinico di 14 feurer dil Conte come havia per avanti mandato uno meso al Sanzacho di Bosina qual e sta do mexi a tornar: or e zonto dice haver avuto cativa compagnia et datoli parole asai dicendo queli fe la preda non eser li ne poter etiam render senza mandato dil Sig. Turcho item haver scontra con altra hoste di Turchi dala qual era sta retenuto alcuni zorni quali hano conduto Martolossi zoe alcuni vilani a una vila di case 5 e a mena 7 anime via item eso Conte aricorda voria eser a custodia di quel teritorio 100 Stratioti e non 50 come sono et habitaseno ala forteza di S. Marco di novo fabricata: e poi per una poliza avisa el Ducha Zuam Corvino haver rota la dita hoste come si have per la via di Zara et io feci scriver per colegio al dito Conte facese habitar Stratioti ala forteza de cetero et ali Rectori di Zara dovesero mandar dal ducha Zuam Corvino qual scrise aver recupera la preda e veder di aver le anime. (II, 337).

Marzo. — Da Liesna di S. Alvise Barbarigo Conte come havia nel consejo electo sopracomito S. Jacomo Barbichij nobele.

— Di Curzola di D.no Thoma Malumbra Episcopo ala Signoria nostra data adi 12 feurer avisa quel Conte S. Alvise Balbi aver preso alcuni di Manfredonia dicendo e marani senza prova ni sentenzia et ali tolto la roba prega la Signoria provedi per honor: et fo scrito a dito Conte. (II, 343-344).

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte e Proveditor di 18 come era venuto Zuam di Franzosi citadin de li stato in Corbavia parti adi 8 deli dice vero e di la rota data a Turchi per il Re di Polana et Chazergi e il Conte Bernardin di Frangipani eser a queli lochi di marina senza

zente et per la deposition dil dito Zuane par siano morti e piu anegati da Turchi 40 milia. (II, 347). 1499.

— Item gionse qui quel meso di Sanzacho di Scutari fo scripto era Orator del Turco alozoe al osteria e venuto con 6 persone non havia letere dil Sig. Turcho ma solum di dito Sanzacho. (II, 349).

— Da Cataro di S. Franc.° Querini Rector et Proveditor di 11 et 12 feurer come era venuto li uno schiavo dil magnif.° Ferisbego Sanzacho di Scutari vien ala Signoria li a da pasazo per Ragusi dise vien a dolersi di eso Rector e di la tera di Cataro et nara la cosa perche la vizilia di Nadal di note fo bruza una caxa di paja su le saline di Zupa di valuta di duchati 5 non si sa da chi et lui fece far proclame et dete taja perperi 100 e li daciari dil Sanzacho diceva eser sta Zupani per non eser sta pagati perche lhaveano fata: et scrise al Sublacho el qual rescrise eser sta queli tristi: or dito Sanzacho causam querit perho manda dito suo meso qui etiam per spiar le cose de Italia el qual par etiam habi auto il governo di Monte Negro azonto al Sanzacato de Scutari: or ha fato manezo se li dagi tre homeni dice eser stati aliter prederia il Conte di Cataro et che ala Porta tre Basa volea fuse meso a fuogo e fiama dito contado et Embray Basa non a voluto a mostra letere scrite per la Signoria et a rimeso a lui la cosa onde eso Proveditor mando da dito Sanzacho Nicola Sagontino Scrivam dila camera el qual per hordene dila Signoria nostra dovea andar col Orator nostro a Constantinopoli et lo ha retenuto et ali dito asa parole et alte et ditoli che si a tolto alcuni Marcovichij che da Dulzigno e Antivari non e ben convicinati perho il Sanzacho volea fuse manda uno homo per lui e uno per il Proveditor di Cataro a veder: non vuol far eso Proveditor nula senza nostra licentia: et li scrise avisase quali fuse li tre homeni li faria pigliar e vedera la verita et trovati eser in dolo li faria apichar: et li ha dito vol far con la Signoria et se li dara li homeni sara segno di pace se non li dera sara segno di guera: item e nova de li lo exercito di Turchi stato in Rusia eser tornato con qualche dano di cavali per li gran fredi et senza preda: item a per uno venuto da Constantinopoli aferma il preparar dil armata e far gran numero di Oxapi chi dice per Rodi e chi per Puia et che era venuto li a Cataro do dil Conte Zorzi Zernovich quali sono andati dal Sanzacho vol adatar la cosa item ha ricevuto li duchati 200 per la fabrica et li 40 per far il ponte tamen il Sanzacho ha ordena che se nostri lavorase in la Preulacha non fuse lasati lavorar: item esso Proveditor solicita le provision per quel loco et se li mandi uno altro Contestabele. (II, 350.)

1499. — Adi x marzo in Colegio vene il meso di Sanzacho di Scutari con 4 con lui acompagnato da Alvixe Sagudino Secretario nostro qual havia un gran penachio in testa con asaisime piume: qual tochato la man al Principe facendo reverentia et fu meso a sentar su la banca di Savij in mezo di lhoro per mezo el Principe: el qual presento una letera la qual per eser in schiavo servo no fo potuta lezer et dise era interprete S. Alvise Soranzo e al armamento et dise non volea dir altro ma si riferiva ala letera et baso la man al Prencipe e nel partirsi ando indrio culo fuora: et presento per nome di Ferisbei Sanzacho predito uno tapedo picolo et una brena di cavalo lavorata: e fo dito il tapedo si meteria in Procuratia tamen l ave il prencipe et la brena salva da donar via. (II, 351-352).

— Da Cherso et Osero di S. Alvixe Badoer Conte come haveano electo nel lhoro conseglio Sopracomito S. Zorzi Colombi citadin de li qual subito vera a tuor la soa galia. (II, p. 360).

— Da Durazo di S. Vido Diedo Baylo e Capit.º di 12 feurer vol monition item ha per uno venuto dila Valona che ivi si preparava 11 fuste etiam scrive dil armada fa il Turcho.

— Da Ragusi di Nicolo Gondola ala Signoria di 4 di questo et e un parlar terso: avisa dil armada fa il Turco et preparation. (II, 373).

— Da Cataro di S. Franc.º Querini Retor e Proveditor di 22 feurer in materia di quel Sanzacho et di certa novita fata voria se li mandase uno Secretario e darli in gola soto specie di tuor a fito le saline e per l incendij pagar perche non volse lasar andar ala Porta Nicolo Segontino dicendo haver mandato di non lasar pasar nium di Cataro. (II, 374).

— Da Liesna di S. Alvise Barbarigo Conte di xv feurer come havia scrito per avanti di alcune barche erano in golfo et al presente denota haver nova che una barcha havia preso sora Manfredonia uno navilio raguseo.

— Da Zara di S. Franc.º Venier Conte e S. Franc.º Marcelo Capit.º di questo manda ala Signoria a la tera abuta da do fradeli Signori di Sdriza molto longa in conclusione voriano soldo e ajuto dala Signoria si oferiseno far asa cose et avisa il Re di Hungaria havia comandato a tuti de li intorno doveseno star a obedientia dil Ducha di Corvino quelo voglj dir esi Rectori nostri di Zara non sano. (II, 379).

— Da Ragusi di Nicolo Gondola di 6 et 13 ala Signoria nostra avisa dila potente armata fa il Turcho chi dice per Rodi chi per Puja et chi per Soria over per Cypro siche e buono proveder item dila rota

have in Polana morite 30 milia cavali siche il resto erano tornati mal 1499.
conditionati roti li nasi la testa le man cadute per li grandisimi fredi ita volente divino auxilio. (II, 386.)

— Vene il schiavo dil Sanzacho di Scutari et sento per mezo el Prencipe vestito con una vesta di veluto biavo et li tre soi con veste di pano biavo et li fo dicto per interprete: si mandera Alvise Sagudino poi fata Pasqua et lui presento un altra letera e dice sapeva ben chi havea fato dano ale saline or si parte sta sera. (II, 387-388).

— Di Durazo di S. Vido Diedo Baylo e Capit.º drizata ali Cai dil Conseio di x mandati tuti li altri fuora: item fo prima leti li sumarij di nove di Turchi si mandava in Franza e fo spaza letere. (II, 390).

Aprile. — Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.º molte letere di 3. 6. 16. 23. et 26 feurer di nove de li et avisi di cose turchesche vechie et eser venuto mandato dala Porta a Ferisbei Sanzacho di Scutari di far 30 milia homeni da remo per larmata et a Scopia a mandato per zente e il Signor vol andar im Puja chi dice a Rodi et vuol haver il corpo di suo fratelo che a Napoli item per una letera scrive dila victoria dil Re di Polana contra Turchi et che di Turchi 100 milia che andoe non sono tornati 30 milia et di questi di Scopia di x milia andoe non sono tornati 300 et il resto tra roti morti et abirati dal gran fredo et di queli di Ferisbei andoe 150 ne son tornati 40: item per un altra letera scrive zercha i sali et per una dil zonzer li dil orator nostro va al Turcho: et quelo diceva Ferisbei zercha le cose di Cataro el qual havia auto l intra dil Zernovich. (II, 394).

— Da Cataro di S. Francesco Querini Rector e Proveditor di 13 come quel Sanzacho havia mandato uno a far una caxa su le saline et dimanda monition et fo data al ordene nostro la poliza a expedir (II, 397).

— Da Ragusi di Nicolo Gondola di 27 marzo zercha larmata instrutisima fa il Turcho dove si voglj andar Dio lo sa. (II, 398).

— Da Cataro di S. Francesco Querini Rector e Proveditor di — marzo in materia dile saline et manda uno capitolo abuto di Ragusi di nove come Re Alberto di Polana et Re Ladislao di Hungaria voleno far guera a Turchi et per una letera di 12 come quel Sanzacho vol far far una caxa su le saline nostre in dano dila Signoria. (II, 402.)

— Di Antivari di S. Piero Tiepolo Podesta de 19 mazo primo quela tera eser mal in hordine e non aver niuna artilaria ni arme da defendersi et la causa dil Sanzacho per certo garzon di Marchovichij et li havia mandato presenti et satisfato e mando il suo cyrosicho per

1499. medicar uno homo darme ferito il qual tornato referise in Rosia el dito eser sta ferito et eser sta morti da 20 milia Turchi.

— Et li Antiani e Zudexi de Antivari scriseno una letera ala Signoria dolendosi di S. Bernardo da Canal fo li Podesta che non volse lasar li el soprabundante justa lordene nostro et li syndici hesendo a Durazo li mando a far comandamento et lui saludo de schiopeti qual era za montato in gripo item ha tocha duchati 2000 unde quasi non seguite gran rumor in Colegio inteso tal cosa et alcuni volea cometer questo caso al Avogaria et havea fautori S. Luca Zivram Consier S. Polo Pixani el Chavalier Savio a terra ferma et S. Zuam Trivixam Savio ai ordeni or S. Filipo Trum parlo e fu ordinato venise la matina (II, 403.)

— Da Cherso e Osero di S. Alvixe Badoer Conte come era sta electo Zorzi di Colombi Soracomito e subito lo expediria. (II, p. 411).

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit. di — mazo avisa il zonzer dil nostro Orator a Constantinopoli adi 23 feurer et conferma haver nova dila rota have Turchi in Rosia. (II, 420.)

— Vene uno meso dil Capit.° di Segna con letera di credenza et voleva trata di formento per il golfo et li fo risposto si consejeria. (II, 421.)

— Da Scutari de Ferisbei Sanzacho vene una letera scrita in latin et la mansiom dice «Al mio come padre Doxe de Veniexia» e la sotoscrizion di soto «il vostro servidor Ferisbei Sanzacho di Scutari» et scrive haver mandato za 45 zorni qui uno suo schiavo aspeta risposta et ne manda uno altro chiamato Doardo va a Mantova prega la Signoria dil Principe li fazi bona compagnia dice etiam zercha i sali e a comesso a Castel Novo vadi a far una caxa e vender sal si duol dil nostro Provedador di Cataro non ha voluto lasar etc. et e da saper questo suo meso menava a donar al Marchese di Mantoa uno cavalo per eser suo amico.

— Di Pera di 12 mazo fo lecto uno capitolo di una letera di Gasparo Morigo scrita a S. Andrea Zane da Santa Maria Mater D.ni come l Orator nostro havia auto licentia partira adi 16.

— Da Ragusi di Nicolo Gondola in zifra la qual zifra havea S. Toma Mocenigo el vechio etiam Zuam Jac.° di Consejo di x or scrive ala Signoria dila gran clase fa il Turcho etiam parla di quel Turcho e in caxa del Sagudino zoe quelo vene et fo lecto la sua deposition: conclude il Turcho e per uscir certo. (II, 422.)

— Da Zara di S. Francesco Venier Conte e S. Jacomo da Molin Doctor Capit.° di 8 april come hesendo zonto li S. Polo Nani Soracomi-

to et a portato letere da Constantinopoli di 12 mazo per tanto hano spaza uno gripo item veniva de qui il Soracomito electo per tuor la sua galia chiamato D.no Zuam de Doymos et eser pasato de li S. Ant.° da Canal Soracomito al qual li deteno 25 homeni di li per interzarlo (II, 423). 1499.

— De Antivari di S. Nicolo Dolfin e S. Bernardin Loredam syndici in golfo scriveno contra S. Bernardo da Canal olim Podesta li che havia portato il sorabondante e li libri via unde fo mandato per S. Jac.° suo fiol era 40 qual vene e presento il libro e duchati 100 quali sono mandati ali Camerlengi in deposito et ordinato a copiar il libro et mandarlo ali syndici justa la richiesta. (II, 428).

— Da Ragusi di Nicolo Gondola di x april dixe non sia nausea lo mio scriver: la classe validissima fa il Turcho hara a uscir per tuto mazo e si acosta al Adriaco mare in l Albania fano li ponti per tute fiumare maritime poi dice dubio non e che la industria dil Sig. Lodovico Fiorentini lavora: questi nostri temeno saria buono darli conforto di parole item adi 3 fu li el Prothojero dila Morea D.no Nicolo Adriano licet habi auto de qui bona ciera nondimeno more greco sputava il veneno et parte di dita letera era in zifra maxime il capitolo dil S. Lodovico. (II, 434).

— Item fo expedito la comision di Alvixe Sagudino va al Sanzacho di Scutari et debi veder di tasentar le cose con danari item io aricordai la cosa scrita per il Rector di Dulzigno zercha l arborazo dila Boiana e vile voleva et fu azonta in la comisiom. (II, 437).

— Da Cataro di S. Franc.° Querini Rector e Provedador nostro di 20 feurer come avia mandato a uno citadin cristian sa il tuto di Sanzacho qual era amico dil Ducha Ulacho: li ha dito eser inimico nostro zoe el Sanzacho: e vol far do coxe sul nostro una per li sali per logarli e laltra per labitar di Almadari e vol far uno comercio per tuor l inviamento di Cataro e non vol Stratioti nostri stagino piu dove stano al presente item l armata fa il il Turcho usira per dove non si sa: Asapi vano a furia non va a Rodi andera in Puja over in Cypro over a Ragusi a ricorda dito Sanzacho sia placado con presenti. (II, 438).

— Da Trau di S. Lorenzo Corer Conte come mandava de qui Hieronimo Cipico Soracomito electo per quela comunita et Consejo et fo ordinato di darli la galia li danari et expedirlo subito.

— Vene S. Arseni Diedo venuto Conte di Sibinico qual prima di niuno referite vigorosamente haversi operato a Sibinico et haver fato queli Sanzachi vicini piacevoli: Dice si potra armar 10 galie per e-

1499. ser ivi asa popolo lauda il castello di S. Marco et aricorda la Signoria fazi star li Stratioti et a compirlo bisogna duchati 2000 et fo laudato dal Principe de more e pochi mexi da poi morite.

— Vene S. Fantino Pizamano venuto Podestà di Chioza et dise li acadeva dir poco per eser Chioza Veniexia et quela tera ha d intrada duchati xv milia de pizoli ma e mal governada: poi queli di Chioza sono poveri item dise dile palade e dil porto fo laudato dal Principe. (II, 444.)

— Da Spalato di S. Marin Moro Conte di 13 come per le incursion fate per Turchi su quel teritorio era sta menado anime via nel paexe fo dil Ducha Stefano e non si trovava niun volese andarle a recuperar perche erano malmenati da Turchi or venuto li el conte Zorzi Marcovichij conte dila Craina subdito dil Turcho e amico dila Signoria col qual eso Conte si dolse et dito conte Zorzi si oferse a compagnar li mesi fino ali Vayvoda de Most et de Mostichij et cusi mandati recupero 16 anime tolte nel conta di Sybinico per Turchi andoe in persona recupero altre 5 anime e li Vayvoda scriseno a lui Conte di Spalato dovese scriver ali lochi dove manchava anime subdite di la Signoria nostra veniseno a dir le anime li manca le faria restituir et cusi havia scrito et me aricordante fo dato risposta ala letera laudando eso Conte de tal operation etiam el Conte Zorzi. (II, 447-448).

— Da Zara di S. Franc.º Venier Conte e S. Jac.º da Molin Dotor Capit.º di 18 et e da saper S. Francesco Marzelo Capit.º di Zara venuto gionse domenega tamen non vene a referir in colegio: or questi Rectori di Zara avisa come S. Bernardo da Leze zenero di Madona Dorothea fo moglie dil conte Carlo di Corbavia: voria recuperar uno castelo chiamato Clizevam el qual havia impegnato ad alcuni zentilomeni nostri fideli di Pencovich el qual e mio 19 da Zara 7 da Laurana et 4 da castel di Nadin li qual zentilomeni hano piu di duchati 3000 soto quel di Zara per tanto voria hordine dala Signoria di quelo havese a far nula fo risposto. (II, 449).

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte e Proveditor di 12 di questo mexe zercha alcuni avisi abuti da uno citadin deli qual mandoe a inquerir et manda la depositione di sua mano qual dice che havendo parlato con uno Piero Pernichio li ha dito chel Sig. Cherzi fo fiol dil Re Mathias vol vegnir a Vegia et questa setimana santa hano concluso venir sul isola et il conte Bernardin di Frangipani che suo suocero non li tolese el Vinadal che uno castelo su dita isola et che a dato in dota al Sig. Cherzi predito el castelo di Novi che sul isola et che vol robar la dita isola et che Gaspar Bodislovih Capitano di Barbier solicita la

cosa et el Sig. Cherzi a mandato do ambasadori al conte Bernardim a dir vol venir a novi el qual conte si pose in leto da melinconia item come Zorzi Garbia andava speso a Barbier a parlar al Capit.º et che in li confini di Bosina si fa grande adunation dubita per Croatia: item eso conte avisa la Signoria di queste cose dimandando danari per li fanti sono de li. (II, 451). 1499.

— Vene alcuni da Liesna dolendosi di S. Alvise Barbarigo lhoro Conte che inovava alcune cosé unde per la Signoria fo comeso la dita cosa al oficio nostro di ordeni. (II, 453).

— Da Ragusi di Nicolo Gondola di 27 marzo come avisi di 7 da Constantinopoli dila gran armata fa il S. Turcho et dil capitano electo che quel dila Valona Acmehet eser stato ivi Oratori dil re d Uungaria e Polana etiam quel di Rodi. (II, 457).

— Di Caodistria di S. Alvise da Mula Pod. et Capit.º di 27 come havia una letera di Domenigo di Tarsia Castelam a Castelnovo de 23 per la qual li avisa nove de Turchi come erano reduti in campagna si dubita voglino andar ala fiera di Segna et che quele parte era in rumor et mandoe qui la copia di dita letera et un altra letera scrita in todesco. (II, 458).

— Ancora fo scrito a Cataro a S. Franc.º Querini Provedador che el mandase a dir a Ferisbei Sanzacho di Scutari chel Sagudino Deputato a andar da lui era amalato pur subito saria de li et havendo inteso la Signoria con tuto il colegio da S. Hieronimo Querini fradelo dil Proveditor come dito Sanzacho avia piaser haver do cani da caza unde ne fo trovàti do belisimi uno dil Vescovo di Treviso D.no Nicolo Franco e laltro di D.no Thadeo dala Motela e per dicto Sagudino li fo mandati a donar. (II, 459).

— Item fo meso per li Savij dil Consejo tera ferma et i ordeni la comisione dil Capit.º zeneral di mar. videlicet andase per Dalmatia con le do galie a interzarse et li e dati 4 libri da Zara Sibinico e Spalato et debi per ultimo pagar le refusure ma prima fazi ogni experientia di haver homeni de li item debi solicitar el resto dile galie si arma per Dalmatia. (II, 460.)

Maggio. — Vene uno Orator di Zara qual fo al dicto contra queli dil conta per caxon di certi molini unde per la Signoria fo scrito ali Rectori di Zara pro nunc non si fazi altro ma si expedira questa cosa poï. (II, 461.)

— Vene l Orator dil Conte Anzolo di Segna over di Frangipani qual voria dar Segna ala Signoria. voria monition fo inter-

1499. prete Zuam d Arbe avocato: et risposto per el Principe si vederia. (II, 467.)

— Da Cataro di S. Franc.° Querini Rector e Proveditor di 20 april come veniva qui il Soracomito qual fo expedito ozi et datoli il boletin di tuor la galia dil Arsenal item manda copia di nove da Constantinopoli dil suo meso e li di 12 marzo zerca la cosa di Zupa qual era comesa al Sanzacho di Scutari item che quel Sanzacho a domanda a fabricar dove era la caxa su le saline ch e su quel di la Signoria nostra et lui Provedador non a lasa far a manda a dolersi al Sanzacho qual ha ordina perho si fazi sul suo: dice voria il suo meso venise si duol sia sta tanto questo havia dito al miedego lo havia medicato e purgato dito Zanzaco item andava ala Porta el dito Proveditor dimandava monitiom e uno Contestabile con fanti: item ha nove di Ragusi che l armata e per usir et sono in fuga: item dito Sanzacho havia auto hordene chel primo mandato venise dovese andar ala Porta: or fo manda li cani ozi a dicto Provedidor li mandase a quel Sanzacho e scrito el Sagudino vera. (II, 467-468.)

— Vene il fratelo dil Soracomito di Cataro nominato Trifon .... dicendo non volea la galia fo dil Zeneral Grimani per non eser bona et fo ordinato li fuse data un altra picola. (II, 469.)

— Da Zara di S. Andrea Zancani Orator vien da Constantinopoli di primo mazo come havia ricevuto nostre letere facese ritornar la galia Baxadona a Corfu et cusi li ha fato comandamento e lo laudo asai: pur voria sartie di aqua item ricevete letere dila liga fata con Franza tamen non ha potuto exequir per non eser sta in tempo et avisa non aver auto altre letere che una da Cataro et come cateria uno palazo et veria quam primum de qui. (II, 475.)

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.° di 9 april come vegnando el Sanzacho di Scutari dala volta di Alexio pervene a uno porto si chiama Sanzovane dela Madona et stando li domando a uno suo subdito d Aretij se in quel porto poriano star le sue fuste et galie securamente li domandoe sel se potria li piantar bombarde che altre fuste e galie non podese dar fastidio ale soe li rispose de si sora la ponta de dito porto etiam li dimandoe in quanti zorni se poria andar de li im Puja: li dise in un zorno e una note con bon tempo: per tanto di tal parole avisa la Signoria nostra et per una letera altra scrive haver recevuto ducati 50 qual justa li mandati subito li mandera a S. Vito Diedo Baylo a Durazo.

— Di Antivari di S. Bernardin Loredan et S. Nicolo Dolfin Syn-

dici intra Culphum di 6 et 7 april richiedono li libri di S. Bernardo da Canal fo li Podesta et li danari qual spretis mandatis si parti. (II, 476.) 1499.

— Da Zara di S. Franc.º Venier Conte e S. Giacomo da Molin Doctor Cap.º di 22 april come eso Conte era stato a veder la forteza di Nadino propincho a la Urana a ricorda tre cose prima la tore sia alta uno paso piu et coperta et fatoli i suoi solari fin al baso per habitation di soldati item la cisterna e'in fondi dila tore sia coperta e la spesa saria duchati 150 e voria per opinion sua fabricar uno barbacan di muro a torno dita tore acio le vile circumstante che sono nu. 20 posino salvarsi con li animali e robe et tirar do ale di muro e deputar uno alozamento a uno capo di Stratioti con la soa compagnia qual stese li et si potra tuor di queli sono li a Zara: et che quel loco e eminente discopre molto lontano senza obstaculo e ali confini di questi Signori finitimi in mezo fra Novegradi e Laurana acomodato a socorso di diti do casteli e de tuto quelo contado per tanto rechiedevano li danari diti per poter compir la forteza: item scriveno che a Laurana era ruinata quela cortina di muro di pasa 30 verso el lago del 14 bisogneria eser refata e proveder ala fosa fe chavar S. Michiel Salamon fo Capit.º li a Zara per far una cisterna la quale larga piedi 30 longa 40 alta 20 non senza pericolo di far resentir li fondamenti di muri circumstanti et queli ruinar e volendo fornir si spenderia duchati 70. (II, 481.)

— Da Zara di S. Ant.º Grimani Procurator Capit.º zeneral di mar di 5 come adi 2 parte de qui adi 4 zonse li a Zara e havia mandato ordine per haver li homeni et era venuto li la galia di S. Franc.º Pasqualigo Soracomito qual era stato in Ancona per armarsi par non habi se non xv homeni auti et li mancha 8: tamen lui scrise di Ancona qui el contrario item S. Zuam Franc.º Baxadona Soracomito che era stato con l Orator al Turcho era li ben in hordine lo mandoe in Puja con hordine soliciti quele galie e vadi a Corfu qual li bisogna sarte et la galia di S. Marin Barbo li mancha homeni 50 et quela dil Proveditor Pexaro ha homeni 60 con mal franzoso. (II, 483-484.)

— Da Ragusi dil Gondola di 19 april scrita a S. Toma Mocenigo come l armada turchescha poria non usir per le provisione fa la Signoria et per la liga fata con Franza et etiam vedendo il Turcho l asetamento dile cose de Italia et ala Valona non si fa altra preparation si non armar 4 fuste per mandar im Puja a San Cataldo a levar il corpo di Gen Sultam. (II, 484.)

— Vene Dno Zuam Zorobabel Arziepiscopo di Zara venuto za alcuni mexi di Roma era col Cardinal di Napoli ma era stato amalato a

1499. Padoa hora voleva andar a Zara ringratio la Signoria di averli dato questo beneficio tolse licentia et prego li foseno facte letere recomandatorie a queli Rectori nostri perche prima non era stato ivi e cusi fono fate. (II, 491.)

— Da Zara di S. Ant.º Grimani Procurator Capit.º zeneral di mar di 7 come havia interzado la sua galia et quela dil Pasqualigo senza pagar refusura solum duchati 25 et che si partiria per Trau solicitava li Soracomiti Arbesam e Pago andera a Liesna e Sibinico per tuor homeni a Sibinico et mandava el Baxadona im Puja per solicitar le galie.

— Item di Rectori di 8 dil partir quela note dil Zeneral et li haveano dato homeni et Zara ha do galie fuora et etiam S. Zuam di Matafari Soracomito novo era zonto et in do zorni spazerasi item queli di Tenina loco di Zuam Corvino erano stati da lhoro a recomandarsi volendo ajuto contra Turchi dicendo il suo Sig. non poter ni etiam il Re di Hungaria et che lo haveano carezato e datoli al meso 8 barili di polvere volevano una bombarda non hano data. (II, 493.)

— Da Cataro di S. Franc.º Querini Rector e Proveditor di 5 mazo come adi 29 dil pasato sopra le saline era sta trova morto Ant.º Almadaro dil Sig. Turcho discopato di una manara qual ivi stava con uno puto: et lui Conte avia fato inquisition examino il puto dise in lengua turcha aver visto unde a dato taja duchati 500 chi dira la verita di tal morte et a scrito al Sanzacho e queli altri Vayvoda di Castelnovo pur lhoro si duol dicono nostri haverlo fato amazar et come adi 29 el Sanzacho si parti con la compagnia si dice e andato verso Sophia over Andernopoli.

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.º dil partir dil dito Ferisbei Sanzacho: ergo el Sagudino va indarno. (II, 503.)

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.º di 28 april alcuni avisi dil armata turchescha et che il Sig. andava in persona con exercito et vien come ha inteso in Albania per tratato ha in Cataro Budoa e Antivari ergo ec. (II, 507.)

— Da Sibinico da S. Ant.º Grimani Procurator Capit.º zeneral di x come quela matina havia ricevuto letere zercha il retenir le galie di Barbaria et il gripo le trovo a Puola fe comandamento et il Capit.º si levo va a Corfu aspetarlo et zonto sara segondo el bisogno se governera: item ha trovato homeni li a Sebenico per interzar le galie va a Trau poi a Spalato e Liesna presto sara a Corfu.

— Di S. Vetor Bragadin conte di Sibinico come in la forteza di

S. Marco nuovamente fata bisognaria 50 fanti et Stratioti dimanda formenti per dar page ali fanti e monition ut patet. (II, 509.) 1499.

— Da Ragusi di Nicolo Gondola de 4 come le zente turchesche de queli confini andavano con celerita ale marine et larmata facea il Sig. era 30 nave 100 galie palandarie et fuste asai et era per usir con molte bombarde mortari x catene grose e bastioni di legno e il Capitano dil armada chi dice Jacut Basa e chi Achmet fo fiol di Chazergi etiam Basa et che Mustafa Bei di Valona avia manda a Constantinopoli 45 Soracomiti et Ferisbei Sanzacho in Albania aspetava zente: item era sta amazato uno Almador dil Turcho su quel di Cataro crede eso Sanzacho l habi fato amazar per trovar causa di far mal contra la Signoria nostra incolpando quela etiam fo lecto una letera dil dito scrita a S. Domego Beneto quasi in questo tenor con una poliza in zifra non intesa pur avisa che Mustafa Bei dia passar sula Grecia. (II, 512-133.)

— Vene l Orator di Cataro: laudo il suo Provedidor S. Francesco Querini dimandoe la expedition e fo balota le monition per quel loco: castigata la poliza per l ordene nostro e fu espedito. (II, 514.)

Da Trau di S. Lorenzo Corer Conte come queli fanti sono li moreno da fame prega la Signoria li mandi qualche paga. (II, 515.)

— Da Zara di S. Francesco Venier e S. Jac.º di Molin Doctor di 12 mazo come haveano mandato in Nadino certi fanti era in Laurana. (II, 518.)

Giugno. — Da Liesna di S. Nicolo Tajapiera Soracomito date in galia adi 17 nara il viazo suo et che dovea tuor alcuni homeni di Nona per menarli al Capit.º zeneral item eser fuziti 12 vilani di quela galia di queli di lago di Garda et queli eser faliti et ha scrito a Nona per veder di averli i qual perho valeno poco item la galia Leza eser a Sibinico la Ystriana a Trau la Lisignana eser partida e andada a Corfu dal Zeneral.

— Da Trani di S. Alvixe Contarini Governador come era armada la galia de li la qual si parti adi . . mazo per Corfu. (II, 548.)

— Da Sibinico di S. Vetor Bragadin Conte di 17 mazo come havia nova eser a Bistriza Turchi 5000 circumvicini et haver mena via anime 8 di quel teritorio ha mandato a saper e veder la verita et etiam mandoe do Caporali in la rocha di S. Marco item Alvixe Sagudino Secretario nostro va in Turchia zonze li dice a Stalimene eser zonte 60 vele turchesche item aricorda se li cometa a dito Secretario el recuperar dele anime di quel conta: item se li mandi formento per pagar queli poveri soldati et le monition richieste.

1499. — Et in questa matina fici balotar stera 400 formento da mandar a Sibinico a conto dile page di soldati etiam stera 25 per dar a uno Prete di Cataro fu comeso el nostro hordene qual certi soi nepoti dia aver dila soa provision da quela camera et stera 10 da eser dato a uno Turco fato cristian per elemosina da poter viver et cusi tuto fu preso. (II, 549.)

— Da Zara di S. Franc.º Venier Conte et S. Jac.º da Molin Doctor Capitano n.º 3 letere di 22 in una dil venir li di Madona Dorothea relita del Conte Carlo et li havia fato honor e di coloquij abuti in conclusion a paura dil stato suo qual dice e dila Signoria nostra dubita de Turchi e dil Ducha Corvino voria monition: li hano dato do barili di polvere item aricordano che le do barche di Pago armade saria bon scorsizase atorno acio Morlachi non danizase per l altra letera avisano dil zonzer, la galia zaratina li la qual feva acqua bisogna meterla a charena li e sta trova una fala si conzera et subito conza sara armata pur a bagna il biscoto per l altra scriveno quela camera eser povera voriano danari per pagar li custodi sono ala guardia di Laurana. (II, 551.)

— Da Ragusi di Nicolo Gondola di 16 in zifra il tenor e questo come deli si havea paura perche l armada turchesca vol venir in quele parte . . . . . item el dito Gondola scrive ali Rectori di Zara di 16 zanze asai zercha queste cose turchesche et dice S. Andrea Griti vol dir Pexaro parti adi 24 april da Constantinopoli vien per tera a Corfu e l armada eser im ponto e fin questo di o per tuto april uscira et monstrera la faza a queste bande Adriatiche per quanto de li intendeano. (II, 551-552).

— Da Cataro di S. Franc.º Querini Rector e Proveditor di 20 mazo avisa certe nove dil armata turchesca et che lo exercito si reduse a Cipsala et eser sta a Constantinopoli discoperto uno tratato di Rodiani che volevano brusar l armata quali erano sta fati morir item il Sanzacho Ferisbei eser partito di Scutari et eso Proveditor auto li cani di caza li mandera a dito Ferisbei justa i mandati ma che in Scutari si facea gran guarde preter solitum et si serava do hore avanti le porte et si apriva do hore da poi dil consueto per il partir di dito Sanzacho item che l armada andava a Rodi et di 7 fuste turchesche andava verso ponente item che la galia si dovea armar de li lo aspetava la qual si armeria subito et dita galia eri in parti di qui: et questa e l ultima mancha a partir di quele si arma fuora in Dalmatia: item eso Provedidor scrive faceva far il ponte e che queli di Castelnovo manazava non

voler lasarlo compir e voleno scriver di questo ala Porta: per un altra letera scrive zercha le munition e de li justa la parte presa et e da saper Martinel da Lucha va Contestabele li a Cataro con fanti 150 et li megij per la monition sono mandati za via justa la parte misi. (II, 555.) 1499.

Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.° tre letere in la prima di xi mazo haver nova per uno Zorzi venuto dila Valona come era zonto li l Orator dil Re di Napoli portava il corpo di Gem Sultam al Sig. item eser in mar 4 fuste de Turchi ala Zimera andati haveano fato preda di Christiani 40 et eser sta morti da lhoro Turchi 40 et in la letera di 14 haver dalo Episcopo di Alesio che e Scutarin qual era sta a Croia a visitation dile anime a lui subiete dice queli paesi eser in fuga per haver inteso eser rota la guera fra la Signoria nostra e il Turcho e publice si parla et che a Croia parlo al fiol dil Sanzacho di Musia el qual li dimandoe si Corfu era forte: rispose de si et li dise el Sig. Turcho andera a Corfu Cataro e Ragusi e per questa Albania et usira l armada fato el suo Bayram ch e adi 14 dil instante item in la letera di 15 come adi 5 era zonto a Scutari Doardo meso di Ferisbei dice eser stato a Milan non a trovato dito Ferisbei per eser anda in uno loco chiamato . . . per adunar la zente et che a Scutari era sta ordina di fortificar certa porta e si apre ore do da poi il consueto et si sera hore do avanti le porte di Scutari al presente. (II, 557.)

— Di Antivari di S. Piero Tiepolo Podesta di 18 zugno de certi rumori seguiti per Marcovichij: lauda molto Antivaresi: dimanda monition et voria compir la fabricha item scrive de alcuni vermi vien sule vide quali con fazele di focho da una hora fin 4 di di note si brusa adeo fano gran dano a quele vide et e pericolo il star la note fuora alla campagna e conveneno star per questa causa.

— De Sibinico di S. Vetor Bragadin Conte come in execution dila parte mandava l inventario dile monition. (II, 563.)

— Vene l Orator dil Conte Bernardin de Frangipani qual per la Signoria fo comeso ali Savij ai ordeni lo aldisse et vol 4 cose inter cetera che uno suo fiol qual per il Re di Hongaria era sta dato lo episcopa di Modrusa et il Papa lo a da a uno altro che si scrivi a Roma in suo favor item monition. (II, 563.)

— Da Cataro di Alvixe Sagudino Secretario di 23 mazo come zonto fu a Cataro intese Ferisbei eser partito de Scutari per andar a Cipsala loco medio tra Eno e Garipoli per adunar la zente et in Bosina eser zonto Scander Basa qual non si parte et zonto che fu eso Secretario a Spalato li scrise et come di Cataro havia spazato uno

1499. meso a Ferisbei avisandoli dila sua sventura venuta per l amor li porta la Signoria nostra: Da novo havia per uno Gianizero parti adi 4 dala Porta come l armata era levata di Constantinopoli e zonta a Garipoli restava solum le do nave grose a partirsi item dice di Tymarati dil Sanzacho e dile novita per la morte dil Almado sule saline de li. (II, 564.)

— Di S. Francesc.° Querini Rector e Proveditor di Cataro di 20 haver per uno Gianizero e zorni 17 parte da Constantinopoli le nove scrite per il Sagudino et eser sta presi do Rodiani volea brusar l armada quali erano sta fati morir et chel Sig. Turcho dovea partir da Constantinopoli adi 13 mazo per pasar a Pechi dove se reduse lo exercito dila Grecia e dice va a Rodi con l armata che sara grande item adi 3 di questo parti da Scutari Ferisbei Sanzacho per andar a Pechi dove se reduse a tempi de caldi item eso Proveditor tutavia faceva lavorar il ponte ala . . . replica il recever dili do cani da caza li mandera a Ferisbei.

— Da Ragusi di Nicolo Gondola dil 23 dil zonzer li dil nostro Capitano zeneral licet amalato fuse et in zifra scrive che queli de Ragusi avia paura: tamen nula provisiom fano et che il Basa dila Valona era andato a Constantinopoli et cusi Ferisbei: item e fama il Roy vengi contra Milam e cusi vol Turchi.

— Da Sibinico di S. Vetor Bragadin Conte do letere come Turchi haveano corso su quel teritorio vicino e menado via anime 5 item lui haver fato uno Bortolo da Crema Contestabele in la rocha di S. Marco dimanda la confirmation. (II, 564-565.)

Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte di 23 mazo di certi Jotoni quali hano fato alcuni ecesi fenzando voler menar alcuni homeni dil isola in galia: menati in una barcha li ha tolti li danari per forza dimanda autorita di darli taja. (II, 571.)

— Da Zara di S. Francesco Venier Conte e S. Jac.° da Molin Dotor Capitano di primo zugno mandono una letera li mandoe el Ducha Zuam Corvino qual dimanda una posesion per uno certo suo amico quale propinqua a Nadino e dice e sua et li ha risposto lhoro Rectori non saper ma che vederano di trovar le raxon dila Signoria nostra et nomina in dite letere Madona Dorothea Duchesa di Corbavia li fo risposto per Colegio vedino di conzar. (II, 572.)

— Da Cataro di S. Franc.° Querini Retor e Proveditor di ultimo mazo haver riceuto nostre letere li comanda mandi mesi a Costantinopoli e a Sophia per intender le cose turchesche e mandi il Turziman di Alvixe Sagudino Secretario nostro a Ragusi a saper di novo et

cusi hano fato et per uno vien di Constantinopoli Antivarin parti adi primo dil mexe predito ha inteso come galie 105 nave 24 et asa palandarie carge di monition sopra la qual e zochi di teda e pegolade da butar con fuogo per brusar: et parte dile galie eser partide per boca di Streto crede dita armata usira per tuto il mexe presente di mazo e il campo si reduse a Cipsala loco dove pol obstar a Ungari o andar in la Natalia o su la Grecia e si dice publice va a Rodi: letere dil Secretario e lui al Vayvoda et dice dito Vayvoda haver mandato le letere drio a Ferisbei: item per uno vien di Scopia dice haver trovato in camino 400 homeni di minere vano a Constantinopoli e si dice il Sig. Turcho vol far cave subteranee e ali Tymarati da aspri 5000. item per uno vien dil Arta dice a scontra 600 homeni vano a Constantinopoli sopra larmada e sono cazadi a modo caure e sono mal in hordene: item Alvixe Sagudino Secretario scrise quasi il tuto in questa medesima materia. (II, 576.) 1499.

— Di Antivari di S. Piero Tiepolo Podesta dimanda monition per eser quel luogo senza alcuna et il castello malisimo in ordene. (II, 582).

— Da Ragusi di Nicolo Gondola di 28 come havia conferito col Capit.º zeneral e avisa el Bilarbei dila Romania eser andato a Cipsala zorni uno e mezo lontan di Garipoli et che il Signor im persona ala fin di mazo sara in campo et dice dita armata e zente vera qui a baso item per una poliza in zifra come era zonto li uno Orator fiorentino va al Turcho et ivi sono Oratori di Napoli Milam et Fiorenza. (II, 585).

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.º do letere di 15 in una risponde zercha le monition avisa sono ben in hordene dice non haver dato a niuno per l altra come a da Scutari l armata eser za principiato a usir di Streto et che il campo era aviato verso Napoli di Romania et za era fato le spianade. (II, 591.)

— Da Cataro di Alvise Sagudino Secretario di 9 etiam di S. Franc.º Querini Proveditor di 9. in conformita come haveano mandato a Ragusi et scrive le parole dil Gondola et haver avuto letere da Ferisbei qual e a Filipopoli e dice manda uno suo meso per saper a che era venuto eso Secretario nostro item la nova chel Re di Hungaria zoe li Baroni erano sublevadi contra eso Re perche el meteva imposition ali populi dicendo voler far guera a Turchi poi nula facea.

— Item el Provedador scrive di 8 che il Podesta di Antivari li havia scrito che l armata era usita e andata a Tenedo et il Sig. adi 29 mazo dovea partirsi da Constantinopoli per la Natalia e va a Rodi fara

1499. zornade xv: item el Vayvoda di Monte Negro eser stato li a Cataro li ha dito haver hordene da Ferisbei di ben convincinàr con la Signoria li ha fato bona compagnia siche de li intorno sta im bona paxe con tuti item a ch el Sig. mena con si a Rodi maistri de minere per far cuniculi soto tera item eso Proveditor havia speso ducati 20 dil suo in le fabriche prega la Signoria li mandi non li pol tràr di la camera per èser povera: item la galia si arma de li non eser ancor zonta l aspeta. (II, 597.)

— Da Zara di S. Franc.° Venier Conte e S. Jac.° da Molin Dotor Capitano di 21 come per letere di Madona Dorothea Duchesa di Corbavia haveano auto aviso Turchi doveano corer su quel teritorio unde mandono cavalari fuora a notificar al paese di questo quali tornati pocho mancho non fuseno presi da Turchi perhoche diti Turchi ozi sono venuti su quel conta brusando e facendo prede maxime a una vila chiamata Simonicho Pizolo che e di S. Tomaso Venier e fradeli fo di S. Piero e hano morti 30 homeni et menato via asa anime e fato gran crudelta la qual vila era lontan di Zara mia . . . et che per nostri era sta preso uno Turcho qual esaminato dice e nuove zorni sono partiti di Bosina et sono soto Scander Basa el qual ha aperto l hordine dil Sig. ch e di corer su quel dila Signoria nostra è starano li intorno qualche zorno et ozi sono alozati al bosco mia tre lontan dila forteza di Nadino et 17 di Zara sono nu.° 2000 et dieno corer fin su le porte di questa tera et che ozi haveano fato mia 60 per tanto esi Retori mandono per tuto si debi redur in loco securo et haveano fato cavalchar li Stratioti et che in Nadino per le zente erano li fugite par sia caschato il soler et morti asa homeni: item che dito Turcho preso havia referito Turchi non haver altro hordine di danizar che i luogi dila Signoria nostra et eri erano a Tenina dove fu aperto il mandato dil Sig. Turcho per tanto aricordano le provision.

— Et ozi licet molti zorni e feci balotar fo mandato duchati 220 per conzar la forteza di Nadino et Laurana etiam mandato altri danari come diro di soto et e da saper capo di Stratioti li a Zara et uno S. Jacopo Manoleso et in questa matina fo consultato in Colegio adeo tuta la tera comenzono a creder certo il Turcho venir a nostri dani et fo scrito al Capitano di Raspo è in Caodistria stageno vigilanti et al Luogotenente a Udene fazino provision e a Gradischa. (II, 600-601.)

Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.° come era nova in quele bande che Turchi veniva a dano dila Signoria nostra.

— Da Zara di Rectori di 24 et 25 come Turchi erano corsi su quel

di Nona e fato poco dano per eser redute le anime et animali sul isola et 1499.
che esi Rectori mandoe a Laurana 50 valenti homeni dubitano Turchi non vadi a depredar suli borgi di Laurana in conclusion de li hano fato grandisimo dano brusato 40 vile e vano tutavia brusando sono mia do luntan di Zara et queli si aspetano in li borgi hano fato provisioni dimandano monition come in una poliza dubitano non vadino a scorsizar di sora a Novegradi voleno formenti e danari per l altra dei 25 scriveno per la venuta dil gripo paso de li avisa Scander Basa eser zonto in campo siche e signal starano Turchi de li intorno a danizar. (II, 604.)

— Da Zara di Rectori di 22 narano le crudelta grandisime fano Turchi de li via tamem si havia hauto prima di 24 25.

— Da Durazo fo lecto una letera drizata ali Cai di x di S. Vido di Edo Baylo et Capit.º di 13 come havia dal suo amico che l Imperador era partito za zorni 15 da Constantinopoli zoe adi 28 mazo e uno Basa dila Romania andava avanti e vano con lo exercito in la Morea a dani dila Signoria nostra et fara do exerciti uno in la Morea et uno li a Durazo et fin 8 zorni verano soto quela tera et abuto aviso il Flambular di Teranova et di uno altro non erano andati in campo ma stano aspetando mandato et che ivi non e monitiom et lui a fato intender a queli de li snudano la tera di la roba acio l avidita non li facese dano e cusi fara per aricordo di quel suo amico lo ha rimandato e dice avisera altro et e da saper fo terminato nel Consejo di x di mandarli Pre Martin Albanese Arzivescovo di Durazo il qual e ben voluto in quele parte et a gran seguito et si li da duchati 50 et etiam per el Conseio di x si manda al dito Proveditor duchati 50. (II, 606.)

— Vene Gregoliza da Spalato capo di Stratioti stato a Pisa qual benisimo si havia portato: unde in Colegio per il Principe fu fato Cavalier: e donatoli la vesta over caxaca di pano d oro ch el Turcho dono al Orator S. Andrea Zancani et era S. Zacaria Contarini el Cavalier qual l acompagnoe poi fuora.

— Da Ragusi dil Gondola di 23 haver nova Scander Basa adi 10 si levo di Bosina con 700 cavali va per Alemagna et in Friul a correr si judica a dani dila Signoria nostra dil armada ancora nula sentiva: et eso Gondola havia fato intender tal andata di Scander ai lochi nostri di Dalmatia. (II, 608.)

— Da Sibinico di S. Vetor Bragadin Conte di 23. come havendo inteso il corer di Turchi a Zara per letere di queli Rectori stano li a Sibinico con dubio non venghino a danizar li Syndici nostri sono li

1499. et fano provisiom et la matina expedite alcune munition per qui et per Raspo.

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte drizata a Cai di x di certi romori seguiti ivi in l armar quela fusta adeo per la Signoria fo scrito ai Syndici doveseno andar ivi. (II, 609.)

Luglio. — Vene S. Alvise Contarini qu. S. Ferigo dicendo eser sta retenuti di un gripo a Zara certi Turchi mercadanti quali andavano a Ragusi per tanto prega la Signoria li fazi restituir acio el Sig. non fazi retenir i nostri mercadanti sono a Constantinopoli e altrove atento mai per guera el Turcho habi tenuto nostri mercadanti: et fo risposto si vedaria. (II, 611.)

— Da Ragusi di Nicolo Gondola di 23 replicha quelo si have eri et haver inteso dila incursiom fata a Zara.

— Da Zara di S. Franc.° Venier Conte e S. Jac.° da Molin Doctor Capit.° di 27 come adi 26 Turchi veneno apreso li borgi dila tera facendo dani de vigne olivari etc. e facendo molte prede pur fono a parlamento con alcuni di nostri dicendo el suo Sanzacho si maravigliava non era sta presentado per tanto esi Rectori li mandono uno Canonico a parlar e dolersi di tal incursion: et Scander Basa rispose haver ordine dil Signor di danizar su quel dila Signoria nostra perche la Signoria havia fato armada contra el suo Signor item poi corseno 100 Turchi verso Laurana e fece poco dano per eser provisto ma in quela matina Scander con li altri cavali erano levati e andati mia 16 verso Clizevas hano portato gran preda et anime via e brusa molte vile su quel teritorio il dano fato per un altra scriverano et hano lasato in l erba 20 putini quali esi Rectori haveano fato tuor e nudrigar prega la Signoria li provedi di vituarie maxime per Nadino.

— Da Cataro di S. Franc.° Querini Rector e Proveditor e di Alvise Sagudino Secretario di 22 giugno come era tornato Elia qual mandono in Sofia da Ferisbei referise come par in la sua deposition in conclusion che adi 28 mazo el Sig. dovea partir per Andernopoli non si lasera intender dovè vadi fino non zonzera li el Bilarbei dila Grecia item eser zonto le munitiom mandate li e li megij et eser venuto el fratelo dil Conte Zorzi Zernovich li intorno soto specie di far conzar uno suo bagno: et intendeno Turchi voler tuor uno loco di Hungari chiamato Jaiza che saria gran dano a Hungari et che larmada andava verso el Carabodam item che queli di Castel Nuovo loco de Turchi vede pasar galie dila Signoria nostra per mar et statim da aviso ala Porta et eser zonta la galia li la qual si solicitera di armar.

— De Antivari di S. Piero Tiepolo Podesta di 20 drizata al Proveditor di Cataro molte zanze nula di conto e la mita non vere zoe che l armada turchescha potra andar forsi chi dice a Rodi chi a Corfu e chi im Puia et havia fato far le spianade in 4 lochi una via va verso Hungaria l altra verso Rodi l altra verso Albania siche li potra andar dove li piacera. 1499.

— Da Ragusi dil Gondola di 21 come havia inteso el partir de Scander Basa non vadi in Friul a dani dila Signoria nostra dimanda li sia mandato qualche dinaro per le spese li convien far. (II, 612-613.)

— Et in le letere di Zara di 27 aricorda la Signoria debi tuor in gracia uno bandizato de li chiamato Cosule el qual ha gram poder li intorno et potra difender contra Turchi et S. Jacopo Manoleso Capo di Stratioti scrise ala Signoria ma non fo leta.

— Da Sibinico di S. Bernardin Loredan e S. Nicolo Dolfin Syndici di 23 come inteso la incursiom fata a Zara per Turchi feno provision scrise a Spalato e Trau di questo mandoe molti homeni e dana quela forteza si fa a Trau et mandono a Laurana Nicolo Bocari Capo di Stratioti con 100 homeni. (II, 616.)

— Dil Conte Zorzi Zernovich: quale in questa tera fo leto una letera si oferise andar a Cataro meter fuogo e fiama su quel dil Turcho per haver gram seguito su la Montagna Negra. (II, 618.)

— Da Udene di S. Domenego Bolani Luogotenente: manda letere abute da Meser Virgilio Capit.º di Goricia lo avisa dilo adunamento fato per Turchi in Corbavia et voleno corer a dani dila Signoria nostra et che il Podesta di Monfalcon li scrive dubitar il loco e debele voria ajuto et che eso Luogotenente havia fato salvo conduto a uno bandito stava a Goricia acio vadi a explorar il vero di diti Turchi quelo riportera scrivera. (II, 619.)

— Da Portogruer di S. Andrea Zancani Proveditor zeneral di 2 come andava di longo al suo viazo Zuan Ruosa e secretario con lui.

— Da Liesna di S. Alvixe Barbarigo Conte manda l inventario dile monition sono li in executiom dila parte. (II, 623.)

— Et dapoi disnar fo Pregadi et per mio aricordo fu scrito al Conte di Curzola fazi il Soracomito perche si vuol armar una galia li e lo mandi di qua item scrito in Caodistria poni custodia a Montona e Castelnovo e Damiam di Tarsia castel et questo fu fato per aricordo di S. Franc.º Capelo el Chavalier stato li Podesta et Capitanio. (II, 624.)

— Adi 5 lujo in Colegio vene uno Raguseo chiamato Nicolo de Bona nobel di Ragusi et presento una letera di credenza sotoscrita « Ser-

1499. vitores Rector et Consilium Ragusi » data adi 27 zugno et la mansiom dice « gloriosisimo Principe » : el qual im piedi expose: li soi haver avisi di 17 di Scopia come le zente turchesche erano redute li andavano in Grecia a dani dila Signoria nostra et il Bilarbei dila Grecia e dila Natalia sono li et che haveano da Constantinopoli che l armata adi 10 zugno era partita et veniva a Corfu et similmente el Sig. partiva et veniva corando drio l armata e che li soi Sig.ri Ragusei mandavano a notifichar questo ala Signoria pregando teniseno secreto e fu dato sacramento per i Cai di x a tuti di Colegio et ringratiato di tal aviso. (II, 625.)

— Adi 6 luio in Colegio vene S. Alvixe Bon fo di S. Otaviam venuto da Ragusi dove fu adi 27 zugno e intese da queli Signori quali inteso era zentilhomo li volseno parlar e li comese andando in Alexandria come andava che dovese dir al Capitano zeneral come Turchi si adunava in Scopia et erano per venir a dani dila Signoria nostra e l armata veniva verso Corfu et che uno mercadante nostro incognito era in Scopia e li altri mercadanti retenuti im Pera: et partito de li con un gripo eso S. Alvise Bon per andar a Corfu intese eser alcune fuste a Cao duchato e dubitando ritorno a Ragusi dove intese che adi 28 poi lhoro Ragusi spazono quel suo meso ala Signoria nostra et lui parti adi 29 da Ragusi et intese Turchi di certo venivano a dani dila Signoria nostra verso Cataro et Ragusei haveano da Constantinopoli di 15 dila partita dil Sig.r de li per Andernopoli e vien in Scopia: et che a do di questo zonze a Zara et vete Turchi non eser partiti de li et erano mia uno lontam queli Rectori li dimando danari duchati 100. ge li dete et li oferse darne duchati 1000 quali con lui havia non li volseno item dimando duchati x spexi im barche per venir presto e li fo dati et porto letere di Nicolo Gondola da Ragusi e dil Abate di Meleda datoli in secreto scriveno questo et li e diveda il scriver.

— Da Zara di Rectori di do come Turchi erano di Ostriza partiti et andati poco lontano tamem non si partivano et esi Rectori dubitavano voleseno corer un altra volta su quel teritorio dimandavano 1000 taole et avia tolto duchati 100 da S. Alvise Bon e ordinato li siano pagati de qui dal fiol di eso Conte: et fo balota duchati 30 per le taole e mandarghele.

— Da Trau di S. Lorenzo Corer Conte avisa dile incursiom fate su quel di Zara per Turchi et quel Sanzacho di Cazergo li vicino adunava zente: voria munition per quel luogo. (II, 627.)

— Copia di una letera scrita per Maistro Alexandro medico a Zara di quele incursiom de Turchi.

« Salve vir magnifice: de Turcorum aduentu hos diebus tibi signi- 1499.
» ficavi qui per quatriduum universum pene agrum fero ignique de-
» vastarunt pudet refere quot milia hominum in captivitatem abduxe-
» runt. Alij quatuor milia alij quinque alij sex censuere: Gregis vero et
» armenti infinitus pene est numerus vix quum eos abijse sperabamus:
» ece nuper hinc inde difugiunt rustici: Turcosque rursus agrum hunc
» invasise nunciant e Nona urbs et ceteri opidani custodes vix bom-
» bardis sumo mane signum dedere: ece pasim vile plures incendia
» fumo indicant: in Stratiotis nula spes est latitant nec plures eorum
» cum paucis pugnare audent plerique equos amisere im paludibus pa-
» scentes. Rectores non sine labore ingenti ac vigilantia res tutati
» sunt: omnes conqueruntur de his Stratiotis preter quam paucos prin-
» cipiles ceteri servilis turba est et gregibus apta: dij boni qui tu-
» tantur Imperium Venetum Delectus habendus est nec quisquam
» miles aut bubulcus ad militarem dignitatem ascribendus est magnif.°
» Aloysio Molino meo nomine significabis qui rem quam mox dicturus
» sum in consultatione habeat: matureque rem (ut solitus est) discu-
» tiat nuper Ducis Chacergi regis olim Panonie filij Prefectum Comitem
» Nicolaum Bencovich pleureticum graviter febricitantem maxima cum
» gratia curavimus: pro labore partem pecuniarum elargitus sum:
» partem non sprevimus Hic apud Chacergum in maxima est existima-
» tione et plura policitus est gratiam Veneti Senatus inhians: Militum
» Prefectus est conditiones nomine Veneti Senatus Duci suo Chacergo
» oblaturus est: quum octingentos equos impensa sua alit: si pecuniam
» haberet etiam plures aleret et incursionibus Turcorum se se obijce-
» ret in teritorio suo: nam et paulo ante Turcorum predam et capti-
» vos ex agro Sibenicensi intercepit et liberavit: magnaque gloria
» cum hostibus certavit: Dilectos viros habet qui incasum stipen-
» dium non acipiunt Hic oram Dalmaticam omnem tutari poset et mi-
» nori impensa: Tentare conditiones non nocet si gens ea Imperio Ve-
» neto grata est: nil hactenus tentatum: nil dictum est: hoc unum est
» quod huius Comitis Nicolai nuntio fidelisimo Rectores nostri de pri-
» ma Turcorum incursione tam subita admoniti sunt. V. et rescribe ex
» Jadera 1499 die ultima junij raptisime. »

Subscriptio « Alexander Benedictus Veronensis phisicus. » A tergo « Magnif.° et Claris.° dno Aloysio Trivisano qu. magnifici dni Silvestri » dno meo observando: » in quodam Cyrografo « Oratores Magnif.ce co- » munitatis Traguriensis pro rebus comunibus et pro salute totius Dal- » matie tibi comendo coram tibi narabunt vale. » (II, 629-630.)

1499. — Da Gradischa di S. Andrea Zanchani Proveditor di 4 come havia nova a Duim non eser nula come fo scrito et eser solum in Lubiana et di S. Piero fu fato la mostra di 400 item el Sig. Conte di Goricia zoe meser Virgilio havia fato comandamento a tuti che adunase le biave ale fortese et eso Proveditor andava a Monfalcom poi tornera a Udene et che havia dato le page ali tre Contestabeli sono li in Gradischa.

— Da Sibinico di S. Vetor Bragadin Conte e Capit.º zercha la incursiom fata a Zara per Turchi et che insieme con li Syndici a mandato 100 homeni a Laurana. Dimanda monitiom manda una letera scrita in schiavo abuta da uno e presom di Turchi perche Scander Basa habi auto comandamento dala Porta vadi contra Christiani et Achmet Basa e il Vayvoda suo fiol vien avanti con 500 cavali et 1500 cavali poi vien col Basa sopradito licet lhoro dicono queli corse su Zara eser stati 2500. Tamen non e stato se non doa milia cavali etc. (II, 633-634.)

— Da Sibinico di S. Bernardin Loredan e S. Nicolo Dolfin Syndici di primo et poi vene etiam dil Conte in questa materia avisano Turchi 200 cavali di queli di Chazergo hano corso su quel di Sibinico e menato via anime 40 et licet haveseno fato comandamento ale persone del teritorio si reduceseno ai lochi securi tamen non sono venuti per non abandonar li lhoro animali item mandono una depositiom di uno Turcho preso qual sara qui soto posta et che Turchi iterum hano corso ma nula fato perche con le barche haveano fato pasar homeni 600 in lochi securi solum Turchi hano amaza uno vechio e mena via uno puto: et che doman esi Syndici si parteno e vano a Zara. (II, 634.)

Copia di una constitution di uno Turcho preso venuta da Sibinico.

« Constitutus coram Magníf.º D.no Victori Bragadeno honorando » Comiti Bernardino Lauretano et Nicolao Delphino dignisimis Syndicis » et provisoribus ad locum torture Turesia Bosinensis captus per no- » nulos vilicos repertus ad depredandum hac nocte. »

» Interogatus de che natiom l e dice che l e de Bosina interogatus » si l e Turcho de natiom o non dixit che suo padre fu Turcho et che » lui e Turcho interogatus che condition e la sua et che soldo ha dixit » che non ha soldo ma che e alevato in una vila chiamata Prusia in » Bosina interogatus sel non ha soldo come ha cavalchato con questi » altri ala coraria dise che quando Scander Basa vene in Bosina dala » Porta feze far crida che tuti queli che haveano boni cavali dovese me- » tersi in ordine et anche fece scriver tuti di casa che aveano cavali » et da poi li mando a chiamare a lui et hesendo reduti la brigata et

» dimandando dove voleva andar dice che voleva andar a sopraveder i 1499.
» suoi casteli et da poi hesendo a Clisa li fu dito che se meteseno in
» hordene per corere suso el conta de Zara cercha ora de terza et ca-
» valchorno tuto quel zorno et la note et l altro zorno a mezo di forno nel
» conta de Zara interogatus se subito zonti nel conta de Zara corseno o
» pur se reposorno dice che si imediate avanti ch el Basa smontase da
» cavalo se avio le brigate a corer interogatus come podeano corer ha-
» vendo cavalcato tuto el zorno avanti et la note dixit che ne era molti
» che havevano cavali a man et questi montorno suso li cavali freschi
» et corseno et feseno gran botim li altri veramente che aveano uno cava-
» lo solo non corseno quelo di: interogatus quanto tempo stete el Basa
» in quelo loco dove mise el Basa el pavion la prima volta dixe ch el
» stete quela note et la matina seguente se levo andando avanti a po-
» cho a pocho: interogatus quante anime hano preso dixe che non sa
» la quantita ma che ne sono sta prexe pur asai perche il campo era
» tuto pieno: interogatus quanti animali sono sta presi dixit infiniti:
» interogatus chi sono sta le sue guide dixe Turchi che altre volte
» sono corsi in questi paesi interogatus perche esendo pase tra la
» Ilus.ma Signoria di Venetia et el Sig. Turcho hano corso dixe avanti
» che feseno la coraria non se diseva niente di guera ma da poi finita
» la coraria se dice che l e guera tra la Ilust.ma Signoria et el Sig.
» Turcho: interogatus quanti cavali sono sta in questa coraria dixe
» sono sta 2000 cavali tuti de Bosina: interogatus si ha fato dano suso
» quelo dil Re di Hungaria dixe che non et che fu fato le cride che
» nisuno non li dovese dar dano: interogatus dove se atrova adeso el
» Basa dixe che l e soto Ostroviza: interogatus che vol dir che l e la fir-
» mado le dixe che da Cosule e sta preso uno dela corte de Scander
» Basa et per haver quelo homo el Basa se ha meso la et Cosule non
» ge lo vol dare et per questo li da dano la: interogatus dove se ri-
» trova per quelo lui intende la persona dil Sig. Turcho dice che
» quando lor se partirno se diceva el Sig. eser usito de Constantinopoli
» et eser venuto per octo zornade nela Romania et che sono xv zorni
» lhoro sono partidi et non sa altro dove sia: interogatus dove se di-
» vulgava ch el Sig. Turcho dovese andar con el campo dixe che se di-
» seva ch el voleva andar a Rodi tamem ogniuno se meravigliava che
» volendo andar a Rodi el vegnise con campo nela Natalia suso la Gre-
» cia: interogatus se Scander Basa e per star anchora soto Ostroviza
» over se l e per andar de longo ala sua sedia dixe che se divulgava
» che ozi se dovea levar de Ostroviza et andar ala sua sedia: interoga-

1499. » tus che vuol dir che tuti li altri Basà circunvicini sono andati ala » Porta salvo Scander Basa dixe che Scander Basa e sta lasato per » guardia dela Bosina: interogatus quanti cavali corseno eri suso que» sto teritorio dixe che foseno 280 cavali in zercha soto Sulimam Vay» voda del Basa interogatus se altri cavali se hano moso del campo a » corer dixe che avanti che lhoro se partise de campo se levo una » compagnia de 300 over 400 cavali la nocte et non se sa che volta » hano tenuto: interogatus chi li ha guidati in questo teritorio dixe » che era uno preson qual havevano meso a cavalo et lo menavano con » lhoro acio li mostrase la strada. (II, 634-636.)

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.° di 25 et 26 come era zonto in bocha di Bojana una marziliana di Trieste carga di formenti viem di Pexaro con uno Orator dil Papa va al Turcho poi in fine dice ha saputo e di Milan a 8 famegij et andoe a Scutari per l altra dei 26. avisa haver per mesi mandati in campo dil Turcho el Sig. eser partito di Andernopoli va al Vardar apreso Salonichij a Janicbazar dove dia far el Consejo suo et el Bilarbei dila Natalia e pasato sula Grecia et come eso Rector avia manda subito a notifichar di questo a Budoa a Cataro et Antivari dimanda li sia mandato monition.

— Da Cataro di S. Franc.° Querini Rector e Proveditor di 28 brieve manda le dite letere abute et nula altro dice di novo.

Di Alvixe Sagudino Secretario data in la galia di Cataro adi 28: come era montato su dita galia per andar a Dulzigno per eser apreso Pastrovichij nara le nove soprascrite avisa saria bon mandar a Cataro el Conte Zorzi Zernovich perche otegneria la Montagna Negra et che fuse presto.

— Da Budoa di S. Nicolo Memo Podesta di 28 al Proveditor di Cataro li scrive queste nuove abute da Dulzigno dubita. (II, 636.)

— Da Sibinico di S. Vetor Bragadin Conte di 28 zugno vechie perche si ave di primo come Turchi sono a Ostroviza et prima combateno uno loco dil Ungaro chiamàto Clizevas da poi si partino dil conta di Zara e nulla feno.

— Da Zara di Rectori di 6 zugno et par etiam el Capitano zeneral insieme con lhoro scriva come era li Stratioti quali voleano la Signoria nostra confirmase capo di lhoro cinque capi S. Jac.° Manoleso fo Castelam dila citadela de li el qual zentilhomo e contento star senza salario et fo confirmato. (II, 637.)

In questa matina feci balotar monition per Spalato et precipue per queli tre casteli zoe Almisa Stargrado et Bisechio item per Hu-

mago et Grisignana certa polvere et fo consultato le parte si metera 1499.
ozi per trovar danari.

— Da Zara di Rectori di 4 haver Turchi eser a Tenina mia 4 piu in la et eser venuto in campo uno nuovo Basa con zente et stano fermi e dicono voler iterum corer su quel teritorio lhoro Retori fano ogni provisiom e in la tera fabricano et hano ordinato a Nadino stagino preparati et fazi segno quando Turchi corerano: item haveano riceuto il formento e le monition mandate et haver per uno di Spalato come 6 fuste dila Valona erano venute per Ragusi et eri li Syndici nostri zonzeno li.

— Da Sibinico di S. Vetor Bragadin Conte di do come dubitano Turchi corerano su quel teritorio per eser poco lontam adunati et ha receuto letere in la materia di haver homeni per armar galie risponde mal si havera perchè sono dispersi per quele corarie poi vardano li lhoro animali potria eser dagandoli duchati 7 per uno come fe il Zeneral si avese. (II, 638.)

— Da Sibinico di Syndici dila venuta qui di uno Orator di Spalato vien ala Signoria per monition lo ricomanda. (II, 645.)

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.° dil zonzer li dil Sagudino Secretario et come erano venuti Oratori di Antivari con gran paura a dimandar ajuto per eser fra tera mia tre intendono Turchi dieno venir li dimanda fanti.

Da Durazo di S. Vido Diedo Baylo e Capit.° come a Croja eser reduti Turchi et quel Basa haver abuto hordene non partirse de li dubita et e da saper li fo manda monition.

— Da Cataro di S. Franc.° Querini Rector e Proveditor di do come feva armar la fusta de li et la galia era partita per andar dal Zeneral e havia eso Proveditor retenute certe caravele li stano con dubito di Turchi item queli di Zupa e la Montagna Negra si haveano manda a oferir voler venir soto la Signoria nostra dimandano uno capo e custodia da potersi tenir: item aricorda li sia mandato le monition richieste et dita letera zonse adi 16 licet qui per eror sia sta posta.

— Di Alvixe Sagudino Secret.° insieme col Rector di 8 da Dulzigno come eso Secretario era stato in Antivari et visto non era nula di monition sta in gran pericolo et zonto a Dulzigno li hano mandato legnami per manteleti voria la Signoria li provedese: item il Podesta di Budua voria fanti et monition: item mandoe la deposition di uno explorator Duchagin venuto da Constantinopoli adi 13 stete do zorni li et S. Andrea Griti non era li per eser sta menato col Sig. in Ander-

1499. nopoli poi in campo: l' armata anchora tuta non era partida ma si mandava per zornata a Garipoli et vene do corieri dil Sig. a far comandamento al armata. si partise et il Sig. partito e in Andernopoli le zente verso Salonichij et Bilarbei dila Natalia e pasato di qua e unito con el Bilarbei dila Grecia et dito explorator dice a cavalcha do zorni campo qual si reduse a Janis Bazari e dice vera verso l Albania et Cataro al armata e andera a Corfu item in campo eser zonto uno Orator dil Re Federico qual fo retenuto et Ferisbei eser sta dal Sig. in Andernopoli e haverli basa la man et era ritornato a Janis Bazari dove e le altre zente. (II, 650-651.)

— Da Ragusi dil Gondola di 25 in conclusion zanze asai et il Turcho vien a nostri dani: la qual non fo leta per non eser nula di novo.

— Da Zara di Rectori Turchi in Bosina haver diviso la preda et li Syndici sono li dimandano monition et S. Jac.° da Molin Dotor Capit.° scrise solo dil zonzer li la galia Soracomito S. Zuam Malipiero et lo ajutava in tuto per interzarlo.

— Da Trau di S. Lorenzo Corer Conte dimanda monition li soi Oratori sono qui: Dana la forteza fata far qua e a beneficio privato et non publico et saria meglio non la compir: item Dimitri Lascari Capo di Stratioti li a Trau scrive si scusa.

— Da Budoa di S. Nicolo Memo Podesta dubita di Turchi et voria monition et uno Contestabile con qualche fante.

— Di Raspo di S. Daniel da Canal Capit.° come di zorno in zorno aspectava Turchi di Bosina coreseno: manda una letera abuta dal Conte Bernardim di Frangipani li avisa quando corerano li fara nota con trar di bombarde ma non corerano fino la luna nova: et lui li ha manda la polvere barili x che la Signoria nostra li ha mandato al dito Conte Bernardim.

— Di Caodistria di S. Alvise da Mula Podesta et Capit.° come era cavalchato atorno e fato provisiom et ha ordina sui monti fuogi acio tuti intenda quando Turchi corerano: Tamem prega la Signoria li mandi monition per fornir molti casteli de li via soto la sua podesteria: come par in la poliza habuto li duchati 80 per pagar li fanti manda a custodia di Castel Nuovo e Montona: sta di bon animo e non ha paura di Turchi. (II, 652.)

— Da Humago si have letere e altri lochi di Istria vol monition et in questa matina expedi le munition per Muia etc.

— De Parenzo di S. Zusto Guoro Soracomito di una galia gro-

sa scrive dil suo zonzer li et come anderia a trovar il Capitano. 1499.
(II, 657.)

— Da Zara di Rectori. di 9 come Turchi erano in Bosina et eso S. Franc.° Venier Conte andava con li Syndici sono li vardando Laurana Nona Novegradi et Nadino item voriano si tolese Cosule a soldo nostro et quel Zuam Conte di Corbavia che faria asa profito in Dalmatia item haveano posto le guardie a Tenina loco dil Ducha Zuam Corvino licet li abitanti non voleano pur fono contenti fino si sapi il voler di lhoro Sig. item dimandano certe altre monition copi etc. come par in le letere.

— Di Antivari di S. Piero Tiepolo Podesta adi 20 zugno avisa il bisogno di quela tera et che Turchi veniva a nostri dani et hano fato 4 spianade una per Albania una per Valachia una per Hungaria et una per la Valona.

— Deli Judici di Antivari di 22 pregano la Signoria si aricordi di quel loco et e longa letera ben ditata ma si jactano asai. (II, 658.)

— Da Sibinico aricorda le munition et a Curzola eser fuste di Turchi. (II, 659.)

— Da Caodistria dil Podesta: come Scander Basa havia fato comandamento tuti chi vol corer a dani de Christiani si venghi a far scriver perho replica li sia mandato le monition.

— Di Pyram di S. Bernardin da Cha Taiapiera Podesta come quela comunita mandava uno meso qui per haver qualche vituaria maxime polvere per non ne eser ivi nula. (II, 662.)

— Et fu inteso in Colegio come si pesava per Andrea Bombem fa per nome di Ragusei certi miara di piombo compradi per trazerli per Milan et fo terminato mandarli a tuor quali poi se inteseno erano sta za compiti di pesar. (II, 665.)

— Da Cataro di S. Franc.° Querini Rectore e Proveditore vechia in racomandation de queli Contestabili sono li non hano da viver prega sieno sovenuti.

— Fu balota alcune munition per Curzola dove e Conte S. Alvise Balbi. (II, 666.)

— Da Zara di S. Bernardin Loredan e S. Nicolo Dolfin Syndici di 13 come haveano cavalchato a Nadino e Laurana et sopra questo fano longo discorso et haveano mandato le monition in dicti lochi: per una altra letera scriveno di uno Conte Zarco Vayvoda sta vicino a Zara a uno castelo chiamato Nutiacho sora il fiume Cetina soto el Sanzaco di Castelnovo vicin a Poliza et confina con Turchi qual era stato da lhoro et ditoli non poteva piu mantenir quel castelo voria dar-

1499. lo ala Signoria nostra over a qualche Signor christiano et haver di conduta 100 cavali quali havendo si obligeria con segurta di duchati 2000 non si faria dano per cavali 300 de Turchi che coreseno: et perho esi Syndici vol la resolution nostra e dicono havendo questui si faria seguro Trau Spalato Sibinico e Zara: item che per armar la galia Malipiero haveano fato uno edito che tuti li bandizati excepto asasini stado et monede doveseno venir su dita galia siche hara homeni 30.

Di Rectori di Zara di 13 zercha i dani abuto quel teritorio maxime a una vila fo di S. Piero Venier di fuogi 200 voria poter meter quela in forteza per haver reduto per corarie di Turchi item scriveno in la materia dil Conte Zarco.

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.° e Alvixe Sagudino Secretario di 7 hano nova per una spia dice el campo dil Turcho eser partito vien per la via Filipopoli e l armata eser partita el campo va temporizando fino l armata venghi piu avanti per eser a un tempo dove voleno et questi Flambulari over Sanzachi li intorno e in hordine aspetano mandato dal Sig. et di uno edito fato che Martalosi a Scutari venghi a dani dila Signoria nostra et quel conta di Dulzigno eser in fuga: maxime Antivari et molti sono fuziti a Brichi e scogij con le lhoro robe et si dice ala Valona eser 7 fuste quale dieno scorer de li via et venendo porterano vie quele anime deli scogij.

— In questo zorno io feci expedir li Oratori di Antivari di monition. (II, 667.)

— Da Zara di Rectori di 15 come atendeano a fortificar certo muro dila tera dove si potea guazar e vegnir in la tera et dimandano altre monition item hano Turchi eser anchora soto Ostroviza et in Bosina stava Scander Basa et che haveano mandato a quel di Tenina pregando avisa quelo intenderano aviserano item haveano fato far la descrition dile anime manchava a vila per vila: come par per uno libreto scrito in suma di quel teritorio manchava homeni da fati 674 — femene e puti 1314 animali grosi e menudi 37987.

— Da Cataro di S. Franc.° Querini Retor e Proveditor di 6 come mandava de qui quel Duchagin explorator al qual li dete scosi do di corda perche non dise il vero et ha confesa ala tortura non eser sta a Constantinopoli ma una zornata lontan in uno altro loco dove trovo il Sig. Turcho et il resto dil exercito et dil armada dice haver inteso li in campo a boca item scrive eso Proveditor non haver danari e non si anchora paga dil suo salario et di queli sono fuziti al isola tuti et eser sta bon far il ponte: bisogneria fuse li qualche galia: feva armar la fu-

sta de li voria monition et veniva qui ala Signoria Nicolo Drago Orator 1499.
per quela comunita item queli dila Montagna Negra et Zupa eso Proveditor li manteniva con bone parole aspectando la risposta nostra et che Antivari li ha mandato a dimandar socorso et li ha manda taole 200. piombo etc. aricorda queli fanti sono li a Cataro e poveri et che li citadini e done ajutava a fortifichar la tera: et e da saper per Colegio fo terminato mandar a Cataro do Contestabili con fanti 100 Sebastian da Venetia et Hieronimo Tartari. (II, 669.)

— Da Curzola di S. Alvixe Balbi Conte di 15 come quela comunita mandava tre Oratori ala Signoria: avisa non poter armar la galia per eser pochi homeni in l isola a fato la descritiom de quanti sono quali manda in nota e aricorda le monition.

— Di Dno Thoma Malombra Episcopo di Arbe in questa sustantia scrive ala Signoria et come voleva partirsi et andar a Roma ma era restato li per contento di queli populi.

— Da Liesna di S. Alvise Barbarigo Conte di 14 come queli populi tremavano per dubio de Turchi et eser in gran afano per la incursion fata a Zara item di Craina eri vene do homeni uno Conte Panco con letere di credenza di Crainesi verso marina et expose a lui Conte tre cose primo acadendo voleseno fuzer de li per paura di Turchi per non haverli voluto obedir saper si sarano aceptati o no: secondo haver delibera tra loro star ben con Liesna come se ha fato fin questo zorno: tertio che era una sola caxata in Craina che contrariava a questo la qual si con lhoro non voleva eser deliberavano lasarla zoe darla ala Signoria: et che lui Conte li fe bona ciera pregando avisase dil tuto pel lhoro nontio: et di acetarli tolse tempo: dicendo si farano bona compagnia a nostri li sara fata a lhoro iten questo li dise dile strade si andavano netando et venivano Sanzachi 6 con maistranze n.° 5000 doveano andar in Narenta per far uno castelo dove alias solea haverlo l ongaro et haverano lo petrame di uno castelo diruto per avanti chiamato Braschianich: et si tal castelo a Narenta si facese saria in dano grande dila Signoria nostra si per le ixole come per eser recapito di armata e da poter fabricar ivi legni navigabili dove e molti legnami e comodita di sito e saria l horo reduto e guarentation in fine literarum scrive non e da fidarsi di questi Crainesi.

— Et a questo proposito ponero qui soto uno capitolo de una letera venuta per avanti di S. Marin Moro Conte di Spalato di 29 zugno: ad literam: « ho considerato el paese dela Craina al presente soto el dominio del Turcho eser de grandisima importantia dele cose nostre si

1499. per rispeto del suo fortisimo sito come per la probita deli habitanti et anche per eser posto nele viscere di questa vostra Dalmatia el confin dila qual Craina da parte de ponente sono con Almisa da Levante con el fiume de Narenta da mezo di la ripa del mar da bora Radobilia et uno paese dil ducato dito con Seazenila in mezo dil quale e situata sopra la ripa del mar una ponta dita Machari circundata da ripe altisime verso la parte del mar la cui circonferentia volze per uno bon miglio la parte che e verso tera ferma sono zercha pasa 100 in qual facilmente et con pocha spexa per eser sabion se potria cavar et meter dita ponta in isola nela qual ponta e una fontana viva e belisima: ho compreso havendo quel loco se poteria far inexpugnabile et domineria tuto quel paese eo maxime havendo uno belisimo porto el qual e unico in quela riviera et per quanto intendo al tempo dila precedente guera con el Turcho V. Serenita havia mandato la bona memoria de meser Hieronimo Marzelo con sua armada el qual havese a costruir dita forteza ma impedito dela rebelion de uno Zarco Scotado che in quel tempo era capo di dito contorno fu abandonata la impresa non di manco parendo di dar qualche opera spereria redur dito paese soto la vostra protetione in modo che se potra sperar gran salute e proficuo al inclito dominio vostro. »

— Da Budoa di S. Nicolo Memo Podesta di 15 dimanda 25 fanti et monition: unde fici scriver al Proveditor di Cataro li mandase di li fanti li e sta mandati 25 fanti a Budoa.

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit. et Alvixe Sagudino Secretario di x come era sta per nostri intercepte letere dil Secretario dil Ducha di Milan e di Ambruoso Buzardo quali da Scutari scriveva al fratelo Toma Buzardo et al Sig. di Pexaro scrite adi 30 zugno come adi 25 erano zonti li a Scutari et Ferisbei eser in campo dal Sig. e li piace hano compra cavali e drapi e andarano al Sig. Sanzacho li a manda uno meso farano il bisogno prega il Sig. di Pexaro avisi l amico le qual letere intercepte sono lete im Pregadi: item come haveano da alcuni li a Dulzigno l armata eser partita et lo exercito a Filipopoli e veniva verso Corfu o Napoli di Romania item ricomanda il loco di Antivari per monition.

— Da Cataro di S. Franc.º Querini Rector e Proveditor di 9 haver aviso Turchi eser per venir ale cadene aricorda le provisiom aspeta la risposta in la materia di Zupa e Montenegro et haver aviso dali Retori vicini Turchi sono propinqui per venir li.

— Da Zara di Rectori di 18 avisa il redur di Turchi a Bosina

et eser iterum per corer su quel teritorio per tanto spazono uno gripo 1499.
a posta: et ha questo aviso da Spalato et il patron dil gripo dice haver visto corer Turchi su quel di Nona: tamen li homeni erano fuziti ala marina per fuzer.

— Da Sibinico di S. Vetor Bragadin Conte do letere di 14. 15 in la prima manda una letera abuta dil Conte Piero di Corbavia la qual sara qui soto posta: per tanto vol monition per l altra di 15 dice come era tornato quel corier che fu mandato da Scander Basa per la recuperation dile anime et fu retenuto da dito Scander fino torno con la preda di Zara qual e a Ostroviza e li mostro la preda dicendoli cognosestu alcun di taia rispose eso corier eser poveri homeni or lo vendete per duchati 30 a uno mercadante dil qual era fuzito et venuto zorni 7 per lochi aspri: et dice Scander haver manda a presentar 60 puti al Sig. Turcho: item par eso Conte habi aviso da Spalato Turchi redursi e haver pasato il fiume dieno corer verso il Friul per la qual cosa lui fazeva ogni provision per il teritorio item ha receuto le monition et quela camera eser povera fu speso duchati 100 a mandar il socorso a Laurana per tanto voria la Signoria nostra li mandase danari et fanti.

— Dil Conte Piero di Corbavia scrita al Conte di Sibinico in schiavo receuta adi 14 luio la qual letera dice cusi « potente Sig. e amigo nostro honorando sapia la Signoria V. che anco che e domenega havesemo nove de sopra per le qual havemo de novo ch el Ducha Corvin e sta confirmado nel banadego come son sta confirmadi anche li altri Baroni et che el Re ha confirma la pase con el Sig. Turcho e che el Ducha Corvin ha fato pase con Cechel Jac.º et ch el ge a reso la cita chel ge havea tolta chiamada Borlin con tuto el tesoro che lo haveva trova dentro oltra quelo che se speso et che lui ge deba render le sue doy tere chel ge havea dato im pegno e questo render da un al altro de eser ala fin de avosto e questo se dia dar i piezi ma non sapiamo quelo che seguira fino dicto termine el Ducha Corvin se a Varasdim l aspetemo questi zorni e de Turchi se dise che i vegnera pur nel conta di Zara ve avisaremo piu speso con le nostre letere ma squasi che nui se maraveliamo che fa di tanti presenti a coloro che porta le nostre letere e loro sono molto ben remeritadi » et e sotoscrita « Conte Piero Conte di Corbavia. »

— Di Arbe di S. Piero Boldu Conte di tre haver auto letere dil Conte Anzolo di Frangipani qual si duol eser sta discoperto dal Re di Hungaria per li mesi mando ala Signoria nostra et eser venuto in

1499. odio a soa Maesta et Scander Basa li a mandato a dir si acorda con lui unde vol piar partido item aver nova il Re di Hungaria over li Baroni fano certo consejo in una campagna apreso Buda quelo vorano far non lo sa vedera.

— Di Raspo di S. Daniel da Canal Capit.° di 20 manda una letera auta di uno Episcopo di nation da Liesna sufraganeo di Modrusa li avisa lo adunar gran numero di Turchi in quele parte pocho lontan e in fin dila letera dice el Sig. Conte Bernardin li ha dito non creder et parlano in calmom di certe pratiche.

— Di Caodistria di S. Alvixe da Mula Podesta et Capitano di 20 come stava di bon animo pur intendeva Turchi eser propinqui a Modrusa e vieneno per corer li o in Friul manda una letera dil Castelan di Castelnovo Damian di Tarsia scrita quel zorno a hore 6 di note avisa eser venuto do soi come Turchi erano reduti a Brigna vicino a Modrusa mia 12 numero 12 milia per corer a dani dila Signoria nostra et dicti Turchi non fazevano alcun dano ai lochi di Hungaria imo li pagava tuto quelo tolevano si per el viver come per altro. (II, 672-674.)

E da saper in la letera leta di sopra di Caodistria e che quel Podesta aricorda che queli di Trieste sintende con Turchi e potriano con barche poner 400 Turchi in tera in l Istria a Isola over altrove ala marina per tanto voria la Signoria nostra li mandase una fusta de li et atento S. Ferigo Fero Podesta di Muja s intese era amalato fo scrito in Caodistria dovese mandarli uno citadin li a governo.

— Fu posto per li Savij tuti di Colegio et fu opinion mia di elezer per scrutinio im Pregadi con pena uno Proveditor in Dalmatia debi partir in termini di tre zorni con persone 7 habi al mexe per spexe duchati 60 et have tuto el Conseio ma non fu fato.

— Item fu meso di condur con la Signoria nostra a stipendio il Conte Zarco con cavali 100 de Stratioti debi far la mostra a modo Stratioti e questo per conservation dila Dalmatia ave 21 di no 154 di si.

— Fu posto per tute tre man di Savij scriver al Proveditor di Cataro che in nomine D.ni acepti queli di Zupa e Monte Negro con li capitoli honesti che a lui par: et mandi Alvise Sagudino Secretario e a Dulzigno li: ma el Conseio comenzo a mermorar et io non mi pareva fuse tempo e vulsi contradir adeo d acordo tutti terminono de indusiar a meter questa parte. (II, 675.)

— In questa matina fici expedir monition per Caodistria Zara Spalato Trau Budoa: et li Oratori di Curzola senza eser alditi rispon-

dendo erano contenti non armar li per il presente item monition 1499.
per Dulzigno et la deferentia sercha l armar le fuste con S. Agostin Malipiero Capit.° qual volevano li homeni paga per 4 mexi et fui di contraria opinion solum per tre mexi item spazai danari a Veia per armar la fusta balotando el biscoto et etiam li danari per la fusta di Pago tamen a Pago non era fusta et e da saper la galia sotil Oria et la Morexina grosa da Baruto ultima di tute parti eri: et volendo li padri di Colegio non armar piu fici termenar altre 4 caravele. (II, 676.)

— Di Caodistria dil Podesta et Capit.° di 22 avisa aver dal Castelan di Castelnovo e da Dionixe Nicoloxi Castelan a Fiume come Turchi sono propinqui e vieneno a furia per corer in Friul et queli casteli di Frangipani non trano bombarde come promeseno di far et il Conte Bernardin e zorni tre non si sa dove sia et diti Turchi non fa dano a Hungari paga quelo tol cavalcha di note sono asai e par Todeschi siano con lhoro.

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte di 24 manda avisi abuti dil Castelan di Castel Muschio dil adunamento di Turchi quali dieno corer in Friul e il Conte Bernardin piu non fa trar bombarde et e tre zorni non si sa dove sia et che Turchi sono 8000.

— Da Sibinico di S. Vetor Bragadin Conte di 19 come Turchi cavali 400 pedoni 100 erano corsi a Garbazo vila su quel teritorio dove si erano reduti alcuni vilani quali si difeseno et prese Turchi solum 4 anime una dile qual e refuzita di qua et animali 200 pur sono li intorno: lui Conte conforta queli citadini nil minus hano poche monition et si non era la galia di S. Valerio Marzelo si trovo esser li stevano mal et quela comunita manda ala Signoria uno altro suo Orator nominato S. Gregorio de Nicolinis Nobele et ve era etiam S. Lunardo de Garsanis prega la Signoria li debino expedir presto e remandarli indriedo.

— Da Zara di S. Bernardin Loredan e S. Nicolo Dolfin Syndici di 20 avisano di questa incursion fata su quel di Sibinico et par nostri prendesse 9 Turchi: et manda una letera di S. Marin Moro Conte di Spalato li mandoe una letera dila cugnada dil Conte Zareo Vayvoda scrita in schiavo li scrive da uno suo castelo perche el Vayvoda non e li come Turchi si aduna piu dil consueto voleno corer non sa dove. (II, 677.)

— Da Zara di Rectori di 20 dil adunar di zente di Scander soto Bistriza et fa fabrichar uno castelo qual alias fo brusato chiamato

1499. Tresam et adunava le zente soto Bistriza: item hano dal Ban di Tenina qual mostra eser amico nostro scrive haver auto ordine Scander Basa di danizar queli hano corso su quel di Trau e Sibinico per eser sta contra suo hordene et sono sta parte Morlachi: item esi Rectori dimandano danari per li fanti. (II, 678.)

— Da Parenzo di S. Hieronimo Bondimier Podesta di 23 manda dite letere abute a Vegia a posta per eser cosa ut dicitur importante. (II, 679.)

— Item fu posto per tutte tre man de Savij excepto io Marin Sanudo Savio ai ordeni la parte di aceptar queli di Zupa et Montenegro conditionata perho unde tuto el Pregadi era di mia opinion et volendo andar a contradir parve ali Savij d acordo de indusiar et fo il il meglio. (II, 683.)

— Da Liesna di S. Alvixe Barbarigo Conte di 17 do letere come a Narenta erano 6 Sanzachi dil Turcho fevano taiar legnami e fevano fabricar il castelo cosa in gran dano dila Signoria nostra per l altra a receuto nostre letere li comanda armi de li bisognando a Cataro risponde fara ma che non ha monition. (II, 686.)

— Da Sibinico di S. Vetor Bragadin Conte e Capit.° di 22 come in quela matina Turchi cavali 400 in 500 di quelli di Scander quali di Ostroviza mando con l oste era a demostrar a corer il teritorio et veneno un quarto di mio propinquo ale porte dila tera et nostri virilmente usiteno fuora adeo ne fo presi 100 di diti Turchi et morti molti siche andono via e si dice Scander tornera a corer per haver abuto in don la Dalmatia dal Sig. aricorda li sia mandato zente monition et danari: item per un altra literina dice haver 20 Turchi vivi quali queli citadini vol tenerli per veder di recuperar le anime prese da Turchi con contracambio. (II, 687.)

— Adi 27 luio in Colegio vene do Oratori di Cataro novamente venuti ringratio la Signoria deli provedimenti fati e monition mandate laudo il Rector lhoro suplico si tolese Monte Negro e Zupa el qual Monte Negro fa homeni 6000: et e le mure di Cataro: li fo risposto per el Principe si consejeria. (II, 688.)

— Di Caodistria di S. Alvixe da Mula Podesta et Capit.° di 24 et 25 come a aviso dal Capit.° di Raspo non eser da fidarsi dil Conte Bernardin di Frangipani qual fe tirar prima bombarde per meter in teror siche Turchi non vieneno: item lauda il Podesta di Muia licet sia amalato tamen in executiom mandera uno citadin li item avia fato la distribution deli homeni dila tera sono da fati n.° 1000 et ha fato 24

capi acio bisognando poteseno far fati et havia sovenuto i lochi vicini de monition e provedeva al tuto. 1499.

— Da Raspo di S. Daniel da Canal Capit.° di 23 ala Signoria dil tenor soprascrito come Turchi non sono mosi et mandoe letere a lui drizate dil sufraganeo Episcopo di Modrusa.

— Da Spalato di S. Marin Moro Conte di 17 haver avisi Turchi 1000 Capo Sinam Vayvoda de Most andavano verso Sibinico item aspectarsi Turchi a Trau a quel castelo si fa di novo e si dice Scander Basa con 5000 Turchi va in Friul. (II, 690.)

— Da Cataro di S. Francesco Querini Rector e Proveditor di 16 avisa il zonzer li di Martinel de Lucha qual dimanda danari et li megij zonze: et lui Rector fa trovar formenti e meter in la tera a mandáto a tuorne im Puia et a retenuto caravele et con queli di Zupa veneno da lui per capitolar a posto tempo aspectando hordine dila Signoria nostra et per queli per eser in bando dil Consejo di x voriano auctorita da quelo: item manda avisi di Scander Basa et una letera abuta uno citadin de li da uno Zuan Radich habita soto Castelnovo di 16 loco di Turchi per la qual si avisa uno suo eser venuto mancha 17 di dala Porta: dice el campo et il Sig.r eser a Filipopoli zornate tre di Andernopoli et fara el suo Bayram picolo ch e venere proximo poi verano per Scopia ala Valona verso Corfu over im Puia: et il Sig.r a retenuto uno Orator dil Re di Napoli im prexom et l armata eser a Salonichij dove dia montar uno Basa Achmeth over Achmeth Veziero fo fiol dil Charzego et uno Mustafa Bey Sanzacho dila Valona qual fu a Otranto: et amazo il Conte Julio: item el Basa dila Romania eser in Sereso con li Sanzachi: item Ferisbego e stato in Andernopoli a basa la man al Sig. et e andato al Basa dila Romania dove e il suo logo et il Basa dila Natalia seguita il Sig. et Scander Basa Sanzacho di Bosina abuto licentia dal Sig. Turcho di corer in Dalmatia col Vayvoda da Mostar.

— Da Curzola di S. Alvixe Balbi Conte di 20 come era capita li uno navilio di carne salade di Brundisio lo a mandato a Cataro. (II, 691.)

— Di Udene dil Luogotenente di 26 manda alcuni reporti abuti da uno explorator conclusive Turchi non sono mosi di Bosina ma ben dieno venir n.° 18 milia a fato certi segni di legni et paia impiantadi e si trara bombarde e udirase de li quando vorano corer et per tuto il Friul: item manda il camin che hano a far dicti Turchi in nota.

Camino e di Otocatz fino in Friul.

Da Modrusa a Otocatz

1499. - Da Brina mia 130 a Bistrika
Da Otocatz a Brina mia 20
Da Brina a Ledenica mia 25
Da Ledenica a Crelin mia 20
Da Crelin a Crobenich mia 15
Da Crobenich a Clava mia 10
Da Clava a Castelnovo mia 15
Da Castelnovo a S. Marco mia 8
Da S. Marco a Santo Anzolo mia 22
Da Santo Anzolo a Goricia mia 15
Da Goricia a Udene mia 25. (II, 692.)

Da Trau di S. Lorenzo Corer Conte di 22 come adi 17 Sijnam Vayvoda de Most corse su quel conta come scrise la qual si ave da poi e non fu lecta fe gran dano de animali e prese et meno via anime da 30 in 40 item aricorda eser li poche zente per il morbo fo l ano pasato et etiam per Martalosi et per armar la galia et che si pol guazar dala parte di tera. (II, 692-693.)

Di Caodistria dil Podesta di 25 haver repara la fortéza di Golam mia 3 di sora Castelnovo e a posto Castelan uno nepote di Jac.º Tarsia con sei compagni.

— Da Veja di S. Piero Malipiero Conte di 25 haver ricevuto li danari per armar la fusta la qual era compità di armar et il zorno seguente partiria per Caodistria a trovar il Capitano.

— Da Ragusi dil Gondola di 16 aferma el Sig. Turcho eser à Pyroto con lo exercito et e dito vera à Cataro o à Corfu over altrove item eser morto il Basa fiol fo di Charzego tamen non fu vero item scrise di 14 come l armata non era usita et potria eser la non usise per questo ano e da saper per altra via se intese al sig. eser amalato a Filipopoli. (II, 695.)

— Da Budoa di S. Nicolo Memo Podesta come mandava una de qui per danari da dar a queli fanti che non poleno viver.

— Da Cataro di S. Franc.º Querini Rector e Proveditor di x vechie per haverne di piu fresche: solum haver Scander Basa non haver diviso anchora la preda fece a Zara per hordine dil Sig.r item a per uno e zorni 17 parte dil campo dice quelo exercito turchesco eser aviato ala via dile Seres verso Salonichij et Scander auto comandamento non dividi la preda fino havera altro mandato.

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.º di 19 do letere et etiam e sotoscrito Alvixe Sagudino Secretario come haveano manda-

do soi exploratori non erano tornati et par il Turcho vadi verso la Valona ala volta di Corfu e l armata hano eser usita: item quel Ambruoso Buzardo era a Scutari amalato e il Sig.r Turcho a mandato per lui: et eser andato uno Orator dil Marchexe di Mantoa a dito Sig.r Turcho: item manda una letera scrita per Ferisbei ali vechj e zoveni di Alexio avisa dila gran armata dila Signoria et stagino riguardosi et a reduto in la tera stera 4000 formento et a manda do caravele di formento a Cataro item el Sagudino voria licentia di repatriar atento el suo star li era tempo perso. 1499.

— Da Zara di Rectori come quela comunita mandavano do Oratori in questa tera a dimandar qualche sufragio per eser desfati per la coraria item voriano 1000 taole e di Turchi non c e nula sono reduti in Bosina. (II, 699.)

— Item fu posto per tute tre man de Savij di scriver al Retor e Proveditor di Cataro che sentendo altra movesta de li de Turchi fino al recever di questa debi licentiar le do galie Marcela e Malipiera sono li et le caravele retenute et quele mandarle al Capit.º zeneral et dita parte have tuto el Conseio. (II, 702.)

— Da Curzola di S. Alvixe Balbi Conte di . . . luio come mandava da qui el fiol di Jac.º Ficovichij eleto Soracomito de li a tuor la galia: et non vene in tempo perche za era sta terminato visto letere prima di eso Conte che non si armase a Curzola. (II, 706.)

Agosto. — Da Zara di Rectori di 25: come mandava quela comunita do Oratori in questa tera primo e per exponer il dano patito per la incursion secondo la Signoria si degni de socorerli di formenti et megj per sustentatiom di lhoro vilani rimasti et qualche ligname per fabrichar le caxe sono sta brusate et aricordar sia provisto di mazor n.º di cavali per segurta dil contado et haveano nova Scander eser soto Ostroviza facea reparar Tresam come scriseno et hano guarde in la Corbavia et in la Lycha se niun hoste de Turchi pasase de li per andar in l Istria o Friul item per una letera di 26 prega la Signoria dargi li duchati 100 li prestono Sig. Alvixe Bon qu. S. Otaviam quali za li era sta fati dar. (II, 710.)

— Da Spalato di S. Marin Moro Conte presenta al Principe una letera di 23 luio. Manda letere dil Ban di Jayza loco de Hungari la qual li fo portata da doy venuti in hore 48 cosa incredibile in si pocho haver fato tanti mij lo avisa Turchi di Scopia reduti dieno venir o in Dalmatia Cataro Ragusi o Jayza vol saper le nove da lui et che vol ajutar la Signoria nostra: et il re di Hungaria con suo fratelo Ducha

1499. Alberto con 40 milia cavali eser sora la Sceva et manda copia di letere in schiavo translatada item come Scander Basa fo verso Spalato adi 22 e paso su quel di Sibinico e Trau e inteso il trar di bombarde e provision fate: et S. Valerio Marzelo Soracomito senti la bombarda qual quel a hore 22 zonze li et lo mando a Valona per le anime era ala matina or in questo zorno li fo scrito per Colegio a dito Conte respondi a questo Ban di Jayza e l altro di acetar l oferta et avisarli la incursion fata a Zara qual e con dano nostro e dil suo Re et che si mandava monition li a Spalato qual dovese custodir.

Copia di letere dil Ban di Jayza scrite a S. Marin Moro Conte di Spalato mandate poi de qui.

« Egregie dne et amice nobis hon. Noverit eadem vestra egregia » dominatio nunc ex parte Cesaris Turcorum multas diversasque famas » advenise nam aliqui nobis retulere: ut penitus intendit ad castrum » Jayze: alii vero rursum dixere ut ad partes vestras videlicet Dubrov» nich intendit ceteri quoque e converso naravere ut ad totam Dalma» tiam intendit obsedendam: cum autem nos ignoremus quem ad » locorum predictorum intendit opinamur ut vestra egregia dominatio » aperte seiat quo intendit ubi sit et quod facturus erat quam obrem » vestram sume petimus dominationem quatenus eadem dignetur no» bis solertius rescribere ubi sit nunc Cesar Turcorum et quo inten» dat deinde si penes mare quod castrorum in bonis Venetorum obsedat » vel ne ubi si nobis intimaveritis quo intendit procul dubio credatis » Dom. nostrum graciosum Dnum Regem nobis tantum auxilium factu» rum una cum victualibus peditibus et alijs gentibus ut volente Deo » nulum timorem si etiam ad nos obsedendos venerit habeamus igitur » huc si intendit ad nos etiam rescribatis ut nos una cum totis no» stris viribus vestri ad subsidium transeamus quia sine dubio credere » velitis ut Regia Majestas cum tota christianitate auxilio vobis ese » conatur famas vero quas scitis nobis rescribatis preterea quod latores » presentium vobis retulerunt fidem adhibeatis creditivam tanquam no» bis: etiam petimus nobis rescribere si Cesar cum Venetis per mare » habuit aliquam pugnam vel non Ex castro Jayze in festo Sancti Helie » Profete ano dni 1499. » Subscriptio

» Franciscus Brizlo De Grabaria Banus de Jayza ac Comes per» petuus de Dobar. » A tergo. « Egregiis. D. dictis Comiti nec non Ca» pitaneis de Spalato D. et amicis nobis hon. » (II, 713.)

Copia de un altra letera venuta di Jayza scrita in schiavo e translata al dito Conte di Spalato. 1499.

« Ai potenti et nobeli et de ogni honor degni al Sig. Conte de » Spalato et altri Signori Spalatini salute come ai Signori nostri ulte- » rius acio intendiate come me vien de Turchia spese et diverse nove » et cusi ne vien referido come il Turcho vien a Ragusio in Dalmatia » e vegnira qui contra de noi et perho ve prego come Signori et fra- » deli miei ne debiate scriver quelo intendete de li da novo et quelo » aldirete se il Turco ha comenzado qualche tera over locho apreso la » marina o veramente non et dove e et in qual locho se atrova perche » acio intendiate Signori sel vegnera contra de nui a Jayza a mi ha » dato la Serenita del Re Jayza et al presente mi atrovo a Jayza con » bon aparato de zente et de victuarie et artilarie et con ogni altra cosa » ne potese bisognar a tal bisogno spero in Dio sel Turcho vegnera con- » tro de nui che niente avanzera de qui ma se il Turcho pasera ultra nui » et chel vegnera ala volta vostra siate certi Signori sopra la mia fede » christiana che vegnero cusi ad ajuto vostro de li iterum Signori acio » sapiate come la Maesta del Re con altri Baroni de Hungaria et con il » suo fratelo Sig. Ducha Alberto a exerciti et per tuto aparato che so- » lamente aspetano aldir nove vere dove et in qual parte il Turcho se » avera a voltar con la sua posanza et cusi andera la Maesta del Re » con tuto il suo poder contra de lui: per tanto vi prego come Signori » et frateli che mi fate sapere con veritade tuto questo acio sapi et in- » tenda darne notizia ala Maesta dil Re et altri Signori acio intendino » qual via debino tegner perche nui sapemo che a vui vien vere nove- » le et che intendete tuto quelo se fa et la che vol andar il Turcho et » questo notificho etiam ala V. M.ª cosi haver inteso che li ambasadori » i quali avevi mandati al Re sono stà presi si fata nova e apreso de » nui perho scriveteme la verita acio intenda et quelo ve dira Rados- » lavo Murlacho et Zuane credeteli se le parole sono nostre perche li » ha presi Scander Basa et hali mena con si: et vi prego come Signori » che questi homeni non habiate a ritardar tropo ma darli presta expe- » ditione: scripta a Jayza il di de Santo Helia sabado: zoe adi 22 luio » venuta in hore 48 ch e grandisimo camino da Jayza a Spalato. » Sub-scriptio. « Ferenam Berisalich Ban de Bosina Signor de Posava. « A ter-go. « Al potente et in tuto honorando et degno laudabil honor degno » Sig. Conte de Spalato et altri Signori Spalatini come a fradeli et ami- » ci nostri » (in schiavo). (II, 713-714.)

— Di Caodistria di S. Alvixe da Mula Podesta et Capitano di

1499. primo haver da Castelnovo che a uno locho de Todeschi era sta trato sei colpi di bombarda non sa perche et eso Podesta havia mandato Jac.° de Lepora ala Jayza in Bosina per saper nove de Turchi. (II, 719.)

— Da Zara in questi zorni vene letere di Rectori di 28 luio come Scander Basa era ancora soto Ostroviza et era venuto li un meso dila comunita di Tenina con letere di credenza dice dicto Scander e in ver Bosina e s ingrosa di zente mostra non voler ofender i luoghi dil Re di Hungaria tamem lhoro sospetano non spera dal suo Ducha ajuto voria qualche monition et havia una letera mandava Scander al suo Ducha qual li Rectori la feno aprir destro modo e translatarla e la deteno in drio e mandono uno meso in Zagabria a dito Ducha per obviar e meterli sospeto di Scander dicendo havia pratica di ocupar Tenina e altri lochi dil suo Banadego et che deteno tre barili di polvere a quel meso di Tenina et lo honoreno item che esi Rectori fortificavano il borgo di Laurana et Nona el qual e disabitato per il cativo aere non erano 30 homeni da fati dentro et e loco di gran guardia et queli li fono mandati in socorso fono infermati da 80 in suso et che a Zara non erano homeni da fati oltra 800 e haveano expedito le do caravele di armar et datoli homeni 70 e mandate dal Capitano zeneral.

Copia de una letera scrita per Scander Basa al Ducha Zuan Corvino: translatada ec.

« Da Scander Basa patrom de Bosina al Magnif.° et de ogni gratia » da Dio dada: al Sig.r del paexe di Croatia et de molti altri paesi al » Sig. Ducha fiol dil qu. Re Mathias in bona sanita et alegreza da Dio » posi recever la sua gratia la magnific.tia V. acio che sapia la Maesta » Vostra come a nui fo comandamento dal nostro Sig. gran Turcho » che nui se dobiamo presentar nel paexe dela Signoria de Veniexia » et nui se apresentasemo con alcuna moltitudine de homeni et come » intrasemo nel paexe vostro et cusi drio de nui sono venuti come inimici et se aveseno potuto anche a vui haveriano preso et nui questo » non havemo dubitato recever dali nostri homeni perche con vui havemo amicitia et bona paxe et specialmente soto el castelo dela moier del Conte Carlo de Lizevas dove fono tolti alcuni deli nostri valentomini et se de lhoro havesemo hauta paura havesemo ben posuto » guarentar de lhoro ma nui se fidavemo dela bona paxe et da poi che » nui lasasemo nel conta de Zara et cusi Coxule se haveva scoso con » sui cavali et ali nostri a fato gran impazo et anche parechi di lhoro » a preso et da poi che un altra volta tornasemo soto Ostroviza cusi » Cuxole mando da nui un suo homo digando io ho preso molti deli

» toi Turchi per tanto io andai soto Ostroviza a zerchar li presoni li 1499.
» quali dali nostri sono piati da vui in bona paxe: li quali presoni Co-
» xule non mi volse dar et da poi questo nui mandasemo alcuni deli
» nostri valentomini perche anche li mostrono a queli del conta di
» Zara che li doveseno scampar et come fono soto el castelo non fezeno
» altro salvo che i ge meno via alcuni animali et cusi come nui dala
» prima fosemo zonti im Bosina piu dele volte li vostri homeni ale tere
» del nostro Sig.r sono venuti a robar e specialmente al borgo de Cha-
» menograd hano ruinato per le continue incursiom per tanto se da
» da tute ste cose et facende e stato el vostro comandamento et vostra
» saputa questo non e consueto de bona fede et paxe perche tu sij
» Sig. et fiol de Sig.r et anche nui posiamo trovar 100 et 200 cavali li-
» quali poriano robar et far dano ali vostri homeni ma nui tenemo a-
» mor et bona paxe con vuj et acio sapiatè se ne cercate de haver per
» amici ne haverete et se ne cercate per inimici per inimici ne haverete
» et per nui non manchera se per vui non mancha poria ben eser che
» vui havete inteso el dano e sta fato a nui per avanti dali Governado-
» ri di Bosina per tanto tuti queli presoni nui havemo trovato eser
» vostri li havemo lasati et anche piu volte haveria mandato da vui
» el mio homo ma vui siete da lontan et anche per avanti mandai uno
» mio homo a Jayza et vui me lo reteneste da questo viazo ma se ve
» piaze eser a parlamento con nu mandate da nui un vostro homo ch el
» parla con nui et ch el porta al nostro meso una letera de fede acio
» che abia a conferir con nui dele nostre fazende: Dio vi feliciti. »
(II, 720-721.)

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte di 27 dil spazar dila fusta la qual parti eri per Caodistria va a trovar il suo Capit.° recevete li duchati 300 per armarla li qual dispenso con S. Alvixe Navaier Camerlengo de li: voria il biscoto e za le sta mandato. (II, 723.)

— Vene tre Oratori di Zara: dimandono la Signoria nostra li ajuti per eser quel contado disfato per la incursiom et precipue taole: et fo comeso al nostro hordine li debi expedir. (II, 726.)

— Da Cataro di S. Franc.° Querini Rector e Proveditor di 24 luio haver il Sig. Turcho adi 19 era a Filipopoli e doveva far il suo Bayram qual era quel zorno poi si havieria verso la Valona over Corfu et el Bilarbei dila Grecia eser sta amalato ma e varito et Scander Basa e andato sora la Croatia over Dalmatia: item per uno vien dila Valona e zorni 7 parte li ha dito eser li preparate 6 fuste et l exercito haversi principiato a disolversi: item quel Vayvoda di Montenegro adunava

1499. 1000 homeni paesani si dice voler tuor bestiami su quel di Cataro: item a ricevuto nostre letere con il formento e li duchati 500 e l ordine di armar le fuste la qual letera havia leto publice a quel populo e tuti ringratia la Signoria tamen non era ancora zonte le do galie Malipiera e Marzela et deli duchati 500 ha tolto duchati 200 per le spexe fate e per il ruinar de monasterij e il resto mandera al Zeneral e li formenti voria venderli ma non pora per haver asa formenti forse stara x milia etiam ne aspeta di Puia et havia arma la fusta qual sara presto in hordene et che al luogo dile cadene a fato far certe zatre con bombarde suso per poner ivi ali bisogni ben voria uno inzegner: et a mandato in Antivari richiesto da quel Podesta fanti x di queli di Martinel di Lucha nel qual num.° e do bombardieri item a inteso una rixa seguita tra citadini li in Antivari adeo la tera era sta in romor et ha mandato S. Nicolo Balbi Camerlengo li per adatar quele cose qual per ubedir e andato volentieri. (II, 728.)

— Vene do Oratori di Spalato dolendosi di S. Marin Moro lhoro Conte qual tochava lintrade di citadini over dila comunita ec. et fo ordina scriverli una letera di questo per li Cai di x. item dimandono monition e biscoto: e voriano cavali lizieri et cusi fici balotar stera 100 biscoto per la forteza di Almisa.

— Vene do Oratori da Sibinico dimandoe una fusta et piu fanti per custodia: fo comeso ai Savij di ordeni la expedition.

— Vene do Oratori di Trau: dimando biscoto per il castelo di Vituri: et cusi fo balota darli stera 25 biscoto.

— Et e da saper io Marin Sanudo fu causa dila expeditiom di questi Oratori Dalmatini quali subito fono spazati acio tornaseno a caxa e non dese spexa ale lhoro comunita. (II, 735.)

— Da Ragusi di Nicolo Gondola di 20 luio come per avisi ha ch el Sig. Turcho con l exercito era venuto a Bertogal el qual locho risponde a Corfu e a Lepanto et l armata eser partita da Garipoli et tien verso Ocidente idest vien in qua. (II, 740.)

— Da Sibinico di S. Vetor Bragadin Conte di primo di questo come Achelmostrar con 3000 Turchi veniva a Gerbaz et Ostroviza overo Ostriza: lochi di quel teritorio unde eso Conte armo do nave e do caravele erano li per difender le mure di Gerbaz et poi zonze el gripo del Zeneral con l aviso di usir dil armata turchesca fuora mese pena la forcha a diti 4 navilij ali patroni andaseno a trovar il Capitano zeneral item per un altra letera di 25 luio scrive eser stato li S. Zuan Malipiero Soracomito et di homeni ha compito di armar et uno schie-

razo patron Nicolo Alegreto et do caravele quale sono expedite di homeni: item haver Scander Basa voleva corer su quel conta: solicita sieno expediti de qui li Oratori di quela comunita el voria duchati 300 da spender. 1499.

— Da Zara di Rectori di do: nula da conto solicita proveder.

— Di S. Agustin Malipiero Capit.º dile fuste in Golfo di do da Zara avisa il suo zonzer li e aver scrito a Veia e Pago per la fusta. (II, 743.)

Item fu posto per nui Savij ai ordeni mandar una fusta dil arsenal a Sibinico atento queli si oferiscono armarla lhoro et star a custodia ec. have solum una di no. (II, 748.)

Di Caodistria di S. Alvise da Mula Podesta et Capitano come erano compiti li duchati 80 per li homeni mando ala custodia di Montona et Castelnovo pero la Signoria volendo tener mandi altri danari. (II, 751.)

— Da Nona di S. Domenego da Mosto Conte voria monition e artilarie scrive nel pericolo era stato di Turchi et non eser fuora.

In questa matina per el Principe fu proposto con li Patroni e Proveditori al arsenal come per opinion sua el Turcho veniva con l armata a Cataro e perho voria legnami da far galie et li Proveditori diseno eser galie sotil incantade n.º 18 et fo concluso doman diti Proveditori e Patroni portaseno in nota tuto (II, 761).

— Da Durazo di D.no Martin Albanese Arziepiscopo de li di 24 come ha nova el Sig.r Turcho adi 18 era a certo locho dove voleva far la sua Pasqua et era zornate 6 lontam da Durazo et il Basa dila Romania e il Vardari et quelo dila Natalia mia 42 propinquo aspectava l armada e havia fato netar le strade verso Corfu et Napoli e come queli subditi dil Turcho paesani voriano redursi in Durazo non sa che far: item sa come queli di Croia vol corer li a Durazo voria li gripi di Corfu ivi tocase saltem quel Proveditor di Brandizo mandase le letere perche continue avisero dil tuto.

— Item di S. Vido Diedo Baylo e Capit.º di Durazo drizata ai Cai di x qual fu leta in Colegio in sustantia questo medemo e piu il Turcho avia fato netar 5 strade una va a Corfu una va a Napoli una va in Albania una a Cataro e una . . . . item el Sig. era a certo locho et che metera la bandiera sule mura di Napoli l altro dise saro mi et ch el Sig. dise che parle vu et inteso de che parlavano dise vole saper quelo che non sò mi et li fece impichar in conclusion scrive va in la Morea: a recevuto li duchati 50 et le monition: voria li bombardieri rechiesti. (II, 765-766.)

1499. — Da Zara di S. Franc.° Venier Conte e S. Jac.° da Molin Dotor Capit.° di 8 avosto narano prima haver certi avisi dile cose de Turchi di sopra abuti e come Turchi im Bosina feva zente per corer in Friul: item ch el Re di Hungaria dovea venir a Zagabria per eser morto lo Episcopo qual havia asa danari et dito Re e in pace per uno ano con Turchi et ch el Ducha Corvino si aspectava a Bichach dove voleva far batizar el suo primogenito et li soi Baroni erano reduti et che li vilani vicini a Turchi non temevano et eser venuti li a Zara do Frati da Ragusi uno di qual e Curzolan e zorni 10 parteno da Ragusi dicono come quel zorno zonze nova qual li dise uno Raguseo et Sig.r Turco eser partito di Scopia va verso la Morea et si moriva in campo forte da peste presa li in Scopia et erano cavali 50 milia item scriveno esi Rectori che queli vilani sono li a Zara si voleano partir e pasar im Puja o venir a Veniexia o altrove siche era cosa pericolosa.

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit. e Alvixe Sagudino Secretario: come eri Turchi di Scutari 200 et 3000 paesani veneno fino ale sbare et queli dila tera usiteno fuori sono ale man amazono 5 Turchi molti feriti et 10 cavali de nostri uno solo fu morto et diti Turchi hano pur brusato e fato dano concludeno quel locho e pieno di anime dil conta e animali non sano dove andar voriano menar li animali im Puja a venderli item hano da Durazo 7 fuste dila Valona dovea usir dubitano ec. item che le do galie Malipiera e Marcela eri pasono de li via vano al Zeneral li haveano confortati pasase per la Valona acio Turchi li vedese et non usiseno con le fuste fino vera il Capit.° dile fuste Malipiero a custodia dil Golfo. (II, 767.)

— Da Curzola vidi una letera di S. Alvixe Balbi Conte di tre avosto a suo fratelo come havia expedito di armar tre caravele e con gran faticha le armoe et eri partiteno insieme e con la caravela di Sagredi e quela di S. Dardi Moro item auto letera di S. Nicolo suo fratelo fata in Pastrovichij avisa eser sta in Antivari zorni 10 e haver aseta quele diferentie tra queli citadini con honor dila Signoria et era venuto li im Pastrovichij per alcune altre fazende le qual spera asetar subito e li scrive Turchi a corso su quel di Dulzigno e sono ale man con i vilani dil conta apreso le porte dila tera dove fu morto uno Turcho e molti feridi da freze tosegade senza lexion de nostri solum uno fo ferito et etiam in Antivari sono stati 4 mia lontan dala tera non hano fato dano alcuno salvo de certi pochi animali amazati e vilani li sono al incontro par modo che quel Subasi laso la casaca simitara e tuto quelo l haveva e ave di gratia a scampar. (II, 769.)

Di Arbe da S. Piero Boldu Conte: mandoe l inventario dile monition et voria monition: tamen non ne parse. (II, 771.) 1499.

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte di 11 come auto una letera di uno Nicolo Zafatichio Zudexe di Segna li scrive come Turchi 16 milia erano venuti in Corbavia et vuol divider l exercito in do parte e non fa dano alcum su quel dil Re di Hungaria la qual letera e di 8 del istante et par sia dito campo con 6 Sanzachi et chel Re di Hungaria facea meter in hordene le zente e a fato comandamento a tuti li Baroni si redugi per tuto avosto in campagna et dice si sara altro li dara aviso acio posi spazar barche de li a Fiume et far stagino adveduti. (II, 772.)

— Vene li Oratori di Zara et fono expediti ordinato darli certi megij et alcuni legnami justa il nostro aricordo. (II, 774.)

— Di Raspo di S. Daniel da Canal Capit.° di 10 come Jacomo de Lepori qual fu mandato in la Crovacia per intender de Turchi referisce Scander Basa haver pocha zente non ha 5000 persone et Mustafa suo zenero eser a Medeo locho dil dicto Scander in Servia.

— Di Caodistria di S. Alvixe da Mula Podesta et Capit.° di 12 manda una letera abuta da Jacomo Lepori qual e stato a Brigna la copia dila qual sara qui sotoposta: e avisa in Bosina non eser Turchi vien in campo a quele bande et eso Podesta crede di questo sia sta Frangipani che li habino mandato a dir quel Castelan tal nove nil minus sta preparato item per un altra letera scrive zercha li custodi mandati a Castelnovo e Montona quali doman ch e adi 13 compivano il mexe: perho la Signoria li mandi danari et cusi in questa matina fo balotato duchati 80 da eserli mandati a questo efeto.

Relatione di Jàcomo Lepori Justinopolitano mandata al Pod.a et Capit.° di Caodistria avisa dile cose de Turchi e di Scander Basa.

« Magnifice et clarissime D.ne Segondo la comision data da vo-
» stra Maesta prima auto i cavali de comandamento de quela son andato
» ale parte di Corvatia: noto fazo mi Jacomo Lepori come esendo an-
» dato per intender de nuove de Turchi in le parte de Crovacia ho in-
» teso le cose sotoscrite e prima como fo manda dala Porta el Scander
» questa quaresima el qual Basa si e quelo che fo el primo che feze co-
» raria qua in Histria et fo quelo che rompe el campo in Friul el qual
» vene in Bosina per far corarie ai luoghi dila nostra Signoria el qual
» e savio et secreto e tuta la so zente tra Turchi e Bosinesi a mala
» pena fara 6000 i quali stano per indivisi in qua et in la per la Bo-
» sina e per Verbosana i quali in tre di li pol far asanar insieme et

1499. » cusi fese quando fe la coraria su quel di Zara fono 2500 li asuno in » do di e subito se parti de li che ni Turchi non sapea dove volese an- » dar in coraria et feze el dano che se sa e ha manda meso al Turcho a » dirli sel vora dar zente che l andera tanto ch el vedera Vienexia item » a un fiol di ani 16 el qual fo insieme con lui su quel di Zara et che » sa che impara a guerizar a nome Mustafa: item mando su quel di » Sibinico cavali 500 a far la coraria item quel Vayvoda de Juliesi e » zenero dil dito Basa el qual e visin dila Servia e dila Bosina si e an- » dado co la so zente ala Porta dil Turcho et a lasa al Basa in governo » el so paese a nome Mustafa Vayvoda item el Vayvoda de Smedero e » dela Servia si e ala custodia di quel paexe nome Rachas item el » Vayvoda del paese di Creg ch e sora Ragusi a nome Coachat si e » andado ancora lui con la so zente ala Porta dil Basa e lasa el so » dominio in governo e in guardia item questi sono Vayvoda come Con- » dutieri soto el Basa i primi e principali Alia Milich a zente asai et e » valente Turcho Maumethi Casam a simil zente in so Governo: Mech- » met Begi ancora costui a zente asai queste tute cose ho inteso de uno » homo ch e fuzido del dito Basa che era uno schiavo fo preso quando » fo roto Ducagin in Corbavia el qual e zovene di eta di ani 25 si » chiama Martin et ame afermado che mai dito Basa non tien zente » a una salvo la so Corte quando i asuna in tre di e va dove el dia an- » dar tal fia i non son asunadi tuti queli che vien li va drio batando » Ex Pinguento die decimo augusti 1499.

— Da Curzola di S. Alvixe Balbi Conte di 28 luio dil zonzer dile tre caravele dice mal si potra armarle et dice venendo la galia si vedera di armarla tamen havemo di tre dil instante come havia armate le caravele e spazate.

— Da Ragusi dil Gondola non scrive di che zorno: salvo ch el campo dil Turcho e a Metalo e le artilarie aviate verso la Morea e l Albania dice dara da far ale tere e iudicio suo l armata sua tegnira ocupata quela dila Signoria nostra ec. (II, 775-776.)

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte di 5 come veniva de qui Barbuio Contestabele per non eser pagato: et voria operarsi e sta soto Melo da Bortona item manda danari dile 35 et 40 per cento ali governadori et che de li non si spende altro che bezi item la fusta parti ben armada manda il conto dil armarla la qual trovo il suo Capit.° a Parenzo et andata a Zara item scrive come non ha danari da pagar li custodi di Castel Muschio ergo ec. (II, 778.)

Di Albona e Fianona di S. Alvixe Bembo Podesta di xi come ve-

nivano ala Signoria do Oratori di quela comunità di Albona zoe Bernaba Lorensich nontio di Fianona et S. Michiel Lucranich di Albona et dice le mura di Albona eser mal conditionate e ruinade vol monition et fo comesa a nui. (II, 781.) 1499.

— Da Caodistria di S. Alvixe da Mula Podesta et Capitano di 14 et 15 in la prima par mandi letere aute da Madona Dorothea fo mojer dil Conte Carlo di Corbavia e dise Turchi in Bosina eser reduti apreso Lapa dieno corer over a Cataro over Istria et ivi eser sta crida la guerra contra la Signoria item veniva in questa tera un meso dil Conte Anzola di Ledeniza per l altra letera di 15 scrive haver auto dal Vescovo di Trieste che Turchi dia vegnir a corer de li et eri in Trieste intro il Capit.° di Lubiana con 50 cavali item manda avisi di 10 dil Conte di Vegia et dil Castelan di Castelnovo: item voria uno San Marco per il locho di Mocho: fo balotato. (II, 785.)

— Vene uno Stratioto sta a Zara con letere di Retori di do in sua recomandation per haversi ben portato contra Turchi et questo dimando ala Signoria qualche provision li fo risposto andase a Zara e atendese a portarsi ben che si vederia poi. (II, 787.)

— Da Zara di Rectori di 11 come el Vayvoda Zarco era venuto li al qual con li Syndici nostri li diseno la Signoria averlo conduto con 100 cavali a duchati 3 per cavalo al mexe et lui voleva etiam la biava tandem contento senza et prega si mandi li danari presto qual za ha fato 60 cavali et e cosa gran ben a queli confini ostera contra Turchi item quel Caxole voria il salvo conduto pregano la Signoria si risolva perche li havia eso mandato a dir che la Signoria in queste moveste dovea mandar a dir al suo Ducha Corvino qualcosa: item hano da Spalato di 8 come Turchi zercha 1000 sono pasati i ponti non sa dove vadino: item per do da Zara fuziti sono tuti presoni da Turchi venuti per la via di Ragusi dicono Scander eser ito ala Porta e a lasato la preda fata su quel di Zara in certo loco non movesta et nel capitolo hano avuto da Spalato par Turchi portano con si gradizi per queli casteleti o per le mure di Sibinico.

— Da Sibinico di S. Vetor Bragadin Conte di 8 come per uno patron di uno navilio vien di Puia dice adi 29 luio paso sora Napoli 40 in 50 vele francese e il Re mando una fusta per saper chi foseno e lhoro mando do galie contra la dita et queli dila fusta scampono via e le galie tolseno la fusta item per una venuto da Cataro e zorni 6 parte a inteso il Sig. Turcho eser in Scopia con 100 milia persone e mandate a preparar coperti ala Valona et che l armata dia pasar im Puia item ha

1499. aviso da Spalato che Synam Vayvoda del Mostar dia corer a dani dila Signoria in Dalmatia per tuta quela setimana item dili duchati 200 li fono mandati a speso piu dila mita in reparar le mure di Gerbaz dove si riduse queli poveri contadini con li animali dil resto a dato meza paga a queli poveri soldati. (II, 796.)

— Di S. Agustin Malipiero Capit.º dile fuste in Golfo data in galia a Trau adi 5 avosto nara molte cose come ando per ajutar Ostroviza dove e asa homeni riduti di queli di Sibinico si dicea Turchi dovea corer: e lui li conforto ec. che si partiva per andar di longo per queli lochi maritimi confortando: item che sopra Santo Arcanzelo havia trovato uno navilio di Cataro andava in la Marcha con robe: zoe schiavine rase rasa pani di seda zambeloti ec. ha letere dil Conte di Cataro tamen a tolto per contrabando et parlato di tal materia fo terminato scriver al Proveditor di Cataro non fazi piu queste letere per eser contra la leze.

— Vene uno Episcopo chiamato Dno Vido ch era sufraganeo dil Vescovo di Modrusa fiol dil Conte Bernardin di Frangipani et uno Paulo Castelan come Oratori dil predito Conte con letere di credenza date adi 14 avosto: et dise in scriptura quelo voleano: prima si scrive a Roma al Orator in recomandation dilo Episcopato di Modrusa qual za era sta scrito perho ch el Papa l ha dato a uno di Trau e dise mai quelo non l avera nisi con ocision item abuto eso Conte Bernardin liberta dal Re di Hungaria col qual ha meso suo fiol primogenito di aconzarsi con chi el vol: per tanto voria la Signoria li dese 1000 cavali lizieri et havendo altri 5000 cavali dila Dalmatia li bastava l animo obstar a Turchi: item voleno una letera ali nostri Retori di Dalmatia posi trar formenti per tuto et presentono una letera dil Capit.º nostro di Raspo in sua recomandation et per el Principe li fo risposto bone parole et si consejeria. (II, 800.)

— Vene uno chiamato Dimitri et presento una letera di Joane di Pastori Capit.º di Medea di 8 avosto data apreso Zagabria drizata a S. Filipo Trun Procurator acio non fuse presa scrivendo ala Signoria avisa haver parlato al suo Ducha Corvino qual ha bon animo verso la Signoria nostra voria 400 cavali et 200 fanti li basta l animo tegnir la Dalmatia e il Friul securo de Turchi. (II, 802-803.)

— Item questa matina fo dito per una barcha vien da Zara haver lasa uno gripo armado toleva refrescamenti e li dimando di novo diseno bone nove saremo li avanti de vui. (II, 808.)

— Da Spalato di S. Marin Moro Conte di 7 come eri zonse il Ca-

pit.º dile fuste nostro ivi con una fusta in conserva et parti ozi a conforta molto queli populi item quelo Synam Vayvoda del Mostar faceva zente da cavalo et da pe et per tre volte volse corer su quel teritorio ma mediante le bone provision et eser sta discoperto nium dano a fato item era zonto li el bombardier manchava le monition. (II, 820.) 1499.

— Da Cataro di S. Franc.º Querini Retor e Proveditor di ultimo lujo scrive haver il campo dil Turcho eser a Monestier doveva far il suo Bayram picolo et uno verso la Morea dove prima doveva andar a Corfu siche havia muta hordine et che Ferisbei doveva venir li a danizar su quel di Antivari e Cataro et l armata eser a Caomantelo: item quel Vayvoda di Montenegro havia fato zente e poi le ha licentiade pur dubita non fazi dano su quel conta maxime perche alcune vile non ha bona fama di fede ec. item ha letere di S. Nicolo Balbi suo Camerlengo li scrive el Vayvoda de Scutari con 9000 persone redute dovea danizar Pastrovichij et etiam su quel di Antivari et queli citadini sono disperati da paura unde lui Poveditor li ha manda uno Caporal con 10 compagni et certe monition item adi 27 zonse li a Cataro le do galie sotil Malipiera e Marcela qual non a retenute atento il bisogno dil Zeneral stete tamen fin domenega li poi partiteno ale qual consegno uno grupo zoe a S. Valerio Marzelo di duchati 250 ch e il resto di duchati 500. have acio li consegnase al Zeneral e poi inteso il bisogno di Cataro li a retolti indriedo et armava la fusta: item il Conte di Curzola li mandoe do caravele qual le tien li intorno dil ixola et fa far le guarde di di et di note et la compagnia di Martinel da Lucha voria la q.ta paga item mandoe una letera dil Conte di Dulzigno di 30 luio li avisa Turchi e Martolosi eser venuti ala Porta e nula haver fato e sono ritornati con vergogna e Alvixe Sagudino Secretario e li et sta ben a Dulzigno. (II, 820-821.)

— Noto e ritornato in questa tera di hordine dil Consejo di x venuto da Zara quel Nicolo Drago da Cataro cognato dil Conte Zorzi Zernovich per bon rispeto qual ritornava a Cataro acio ivi andando non facese qualche ec. (II, 822.)

— Da Spalato di S. Marin Moro Conte di 12 come era stato li el Vayvoda Zarco qual lo laudo asai et e sta bono averlo conduto e in hordine aspecta li danari: da novo ha come quele zente turchesche vicine e Sanzachi sono iti in campo. (II, 823.)

— Da Cataro di S. Franc.º Querini Rector e Proveditor di 6 come mandera 25 fanti a Budoa justa i mandati et 25 in Antivari desidera la risolution di Zupa e Montenegro et queli di Zupa solicitano vol pro-

1499. vision che si posi mantenir da novo ha per meser Zuan Radichio a Castelnovo e nova per uno Turcho e zorni 18 parti dil campo come il Sig.r non era andato a Monestier per far il soo Bayram ma era a Gusdena iurata va al Vardar risponde a Lepanto e in la Morea et era voce andava a Nepanto e fo proclama in campo tuti si dovese proveder di vituaria per mexi 10 et zonto dove vora il campo dara licentia a Ferisbei vengi a Scutari et Achamag Bey Sanzacho dela Bosina vadi ala sua stanzia: et Scander Basa a fato proclamar in Scopia chi vuol andar a guadagno vadi a trovarlo era fama andava in Istria a Friul et in Castelnovo alcuni Ianizari voleano robar su quel teritorio ma il Proveditor provete et sperava si aracoglieria l intrada di questo ano per Catarini per un altra letera di 8 el dito Proveditor scrive come per la publication dila trieva fece la Signoria con Franza tuti queli vicini di Castelnovo et Montenegro erano in arme zerchavano robar anime et animali et l altra note queli di Montenegro di una vila chiamata Negusi difese bon numero verso l alba et a uno loco propinquo a Cataro tolseno 4 anime con alcuni pochi animali e fo per la disobedientia di queli vilani tal dano a fato prender do femene spera haver ec. e non stimava questi di Montenegro facese tal cosa ma si scusono eser sforzadi dal suo Vayvoda per cupidita di preda et lui Proveditor crede sia per dubio la Signoria non li acetava: item uno trato di bombarda lontano et le guardie de Turchi et le nostre stavano de homeni piu di 200 et sono pocho distente et el Vayvoda ogni di minaza item scrive di Zupa periculum est in mora pur e ben disposti voria licentia dil Consejo di x per alguni hano taia item a armato la fusta de li et axpectava qualche altra fusta armada e ha licentiato le caravele li mando il Conte di Curzola et questo per non dar spesa ala Signoria nostra.

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte Capit.° e Alvixe Sagudino Secretario di 7 agosto come queli vechij di Alesio li avevano scrito una letera voriano tornar soto la Signoria nostra ma lhoro conseja la Signoria non eser tempo di tuorli: item voriano uno Proveditor li per le zente asá pasano im Puia et eser una malatia di fluxo che molti moreno: item il Conte voria la Signoria li mandase danari per le spexe convien far et che Turchi e Martalosi ivi vicini minazavano voler corer. (II, 825.)

— Da Zara di Rectori di 29 di uno meso tornato di Tenina come el Viceban havea licentiato tute le nostre guardie teniva li dicendo senza hordine di suo Ducha Zuan Corvino non vuol tenir siche spazeriano uno meso al Ducha. item per un altra letera di 21 come quel

zorno era venuto un meso di Marcinco Viceban di Tenina qual era a Ostroviza con cavali 60. mandato dal Ducha a reveder i suoi luoghi conferma la nova di Scander che dia corer et s ingrosava e venia a dani di quel contado stara qualche di a Ostroviza et si oferiva ai favori dila Signoria nostra e havia comeso le nostre guardie non stese in li soi luoghi se prima non havia licentia dal suo Ducha et crede rechiedendo l avesemo unde esi Rectori spazono Meser Zuan Tetrico al dito Viceban per gratificarlo et li mandono zucaro confeti et piper come cosa a lhor piu grata item hano receuto dal Vayvoda Zarco una letera di 19 da Spalato qual manda la copia e mal in hordene de homeni molti infermi si parte ec. item hano scrito a Pago et Arbe li mandino cento fanti. 1499.

— Da Spalato di 19 dil Vavyoda Zarco ai Rectori di Zara come a mandato explorator in Bosina a nova dil paexe dil Sanzacho dil duchado dile zente fa Scander Basa: item solicita la sua conduta dice e in hordine de homeni queli di Trau et Spalato hano gran paura d il forzo hano venduto i animali e non osano star a governar l intrade la mazor parte si preparavano andar in disperatione o in la Puia o in la Marcha o Abruzo.

— Di Arbe di S. Bernardin Loredan e S. Nicolo Dolfin Syndici come per letere di Zara di 21 intendevano Scander Basa havia congregato gran hoste nella Bosina vol venir sul conta a depredar et si mandase a Nona homeni 50 qual quel Conte S. Piero Boldu li ha mandati item hano auto alcuni reporti dil Provincial di S. Franc.º et uno zenthilomo di Slisa.

— Riporto di uno Frate Ant.º Marceli dil hordine de Frati Menori dila provincia di Dalmatia come ha dal Vicario di Bosina che il Ducha di Corvino era sta in Zagabria et venuto a Bixach per far batizar uno suo fiol item Scander li ha manda presenti per questa nativita dil fiol et a dirli admonisa le so zente si ritrazano via dile strade publice perche l intende andar ai dani dila Signoria verso el Friul item ha de alcuni Frati parlo al conte Bernardin de Modrusa intese e col tempo rifreschava coreria verso il Friul et in Bosina eser molti Turchi.

— Riporto de S. Mathio Vidovich de Slisa come eri hesendo in Slisa uno servidor dil Conte Gasparo Perusich dise eser sta a Bizach era il Ducha Zuan Corvino vene uno Turcho meso di Scander Basa e li dise con 8000 cavali vol corer in Friul et era intention dil suo Sig. Turcho e vol ben convincinar con lui e vol saper la via li fara mancho dano per pasar sul suo paexe o per via di Corbavia ch e da baso o per Zavaglia ch e di sopra apreso Bixach non sa la risposta.

1499. — Da Zara di 21 ali Syndici come per uno da Vereri ch e venuto a dar aviso che Scander fazea zente per corer si judicha su quel contado a inteso da uno suo parente habita a Bistruza etiam uno altro meso fidato tien esi Rectori in Tenina hano eser zonta una spia vien di Bosina afirmava in Verbosana adunarsi grande hoste a piedi et a cavalo et quel zorno doveano venir sul teritorio di Zara fano provision ec. maxime per Nadin e Laurana dove adi 18 intro fuogo a hore 18 per caxon di una femina in uno forno se impio in certa paia e a fogo la casa adeo bruso case 60 per il vento el qual poi a hore 22 si volto dito fuogo da ponente e bruso altre caxe fin n.º 340 et roba asai e un di bastioni noviter facto et ruinato 40 pasa dil arzere fato nuovamente: a scrito a Arbe e Pago li mandi 50 homeni per locho acio si posino difender venendo Turchi.

— Da Durazo di D.no Martino Firmano Arziepiscopo di quel loco di 7 come era amalato in certa vila dove vene il Baylo di Durazo et ivi veneno alcuni vechj dile vile dil paexe dicendo eser schivi a pagar il duchato al Turcho siche asa dil paese erano disposti a rebelar al Turcho. (II, 826-827.)

— Da Ragusi dil Gondola di 7 et 13 portate in Colegio per S. Domenego Benedetto scrive in la prima il Turcho va ale greche marine e nulo sentor hano dil armada turchescha: Scander Basa e Sanzach Bey fa zente a cavalo: a Scutari e arivato Turchi asai coreno su quel di Antivari da Dulzigno ha nostri haversi ben difeso el Orator Ungaricho torno con richi presenti dal Turcho: per l altra di 13 come il Sig. Turcho va a Nepanto prima volea andar a Corfu e con il Bilarbei dila Natalia et quel dila Grecia va in Romania niun pol pasar ec. la sua armada a trovato la nostra grosisima e la sua tanto la sta piu in armada tanto et mal cascano infermi da fluso et febre a fasi Scander Basa e in Bosina fa zente quanto po et con la luna nova cavalchera danizando. (II, 833.)

— Da Cataro di S. Franc.º Querini Rector e Proveditor e S. Agustin Malipiero Capit.º dil Golfo videlicet intra Gulfum di 12 dil zonzer suo li eri sera et inteso il Vayvoda di Scutari e Montenegro dovea far adunation di bon numero di persone si dela Montagna Negra come di zente superior et inferior Zupa Chazi et Piperi et altri populi per invader quel contado et depredar e tuor il viver a quela cita di Cataro zoe le intrade sono vini e fighi che al presente si aracoglie et perso questo moririano da fame et quela parte di Castelnovo era sublevata in arme e ale vile zerchava far dano e sentito per via di Dulzigno e Ragusi

questi do Sanzachi videlicet Ferisbei et Achmach Bey dela Bosina doveano pasar per via dila Montagna Negra a nostri dani licet fuse dificile a creder: unde queli citadini suplicho eso Capitano restase li fin si aracoglia l intrada et cusi e restado: item hano de li nova le fuste dila Valona non erano per usir hano delibera mandar le fuste ala volta di Dulzigno Durazo et piu oltra per intender il suceso dila Valona con hordine subito tornano et sentendo armano osia per usir subito eso Capit.° andera in quele aque per asegurar i navilii pasano da novo da tera nula per eser serade le strade pur si divulga lo exercito turchescho andava ala volta dila Morea chi dice a Napoli et chi a Nepanto l armata era a Caomalio et alcune nave et navilij erano naufragati per fortuna di buora di dita armata turcha. 1499.

— Del dito Capit.° intra Gulfum da Cataro di 14 date in galia ala bocha di Cataro: come eri zonse li la fusta patron Bortolo de Re con letere nostre debi solicitar le caravele deputa armarse de li qual za sono partide da novo ha per uno meso di Ragusi mandato li da Zuan grando armiraio dila comunita di Ragusi suo intrinsico za longo tempo li scrive come la comunita ha per exploratori nel campo turchescho eser gran infirmita e ogni zorno ne muor asai persone e cusi sul armada et che l armada dila Signoria era potente a resister al impeto suo e profligarla item el Proveditor di Cataro e per via di Antivari alcuni populi di Zupa e altri lochi haveano fato adunation per corer sopra quel teritorio etiam lui Capit.° ha di queste letere dil Podesta di Budoa unde per conforto di subditi mandoe do fuste zoe Alvixe dila Comare et Bortolo de Re col Camerlengo di Cataro visitando quele tere et eser con li Rectori con hordine poi vadino al Sasno per intender di novo e quelo si fa ala Valona e inteso si armi ritornino subito acio si posi proveder item li zonse Piero Polacho patron di una fusta con letere deba visitar i luoghi nostri di Dalmatia e Schiavonia scorendo fino Antivari e Budoa e poi ritornera li ha comandato ale fuste non dagi molestia ai gripi vien di Corfu item scrivendo per una barcha da Durazo porta letere ai Cai dil conseio di x ha inteso ha preparate ala Valona fuste 6 et uno bregantin e dover usir fuora siche con celerita andera in quele aque et lasa hordine le altre fuste venendo el siegua.

— Dil dito Capitanio di 16 apreso Dulzigno come si parti qual serise da Cataro et zonze a Dulzigno fo persuaso dal Conte et Secretario dovese dimorar li perche havia per uno explorator come Baly Vayoda havea adunato campo di persone 4000 tra Turchi e Paesani e preparato gran numero di zopoli per far uno ponte sopra la Bojana per

1499. dar poi el guasto a questo contado di Dulzigno tra di 16 fin 16 siche era restato li per conforto acio non li sia tolte le intrade e stara fin 18 poi andara a Durazo demum ala Valona item scrivendo a inteso le prospere nove dil armata opresa in Portolongo et a inteso per il patron dil gripo le fuste eser preparate etiam intese dila morte dil Arcivescovo di Durazo et ricomandava ala Signoria fra Franc.º da Lignago Bazilier in theologia dil hordine di S. Zuane Polo homo de ingegno e pratico vene da Constantinopoli a Venetia lasato ogni sua roba per avisar le preparation turchesche el qual e li in galia prega sia nominato ala balotation.

— In questa matina fo balota molti merchadi dil arsenal item fo exspedito li duchati 624 a Zara per dar al Vayvoda Zarco fo conduto item fo scrito al Luogótenente di Udene la expedition dili Oratori di Udene et come si mandava monition et do Contestabeli. (II, 835.)

— Da Spalato di S. Marin Moro Conte di 16 come ha receuto la nostra letera zercha la risposta dovea far al meso dil Ban di Jayza scrive za averli scrito tamen risposta molto cativa e di gran zanze per la qual dana il Re di Romani dice non a meso di mandar per caxon di Turchi pur vedera. (II, 389).

— Da Ragusi di 12 di D.no Bernardo Gondola Abas meletensis idest di Meleda avisa la Signoria come Scander Basa fa zente et andera verso il Friul et Histria e homo indiavolato astuto item il Sig.r Turcho si ha per via di Scopia e andato sopra la marina va veloce et dove zonzera lui zonzera la sua armata: item ringratia l armada nostra non han fato dano nel pasar el locho suo dila Meleda come fato per avanti siche ricomanda il suo locho ala Signoria nostra. (II, 840.)

— E da saper vene in questa sera 8 e piu homeni Zaratini desiderosi andar a combater in campo unde per il Colegio sono mandati ai Proveditori in campo acio li toglino etiam fo mandato Maistro Azalin Bombardier optimo a Udene. (II, 850.)

Settembre. Di Caodistria di S. Alvixe da Mula Podesta et Capit.º di ultimo avosto dimanda monition come apar per una poliza et mandoe una letera di Raspo di 14 avosto vechia la qual non fo lecta.

— Da Ragusi fo lecta una letera dil Canzelier dila comunita di 13 avosto drezata a uno da cha Trivixam lo avisa come Scander Basa a 9000 persone redute et il Sig.r Turcho e ito verso la Morea. (II, 764.)

— Di Antivari di 27 luio di S. Nicolo Balbi Camerlengo di Cataro: scrive come per discordia era li fo mandato per il Rector di Cataro

a proveder: unde zonto a provisto a asa scandali seguiva avisa quela 1499.
tera eser in grandisimo pericolo la rocha e senza custodia li citadini e andati via con lhoro roba: vi e Podesta S. Piero Tiepolo nula fa.

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte di 26 avosto come quel Judice suo amico di Segna li ha dato aviso Turchi sono andati di comandamento dil Sig. verso l armada resta solum in Bosina Scander Basa con pocha quantita di zente et che Conte Bernardin di Frangipani feva paura di Turchi ma non era vero e una matina fe trar bombarde per tuti li soi casteli per impaurir acio la Signoria nostra lo conduchi a suo soldo e manda la copia di diti avisi.

— Da Zarà di S. Francesco Venier Conte e S. Jac.º da Molin Doctor Capit.º di 25 avisano eser torna quel D.no Zuam Tetrico mandono al Ban di Tenina dise quelo non voler tenir ivi mesi nostri per haver comandamento dal suo Sig.r ma ben lui venendo Turchi fara segni di fuogo e non di trar bombarde e che Scander Basa praticha far paxe col suo Sig.r Ducha Zuan Corvino come etiam per una altra letera li scrive dito Scander apar qual la copia alias mandoe ala Signoria: item hano per via di Coxole Turchi eser reduti 15 mia sora Tenina et e per venir a dani di quel conta iterum etiam per le letere dil Conte di Trau di 24 hano di queste zente adunate per corer: manda la copia di dita letera: Aricordano si provedi ala tera e al luogo di Laurana e pochi homeni fa riconzar il bastion si brusoe e ivi a manda fanti 30 con uno Contestabele dimandano se li provedi di fanti et di danari per li bisogni ocorenti: unde consultato in Colegio fo terminato statim scriver a Padoa elezeseno 200 boni schiopetieri e mandarli qui per Zara. (II, 878.)

— Da Ragusi dil Gondola di 12 come a nova il Turcho in persona e il Bilarbei dila Natalia andava a Corfu e il Bilarbei dila Grecia a Napoli di Romania l armata si cerchera ponersi in qualche porto et in mar Turchi si amalano e nel exercito terestre c e pur la peste item che Scander Basa corse a Zara adunava zente in Bosina. (II, 880.)

— Da Spalato di S. Marin Moro Conte di 18 come havia receuto una letera dil Ban di Jayza la qual sara qui soto posta li ha risposto in forma el qual meso e venuto con gran pericolo dice il Re di Hungaria li ha scripto debi dir a Turchi et a Scander Basa li vuol romper la trieva et e restato di mandar dito comandamento a Turchi fin questo zorno acio queli dil paexe posino scuoder le intrade tamen fara.

1499. Copia di una letera scrita per el Ban di Jayza al Conte di Spalato in risposta di soa.

« Egregie Domine et amice noster carisime literas vestras noveri» tis nos acepise earumque continentiam intelexise de quo eidem imor» tales referimus actiones graciarum nos tantam benevolentiam vestram » D.no regi Hungarie D.no nostro gratioso notam fecimus qui talem » amicitiam a vobis animo acepit grato qui etiam et promisit ut si do» minium vestrum et ilustris. Dux Venetiarum voluerint eisdem omni » auxilio adese conabitur eam ob rem sume petimus eandem. V. E. D. » ob amicitie respectum quatenus nobis novitatum e partibus his eru» ditionem seu literas vestras dare dignemini ubi sciatis ut et nos D.no » nostro gratioso vos comendatos habebimus tanquam amicum cari» simum sed iam pro nunc novitates tales vobis refere habemus: quo» modo Basa Scander ex Verbosiana maximum cumulavit exercitum et » Venetorum bona se acipere conatur ideo sitis cauti ne per rabidos » canes aliquam fraudem paciemini sed pocius vigilatorem exponendo » ad tenutam vestram omnimode protegendam custodem faciatis: nos » quos Dominationi vestre comendatos sciatis nos tam coram D.no » quam coram regia Maiestate honorem vestrum augmentare studebi» mus demum valete felicisime Ex castro nostro Freyt in vigilia Lau» rentii Martyris ano Dni milesimo quadragesimo nonagesimo nono » hoc autem certisime sciatis ut exercitus Basa Scander iam paratus » est etiam ad bona Venetorum se movere intendit: Franciscus Cheri» zolo de Corbavia Banus de Jayza ac Comes perpetuus » et in quodam chiragrapho.

» Etiam scire dignetur V. A. quod si ilustre dominium Venetiarum » pacem cum Turcis non ordinet in brevi subsidium multum habebitis » quia omnes Reges christianitatis iam ad scevisimos Turcos intendunt » quod si cum ipsis pacem non habueritis multos sciatis et habebitis ami» cos novitates autem rem presentium ex parte Regis Francie rescri» bere velitis. » A tergo. « Egregio Dominico Marino Capitaneo Spala» tensi D.no et amico carisimo. » Riceuta Spalati 16 augusti 1499. (II, 884.)

— Da Spalato di S. Marin Moro Conte di 25 avosto eser venuti tre Martalosi fo mandati per il Vayvoda Zarco a Jayza referisce come in campagna hesendo vene fama che con efeto era venuto comandamento dil Ongaro di romper per la trieva col Turcho e danizar Scander Basa in la Bosina et che li Turchi erano di mala voia e fuzivano ai lochi securi item avisa dito Scander feva zente per venir in Friul o in

Caodistria dove dicono a tratado in una tera et l avera a bota salda 1499.
item eso Conte solicita sia mandati li danari dila paga dil Conte Zarco predito qual sara uno altro Scanderbech a queli confini di Lisa Trau e Spalato contra Turchi. (II, 890).

— Di Ragusi dil Abate di Meleda di 30 come e nova de li la Signoria nostra haver dato rota al armada dil Turcho si alegra. (II, 911.)

— Adi 9 setembrio in Colegio vene il conte Zorzi Zernovich pregando la Signoria lo provedese che potese viver et il Principe li dise Conte Zorzi stevi ben sete anda zerchando mal. (II, 913.)

— Da Dulzigno di 8. Piero Nadal Conte et Capit.º et di Alvixe Sagudino Secretario di 24 et 25 avosto come el Vayvoda de Scutari adi 19 da sera mando cavali 400 mia do lontan de li poi vene 300 in 400 pedoni paesani fin su le porte di Dulzigno depredando e brusando prese uno vechio e uno garzon unde queli homeni sono in la tera si voleano butar zoso dil mare unde usiteno 600 nostri e scaramuzono con Turchi et queli rebateno erano molti Turchi su li monti ma queli dila tera e dil castelo non li lasava venir zoso con le bombarde trazevano adeo a mezo zorno diti Turchi se retraseno et per nostri sono presi do Turchi vivi 40 morti e piu di 3000 feriti di nostri feriti 8 e uno solo morto et si el Capit.º dile fuste fuse sta li saria sta ben asai era in la tera altri homeni 300 che sariano usiti ma non volse eso Rector sono in tuto n.º 700 homeni da fati li Turchi partiti sono andati verso Antivari ma zonto Piero Polacho patron di una fusta lo mandono verso Antivari e a Rotezo dove e asa anime redute e cusi mandono la fusta di Zuan Crayna dimandano li sia manda monition iterum polvere bombarde bombardieri biscoto e freze item manda una letera abuta di vechj di Alesio ch e soto il Turcho quali dimostrano il bon voler di ritornar soto la Signoria nostra et e scrita in Alexio adi 23 avosto.

— Deli diti di 25 come queli Turchi corseno su quel di Antivari in campagna preseno 5 anime e combatete una caxa ala marina prese ivi 4 anime et quela brusoe andono a Rotezo dove erano ben 1000 et li patroni con queli dile do fuste nostre erano li adeo non poteno farli nula hano manda a tuor a Scutari bombarde per haver dito locho di Rotezo unde nostri di Dulzigno li mandono sei navilij per levar le anime inutele vi era li a Rotezo acio restino con mior custodia item conseia la Signoria non toglij al presente Alexio perche mal si potra tegnirlo.

— Da Cataro di S. Franc.º Querini Rector e Proveditor di 22 et

1499. 25 come queli di Montenegro subditi al Turcho voleano venir col suo Vayvoda a danizar quel teritorio et Catarini erano constanti a defendersi ma voriano socorso da potersi tegnir: item mando alcuni avisi de Turchi abuti da Zuan Renichio ha di Castelnovo: e che li si facea uno navilio mazor di fusta per obstar ala Bocha di Cataro item queli soldati sono in Cataro voriano danari et che Synam Vayvoda di Montenegro e Camisa Vayvoda haveano scripto ali Pastrovichij voleseno ben convincinar con lhoro li prometea non farli dano et a mandato eso Rector ivi Sebastian da Veniexia Contestabele con alcuni fanti: item manda una letera dil Podesta di Budoa li scrive de 25 come Turchi erano andati soto Antivari. (II, 911.)

— De Antivari di S. Piero Tiepolo Podesta di 16 come dubitava Turchi veria soto quela tera et si provedese. (II, 915.)

— Da Zara di Rectori di 29 avosto come hano auto aviso di Tenina per via di Zuan Tetricho che Scander Basa feva zente vol venir iterum a corer e in Verbosana e preparato manda la copia di dito aviso: item il borgo di Laurana sta mal e in la tera di Zara sono in tuto 7550 homeni non vol tor ysolani dentro non hano danari per li bisogni fano guardie dubita non vengino in Friul e il Ban di Tenina li scrive overo Turchi corerano presto overo non verano questo mese.

— Et per dicti Rectori di Zara fo mandato qui uno Polo Cancelier di Novegradi qual fu comeso ali Savij ai hordeni per notificar il modo trovato da poter dar aviso in Friul in spatio di hore 4 da Zara quando la hoste de Turchi fusse adunata per corer ai dani nostri come lhoro Rectori hano provisto tre guardie fuora dil teritorio di Zara sopra certi monti eminenti con fuoghi de note et fumi de giorno l uno al altro corespondente et altre tre nel teritorio predito ita che in spacio di hore do salvar se spera la prima vardia e sta ordinata a Chavo de Grahovo lontan di Zara mia zercha 90 dove le vie se dividono aut per andar verso Istria o Friul aut per desender nel teritorio di Zara la segonda in castelo chiamato Zecevo in Bonadigo luogo de uno nobele nominato Mele Obradic la terza sul monte arente Ostroviza el qual monte responde a tre monti nel teritorio di Zara zoe Nadin Petriga et Varcevo corispondenti a tuto el teritorio de li et volendo la Signoria haver el dicto avixo in Friul bisogneria ordinar guardie et far foghi ut infra.

— primo sopra el castelo di San Michiele nela ixola per mezo Zara.

secondo sopra el monte dil ixola di Meleda videlicet a Exto.

terzo sopra el monte de Osero 4.° a Pola sopra la tore de Orlando

5.º a Rovigno 6.º a Parenzo 7.º ala Ponta Castagnea 8.º a Salbua 9.º a Piran 10.º a Montefalcon. 11.º a Gradisca: item a Meleda Losin Dignan e Vale questi 4 lochi se azonzeno volendo dar aviso de giorno con fumi et castel Lubiniza a Orsaro e Citanova. 1499.

Item presento uno numero di cavali si averia de li via

el Ducha Zuan Corvino faria cavali	500
el Conte Zuane quel Conte Carlo di Gorbavia . . .	100
el Conte Bernardin de Frangipani	160
el Conte Anzolo di Frangipani	60
el Conte Michiel di Frangipani	50
el Conte Piero di Marsiga	30
el Conte de Srigna	40
el Sig. de Blagay	40

che sumano tuti cavali 920 sariano presto ad uno. (II, 922-923.)

— In questo Pregadi fo posto per nui Savij ai ordeni de mandar a Budoa per pagar queli provisiona duchati 100 e presa. (II, 924.)

— Da Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte di 27 avosto come zonta fu li la nave da Sibinico tolta a nostro stipendio li falite alcuni homeni pur si armo e andera in armada di Scander Basa nula intende solum avia prepara 4000 Turchi e dovea corer item era zonto li el bombardier mandato dil qual era bisogno. (II, 929.)

— Di Cataro di S. Franc.º Querini Rector Proveditor di do e tre septembrio come queli di Zupa vol venir soto la Signoria nostra voriano haver un salvo conduto per il Consejo di x e queli di Montenegro voriano cavali 300 e un bon capo e molti di lhoro provision venendo soto la Signoria siche si hordeni quelo l habi a far item per l altra di tre avisa a Castelnovo si fazea meter postize a 7 gripi per venir ad asaltar la fusta di Cataro et eso Proveditor a armato tre gripi item che in Antivari e una cisterna qnal con duchati 25 si compiria a manda 100 homeni in Antivari per custodia et che a Dulzigno erano reduti zercha 700 homeni dil paexe. (II, 936.)

— Da Zara di Rectori di 10 come haveano receuto letere dila vitoria di Milan haveano fato far feste et hano mandato a notifichar al Viceban di Tenina l armata turchescha eser andata verso Patras dila nostra nula sa: item intendono Scander Basa sta a veder in Bosina quelo fa l armata sua per poter poi far dano dove li par et ch e soto Lepanto e Turchi 40 milia. (II, 946.)

— Da Spalato di S. Marin Moro Conte di 5 manda una letera di Sfigna loco dil Ongaro li avisa Scander Basa dia venir con 20 milia

1499. persone sopra queli lochi di Dalmatia a danizar richiede li sia manda monition e provisto ala tera. (II, 953.)

— Da Zara di Rectori di 13 mandoe una letera dil Viceban di Tenina scrive a uno adi 2 come Scander Basa era per venir a dani nostri sono da 16 in 20 milia Turchi adunati et che eso havea manda alcuni contra et Martolosi erano usiti per tanto dubita non vengino a danizar quel conta di Zara over a Jayza over in Istria o Friul et si sia riguardosi. (II, 965.)

— Da Zara di Rectori di 7 come hano auto avisi da piu bande dal Viceban di Tenina Paulo Mislenovich Castelan e dil Capit.º di Segna e per uno meso di Madona Dorothea e dil Conte Zuane di Corbavia suo fiol come Scander Basa in Verbosana havia congregato gran hoste per tanto aricorda si provedi di fanti e danari e mando le letere abute.

— Da Brandizo di S. Agustin Malipiero Capit.º dile fuste de... come era ivi zonto chiamato da S. Jac.º Lion Governador per paura havia per squadre 4 venute a Leze.

— Di Dno Donato Carazolo ala Signoria nostra avisa nel pericolo era quela tera et come havia oferto 6 over 10 homeni fidati da poner in le forteze et e sviserato di questo Stado.

— Del dito Capit.º dile fuste da Dulzigno di 4 et 5 come era venuto li stato al Sasno per intender qual cosa nula era di novo solum eser preparate ala Valona 6 fuste et uno bregantin e si aspectava di hora in hora uno Sanzacho con cavali 400 item a letere da Corfu di 26 dil pasato li scrive vadino li sub pena disgratie dila Signoria li a risposto vol star a custodia dil Golfo et hesendo al Sasno mandoe la fusta di Veia a Corfu con comision ritorni presto si scusa l andata im Puia et per l altra letera di 5 scrive venendo dal Sasno sopra el Pyrgo trovo uno navilio raguseo patron Nicolo de l Isola di mezo cargo di sal carga a Trapano qual voleva andar in Ancona et lo ha tolto e lo manda de qui.

— Da Durazo di S. Vido Diedo Baylo et Capit.º di 6 dubita Turchi non vengi li ha pochi homeni da difender quela tera poi e merli asai da vardar non a fanti ni danari et ha nova l armada dil Turcho e sta rota dala nostra et ivi non si ha fato sal.

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte et Capit.º e di Alvixe Sagudino Secretario di 3 come queli Turchi vicini minazava venir a danizar et hano fato coraria su quel di Antivari et menato via 12 anime vol subsidio e danari.

— Dil Capitano dile fuste da Dulzigno di. 5 come e tre zorni che 1499.
100 Turchi e molti paexani iterum corse su quel di Antivari e feno preda di 12 anime et do ne amazono dubitava non andase a Rotezo unde spazo 10 navilij di queli di Dulzigno li per segurta lhoro: ha con lui do fuste et ha di Durazo di tre Turchi si preparava a dani di quel loco et l armada turchescha eser sta rota da quela dila Signoria nostra che cusi Dio prometi sia.

— Di Curzola di S. Alvixe Balbi Conte mande le dite letere abute da Dulzigno: et come a inteso sono de importantia.

— Da Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte e Capit.° aricorda sia mandato le paghe a queli sono in le forteze dubita Turchi non venghi a danizar quel contado licet si-resoni che il Re di Hungaria habi roto guera al Turcho che saria optima nova.

— Di Raspo di S. Daniel da Canal Capit.° di 15 manda una letera li scrive il Conte Bernardin di Frangipani di 12 lo avisa Turchi prepararsi per corer e queli dil Hungaro averli fato dano.

— Di Caodistria di S. Alvixe da Mula Podesta et Capit.° di 17 manda letere e avisi abuti dil prepara da Turchi stara preparato.

— Di Gradischa di S. Andrea Zanchani Proveditor zeneral di 18 come queli Stratioti Lepantini dimandano di gracia ala Signoria sia rescoso soi fioli e in man de Turchi item solicitano aver le paghe. (II, 968-970.)

— Di Caodistria di S. Alvixe da Mula Podesta et Capit.° di 23 come ha letere di S. Daniel da Canal Capit.° di Raspo come Turchi erano soto Modrusa e vieneno verso il Friul et quele parte dil Istria a fato provision per li casteli tamen voria le munition richieste.

— Di Raspo di S. Daniel da Canal Capit.° di 21 di uno meso mandato al Conte Bernardin di Frangipani a notificarli come Scander Basa era moso di Bosina la qual letera e di 9 dice vien in quele parte dil Istria et questo eso Conte a per suo explorator.

— Di Zara di Rectori: come ha di Spalato il levar di dito Scander Basa dubita non vengi iterum a dani di quel teritorio e il borgo di Laurana sta con pericolo perho se li provedi.

— Di Spalato di S. Marin Moro Conte di 13 mandoe una letera abuta di una cugnata dil Conte Zarco avisa haver manda 5 Martalosi in campo di Turchi quali hano roba uno cavalo et dicono eser mosi e vano verso Lisonzo item eso Conte scrive dito Conte Zarco non e li lo aspeta per darli li danari acio fazi la conduta justa le letere dila Signoria nostra. (II, 989.)

1499. — Di Raspo di S. Daniel da Canal Capit.° di 18 scrive dila venuta de Turchi certisimo sono in camino per venir in Friul. (II, 992.)

— Da poi disnar fu gran Consejo fu fato Retor e Proveditor a Cataro S. Zuan Paulo Gradenigo fo Proveditor sora i Stratioti et rimase da homeni con titolo di Pregadi: qual andoe et fu fato etiam Auditor nuovo et io Marin Sanudo fui tolto et non pasai e questo fo per non eser sta in la parte di far Capit.° zeneral di mar siche tuto il ben ho fato in questo ano e le fatiche fu perse. (II, 993.)

— Da Pola di S. Marco Navaier Conte come ha per letere dil Capit.° di Raspo debi star provisto per la venuta di Turchi perho voria monition. (II, 996.)

— Di Arbe di S. Piero Boldu Conte di 11 di uno meso dil Conte Anzolo di Frangipani veniva ala Signoria nostra par sia andato uno meso dil Turcho al Re di Hungaria con cavali 30 et gambeli con presenti per far pace e il Re no la vol concluder.

— Di Zara di Rectori dil zonzer li di 100 schiopetieri di quali hano posto parte a Laurana et a aviso Turchi venir in Friul manda una letera da Ragusi dil Gondola di 23 avosto non leta.

— Di Spalato di S. Marin Moro Conte di 19 di uno aviso abuto da Madona Celina cugnada dil Vayvoda Zarco Drasoevich qual stava mia 15 di Spalato in uno castelo: come per 4 exploratori havia Scander Basa adi 13 parti di Bosina con cavali 4000 vene a Uscopia lonzi di Verbosana dove lui habita con exercito grandisimo e altre particularita ut patet. (II, 998.)

— Vene quel Frate Ant.° di Corvatia stato 12 ani ala cha granda per Frate con Maistro Gabriel qual referite eser venuto per la via dila Patria e ritrovato in quele parte dove habita el Ban di Jayza li parlo qual e chiamato il Conte Franc.° de Dobor e suo parente a casteli 18 del Ban et 23 di soi e dila moglie come par in una poliza li havea tuti scriti et li parlo dicendo quelo havea fato Turchi a Zara et erano per venir in Friul e voleva mandar uno suo ala Signoria nostra acio mandase uno Secretario over Ambasador al Re di Hungaria qual si oferisce menarlo lui e questo feva per ben dila Christianita e come era zonto dal Re uno Ambasador dil Turcho qual porto presenti e vene con 30 cavali et il Sig.r Re a compiasentia di Baroni videlicet el Conte Stefano Palatino Governador di tuto il regno di Hungaria Thomas Arziepiscopo de Stridonia Piero Zudexe dila Corte Piero Grof Capit.° de Transilvaniensi, Georgio Preposto che tien il sigilo dil Re et Bant Nicolo Francesco Ban di Jayza et eso Conte Franc.° de Do-

bor unde il Re li da termine a questo Ban fino a S. Lucha a conclu- 1499.
der acordo con la Signoria: acio non si disfazi la Christianita e poi dise la Signoria atende a far guera contra Milan e le so anime di Zara e mena via da Turchi e che il Re a dito come vuoto ch io aida chi non mi dice niente e perho li de il tempo mandase eso Frate ala Signoria e tornase con la risposta qual Frate ha li soi cavali a Portogruer et era sta in campo de Turchi venendo soto Modrusa et Turchi veniva di longo in Friul e lui Frate viene per mar per mancho scandalo et dise il Ban li avia dito il Re suo eser bon instrumento di acordar il Re di Romani con la Signoria nostra et il Re haverli dito cusi intarvene mo un ano a suo fradelo Re di Polonia contra Turchi che have dano e non li dimando socorso dicendo la Signoria di Veniexia non si degna crede non sia vero Christian: et dita sua relation fu posta in scriptis et quel suo meso dil Ban era con lui parlava schiavon dimandando presto risposta: et fo leta la letera presentoe dito Frate al Principe sotoscrita « Franciscus Berizlo de Grabavia Banus de Jayza ac Comes perpetuus de Dobor data die lune post festum Sancte Crucis 1499 » per la qual pregava fuse dato fede a dito Frate Ant. di quanto referiva qual veniva qui insieme con uno suo meso Juam item fo leto una letera li a scrito Piero Zudexe dila Corte regia.

— Et da poi disnar dito Frate Ant.° vene a dir in Colegio ali Savij si havia dimenticha di dir 4 cose la prima il Re di Hungaria non fara alcun pensier dila Dalmatia, secundo zercha il suo maridar non vol la Raina fo moglie di Re Mathias licet sia intervenuto ec. ni altra dona ma tora quela conseiera la Signoria nostra la terza a retenuto con bon modo l Orator dil Re di Romani andava al Turcho e li portava una peza di pano d oro di duchati 20 el brazo dila qual eso Frate ne ha un pezo: quarto lui Ban ha certi casteli ali pasi et si oferisce con 1000 cavali seguir Turchi non verano a dani nostri e li e bon viver: do porchi al duchato et 20 ovi al soldo et dita relatione fo lecta ozi im Pregadi come diro poi.

— Vene uno altro Frate Predichator dil hordine di S. Franc.° dala Vigna chiamato fra Franc.° di Croia vien da Zara ha predicato questo ano in Albania dice come Albanesi sono reduti a uno gran numero piu di 20 milia voriano per capo il fiol dil fiol di Scanderbech non dice il padre ch e mato sta in uno castelo in tera di Otranto perho che diti Albanesi havendolo rebelariano al Turcho e lui Frate sa dito capo veria volentieri et per tanto ex zelo Christianitatis per recuperar quela Albania pregava la Signoria con fervor volese far li fo risposto si vedaria:

1499. et ala fin fu fato quanto dise perhoche non molti zorni da poi fo mandato con letere e danari per dito Scanderbech zovene qual lo conduse qui come diro. (II, 998-999.)

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.º di 15 mandoe una letera abuta dali vechij di Blesio che par Scander Basa li scrive di 13 come il Sig. a preso Nepanto e abute do tore li apreso comanda a diti di Alesio siano fideli si vardino da Venetiani e li promete cose asai: item scrive el Conte Alvixe Sagudino e li amalato perso dal mezo in zoso voria licentia.

— Da Vegia di S. Piero Malipiero di 22 come ha aviso da un Nicolo Sichovich Zudese di Segna Turchi eser mosi zercha numero 8000 per uno altro ha inteso sono 14 milia e vieneno in Friul item eser venuto li uno meso dil Conte Anzolo di Frangipani chiamato D.no Martin viene ala Signoria e vuol certi capitoli li a dito dil zonzer dal Re di Hungaria dil Orator Turcho con 30 cavali per far la paxe e il Re non la vol far per non eser in acordo con li Baroni ma eser in gran disension.

— Di Capodistria di S. Alvixe da Mula Podesta et Capitano di 24 manda avisi abuti di Damian di Tarsia da Castelnovo dila venuta de Turchi: item per letere di 26 come Turchi erano sopra Los et ozi pasavano il bosco alozerano a Cinquevile diprederano il teritorio nostro di Castelnovo et vano poi di longo in Friul.

— Noto eri per Colegio fo manda danari in Capodistria e scritoli dovese subito mandar qualche zente de li in Monfalcon. (II, 1001-1002.)

— Fo aldito dali Savj uno da Liesna fo Rector di scolari a Padoa venuto con letere di credenza dil Conte Bernardino di Frangipani et dimando la Signoria li dese conduta di cavali 2000 et li bastava l animo eser alincontro de Turchi el qual Conte era parente dil Ducha di Ferara et fo olim Sig. di Vegia e dise voleva dar i fioli soi per obstagi: Risposto si consejeria. (II, 107.)

Ottobre. — In questo tempo mezo vene nova dila liga sigilata con Franza e fata la publication alhora il Ducha dovendo romper mese el pensier a proveder de salvarse e mando nuovo legato al Turcho che l e per romper adi 14 zugno e che non puol far tanta cosa avanti el Turcho sorasta trazer l armata ma manda Scander Basa con 20 milia cavali per Bosina a romper in Schiavonia su quel di Zara e sorastete alguni di senza far novita. (III, 6.)

— Noto come adi 7 dil instante fu preso parte im Pregadi di

confirmar certi capitoli col Conte Stefano Marovich Conte Vuchich Jucovich et altri Conti di Crayna quali erano soto il Turcho et per mezo di S. Marin Moro Conte di Spalato et il Conte Zuane Petrovich de Poliza venuti soto la devotion dila Signoria nostra et li fo confirmati li capitoli e datoli provision di quelo si trara di Crayna paese dil Turcho ec. et have la dita parte 160 di si, do di no, et una non sincera et in l arsenal fu fato uno bastion poi da mandarlo a meter a certa ponta a Narenta per tenir la dita Crayna el qual bastion fo mandato de qui e fu posto al luocho come piu difusamente piu avanti scrivero al suo luocho e fu spese qualche dinar in meterlo e custodirlo ma pocho pocho valse che fu tolto da Turchi e ruinato. (III, 16.) 1499.

— E da saper S. Piero Grimani che volea andar dal padre in armada tandem zonto a Zara par volea montar su la galia di S. Marchio Trivixan Zeneral qual non lo volse levar adeo era amalato e poi tornoe indriedo in questa tera e feze mal (III, 24.)

— Adi 25 octubrio. In questo zorno fo electo Proveditor in Albania S. Vitor Michiel fo Capit.° in Alesandria con duchati 50 al mexe per spexe qual refudoe et fu fato uno altro come diro.

— Da Spalato di S. Marin Moro Conte haver aviso di certa liga fata per il Re di Hungaria Polana Boemi e Rosi contra Turchi la qual era bona quelo sara scrivero di soto. (III, 27.)

Novembre. In questi zorni per letere di S. Marin Moro Conte di Spalato etiam per mesi venuti de qui per alcuni Sig.ri di Crayna subditi al Turcho si volevauo dar ala Signoria et facendo un bastion a una ponta tuto el paexe sara nostro e non si temera or tandem fu decreto tuorli e tutavia fo fato in l arsenal uno bastion di legno da eser mandato ivi e posto a quela ponta opera molto degna, quelo seguite over seguira scrivero intendendo piu oltra. (III, 31.)

Nel mexe di octubrio acadete che Zupani et queli di Montenegro si deteno ala Signoria nostra: et lhoro desideravano uno Proveditor et il Conte Zorzi Zernovich tamen poi vene alcuni Turchi adeo non fo niente come piu difusamente di soto al loco suo faro mentione. (III, 33.)

— Item fo preso per expedir S. Andrea Michiel va Proveditor in Albania li Casieri non posi far partia soto pena et che li sia dato duchati 300 et S. Zuan Moro Casier ando in renga con audatia dicendo non era danari e havia dato la soa fede in pegno: or S. Piero Balbi Savio a tera ferma rispose et fu preso la parte e poi fu fato Casier di Colegio S. Piero Balbi. (III, 36.)

1499. — In questi zorni fo divulgato a Zara era la peste adeo per li Proveditori sora la sanita fo bandito Zaratini non vengi. (III, 37.)

— Di Hungheria vene le letere dil zonzer li di Franc.° dala Zuecha Secret.° nostro et par l Orator dil Turcho era li havese licentia el dito Secretario fo al Ban di Jayza e l Orator dil Papa Episcopo di Caglij era zonto quel di Franza manchava et par che quel Re habi bona volunta di romper al Turcho e coligarsi con la Signoria. (III, 39.)

Decembre. — In questo zorno fo gran Conseio precipue per expedir la parte di Scutarini parlo contra in favor di alcuni Scutarini S. Ant.° Trivixan zoto Avochato qual con grandisima faticha montoe in renga li rispose S. Alexandro Minio qu. S. Castelan e posta la parte et fu presa. (III, 43.)

— Da Segna si have come l Orator dil Re di Franza andava in Hungaria era morto tamen havia ordinato prima a uno suo nepote la comision et che andava di longo el qual Orator si chiamava Mons.r . . . . (III, 44.)

— In questa matina in Quarantia novisima S. Zuan Paulo Gradenigo qual era rimasto Proveditor a Cataro e dovea andar al suo rezimento andoe come Syndico a Pisa.

— Et vidi una letera di S. Vido Diedo Baylo e Capitano a Durazo scriveva a S. Anzolo suo nepote di primo come havia nova di Bitoia dil brusar dil armada dil Turcho in Golfo che era in tera e molti e sta morti preso Scanderbech Nievo dil Sig.r Constantin e uno Basa tamen non fu vero e dita letera fu porta ala Signoria. (III, 46.)

ANNO 1500.

Gennajo. — Adi 17 dicto fo divulgato una zanza Antivari era sta preso da Turchi et tamen non fo vero pur fo dito. (III, 62.)

— Da Cataro vene letere di S. Franc.° Querini Rector et Proveditor di 15 et 16 et 29 come havia aviso il Sig. Turcho eser a Filipopoli amalato et che preparation alcuna non vedeva di campo terestre siche e bona nova. (III, 65.)

Febbrajo. — Item fo balota uno capo di Stratioti a Trau in luogo di Dimitri Laschari fu morto da Turchi fono balotati n.° 7 et rimase Dimitri Rali fo fiol de Michali Rali che fu morto per la Signoria nostra. (III, 77.)

— Da Spalato di S. Piero Trivixan Conte si have di una incursion fata a Poliza per Turchi e menato via zercha anime 150. (III, 79.)

— Adi 12 feurer zonze uno dice si parte da Liesna a lasato el gripo armado a Liesna non e potuto venir per i tempi ma dice el Capit.° zeneral adi 22 have la Cefalonia per forza amazati tuti li Turchi e fo in Colegio a dir tal nova tamen nula fu. (HI, 80.) 1500.

— Da Budoa si have aviso come el Conte Zorzi Zernovich era pasato vestito a modo Frate et scampato al Turcho la qual nova fortase piu di soto scrivero copioso. (III, 87.)

— Da Dulzigno di S. Nadal Conte come nostri si haveano ben portato contra Turchi quali sono corsi soto la tera et haver morto alcuni Turchi. (III, 92.)

— Da Durazo di S. Vido Diedo si ha di 7 par Turchi dieno venir li dubita per via di mar vol fanti e si provedi. (III, 93.)

— In questi giorni gionse in questa tera el Sig. Scanderbech ani 43 fiol dil fio fo Scanderbech vechio havia gran fama in Albania per il qual fo mandato a tuor uno Frate per la Signoria nostra et cusi vene stava in tera di Otranto con il padre havia provision dal Re et vene solum con il voler dila madre qual fo fia dil Dispoti di Servia et il Re non voleva or alozo a S. Zorzi quelo di lui seguite piu di soto diro.

— E da saper el Conte Zorzi Zernovich da Casal locho di Monfera dove era paso in Ancona vestito da Frate et su navilio paso tra Budoa e Cataro e smontoe a Trasto andoe alla Montagna Negra fo sua fo ben visto e cusi va per non haverli voluto dar modo di provision. (III, 100.)

Marzo. — Da Durazo di S. Vido Diedo Baylo di 18 feurer Turchi eser reduti ala Cuda mia 25 de li e il zorno seguente li aspetava il paexe tuto e reduto in la tera item par il Zeneral li habi mandato 3 galie sotil videlicet S. Marin Barbo S. Polo Nani S. Toma Contarini ch e sula galia Sibinzana e la nave di Liesna item le galie dil trafego sono venute li Capit.° suo fradelo S. Ant.° Diedo di hordine dil Capit.° zeneral. (III, 104.)

— Da Spalato di S. Piero Trivixan Conte di certa coraria fata e danizato alquanto per Turchi ec. tamen pocho dano e da saper le cose di Narenta di quel bastion fo mandato a poner et il Conte Zuane di Poliza con li altri ave provision. (III, 105.)

— Da Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte di certa coraria fata su quel conta per Turchi ano preso 50 anime nostri usiteno ec. (III, 109.)

— Noto S. Andrea Michiel Provedit. in Albania per hordine dil

1500. Conseio di x fo mandato ai Redoni a far quela tera ai Caurili et fo mandato Marin di Greci et altri a fabricarla. (III, 114.)

— Di Albania se intese el Conte Zorzi Zernovich eser partito et andato dal Turcho dal qual e sta ben carezato. (III, 124.)

— Da Zara di Rectori di certa incursion fata per Turchi su quel teritorio e fato asa dano etiam da Dulzigno in questi zorni seguite Turchi meno via asa anime christiane habitante de li intorno che non volea pagar el carazo. (III, 126.)

— Da Curzola di S. Ant. Diedo Capit.° dile galie dil trafego come le zurme non vol andar al viazo per niun modo et per el mal aiere di Durazo e morti do zentilhomeni nobeli da pope et 40 galioti adeo e molti amalati et non e sani 50 per galia. (III, 127.)

Aprile. — Da Curzola di S. Ant.° Diedo Capit.° dile galie di trafego di 22 marzo come voleva mudar una galia e tuor la galia Guora veniva a disarmar e seguir il viazo ma li galioti non volseno e si sublevono: item si parte e vien verso Cataro di comandamento dil Proveditor Pixani.

— Dil dicto Pixani Proveditor date apreso Cataro in galia adi 16 come inteso dovea venir Ferisbei con 15 milia persone facea provision ec. et ha retenuto do navilij di S. Perazo Malipiero e uno a Ragusi et non si voleva partir per veder il suceso.

— Da Cataro di S. Zuan Paolo Gradenigo Rector e Proveditor di 15 marzo come de li e pocha custodia solum tre Contestabeli e pochi fanti et per dubio de Turchi a arma dil suo la fusta et do caravele et per un altra letera post scripta par quel zorno adi 15 a hore 21 sia zonto de li uno de Ferisbei Sanzacho de Scutari et li presento una letera in lingua schiava la copia dila qual sara qui sotoscrita et chiamato el Conseio deli deputati di Cataro consulto la materia e acio non fuse venuto per spiar retene dito meso con animo di non risponder cosa alcuna per bon rispeto et mostrar non curarsi dile sue pratiche et l animo di queli citadini e molto forte et gaiardo contra Turchi e poco avanti l ora di disnar per alcuni Stratioti de li li fu apresentato tre teste de Turchi taiate per lhoro questa matina siche si vi fuse 150 cavali de Stratioti si sentiria qualche novita bela tamen non manchera etc.

Copia di una letera di Ferisbei al Proveditor di Cataro.

« Da parte de Ferisbei Sig. de Scutari al nobel e savio et de ogni » honor et laude degno de Cataro Sig. Conte sapie come e vegnudo el » Carazaro del Imperador domanda dila contrada de Garbli el carazo » che sono i duchati del Imperador come per avanti i solevano dar e

» lor dicono el Conte de Cataro ne ha preso et si ne tiene nele prexon 1500.
» et ha zercado el pagamento etsi havemo pagado tuto quelo che per
» avanti non havevemo compido de pagar et al presente questi homeni
» del Imperador datili nele nostre man perche haveremo anchora nui
» con voi bona visinanza et amicitia et se non ne vuoli dar questi ho-
» meni nele man per la fede nela qual credo che tute quele vigne che
» son di Cataro et ogni altro albero frutifero et homeni vostri tuti ge-
» taro e taiero a tera piana non voglio lasar fin ale porte dela cita exce-
» pto la tera negra ne de qui me voglio mover fin che non fazo la execu-
» tion di questo a vostro aviso perche fin adeso a voi ne a vostri home-
» ni mal algun non ho fato se ben son vegnudo qui excepto se ho pre-
» so qualche schiavo et se alguna cosa ho fato ho fato ali rebeli del
» Imperador et quel che havi a fare per questo con presteza deme ri-
» sposta. Idio vi consoli » la qual letera era scrita in schiavo. (III, 139-140.)

— Vene uno meso dil Ban di Jayza dimandando certa provision oferendosi tenir avisato dil venir Turchi dito si vedaria. (III, 142.)

— Di Antivari di S. Piero Tiepolo Pod.a di 25 feurer come a Scutari era sta retenuto el Conte Zorzi Zernovich et custodido et scrito ala Porta item Turchi e Marcovichij sono d acordo e il Sanzacho di Scutari a fato spianar la via si va a Scutari qual ha avuto comandamento di andar ala Porta ma aspeta risposta di quelo habi a far dil Zernovich item di uno nontio vien ala Signoria nostra per nome di fusini stati depredadi da Turchi et sono reduti a uno monasterio di Santa Maria di Rotezo locho molto importante qual si bruso perho dimanda ajuto.

— Da Budoa di S. Nicolo Memo Podesta di 3 marzo come el Zernovich era sta mandato ala Porta item queli di Budoa scrise una letera ala Signoria nostra laudando eso suo Podesta. (III, 143.)

— Di Cataro di Zuan Paolo Gradenigo Proveditor item di S. Hieronimo Pixani Proveditor dil armata et di S. Domenego Malipiero e S. Simon Guoro Provedit.r veneno de qui tuti scriseno in consonantia dil partir di Ferisbei con li altri Turchi de li intorno et si provedi. (III, 146.)

— Di Cataro di S. Zuan Paolo Gradenigo Proveditor e di do Proveditori dil armata zercha il levar di Turchi prese 18 anime di nostri et nostri haver preso 18 Turchi di qual tre vivi erano e li altri e sta amazati item esi Turchi hano menato via 800 anime tutte perho soe Carazari. (III, 147.)

— Vene S. Franc.o Querini fo Rector e Proveditor a Cataro et re-

1500. ferite io non vi era in conclusione haver lasa munito quela cita di vituarie et eservi anime 6000 fo laudato dal Principe. (III, 148.)

— Da Zara di Rectori di 30 marzo tamen non so certo dil tempo come aspectavano Turchi di brieve su quel contado item mando una letera scrita per uno Frate che la Signoria nostra mandava al Re di Hungaria per li nostri alcuni forzieri pieni di danari. (III, 153.)

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte et Capit.º manda una letera abuta da Scutari item il Podesta di Budoa S. Nicolo Memo scrise item di S. Andrea Michiel Proveditor in Albania date a Dulzigno di S. Hieronimo Pisani Proveditor dil armada date in galia apreso Antivari in conclusion dil Proveditor di Albania par molto desiderar vadi Scanderbech. (III, 155.)

— Fu posto prima il Colegio usise di cheba per S. Ant.º Trun el Conseier una parte di spedir il S.r Scanderbech e mandarlo in Albania darli do galie sotil e spender in questa soa andata cercha ducati 5000 e vadi con lui per proveder in Albania S. Ant.º Bon fo a Dulzigno q. S. Fantino con il salario sara limitado et zonto el sia S. Andrea Michiel vengi ad esere Proveditor in Dalmatia, ave una non sincera 27 di no 131 dila parte e io voleva contradir. (III, 156.)

— Vene il S. Scanderbech con li soi ben vestito et quel Frate lo meno de qui et li fo dito per el Principe la deliberation fata eri nel Senato di expedirlo ringratio asai. (III, 159.)

— Da Cataro di S. Franc.º Querini Retor e Proveditor di 27 come voria una fusta se li mandase oltra la galia Soracomito S. Marin Barbo che e li a custodia perche dubita asai e ala Valusa tre galie e sta buta in acqua item queli di Montenegro si dariano ala Signoria nostra ulterius scrive provision fate per eso Proveditor. (III, 160.)

— Da Narenta dil Conte Zuane si have una letera con certi avisi dil Turcho di 10 marzo qual non fo leto in Colegio. (III, 161.)

— Da Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte di 4 di questo di certa incursion fata per Turchi su quel contado a depredado vile et menato via anime 60 prega si debi proveder.

— Vene il Conte Zuane di Narenta qual fo causa far meter il bastion li dimandando alcune cose fu comeso a nui ai hordeni. (III, 165.)

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Proveditor di 10 haver aviso deli Turchi far adunation per venir a dani dila Signoria nostra item che a Segna sono tre Grieghi quali hano carga una caravela di remi per condurli al armada turchescha et fo scrito per Colegio di questo al Capit.º di Segna fazi provision. (III, 169.)

— Di Caodistria di S. Alvixe da Mula Pod. et Capitano come intendeva Turchi redursi in Bosina item dil Castel di Golaz par habi posto un Castelan voria danari da tenirli custodia. (III, 172.) 1500.

— Da Caodistria dil Pod. et Capit.º di avisi abuti che Turchi se reducano in Bosina a mandato explorator per saper il tuto.

— Da Zara di Rectori di 9 come ali 13 marzo pasando fo una incursion su quel contado per do Vayvodi di Scander Basa con cavali 700 come scriseno et menono via anime 452 computa li morti e animali grosi 1080 menudi 2000.

— Da Nona di S. Domenego da Mosto Conte di 22 marzo come in la dita coraria manchano homeni da fati 33 puti e femene 179 animali grosi 1252 menudi 630 siche e stato gran dano.

— Da Budoa di S. Nicolo Memo Pod. di do come ha per bona via 4 Sanzachi de li intorno eser andati ale parte di sopra et se divulga Hongari haver roto al Turcho. (III, 184.)

— Vene il Conte Zarco nostro stipendiato in Dalmatia di 100 cavali sento apreso il Principe non sa latin porto letere da Trau di S. Polo Malipiero Conte e di Spalato di S. Piero Trivixan in sua laude et il Principe li uso bone parole et comeso ali Savij tuti la soa expedition. (III, 191.)

— Da Trau di S. Polo Malipiero Conte in risposta zercha il mandar homeni a custodia dil bastion di Narenta scusa quel teritorio. (III, 192.)

Da Udene el Luogotenente mando un aviso Turchi eser partidi di Bosina per venir a corer li in Friul.

— Da Sibinico S. Vetor Bragadin Conte zercha il Ducha Zuan Corvino per li dani fati dal Ban di Jayza ec. et che si provedi. (III, 196.)

— Vene el Sig. Scanderbech con quel Frate Ant.º fo causa dila venuta sua qui dicendo vedeva la expedition sua e andava in longo et queli popoli di Albania lo desideravano per tanto dimandava licentia di andarsene perche non havia da viver li fo risposto bone parole et aspetase et li fo balota duchati quaranta.

— Vene il Conte Zarco sta in Dalmatia ha 100 cavali al qual li fo balota do paghe et terminato vadi a star con la compagnia a Sibinico el qual dise voria haver danari in qualche camera in Dalmatia acio a un bisogno de Turchi potese con li diti farli li qual danari basteriano fuse duchati 1000 poi dimando li fuse da biava per li cavali come hano li altri Stratioti di Dalmatia et 500 taole per far alozamenti et cusi consulente Colegio biava e taole fono date.

1500. — Di Caodistria di Alvixe da Mula Pod. et Capit.° come havia aviso che 600 cavali de Turchi erano reduti in Bosina con Scander Basa per corer in Friul dove tutavia cavalchava di hordine dila Signoria nostra el S. Bortolo d Alviano con la compagnia. (III, 205.)

Maggio. — Di S. Andrea Michiel Proveditor in Albania date ivi ut supra come Ferisbei havia auto tre comandamenti dal Sig. et era partito si dice Hongari far movesta item che ala Valusa era galie quatro butate in aqua quale Turchi le haveano fondate acio non si scachisa.

— Da Zara di Retori come hano Turchi prepararsi da 3000 in ver Bosina per corer su quel conta dimandano danari monition et si provedi.

— Da Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte di 4 april come li Stratioti stano li fano asa mali e Turchi hano corso sul conta e mena via anime 50 ec.

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte et Capit.° verifica la partita di Ferisbei da Scutari per andar ala Porta dil Sig. (III, 211-212.)

— Vene uno Prete fiol dil Soracomito di Curzola al qual fo da una galia grosa nome il R.do Jac.° Zirchovich.

— Da Sibinico di 4 april come scrise hora replicha Turchi corseno cavali 200 su quel conta in 300 a do vile zoe de Franc et Morich e hano menato via anime 60 e molti animali item per letere di 14 dil dito come parte di queli dil Viceban e nostri si meseno in hordene et recuperono alcuni animali.

— Da Zara di Retori zercha excomunication fatali per il Vescovo de li e questo per haver seperato zente dila tera per caxon dila peste et mandate ad habitar sul scojo. (III, 215.)

— Di Albania di S. Andrea Michiel Provedit. data ai Rodoni adi 12 april et etiam S. Hieronimo Pixani Proveditor dil armada data ivi in galia di S. Polo Nani: conclusive avisano di quele cose la salvation saria se li mandase Scanderbech et e da saper nostri a uno loco nominato Caurili fabricano una tera: et ivi fo manda per il Consejo di x Marin di Greci dove vi e insieme col prefato Proveditor a questo efeto.!

— Di Cataro dil Rector e Proveditor zercha provisiom fate de li e nove di Turchi dila Valusa tute cose si sapeva. (III, 227.)

— Di Arbe di S. Piero Boldu Conte di alcuni Morlachi venuti sul isola a danizar quali sono dil Conte Anzolo di Frangipani unde a formato un proceso qual lo manda ala Signoria e si provedi. (III, 235.)

— Adi 12 mazo in Coleio non fu il Principe vene il Conte Zarco

e tocho la man ai Consejeri va in Dalmatia contento abuto la biava et rafermata la condota e si parti per Sibinico. (III, 236.) 1500.

— Fu parlato dove dia star il Conte Zarco va in Dalmatia ordinato far la zercha dile nave per un di Savij ai ordeni. (III, 244.)

— Da poi fo Pregadi fo leto letere di Albania di S. Andrea Michiel Proved.r data ai Rodoni e S. Hieronimo Pixani Proved.r dil armada data in galia ivi come si fabrichava ec. et voriano Schanderbech. (III, 244.)

— Vene el Sig. Schanderbech qual senta apreso il Principe et insto la sua expedition dicendo perdeva tempo a star de qui. il Principe li uso bone parole si expediria ec. (III, 245.)

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.º di 25 manda uno aviso di uno li scrive qual e a Scutari inter cetera che il S.r voleva far paxe come ha inteso da Turchi con la Signoria nostra le qual parole intese disnando con uno Turcho ma soravene Oratori dil Re di Napoli di Maximian dil S.r Lodovico dil Ducha di Ferara e dil Marchese di Mantoa dicendo disfe Venitiani non pono piu pagar le decime tuti in Venetia crida le vedoe ec. ma se tu indusij Sig. lhoro si refarano item che il Conte Zorzi Zernovich adi 17 marzo zonze ala Porta fo honorato dal Sig. e lui dimando il suo stato il Sig. li dise mena to mojer e fioli qui prima e li ha da un stado in la Natalia de intra di aspri 25 milia.

— Da Cataro di S. Marin Barbo Soracomito come hauto comandamento dil S. Hieronimo Pixani Proved.r si parti di Cataro per custodia cusi richiesto da quel Proved.r et par il Proved.r di Cataro li fa comandamento resti siche non sa che far la Signoria ordeni et di zio aspeta mandato. (III, 252.)

— Di Cataro dil Provedit. zercha la galia Barba e non la voria lasar partir per il pericolo e di Turchi propinqui.

— Di Arbe di S. Piero Boldu Conte si scusa dile lanze prese lui non sa nula siche la cosa ando soto de si. (III, 155.)

— Da Cataro dil Proveditor zercha D. Zorzi Bochali capo di Stratioti solicita sia exped.º et remandato de li.

— Da Montona di S. Bortolo Calbo Pod.ª di Todeschi venuti a queli confini la qual cosa prima si sapea per via di Caodistria.

— Da Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte come el Ban di Jayza havia corso a queli confini et danizato. (III, 256.)

— Di S. Andrea Michiel Proved. in Albania data a Caurili adi 14 come ha letere da S. Jac.º Lion Governador di Brandizo di 12 come la

1500. galia Pagana era sta presa da cinque fuste de Turchi sora il Sasnò venendo di Otranto a hore 7 di note adi 10 et la matina dite fuste la remurchiava morto il Soracomito Franc.º Musoli Comito e le zurme batute al aqua et le tre galie nostre erano in conserva la matina la vedese rimorchiar et non li dete ajuto per discordia tra lhoro li qual Soracomiti fono S. Marin da Leze S. Toma Contarini et Caluro Ystrian item aricorda se li mandi danari e taole e custodia li a Caurili et Scanderbech perche fara fruto asai et e molto desiderato in Albania.

— Di S. Hieronimo Pixani Proveditor dil armada dai Brioni in galia de 14 scrive questo medemo e che con lui si atrovava la galia de S. Marin Barbo Soracomito venuta da Cataro.

— Da Sibinico dil Conte di haver fato la mostra justa i mandati de li a quel capo di Stratioti qual e bona e la manda in nota. (III, 259.)

— Da Zara di Rectori di certo aviso abuto per alcuni Frati che il Re di Hungaria ha concluso con li Baroni avanti piglij acordo con la Signoria nostra haver Zara in pegno et e da saper dito aviso etiam si have l altro di per via di Arbe la qual letera non fo perho lecta in Pregadi. (III, 262.)

— Di Budoa di S. Nicolo Memo Pod.ª come queli subditi fa butini e li Proved.ⁱ li fano restituir e li populi si duol. (III, 263.)

— Di Caodistria di S. Alvixe da Mula Pod.ª et Capit.º dil venir di Todeschi a Pisin e auto letere di S. Filipo Calbo Pod.ª di Montona qual etiam scrive ala Signoria e di S. Zuan Marcelo Castelan a Mocho che si debi proveder et lui mandoe a Montona 25 fanti per dubio e segurta dil locho dimanda danari per zio. (III, 266.)

— Da Ragusi di 17 di uno Piero Furlan avisa Ragusei sono ribaldi tien con Turchi et il Turco vien verso Napoli di Romania over Modon con 50 milia persone et manda il Basa dila Natalia con 30 milia persone contra Hungari e tien uno fiol con l armada fata in mar mazor a Napoli et con quela dila Valusa vera de qui.

— E da saper vidi una letera di uno da Ragusi scrive ala Signoria la qual fo tirata nel Consejo di x che Martin da Caxal Orator dil Sig. Lodovico stato al Turcho capito de li et paso in Puja et etiam Ambruoso Buzardo e stato de li et conferma che il Turcho va a campo a Napoli e Modon. (III, 268.)

Giugno. — Di Spalato di S. Piero Trivixan Conte e Capit.º di 21 mazo come a nova per uno il Sig. Turcho a spaza il Sanzacho dil Duchato di Charzego vol venir a tuor il bastion nostro di Narenta no-

viter fato et lui ha fato comandamento ali lochi circunvicini provedino ec. e manda una letera avuta zercha questo. (III, 275.) 1500.

— Da Zara di Rectori alcune letere di 26 mandano la mostra fata di Stratioti laudano S. Jac.° Manoleso lhoro Proveditor ne son molti paexani et la e peste anchora. (III, 278.)

— Fu posto per nui ai hordeni proveder el bastion di Narenta mandarli uno Contestabele con 23 fanti 100 stera di biscoto duchati 100 monition ec. ave 7 di no. (III, 281.)

— Di Caodistria di S. Alvixe da Mula Pod.ª et Capit.° di 4 di avisi avuti dali Frangipani et altri che Turchi in Bosina si reducono.

— Di Redoni di S. Hieronimo Pixani Proved.r dil armada date in galia adi 11 avisa dile cose de li et haver mandato prima S. Marin Barbo poi S. Polo Nani Soracomiti al Zeneral a Corfu con letere di Cataro che importano solicite se expedisa de qui Scanderbech e si mandi in Albania.

— Da Caurili di S. Andrea Michiel Proveditor di 11 mazo come era compito di meter in opera la calzina fe condur di Spalato con la qual il locho da parte da tera ha fortifichato e fato meter foco in una calchara e sta trova de li piera fin tre zorni sara compita di bruzar et ha fato chavar il foso era aterado voria danari aliter li sara forzo tenir l opera imperfeta et le maistranze fo manda de qui si voleno partir dimanda taole biscoto spingarde et provisionati per custodia et si Scanderbech venise anderia con lui fino ala Valusa per tera e le galie dal altra banda dove si bruseria l armada fa far il Turcho e fin hora sono in qua galie 10 sotil ma e ligname fresco apena poleno star sora aqua do dile qual e inarborade e sono de li Caradori 2000 et non altri Turchi et che Ferisbei Sanzacho di Scutari si dice in Scopia e morto da condormia per haver lasato fabricar quel loco di Caurili item in quel paexe di Albania sono pochi Turchi. (III, 282.)

— Fu posto per io Marin Sanudo e S. Antonio Venier Savj ali ordeni mandar a Caurili duchati 200 taole ec. per compir l opera et S. Gaspari Proveditor sora i ofici ando contradir volendo si ruinase l opera et perche era ordinato Conseio di x con zonta fo rimesa.

— Da Curzola di S. Alvixe Balbi Conte come adi 25 mazo zonze li la galia grosa la qual si andara armando con dificulta manda una letera da Ragusi di 26 di Piero Furlan drizata ala Signoria avisa il Turcho eser venuto a Bitoja con persone 150 milia item e pasa a Ragusi uno Meser Ant.° da Gonzaga barba dil Marchexe di Mantoa va al Turcho a deto la Signoria e in rota col Roy dila qual nova Ragusei auto piacer:

1500. — Di Redoni di S. Hieronimo Pixani Provedit.r dil armada date in galia adi 16 scrive di desordini di S. Andrea Michiel Proved. di Albania qual ha abandona l impresa e lui va a Durazo con la galia Barba perche importa eser de li par sia usito 7 fuste et alcune galie dala Valusa. (III, 287.)

— Da Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte di 2 zercha il Conte qual dimanda taole e agudi per far le abitation dove posi alozar con li soi cavali.

— Da Caurili di S. Andrea Michiel Proveditor di Albania de 26 si justificha e credo la letera sia data altrove: et manda de qui el suo Canzelier Valerio Bontempo. (III, 288.)

— Vene la mojer fo dil Despoti di Servia madre dil S. Constantin Comino over Arniti qual e sorela dila madre del Turcho nome Despida Cominata dona vechia va vestita di negro ala grecha era con tre done et sentata apreso il Principe fe lezer una instruzion di suo fiol qual scampo dile man di Francesi et par adi 20 mazo se ritrovi a Pisa dice non haver falito ala christianisima Maesta vol justificharsi con eso Re si racomando ala Signoria per eser nostro zentilhomo el Principe li uso bone parole senza altra conclusione. (III, 289-290.)

— Di Caodistria di nove de Turchi come 20 milia sono reduti in Bosina minazano voler venir in Friul. (III, 293.)

— Di Cataro di 22 april come la Camera e in gran inopia non pol quasi pagar il Castelo non ha per tuor il salario dil Camerlengo Castelan e il suo et di sali non si puo prevaler e sta dispensati per tuta la tera da duchati 1800 si vendono a precij roti e la Camera non ne pol vender item vol far uno reparo verso la tore de Guardigio per eser ivi le mure marze zoe verso l aqua non ha legnami in fasine item queli sono in gran calamita voria se li mandase qualche duchato acio posi proveder ale guardie di quel Golfo maxime al streto dile Catene e che una fusta armada habi a star ale Ruose acio navilij e gripeti posi navegar et a fato armar do gripeti con homeni 20 stano a quela custodia: voria tenir armata la fusta de li et haver provisionati 200 soto perho Martinel da Lucha qual lauda asai et etiam Michiel Zancho e ivi e do bombardieri Maistro Gasparo e Paris voleno danari li avanza asa voria paghe aliter si voleno partir voria etiam 30 Stratioti apreso queli sono item vien de qui D. Zorzi Bocali lo lauda e rimasto in governo dili altri D.no Zorzi Rali prega sia expedito presto e voria se li mandase 50 panciere per li Stratioti item per poter seminar et arcoier a provisto et fato 400 valenti homeni paesani zoe Martelosi li da ogni zorno lire

una di biscoto per uno et zercha uno staro venitian di meio per uno 1500.
adeo tuti vano a laorar et paser di fuora li soi animali: Nota dito Proveditor e Retor e S. Zuan Paolo Gradenigo.

— Vene Meser Zuan Foieta di Arbe Doctor Avochato per nome del Despoti di Servia qual e in Hongaria dice ha modo di far mila cavali et 1000 fanti et havendo soldo dala Signoria voria romper al Turcho: li fo dato bone parole ec. (III, 297.)

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte e Proveditor di 12 come ha nova Turchi eser stati ale man con il Conte Zuane di Corbàvia et haverlo roto e quelo e schampato con 5 cavali: item Turchi sono adunati per corer in Friul. (III, 298.)

— Da Durazo di S. Vido Diedo Baylo e Capit.° in consonantia dia usir dite galie et ha nove Turchi va col campo a Napoli di Romania. (III, 300.)

— Et fo dito una zanza senza perho fondamento che Cataro era perso e tolto per Turchi tamen non fu vero. (III, 302.)

— Da Budoa di S. Nicolo Memo Podesta di ultimo come alcuni Antivarani sono venuti li e resta solum li Contestabeli ha protesta ec. item il S. di Pastrovichij hano avuto una letera dil Sanzacho di Montenegro li promete gran cose se si vogliono dar al Turco et manda de qui la letera autenticha dubita unde esi Pastrovichij si doveano redur insieme per tanto eso Pod. ha deliberato andar fin li acio non siegua ec. (III, 303.)

— Da Vegia dil Proveditor come ha avisi Scander Basa non e per corer in Friul ne in Bosina ha eser redute zente e la fama fo caxon li Frangipani per una letera dil Conte Bernardin qual e a Buda item la nova di Duin e Turchi fo a corer su quel dil Conte Zuane di Corbavia combate con Turchi e fuzi con tre cavali et manda alcune deposition di do homeni. (III, 303-304.)

— Fo balotato far uno presente di duchati 28 alo legato dil Papa va in Hongaria qual si parte doman va a Segna. (III, 307.)

— Da Zara di Retori di 9 come el vien de qui uno Orator di quela comunita de li la peste e grande et in la tera solum e rimasti li Retori et li Contestabeli et non altri.

— Deli diti di 16 che li soldati de li non hano da viver vi e peste fame e Turchi el fo balota duchati 300 di mandarli et 500 stera di formento da eser pagati per lhoro.

— Da Cataro di S. Zuan Paolo Gradenigo Retor e Proveditor non fo letere che molti si maraveglio ma vene dila comunita date adi ulti-

1500. mo mazo si dolseno dil Podesta di Budoa per Zupani quali li fano dano prega la Signoria li provedi et il Retor scrise nove di Turchi come ala Porta dil Sig. fo uno Orator dil Re Federico foli presenta 30 garzoni fo vestito et adi 8 parti item vene uno Orator di Fiorentini a modo di mercadante stete pocho dal Sig. et si parti et il Sig. va con il campo verso a Napoli di Romania over Corfu dove si dice ha tratato dentro: item scrive la condition di Cataro li muri sono caduti scrive il numero dile vituarie vi sono et il Conte Zorzi Zernovich era andato verso Rodi ait Dio perdona a chi e caxon ec.

— Da Liesna di S. Franc.º da Molin Conte di 6 come li tre Soracomiti erano stati li et sono fuziti poi in la Marcha et ha ricevuto le nostre letere exeguira ec.

— Di Sibinico di S. Vitor Bragádin Conte manda la mostra fata al Conte Zarcho et il Bochali con li Stratioti sono andati a Spalato iuxta i mandati et adi 4 la galia di S. Filipo da Canal fo li tolse 30 homeni li manchava et si rupe alcune bombarde havia unde ne dete una altra item a nova Scander Basa e reduto con 4000 cavali per corer in Istria: perho si provedi.

— Da Caurili di S. Andrea Michiel Proveditor di Albania di 5 come adi 4 si parti il Proveditor Pixani con la galia Barbara de li e fe cargar tre navilij zoe do burchi e una marziliana di faxi per aterar la bocha della Valusa et prima fe taiar asa pali et queli Albanesi da Caurili rimaseno in gran spavento per il partir di dite galie item dimanda danari et Scanderbech sia expedito.

— Nota Caurili lungo pasa 120 largo 40 il foso pasa 10 largo profondo nela sumita pasa 20 e sera da pasa 40 in suso perche tuto e teren moso e pien di muraje ruinade la muraia e di extrema grosesa pie 14 e pie 6 alte con uno torion ala marina per banda masizo de pie 26 con uno torion nel mezo dil monte el qual e mezo ruinado molto groso con asai caxemate e bombardiere fate per Scanderbech che lo edificho a hora son redute con el muro dove era el pericolo e ruinado pie 25 e meso el cordon suso et si atende a far il revelin e fornito le porte si atende al foso el qual e amunito e pien di piere item questo luogo e situado che pocha zente non li puo nuoser asa zente non pol star a campo et hesendo perho do galie per banda mai potria venir zente a campo questa ponta non solamente domina i do Golfi da Dulzigno a Durazo ma etiam domina tuto el paexe de Albania Croia e Scutari sera sempre serada come a hora el Turcho tien Dulzigno et Antivari ne da alcuno luogo del paexe potra usir formento ne entrar sali che

tuto sera da questo luogo devedato item la tera e piena di fontane 1500.
ec. questa descrition vidi di man dil dicto Proveditor nostro.

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.º di 4 come li e asa persone moreno da fame e manda una letera abuta da uno suo da Scutari dile nove di Turchi.

Fu leto la letera di Liesna di tre Soracomiti stati li et fuziti unde fu posto per tuti i Savij scriver al Capit.º zeneral posi li diti bandirli da tere e luoghi et li Consieri intrigo dicendo solum 5 Consieri potevano poner dita parte et non li Savij et io al incontro li mostrai de si per leze et tamen volseno rispeto per considerar ben le parte. (III, 308-310.)

— Di Cataro dil Proveditor come veniva qui Sebastian di Vienexia Contestabele lo ricomanda si provedi de fanti. (III, 312.)

— Di Cataro dila comunita di 2 si racomandano se li provedi lauda S. Zuan Paulo Gradenigo lhoro Rector.

— Da Curzola di S. Alvixe Balbi Conte di 13 come a spaza di armar la galia con gran dificulta li homeni sono andati pianzendo et e andati di ani 60 in suso licet si dolgino dicendo eser exenti: manca su la galia homeni 20 et lui Conte fa la descrition deli homeni remasti. (III, 316.)

— Da Spalato di S. Piero Trivixam Conte di 12 manda la mostra di Stratioti dila compagnia di Meser Nicolo Bochali item per un altra letera avisa di uno e sta da Scander Basa preso qual fo per nome di Sibinzani e fo retenuto era li quando li fo porta la nova dila captura di Lodovico el il Basa rimase stramortito e fe volto cativo e subito spazo ala Porta et qui dice molte cose: et Turchi dubita di Hongari et va il Sig.r col campo a Napoli di Romania et altre particularita.

— In questa matina fono alditi li Oratori di Sibinico et me auctore expedito quel di Arbe per la diferentia con il Conte Anzolo di Frangipani fu rimesa al Conte. (III, 317.)

Luglio. — Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte di 22 come ha aviso da S. Nicolo de Parte Consolo in Segna da 21 e a bocha per S. Jac.º Crai citadin de Veja come Turchi 15 milia vien per una via superiore e lontana e fato zatre et pasato il fiume Lin e li cavali andati in aqua fino al zinochio veneno per Crestoviza in Friul verano a referir al bosco de Los et dita letera si ave per via di Friul. (III, 336.)

— Di Albania di S. Andrea Michiel Proved.r di 2 come con gran desiderio si aspeta de li vengi il Scanderbech.

— Di uno Frate Bernardin da Scutari dil hordine menore Guar-

1500. dian dil loco di Santa Maria data in Alexio adi 4 zugno come de li si aspeta Scanderbech come el Mesia dali Zudei insieme con el Sig.r Spam Duchagim et soto quela ixola di Alexio fortificandola con qualche dardanelo asediera Scutari e Croja con tuto il resto. (III, 337-338.)

— Da Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte come el dazier non vol piu datio di molini per tanto manda uno a posta ala Signoria nostra qual disponi come li par. (III, 339.)

— Da Cataro di Zuan Paulo Gradenigo Retor e Proveditor di primo dil recever 5 gropi per le compagnie vechie a posti in Camera item dil dito di 8 17 et 18 il sumario e questo in la letera di 17 como ha per uno explorator il sig. Turcho e zonto in la Morea: adi 4 fo buta ala Valusa 19 galie in aqua quale erano in hordene de homeni et zonse cavali 2000 de biscoto per tuto di 20. le 11 altre sarano compite item cavalchando il Sig. vene nova l Ongaro eser per acordarsi con la Signoria et torno in driedo 4 in 5 zornate chiamo il Sanzacho di Castelnovo nominato Achmatbego homo vechio e reputato e consulto asai poi chiamo 8 Sanzachi zoe Sanzacho de Cresevaz quel de Smedereno quel de Blim quel de Sereberniza e altri e li mandono verso l Ongaria e lui si levo e torno verso Napoli item l armata di Lepanto non e ancora compita e mal conditionata et el Vayvoda Bali Vicegerente di Ferisbei adi 8 fe persone 2000 per andar verso Antivari e Antivarani se imboscono e li tolseno de mezo unde fono morti da zercha 100 et feriti item adi 11 di note Martolosi corseno su quel di Turchi e hano preso animali 250 adi 12 usite fora di Castelnovo uno gripo groso a modo bregantin con tre altri menori e tre barche ben armate e fono ale man con nostri amazono do de li soi ec. adi 14 li diti in n.° 8 con le barche usiteno e nostri se ritirono item a fato armar la fusta par una galia a spexo duchati 80 vol danari et legnami ec. item ozi a mandato fuora Martalosi e li Stratioti a Zupa a colgier le biave: cosa non fata za molti ani item Pastrovichij a S. Stefano sono inclinati acordarsi col Baly Vayvoda qual li ha scrito una letera ut patet ha mandato li Nicolo Sagona Scrivan dila camera item a manda in Antivari meio stera 150 si troveria merchadanti conduria li formenti di Puia havendo la trata Martinel di Lucha di 150 fanti e resta in 34 ha impegnato il tuto voria Fumo eser capo di fanti de li et cusi in questa matina fici balotar a mandarli duchati 200 e duchati 200 a Sibinico e duchati 100 a Veia per armar le fuste e duchati 25 per legnami per Cataro et expedir le letere notate di sopra in laude dil Proveditor.

— Da Caurili di S. Andrea Michiel Proveditor in Albania data 1500. adi 19 vol andar in Antivari per veder quele cose.

— Della comunita di Antivari di primo dimanda la confirmation dil Castelan in Camerlengo con li scontri come hordino el predito Proveditor di Albania ec. (III, 340.)

— Da Zara di Rectori come de li e gran poverta voriano formenti et ivi fo balota mandarli stera 180 et in Antivari 500 di Puia solicitando S. Stefano di Prodi Orator.

— Da Sibinico di 25 come el Vayvoda Zarco voria do paghe et ha fato movesta contra Turchi.

— Da Trau di S. Polo Malipiero Conte dimanda polvere et ne fo balota mandarli barili venticinque. (III, 341.)

— Da Cataro dil Proveditor di 8 vechia la qual non fu leta. (III, 342.)

— Dali Oratori di Spalato sono in questa tera zercha la diferentia de eligendo Canzelier dila comunita.

— Da Sibinico dil Conte di 19 et 25 in la prima dil zonzer li l Orator Stanga stato per il Sig. Lodovico a Napoli el qual e Comendador di Santo Ant.° et vien a Veniexia: qual e za zonto or lo honoro e alozo in vescovado lo acompagno per la tera ec. item a nova el Vayvoda Zarco con il Ban di Tenina pasato Cetina e Turchi venuti contra sono ale man et han preso Turchi 18 vivi e il suo Vayvoda e lui Conte Zarco e restato a partir la preda a Tenina item a preso etiam cavali 30 di soi niun e morto pur alcuni feriti e questo fo Corado soto Bistriza locho di Turchi. (III, 344.)

— Da Caurili di Marin di Greci di 20 zugno voria si mandase Schanderbech scrive la condition dil locho qual sara utele etiam a far legnami per l arsenal.

— Fo balota molte monition per Antivari e scrito al Zeneral. (III, 345.)

— Da poi disnar fo Pregadi a petizion di S. Bernardin Loredan e S. Nicolo Dolfin Syndici intra Gulfum per expedir S. Bernardo Da Canal fo Podesta in Antivari retenuti e reduti li cavali comparseno davanti la Signoria dicendo non eser in hordine e non haver li avochati or li Consejeri meseno di chiamar el Pregadi ogni di di questa setimana per expedir questo caso e ave tuto il Conseio. (III, 346.)

— Fu posto per tuti i Savj di Colegio expedir Schanderbech e il Colegio posi spender in la sua expedition da 2500 in 3000 con questo non impazi le cose dil armada et have 12 di no 406 de si e fu preso et fuit nihil.

1500. — Fu posto per nui ai ordeni e i altri Savj volseno eser nominadi di confirmar li privilegj di Pastrovichij et darli stera 200 formento et stera 200 mejo item a Perastini stera 100 formento e stera 100 mejo: item a uno Boycho Boyro stera 30 formento et ave tuto il Consejo.

— Da Durazo di S. Vido Diedo Baylo Capit.º dei 16 zugno ha per uno explorator stato ala Valusa eser varade galie 18 il resto e in tera et per eser venuti Asapi inesperti e ala bocha dila fiumara per il Proveditor Pixani dil armada e sta atera con piere adeo le non potra usir et il biscoto e sartie e sta logate ala Canina e parte di homeni sono partiti crede la non potra usir dita armata item a nove Turchi dovea dar la bataia adi 15 di questo a Napoli si duol non haver eso Rector danari che manderia exploratori a intender. (III, 347.)

— Di Spalato di S. Piero Trivixan Conte e Capit.º come quel capo di Stratioti manda qui vol meter Albanesi in la compagnia. (III, 349.)

— Da Cataro di S. Zuan Paulo Gradenigo Rector e Proveditor tre letere di 4. 5. 6. luio come manda uno gripo ala Valusa a veder il tuto referite eser do galie grose et 4 sotil nostre zoe 4 dalmatine et grose Tiepola e Pasqualiga et e sta butati alcuni saxi ala bocha e voleano continue butarne e trovo per scandaio dita bocha in uno locho largo meza galia fondo pie tre e mezo in tre et che adi 18 fuzite uno schiavo candioto dila Valusa dice adi primo zugno eser varate in aqua galie tra grose e sotil N. 24 arborate e impalmate 6 altre resta quale si lavorava a furia a di 20 sarano compite etiam era la galia fo Pagana in hordine posta per il Sanzacho Mustafà Bei et 6 fuste li fornimenti di tuto in hordine salvo de remizi crede stara sino adi 20 a usir acio quela e la Prevesa si compisa e posano tute tre armade usir a un tempo et qui ala Valusa e galie sotil 21 et 10 grose uno schierazo fo di Fait Basa fuste e brigantini ec. e si divulga con quela usira dil Golfo verano a Cataro item e zonti ala Valusa 8000 Asapi per l armada non voleno piu metervi cristiani: la panataria e in hordine e asa arme zoe curazine celadine panciere si judica le sieno sta portate da Milan et che adi 24 zugno discoperseno tre repari di bombarde fate li ala Valusa su la ponta di levante: item come scrise a Pastrovichij mando Nicolo Sagona Scrivan dela Camera et esi hano convenuto abandonar lhoro caxe moreno di fame si farano qualche disordine sara per caxon di fame aricorderia la opinion sua ma vol eser tenuto prosontuoso item a per via di Castelnovo il Sig. Turcho inteso Lodovico eser cazato dil Stato non vol mandar piu niun Basa in Friul e voria far pace sta per l incargo.

— Del dito di 5 come si fabricha ala Valusa inzegni per trar fuo-

ra quela armada item lui Proveditor dimanda legnami chi ave pie 32 in 34 e la patente per li formenti. 1500.

— Dil dito di 6 aviso per uno suo di Castelnovo che Zuan Corvino hesendo in Croatia con cavali 1000 Scander Basa ha mandato 1500 lanze a veder di afrontarli item par uno gripo raguseo sia venuto a veder ala Valusa si larma per l aqua potra usir conclude Ragusei fano ogni mal e avisa tuto a Turchi: item a per uno explorator che nel teritorio nominato Dobrognazi dove e caxe 1500 qual fo di Charzego el fiol di Radosino Junazo capo di parte christiano hà morto el Vayvoda dil Turcho era li e toltoli li cavali et suo haver et sta li el qual loco e tre zornade apreso l Hungaria: unde quelo scodeva per il Turco el carazo in Montenegro non se e fidato et e fuzito a Scutari e a dito chi e fidel dil Sig. li porti li li danari.

— De Antivari di S. Piero Tiepolo Pod. di 16 zugno come adi 11 el Baly Vayvoda si havia imboschato con zente a cavalo e pedoni coadunato tuto Montenegro Zerviza et parte di Zenta et Pastrovich quali hano rebelato or discoperti da nostri a honor dila Signoria nostra andòno a loco nominato Croxe distante dila tera cerca do trati di archo fonò asaltati dai nimici combatendo tandem Dei auxilio e di S. Zorzi nostri venseno li nemici e tuti li fracaso et portono in la tera per leticia solum 4 teste una dile qual fo el Vayvoda di pedoni el primo capo di quel paexe e menati via 10 deli qual ne erano cinque di Zerviza quatro di questi sono apichati e li altri cinque erano Pastrovichij quali ha suspeso di apicharli per saper qual cosa di morti e piene le ciese e di tre vile de Turchi solum e morti 73 feriti N. infinito: item dimanda formenti e zente.

— Di Antivari dila comunita di 20 sotoscripta « Judices et Consiliarij comunis Antibari » si alegrano dila victoria contra i Sforzeschi et hano de li fatò feste scriveno la vitoria lhoro adi 11 fo el di di S. Bernaba: zoè el Baly Vayvoda Subsalacho di Montenegro e di tuto el teritorio dil Sig. Zorzi Zernovich vene con Turchi e paexani zercha 160 at furtive se imboscho in alcune valade apreso la tera dei quali le nostre guardie ne veteno alcuni pochi et vene a notificar et nostri a laude dil eterno Idio e dila gloriosa Verzene Maria usiteno dila tera ben armati zercha 500 homeni da fati ala disperata che hora mai le biave havevano consumato et erano zercha mezo mio largo dila tera e se atrovono in mezo el primo squadron de inimici che erano tra Turchi e paexani homeni 1600 soto una costiera et subito nostri deteno moto a queli haveano mandati in cima el Monte et a un trato d ambe parti l investirno

1500, per modo che avanti una hora li meseno in rota e levate di molte teste dei nimici cridando Marco e Marco andono perseguitandoli con ocision grandisima et soravene l altra moltitudine de nemici pedoni et homeni a cavalo e tuta volta nostri con quela vigoria da do bande li afrontono e duro la bataja cerça hore cinque al terzo asalto li meseno in fuga per modo ch el Vayvoda di pedoni fo menato vivo con cinque Pastrovichij i qual sono prima rebeli al nostro gloriosisimo Stato come lhoro Antivarani scriveno e a lhor vila de Pastrovich i qual con alcuni di Montenegro zercha nueve li apicono in la tera altri per il fil dila spada mandati zercha 180 et ogni di trovano per le ciese habirai del tosicho e alcuni che vien li dil Montenegro a vender vituarie dicono manchano piu di persone 250 oltra i feriti cosa veramente molto admiranda che 500 Antivarani rompeseno Baly Vayvoda con persone 5000 dimandano pan pan pan do pasavolante freze di arco javete di spago polvere di bombarda freze di balestra Stratioti 50 et renovar la compagnia di Marco da Vale quale lo laudoe asai et portosi benisimo. (III, 363-365.)

— Da Durazo di S. Vido Diedo Baylo e Capitano di 5 avisa nove dila Valusa aute per exploratori mandati et eser in aqua galie 22 il resto in tera quale non sarano per questo ano item che volendo usir Mustafa Bego sora la galia Pagana da nostri fu ferito item ivi e do altri Sanzachi saria bon Scanderbech fuse de li faria asa cose: item era sta dora la pope dila galia Pagana et fata coa di gaza sicome alcuni li ha referito.

— Da Budoa di S. Nicolo Memo Pod. di 6 come li Pastrovichij a mandato il suo Prete fo Orator ala Signoria al Sanzacho Baly per far capitoli si voleno dar al Turcho et queli di Zupa aspeta far quelo farano esi Pastrovichij.

— Dala Valusa di S. Marco Tiepolo e S. Daniel Pasqualigo Soracomiti date in galia adi 29 come zonseno li dove erano con 4 galie a quela custodia zoe Zaratin Sibinzan Tragurin e Cherso et lhoro andono con le barche a veder la bocha dila fiumara et trovono l aqua eser pietre: item brusono alcune case et rupe li edificij di inimici atendono a stropar la bocha con saxi sperano le non potrano usir item fu prese uno Candioto vien dila Valona et mandono la sua relation item dil zonzer li le galie patron S. Franc.° da Mosto e S. Fantin Memo le hano retenute.

— Da Spalato di S. Piero Trivixan Conte di 6 avixa alcune nove di Turchi e manda de qui uno qual a sospeto non habi inteligentia con

Turchi: et fo ordinato per la Signoria ali sei di x lo esamini e fo posto in prexon. (III, 366-367.) 1500.

— Di Budoa di S. Nicolo Memo Podesta di 2 avisa la nova di Antivarini contra Turchi aversi ben portato li lauda ec. (III, 375.)

— Di Vegia di S. Piero Malipiero Conte a riceuto li danari per armar la fusta dice la fusta non e conza ni fato il patron e li danari sara pochi li fo risposto mandi i danari qui. (III, 379.)

— Da Caurili di do de Marin di Greci come quel loco si va fortificando da tera lauda S. Andrea Michiel.

— Da Dulzigno di S. Andrea Michiel Proveditor di Albania di 4 come e venuto li volea andar in Antivari et non e securo il transito item S. Piero Nadal Conte e Capit.° de li manda vituarie ale nostre galie ala Valusa le qual e per n.° 6 e stando li la non potra usir. (III, 380.)

Copia di una letera di S.r Ant.° Grimani date a Cherso adi 12 luio le qual letere etiam fono lecte in Pregadi la copia e queste.

« Serenn.me Princeps et Dux Excel. post humilimam comendatione etc. Questa con ogni debita reverentia ho voluto scriver a Vostra » Sublimita per notificharli el zonzer mio in questo lhoco per exequir » i mandati di Vostra Ex.tia et di quela Serenis.ma Republicha et dila » mia carisima et dolzisima patria per honor et comodo dela quale la » morte mi saria suavisimo cibo et per non preterir in cosa alcuna i » mandati di Vostra Celsitudine continuero el mio mixero et infelice » viver in questo loco et non posendo colo inzegno ne con la persona » mia eser di alcuno comodo ne utile ala mia carisima patria sforzeromi con continue oration pregar lo Onipotente Idio prosperi ogni suceso di Vostra Sublimita et queli conduchi ad optimo fine creda Vostra Ex.tia che cosa alcuna posi sublevar el mio aflito et dolorato animo che a intender i felici sucesi di Vostra Sublimita: le cose mie altrimenti non le ricomando i miei carisimi fioli et dulzisimi nipoti fidelisimi servi di Vostra Sublimita et di quela christianisima Republicha la qual el nostro Sig.r Dio im perpetuo defendi et mantenghi per » utile et beneficio de tuta Christianita In Cherso adi 12 luio 1500. »

— Subscriptio « D. V. Ex.tia humilimo servo Ant.° Grimani. » a tergo. « Seren.mo Principi et Dno Ex.mo Dno Augustino Barbadico Venetiarum etc. Duci inclito. » (III, 387.)

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Baylo et Capit.° et S. Andrea Michiel Proved.r di Albania di 5 come mandano Hieronimo Tartaro Contestabile qui per far fanti scriveno mal di S. Vido Diedo Baylo di

1500. Durazo qual manda sue letere ala Signoria con hordine non toy altre letere per camino. (III, 388.)

— Da Veja di S. Piero Malipiero Proved.r di 11 zercha il contrabando fo dito trovo S. Anzolo Orio Soracomito di Zuan Spatari ch era uno gripo con feri azali et legnami et cusi l ano diviso e venduto et il Zeneral li ha comanda lo dagi indriedo fo consultato in Colegio eser leze non doveano partir ma tuti li contrabandi mandarli qui soto pena di duchati mile et cusi li fo scrito dovese mandar li danari partiti.

— Di Zara di S. Franc.º Venier e S. Jac.º da Molin Doctor venute ozi a hore 18 come adi 15 Turchi 2000 corseno soto Zara et soto Nona et fato gran dano hano provisto ec. et a Nona Turchi ha da do bataie si ha difeso et li ha manda barche et per via di Arbe et Pago ha scrito li socori item hano il fiol di Scander Basa fo partito di Verbosana et Turchi sono andati al lazareto e tolto fino le schiavine di amorbati et in Zara non e 200 homeni da fati et si provedi.

— Et fo parlato in Colegio di proveder a Nona et mandarli subito cento provisionati di queli Spagnoli sono fati monition ec. perche si dubitava asa di Turchi. (III, 389.)

— Da Veja dil Proved.r zercha 15 homeni la Signoria li ha scrito undo hano fato il suo Conseio non pono armar e dar.

— Da Sibinico di 15 16 et 17 come el Conte Zarco e andato contra Turchi qual a soli 47 cavali il resto dice amalati et adi 15 Turchi veneno verso i molini e andono a Zara e lui Conte Zarco paso di la dal aqua e li seguite item zercha lo armar dila fusta ha ricevuto li duchati 200 dice non la potra armar per non eser homeni domanda taole per il castelo novo dove dia alozar il Conte Zarco.

— Di S. Domenego Dolfin Capit.º dil Golfo da Sibinico di 15 dil zonzer li ha tolto alcuni homeni li manchava dice la sua antena non e bona si parte e va ala Valusa.

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.º di 9 manda una letera abuta da Dimitri Charara di 6 da Scutari zercha l arma di Lepanto e come vien 50 galie di Negroponte mandate dal fiol di Trabesonda et che adi 7 vene uno corier a Mustafa Bey dila Valona trazi le galie fuori contra le nostre e investa et queli non dara dentro vol impenir la pele sua di paia et che sul armada di Golfo de 20 Sanzachi li 10 meio hano comandamento investi la nostra armada et il Signor tien 40 milia Turchi verso el Danubio qual sopra zatre pasa la Sava verso Samandria contra l Ongaro. (III, 392-393.)

— Da Zara di Rectori di 19 come Turchi e levati di Nona venuti verso il borgo si dice va a Laurana item che barche di Pago zoe D.no Benedeto de Misoli con 100 homeni e intrato in Nona laudano Meser Zuan Tetricho qual opera ben è S. Jac.º Manoleso e apestado. 1500.

— Di Budoa di S. Nicolo Memo Pod. di 9 et 11 si scusa dila letera li fo scrito di Zupa nara la cosa come ha fato per bene e scrive mal di Catarini. (III, 396.)

Copia di letere di S. Franc.º Venier et S. Jac.º da Molin Dotor Rectori di Zara de 18 luio.

« Come intendendo la mala disposition di Scander Basa et le solite » insidie et l adunation si faceva in ver Bosina per venir in Friul ove » in quel contado sono sta vigilantisimi a tenir svegliati queli conta- » dini unde mercore adi 16 a hore 16 ebeno noticia per soe spie gran » hoste turchescha discendeva in contado et subito spazo cavalari per » tute le vile a far segni con bombarde per racoglierli in segurta e poi » inteseno dita hoste a hora di vespero eser zonta a Duino loco propin- » quo a Nadino acomodato di aqua e li reposo fin hore 12 unde il » Conte have tempo di salvarsi come spera harano fato benche ne sia » molti vilani opresi dile febre acutisime usano in quel contado poi la » sera dito hoste si levo et aviose verso la Griminiza monte mia 8 di » Zara dove se imboschorono et a hore 6 di note con la luna veneno » verso quela tera scorsizando le vile circunstante le qual gia erano » salvate et solo quela note amazono D. Pasqual de Federicis el qual » la sera avanti era usito con alcuni altri et la zuoba a hora una di » giorno se ingrosorono sopra la tera et ne discese cercha cavali 150 » fin a lazareto et fin su le rive del porto con tuor qualche anima ape- » stato et spoglia el lazareto de schiavine et ogni altra cosa senza al- » gun rispeto poi se aviorono verso el lago de Nona dove se afirmorono » eri matina per relation di do Turchi presi inteseno che erano cavali » 2000 et el capo lhoro el fiolo di Scander Basa et apreso lui erano » tre homeni da conto et solum dila sua Corte cavali 50 fioriti et che » in sei giorni partendosi di ver Bosina sono gionti in quel contado di » Zara tanto hano acelerato il camino l obieto suo fo venir retro tra- » mite al borgo et contado di Laurana sapendo che ancor quelo non » era sta scorsizado ma el luni da matina adi 13 levandose de Oscopia » picola loco propinquo a Bistriza distante da quel contado mia 140 » pasarono de Verericha via a lhoro inconsueta et in alcuni pasi streti » forono asaltati da Martelosi et Morlachi e receveteno qualche sinistro » e dano si de homeni come de cavali il che fo causa de afaticharli e

1500. » ritardarli per modoche quando i forono de qua da Ostroviza verso
» Laurana el mercore da matina i sentiteno che tuto il conta risonava
» di bombarde et suspicando la guida lhoro che i non suspetaseno el
» tratado fuse dopio se ne fugite e cusi esi se aviorono verso la vale
» de Nadin et che in quela matina di 18 hesendo esi Rectori per spa-
» zar la barcha con dite letere ebeno noticia che dita hoste eri a hore
» 19 era andata per espugnar Nona et l havea combatuta da quela ora
» fin hore 24 per modo che i haveano fato un rombo nele mure verso el
» monasterio di Santa Marcela et erano intrati et fono rebatuti e ben-
» che per avanti fuse provisto tamen spazono molte barche armate in
» presidio di Nona con monitione et scrito a Pago et Arbe debi man-
» darli mázor numero di barche con homeni apti piu che i poleno sen-
» za indusia: in dita tera di Nona e bon numero di persone ma tute
» mal conditionate: item ogi a hore 18 a inteso per persone vien deli
» Turchi erano tornati a darli la bataia et le lhoro barche di Zara co-
» menzavano a zonzer et che queli di Nona haveano auto gran aiuto
» da certa barcha de un maran che era capitato de li: non mancherano
» esi Retori far ogni provisione ma in Zara non e homeni per la infir-
» mita dil ano pasato e per la peste et per eser usiti molti ad habitar
» ale Ixole per suspeto dil morbo di contadini non e in tuto homeni
» 40 in 50 e questo can a per soe spie noticia di tuto laudano molto
» Meser Zuan Tetrico el Cavalier Zaratino di aversi fatichato et operato
» in tal facende. »

— Deli diti Rectori di 19 come eri Turchi poiche ebeno fato qualche experientia a Nona di expugnar intrando queli in l aqua e fango per eser quele lagune hormai munite vedendo di hora in hora il socorso zonzer ala tera da ogni canto diti Turchi si levono dil impresa e bruzo li alozamenti et in Nona e intrato Spadazino fo capo di schiopetieri et portato di Zara li uno dei pasavolanti con altre bombardele e monition etiam Meser Beneto di Misoli da Pago con homeni 100 si dice dita hoste andera al borgo di Laurana si ha fato provision ec. et li ha manda a Laurana Meser Zuan Tetrico el Chavalier per eser S. Jac. Manoleso infermo di peste et sperano quel borgo si difendera gaiardamente item si ha per via di Laurana el Conte Zarco atrovarsi a queli confini con 50 cavali non perho ben conditionato con la persona di Coxole li han scrito a Laurana stagino vigilanti ec. item a hore 22 diti Turchi e corsi fin apreso Zara zoe cavali 400 fin su le porte dil borgo ma hano fato pocho fruto et e crepate 4 spingardele nel trar et roto quel pasavolante li restava deli quatro che li fono mandati do di qual fo mandati

a Laurana et il terzo a Nona e questo era il quarto siche seli provedi di monition artilarie danari. 1500.

— Da Nona di S. Domenego da Mosto di 18 et 19 come Bisich fiol di Scander Basa eri fo 16 vene soto Nona con 4000 Turchi ma prima ne vene 60 e guazo con li cavali l àqua et veneno atorno le mure e rupeno quele ed intro dentro 8 Turchi e a hore 19 li de una bataia qual duro fin hore 24 ma sopravene Piero di Monte Alban patron di uno maran qual li de gran favor et a perso uno zocho e uno pasavolante dil suo maran per aiutarli item adi 18 de matina Turchi li dete una altra bataglia qual duro tre hore et nostri si difeseno unde et Turchi si levono: adeo li puti e le femene con sarandegoli che con altro non hano si portono benisimo non hano artilarie ni polvere e se li provedi et in l altra letera dice e zonto 4 barche di Zara li con pochi homeni non hano voluto smontar et sono partiti.

— Et per Colegio li fo scrito laudandolo molto, et li fo mandato monition et fanti qual ozi si parteno item la nave di Candia fe vela questa matina. (III, 399-400.)

— Di Raspo di S. Ulivier Contarini Capit.º come ha per uno suo mandato in Bosina eser reduti Turchi x milia quali dieno venir in Friul etc.

— Di Vegia dil Proveditor di 23 come a manda Barbuio Contestabile con fanti a Vegia et dil armar dila fusta dice li danari non bastano et li homeni e preparati. (III, 401.)

— Vene in cheba uno Zaratin stato con li Araldi di Franza al Turcho et referi molte cose come li Araldi sono a Rodi et di quel Centurion Orator di Rodiani vene con lhoro al Turcho qual e nemico dila Signoria nostra et andono da Zilebi fiol dil Turcho sta ali confini di Rodi et li fece bona compagnia et di Rodi pasono a teraferma al fischio et fevano mia 12 al di et zonseno in Andernopoli dove era il Sig. col campo li de uno pavion a esi Araldi quali sono introdoti el marti fo 7 april ali Basa et andati lhoro non volseno exponer la imbasata dicendo haver in comision parlar al Sig. proprio altramente tornar dal Roy et cusi diti Basa si levono e li meno dal Sig. et questi li dise il Roy li havia mandati a dirli facese con la Signoria et il Turcho dise il Roy e mio parente son contento e sta qui da mi l Orator dila Signoria mi ha promeso darmi alcune tere mandero con vui Oratori al vostro Re et ala Signoria e in questo mezo nula si fara et cusi si partino et veneno per tera a Rodi dove montono su una barca e uno Rodian con lhoro nemico nostro vano al Re nome Rachsadia et che il piu vechio Araldo ha no-

1500. me Monzogia item che zonti sono a Modon adi 24 zugno inteseno diti Araldi turchi eser li col campo et il Sig. et uno di lhoro voleva dismontar e andar dal Sig. a dolersi di questo ma par li Rectori non voleseno andase et cusi partino vene con la barca al Zante poi qui et diti Araldi e alozati al hostaria dil Lion Bianco a S. Bartolameo quali smontono ozi e li Turchi a cha Dandolo ai qual sono poste guardie per il Conseio di x. (III, 405-406.)

— Di Zara di Rectori di 23 come adi 20 l hoste dei Turchi si ricolse ala vila di Ternovo mia nove di Zara dove riposo e laso qualche numero di cavali imboschadi verso Zara et adi 21 si levono dil contado et andono verso il castelo di Perusich qual feno experientia di expugnar poi andono alozar piu in suso verso Ostroviza fenzendo voler totaliter partir et indicando li vilani de Zeblata e altre vile circumstante erano con soi animali tragetati sopra uno scoio stimando piu el comodo de animali ch el pericolo di eser captivati la matina se tragetono in tera per modo che Turchi con la luna veneno e per tempo levati corseno li et feno preda di lhoro non sano la quantita: et queli di Novegradi dove etiam corseno si hano salvati e queli dil borgo di Laurana item cavali 2000 scorseno verso Scardona ala volta di Sibinico et judicano non partirano soto Ostroviza fin qualche zorno: perche li per soi danari trovano vituarie et li vilani fuziti dicono sono stati diti Turchi tre zorni senza pane haveano fato pochisima preda e per alcuni Turchi captivi hano dita hoste fra cinque zorni era ricolta insieme et eser tuti cavali paesani di Bosina pol eser da cavali 2000. il terzo di qual non hano lanze et poche freze il resto e zente mal a cavalo et in Bosina non resta altro che i Timarati over feudatarj ni per il pasato exercito alcun di Turchi era congregato et hano comision di non danizar su quel dil Hongaro perche tengono ancora bona pace con lhoro et dicono haver fato experientia di expugnar Nona per information auta de vilani fuziti nel campo extimando con scale ocupar et hano fato 15 scale. (III, 410-411.)

— Di Vegia di S. Piero Malipiero Proved.r di 27 manda qui li duchati 200 abuti per lo armar dila fusta de li et manda danari dile 30 et 40 per 100 et ha nova per Piantaporo Corier che il Conte Anzolo Frangipani li ha manda a dir qual e a Brigna 2500 Turchi eser pasati per venir a corer in Dalmatia et maxime a Zara. (III, 418.)

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod.a et Capitano di 25 come ha manda le monition in li casteli zoe Castelnovo Sanservolo Pinguento ec. et scrive il Capitano di Raspo ha 20 homeni d arme con

lui e stano mal voriano star a Castelnovo e non a Raspo et haver 40 1500.
ala stratiota e saria mior spesa et sariano sopra il paso. (III, 420.)

Agosto. — Niuna letera fo leta: fo balota monition per Nona et io vulsi le fose manda a Zara e li divise a Nona e Laurana item uno gripo con barili 200 polvere et 4 case di freze per le galie e ala custodia dila Valusa e cusi fu preso item fo balota il mandato dil Sig. Bortolo d Alviano et e ben pagato. (III, 422.)

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod.a et Capitano zercha Hieronimo Turcho Contestabile mandato in Levante qual e homo cativo e si chiama Turcho: item ha nove di S. Zuan Marcelo Castelan a Mocho Turchi eser reduti in Bosina.

— Di Zara di Rectori di 27 de sucesi de Turchi in quele parte e come erano partiti dil teritorio item dil recever duchati 300 e li fanti e monition distribuerano ec. et che la peste vi e ancora et hano nova a Ragusi eser uno Orator dil Re di Napoli vien dil Turcho secrete vol pasar im Puia. (III, 424.)

— Da Trau di S. Polo Malipiero Conte manda mostre deli fanti sono de li et altre cose non da conto. (III, 427.)

— Di Vegia dil Proved.r come havia electo patron dila fusta l Armiraio de li poi ricevute letere mandase de qui li duchati 200 siche l aria armata: item scrive dil aiuto mando da quela isola a Nona quando Turchi vi fue. (III, 431.)

— Di Vegia di S. Piero Malipiero Proved.r di 13 come li ę zonti do Oratori di Franza vien di Hongaria in questa tera et hano tolto uno gripo: item lui atende armar la fusta. (III, 432.)

— Di Caodistria dil Podesta et Capit.º di 2 avisa haver nova eser Turchi 2500 in Bosina et voleno andar a corer in Dalmatia et altri avisi di Turchi ut patet.

— Fu balota duchati 50 per dar al Sign. Scanderbech per farsi le spexe qual sta a S. Zorzi et piu volte fo balota uno mandato di S. Piero Bondimier va Castelan a Brandizo e non fu preso: et cusi il mandato di Stratioti di Dalmatia non fo preso. (III, 434.)

— Di Caodistria dil Capit.º et Pode.a di 5 come Damian di Tarsia Castelan di Castelnovo li ha manda uno paso de li qual a molte lengue per dubito chel sia spion e chiamato Simon et lo a examinato vacila e lo manda qui.

— Di Sibinico dil Conte di 23 come Turchi non hano fato alcun dano su quel conta e il Conte Zarco e tornato voria le paghe e se li provedera di alozamenti per Castelnovo: vol taole et agudi et dil armar

1500. dila fusta dice e pochi danari et non si armera con homeni di volunta ma ben tuorli per forza. (III, 436.)

— Di Antivari deli Zudesi prega la Signoria atento el pericolo lhoro se li dagi e mandi monitione. (III, 437.)

— Di Antivari di S. Piero Tiepolo Pod.a di 12 si duol di S. Andrea Michiel Proved.r qual fa il tuto item lui à fato apicar ali merli dila tera li cinque Pastrovichij fono presi in la barufa con Turchi.

— Deli Consoli e Judici de Antivari di 16 suplicha la Signoria li mandi formenti da viver sono in gran calamita.

— Fo balota di far 50 schiopetieri per mandar in Antivari et balota li danari per armar la galia Dolfina item il mandato dil Capit.° dile fantarie.

— Vene S. Hieronimo Lion el Chavalier Avogador di Comun e dise di contrabandi e a Sibinico tolti per S. Domenego Dolfin Capit.° dil Golfo: e a ricordo deli tre Sopracomiti.

— Del Capit.° zeneral Pexaro data sora Zara in le aque adi 5 come ha venti contrarj mai ha tocha niun loco per andar presto ni fa mover le vele vol saper se ali 20 provisionati ha con lui li dia far le spexe. (III, 438-439.)

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod.a et Capit.° di 7 manda avisi de Turchi quali fano qualche preparation in Bosina manda una letera di Martin e Piero Ludovenich data a Brigna li avisa zercha Turchi item scrive di certi debitori li in Caodistria saria bon scuoderli et li danari si scoderano ponerli a fortification.

Dil dito di 10 come mando el fio di Jac.° Lepori a saper quelo fano Turchi in Bosina et dito li scrive dila adunation fano esi Turchi per corer in Friul over Dalmatia e altre particularita ut in ea.

— Di Vegia di S. Piero Malipiero Proved.r di 8 dil zonzer li dò Oratori di Franza vien di Hongaria ai qual li ha presentadi vituarie et sono montadi in gripo item come il fradelo dil Marchexe di Mantoa hesendo con una caravela in Quarner trete la saita e amazo tre homeni uno di qual era da conto lo fe sepelir con honor a Fiume va in Bosina a Scander Basa: item de li a Vegia si arma la fusta aspeta hordine item Turchi sono in hordine et dieno corer di brieve item in un altra letera dice eser vero dil fradelo dil Marchexe di Mantoa qual con 30 cavali et 40 persone e lui vestito di beretin con barba eser pasato e uno suo lo vide va in Bosina et e vero di morti dala saita.

— Da Zara di Rectori di 4 et 5 come lui S. Franc.° Venier Conte e stato a Nona a visto il tuto e pocha aqua atorno e saria meio far di-

sfar il terzo dila tera a provisto et item dile 18 barche mandono in socorso capo Hieronimo di Bertolazi: voriano monition perche quele haveano le mando a Nona e una si rupe la mandano de qui. (III, 446-447.) 1500.

— Fù posto per li Savij a teraferma di dar provision ali fioli di Pasqual de Federicis morite a Zara combatendo con Turchi duchati 10 al mexe item ali fioli di Mexa Buxichio morite a Napoli di Romania e S. Marco da Molin Savio ai hordeni ando in renga e dise voleva poner l ordine nostro di mandar duchati 500 al armamento a dar a povere vedoe et li mariti dile qual sono morti in armada et questo era miglior opera che dar al presente provision a niuno et cusi li Savij di tera ferma non mando la parte et prima fo leto per tuti i Savij la parte di mandar niuno per forza et cusi non fo mandato. (III, 456-447.)

— Di Raspo di S. Ulivier Contarini Capit.º di 9 come l adunation di Turchi in Bosina fono queli andono in Dalmatia item Charzego homo dil Re di Hongaria a çorso a Chamongrad locho di Turchi ec. (III, 465.)

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.º di 20 luio avisa eser sta leva formenti li intorno e mandati in campo e per l arma non si pol trar manda una letera avuta di Alexio di uno Bernaba Calogena de 19 li scrive l usir dil armada turchescha va a Corfu tolta hora quela di Arta usite adi 9 et quela dila Valusa e in hordine ma le nostre galie l obsta et Mustafa Bei auto comandamento soto pena dil palo de usir.

— De Antivari di S. Andrea Michiel Proveditor di 24 luio come adi 26 zonse li molto disiderato a trova asa desordeni biave di raxon dila Signoria stera 410 formento et nula di meio non ha posuto vender la dispensation erano in polize monition tute disperse ha trovato quele cose disordenate le va recuperando tuti chi ha lavora vol danari da quela Camera voria far il Castelan Camerlengo con do scontri il Retor ha duchati 500 d oro in mexi 32 sono anime 4000 et non hano arcolto nula voria uno cargo di mejo per monition e polvere.

— Di Cataro di S. Zuan Paulo Gradenigo Retor e Proveditor di 24 dil zonzer de li S. Domenego Dolfin Capit.º dil Golfo item per una altra letera di 30 luio come ha ricevuto li duchati 200 mandati per armar li a dati al Camerlengo qual prega li sia leva la contumatia et mando alcuni Martolosi quali preseno tre zudei da Ragusi et par a Ragusi sia sta retenuto uno gripo di Cataro e lui Proveditor li scrise gaiardamente e lo lasono e manda de li uno Orator spera conzera le cose item ricevete nostre letere in sua laude e dil Governo dili fanti dato a

1500. Martinel di Lucha ringratia la Signoria e tuta la tera ringratia dila optima letera etiam dito Martinel scrive non ha compagnia et avisa nove de Turchi vechie e de Pastrovichij et etiam la comunita scrive ala Signoria lauda il Proveditor sotoscrita « Judices minus et secretum Consilium comunitatis Catari cum tribus Procuratoribus et decem Deputatis populi ejusdem » et leta dita letera inteso el bisogno.

— Fo dito per uno vien da Ragusi e zorni 10 parte come de li e nova Hongari haver roto guera al Turcho a Smedro e brusa 18 vile e dise tal nova al Principe: item intisi in lo exercito di Turchi fo a Zara et Nona ne morivano da 40 Turchi al zorno. (III, 470-471.)

— Da Spalato di S. Marin Moro Conte di 2 avosto come queli Stratioti dil Conte Zarco ando su quel di Crayna e tolse anime e animali li qual di Crayna sono nostri unde queli armano 16 barche con 12 homeni per una dubita non vadi a Liesna come il Canzelier di quel Conte li ha scrito et eso Conte di Spalato li ha scrito non fazi alcuna novita et il Conte Zorzi di Crayna li a risposto non fa mal. (III, 475.)

— Fu posto per tuti i Savij d acordo dar ali fioli di Pasqual de Federicis morto a Zara da Turchi la provision havia il padre qual stagino con li cavali a Zara: item ali fioli di Mexa Buxichio morto a Napoli di Romania duchati 10 al mese ali soi fioli di provision a pagare 4 al ano ala Camera di Candia et fo presa. (III, 476.)

— Di Antivari dila comunita di 22 luio prega sia provisto di altro governo ch a quel dil Pod. S. Piero Tiepolo e fato il Camerlengo scontro et mandano uno capitolo dila comision a S. Stefano suo Orator fo comesa a nui. (III, 480.)

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod.a et Capit.° di 17 manda una letera abuta di Damian di Tarsia Castelan a Castelnovo li manda una letera li Dno Martin Ludovenich Ban di Grigna come in Bosina e reduti Turchi 20 milia dieno venir in Friul ma lui crede verano in Istria item e pasato il fradelo dil Marchese di Mantoa per certo loco abuto scorta de homeni 150 va a Maximiano item eso Pod.a dimanda monition et che a Goricia si fa una forteza in el castelo e cusi a Duin dice per caxon di Turchi. (III, 488.)

— Di Caodistria dil Podesta et Capit.° di 18 manda una letera di Damian di Tarsia li scrive haver da uno Valentino Othorich Capit.° di certo loco scrita el di de Nostra Dona avisa eser fama Hungari e in accordo e haver fato liga col Papa Re di Franza e la Signoria contra Turchi e il Duca Monaldo e uno altro e poneno a focho lochi de Turchi et al incontro e Turchi 16 mila quali son sta roti item Turchi hano man-

dato certi Frati a brusar una tera chiamata Pizagia e sono sta presi hano 1500.
confesa gran cose: item in Bosina e adunati asa Turchi non si sa dove vadino e per Hongaria e la cruciata e jubileo per tuto. (III, 489.)

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod.a et Capit.° di 20 come in execution di nostre letere fa il proceso contra S. Andrea Magno fo Pod.a a Pingueno item el dito di 21 scrive aver avuto letere di 16 di Franc.° Lepori da Bichachio qual manda ala Signoria dice fo da Conte Stefano di Baglai trovo discordia tra li fioli e mojer poi ando al Sig. Ioveti Dispoti in Costagniza dove ha inteso tuta la Bulgaria e paesi di Smedro verso la Turchia eser levati la fior di zente vilana per andar al armada resta solum Scander Basa con 500 cavali per varda di Bosina e ver Bosana poi ando dal Sig. Michiel di Blagni a Othoch e fo ben aceptato et mando uno homo al castel de Turchi Camengrath qual tornato referi eser solum quanto di sopra e dito e intese per uno meso di Hongaria quel Re con il Re di Polana aver mandato certe zente nel paese dil Turco oltra el Danubio e servia in Bulgaria zercha N. 9000 Capit. Bel Muschovih Jose sopra le zente d arme e hano fato gran prede e conduta la preda in Hongaria e ha manda dal Re per zente siche queli paesi di Bosina e ver Bosagna sta con pericolo item fo a Bichachio adi 14 trovo il Castelan dil Conte Anzolo Corvino e intese ut supra di eser solum Turchi 5000 il resto andati ala Porta: item zonto persone di Buda il Re e levato e va verso Belgrado con zente asai et a meso colta per tuto il paese et le zente zonte a Bach et Ailoch sopra el Danubio su la via di andar a Belgrado e dito explorator resta de li. (III, 493.)

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Proved. di 20 do letere come a nova de li Turchi si prepara per corer in Corbavia zoe il fiol di Scander Basa e Scander corera in Friul item armato la fusta e li ha da pagha di uno mexe e do terzi e col primo tempo si levera a meso suso Marco Zimalarcha per patron e ha da ale zurme d.13 contadi 7.20 et per l altra letera dil fradelo dil Marchexe di Mantoa va al Re di Romani e che dala saita morite Meser Iulio da Carpi. item ha nova Turchi in Bosina e in hordine e voleno venir de li in Corbavia. (III, 497.)

— Fo balotato il mandato di Antivari et duchati 15 a uno Trifon da Cataro et expedito vadi via. (III, 498.)

— In questo zorno fo Colegio reduto el Conseio di x et fo aldito el Sig. Scanderbech e li Oratori di Caurili zercha le cose di Albania e fo terminato mandarlo via. (III, 499.)

— Di S. Domenego Dolfin Capitano dil Golfo date in galia adi 15

1500. a *Durazo come era venuto li per tempi* cativi di ostro e garbin e laso *le do galie grose ben armizade con* usti ala bocha e la galia Tragurina *feva aqua. (III, 500.)*

— *Ogi in Colegio fo al dito* l Orator di Ragusi nome Martin Theo*doro citadino de li qual* vene con maneghe a comedo presento letere dil *Retor et Consejo di* Ragusi de 5 avosto in materia si duol di queli di *Perasto soto* Cataro quali hano tolto certi zudei e tre done sul suo e *Turchi* li vol erano in conserva venuti di Puia et per Colegio fo scrito al Retor di Cataro li debi render. (III, 501.)

— Di Antivari di S. Andrea Michiel Proved.r di Albania di 13 come capito li uno cognominato de Zorzi da Cataro con uno navilio vien da Cotron cargo di formenti dice štera 1000 e queli tolse per monition perche tuti de li credeva pan pan item dila Valusa spera quele galie non potra usir e di aqua ala boca pie tre et si Scanderbech fuse de li si faria e non saria anda x milia some di grano di quel paexe nel campo dil Turcho. (III, 503.)

— Fu posto per tuti i Savij dacordo di expedir Scanderbech in Albania et il Casier non fazi partida soto pena di duchati 500 si prima non hara spazado el dito ave 20 di no. (III, 504.)

— Di Antivari di S. Piero Bembo Castelan di 7 zugno molto vechia scrive mal di quel Pod.a et come el Provedador lo fe Camerlengo con do scontri uno zentilhomo e l altro popular. (III, 505.)

— Da Zara di Rectori S. Franc.° Venier e S. Jac.° da Molin Dotor di 11 come il conte Zuan Corvino ha mandato a dire per la diferentia dil Prete di Scardona col far ec. item voleno legni per opere di laresė da far ponti item dil campo dil Turco hano eser morti 20 da peste et il Vayvoda di Bistriza e certa parte e andati.

— Da Raspo di S. Ulivier Contarini Capit.° ha nova eser la peste in li Turchi et il Sig.r Zuane di Gonzaga paso da Fiume via et uno suo explorator era li qual lo volse prender noto fo mandato duchati 50 in Caodistria per dar a exploratori. (III, 513.)

Settembre. — Da Caodistria di S. Piero Querini Pod.a et Capit.° di 28 come per suo explorator tornato da Grigna si dice il Re di Hongaria a retenuto l Orator dil Turcho item alcuni Capitani dil Re a corso su quel di Turchi fano dani asai item che Scander Basa e in Bosina con cavali 5000 et in una parte dil exercito fo a Zara li e intra il morbo.

— Da Nona di S. Domenego da Mosto Conte di 24 dana S. Franc.° Venier Conte di Zara fo li con 15 persone per infetar quel loco: et fo-

no parole si duol asai non li ha manda danari monition ec. lo biasma 1500.
asai prega si provedi.

— De Antivari de 3 e 4 agosto di S. Andrea Michiel Provedador in Albania scrive le monition ha in quel loco biasima asa S. Piero Tiepolo Pod.a fa mover li populi a vociferar pan item avisa il n.° dele artilarie sono in la tera et come quele intrade sono mal governade perho za alcuni zorni deputo el Castelan fuse Camerlengo con do scontri uno zentilhomo l altro popular e prega la Signoria conferma tal hordine item in la tera e persone 2700 in le caxe di fuora 300 lauda Marco da Vale Contestabile voria fose refata la compagnia et per un altra letera scrive haver electo uno saliner de li Dimitri Cosma da Dulzigno acio li sali non sieno derobati et prega la Signoria lo voglij confermar et e perfectisima opera.

— Di S. Piero Bembo Castelan di Antivari in questo tenor dice mal deli modi di quel Pod.a e dila sua eletion a Camerlengo et il Podesta li bolo li magazeni dil sal e poi il Proveditor fe disbolar. (III, 518.)

— Da Budoa di S. Nicolo Memo Podesta di 6 avosto come Turchi erano venuti fin soto la tera a depredar quel teritorio e dar il guasto: item eser venuto li uno citadin di Cataro qual nomina per scuoder quelo Zupani erano debitori et cusi li ha acordati et rimasti d acordo. (III, 524.)

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod.a et Capitano di 31 avosto manda una letera li a manda Damian di Tarsia Castelan a Castelnovo li scrive di 25 el Viceban di Brigna lo avisa Turchi in Bosina reduti da 19 milia ec. item ch el Vayvoda moldavo a corso su quel di Turchi etiam Hongari si preparano: item el dito Podesta mando una letera li scrive S. Zuan Marcelo Castelan a Mocho se li provedi et pertanto aricorda se li mandi monition acio diti Turchi non venghi a far dani. (III, 525.)

— Da Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte di 3 avosto aver fato la mostra di fanti quali vol danari etc. e dil Conte Zarcho ha solum cavali 60 li altri sono andati via per non aver le paghe unde fo scrito deli duchati 200 ha et 100 se li manda dagi una paga e fo di danari dovea armar la fusta. (III, 526.)

— In Colegio con li Savij aldito Scanderbech con li Oratori di Caurili promete far asai concluso vadi col nome di Dio et za auto danari per far li Stratioti ec. et S. Ant.° Bon va Proveditor con lui in la qual expedition si spendera duchati 3000 e piu. (III, 541.)

— In questa matina fo balota monition per Caurili et danari per

1500. la expedition di S. Andrea Michiel va Proveditor in Albania dimanda una bandiera et uno Secretario. (III, 544.)

— Da Gradischa di S. Piero Marcelo Proveditor zeneral di 4 et 6 come volendo fortifichar li repari vene di Goricia li do noncij di Comesarij regij a protestar non facese far il ponte rispose e per conservation di tuti contra Turchi e da mo si dovese far salvis juribus regis partino contenti item aricorda si provedi di fanterie manda una letera li scrive Mad. Dorothea e il Conte Zuane di Corbavia di 23 avosto avisa Turchi gran numero eser reduto in Bosina a manda ali casteli propinqui per saper la verita et inediate dara aviso. (III, 547.)

— Vene D.no Bortolo Suzino Doctor da Liesna dimandando licentia non poteva piu lezer overo potese meter un sustituto e lui lezer quando li parese et fo consultato darli piu presto grata licentia. (III, 556.)

— Da Spalato di S. Piero Trevixan Conte et Capit.o di 20 come ha recevuto li formenti et partesane et quele partide tra li nobeli et patrimoniali Polizani tra li qual e venuto disensione siche aricorda per sedarli se li manda altre 100 partesane. (III, 558.)

— Da Cataro di S. Zuan Paulo Gradenigo Retor e Proveditor di 22 avosto come esendo adi 14 avisato da alcune spie fino adi 19 che a Scutari se facea adunation di cavali da 1300 neli quali ne era 400 a Cangi e pedoni gran numero i quali cavali haveano fato venir fin da Salonichij da Scopia e tuti queli paesi erano adunati adi 17 per venir a dani di Cataro poi andar a Budoa Dulzigno e Antivari: unde lui con solicitudine provete ali pasi non con forze per non haver ni soldati ni zente paesane che val asa manco di cernede e sono homeni inobedienti e pezo che capre auto gran faticha e provisto con astutie piu presto che con il potere adi 20 a hore do avanti zorno zonzeno li soprascriti inimici con gran impeto descendendo comenzono a combater un paso qual lui fe guardar da alcuni pochi Martolosi e fato star preparati li Stratioti e combatendo al alba parse li nostri comenzavano a retrarsi e abandonar il paso alhora lui pense fuora dela porta con segurta perho grande Martinelo da Lucha con zercha 60 fanti fra boni e tristi con tamburlini e trombeti et 10 schiopetieri et fece saltar fuora dila tera tuti li puti et femene perche dala lontana i nimici vedevano et parevano gran numero de zente ita che deno gran cuor a queli del paso nostro et sbigotiti li inimici con altre provision et li Stratioti per queli pochi sono si portono virilmente etiam Martinelo da Lucha con do altri ne mai volse si serase la porta imo tuti andaseno mezo mio et uno mio

fuora ala fontana a far li fati soi per non meter in teror la tera per 1500.
eser homeni asai spaurosi et perche la cosa era secura havendo fato prender li pasi i quali nimici fono da cavali 900 in 10000 pedoni da 3500 et per nostri ne fo morti e feriti asai nel descender et homeni et cavali e di nostri solum dei morti e feriti tre Stratioti uno morto li qual nemici vedendo non haver posuto prender el monte non haveno animo di ristar in campagna e andono ala malhora ruinati afanati si lhoro come li cavali in modo che zonti forono fuori dil teritorio si trovono mal contenti e feno gran parole con quel Vayvoda che li aveva menati per non haver guadagnato nula e chi ando in qua chi in la fino a uno locho nominato Fiume di cavali ne moriteno piu di 100 e cusi sono liberati Antivari Dulcigno et Budoa per adeso di tal ataco de inimici et item non hano menato via alcuna anima ne fato altro dano ni a vigne ni altre cose solum uno aseno per eser sta provisto a tuto questo stratagema fe far per necesita tamen sempre non vano ad efecto e stato miracolo e tuto il paese ha che dir aricorda se li mandi i legnami da far repari perche quela tera dala marina e debolisima e niun a provisto e bisogneria ala porta dila marina uno revelin saria di guarda e difesa dila porta e pocha spesa lo faria e uno turioneto in uno loco nominato Sechine etiam sopra la marina verso Gordichio e un gran pezo di muro marzo e voria li un bon reparo i qual bisogna farli per forza di legnami perche el teren e tuto sabion ne ha de li ledame item a fato far molti manteleti perho voria taole et item fo fato uno coperto olim per la fusta in uno loco avente le mura ch e uno bastion ala tera perho bisogna ruinarlo e farlo altrove di che aspeta risposta subito: quanto ala Valusa e ritornato un gripo mandoe a posta per saper ha referito aver parlato con il Capit.º dil Colfo e le guardie con tre galie sotil do grose e uno barzoto dice il Sig. a mandato expreso comandamento a quel Basa omnino debi far experimento di cavar l armata la qual tuta e in aqua e in ponto non li manca che comodita sono galie grose 10 sotil 21 computa la Pagana fuste 7 et altri brigantini e per haver la bocha poco fondo per l armata grosa la quale boca e pie 3 $^1/_2$ de aqua nel mazor fondo e altro da 3 et mancho e ha uno obstaculo dale nostre galie e fin adi 24 non hano fato alcun experimento se non vien ala bocha dila fiumara una galia sotil una fusta e do brigantini per guardia dile sue artilarie poste a dita bocha: quale sono in bon numero e speso saluta nostri et pasa oltra le galie e alcune non ariva e nostri con le artelarie li rispondeno e intende e sta morti e guasti molti Turchi dale artelarie nostre e haver visto vengono fuora con li zopoli per schan-

1500. daiar l aqua e nostri li saluta e subito lhoro scampano et e dodexe zorni vene a quel Sanzaco uno Ulaco zoe corier dala Porta a dicto Mustafa Bei per veder oculata fide la causa non cavano l armata e lui lo meno ala bocha e poco mancho non fuse morto dale nostre bombarde qual tolse una balota di una dele pasavolante e in quel di si parti per andar ala Porta doveva tornar fin 16 zorni con la risposta et comandamento dil Sig. item a inteso sono morti e fuziti asai asaisimi de queli erano per dita armata e in loco di queli dicto Sanzaco ha scripto tanti homeni dil paexe e fin quel hora non haveano fata altra operation excepto tagliano legnami e pali asai per far de bastioni sula dita bocha et etiam palificade per strenser la bocha del fiume e darli piu corso acio se fazi mazor fondo item ha per bona via il Sig. Turcho ha mandato uno corier al Sanzaco di Bosina ch e Scander ch el vadi ala Porta ala volta dil campo e che l armata dila Valusa e fata per venir in quel Golfo per l asedio di Cataro e se i non la pora chavar questo ista la chavera la invernata e vegnira a dretura li aricorda li in Golfo stagi 3 over 4 galie videlicet a Durazo e al Sasno item queli soldati e in gran necesita e Girarde lo Contestabele manda qui Franc.º da Salerno Caporal prega sia presto expedito Martinel di Lucha a pochi fanti e 8 mexi non auto un soldo li ha suvenuti la Camera e povera con spexe asa ordinarie etiam li Stratioti non e pagati siche bisogna proveder.

— Dil dito Proved.r di Cataro di 30 come tuti queli si duol dila licentia data a Dno Zorzi Bochali capo di Stratioti et resta li Dno Zorzi Rali item hano nova il Sig. Turcho eser lontano da Modon mia 12. (III, 562-564.)

— Da Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte e Capitano di 25 avosto come adi 21 li Stratioti dil Vayvoda Zarcho con el Viceban e Coxule e uno Conte Martin Dudesich cavali 300 in tuto feno coraria in teritorio dil Turcho nel distreto de Chercegovina in loco fra certi monti chiamati Rachitino e ha fato grandisima preda de animali menuti cercha 4000 animali bovini zercha 900 cavali e cavale zercha 110 presoni 50 tra femine e maschi come li ha dito uno deli diti Stratioti dil Conte Zarcho zonto li quela matina.

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod.a et Capit.º di 7 come per letere di Damian di Tarsia ha inteso per uno noncio dil Conte Zuane andava con patente a tuti li Retori nostri li avisava che Miset Basa dila Bosina era arivato in Bosina e in termine di tre zorni era per levarse con 20 milia Turchi per corer et che per la via a sentito certi colpi dubita siano mosi. (III, 570.)

— Da Zara di S. Franc.° Venier Conte e S. Giacomo da Molin Doctor Capit.° di primo et di do in la prima Stratioti non poleno durar voleno danari ec. in la segonda di certi avisi come Scander Basa non andava in Friul ma da fama per venir poi a dani di quel teritorio perho aricorda si provedi di mandarli danari e monition. (III, 571.) 1500.

— Di Zara di S. Franc.° Venier Conte di 2. scrive contra S. Domenego da Mosto Conte di Nona che non lo vol obedir imo quando fo li quelo fece: or fo scrito per Colegio a Nona dolersi di questo et volese ubedir i Rectori di Zara come soi superiori.

— Di Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte di 5 come ha per via di uno dil Conte Zarco gran hoste di Turchi eser partida per Friul.

— Et fo balota monition mandade a Nona o per dir meio a Zara et duchati 200 quali fo mandati per la galia Soracomito S. Bastian Marzelo. (III, 572.)

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod.a et Capitano do letere di 7 et una di 9 in la prima come era ritorna uno Zuan Biaxio explorator suo stato a Bichacho referise eser stato dal Conte Michiel de Bagdai a Spiron dove vene li Turchi 300 a cavalo a far preda e fo causa Charzego qual con cavali 500 con il Conte Zarcho ando 8 zornade di camino in lochi de Turchi e fe gran butini e quel zorno tornono esi Turchi resto di danizar Bichachi tamen nostri dipredo Bistriza et dice Turchi e pochi in Bosina e a questi nostri corse niun li fo al oposto e in Bosina non e salvo li deputadi Turchi item fo a Modrusa dal Conte Bernardin e dice il trar di bombarde si fa e per bechar qual cosa iterum l ha rimandato per saper per un altra letera di 7 manda una letera scrita li per Damian di Tarsia lo avisa di questa coraria fe il Conte Zarco in locho di Turchi et nota Charzegho vol dir Ducha in queli lenguazi ch e il Ducha Zuan Corvino qual suo titolo e questo come si ave una letera data a Trapina « Joanes Corvinus Opavie Liphtomieque Dux ac Regnorum Dalmatie Croatie et Sclavonie Banus » la mansion da al Principe « illus.mo Principi et Dno Dno Augustino Barbadico Dei gracia Duci Venetiarum Dno et patri nobis honorando » item par in dite letere di Damian di Tarsia scrive nostri haver depreda in tre lochi dil Turcho Umicha Sinila e Mistara e fato gran prede. (III, 575-576.)

— Vene il Sig. Scanderbech qual e in hordine vol pasazo aricordo haver avuto una letera dil Duchagin qual etiam vol pasar in Albania e a un tempo ivi ritrovarsi et cusi fo terminato darli 1 arsil va a Corfu lo buti a Caurili e tocho la man a tuti et S. Ant.° Bon va con lui

1500. Provedit.r al qual e sta dato duchati 200 etiam fo balota certe veste ali Oratori di Caurili in tuto perho non excedi duchati 25.

— Di Spalato di S. Piero Trivisan Conte e Capit.o di . . avosto in materia si provedi al bastion di Narenta qual sta in pericolo et li sia mandato il Contestabele deputato per eser senza custodia. (III, 577.)

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte di 14 come a ricevuto nostre letere per Frate Ant.o che si aria homeni per armar da queli Frangipani unde mando Matio Gaudente citadin de li al Conte Anzolo per questo li scrive indriedo meravigliarsi e non ha homeni per armata ni mai si a oferto darli ma ben volendo la nostra Signoria servi-ria con homeni a cavalo et ha fato spexe in exploratori e avisar di sucesi de Turchi e non e sta pagato et era venuto a Jabravali castelo suo ala marina per haver homeni non li pol haver et scrive a meser Zuan di Arbe di questo: item come adi 10 per mezenita dil Conte Michiel suo nepote feno paxe tra el Conte Bernardin e lui Conte Anzolo di Frangipani et veneno con cavali 10 per uno ad abocharsi insieme si dice el Conte Bernardin vuol tuor Segna perho si ha abocato tamen a Segna si sta con gran guardie item ha nova in Bosina adunarsi zente per Friul e dice o verano presto overo non verano per venir l inverno et le neve.

— Dil Conte Anzolo di Frangipani ala Signoria nostra data a Jablanaz ala marina come non poteva haver homeni ma si oferise con cavali et scrive queli e li Frangipani pol servir item il Re di Hongaria prepara zente per eser contra Turchi ec.

— Di Frate Ant.o di Corvatia di 12 scrita in li lochi di diti Frangipani come andava con le letere in Hongaria e de li via per tuto si trema di Turchi queli signori adunano zente e cavali asai.

— Da Zara di Rectori di 10 come per uno stato da Madona Dorothea qual andoe da Scander Basa in Bosina per portarli il tributo di uno suo castelo dice e in Verbosana senza hoste tamen vol adunar zente per venir verso quel teritorio di Zara e non vol rason alcuna che con si pocha zente voglij corer in Friul ma da voxe per Friul conclude non li venendo piu exercito non vera in Friul e dito explorator vien da Bichach a mandato un altro.

— Di Vegia dil Conte di 10 et 12 in una come uno Nobele de li chiamato S. Bartole Grabian fu a Segna parlo con Meser Alberto Capit. qual e stato Orator dil Re di Hongaria al Papa dice hesendo ala Corte el Conte Bernardin dimando al Re di tuor Segna il Re dise totela et lui Capit.o si altero con eso Conte et par dito Conte al presente si pre-

para con scale per venir a tuorla ma queli citadini vol darsi avanti ala Signoria nostra overo a Turchi ch a dito Conte Bernardin fano gran guardie et etiam fuora dila tera item manda altre do deposition di do in hac materia e prega li nomi siano tenuti secreti acio non intervenghi come fo dil Capit.º di Barbier per avisar eso Conte fu preso et morite et par il Conte Michiel volese dar il Castel di Lendeniza ala Signoria et eso Conte Bernardin ave a mal or voria saper dala Signoria nostra si dimandando queli di Segna ajuto quelo eso Conte habi a far: item per l altra letera di 12 manda una letera di Frate Antonio di 11 li scrive queli Frangipani voleno venir a tuor Vegia ha navilij Siciliani preparati siche avisa stagi in hordene: unde lui a provisto scrito in Arbe et ben aricorda si mandi qualche galia va in armada de li via item ha nova Turchi haver pasa Bichachio fano 5 over 6 mia al zorno et vieneno in Friul. 1500.

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod. et Capitano di 14 come per una letera di Damian di Tarsia par li habi scrito il Conte Martin Ludovinich Visconte di Briga come cavali 4000 di Turchi erano corsi a uno castel dil Conte Michiel item quelo dice Franc.º Lepori di Ongari non e vero. (III, 590-581.)

— Di Lorenzo Simoni date a Jayza adi 7 drizata al Proveditor Marzelo come era zonto li: et quel Bey havia bon voler: et che di Scander Basa non se intendeva altro si non feva preparation di zente tamen a sera li pasi non vi pol andar niuno et che fino li oxeli hano paura: item a lasato uno suo fameio a uno castelo per intender qualcosa et ito Scander e in Verbosana zornata una e meza di Jayza et o quatro casteli dil Ban prima si vadi li da Turchi videlicet Bagnaluch mia 5 de Liviza Svezai mia 7 Greber fin Bozaz mia 7 da Bozaza Jayza mia 20 item ad 4 zonse li a Jayza 30 cavali quali menono tre Janizeri e uno Turcho presi dicono l Abazie fiol di Scander feva adunation di zente non sano per dove et in quel zorno corse 500 cavali a dani di Turchi et scrive altre particularita non perho nula da conto et el dito Provedit. seguita in la letera come ha ricevuto nostre letere zerca l arcoglier di feni e strami e ridurli ale forteze aliter bruzarli dice ha fato piu comandamenti ma non voleno ubedir dicendo eser imposibile poter portarli tuti ale forteze.

— Da Cherso di S. Hieronimo Bembo Conte di 5 come intese per letere dil Conte di 3 di Nona li dimandava per ajuto 100 homeni per dubio di Turchi li scrive di . . . fato il consejo hano electi videlicet di li et videlicet di Osero e hano mandati a Nona tamen senza arme per

1500. non vi eser pur una arma et queli lochi eser nudi di ogni artilaria. (III, 588.)

— A Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte e Capitano di 10 come queli dil Conte Zarco voriano danari aliter si voleno partir et li fo mandato una paga qual non era zonta ancora item quela Camera non ha un soldo la tera povera non pol aver le intrade per Turchi item dice dil castel novo bisógna si provedi di guardia: come scrise ali capi dil Consejo di x et fo balota taole mile et miera x agudi per dita forteza: item fo balota il mandato dile fantarie da mar ec. (III, 591.)

— Di Sibinico fo lecta una letera di uno Canzelier dila comunita Dominico de Hastis di 11 scrive a S. Zuan Morexini el Consier la condition di quela tera e il pocho pensier si ha e la beleza sua non vi e forteza non vi e aqua se non per zorni tre item le torete si toria con una galia non vi e monition e fanti mal contenti. (III, 592.)

— In questo Pregadi parlo S. Nicolo Dolfin fo Syndico contra S. Bernardo da Canal fo Podesta in Antivari rispondendo a Rigo Ant.° li rispose Aurelio Bazineti poi ando S. Iac.° da Canal fiol dil dito S. Bernardo e parlo altamente justificho asai comovendo ec. et sperava una larga justicia or fo mandate le parte primo di procieder have 26 non sinciere 21 no 48 dila parte poi fu posto per li Consieri Trivixam ch el dito S. Bernardo stia in preson serado fino el pagi duchati 100 ali Syndici restituisa li danari tolti in Antivari quali siano per la fabrica sia bandiza per anni 5 di oficj e beneficj et in perpetuo di Antivari e sia taia le condanason fate contra li 5 Antivarani et fate contra raxon et questa non fo presa item posto per S. Domenego Bolani el Conseier e S. Polo Querini Cao di 40 ch el compia un ano in prexon serado et non ensa fuora se prima non sara liquida quelo dia restituir pagi duchati 100 ali Syndici bandiza di tuti officij ec. per ani 4 non li posi eser fato gracia et fu posto per S. Ant.° Trum el Consier ch el sia confina a Cherso e si presenti al Retor stia uno ano in prexon con taia et stagi in prexon fin el pagi e li danari si recupererano siano mandadi in Antivari et fu posto per S. Bernardin Loredan e S. Nicolo Dolfin Syndici ch el stia uno ano serado in prexon restituisa ut supra et sia confina in l isola di Pago con taia duchati 100 e la condanaxon sia publica in gran Conseio ando le parte 9 non sincere 9 di no di Syndici 12 dil Trum 14 e queste ando zozo di S. Baldisera Trivixan 20 di S. Domenego Bolani 44 iterum queste do balotade 40 dil Trivixan 46 dil Bolani et iterum dil Trivixan 38 et dil Bolani 48 et questa fu presa. (III, 596.)

— Da poi disnar fo Pregadi non vene il Principe: ozi a Lio fo fato

la mostra di 150 fanti si manda a Cataro soto Sebastian da Veniexia 1500. se li manda etiam a quel Proveditor duchati 200 per li bisogni di quel luogo.

— Fu leto do letere drizate al Conseio di x una dei 15 avosto di S. Piero Tiepolo Podesta di Antivari scrive mal di S. Andrea Michiel et le provison da et ha posto confusion in quela tera per l altra la comunita scrive di primo avosto in consonantia el dito S. Andrea volse ajutar S. Bernardo da Canal convocho il popolo el qual S. Bernardo a ruina quela tera e prega se li proveda a Antivari. (III, 610-611.)

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod. et Capitano di 20 mandoe alcuni avisi di Pasqual Ingaldeo da Othoz stato dal Conte Michiel di Beglai et di Francesco Lepori explorator in consonantia di Turchi in Bosina non era alcuna monition e questo acertavano. (III, 614.)

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod. et Capit.° di 22 manda una deposition di Franc.° Lepori conclude Turchi non eser adunati in Bosina con Scander Basa piu dil consueto imo di comotion di arme dil Re di Hongaria contra Turchi et eser andati in la campagna di Galipoli tre Basa con zente a questo efecto. (III, 616.)

Otobre. — Dil dito Provedador di 28 manda una deposition di uno Zuan Maria da Mestre stato in Corvavia da Madona Dorothea e zorni 9 parti referisce Scander Basa haver in Bosina 4 over 5 milia persone qual li tien per guarda de Hongari et dita Madona Dorothea tien soi exploratori per saper di novo a uno suo castelo paga carazo a dito Scander e li a paga carazo dopio ch e duchati 96 et 3 taje. (III, 627.)

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte di 21 dil pasato nula da conto di Turchi e di Frangipani zercha Segna non ze altro item e zonto il corier va con letere in Hongaria. (III, 628.)

— Di Caodistria di S. Piero Quirini Pod. et Capitano come manda uno reporto di Simon di Grupa explorator stato in uno castelo di Corvavia di Frangipani e ha inteso da certi Frati di S. Franc.° stati in Bosina come non era adunanza de Turchi piu dil consueto item Fran.° Lepori da Pinguento li scrive va a Beglai. (III, 631.)

— Da Zara di S. Franc.° Venier Conte e S. Jac.° da Molin Capit.° di 19 come Scander Basa non ha zente piu dil consueto item quela tera non ha piu di 300 homeni da fati la peste e cesada dimanda danari et monition quali li fo za mandate.

— Da Liesna di S. Venier Vituri Sopracomito avisa la soa navi-

1500. gation et dala Braza ave 20 homeni et par se li rupe l antena navegando adeo convene ritornar li a Liesna.

— Da Caodistria di S. Piero Querini Pod. et Capit.° di 28 per uno suo explorator stato a Beglai dice nula eser di Turchi adunanza e ivi eser sta brusati cinque Cristiani per caxon fono queli feno corer Martolosi a lhoro dani dil Conte Michiel. (III, 632.)

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte di primo come de Turchi in Bosina nula intende ni etiam movesta di Frangipani a Segna manda le letere abute deli Oratori di Hongaria.

— Di Raspo di Ulivier Contarini Capit.° di 27 come ha mandato exploratori in Bosina quali referiscono non eser alcuna movesta ni adunanza de Turchi ma si dice in Servia prepararsi exercito et questo per paura e dubio de Ongari. (III, 634.)

— Da Dulzigno di Andrea Michiel Proved. in Albania di 21 come adi 17 da Caurili scrise adi 16 alditeno molte bombarde a Durazo e fo perche Turchi scorseno soto la tera si dice e sta Asapi 3000 di queli era ala Valusa e lanze 300 con el favor di queli dila vila di Andronezi depredati dal Baylo da Durazo el qual Baylo mai volse restituir le cose tolte ni per so persuasion ni comandamenti e miraculo se ando il Capit.° dil Colfo li et molti citadini sono pasati im Puja fuzendo le tiranie dil Baylo item a inteso queli di Antivari hano inteligentia con Turchi e fato li barati quali erano di fuore e tornati dentro ch e mal segno e bona parte dile so faculta e a Ragusi lui ha provisto di formenti guardie ec. item aspeta qualche fusta e andera a Rotaso per fortificarlo: perche Turchi li ha l ochio voria fuse provisto di fanti ec. biasema i Retori di Antivari et Durazo per li mali portamenti fano ec.

— Da Curzola di S. Alvise Balbi Conte di 16 come queli havendo inteso di Modon e Coron sono rimasti atoniti e quela matina soto la loza alcuni zentilhomeni li a dito non aver munition ni vituarie e si provedi dubitano dil armada dila Valusa aliter protestavano abandonar la tera con li altri subditi li conforto ec. non se li mancheria perho scrive si provedi e manda in nota quelo bisogna e voria biscoto non hano vituarie perche li navilij non vano et e gran penuria non e persona al bisogno potese mandar tuor im Puja e altrove stera 50 di biava siche si provedi.

— Da Cataro di S. Zuan Paulo Gradenigo Proved. di 15 come ricevete letere dil Capit.° dil Golfo dila perdeda di Modon e per via di teraferma per queli hano porta vituarie soto Modon partidi di campo de di 12 et 15 dil pasato et 18 afermava non eser sta preso ma

ben il borgo par hano fato festa ec. in qualche loco e diceano per il 1500.
borgo e le galie nostre prese: or quel populo inteso sono rimasti spauriti e timidi e cusi li Stratioti dicendo si Modon e perso non bisogna aspetar piu in tera murata: lui Proveditor li conforto asai tamen hano gran paura dicendo i nimici e mia 600 lontan e tremano che farano quando sara vicini et quela tera si ha guardar merli 1200 e piu e non c e fanti voria aver provisionati e tien armata la fusta ma li inimici hano fato uno bregantin di 18 remi et ha uno 7 gripeti fato le postize et ben armati de homeni e artelarie e ogni di la nostra fusta combate con lhoro e a Castelnovo si fa una fusta granda e presto e per vararla a scrito al Capit.° dil Golfo voria li mandase una dile fuste item in Castelnovo e Asapi 300 Janizari 150 senza li homeni paesani voria se li mandase danari e presto item receve nostre letere di haver la trata di formenti a Trani parlo con li mercadanti quali inteso queste nove hano muta pensier pur ha fato li sara conduti a Cataro 120 cara di formento lasandoli uno duchato per caro dila trata e de li darlo per il cavedal voria se li mandase qualche mejo per monition e biscoto miara 50 per non ne aver piu per haver servito le galie item de inimici ha per exploratori si adunano cavali e pedoni in gran n.° per venir a lhoro dani e queli Stratioti sono li vol mandar le fameie via li ha dato bone parole hano contenta sta ancora 10 zorni voria se li mandase altri 50 Stratioti et le monition ut patet et che in quel Golfo vi fuse 4 over 5 galie sotil perhoche si usise x galie dala Valusa e venise li quela tera saria in manifesto pericolo vol danari per li provisionati e scrive zercha certe scriture vol S. Ant.° Condulmer da lui: richiede licentia per zorni 15 aliter refuda sia fato in suo loco: item li Pastrovichij se rebelo e si reduse dal Turcho lui mese tanto sospeto con Turchi dicendo questi avisavano adeo li fe schiavi et alcuni e scampati e li vene a dimandar misericordia e cusi queli di Montenegro a fato questo isteso.

— Del dito pur di 15 hore 3 di note come ha letere dal Pod. di Antivari li avisa haver il Basa dila Romania e per venir li a Cataro con exercito fra zorni 15 sara zonto a Podgoriza ch e una zorna lontan di Cataro item ha Ferisbego Sanzaco di Scutari eser morto: perho aricorda si provedi a quela tera.

— Item una letera ala Signoria nostra di 16 sotoscrita «judices minus et secretum Consilij comunitatis Catari» in consonantia si provedi.

— Da Zara di S. Jac.° Molin et Dotor Capit.° di 31 zercha queli soldati non hano che viver e li Castelani e creditori duchati 700 et lhoro Retori di salarj et vuol copi miara 10 in 12 perche de li li com-

1500. pro a l. 22 al miaro e questo per li casteli di Laurana e Novegradi et Nadin e quasi compito di coverzer. (III, 640-641.)

— Da Segna di D.no Alberto Deloya Capit.° ala Signoria nostra di 2 octubrio voria se li mandase qualche polvere e bisognando si ordeni ale ixole vicine nostre li dagi ajuto de homeni item si oferise tenir exploratori per saper de Turchi ec. scrive làtine. (III, 645.)

— Da Zara di Retori di do come haveano nova per via dil Ban Scander Basa non havia zente per corer in Friul ben e vero 7000 cavali di Hongari ando a Smedro et Turchi 8000 li ando contra e Hongari rimaseno vincitori item voriano do pasavolanti perche queli si rupe e a uno solo bombardier qual e maistro Michiel Bastin e ha mal franzoso item a Laurana e infeta do caxe di peste et dice di S. Jac.° Manoleso a compito la Castelania dila citadela dia venir il sucesor voria la Signoria lo lasase per capo di queli Stratioti sono li da quali e amato.

Adi 8 octubrio in Colegio fo S. Marco fu provisto ale cose per Nona e si manda Alvixe Zucarin a cavar ec. et Spadazin era Capo di schiopetieri qual ha bona fama li a Zara. (III, 647.)

— Di Spalato di S. Piero Trivixan Conte di 29 manda una letera abuta da D.no Zuan Ceret Viceban di Jayza li avisa Scander Basa preparar zente dove si vadi non sa et manda soi a dir a bocha ali qual vol eso Conte li presti fede.

— Da Trau di S. Paulo Malipiero Conte zercha li Stratioti sono li manda la mostra e aspetano le paghe ec.

— Di Raspo di S. Ulivier Contarini Capit.° do letere una di 27 setembrio l altra di do octubrio in la prima dil Capit.° di Poglano qual mando a uno castelo nostro di la jurisdition a far novita a Colmo bruso certi fenil per l altra come questi di Colmo manda uno suo meso ala Signoria nostra per rechieder monition per eser quel castelo molto al preposito per il qual venendo Turchi in Histria convien pasar de li et lui Capit.° e stato a vederlo et lauda molto el sito. (III, 648.)

— Da poi disnar fo Pregadi vene il Principe et vene letere di Trau di S. Polo Malipiero Conte n.° tre in materia dil castel di Monte Zoylo si fa de li al qual vi manda la custodia non ha danari da compir item di fanti et Stratioti èc.

— Da Spalato dil Conte S. Piero Trivixan zercha el bastion di Narenta come li custodi si parte et se li provedi overo sara abandona. (III, 650.)

— Vene il S.r Scanderbech solicitando la sua expedition a fato

li Stratioti qui son sul lido con Marco da Navara Contestabele con schiopetieri 50 quali aspetano li danari a mandato im Puia a far 50 altri Stratioti auto in tuti duchati 1200 manca il resto fin n.º 3000 or el Principe dise lo expediria e cusi Ant.º Bon va Proved. con lui: tamen era varia opinion in Colegio. 1500.

— Da Budoa di S. Nicolo Memo Podesta di 23 septembrio di bisogni di quela tera non hano da viver ne he solum homeni da fati n.º 180 unde voriano fanti il Contestabele e qui: manda quela comunita do Oratori ala Signoria nostra quali sono comesi al hordine nostro. (III, 652.)

— Da poi disnar fo Pregadi vene il Principe: fu leto letere di Zara di 19 setembrio di S. Sebastian Marzelo Soracomito dil zonzer suo li e stato a Nona justa i mandati lauda S. Domenego da Mosto Conte si porta ben a dato li danari e monition a Zara e va di longo. (III, 660.)

— Da Nona di S. Domenego da Mosto Conte do letere di 25 e 27 come queli Spagnoli sono li si partino voleno li danari item bisogneria danari per fortifichar item lo Episcopo vadi li a far residentia et poi risponde a una li fo scrita per la Signoria nostra admonendolo si intendi col Conte di Zara et risponde cargando molto eso Conte et che a scrito haverli manda danari et nula abuto: adeo fo laudato et per Colegio scritoli una bona letera laudandolo: et fo balota una paga a queli Spagnoli. (III, 665.)

— Da Spalato di S. Piero Trivixan Conte di ultimo septembrio come il Conte . . . . . . di Crayna mando a dirli mandase uno de li qual mando li dise eser stato al Vayvoda di Mostar e ha inteso come Luca Sanzaco volea venir a tuor il bastion di Narenta siche importa si provedi ec. non vi e custodia ec. et perche era sta deputa Zuan Paulo Morizio balota li danari za 6 mesi dovea andar con 25 fanti li io aricordai era tempo di mandar altri et comeso ali executori mandono Marco Copo con 25 fanti et fo scrito a Trau Liesna e Braza li dagi aiuto et manda monition come apar.

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod.a et Capitano di 14 manda una deposition di uno Zuan Dorso citadin de li stato a una fiera dove capita merchadanti asai et li referi alchune nove come par in la soa deposition qui avanti scrita.

— Sumario dila relation di Zuan Dorso citadin di Caodistria al Pod.ª et Capit.º di li come eri adi 13 octubrio torno dala fiera de Cherlina dita la Bianca dove fu asa mercadanti de Croatia e de Hongaria e

1500. altri paesi dali qual a inteso in Bosina eser pocha quantita de Turchi et non era da dubitar perche queli paesi erano asegurati per il movimento del Re di Hongaria qual era ito verso Smedro con persone 60 milia e il Re Alberto anchora lui si movea e si aveano adunar insieme con el Ducha Stefano de Valachia con el suo exercito a una tera sopra el Danubio dita Baz de li poi si ponerano al asedio di Smedro et questi Signori e disposti ala destrusion di Turchi e vene ala fiera do Frati partiti di Jayza dice che cavali 8000 del Re di Hongaria erano andati dentro dela Turchia per 6 zornate et non trovando contrasto ritornorono con grandisimi botini e taiato a pezi asa Turchi paesani e brusato asa lochi et che nel monastero lboro a Jayza stava uno italian explorator notificava el tuto ala Signoria nostra et nel ritorno di diti Hongari videlicet cavali 3000 li viene al incontro 3000 cavali di Turchi mandati ala guarda dil paese e scontrati sono ale man e per Hongari sono taiati la mazor parte di esi Turchi a pezi e feno preda di cavali 700 el resto di Turchi fuzite: item adi 2 di questo fo il colmo dila fiera al hora di mazor confluentia di persone fu fata una predicha per uno venerando Frate di S. Francesco el qual con grandisima ferventia predico per una hora e meza la cruciata el qual Frate era dal matino e predico con tanta gracia che tuta la fiera era al audientia persuadendo che ogni cristian se dovese mover a resister a questi cani Turchi e far vendeta dil sangue di tanti infiniti christiani che haveano disfati e volerli destruzer ec. e talmente dise che tuti erano ala dita predica erano convertiti e ben disposti el qual predicator dechiaro grande indulgentie a tuti chi andava ala destrusion o con la persona o con la roba di Turchi.

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte et Capit.° di 18 septembrio come poi la dolorosa perdita di Modon a continuato molto quela provintia e queli vedendo andar ala roversa mancha la speranza e li conforti a questi tempi e piu che necesari e a tenuto finhora paesani ala guardia hora li ha licenciati perche haveano fato seta e si volcano scriver con Turchi e haveano mandato al Sanzaco di Scutari or eso Conte provete senza strepito si per via di Scutari come in la tera adeo sono venuti col lazo ala gola a dimandar perdono et eser sta induti da do jotoni dila Boiana subditi dil Turcho or li a mandati fuora dila tera aricorda si provedi ec. e tera povera bisogna monition ec. e per Colegio li fo scrito una optima letera dile provision si faria.

— Da Ragusi di Rado . . . . . . di 23 come Turchi e Vlachi sono soi amici capitano da lui et era venuto uno li ha dito in gran secreto il Sig. eser andato a Salonichij dove invernera e vol mandar 120 vele

dile mior e piu stringade a cavar l armada dila Valusa dove andera non lo sa e restera in Levante 200 vele a questo efecto che venendo la nostra armada contra questa prima li vera driedo et la metera in mezo di questo avisato S.r Hieronimo Zorzi e li a Ragusi scrito a Cataro et a Curzola acio stagino riguardosi. (III, 668-669.) 1500.

— Da Dulcigno di S. Andrea Michiel Proved.r in Albania di 24 nara l eser stato Turchi atorno a Durazo et per eser sta li el Capit.º dil Golfo fu liberato item ha di Antivari quel Pod.ª si porta mal come apar per do letere manda di Marco da Vale Contestabile una di 14 l altra da poi che dito Podesta non vol oservar li ordeni fati per lui dil sal et siche non ha ubedientia voria una fusta eso Proved.r per poter andar visitando queli lochi di Albania.

— Da Durazo di S. Vido Diedo Baylo et Capit.º di primo come ha inteso queli dila Valusa voleno tornar le galie in tera et le artelarie e munition e sta portate a uno castelo ala Canina apreso la Valona et hano dispensa li biscoti per il paese con questo li rinovi a tempo nuovo item Turchi ogni setimana coreno soto quela tera perho si provedi et tamen lui fara. (III, 674.)

— Di Crovazia una letera dilo Episcopo di Chai Legato apostolico ali Oratori nostri di 12 septembrio come Tartari 25 milia erano mia 20 de li per danizar ec. mandati per Turchi e il Re luni si partiva per andarli contra et non hesendo Tartari e dispostisimo contra Turchi ma questi Tartari lo ocupa asai. (III, 676.)

— Adi 19 octubrio in Colegio vene Dno Beneto da Pago Doctor di Musoli fradelo dil Soracomito amazato e preso con la galia da Turchi ala Valona exponendo l avo e il padre eser morti per questo Stado dimanda etiam per li meriti suoi qual perse Nardo con 11 tere im Puia che avanzandoli a suo fradelo zercha 900 duchati di suo servitio et dovendo dar dita quantita a nostri in questa tera sia provisto li habi poi una certa vila soto Zara chiamata ...... et li fo dato bone parole comeso ali Savj la soa expeditione. (III, 678.)

— Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.º di 24 septembrio come ha saputo uno meso venuto da soi exploratori tien a Scutari come certi schiavi erano venuti di alcuni Timarati per tuor li cavali pocho lontan di Scutari e questo perche l armata era sta rota da queli dila Signoria nostra e zorni 11 manchano di dita armata et vien per tuor cavali per menar li patroni quali sono in tera smontati e scapolati e Turchi a Scutari sono di mala voia unde tal nova tal qual l ha la scrive ala Signoria nostra et e da saper l altro zorno si ave di Antivari dila

1500. morte di Ferisbei qual era Sanzaco in Scutari et morite altri dioe di no. (III, 679.)

— Di Nona di S. Domenego da Mosto Conte avisa come si duol asai di S. Fran.° Venier Conte di Zara et licet avese una letera dila Signoria nostra par lui S. Fran.° lexe publice dicendo haver jurisdition ec. et adi 27 septembrio vene li con la spada avanti et lui Conte di Nona era in palazo li ando contra con la bareta in man lui non li volse tocar la man et tamen non ha Podesta sopra di lui si non e sora le apelation dile sue sententie hoc non obstante fe proclamar chi vol raxon vadi da lui a dolersi ec. adeo li Spagnoli sono li dise se tra loro i se fano cusi che dovemo far nui. (III, 680.)

— Da Zara di S. Jac.° da Molin Doctor Capit.° zercha la letera li fo scrita di casar li paesani ne e asa non sa che far unde per Colegio ita me et alijs consulente li fo rescrito non fazi altra novita al presente et etiam fu scrito in conformita al Conte di Trau richiedeva questo.

— Da Durazo di S. Vido Diedo Baylo et Capit.° di 24 septembrio et primo octubrio in la prima di eser corsi Turchi per fin soto le mura zercha cavali 200 e preseno zerti puti andati ale vigne a sunar uva e ogni di minazano vegnir a combater le mura et nostri e pochi in la tera e hano a guardar 3 mia di muro et non hano 200 homeni e queli citadini a dito si la Signoria non ne provedera bandoneremo questa tera e anderemo via e questi non hano li salvo la zenere sula fogera e le sue persone lo resto hano mandato via chi in qua chi in la et scriveno una letera ala Signoria nostra non de consentimento de tuto el populo ne di sua saputa acio si provedi.

— Dil dito di primo che le galie turchesche dila Valusa e dito le voleno tirar in tera e le monition e sartie hano mandato al castel dila Canina de supra ala Valona la panatica hano dispensada per el paexe che a tempo novo li faza tanto pan al incontro de li e il Capit.° dil Golfo con do galie sotil e do grose venuto li per il tempo e ogni setimana hano qualche coraria di Turchi e hora mai non hano che tuorli fuor dile mure per haver tolto il tuto.

Copia di una letera scrita per queli di Durazo ala Sig.a nostra acio se li provedi.

« Seren.mo Principe et Dno Ex.me ec. Idio in nostro testimonio a-
» ducemo et la Ill.ma S. V. con quanta fede et devotione semo venuti
» soto l ombra soa et constantemente havemo persevera per fin a questo
» zorno non obstante ogni pericolo senestro dano et caso che multipli-
» citer hano questa tera de tempo in tempo declinata et nihilum redacta:

» ne da questo nostro proposito al presente remosi semo ma con ma- 1500.
» zor fervor semo infiamati la patria la vita la faculta et figliuoli nostri
» exponere per honor et gloria della S. V. se quela per soa clementia
» se degni prestarne il modo dove et come star et defendersi posiamo
» questa nostra desolata citade. Seren.mo Principe e de muri hormai
» per vetustade circum circa colapsi denudata per la malignita del aie-
» re et ocupation de tuto el paexe atorno e inabitabile facta el circuito
» e de tre migliara et ultra adeo che non ne atrovemo oltra 200 perso-
» ne da fati dentro soldati ne altro presidio de zente che gran num.o ne
» bisognaria non abiamo. Turchi intendendo el stato nostro nel qual
» se atroviamo l altro eri con scale facte et piu di 5000 pedoni et 400
» cavali venero per scalarne le mure et in efecto l harebeno facto se
» Idio per soa misericordia in eodem instanti non havese facto qui
» in porto arivar el Claris.mo Capit.o dil Golfo la cui magnificentia con
» la galia acostandosi al paso et con le soe zente asegurando la tera li
» fece da questo suo disegno questi cani desistere i quali con la preda
» de homeni et animali nostri se ritirono ma non pero sono resolti an-
» zi de hora in hora con mazor n.o li aspectamo ad excidio de questa
» nostra misera patria cede nostra et captivita dele nostre done et fi-
» glioli per il che umiliter ai piedi di Vostra Celsit.e inclinati supli-
» chemo per amor del eterno Sig. Dio se degni o fortifichar questa no-
» stra patria che almeno da un simplice exercito et subita incursion
» non siamo persi o meter tal presidio de zente et galie che de qui par-
» tir non posino che asecurar da qualche banda ne posiamo noi spera-
» mo che la Ex.tia V. per pieta et misericordia per ben et honor del
» Stado suo exaudira questa nostra justa et miseranda suplicatione pre-
» sto et abundantemente ne interponera tempo ne momento perche in
» ictu oculi exitio certisimo ne e iminente se veramente non li piacera
» farlo overo a questa nostra estrema unctione differira rimedio saluti-
» fero noi con le lacrime agli ochi a V. Sublimita le mure le chiese le
» case nostre e il navilio ricomandemo: che ex nunc tuti per poter vi-
» ver soto l ombra de V. Serenita fra Christiani de qui semo per le-
» varse volendo piu presto mendicare ad aliena limina che tra infedeli
» habitare et da Turchi eser opresi et trucidati. Nec plura gratie ec.
» Dyrachij 19 septembris 1500. » Subscriptio. « Serenitatis V. fide-
» lis.mi servitores Consilium 12 et Universitatis Civitatis Dyrachij. » a
tergo. « Seren.mi Principi et Dno Ex.mo Dno Augustino Barbadico Ve-
» netiarum ec. Duci Illus.mo » (III, 687.)

— Di Caodistria dil Pod.a di 18 come era ritornato Franc.o Le-

1500. pori stato a certo castelo chiamato Varanoguard di uno Episcopo pur in Bosina nula eser de Turchi e la nova 14 milia Hongari hano corso su quel dil Turcho e fato gran preda. (III, 692.)

— Et fo parlato zercha la expedition di Scanderbech qual ha avuto parte di danari li mancha il resto li Stratioti e fanti e a Lio e aspeta e cusi d acordo tuti comese al casier fuse expedito. (III, 697.)

— Da Dulzigno di S.r Piero Nadal Baylo e Capit.º di primo zercha l armada dila Valusa tirata in tera ec. e Mustafa Bey rimasto a guardia item par per un Sanzaco de li sia sta manda per uno Zuan de Marin Sanser scampato de qui per debito stava in Alexio: or eso Baylo venuto li a Dulzigno lo a retenuto ec. unde per la Signoria fo mandata dita letera ali Cai di x acio scrivi lo debi mandar de qui et si provedi. (III, 698.)

— Da Zara di Rectori di 15 come hano dal Ban di Tenina il fiol di Scander Basa voler venir a dani di quel conta e za saria venuto ma e restato per le gran pioze item eso Conte e stato a Nona queli spagnoli vol danari. (III, 701.)

— Da Budoa di S.r Nicolo Memo Pod.ª di 12 come ha fato la descrition sono in la tera persone solum 180 da fati non a intrade queli poveri et per darli il viver a partido fra lhoro miera x di biscoto aricorda se li provedi ad ogni modo. (III, 702.)

— Da Raspo di S. Ulivier Contarini Capit.º di 13 ha per soi exploratori in Bosina eser andati cavali 5000 dila compagnia di Scander Basa ala volta de Smedro in Servia et aversi scontrato in le zente dil Re di Hongaria et da quele e sta rote et la mazor parte presi et questo per persone degne di fede che ha visto esi presoni legati e cavali da 700 in suso menati da Ongari e a visto a Buda el zorno di S. Franc.º artilarie asai carchate in barcha al Danubio per pasar dal altra banda per andar a Smedro et in Zagabria Modrusa e Segna e sta publichata la cruciata et aferma. (III, 703.)

— Dil dito adi 7 octubrio per exploratori venuti ozi da Podgoriza e Piperi paexe turchescho ha si aparechia i alozamenti per Ferisbei Sanzaco d Albania in uno loco nominato Pechio e haver fato le cride secondo el consueto di Sanzachi tuti chi voleno venir al guadagno se metano in hordine e comandato asaisimi paesani minaza eseguir a dani di Cataro et ha per un altra via el Sanzaco di Castelnovo minaza voler far meter alguni bastioni za fati su el Streto dile Cadene lui a fato tute le provision pol ma bisogna la Signoria provedi e per l armar dila fusta e za tre mexi la tien armata e auto solum duchati 200: la

Camera e povera a duchati 120 al mexe si convien pagar el Castelan 1500.
fanti de castelo Camerlengo Maseri Sopramaseri e altre spese item con Martinel di Lucha e solum 40 fanti voria do paghe li bombardieri oltramontani lo cruciano ogni di dicono andera in Turchia non voleno morir da fame item per altri exploratori zonti a quel medemo ut supra e dil zonzer Ferisbei a Pechio e il Sanzacho di Bosina e uno altro si aspeta: item dil zonzer li S. Sebastian Marcelo Sopracomito li e sta di gran piacere lo ha ajutato a confortar e inanimar queli populi e lo vol tenir li per qualche zorno. Aricorda si provedi e non si stagi su stratagemi ec. item dila Valusa hano le zurme eser risolte tamen non si vol lasar la bocha di deta fiumara senza bona custodia potria far ec. sono Turchi homeni astutisimi perhó e di averne diligentia.

— Da Durazo di S. Vido Diedo Baylo e Capit.° di 11 septembrio tamen si ha di primo octubrio come uno Stefano Jonima citadin de li fe aprir le porte del Maistro jurato dila tera insite li animali fora per modo che corseno Turchi e tolseno la piu parte di animali di quela tera item dila Valusa li Asapi sono stati licenziadi e l armata reduta ali squeri dove fu fata e a fato 3 caxe per banda per habitar le vardie zoe una per pope una per prova una in mezo item dil venir li a Durazo di S. Andrea Michiel Proveditor in Albania et a fato asa mal a tolto di citadini e fato soldati chi da pe chi da cavalo e dove i feva guarda senza pagamento adeso li convera pagar a scrito uno Zan Basegio con cavali 6 et si ha fato Avogador e Syndico e aldite le sententie par il Sanzaco dila Valona sia sta cambiato vien uno Asnatar Basa di una vila si chiama Iluxi e di vil condition et eunucho: e si dice che uno Turcho nominato Marcozi dia vegnir a destrution di queste parte. (III, 704.)

— Da Zara di Retori di 8 octubrio come el Viceban di Tenina havia manda uno meso a posta a dirli come el fio di Scander Basa adunava zente per andar in socorso di Turchi fono roti verso Smedro da Ongari dubita non venghino de li a Zara e dito Viceban e venuto a Ostroviza per eser a parlamento con uno di lhoro Retori voria li Stratioti vadi con lui cusi come a intendimento con li Rectori di Sibinico Spalato e Trau e col Conte Zarco per eser contra diti Turchi venendo in Dalmatia. (III, 709.)

Novembre. — Da Zara di S. Franc.° Venier e S. Jac.° da Molin Doctor Rectori di 22 octubrio come li Spagnoli di Nona erano non partiti non ostante il capo rimase con lhoro dacordo di dar mezo duchato per uno fin venira la paga et cusi eri matina si levorono adeo quel logo e rimaso vacuo non solum di stipendiati ma etiam de homeni per

1500. tanto si provedi et ozi per relation di doy zoveni nobeli deli nepoti di Meser Simon di Nasi ritornati dala fiera de Buchari hano inteso che mo fa 14 zorni esendo li a Buchari con la sua botega de merze el capito de li un Mathias da Buda merchadante el qual rasonando con lhoro fe varie interogatione dil luogo di Laurana quanto era lontan di Zara e si l era sul conta di Sibinico poi sconzurandoli li dise che colui che era Prior di Laurana ha tanto praticato apreso la Regia Maesta di Hongaria che li ha promeso di recuperarli Laurana et licet pari cosa incredibile tamen provederano al locho solicitando la expedition di Nadino qual sperano tuta la setimana che viene sara compito de coprir e reduto ala perfetion la tore e cusi el revelin over Barbachan atorno adeo e reduto in forteza che in tempo di incursione se potrano redur che sara gran bene di Bosina altro movimento per adeso non si sente: item per un altra letera scrive quel Capit.º di Spagnoli vien ala Signoria con fede a Buda da quel Conte e dil suo servir avisano in le mostre eserli sempre manchati e ultimamente zercha la mita. (III, 737.)

— Dà Durazo di S. Vido Diedo Baylo et Capit.º di x octubrio come per la via di Corfu vien asaisimi sali in quel Golfo contra le leze con ruina di quele Camare e desfazion di queli homeni e li hano dito si la Signoria non provedi li e forzo levarsi de qui item l armada dila Valusa e in tuto dimesa per questa invernata se pur insira qualche brigantin o fusta non sentendo galia in Golfo ma stando el Capitano dil Golfo non si dubiti niun ensa fuora et li feri sartie e monition di dita armata erano sta mese nel castel dila Canina ec. (III, 738.)

— Da Zara vene letere questa matina di S. Franc.º Venier Conte di ultimo octubrio come eri a hora di terza ebe noticia certa hoste di Turchi descendeva in quel contado per la via di Xelengradi sopra Obrovaz dove con fatica i cavali puol pasar a uno a uno e poi se intese dita hoste recto tramite drizarsi ala volta di Laurana pasando fra Clizevaz e Nadino via inconsueta per poter al improvisa scorzisar quel contado che piu non era sta dipredato e zonze a hore cercha 22 e benche per via di Novegradi e Nadino con segni di bombarde si svegliase cadauno pur era tanta pioza e venti e queli contadini molto negligenti al fuzer judicha harano fato qualche preda e questa note ha alozato apreso Nadino do mia in Bicina vila dil conta dil Ongaro e dubita dita hoste habi inteligentia con i Vicebani e da loro sieno stati guidati perche fano bona compagnia a queli dil Ongaro e fra laltra preda che hano fato hano preso S. Franc.º da Ponte Castelan di Laurana qual come si dice era venuto a una vila di quel contado chiamata Craschian

per vegnir li a Zara e havea disnato li in casa del Zudese con D.no Zorzi Gambiera capo di Stratioti e poi per certo impedimento era rimasto de li dove e sta preso e cosi inconsideratamente sentendo le bombarde si habi perso unde subito spazo S. Jac.o Manoleso per mar e uno Contestabele con la compagnia i qual questa note infalanter per via dil Lago intrerano nela forteza di Laurana e stara a governo etiam dil borgo qual e mal conditionato per la peste e perche sara sta preso deli vilani che solea fuzer li dentro e ha relazion per Turchi presi dita hoste eser Turchi 2000 i capi lhoro sono Hierebei Hiecebei et Sophismail Vayvoda sono zente dila Bosina excepto uno d esi capi nuovamente venuto de li con qualche cavalo item subito spazo una barcha ala volta di Pago per trovar li 300 provisionati destinati a queli contadi comandandoli la mita vadino in Nona e ha scrito a quel Conte mandi 100 homeni con barche a defension di quel luogo e cusi ha scrito a Cherso e Arbe spira questa note intrerano queli di Pago e le aque e molto grose non e posibel acostarsi a Nona pur hesendo partiti li Spagnoli a voluto provederli e bisogna ec. perche s il Viceban si intende qual per il suo patron amato molto dal Duca ec. spazera un a Tenina al Viceban con el qual hano tenuto bona amicitia e vicinita per saper et si scusa se scrive solo el Capit.o non ha voluto per eser sta alcuni zorni infermo aricorda si mandi le 4 pasavolante atende il sucesor suo qual e a Luibo mia 30 de li la tera e risanato e zorni zercha 20 non se ha sentito alcuna novita. (III, 748.) 1500.

— Vene el Sig. Scanderbech qual li mancha zercha 1000 duchati la soa expedition e sta speso duchati 2000 li fanti e Stratioti za zorni 50 e sopra Lio li arsili preparati ec. or dice non havea da viver avia impegnato il tuto li fo balota di darli duchati 100. (III, 752.)

— Da Durazo di S. Domenego Dolfin Capit.o dil Golfo date adi 17 octubrio hore 15 in galia apreso Durazo come per letere abute dal Proved.r di Albania li scrive da Dulzigno dovese mandarli una galia e la fusta e a caro l haria andase in persona per poter conferir alcune provision insieme perche el dubitava Antivarani foseno dacordo con Turchi unde eso Capit.o per questo vene li a Dulzigno del qual intese non era nula e Antivarani stano nela devotion e fede solita benche tra loro ne sia qualche mala spina come ha scrito ala Signoria Nostra dile condition lhoro che sucerano la teta e Dio voglia ala fine che per necesita non divertano et e za molti ani meritava quela tera eser reduta a marina perche esendo fra tera con gran spesa e dificilmente si puol guardar e lui Capit.o volea con la galia butar il Proved.r li qual li dise

1500. conveniva prima proveder a Dulzigno et de qui provederia etiam a Antivari meglio che si fuse de li et li persuase andase a veder Chaurili loco novo e cusi hesendo protestato per letere di Marin di Greci che si non andava de li si perderia la monition unde andoe e considerato il sito dice e spesa senza fruto e la Signoria auto mala information et e fuora de proposito butar via danari li perche a redurlo in perfetion ricercha grandisima spesa e a guardarlo altretanto e de habitarlo non e il modo per eser el paexe tuto de Turchi e nela tera 70 in 80 famegie zente miserabilisime che viveno de qualche robaria e se hano tolto jurisdition da uno brazo e l altro da mar che non permeteno che navilij cargano formenti ne per Dalmatia ne per Veniexia se prima queli per lhoro non sono comprati e conduti in la tera e poi revenduti per esi a dicti navilij e cusi fano incharir el grano e cusi si fa a Durazo da Cao di Lachi in Argenta in execution di una termination fata noviter per li Syndici a fin perho di bene acio che la tera fuse ubertosa ma costoro la convertono ut supra che non lasano trazer fra dicti confini de subditi dil Turcho se prima non sono comprati e conduti in la tera e poi revenduti et e cosa d importantia per la charestia siegue item eri zonse a Dulzigno dove trovo le do galie grose laso ala bocha dila Valusa scorse per temporal la note seguente el si parti e le tre galie sotil laso al Sasno zoe la Victura Tiepolo e Dolfina e la fusta di Veia stano de li ala consueta custodia e cusi in quela hora tute tre galie si lievano per andar ale conserve e perche li tempi chargano lhordine e questo le galie grose stano sorte un pocho larghe in dromo dela bocha dela Valusa e le galie sotil al Sasno con inteligentia de fuogo e artilarie quando el bisognase et per non poter star uniti piu ala spiaza bisogna piu n.º di galie si per bona custodia come per segurta: si voria haver tre galie grose do per star ferme e una per andar e venir a tuor vituarie e galie 6 sotil 4 per star ferme et do per far lo efecto predito e darse cambio e questo e il bisogno a patir quela vita austera tamen e per far il debito suo e con puoche o con asa galie ma la fusta di Vegia e mal in hordine dubita si disarmera per eser el fusto cativo e mal conditionato e non armizo suficiente li homeni mal contenti e mal in hordene di arme hano auto paga solum di lire 13 s. 10. con provision de li li sara dato danari et lui Capit.º non ha il modo: vedero di conzar dita fusta per via di Corfu e se se li manda danari aliter convera disarmarla item ha inteso a Bocha di Cataro eser una nostra galia avisa quel locho e Durazo ricercano eser fortificati con presteza item dil armata dila Valusa sta al con-

sueto et non sente con zerteza la sia sta tirata in tera ancorche qual- 1500.
che voce ne sia e tornato sara al Sasno per via dila Valona et la cimera cerchera intender el tuto dove per li tempi non e stato za piu zorni. (III, 753.)

— In questa matina io fizi lezer una letera traduta di schiavo scrita per Jurai Marchovich Cacih Conte di Crayna e de tuta la Agustinova Chunisca amico e servidor di V. S. la mansion dice « Nobili et prepotenti D. D. Duci Veneto Dominioque Venetiarum ill.mo et potenti » data in Macharsca nel mexe di octubrio quinto zorno 1500 avisa e 15 ani domina e sempre e stato amico da testimonj S. Fantin Pizamano S. Jac.º di Renier S. Marin Moro fono a Spalato S. Alvise Barbarigo fo a Liesna S. Matio Bafo e ala Braza si duol di S. Franc.º Molin Cònte di Liesna al qual a scrito molte cose e non a dato aviso alla Signoria e dila venuta di un Frate Bosinese di Scander paso a Fiorenza e stato a Veniexia 15 zorni item dicto Conte di Liesna tien do fradeli Bersaicho et Alexa quali sono scriti col Conte Zarco e avisa Turchi dil tuto ec. or dita letera fo data ai Cai. (III, 761.)

— Da Ragusi fo lecto alcuni avisi di 17 octubrio di S. Hieronimo Zorzi qu. S. Andrea scriti ai soi fradeli il sumario di qual sara qui avanti scripto. (III, 763.)

— De Antivari di S. Piero Tiepolo Pod.a di 7 octubrio come feze far la mostra ali 50 schiopetieri noviter mandati de li e trovo mancharne 14 a meso in locho di questi alcuni soldati erano li dila conduta di Marco da Vale Contestabile ch e li et li danari avanzadi ch e duchati 11 li dete al predito Contestabile per sovention sua e lo lauda assai e con gran forza l ha tenuto de li e con gran contentamento di tutta la tera a trovato nel gropo duchati scarsi g. 24 luno e la compagnia si dolea item scrive zercha la trata di formenti da Trani concesa biasema il Proved.r di Albania et ivi per monition non e solum stera 900 formento e dito Proveditor a dato a chi li a piacesto dil resto di formenti et a richi e non a poveri e ali soi provisionati fati e ogni di ne fa pur che li porta el Duchato dil privilegio e a soi famegj a dato di questa Camera povera per provision duchati 25 item li si trova anime 5000 e in fra tera in mezo dil paexe de Turchi e il Sanzaco di Scutari e zonto 4 zornate da Scutari e si aspeta di hora in hora ne altro di novo li ocore.

— Dil dito di 8 scrive mal dil Proved.r di Albania predito qual l ha caloniato a fato provisionati a quela Camera per duchati 50 al mese item a manda de li certi fono banditi per il Consejo di Pregadi con ta-

1500. ia videlicet Zanduna Piero Goetich fio de Marco Bataia et Domenego Opasen e questo e quelo fo bandito el qual Proved.r sta a Dulzigno e non vien li ali bisogni item il Sanzaco di Scutari e zonto a Pechi.

— Dil dito di 9 come a ricevuto nostra di 4 septembrio e ha confortato quel fidelisimo populo nomine Domini ec. per l altra zercha debi casar paesani dile compagnie item ricevete certe monition e il biscoto fo mal tenuto aricorda si provedi a certe monition.

— Di S.r Piero Bembo Castelan di Antivari di 26 septembrio in risposta di una letera scrita al Podesta e lui ma il Podesta ste asa avanti ge la volese mostrar pur l ave e per quela si li da la trata di stera 500 formento zoe dila Signoria da eser dispensado de li ec. item le monition per il castelo mandate il Podesta non l ha volute dar: dice mal dil Pod.a e lauda il Proved.r di Albania item el Pod.a partito il Provedit.r fe incantar el datio del vin e oio con el terzo di danari avanti trato in gran dano dila Signoria e contra la parte e a meso le man suso per il suo salario e la cita patise et il Pod.a li a fatto comandamento per nome dila Signoria non ensi di castelo e cusi per obedir non usira et e mexi 16 e li e non ha auto da Corfu solum il salario di uno mexe et porta il tuto pacientemente. (III, 764-765.)

— Da Zara di Rectori di S. Franc.° Venier Conte e S. Jac.° da Molin Doctor e Capit.° di 3 novembrio come scriseno adi 29 hore 22 Turchi eser zonti nel conta di Laurana da cavali 2000 e dila presa dil Castelan ec. et hano diti Turchi eri si aviarono verso Ostroviza con la preda dove ancor sono si judica paserano ala volta de Gracovo e da dubitar mandando via la preda parte di lhoro siano per ritornar fano ogni provixion maxime al borgo di Laurana ch e da dubitar et S. Jac.° Manoleso Proveditor di Stratioti quela istesa note fo mandato intro nela forteza per via del lago con pericolo de anegarsi per un temporal che li roverso la barcha etiam la note seguente intro meser Zuan Tetrico Cavalier el qual si oferse e volse andarvi fu etiam mandato un di Contestabeli con la sua compagnia: atendono di hora in hora el zonzer di provisionati quali non e zonti se non uno con una barcheta a Nona il resto si dice e in quele aque di Osaro e zonti mandarono la mita a Nona e la mita nel borgo di Laurana: non poleno avisar la preda fata ma sano ha depredato 13 vile dil dito conta di Laurana dile miglior et li homeni per fortuna di sirocho non si poteno traghetarsi al isola item diti Turchi za molti zorni si parti cavali 2500 tra li quali erano questi mandati per Scander Basa a meter vituarie nele forteze di Chaminganter et Cliuz ali confin dila Bosina e questi poi per la via de Bichach sono

venuti verso questo contado per luoghi deserti per quanto referisce di 1500.
Turchi presi da nostri e torturati dicono eser cavali 1500 atendono a
proveder.

— Da Ragusi di 17 octubrio di S. Hieronimo Zorzi qu. S. Andrea a so fradeli come el S. Turcho se stima andava a Constantinopoli si judicava prima dovese invernar a Salonichj ma vedute le zente sue mal in hordene andera a Constantinopoli per far preparation in questa invernada si in mar mazor come Constantinopoli Galipoli e altri luoghi soi dila Natalia e Grecia per eser potente a tempo nuovo et se le forze di Christiani non sarano unide se vedera el bel fracaso perche ozimai i nimici hano experimentato le forze de Venetiani siche provedase amore Dei conforta questa invernata si debi atender a ruinar o brusar l armata dila Valusa aliter la fara piu fortuna di quelo fara l exercito dil Turcho e il resto dil armada soa e Mustafa Bey Sanzaco e quasi morto da dolor non posendo operar l intento suo e se non fuse sta per soa mojer ch e fiola dil S.r saria sta za fatto morir ec. item per uno meso dila comunita di Ragusi stato piu di un mese in campo dil Turcho e zorni 25 si parti de li havia lasato il S.r al Ziton apreso Negroponte e dice voleva andar ala volta di Andernopoli e non si sapea di certo dove inverneria o li o a Constantinopoli perhoche ancor sia sta vitorioso ha auto tamen gran streta e morto gran n.° di soi valentehomeni non tanto in bataglia quanto di malátie era nel campo pareva un morbo e le zente tornavano ali alozamenti tute amalate e meze morte item che si aviso uno nevodo del Caraman qual si e sublevato con molte zente et ha tolto tre terre e corso tuto el paese dil Turcho a queli confini dela Natalia e li sara necesario mandar sopra quela banda dila Natalia zente al incontro item come queli di Hongaria Polana Boemia Rosia insieme con el Carabodan zoe el Vlacho per tuto resona sono in hordine e a fato qualche coraria a queli confini e se li altri Christiani vorano dare qualche ajuto potria eser le cose anderiano altramente ec. item che quela tera di Ragusi e una schala nimicha al Stado dila Signoria nostra perche da Veniexia e di Puia e Marcha capita molte cose proibite e in quantita primo stagni vien di Veniexia poi di Puia e Marcha maxime dala fiera di Rechanati. item canevi filadi azali panziere partezane spedi da colo ec. e Ragusei per avaritia comportano et aricorda si debi advertir. (III, 766-767.)

— Da Cataro di S. Paulo Zuan Gradenigo Proveditor di 12 octubrio come queli voriano andar a Roma al jubileo non li ha lasati partir prega la Signoria si scrivi in Corte lo mandi de li acio la tera in questi

1500. bisogni non siano abandonati e cusi la comunita e lui fin di april scrise ala Signoria nostra e alcuni Frati vene al presente con dite letere et cusi consulente Colegio fo scrito a Roma.

— Da Nona di S. Domenego da Mosto Conte di 5 novembrio dil zonzer de li Alvixe Zucarin con 4 homeni e arte per cavar e andati atorno la tera tastando dice non e possibil cavar con badiloni per haver trovato duro excepto verso el muolo e pedoni puol guazar atorno la tera fin apreso le mure excepto per mezo dito muolo che sfondra e dice non si pol cavar per li tempi e aque grose etsi a cavar piu di uno mie bisogneria indusiar a questo feurer ale aque base e ha fato cavar arente i ponti e ha trovato duro apena i zaponi se potria cavar: item dice non pora trovar de li 50 homeni richiesi per dito Zucarin ma ben 25 per 8 zorni e non piu et dagando angaria tutti si partiriano. item dice dila coraria di Turchi fata capo Bergit Vayvoda su quel di Zara adi 30 octubrio e verso Laurana ha tolte persone 3000 item dice dil suo Canzelier justa i mandati vera con lui ala Signoria. item per li Rectori di Zara li fo mandato un proto a fato mezo torion non compido e alto fin ale mure manchali el parapeto e i merli postscrita per Zucharin con li zitadini consultato e bona provision cavar un canal atorno largo pasa x e fondido pie 5 in 6 e sara opera perfeta e durera sempre per el corso dile aque che piu non se potra guazar el qual Zucarin vien ala Signoria nostra. (III, 768.)

— Vene el S.r Scanderbech solicitando la soa expedition li manca solum duchati 1000 et fo ordinato al Casier di spasarlo e detoli deli disordini fano li soldati a S. Nicolo di Lio li amonisa. (III, 769.)

Di Caodistria di S. Piero Querini Pod.a et Capit.° di 11 manda una letera abuta di Tarsia Castelan a Castelnovo li avisa pur dile cose turchesche et 4000 cavali reduti in Bosina siche dubitano hesendo stati a Zara e depredato il tuto non venghino di qua ha mandato exploratori a saper in Bosina. (III, 772.)

— Da Zara di S. Piero Sagredo Conte di 7 novembrio eri fe l intrada avisa dila incursion fata adi 30 per Turchi cavali 1500 e verso Laurana a hore 24 feno gran dani di anime 3000 e animali 2500 e piu con total ruina di quele vile dile qual la Signoria trazeva gran utilita di dacij: item el Cap.° suo colega za un mexe e stato amalato in pericolo di morte e ancor non e libero tamen insieme vedera di proveder item trovo li Contestabeli Zuan Torelo e Bernardin da Lignago con lhor comgnie e fono mandati a Nona con dificulta perche voleano tochar una paga prima che li fu promesa e Toma schiavo mandera a Laurana

perho si provedi dile paghe: item la cita di Zara e sana di morbo tamen non in tuto libera voria stera 100 formento per li amorbadi aricorda vadi per il castelan di Laurana in luogo dil Manoleso. 1500.

— Da Cataro di 15 octubrio come hesendo fata adunation di tuti li homeni de Oracovaz paexe dil Turcho locho fortisimo e montuoso e insieme asa n.º di Asapi e Janizari adi 9 la note se imboscono e la matina saltarono dentro ali nostri confini dove era uno di nostri contra li ordeni a pascolar con 50 pecore qual fo depredate e scoperti dale guardie nostre eso Proveditor avisato mando li Martolosi e queli pote con 20 cavali de Stratioti che era in la tera per un altra strata ala difesa al dito loco de Oracovaz e trovono pochi homeni per eser andati ala preda e per nostri fo brusati un terzo dile lhoro caxe e zonti li inimici ivi sono ale man e fono feriti di lhoro asai et morti zerca 7 e preso uno deli primi lhoro qual lo fece nel dito luogo apichar deli nostri feriti et morti do ita che meseno in teror asai perche ivi niun Sanzaco ha auto animo di farli dano per eser fortisimo et la galia Soracomito S. Sebastian Marcelo era li si opero e subito salto in la galia con gran animo e tuta la zurma e per aqua andono ivi e mese scala in tera e con gran vigoria fe il posibile laudato da tuti si di bon governo et la zurma obedientisima e chi ne avese 50 di tal sorte si poria meter per 100: item ha per li exploratori Ferisbei ha fato rifreschar el comandamento a tuti queli dil paexe menazando venir a dani di Cataro e ha fato comandamento fazino tute nete le strade vien de li e cusi fano e queli di Montenegro ozi dieno chiamar el suo sboro zoe redursi insieme e consultar quelo dieno far lui Proved.r non resta meterli im paura per bon rispeto ha tenuto la dita galia Marcela de li e con pocha zente e spaurosi queli di quel teritorio aricorda si mandi in quel Golfo qualche galia e non dice senza causa: item li danari dil armar la fusta che mancando sarano asediati per li brigantini e gripi di Castelnovo: item ha tenuto la tera a bon merchato el formento el staro l. 50 videlicet venitian carne ec. non valeno danari tien el paexe aperto da mar e da tera come fuse paxe acio li subditi ec. e cruciati dali fanti videlicet da Martinel da Lucha rimasto con 40 li lauda asai non si vol perderli per eser stabeli e mai hano voluto partirsi dila Valusa la zurma e disciolta e le galie parte tirate in tera li coriedi posti nel castelo dila Valona item li fanti dil castelo di Budoa voleno danari li ha mandati con bone parole: item per il Soracomito Marcelo ricevete gropi 4 de paghe ordinarie e biave di Stratioti e zonto D.no Zorzi Bocali e dice a una letera di partirse e partendosi tuti si partiria e la campagna non si pol vardar senza cavali et di-

1500. manda 60 in 70 cavali prima si parti item per uno explorator vien di Zenta dice Ferisbei feva aparechiar alcune artelarie per venir de li e meter alguni bastioni al Streto dile Cadene et ha za fato netar le strade scrivera al Capitano dil Golfo li mandi qualche galia et da lui non manchera proveder.

Dil dito di 17. manda una letera ricevuta da S. Piero di Prioli Governador di Trani per causa dila trata concesa per la Signoria a Catarini e vol si paghi la trata a Cataro e fa debitor eso Proved.

Item li Zudesi menor et el secreto Conseio di Cataro di 14. scriveno alla Signoria nostra in conformita laudano molto S. Zuan Paulo Gradenigo Provd. lhoro e S. Sebastian Marcelo Sopracomito nara l honor auto contra Turchi et nela fin dicono « ad cuius pedes res domos filios uxores templa et vitas nostras humilime » se recomandemo ala Signoria vostra.

— Da Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte e Capit.° di do novembrio come inteso il corer di Turchi su quel di Zara mando do cavalari a Laurana per intender quali e tornati con letere di S. Jac.° Manoleso Castelan qual manda et a bocha ha Turchi eser reduti soto Cluchievach teritorio dil Re di Hungheria stara atento a vardar quel contado et item aricorda el bisogno di polvere e artilarie e monition racomanda quela cita ch e il porto di tuta la Dalmatia e ha un grande e belisimo porto dove staria ogni grande armata e non tropo lontan dil teritorio e un boscho grandisimo per fabrichar ogni gran legno et e dil Re di Hongaria arente la fiumara fa mazenar li molini la Signoria nostra di quel contado item qui e uno lhoro Orator prega sia expedito el Conte Zarcho in queli zorni con la compagnia soa e con el Viceban e altri de Corvatia ha corso in tere dil Turcho heri dintorno e hano fato preda de animali zercha 4000 minuti et 2000 grosi e schiavi 16 e brusato molte vile et volendo eso Conte bolar li cavali a dito Conte Zarco come la Signoria comando non ha voluto per non eser consueto e piu presto vol eser caso e andar con Dio e vol venir in questa tera per proveder a molte cose e lasera homo suficiente al Governo non e posibile dita compagnia se conservi si non hano li danari e orzi al mancho ogni do mexi item di danari di terzi di salarj e utilita non manda per haverli da ali guardiani del castel novo e perho si provedi del sal pochisimo se traze i dacij minuti le spexe acresciute e non si pol etiam scuoder.

— Da Dulzigno di S. Andrea Michiel Proved. dil Albania adi 25 octubrio zercha formenti posti in Antivari per monition dice molte cose voria uno rasonato le intrade dila Signoria a Dulzigno Budoa e Durazo

li Rectori manzano el tuto voria se li mandase un con autorita di Syndico per le manzerie di Rectori e quele comunita lo a richiesto aricorda si dagi tal cargo al Capit.° dil Golfo posi veder ec. item da novo per uno di soto Scutari venuto di Sophia auto come Ibdin castelo dil Ungaro su el Danubio esendo al incontro Achmat Beg con altri Sanzachi fono ale man con Ungari e Turchi sono roti e frachasati e dito Sanzaco ferito de tre lanzate e ch el Sig. andava di longo a Constantinopoli fazendo piu camin in un zorno che altre volte in tre zornate e Ferisbego Sanzaco de Scutari venendo ale so stanzie zonto a Pechio lontan da Scutari tre zornate have comandamento dil Sig. subito andase a Constantinopoli l armata dila Valusa i fusti grosi sono in tera e i menuti in aqua con guardia ec. (III, 776-778.) 1500.

— Da Dulzigno di uno Simon de Sinio di 3 octubrio scrive come S. Piero Nadal Retor de li a tochato di 4000 duchati e tamen fa pagar a queli poveri che non hano da viver et va discurendo. (III, 791.)

Fu posto per li Savj ai ordeni scriver al Capit. del Golfo vadi per l Albania asegurato le cose dila Valusa fazi proclame fazi render ali Rectori ec. formi il proceso et etiam contra di Proved. et mandi ali Avogadori et ave tuto il Conseio. (III, 792.)

— Di Antivari over Dulzigno di S. Andrea Michiel Proved. di Albania di 6 octubrio si scusa zercha li formenti mandati in Antivari e sopra zo scrive in risposta di notra item dice dila Valusa stando el Capit.° dil Golfo li non usira e si Schanderbech fuse li si vederia di brusar quel armata. (III, 794.)

— Dil Conte Bernardin di Frangipani sotoscrita « Segne Vegle Modrusieque Comes » data a Chreglim adi 18 novembrio 1500 et mando uno meso qui si duol di certo dano fato per nostri di Pago a quel castelo dimanda la restituzion et e longa letera avisa in Bosina eser Turchi 4000 per custodia e nela fin dice « Ill. dominium vestrum imortalis Deus in evum sempiternum conservet ac in dies magis ac magis augeat ac amplificet personamque vestre dominationis anos nestoreos felicibus auribus vitalibus vesci anuat ac jubeat ec. ejusdem Ill. D.ny vestri obsequentisimus. »

— Da Vegia di S. Piero Malipiero Conte avisa come havia auto dite lelere da Segna qual mandava ala Signoria nostra. (III, 796.)

Decembre. — Da Dulzigno di S. Piero Nadal Conte e Capit.° di 10 novembrio a hore 10 di note dil recever quel zorno nostra di 17 octubrio qual e sta di gran conforto a queli populi per le potente provision si fano e leta in publico tuti mormorono dicendo semo pasadi de

1500. conforti e mai non ne e sta subvenuto per el viver nostro non podemo plui star a questo modo havemo perso le caxe e posesione per honor dila Signoria e semo per morir da fame ec. e lui per aquietarli tra con sali e danari ha provisto e con bone parole che spera per qualche zorno scorerano conclude non si pensi tenir queli populi ne queli luoghi si non si delibera darli il viver dal canto suo non e per manchar item ozi a hore 4 di note e avisato per meso a posta da una soa spia di Alexio Ferisbei Sanzaco eser zonto sopra Scutari con la soa Corte a modo di ladro non facendosi a Scutari segno alcuno di leticia justa il consueto judicha la spia sij perche a inteso da uno suo amico turcho dito Sanzaco voler zonto sara a Scutari andar in la ixola di Alexio e armar tuti queli navilij e gripi se retroverano nel porto dela Medoa e dentro de Aldrin che sono n.º zercha 20 tra Ragusei Corvati e Alexiani e con quela armata vegnir ala Valusa et ai dani e ruina di luoghi dil Golfo nostro unde eso Proveditor dubitando si era in grandi afani ma zonse la galia Soracomito S. Sebastian Marcelo a hore 6 di note in quele acque qual vegniva di Cataro e andava a Corfu mando barche a lui rechiedendolo quanto havese a caro la gratia dila Signoria nostra venise de li et insieme con il Proved. di Albania era de li ando su dita galia per conferir e consultono le provision e in quela hora si levo dita galia su la qual monto il Proved.r per andar ala Medoa e levar tuti queli gripi e navilij sono de li e nel Aldrin e farli venir li a Dulzigno et di questo si dara noticia al Capit.º dil Golfo ec.

— Da Caurili di Marin di Greci non dice il zorno come li Oratori lhoro non sono ritornati Turchi venuti ale porte dubita asai di perder il locho si non se provedi e mandi Schanderbech qual fara gran fruto et si provedi presto ec. (III, 825-826.)

— Da Zara di S. Piero Sagredo Conte et S. Jac.º da Molin Dotor Capit.º di 17 novembrio come era arivato de li la compagnia di Tomaso Schiavo fo mandato a custodia dil borgo di Laurana e quelo ha lasato per non haver avuto la sua paga li fo promesa e licet siano sta sobvenuti di pan e vino prometendoli presto l arano si sono partiti perho si provedi presto a queli e a Nona de li non pono trar un duchato e dove prima a Nona se reduseva a un trar di bombarda homeni 700 hora per le incursion non si reduria 200 item hano mandato D.no Zuan Tetrico ale parte di sopra da Madona Dorothea e dal Viceban per meter hordine se faza le debite guardie e intendersi con lhoro acio el contado non sia piu da Turchi depredado ma tal provision non si pol far senza spexa item per la penuria dil viver di quela cita hano fato discargar

dil navilio di S. Andrea da Mosto stera 225 formento di raxon dila Signoria nostra e tenirano bon conto dil trato et dispensation. (III, 833-834.) 1500.

— Da Zara di Rectori di 13 novembrio avisa haver fato la descrition dil dano abuto da Turchi mancha anime 2500 et animali n.º 30 milia che e stato la ruina di eso contado item hano mandato a Nona Bontorelo da Basan e Bernardin da Lignago con le sue compagnie e Tomaso Schiavo a Laurana con gran dificulta voleano danari come li fo promesi per il Proved.r a Gradischa e se fin adi 19 del presente non se li provede si partirano: item hano receuto el biscoto e mandato a diti luoghi ma le farine non sono zonte hano provisto a dite compagnie di pan farine et vino tolto sopra la fede lhoro la Chamera de li e anichilata e dai dazieri non si pol trazer nula e di lhor beni si trova danari respeto ali tempi ed e debitrice a Rectori Camerlengi Castelani ec. da duchati 600 in suso perho si provedi e deli 200 duchati mandati il Conte pasato consigno ala Camera per resto l. 129 solum: item dil morbo la cita e risanata voria stera 100 formento per lazareto dove e da 133 amorbati al scoio di lazareto quali si mantien.

— Di Caodistria di S. Piero Querini Podesta et Capit.º di 4 come per uno venuto da Beglai a inteso eser venuto in Bosina cavali 2000 de Turchi per causa dila motion di zente fata per il Re di Hongaria tamen quest altro ano verano a dani nostri per haver bona inteligentia con dito Re item manda una letera abuta di certo Prete li avisa el Re di Romani vol venir a campo a Gradisca et eser in acordo col Turcho et per il dano fato per queli di Puola a Pexin el Capitano a spazato in Lubiana e de li al dito Re avisarlo et concitarlo piu siche eso Prete come servitor avisa. (III, 837.)

— Vene S. Franc.º Venier Conte di Zara et volse referir dil contado dila cita di Zara di Nadino castel Novegradi Laurana con il borgo et Nona et dila Camera di Zara ch e poverisima e comenzo haver dato nel suo tempo homeni 180 a S. Simon Guoro Proved.r dil armada poi al Zeneral Grimani 175. tuti senza ruodolo ec. poi vene la incursion di Scander Basa che la prima volta stete zorni 11 nel conta a dipredar e fe gran dano poi vene una certa malatia e adi 14 septembrio fin questi zorni la peste vi e stata a Zara adeo e ruinata de homeni et al hora si trovo in Zara non vi era 200 homeni da fati al presente dila peste e risanada pur nel scoio ne sono alcuni amorbati ec. quanto ali finitimi prima quel Cosule videlicet Choxule quele havi taja poi li fo da licentia per la Signoria nostra di conzar ec. se l ano fato ami-

1500. cisimo e cusi li Vicebani e madona Dorothea e il Conte Zuane suo fiol di Corbavia quali veneno li a Zara e per la bona compagnia li feno e tuta dila Signoria nostra dil Conte Zarcho nula dise item questa segonda incursion a fato gran dano et Laurana ala forteza e cascha una ala di muro bisogna repararvi e pocha guarda di Nadino Novegradi non fu lasato compir e di Nona per opinion sua voria sminuirla di circuito e ponervi 100 cavali et cusi a Laurana per custodia ec. remetendosi dirlo poi il parer suo e li fo ordinato ponese in scriptis acio l ordine nostro potese proveder. item presento un conto dili duchati..... abuti quelo a fato la Camera e poverisima e presento il conto dila intrada et usida al presente qual e la intrada l. 31810 la spexa 71826 siche e di piu spexa f. 40016 poi mese la intrada dil castel di Zara scodandose l. 13717.s.5 e la spexa l. 14062.s.8. et per el Principe fo laudato dicendo era stato li in tempo di guera peste et carestia: et ne haria un altro mior rezimento. (III, 838.)

— Da Liesna di S. Franc.° da Molin Conte di 7 novembrio zercha haver mandato justa i mandati certo navilio con legnami a Cataro per li bisogni item homeni 15 per zorni 15 al bastion di Narenta per lavorar come li ha scrito il Conte di Spalato avisa la poverta di quela Camera non puol suplir ala spexa e molti nobeli creditori di suo servir e altri dieno haver.

— Di Arbe di S. Alexandro Contarini Conte di 24 novembrio come e stato a parlamento col Conte Anzolo di Frangipani in certo locho et dimandatoli justa li mandati nostri qualche homo per armar le galie e rispose ne daria et che veriano et sopra zio scrive.

— Di Zara di S. Jac.° Molin Doctor Capit.° di 11 novembrio come quela Camera e in grandisima necesita e quel pocho di gioza si poteva trazer S. Franc.° Venier suo colega al suo partir l ha tolta e pagatosi dil salario e altre regalie e lui si trova creditor di l. 1400 e non si pol pagar voria si facese risponder de qui a qualche officio overo scontar nele sue decime.

— Di S. Marco Moro Castelan di Zara di 17 novembrio prima dice per il morbo eser manchato tra li in la cita e di fuora anime zercha 4500 e li danari dila Camera si fa le spexe al presente a persone 150 che e a un scoio perche si provedi la Camera non puol e non provedendo di novo la tera se infetera: item dile incursion n.° tre mancha anime 5000 e piu animali senza n.° e poi in questa ultima incursion anime 2500 et animali 35 milia tra grosi e menudi e li Martolosi circunvicini hano levato li residui quali Murlachi continue danizano e po-

cha provision e sta fata contra di lhoro e a proveder al presente biso- 1500.
gna far come fo fato za ani 18 che fo la guera col Turcho e quel conta non have il decimo dil dano perche si faceva le guardie in 5 luoghi fuora dil contado in le qual si spendeva duchati 400 al ano come apar per li libri item quela Camera e poverisima li dacij hanno deschavedado da 18000 in 14 milia l. e alcuni dacij non sono sta deliberadi per non trovar chi voia e molti daciarij vechi dimandano ristoro e non si pol trazer da lhoro nula e vendendo il suo stabele non si trova chi lo voia comprar e quela camera soleva haver sovenzion da Cherso Arbe e Pago al presente nula hano et gropi 20 al ano di duchati 100 l uno e al presente non si ha abuto 5 item la Camera ha molte spexe piu del usato e Lazareto solo vol di spexa al mexe duchati 60 e bisognava far una paga ali soldati soliti li ch e duchati 700 e non hano potuto trovar duchati 100 perho si provedi e li zentilhomeni e in officio non si pol pagar dil suo servitio. item li balestrieri e provisionati di Castelgrando lauda il Conte novo cercha ali provisionati noviter mandati perho si mandi le paghe. (III, 839-840.)

— Da Rovere di S. Mafio Michiel Pod.a di 11 come el Cardinal Curzenze e li alozato nel Monasterio di S.ta Maria lo ha visitato et presentato licet non habi auto letere dil Capitano di Trento non vol vadi de li via a scrito a Roma e in Alemagna aspetera la risposta si duol asai non poter far ec. item el Vescovo Malombra di Curzola ragionando con eso Pod.a li ha dito quel Cardinal e povero voria qualche ajuto dala Signoria nostra per viver dicendo a Verona erali sta fato le spexe.

— Di Caodistria di S. Piero Querini Pod.a et Capit.° et Zuan Franc.° Marin Camerlengo di ultimo novembrio come ha ricevuto la parte di Pregadi di mandar la decima qui per l arsenal rispondeno ubedira tamen avisa di mexe in mexe non si potra mandar perche tuti li dacj sono afitadi di tre mexi in tre mexi a pagar perho ala fin manderano ma quela Camera e poverisima non suplise in le spexe ordinarie fin pagar li Castelani di Castelnovo San Servolo Mocho e Castel Lion con lhor compagni e il Capit.° di Raspo e altri provisionati e manda il conto del intrada e la spexa et non si potra mandar exploratori ec. e mandando dita decima non potria mandar altro che bezi perche de li altra moneda non si scuode et per il conto l intrada e al ano l. 17647 s. 10 la spexa ordinaria l. 18130 s. 16 siche si ritrova di piu spexa la Camera al ano l. 456 s. 16.

— Dil dito Podesta di 5 dezembrio come per uno mercadante tor-

1500. nato di Bosina ha non eser Turchi e che il Re di Hongaria era reduto a Jayza vol dir a Bazia con cavali 12 milia licet si stima 20 milia e per l Hongaria si dice a conclusa liga con la Signoria nostra e quel Re et eser morto uno Secret.° nostro de li et di tal liga tuto il paexe e contento.

— Dil dito di 9 come ha auto una letera di Damian di Tarsia Castelan a Castelnuovo di 8 qual mandoe come ha dal Conte Michiel di Bendeniza el Re di Hongaria a Bazia haver reduto le sue zente cavali 12 milia e questo perche a fato saper a tuti che compiendo la trieva ha col Turcho questo San Mathio proximo tuti stagino preparati ec. item dila morte di uno Orator dila Signoria nostra richo qual ha lasa al Re di Hongaria rompendo al Turcho duchati 40 milia. item Todeschi in Lubiana si congrega perche il Re di Romani vol far con exercito contra Milan.

— Da Cherso di S. Hieronimo Bembo Conte di 9 zercha certa dechiaration chi dia pagar o la comunita o la Signoria nostra alcuni danari dati a certi homeni mando per bisogno di Zara dicendo de li non e altri danari dila Signoria se non dil Censo et li Judeci pagheriano. (III, 842-843.)

— Vene S. Nicolo Michiel Dotor Chavalier Procurator dicendo za 35 ani si havia fatigato e piu di homo vivo al presente in legation per questa tera e anderia volentiera dove si volese ma e contumaze in Hongaria perho che del 1472 hesendo Conte a Spalato havendo un Tari Peter Baron di Hongaria e Capit.° zeneral dil Re di Hongaria per amicitia con S. Alvixe Lando Conte a Trau depredato Trau Sibinico e Spalato li fo comeso per il Consejo di x dovese farlo amazar con bel modo et cusi posto hordine de abocharsi a Clisa castel suo mia 5 lontan di Spalato eso S. Nicolo Michiel vi ando con do Contestabeli Jani dal Borgo et Zuan Mathio dal Aquila et ivi fo amazato el dito Capit.° con 8 altri presi zercha 15 di queli Signori mandati de qui poi sono liberati siche andando saria di certo amazato per eser ancora di queli in quela corte vivi suplicando di gracia la Signoria volese acetar la soa scusa et mandato fuori tuti quasi voleva l'andase maxime S. Franc.° Foscari Savio a teraferma et leto una parte dil gran Consejo 1479 posta zercha queli refudano non si posi revochar pone pena a chi mete in contrario se non per li Conseieri Cai di 40 e Savj di una man e dil altra et or fo consultato io parli in suo favor non era di mandarlo per il rispeto. (III, 847.)

— Da Rovere di S. Mafio Michiel Pod. di 15 come el Cardinal

Curzenze havia mandato D.no Sebastian Capelan fato Prothonotario a Trento per veder di haver il paso qual li ha scrito aver trovato queli di bon voler inteso la legation sua et che scrivendo un Brieve a quel Episcopo e D.no Paulo Lietestener Capit.° Regio saria admeso et soa Signoria a mandato lo Episcopo di Curzola per mandar al Re acio lo lasi venir e tamen s il scrivese a Bolzan ala Dieta saria admeso ala qual a mandato uno suo explorator qual non e tornato item scrive altre zanze et una poliza di quelo e sta concluso in la Dieta augustense etc. 1500.

— Di Curzola di S. Alvixe Balbi Conte di 12 novembrio come justa i mandati a mandato certi navilij con legnami a Cataro. III, 854.)

— Da Cataro di S. Paulo Gradenigo Retor e Proved. di 5 novembrio come ala venuta di Ferisbei provete ec. item eser zonto de li Sebastian da Veniexia con paghe 115 sguataraia non e trenta boni homeni e sono sta pagati di calze e zuponi e non pono viver fuzeno im Puia lauda Martinel di Lucha Contestabele e li; item ha la parte di casar paexani risponde e solum 4 forestieri siche non sa come far et non potriano altri star con 6 paghe al ano: item di duchati 80 havia dile trate ha armato la fusta ha ricevuto solum taole n.° 1100 e travexeli 24 item per do soi exploratori ha Ferisbei eser venuto a Resiza et Piperi e havia fato netar le strade et facea adunation di zente a pie et a cavalo e preparato zopoli per pasar il fiume e li cariazi venuti a Podgoriza per venir verso Cataro ma sopravene uno corier dil S. Turcho a farli comandamento ritornase perche il Re di Hongaria havia preso do soe tere et cusi e tornato via item aricordasi el Capit.° Zeneral mandase li in Golfo 12 galie vederia di tuor Castelnovo.

— Da Cataro sotoscrita « Judices minus et secretum consilium comunitatis Catari » di 25 novembrio laudano il suo Proved.r prega la Signoria li provedi et non li abandonino et item il populo scrise una altra letera sotoscrita « Procuratores eum deputatis universitatis populi Catari » scriveno zercha il Jubileo richiesto a Roma et haveano dilibera li danari si trazevano andase in rescuoder li presoni perho pregava ec. (III, 854-855.)

— Da Durazo di S. Vido Diedo Baylo et Capit.° di 29 novembrio chome e zercha uno mese che paso da Valona uno Turcho con uno suo fradelo puto el qual Turcho fo za Ambasador ala Signoria nostra e sa bon italian el qual fo fio de uno Zorzi Hoti et e andato a Napoli per andar in Franza dal Re con protestation non debi molestar Re Federico nel suo Stato altramente lui andera a expugnar Rodi perche il Re di Franza tien Rodi sia suo e lui S.r tien che il reame di Napoli sia suo

1500. et item adi 7 over 8 di questo usite fuora dila Valusa de note tra fuste e galie n.° 10 e andono ala Valona et non era dentro piu di 20 in 25 homeni per legno parte vogava et parte remurchiava con li copani e parte postizava con le lanze il Capit.° dil Golfo non sa dove era ma dice hano apariato altri 12 fusti per mandarli con el primo tempo ala Valona siche tuti queli paexi trema da paura perche armando quele galie e fuste ala Valona potra far gran dani de li via ec. item ha un pocho di sal da Corfu li in la tera et nula pol vender perche el Rezimento di Corfu a dato licentia e fa patente a queli cargano e vien in Golfo contra le parte e disfano quele Camere nostre. (III, 862.)

— Vene il Conte Zarcho Vayvoda stipendiato nostro venuto da Sibinico con letere dil Conte di Sibinico et di quel di Trau in laude sua pregando sia expedito presto or il Principe li fe bona ciera e comeso ali Savij a tera ferma e ordeni lo expedisa. (III, 869.)

— Da Zara di S. Piero Sagredo Conte et Jac.° da Molin Dotor Capit.° di 23 novembrio come adi 16 dicto 400 cavali de Turchi haveano corso sul conta di Sibinico e preso 40 anime et 2000 animali e il zorno drio li cavali di Stratioti e homeni dil conta usiti fono asaltati da Turchi posti in aguaito e preso Stratioti 4 e Alvixe Tavelich con alcuni pedoni Sibinzani item esi Rectori laudano molto S. Jac.° Manoleso qual hesendo venuto il suo cambio era rimasto Proveditor di Stratioti a lhoro preghiere et non havendo alcun salario limitado aricordano se li provedi acio rimangi. (III, 871.)

— Di Cataro dil Proved. di 16 novembrio come a riceuto nostre di 28 septembrio con la scription di Sebastian da Veniexia ch e sta mala compagnia e venuti senza un soldo e si presto non vera danari si partirano item per la letera di 17 octubrio zercha confortar quelo populo e le provision si fara a leto la letera et item a receuto monition legnami e feramenta e duchati 200 per la fusta in la qual a speso duchati 360 fin qui e sta servito di danari et za mesi 5 $^1/_2$ la tien armata da novo Ferisbei e a Scutari con cavali 50 e fato crida chi si vol far Turcho li vol dar arme e cavali e farli cortegiani per eserli manchato in Levante gran numero deli soi Turchi: item per causa S. Ant.° Condulmer lo molesta di certe scriture refuda et prega sia fato in locho suo manda la poliza dile monition recevute et per uno prexon fuzito dali confini di Savoja qual mancha zorni 20 de li ha inteso si dice il Re di Hongaria haver roto al Turcho e toltoli tre grandi borghi et asa paexe e fato gran crudelta e andava li corieri dil Sig. Turcho facendo comandamento a queli Timarati zoe provisionati si metino in hordine per andar ala volta

di Hongaria e si dice lo exercito dil Re eser a una tera chiamato Smedro dil Turcho ch e fortisima item el Carabodan Sig. di Moldavia Vlacho era a quela impresa con do Sanzachi e ha morti li diti do Sanzachi e il forzo dile gente e apena il fiol dil S.r scampo item in Alexio e altri lochi de Turchi vien condoti asa gripi corvati con sal e li vendeno con dano dile Camare de li nostre item aricorda si mandi li in Golfo qualche galia. 1500.

— Da Sibinico di S. Vitor Bragadin Conte et Capit.° di 5 dil istante aricorda si provedi al pagamento dile guardie di Castelnovo per non eser posibile satisfarli da quela Camara e li sara forza abandonar la forteza si scusa a Dio e ala Signoria nostra item ha leto a queli citadini la nostra di 27 octubrio dile grandisime provision si fa tuti ne hano auto consolation e prima stevano mal contenti: item intende per molte vie grande hoste de Turchi prepararsi a pie et a cavalo per vegnir a dani in Dalmatia fara provision et suplicha sia expedito presto el Conte Zarcho de qui et etiam l Orator dila comunità. (III, 892-893.)

— De Antivari di S. Piero Tiepolo Pod. di 13 novembrio come Ferisbei Sanzaco con la Corte di cavali 40 adi 8 era zonto a Scutari e dila proclama fata chi se voleva far Turchi li daria arme cavali provision et e questo per eserli mancato molti di soi cortesani: item che Marcoychij e certi Martolosi dil Sanzaco minazava dar il guasto a Antivari et inteso questo per spie di Marchoy perche quel zorno a hore di note 10 havendo inteso li diti eser ascosti apreso la fontana dila tera in costa dila montagna con ordine di corer la pianura e quando nostri andase a recuperarla questi tal ascosti coreseno ala fontana a dipredar le done et puti di Antivari per far uno presente al Sanzaco et a hore 12 eso Pod. fe usir fuori dila tera 10 zoveni lizieri capo il suo Canzelier e uno Nicolo Marcolin e al far dil zorno tolseno li pasi circondando li Martolosi ascosti et hesendo poi zorno deteno dentro e fono ale man lhoro cridando Turchi e nostri Marcho ne amazono 7.4 teste poste sopra le lanze et cusi amazono il resto cercha 17 che erano caladi ala basa e uno scapolo qual fo ferido di tosego et preseno uno Stephano Rusco dil conta di Dulzigno rebelo nostro qual zorni 20 avanti rebelo e fatosi capo di Martolosi per eser valente homo or fo menato ligato sopra la piaza di Antivari e tuti cridando questo e il ribelo dila nostra Ill.ma Signoria et in quel instante lo tajono a pezi dicendo cusi faremo de simel rebeli item ricomanda esi Antivaresi quali si doleno dili 500 stera di formento li sono donati et poi revochato e non sano la causa pregano la Signoria almeno voglj sia conduto de li et

1500. venduto per conto nostro et ricomanda Marco da Vale Contestabele de li qual merita laude.

— Di S. Piero Bembo Castelan di Antivari date adi 24 octubrio avisa quel Podesta haver afidado li dacij del vin et oio con questo che il terzo avanti trato aveseno a desborsar e contra la parte a meso le man sul terzo e si vol pagar dil suo salario unde per questo la cita patise non pol eser pagati chi si opera a sovegnir li provisionadi e bombardieri sono de li a custodia: item fo conduto certo sal da Corfu per conto dila Signoria nostra mandato a tuor per il Proved.r di Albania per i bisogni di questa Camera e parte e sta da ali compagni dil castelo e parti ali stipendiarj de li a conto de soi salarj et per il Pod.a e sta devedato il vender tal sal dila Signoria nostra e in la Camera non si vendi per aver fato lui condur sali per suo conto fazandose marchadante et vendendolo a suo modo contra li ordeni ec. siche si provedi. (III, 895-896.)

2.

Postanak c. kr. vojničke Granice.

Od

Luke Ilića Oriovčanina.

Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo.
Virg. Eclog. IV.

Svaka je država, kako sada, tako još mnogo više u stara vremena, za moći živiti mirno od vanjskih, osobito surovih susjedah, svoje granice manje ili više oboružati morala. Uslied toga toli potrebitoga načela, uveo je već „Numa Pompilio“ pogranične bogove (terminorum Deos), koji su kod starih Rimljanah u velikom poštenju stajali. Njegovi nasljednici, rimski carevi, išli su još dalje, uzdržavajući neprestano u znamenitijih pograničnih mjestih vojničke posade (vigilantia castra iliti mansiones militares) kojih poglavita zadaća biaše, sva izvanjska nepriateljska nasrtavanja krepko odbijati. Kasnije, u devetom i desetom vieku, uvedeni su na njemačkoj granici stalni vojni odbori za istu svrhu, bez da su ipak Njemci postojane straže uzdržavali. Njeki trazi toga zavoda nahode se u sadašnjoj vojnoj granici, koja svoj prvi i pravi početak, zatim kasniji razvitak i postojano blagostanje, kako ćemo niže viditi, jedino habsburgsko-lotharinskoj kući zahvaliti ima; odlikujući se od sviuh do sada obstojećih medjašnih vojničkih posadah, koje su razne vlade uvele, i još dan danas uvadjaju, kroz svoje ustrojenje i vojničko odhranjenje.

Nu, budući da je c. kr. vojna granica imenito proti turskomu svirjepstvu podignuta, zato je potrebno najprije viditi, što su ugarski vladari, kojim njeki, prem zlo, početak vojne granice pripisuju, u toj struci ustanovili, i kakovimi su sredstvi u branjenju Granice proti Osmanlijam služili se.

Mnogo prije turskoga dolazka u Europu, biaše prvi Bela IV. (1235 + 1270) koj je na skrajnih granicah obitavajućim vlastelinom, po mongolskom godine 1242 nesretnom požaru, zapovjedio bio, da podižu kule i gradove na medjah domovine, s obećanjem, da će ih u vrieme izvanjskoga napadanja državnim vojničtvom (Spiculatores) oboružavati, bez da je taj zakon ikad u život stupio. Progračni dakle vlastelini, sami sebi ostavljeni, biahu prinuždeni u vrieme poremetjenoga mira, nepriateljske napade sami odbijati. Nu ovi morali su po suzbitoj ili udaljenoj opasnosti, radi velikih troškovah, svoje podanike, kojim su imanje proti svakoj sili branili, kući odpustjati, nebojeći se, da će od susjednih Bošnjakah ili Srbah, na razbojnički način, u vrieme mira živeći bratinski, uznemirivani biti.

Na spomenuti način branjene su sve medje domovine ugarske do Karola I. (1311 + 1342), koj zarativši se sa bosansko-srbskimi vla dari [1]), ponovi zapovjed Bele IV., glede obrambe granice, bez da je ipak medjašnim vlastelinom u pomoć priskočio.

Njegov nasljednik Ludovik I. (1342 + 1382) brinuo se istinabog za obrambu granice podosta, bez da joj je ipak znatnu pomoć donio [2]) bivši mnogo sa unutarnjimi i izvanjskimi poslovi obtršen. — A kralj Sigismundo (1387 + 1437), koj je nesamo s domaćimi buntovnici, nego i s raznimi drugimi nepriatelji ratove vodio, nije bio u stanju hrvatsko-slavonsku granicu svakiput proti nasilju braniti, premda je god. 1388 bosanskoga kralja Tvrdka, g. 1389 srbskoga despota Stjepana, koga njeki otčinim imenom „Lazarom" nazivaju; zatim [3]) god. 1398 bosanskoga vojevodu Ivana Hrvoju, koj je neprestano ove strane uznemirivao, oružjem nadvladao.

Budući pako da su u isto doba Turci sve drzovitiji, a nuz njih nesložni Srblji i Bošnjaci na granicah nesnosniji bivali, biaše Sigismundo prisiljen, senjsku kapetaniju, koju je kralj Ludovik I. okolo god.

---

[1]) Godine 1319 predobi kralj Karol I. oružjem tako zvanu kralja Stjepana zemlju, t. j. poludnevni dio Sriema, Beograd i Mačvanski Banat, od Milutina Uroša.

[2]) Godine 1359 vojevà Ludovik proti caru Urošu, podjarmivši kneza Lazara.

[3]) Godine 1395 pobi Sigismundo Turke kod Nikopolja, a sljedeće godine bi on od njih pobijen.

1370 podigo[4]), celjskim grofovom tom molbom izručiti, da ju s njemačkim vojničtvom na vlastite troškove proti turskomu nasilju oboružaju. Nu celjski grofovi obratili su kasnije na zlu svrhu ovu kapetaniju, nahrupivši god. 1445 u Hrvatsku, odkuda ih Sibinjanin Janko (Hunjadi) protjera.

Medjutim, bivši Sigismundo često puta pobijen, došo je na tu misao, da vojničtvo bolje uredi, predloživši budimskomu saboru god. 1435 način, kojim bi se pogranično vojničtvo, na koje su od trideset i šest godinah dohodci zagrebačke biskupije potrošeni, zajedno s državnim vojinstvom ustrojiti, umnožati i u dobar red privesti moglo. Nu ovaj predlog nehtijahu podupirati striliši i redovi. Odtuda sliedi, da Sigismundo nije početnik i utemeljitelj sadašnje granice, kako Krčelić [5]) tvrdi, jer njegove želje nisu svrsi privedene, što više, njegov nasljednik kralj Alberto (1437 + 1439) biaše prisiljen u peštanskom saboru god. 1439 obećati, da ništa za obrambu granicah, bez dozvoljenja velikašah, preduzimati neće.[6]) Nu kada Muhamed Carigrad [7]), a za tim okolo ležeće države, malo po malo predobi, te ugarskim se granicam drzovito približati poče, biaše u budimskom saboru god. 1454 obći ustanak (Insurectio) odlučen, s naredbom, da se od Sigismunda njekoč predloženi regest odmah podigne, bez da je ipak uveden. Što dovoljno bježanje kralja Ladislava (1453 + 1456) i većega diela velikašah potvrdjuje, čim se je Turčin na granicah kraljestva pokazao, komu je Sibinjanin Janko sa manjim ali izabranim brojem domorodnih vitezovah na susret izašo, i kraljestvo od očevidnoga poraza oslobodio.[8])

Ladislavov nasljednik Matija Korvin (1458 + 1490) biaše prvi, koj je postojano vojničtvo na državne troškove u Ugarskoj uveo, po-

---

[4]) Vidi: Fesler die Geschichte der Ungarn B. 3., str. 777. Ludovik utemeljio je u Senju kapetaniju, stranom što su se Senjani na grobničkom polju pod Belom IV odlikovali, a stranom da trgovinu podigne, a ne kako njeki hoće radi granične obrambe. (?)

[5]) Vidi „Notitiae Praeliminares" str. 263.

[6]) Turci, sa pobjedom kod Varne god. 1444 obodreni, navališe hametom u Slavoniju i Sriem, odkuda ih je Sibinjanin Janko protjerao.

[7]) Godine 1453 predobi Sultan Muhamed II. Stambul jurišem, a car Konstantin XI. poginu.

[8]) Vidi Fesler B. 4., str. 912 do 932.

kazavši u raznih ratovih [9]), da se samo urednim i uvježbanim vojničtvom nepriatelj s uspjehom suzbiti i predobiti može. Nu da i za njegove vlade, na granicah postojanih stražah nebiaše, pokazuju osim manjih, skoro svakdanjih uznemirivanjah, dovoljno dva Ali-Begova napada na Sriem, i paše smederevačkoga na Banat.

Od Matije podignuto vojničtvo, medju kojim se osobito tako zvana crna regimenta odlikovala, vježbalo se u vrieme mira, držeći u gradovih posadu, neprestano u oružju, pod upravom vlastitih poglavarah; te tako biaše ovo vojničtvo više početak sadašnje uredne pjehote, nego li graničarskih obstojećih četah. Nu pod Matijinim nasljednikom Wladislavom II. (1490 + 1516) umaljavalo se ovo uredno vojničtvo, na toliko, da su medjašni vlastelini tim pozornije bditi morali, čim je više padala moć i sila ugarska, a turskih sultanah rasla [10]). Da je tomu zbilja tako bilo, potvrdjuje kralja Wladislava II. povelja, s kojom podjeljujući slavonskomu kraljestvu grb, ovako veli:

„Wladislav, Božjom milostju kralj Ugarski, Češki, Dalmatinski, Hrvatski, Slavonski, Bosanski itd. . . . Kraljestvo ovo (Slavonija) medju dvimi riekami, to jest: Savom i Dravom ležeće, drži i brani suproti Turkom, vjekovitim nepriateljom i dušmanom kraljestva, najbliža mjesta, vodeći vjekovite bojeve, i braneći se tako, da nepriatelj želeći prekoračiti granice, svaki put natrag sa štetom susbijen biva. Poradi čega mi ovo kraljestvo punim pravom jakim štitom ili dapače zidom ugarskoga kraljestva imenovati možemo. Da indi ovo isto kraljestvo Slavonija, i pučanstvo naših vjernih u istom živuće, našu kraljevsku darežljivost upoznade, odlučilismo ovaj grb (na trouglastom štitu dvie spomenute rieke poprieko izrisane, medju njimi na podpuno crvenom polju [11]) gore spomenutu kunu, njihov starinski grb, s naravnimi bojami dati. Druga dva polja, zauzimajuća gornju i dolnju stranu imadu biti modre boje.

---

[9]) Osim inih mnogih ratovah vojevà Matija proti Turčinu god. 1462 i 1463, kad je Ali-Beg opetovano u Slavoniju i Sriem provalio. — God. 1463 osvoji Jajce; god. 1475 Šabac, a god. 1464 vojevà u Bosni; dočim je knez Branković (magjarski Kiniži) Turke kod Smedereva pobio.

[10]) Turci su pod Wladislavom god. 1491 i 1493 u Hrvatsku i Krajnsku prodrli, god. 1500 doprieše do Gorice. Iste godine pobi ih Ivan Korvin kod Jajca. — God. 1502 opustiše cielu Slavoniju, a god. 1512 biahu kod Une pobijeni.

[11]) U novije vrieme grieše mnogi, risajući srednje polje zelenom bojom.

Na gornjem polju zbog neprekidljivih i neutrudljivih bojevah, koje s Turčinom imadu, stavljamo zviezdu Davora (Mars), osim toga stavljamo na štit kacigu s naravnom i vlastitom bojom, a na nju vitežko perje da trepti kano po vjetru) koj grb podjeljujemo po zrelom razmatranju i sa dozvolom Biskupah i Baronah naših slavonskomu kraljestvu i ukupnomu plemstvu. Dano u Budimu na začetje B. D. Marije 1496." [12])

Iz navedene povelje vidi se, da su se medjašni stanovnici ponajviše sami proti turskim napadom, bez svake ine ili državne pomoći branili, a znamo da su Turci veoma često napadali, osobito po smrti Matije Korvina, kad su u malih ćoporih, poput razbojnikah i hajdukah robili sela i varoši. Da je u ono doba budi kakov postojani kordon na granici bio, toga sigurno činiti nebi bili mogli. Osim toga pokazuju dovoljno državne vojske, koje su, kako napomenusmo, proti Turkom na granici stavljane, da medje s nikakovim postojanim kordunom oboružane nebiahu, te tako nije tada već mogao početak biti našoj današnjoj vojnoj granici.

U ovo vrieme osobne obrambe pada slaba vlada Ludovika II. (1516 + 1526) koj, mlad godinami, ali star i slab duhom i tjelom, nebiaše kadar, nesložne i za blagom i dostojanstvi težeće ugarske velikaše ukrotiti, ili jih na jedinstvo i odvažnost sklonuti, i na to natjerati, da sjedinjenimi silami rastući turski polumjesec sataru, ili ga barem od domovine odbiju. Na suprot, Turčin, komu je opasni striliš Ugarske dobro poznat bio, obodren nehajstvom velikašah, stane sad svake obrambe lišene medje naše domovine prelaziti, te u unutarnjem harati i paliti, bez da mu je slabi i osamljeni kralj, radi izpražnjene peneznice na suprot stati mogao. Na taj način pade god. 1521 Šabac i Beograd Osmanlijam u ruke, što nemoćnoga kralja prisili, s privoljenjem velikašah, na budimskom saboru god. 1522 obrambu hrvatske granice svojemu zetu nadvojvodi Ferdinandu [13]) izručiti. Ovaj je ponudu tim lašnje i pripravnije primio [14]), čim je viša i za njegove države, po imenu za Istru, Štajersku i Kranjsku, opasnost prietila; oboružavši odmah s njemačkim vojničtvom na vlastite troškove gradove Klis,

---

[12]) Vidi Krčelić str. 301.

[13]) Kralj Ludovik II. imao je za suprugu Mariju sestru nadvojvode Ferdinanda, a ovaj opet Anu sestru Ludovikovu.

[14]) Vidi Istvanfi lib. 7. str. 63.

Krupu, Senj, Bihač i druge na hrvatskoj medji ležeće gradove. Na taj način biaše Hrvatska proti Turčinu ponješto osjegurana, a Dalmaciju uze papa pod svoju obrambu, dočim je današnja Slavonija, svake pomoći lišena, surovosti turskoj i na dalje izvrgnuta ostala, te po mohačkoj bitki [15]) malo po malo pod turski nesnosni jaram pala.

Iz toga vidi se dakle, da ugarski vladari, premda su mnoge, tako rekuć neprekidljive, bojeve s Turci vodili, ipak nisu današnjoj vojnoj granici početak dali, jer nigdje na granicah postojanoga korduna neuzdržavahu, kao što ga je prvi i pravi njezin početnik nadvojvoda Ferdinando uzdržavao. Pa sve ako kadikad u medjašnih gradovih vojne posade biahu, to su ipak od graničarskoga vojničtva, koje za posjedujuće zemljište vojuje, kako ćemo viditi, čisto različne bile. Nu tko bi u prvašnje vrieme pojedine vlasteline na to i skloniti bio mogao, da podajnikom posjedujuća zemljišta poklone i da jih od svake daće i desetine rieše, samo za to, da izključivo granice obće domovine brane? Doista nitko, jer se nemogahu nadati vlastelini, da će na drugomu mjestu naknadjeni biti, dakle se od njih to tražiti ni moglo nije. Od kud naravno sliedi, da vojna granica do Ludovika II. pod ugarskimi kraljevi obstojala nije.

Nadvojvoda Ferdinando, kao prvi početnik vojne granice, koj gore spomenute gradove dobro oboružà, uvidivši do skora, da nije Turčinu posve put u Hrvatsku prepriečen, upotrebi zgodnu priliku, te naseli većinom bosanske i tursko-hrvatske Uskoke po granici, podjelivši im zemljišta bezplatno, pod jedinim uvjetom, da kao vojaci vlastitu domovinu od turskih napadah brane, a kao poljodjelci, za sebe dobivene zemlje obradjuju. Na taj dakle način postavljen je temelj hrvatskoj vojnoj granici od Ferdinanda, već kao kralja ugarskoga. Spomenuti Uskoci, razdieljeni su kasnije u haramije ili satnije (Compagnie) postavši toliko opasni s vremenom Turkom, da je Soliman I. prinudjen bio, osobitu točku u pogodbe primirja god. 1545 poradi njih uvrstiti, a Selim II. iskao je dapače god. 1576 njihovo konačno izkorenjenje.

Medjutim biaše odabran već mnogo prije nadvojvoda Ferdinando u Listopadu god. 1526 za českoga, a malo kasnije za ugarskoga

---

[15]) Dne 29. kolovoza 1526 pobi Soliman II. kod Mohača hametom ugarsku vojsku. Ludovik II. traživši u bjegu spasenje, uduši se u čeljskoj kaljužini.

kralja [16]), te je kao takav, sa njemačkim vojničtvom, koje se toli hrabro proti Zapoljevim četam u ovih krajevih borilo, Varašdin, Koprivnicu, Križ, Ivanić i druge gradove, proti preko-dravskim harajućim Turkom oboružao. Zajedno je pozvao Uskoke na pomoć njemačkomu vojničtvu, koje nebiaše kadro samo granicu braniti, te jih odriešio god. 1564, poput karlovačkih graničarah, osobitom poveljom svake daće, pod tim jedinim uvjetom, da se svi za oružje prikladni vojničtvu t. j. obrambi domovine posvete. Na taj način podigo je slovensku granicu, koju malo kasnije varašdinskom nazvaše, kao što je hrvatska sa podignutjem Karlovca god. 1579 karlovačkom naimenovana [17]).

Medjutim umaljene su njemačke na granicah bdeće čete s vremenom radi mnogih ratovah i oskudice novca, na toliko; da je kralj Ferdinando prinudjen bio domaće granično stanovničtvo kao i Uskoke, svake daće lišiti, da se tim lašnje obrambi domovine posvete, podignuvši istom prilikom platjene i neplatjene Haramije. Njemačkim četam pripadahu ponajviše Njemci, zatim Uskoci, koji zemlje dobili nisu; a domaćemu vojničtvu svi oni, koji su zemljišta posjedovali. Platja naimljenih haramijah sastajala je u gotovom novcu, suknu, ili drugih za živež potriebitih stvarih. Upravitelj karlovačke granice stanovao je u Karlovcu, a varašdinske u Varašdinu, zato, da oba Štajerskoj bliže budu,

16) Uslied novogradskoga (Neustädter) dne 19. srpnja 1463 medju kraljem Matijem i cesarom Friderikom učinjenoga ugovora; zatim uslied požunskoga dne 1. studena 1491 medju kraljem Wladíslavom i cesarom Maksimilianom preduzetoga izjednačenja, zadobiše habsburgski Ercezi pravo na ugarski prestol. Po smrti Ludovika II., koj je bez odvetka umro, pade kruna na njegovu sestru Anu, suprugu Ferdinandovu, koj je uslied spomenutoga prava, dne 5, studena 1525 na požunskom saboru za ugarskoga kralja odabran. Isti je dan erdeljski vojvoda Ivan Zapolja sa svojom strankom u Bjeloj stolici drugi sabor otvorio, i poslie kako bi 10. studena mrtvo kraljevo tjelo sahranio, dade se sljedeći dan za protu-kralja odabrati, što je povod mnogomu nevinomu gradjanskomu krvi prolitju dalo, a Turkom podjarmljenje ugarske olakšalo.

17) Gledaj: kod Hietzingera Statist. der Militärgrenze, Th. 1., Seite 19. Memoire über die Militärgrenze von 1805 Msc. — Iz naputka danoga dne 5. kolovoza 1563 naimenovanim komisarom Jakobu Lambergu, Ernestu Burstallu i Franji Pappendorfu, što su imali granice razviditi, doznajemo: da su na hrvatsku granicu sljedeća mjesta spadala, kao; S. Wid na Rieci (Fiume), Senj, Otočac, Brinje, Brlog, Drežnik, Cetin, Sluin, Ogulin, Modruš, Glina, Hrastovica, Sisak itd., dakle i predjel medju Kupom i Unom; a na varašdinsku: Gjurgjevac, Križ, Crkveno, Ivanić, Zagreb i Koprivnica.

dočim su njimi podvrženi kapetani haramijah u inih, većoj pogibelj izvrgnutih mjestih obitavali, sačinjavajući pojedine kapitanluke, od kojih su u novije vrieme satnije i satnička mjesta postala. Na spomenuti dakle način biahu graničari već s prvim postankom vlastnici posjedujućega zemljišta, radi kojega su na mjesto daće vojevali, bivši u svemu podčinjeni svojim kapetanom.

Kralj Ferdinando I. držao je, radi velike oskudice novca, već godine 1542 sastanak s cesarom Karlom V u Pragu, u kom biaše zaključeno: da se ciela novoustrojena granica njemačkomu carstvu priklopiti ima, koje ju novcem i vojničtvom podpomagati obećalo, bez da je ipak to priklopljenje za Ferdinandova života svrsi privedeno. Istom po njegovoj smrti († dne 25. srpnja 1564), podje to njegovomu sinu nadvojvodi Karlu za rukom, koj je god. 1575 s privoljenjem cesara Rudolfa II. vrhovni upravitelj ciele granice, s naslovom: „Štajerske i sve cesarske vojske u Hrvatskoj i Slavonskoj granici vjekoviti vrhovni kapetan" postao. Njemu su ugarski stališi god. 1578, s petnaestim saborskim članком, granicu, kao od njemačkoga carstva odvisni vjekoviti generalat, nasliedstveno izručili, tom molbom, da sa Banom hrvatsko-slavonskim radi obćega blagostanja uviek u porazumljenju ostane.

Medjutim je već prije cesar i kralj Rudolfo od njemačkih stališah podjelene mu znatne novčane pomoći za uzdržanje granice, naime 140,000 fr. poklonio, a unutarnji-austrianski stališi odrediše god. 1570 u Ljubljani sakupljeni, u istu svrhu svake godine 750,000 forintah davati nadvojvodi Karlu i njegovim nasljednikom. Nu kada ni ovi, ni mnogi drugi prinesci nezadovoljiše, biaše god. 1578 od triuh unutarno-austrianskih državah, i poknežene goričke grofije, sa tako zvanom brukskom knjižicom (Brukner Libell.), još 548,205 forintah za uzdržanje svake godine odredjeno, i savjestno davano. Zajedno je u Gradcu dvorno bojno vieće za granicu ustrojeno, koje istom god. 1742 s dvorno bojnim viećem u Beču sjediniše. Osim spomenutih prinesakah stavljala je Hrvatska, polag svoje mogućnosti, nesamo vojnike, popravljajući gradove i kule o svom trošku, nego je i velike svote novacah za ovaj zavod žrtvovala.

Nu polag svega spomenutoga pomaganja umanjivalo se dan na dan pučanstvo u granici, poradi dugotrajućih ratovah i neprikidljivih turskih napadanjah, te su s toga mnoga sela posve zapustjena ostala, čega radi pozvà nadvojvoda Karol god. 1580 mnoge dalmatirsko-

hrvatske obitelji u granicu [18]). — Njegov sin i nasljednik nadvojvoda Ferdinando — poslie cesar i kralj — sljedeći otčin primjer, dozvoli god. 1597 mnogim stanovnikom iz male Vlaške [19]), kojim biaše nesnosan turski jaram u Slavoniji, da se medju Kupom i Unom s obvezanjem branjenja granice, nasele; podignuvši tako zvanu petrinjsku granicu, koju je cesar Rudolfo II. od svakog danka, kao i prve dvie, riešio, priklopivši ju varaždinskoj granici. Nu malo zatim pade petrinjska granica Turkom u ruke, koji su istom god. 1689 iz nje iztjerani. Hrvatski Stališi ponoviše odmah u prvašnja vremena ustrojeni kordun, podignuvši u Kostajnici, Glini, Dubici, Jasenovcu, i Zrinju na Uni kapetanije haramijah, što su Turkom povratak u domovinu priečile. Isti Stališi proglasiše ujedno god. 1696 hrvatskoga Bana upraviteljem spomenute granice, komu je god. 1704 dvorno bojno vieće medju Kupom i Unom vrhovno kapetanstvo podjelilo. Na taj način obstojahu po ugovorenom god. 1699 karlovačkom miru, tri graničarska generalata, medju jadranskim morem, Dravom, Savom i Unom, i to: karlovački i varaždinski, koji su u Gradcu od prvih vremenah svoje dvorno bojno vieće imali, zatim banovački, koj je pod upravom Bana od bečkoga dvornoga bojnoga vieća zavisio [20]).

Iz gore navedenih vidi se dakle, da je kralj Ferdinando I. pravi i prvi utemeljitelj i poćetnik vojne granice, te da samo njemu i njegovim nasljednikom granica svoj početak, blagostanje i kasniji razvitak zahvaliti ima, kako to i Fesler [21]) dovoljno svedoči, dočim veli; da graničarski zavod, poput živoga zida, proti Osmanliam podignuše kraljevi iz habsburgskoga doma, ustrojivši ga tako, da je Turčinu neprolazljiv postao. Isti zavod kanili su ugarski Stališi najprije pod kraljem Karolom III. (1711 ✝ 1740), a zatim pod Mariom Theresiom (1740 ✝ 1780) ukinuti, predloživši, da se na granicu generalati iz Košice (Kaschau), Gjura i Komaroma prenesu, a ustrojena granica da se poremeti i opet provincialu priklopi, što dakako dozvoljeno [22]) bilo nije.

---

[18]) Hietzinger Th. 1. str. 23. Koj veli: da su spomenute obitelji pod uvjetom njeke godišnje daće pozvane. To nestoji, jer se sigurno ovi naseljenici na daću nisu obvezali, budući su radi davanja daće izselili se.

[19]) Du Fresne C. 1. str. 142. Zatim Taube B. 3. str. 25, koji dio Gradiške regimente i stranu Požežke gradomedje malom Vlaškom nazivaju.

[20]) Hietzinger Th. 1. str. 27.

[21]) Band 10. str. 469.

[22]) Caroli Decret 1. art. 22 et 42. — M. Theresiae Decret. I. art. 49.

Dočim je dakle sudjelovanjem habsburgskih nadvojvodah na spomenuti način vojna granica u Hrvatskoj postojala; dotle je ciela današnja Slavonija i veća strana Ugarske pod težkim turskim jarmom stenjala, prem da je mnogi junak glavu podigo bio, da se od barbarskoga robstva oslobodi. Griehe otacah moradoše djeca oplakivati. Oholi i grabežljivi ugarski velikaši, nehtjevši zakonitoga kralja Ferdinanda spoznati, podlagahu se stranom Turkom, a stranom plaćahu svoju drzovitost smrtju, okovavši vlastitu domovinu s okrutnimi lanci robstva, koje istom poslie 150 godišnjega, dapače i duljega sužanjstva, Leeopoldu I. (1657 + 1705) za rukom podje razkinuti, pobivši on sa svojim pobjediteljnim oružjem u više krvnih bojevih [23]), imenito pako na onom istom skoro mjestu kod Mohača, gdje su prije 161 godine Ugri od njih pobijeni, dne 12. kolovoza 1687 Turke, koji su se preko Save u Bosnu i Srbiju povukli.

Austrianska vlada, uvjerivši se dovoljno kroz dviestogodišnje izkustvo o potreboći i koristi graničarskoga zavoda u Hrvatskoj, odredi odmah kako iz Slavonije godine 1691 iztjera Turčina, [24]) poput hrvatske granice podići niz Savu u Slavoniji, zatim kraj Tise i Maruša u Bačkoj, sličan kordun, tim nalogom, da se suvišne nuz Savu ležeće kule i tvrdjave odmah poruše, stranom s toga što ih vlada radi nedostadka vojničtva uzdržavati nije mogla, a stranom jer su se u istih pustaije uzdržavali. Ovim postupkom preprečeno je zajedno nepriatelju svako stalno i postojano držanje, u ovih stranah [25]). U isto vrie

---

[23]) Znatniji Turski porazi jesu sljedeći, i to: kod bečkoga obsjednutja, koje je od 16. srpnja do 12. rujna 1683 trajalo, biahu prvi put hametom pobijeni, gdje jih s pomoću Poljakah do 70,000 pade. Odmah za tim združiše se Karol Lotharingski, poljski kralj Sobjeski i Stahrenberg, i potukoše 9. listopada Turke kod Parkanja. — Sljedeće godine, dne 15. lipnja otme Karol Lotharingski Višegrad, pobije ih dne 27. istoga mjeseca kod Waca, zatim dne 10. srpnja kod S. Andrije, a dne 22. kod Hanzabega, — Dok se je poslie Lotharingski u Ugarskoj s Turci naganjao, oteo je Jakob Leslie dne 14. kolovoza 1685 Osjek, popalivši skoro cieli Dravski most. Godine 1696, dne 2. rujna pade Budim poslie duljega obsjednutja u ruke Karola Lotharingskoga i Maksimiliana Bavarskoga, a š njim malo po malo i drugi gradovi.

[24]) Slavoniju očistili su generali Lesle i Dünewald god. 1687 konačno od Turakah, koji su se godine 1690 iznova natrag povratili, i njekoliko gradovah predobili, bivši iz njih već god. 1691 konačno velikom štetom iztjerani.

[25]) Švear Ogledalo Ilirie, knjiga 4. str. 477.

me preselile su se mnoge obitelji iz Bosne i Srbije ovamo, napučivši znatno od Turčina ostavljene države, imenito pako Bačku, proti kojoj su još u Banatu gospodujući Osmanlije stajali. Spomenutim naselbinam podeljena su već god. 1690 liepa prava.

Ustrojenje slavonsko-bačke granice, premda je u predobivenih državah ugarska komora, hlepteća za koristju, upravljanje odmah preuzela, biaše ipak odboru pod predsjedničtvom grofovah Marsiglie i Rabate izručeno, koj je posred mnogih prepriekah još iste 1691 godine ponješto granicu od provinciala razlučio, te već u hrvatskoj granici obstojeća najnuždnija pravila u novo ustrojavajućoj uveo.

Istom poslie ugovorenoga karlovačkoga mira preduzeto je iznova točno ustrojenje spomenute granice, koje cesar Lavoslav I. grofu Marsigli, zatim dvornobojnim vjećnikom Rabati, Herberšteinu i Wildenšteinu izruči, poslavši ih u granicu, da ponajprije vojničtvo urede i bolji red u obće uvedu, jer su osobito u slavonskoj granici novonaimenovani častnici tako svojevoljno i grabežljivo sa još surovim stanovničtvom postupali, da se je preko dvie hiljade ljudih iz vlastite domovine, nemogavši tlačenje i nepravdu podnositi [26]), izselilo, tražeći kod Turčina polakšicu.

Spomenuti odbor uveo je sa carskim odobrenjem sljedeće naredbe godine 1702 u cieloj granici, naime:

a) Da karlovački i varaždinski generalat ima biti zavisan od dvornoga bojnoga vieća u Gradcu, a banovački i slavonsko-bački od dvornoga bojnoga vieća u Beču. Za ovaj stražnji postavljena je general-kommanda u Osjeku.

b) Svaki generalat razdieljen je tako na okružja, da svako okružje 3200 pješakah u šest haramijah iliti satnijah, i 666 konjanikah u dvie satnije razdieljenih, uzdržavati more

c) S vojničtvom cieloga okružja ima upravljati pukovnik ili podpukovnik. Ovoga stražnjega, kao i sve niže častnike, ima imenovati Ban u banskoj granici [27]), a u drugih generalatih general-kommande. Pukovnike pako postavlja na predlog general-kommande Njeg. Veličanstvo.

---

[26]) Krčelić str. 403 i 475.

[27]) Isti str. 482.

d) Svakoj pojedinoj satniji dodani su sljedeći častnici, i to: kapetan, vojevoda, barjaktar, stražmeštar, i njekoliko desetnikah (korporalah), konjaničtvo je imalo istoga imena častnike, izim vojvode, koj je kod njih hadnagjom nazivan bio [28].

e) Svaka pojedina satnija imala je dobiti vlastitu zastavu, koja se u mirno doba kod kapetana čuvati imala.

f) Budući da častnici niži od kapetana nikakove plaće od vlade neprimahu, to su graničarske kuće pojedinim častnikom na godinu za njihovo uzdržavanje, po tri poslenika davati dužne bile [29]. Od ove daće biahu kuće častnikah i podčastnikah iznimljene.

g) Graničarski vojnici morahu o vlastitom trošku, u vlastitom odjelu i sa svojim oružjem bezplatno na granici stražiti, i nad unutarnjom sigurnosti bditi. Radi toga postajahu

h) Svake daće i štibre lišeni, pravi vlastelini podeljenoga im zemljišta.

Budući pako da je granica u političko-ekonomičkom smislu od županijskih ili kameralskih častnikah dosada upravljana bila, koji se nikako s vojničkimi slagati nisu mogli, zato je kralj Leopoldo I. u isto vrieme odbor iz provincialne strane, sastojeći iz grofa Franje Nadažda, Stjepana Kosa i Aleksandra Nedeckoga, naimenovao, koj je u porazumljenju s grofom Marsigliom medju granicom i provincialom medje ustanovio, i graničare u političko-ekonomičkom smislu od županijah konačno odciepio, i upravljanju vlastitih pukovnikah izručio; koji su već godine 1700 u pojedinih selih, prostranu moć imajuće seoske knezove, postavili. Ovi su o svom poslovanju samo pukovniku u stanovito vrieme izvjestje davati dužni bili [30].

---

[28]) Liber memorab. Parochiae Veterogradiscanae.

[29]) Već god. 1797 biahu zemljišta na sljedeći način u granici razdieljena, i to: Prosti graničar dobio je 12 danah oranja, barjaktar 24, vojvoda 30, a satnik 72. — Dan oranja zadržaje 2400 □ hvati, odkuda sliedi, da je satnik 108 jutarah, računajući jutro po 1600 □ hvatih, imao; dočim je prosti graničar samo 18 jutarah imao.

[30]) Diarium Jesuitarum Paroch. Velicensis.

Ovo toli prosto uredjenje, bilo bi neuke još onda graničare usrećilo, da jih nisu malo mo malo u njihovom zadovoljstvu grabežljivi i opaki, osobito inostrani ljudi, pobunili, počimajući dobro obradjene zemlje otimati, protuzakonite danke pobirati, i razne nepravde na toliko činiti, da su graničare do skrajnjega zdvojenja doveli. Stališ graničarski toga vremena opisuje veoma živahuimi bojami dvorni viećnik Taube [31]) dočim ovako govori: „Stanovnici granice imali su sve krieposti i mahne surovih narodah, bivši s jedne strane iskreni, gostoljubivi, pripravni jedan drugomu na pomoć, jaki i hrabri; a s druge strane glupi, vračanju, bajanju, pijanstvu, osveti, i drugim mahnam podvrženi. Sada su Slavonci“ (to jest 1777 kada je pisao) „s mnogimi inostranci, kojih zadaća biaše surovi narod izobražavati, pomješani; bez da su ovi svrsi odgovarali, da što više, s mahnama su ih izobraženih narodah upoznali, a domaće im liepe krieposti ogadili ..... Medju timi biaše njekoliko generalah, koji su stali harati, a ne stanovničtvo izobražavati, podjelivši odličnije časti Njemcem, bacivši po gdje koju manju službicu domaćim. Osim toga uvedoše protuzakonite razne danke, osvojiše dobro obradjena zemljišta, nárinuvši zločestija graničarom, te tako uzrokovaše s timi i mnogimi drugimi nepravdami, da su mnogi graničari lišeni svoga dobra, ostavili kuće i podali se na hajdučtvo, dočim su ini, nemogavši dulje jaram okrutničtva i globlenja podnositi, u skrajnom zdvojenju svoje tlačitelje pobili.“ Ovako zbori Taube, koj se podpunoma s opatom Krčeličem [32]) u toj stvari slaže. Da što više i cesar Karol VI. potvrdi ove rieči podpunoma, kad principa Hildburgshausena god 1734 u granicu radi toga poslà, da tužbe potlačenoga stanovničtva izvidi, i potištenim pomoć donese

Usljed organičkoga ustava imale su čete granicu čuvati i unutarnju službu u domovini obnašati, bez da su kudagod u rat vodjene bile, izim dobrovoljacah [33]). Odtuda sliedi, da su istomu vladajućemu domu, i to samo dobre strane, nepoznate ostale, bivši neprestano kod vrhovnoga poglavarstva pocrnjivane i nečoviečno ružene. Cesar i kralj Karol biaše prvi, koj je graničarske čete god. 1743 u Talijansku proti

---

[31]) Beschreibung des Königr. Slavonien B. 3. str. 75 do 78.

[32]) Notit. Praelim. štr. 413.

[33]) Po prognanju turskom vojevali su graničari kao dobrovoljci od god. 1703 dr 1711 proti Rakocu, a od god. 1716 do 1718 branili su vlastitu domovinu proti Turkom.

izvanjskomu neprijatelju odpravio, gdje su se na toliko hrabrostju i dobrim vojničkim ponašanjem odlikovale, da su nesamo od domaćih, već i od španjolskih i sardinskih generalah pohvaljene bile, kroz što su svoje neprijatelje osramotile, i zlo ubavjestjenomu vrhovnomu poglavarstvu s čini pokazale, da su na mejdanu junaci, a kod kuće vjerni i poslušni podanici, samo kad se š njimi pravedno i čovječanski postupa, što žalibože od dotičnih poglavarstvah zanemareno biaše, radi čega ova zasluženoj pedepsi izmakla nisu.

Princip od Hildburgshausena, kako spomenusmo, poslan god. 1734 u granicu, odpusti sve krive i protuzakonito postupajuće častnike, ili ih pedepsa, postavivši nove; i to većinom domaće, koji su svrsi shodnije odgovarali. Zatim stane učiti navade i običaje, krieposti i mahne naroda, putujući od mjesta do mjesta, da tim lašnje novi ustav za granicu ustroji, s kojim bi se sva nezakonita postupanja ukinuti mogla.

Poslie višegodišnjega marljivoga bavljenja u granici, povrat ise Hildburgshausen u Beč, predloživši svoje predloge, glede nova ustrojenja granice, carici Mariji Theresiji, koja je graničare iz nasljednoga rata dobro poznavala. Isti predlozi pretresani su još jedanput, pošto su izručeni bili f.-z.-m. Franji Leopoldu baronu Engelshofenu, da jih u Hildburgshausenovom smislu u granici uvede. Ovaj uredi već god. 1746 osam hrvatskih regimentah, proglasivši u cieloj granici sljedeću osnovu, koja je u život stupiti imala, i to:

a) Imadu se u život uvesti vojnička vježbanja kod svih graničarskih regimentah, polag zakona (Exerzier-Reglement) što ga je za granicu princip od Hildburgshausen na hrvatskom jeziku složio.

b) Imadu nabaviti graničarske kuće vojnikom odjelo jednake boje i kroja iz domaćega sukna.

c) Na mjesto dosadašnjega vlastitoga, iz šaranice, pištolah i handžara sastojećega oružja, poklanja vlada graničarskim vojakom remenje i glunte.

d) Svaka regimenta ima iz 16 satnijah sastojati tako, da svaka pojedina 12 pješačkih (Infanterie[34]), dvie grenadirske i dvie konjaničke satnije uzdržavala bude.

---

[34]) Naimenovanje Infanterije dolazi od njeke španjolske Infantice, koja je ubijenoga po Arapih otca, sakupivši jednu pješačku četu, osvetila. U Austriji je prvi Maksimilian I., a u Ugarskoj Matija Korvin pješačtvo uveo.

e) Pukovnike imenovati će i na dalje Njeg. Veličanstvo, a sve niže častnike dvorno bojno vieće, zato

f) Svi častnici s 1. studnom 1747 stupaju u carsku platju, radi čega moraju

g) Do 1. studna 1750 sva do sada posjedovana zemljišta predati, budući da su graničari od davanja daljne tlake riešeni.

h) Oni častnici, što odmah svoja zemljišta neodadu, primaju samo polovinu platje.

i) Graničarsko vojničtvo sa regularnim uzporedjuje se, nu tako: da se graničari uviek kao lahke čete smatrati imadu. Uslied toga

j) Podjeluje se graničarskim častnikom jednako i obće promicanje viših častih (avançement) u redu s inimi častnici austrijanske vojske. itd.

Spomenute točke uvedene su do god. 1747 u hrvatskoj granici podpunoma, a ustrojenje slavonske granice pričeto je istom, kad je god. 1749 jedan od provincialne strane, pod upravom predsjednika ugarske komore grofa Antuna Gražalkovića, sklopljeni odbor, u pribitnosti f.-z.-m. Engelshofena medje iznova med granicom i provincialom izjednačio i ustanovio. Po dokončanom izjednačenju biaše slavonska granica u tri regimente razdieljena, podpunoma uredjena, te su u njoj svetačno s 1. studnom 1770, kao i u hrvatskoj granici, gore spomenute točke, premda su već prije većinom uvedene bile, u život stupile; dočim je tisansko-maroška granica istim danom ukinuta, buduć da je stranom predobitjem Banata god. 1717 i 1718 suvišna postala, a stranom što ju je već god. 1741 Maria Theresia ugarskim Stališem odstupiti obećala.

Biaše namiera cielo austrijansko carstvo živim zidom, t. j graničarskim vojničtvom opasati, s toga je nastala potrebóća u Banatu i Erdelju, poslie prognanja turskoga, takodjer vojnu granicu ustrojiti, kojom je, stranom komora, stranom vojničtvo upravljalo. Nu radi silnih preprekah pošlo je mnogo kasnije za rukom žudjeno djelo svrsi privesti. I premda je u Banatu f.-m Franjo grof Merci već god 1724 o tom zavodu počeo raditi, to je ipak istom god. 1767 podpunoma posao uredjenja svršen [35]). Erdeljsku granicu, počeo je god. 1761 general ko-

[35]) Griselini Geschichte des Temescher Banats, Th. 1., str. 153.

njaničtva Adolf baron Buckov uredjivati, bez da ju je radi mnogih za priekah k svrsi privesti mogao. Nu što njemu za rukom nije pošlo, to je njegov nasljednik f.-m.-l. baron Šišković sljedeće godine izposlovao, ustrojivši u Erdelju četiri pješačke i jednu konjaničku regimentu.

Što se napokon Šajkašah tiče, koji u jednome kutu na uticaju Tise i Dunava u 14 selih živu, ovi su se u nasljednom ratu već tako odlikovali, da je Maria Teresia dvie satnije, koje su već god. 1747 obstojale, za obrambu Save do Mitrovice i Dunava do Pančove, i na dalje ostavila. Poslie je na naročitu zapovjed, negledeći na mnoge preprieke, god. 1764 iz šest satnijah sastojeća četa ustrojena [36])

Na spomenuti dakle način opaso je habsburgsko lotharingski dvor svoje države sa živim zidom proti Turčinu, podignuvši od jadranskoga mora, sve do karpatskih gorah, u dužini od 263²/₄ □ miljah vojnički kordun, sastojeći iz 17 pješačkih regimentah, šajkaške čete, i sikulskih konjanikah, koj u svako vrieme nesamo Turke odbijati, već i proti inim nepriateljom vojevati pripravan stoji.

Graničarske regimente biahu glede broja medju ine pješačke regimente god 1769 tako uvrstjene, da su u broju 60 do 76 stajale. Nu već god. 1798 dobiše vlastite brojeve i naimenovanja. Napokon je god. 1808 razlika medju graničarskimi regimenti kroz okrajke (Aufschläge) i dugmeta uvedena, za tim su pako uredjene generalkommande i štapska mjesta, kako sljedeća tabla pokazuje:

---

[36]) Hitzinger, Th. 1., str. 29 do 38.

Generelat	gdje	Broj tekući	Naimenovanje regimente	podignuta	Nosi okrajke	Dugmeta	Ima štap u
Karlovački	u Zagrebu	1	Lička	1746	carsko-žute	žuta	Gospiću
		2	Otočka			biela	Otočcu
		3	Ogulinska		žute od naranže	žuta	Ogulinu
		4	Sluinjska			biela	Karlovcu
Va-rašd.		5	Križevačka		crvene račje	žuta	Belovaru
		6	Gjurgjevačka			biela	
Slavonski	u Petrova-radinu	7	Brodska	1750	bliedo crvene		Vinkovcih
		8	Gradiška			žuta	Novojgradiški
		9	Petrovaradinska		svietlo sive		Mitrovici
		—	Šajkaška četa	1764	skrletne boje	biela	Titelu
Bano-vački	u Za-grebu	10	Prva Banska	1746	karmazinske	žuta	Glini
		11	Druga Banska			biela	Petrinji
Ba-natski	u Te-mešv.	12	Njemačka-banatska	1767	nebeske boje		Pančovi
		13	Vlaško-ilirska		svietlo sive		Karasebešu
Erdeljski	u Sibinju	14	Prva Sikul-ska	1762	ružične boje	žuta	Oszik Szerde
		15	Druga Sikul-ska			biela	Kerdy Wašarhelyu
		16	Prva Vlaška		zeleno jablanove boje	žuta	Orlatu
		17	Druga Vlaška			biela	Nasodu
		—	Sikulski konjanici		zeleni klobuci i škure modre stile		Sepči Szent Györgyu

Sve graničarske regimente imale su po ovom uredjenju nabaviti haline iz crnomanjastoga (schwarzbraun) sukna, a hlače iz modroga, dočim je kod šajkašah svietlo modro uvedeno, koje još i **danas graničarske** regimente imadu

Na taj način ustrojena c. k. vojna granica, biaše raznim promienam izvrgnuta. Manje promiene gledeć na odjelo, koje je izprva

često menjano, zatim na vrsti oružja i izobraženje vojnićtva, mogu se u povjestnici gradiške regimente čitati; dočim ovdje veće promiene, glede pojedinih generalatah i regimentah, navadjamo:

Već god. 1753, biašo uslied beogradskoga nesretno ugovorenoga mira, banovačkoj granici, petrinjska priklopljena. Malo zatim sliedilo je izjednačenje medju karlovačko-varašdinskom granicom i provincialom god. 1765 i 1769, čim je god. 1777 Karlovac kao novo-naimenovani Kralj-varoš od granice odciepljen. Uslied Žižtovačkoga g. 1791 ugovorenoga mira biahu njekoja izjednačenja u karlovačkoj, banovačkej i banatskoj granici preduzeta, uslied kojih je nješto odstupljeno, a nješto granici, kano n. p. Cetin, priklopljeno. God. 1800 preobratjeni su biskupovi i kapitula zagrebačkoga u banovačkoj granici ležeći spahiluci (Opatija Topusko) u granicu, a naknada im u Banatu podeljena. Napokon je god. 1809 do 1813 karlovačko-banovačka granica još Francezkoj pripadala.

Ovo su od prilike važnije promiene u granici do god. 1813, koja je poslie toga, sve do najnovijega vremena, u svojoj god. 1808 naznačenoj cielosti ostala. Nu već god. 1848 pripade ciela slavonska granica zagrebačkoj general-kommandi, dočim je za Slavoniju obstojeća petrovaradinska ukinuta. Malo zatim bude god. 1851 petrovaradinska regimenta sa šajkaškom četom od slavonske granice odciepljena, i temešvarskoj general-kommandi priklopljena.

Što se banatske granice tiče, biaše na predlog generala brigadira Mihaljevića već god. 1838, radi lašnje službe, ilirsko banatska četa sa štopom u Bieloj-Crkvi, iz četiri satnijah vlaško-ilirskih, i iz dvih njemačko-banatskih regimentih, podignuta. Odkud je naravno sljedilo, da su obe regimente po tom odstupku, novo unutarnje uredjenje preduzeti morale. Budući pako da je vlaško-ilirska regimenta sva ilirska[37]) sela novo-ustrojenoj četi odstupila, zato se odmah po tom odstupku vlaško-banatskom regimentom prozvà.

Već god. 1845 biaše ilirsko-banatska četa, na čast ilirsko banatske regimente podignuta, dobivši uredni broj 18. Novo ustrojenoj regimenti odstupi iznova njemačko-banatska regimenta jednu cielu satniju

[37]) Pod ilirskimi selí razumievahu se sve one obćine, koje istočno-nesjedinjenomu vjeroizpoviedanju pripadaju, sada se zovu srbske.

i njekoliko sela, dočim je ostalo vlaško-banatska regimenta dodala, kroz što su obe regimente po drugi put unutarnje uredjenje poduzeti morale.

Vlaško-banatska regimenta, nezadovojlna sa svojim imenom, prozvà se god. 1848 romansko-banatskom, koje ime još i danas nosi.

Što se erdeljske granice tiče, ta je kao suvìšna, s previšnjom odlukom od dne 22., i cesarskim propisom od dne 24. siečnja 1851 tako ukinuta: da je sikulsko konjaničtvo u 11. husarsku regimentu, prva pako sikulska pješačka regimenta u novu regimentu kneza Lichtenšteina br. 5; druga u grofa Koronina broj 6; zatim prva vlaška u grofa Jelačića broj 46, a druga vlaška u kneza Thurn-Taxisa broj 50 preokrenuta. Po podignutju spomenutih četiri graničarskih regimentah sljedilo je, da ilirsko-banatska pod brojem 18. stojeća regimenta, uslied propisa od dne 19. veljače 1857, u novom redu broj 14. dobì.

Napokon bi uslied carskoga propisa od dne 26. lipnja 1852 šajkaška četa u graničarsku četu s novim naimenovanjem: „Titelski graničarski pješački bataillon“ preokrenuta, buduć da je s podignutjem pomorskoga vojničtva (flotille) na Dunavi, suvišna postala.

Ovoliko u obće o postanku vojne granice i vojničtva, koje svoj početak i razvitak, samo habsburgsko-lotharingskom domu zahvaliti ima, od koje s punim pravom Engel [38]) ovako govori: „Zavod vojničke granice služi c. k. vladajućemu domu na veliko poštenje, dočim kroz odlično vojničtvo istim neprijateljom opasno postaje [39]).“

---

[38]) Geschichte des ungarischen Reiches.

[39]) Johann Ritter von Trautmann F.-M.-L., Uebersicht der Entstehung, Verfassung und Verwaltung der österreichischen Militär-Grenze. Militär. Zeitsch., Jahrgang 1836, Heft 6.

3.

Ustrojenje političko-ekonomičko

c. kr. vojne Granice.

Jura dabat, legesque viris, operumque laborem
Partibus aequabat justis.
Virgil. Aeneid 1. 507.

Austrijanska vlada, koja od starih vremenah na podizanje i izobraženje vojničtva u granici mnogo žrtvovà, uredi, premda mnogo kasnije, granicu i u političko-ekonomičkom smislu.

Prva biaše carica Marija Theresija, koja uvidivši graničarske zasluge u nasljednom ratu, novi ustav granici podade, naloživši f.-m. Neubergu, da ga shodno vremenu i stanovničtvu izradi. Ovaj lativši se posla, izradi velikim, nu zaludnim trudom i pretjeranimi troškovi tako zvana: „graničarska prava“ (Grenz-Rechte), koja su na obću graničarsku žalost u cieloj granici dne 18. lipnja 1754 proglašena bila.

Uslied ovih tobožnjih pravah izgubili su medju ostalimi graničari: a) vlastničtvo zemaljah, koje postade vojničko leno (Militärlehn), b) graničari moradoše kao poljodjelci danak platjati, i desetinu davati, a kao vojaci bez svake nagrade o vlastitom trošku služiti, — c) graničarske kuće imadoše odjelo za vojnike iz domaćega sukna bezplatno nabavljati. Napokon d) vojnike po razmieru množine ukućanah, ne pako po razmieru posjedovanja zemaljah stavljati itd.

Ove i ovim slične, s punim pravom rekavši nepravde, koje bi se bez svakoga truda i troška uvesti bile mogle, prouzrokovahu toli veliku nezadovoljnost, da su nesamo mnogi u Tursku pobjegli, gdje tolike danke nisu plaćali; nego su i bunu, osobito u karlovačkoj granici, radi tlačenja i toli nepravednoga postupanja častnikah, već god. 1755 uskorile.

Carica Marija Theresija o svem tom točno ubavjestjena, pozvà zato k sebi pukovnika brodske regimente barona Beka, koj je već u gradiškoj regimenti kao podpukovnik od god. 1750 do 1754 veliko ime steko, izručivši mu kao g.-m. upravu granice, s nalogom, da sva protuzakonita postupanja izkoreni, potrebne polakšice uvede, i izobraženje naroda i poljodjeljstva rukovodi. Bek, kao mudar i savjestan muž, nije štedio truda ni troška, da povjerenju svoje carice podpunoma odgovori. Ponajprije ukinu od f.-m. Neuberga uvedeni danak i desetinu, ustanovivši još i sad obstojeću tako zvanu gruntarinu, iz koje se častnici i podčastnici platjaju. Zatim obrne svu brigu na zabludjene i pustajluku podane graničare, koji radi nečovječnog s njimi baratanja i tlačenja, kuće ostaviti i u šumah živiti prisiljeni biahu, pozvavši jih natrag, s obećanjem podpunoga oproštenja, kroz izaslane ljude. Njegov poziv neostade bez posluha. Svi, koji su se dragovoljno povratili, biahu novcem nadareni, svojim kućam odpustjeni, mali samo broj neposlušnih biaše za pedepsu u vojničtvo uvrstjen, da izvan domovine pod carskim barjakom služi. Na taj liepi način očisti g. m. Bek kroz kratko vrieme svu granicu od dosadnih razbojničkih četah, davši liepi primier čovječanskoga postupanja častnikom i inim poglavarom, sa još surovimi graničari. Na dalje je popis (Conscriptio) u cieloj granici preduzeo, te nesamo regimente i satnije, nego i pojedina sela i ista graničarska zemljišta tako omedjašio, da je svaki pojedini znao, što ga ide, i kuda pripada, kroz što je mnoga neporazumljenja i razpre, koje su većinom iz netočnosti medjah proizticale, digo. Uredio je takodjer slobodne obćine (Communitäten), i sa zanatliami naselio, učione u poglavitih mjestih uveo, poljodjeljstvo znatno poboljšao, i putove i ceste popraviti dao.

Carica Marija Theresija, da za toli neumornu revnost generala barona Beka nadari, naimenova ga god. 1763 feldzeugmesterom i vrhovnim upraviteljem hrvatsko-slavonske granice, našto odmah drugi popis naredi, i regimente, gledeći na pučanstvo, iznova izjednači.

Za vrieme Bekova u granici upravljanja, biahu graničari sretni, jer se je š njimi uljudno i čovječanski postupalo; nu poslie njegove smrti promienjena su mnoga, koja su iznova graničarski stališ nesnosnim učinila. Sudjelovanjem cesara Josipa II. imenovan bi koncem god. 1777 novi odbor, koj je vremenu shodni ustav za granicu izraditi imao. Nu na skoro bi taj nuždni posao, radi nastojećega rata, prekinut, te istom sa zapovjedju od dne 9. kolovoza 1783 generalu Geneyne-u s nalogom izručen, da cielu granicu obide i od svega se najprije lično

osvjedočivši, započetu osnovu nastavi; koj gereral tako zvani: „kantonski regulativ“ složi, i to ponajviše sudjelovanjem i težnjom upravljajućega u Hrvatskoj granici f.-m.-l. barona Wins-a, od koga ovaj novi sistem ime dobi, kojega dne 1. svibnja 1787 u život uvedoše.

Uslied toga ustava biahu već god. 1785 regimente u političkom smislu kantonimi nazvane, i svaka u četiri okružja razdieljena. Kantónska uprava biaše podana jednomu štapskom u častniku, kojemu su okružni upravljajući častnici sa plaćom od 5 fr. na mjesec podložni bili. Najznamenitije u tom ustavu biaše povećanje gruntarine, i podieljenje tako zvanog Constitutivuma od godišnjih 12 forintah pojedinim graničarskim vojnikom.

Budući pako da Winsov ustav nikako svrsi odgovarao nije, dodje poslie trinaest godinah t. j. g. 1799 f.-m. dvorni bojni predsjednik Winko grof Coloredo u granicu, da mahne i nedostatke izvidi, te shodan vremenu i narodu novi ustav složi, koj već dne 17. rujna 1800 pod imenom Coloredova sistema u život stupi. Znamenitije točke toga ustava biahu sljedeće:

a) Svi kantonski častnici imali su prestati, a na mjesto njih imenovani su 4 nadporučnici i 4 podporučnici, zatim 4 barjaktari.

b) Pukovnik ima biti upraviteljem u vojničkih i u političko-ekonomičkih poslovih svoje regimente.

c) Deoba obiteljah strogo je zabranjena.

d) Rabotne i gruntarske knjižice, koje su god. 1799 uvedene, imadu i na dalje ostati.

e) Štapskim častnikom i satnikom dozvoljava se samo jedno jutro zemljišta, a poručnikom pol jutra.

f) Kod svake general-kommande imade se graditeljstva upravitelj (Bau-Direktor) s dodanim mu pomoćnikom (Adjunkt) i pisarom, a kod svake brigade po jedan tesar (Zimmermann) i zidar uvesti.

g) Gruntarina ima se bez svakoga razredjenja (klasifikacie) od jutra po 24 kr. platjati.

h) Od svakoga platjanju podvrženoga jutra imade graničar na godinu jednoga rabotara i pol kolah davati.

i) Odjelo graničarskih vojakah imade se iz domaćega sukna krojiti. Napokon:

j) Naselnici ostaju kroz deset godinah od rabote i gruntarine prosti itd.

Ova sistema biaše još manje sposobna za graničare, zato naloži već god. 1801 cesar Franjo nadvojvodi Karolu, graničarskomu ljubimcu, da za granicu novi svrsi i vremenu bolje odgovarajući ustav izradi, koj je sve razumne u granicu živuće muževe pozvao, da mu bez svake bojazni i ustezanja sviestno priobće svoje i prostih graničarah mnenje, gledeći na poboljšanje ustava. I zbilja njegov poziv ne ostade bez odziva. Do konca godine 1802 dobivši do 200 iz granice poslanih dopisah, predade jih poslie marljivoga proučenja sljedeće godine jednomu pod predsjedničtvom g.-m. Kleina sastavljenomu odboru [1]), koj je, upotrebivši sve spomenute dopise, do konca kolovoza osnovu izredio. Nu s tim još nebiaše nadvojvoda Karol zadovoljan, već posla g.-m. Kleina i tajnika Pidola s izradjenom osnovom u granicu, naloživši jim, da nesamo častnike, nego i proste graničare u pojedinih satnijah, gledeći na poboljšanje ustava, propitaju, njihova mnenja uvaže, zatim knjige tako regimentske kao i satničke dobro pregledaju, i iz njih potrebita izcrpe, te sa izradjenom osnovom uzporede, što su spomenuta dva muža, baveći se punih osam mjesecih u granici, savjestno učinili.

Kad se ovi izkustvom i raznimi mnenji obogatjeni povrate, skupi nadvojvoda Karol god. 180$^{4}/_{5}$, pod predsjedničtvom nadvojvode Ludovika, novi odbor, sastojeći iz upravitelja karlovačke granice f.-m.-l. Černel-a, g.-m. Kleina, dvornog bojnog referenta Hietzingera, dvornih bojnih viečnikah Bega i Pidolla; dvornog bojnog tajnika Engela, nadkomisarah Stadlmeyera i Kollmana, vrhovnoga računovodje barona Neustädtera, četnika Schwinda, i dvornoga bojnoga koncepiste Kleilea kao aktuara; koji su još jedanput točku po točku pretresavši i sa mnenji i željami graničarah uzporedivši, složili toliko željno očekivani ustav, koj je za granicu odlučen bio.

Dovršeno na taj način djelo, biaše odmah aktuaru Kleileu predano, da ga sistematički složi i izgladi, davši mu naslov: „Naredbe za karlovačku, varašdinsku, banovačku, slavonsku i banatsku vojnu

[1]) Članovi toga odbora biahu: g.-m, Martini, dvorni viećnik Beeg, pukovnik Devčić, dvorni bojni tajnici Pidoll i Engel, vojni komisar Stadlmeyer, satnik Schwind, i bojni koncepista Ritter, kao aktuar.

granicu", koje naredbe, vještim perom Kleilea izradjene, još jedanput g. 1806 u dvornom bojnom vieću, prije nego ih je nadvojvoda Karol Njeg. Veličanstvu cesaru Franji I. za odobrenje podnio, strogo pretresane i stopram dne 7. kolovoza 1807 s nalogom, da sa 1. studenom iste godine u život stupiti imadu, odobrene i potvrdjene biahu [1]).

Velikom radostju i osobitom svečanostju biahu ove, iz 155 točakah sastojeće, naredbe od graničarah pozdravljene, medju kojimi su zlamenitije sljedeće:

a) Premda su svi graničari obvezani, nesamo u domovini već i izvan nje vojevati, to je ipak samo jedan djeo stanovničtva dužan oružje nositi; zato je potrebno

b) Da se u granici patriarkalski život uzdrži, odkuda sliedi

c) Da svaka graničarska obitelj najumnijega za gazdu imade, koga bude dužnost s kućom upravljati i na red, radinost i slogu gledati. Sve što obitelj steče, obće je dobro, iz kojega se kućanske potreboće namirivati imadu. Zato je zabranjeno pojedinim ukućanom posebno gospodarstvo (prčie) voditi, i za sebe zemlje kupovati.

d) Veće obitelji mogu se, i to samo s dozvoljenjem vrhovnoga po glavarstva, dieliti.

e) Graničarske obitelji dužne su svoje vojnike na kordunu i u svakoj drugoj domaćoj službi stojeće, uzdržavati i odjevati; kao i za služećih žene i djecu brinuti se. Zato

f) Dobiva graničarska kuća za svakoga vojnika godišnjih 12 forintah Constitutive, zatim par cipelah, remenje i oružje.

g) Uslied ustava pripada jedan djeo graničarah vojničtvu, a drugi poljodjeljstvu. Graničari jesu uživaoci (Nutzeigenthümer) zemaljah, i mogu suvišne zemlje drugomu odstupiti. Budući da nisu spahinski podanici, nego slobodni feudalci (Lehnsmänner) s toga su samo vladaru, i od njega postavljenomu poglavarstvu posluh dužni.

---

[1]) J. Fras Topographie der Karlstädter Militärgrenze. Seite 5 bis 12.

h) Svaka graničarska kuća mora gruntarinu platjati, i to od jutra oranice (1600 □ hvatih) prvoga reda 20 kr., drugoga reda 16 kr., a trećega reda 12 kr. Od jutra vinograda forintu, a od jutra voćnjaka 30 kr. Na suprot su pokućnice i bostani od svakoga danka prosti. Osim gruntarine mora

i) Svaka graničarska obitelj od jutra oranice jednoga rabotara i pol kolah na godinu davati; dočim častnici i drugi, koji nisu graničari, od jutra $25\frac{1}{2}$ kr. platjatju Isto tako imadu zanatljije obaška od svoga zanata 2 fr. 40 kr, na godinu platjati.

j) Osim carske rabote obstoji i seoska, od koje nitko nije iznimljen

k) Dohodci graničarskih regimentah sastoje izvan gruntarine u raznih drugih daćah. Napokon:

l) Svaki prosti vojnik zaslanja 5, freit 6, desetnik 8, a stražmeštar 10 jutarah oranice, od kojih graničarske kuće ništa neplatjaju. itd.

Graničarski ljubimac nadvojvoda Karol, uvaživši u toli krvnih bojevih zasluge graničarah, dao je ovomu ustavu povod i u život ga je uveo Nu kasnije, kako Kussan[1]) pravo veli: kroz nebrojene tumačeće propise i mnogovrstne norme, bude tako izopačen, da je nesnosan postao; zato ga ban Jelačić god. 1848 sasvim preinači, oslobodivši s dozvoljenjem carskoga dvora, graničare od mnogih tegotah, medju kojimi je najznamenitija bila rabota.

Njegovo Veličanstvo cesar i kralj Franjo Josip I. potvrdi nesamo sva od Bana uvedena, nego podje mnogo dalje s darežljivom carskom milostju, podjelivši dne 7. svibnja 1850 novi ustav granici, kojim si je neporušivi spomenik u srdcih graničarah podigo. Glavnije točke toga ustava jesu sljedeće:

a) Graničari dužni su u domovini i izvan nje u mirno i ratno doba na zapovjed vlade kao vojnici služiti, zato pripadaju njim i njihovim potomkom obradjujuća zemljišta, kao prava vlastitost; odkuda sliedi da je feudalnost ukinuta.

---

[1]) Kurzgefasste Geschichte des Oguliner 3. National-Grenz-Regiments Seite 3.

b) Sa posjedovanjem negibućega imanja skopčana je dužnost vojnike davati.

c) Dosad od pojedinih selah upotrebljavani pašnici postaju njihova vlastitost.

d) Šume su izključivo dobro vlade, iz kojih graničari gradju i drva za vatru badava dobivati, kao i marvu u žirovinu tjerati, podpuno pravo imadu.

e) Graničari uče se slobodno umjetnosti, trgovinu i druge koristne znanosti bez svake zaprieke.

f) Seoska rabota ostaje i na dalje, buduć da samo pojedin im obćinam koriste.

g) Podvožnju imadu graničari i na dalje davati, ali samo za platju.

h) Svi graničari, koji negibiva dobra posjeduju i oružjem služiti mogu, dužni su vojevati u vrieme potrebe.

i) Graničarski vojnik, bio na kordunu, vježbanju ili na kojoj drugoj službi, prima od vlade običnu vojničku plaću i hlieb. Nu kada u vlastitoj satniji, radi sigurnosti, ili iz koje druge za obće potreboće svrhe služi, nedobiva nikakove nagrade.

j) Vojnici dobivaju od vlade badava odjelo i oružje kao i druge uredne čete.

k) Pokraj svih imenovanih graničarom podieljenih dobročinstvah, ostavi i na dalje Njeg. Veličanstvo, do dalnjega uredjenja, graničarskim kućam do sada izplatjivani iz 12 fr. sastojeći godišnji Costitutivum, koj još dan današnji primaju.

l) Napokon dieli se, uslied obćeuvedenoga načela, granišarski danak u pravi i mimogredni. Na onaj spada gruntarina, trgovina i mlinarina, a na ovaj duvana, troška i biljegovine danak itd.

Osim ovih, za granicu toli važnih dobročinstvah, dade Njeg. Veličanstvo, s odlukom od 23. srpnja 1851, takodjer u ekonomičkom smislu granicu urediti, naloživši: da sve što na politiku, policiju i na kriminal spada, budući da graničari s inimi krunovinami jednaka prava uživaju, pod upravu vrhovno bojnoga popečiteljstva spadati imade. Za ovim idu zemaljsko-vojnički upravitelji (Landes-Militär Commandanten) u Za-

grebu za hrvatsko-slavonsku, a u Temišvaru za sriemsko-banatsku granicu,. kojim su upravitelji pojedinih regimentah podčinjeni. Ovim stražnjim dodani su po jedan satnik, 1 poručnik, kao administrativni pobočnik, 1 šumar, 1 računovodja, i jedan graditeljstva satnik, s inimi potrebitimi osobami. Što se pako učionah tiče, ove su nadzorničtvu podpukovnika, administrativnoga satnika i nadučitelja u pojedinih regimentih izručene.

Kod satnijah imadu sve administrativne poslove satnici nad sobom, kojim su po jedan častnik, više podćastnikah, i seoske starešine dodani. Nu satnici mogu i druge, kod satnije služeće častnike, u administrativnih poslovih upotrebljavati, koji im u svačemu na ruku ići moraju. Budući pako da satnici sve poslove miesto pukovnika obavljaju, s toga sliedi, da je prva u administrativnih poslovih instancija pukovnik, druga general-kommanda, a stražnja, vrhovno zapovjedničtvo armade.

Častnici uzimaju se od vojnoga striša k administraciji s mjesečnom nagradom. Poručnik dobiva naime 10 fr., nadporučnik 15 fr., a satnik 20 fr. zatim krmu za dva konja Striš onih častnikah što administracijom upravljaju sastoji kod regimente iz 1 satnika, 5 nadporučnikah i 8 poručnikah, koji kod promicanja, (avancement) k vojni prelaze,ako se promicanja odrekli nisu [1]).

S odlukom Njeg. Veličanstva od 5. svibnja 1858 izdan je novi uredjujući štatut za častnike, sa zapovjedju od 11. svibnja t. g., koj medju ostalimi sljedeća zadržaje, i to:

a) Kod upraviteljstva (Verwaltunga) služeći častnici sačinjavaju, izključivo od vojničkih častnikah, posebni striš.

b) Svaka graničarska regimenta ima kod upraviteljstva 1 četnika, 1 satnika, 8 nad- i 4 podporučnikah.

c) Častnici od upravljanja uživaju u obće jednaka prava sa vojničkimi častnici. itd.

[1]) Obilnija mogu se čitati u Verordnungsblattu br. 86 od 5. kolovoza 1851.

II.

UMJETNOST I KNJIŽEVNOST.

1.

GROBNI SPOMENIK VEKENEGE.

Od

RODA HRVATSKIH KRALJEVAH.

Od

J. K. S.

Ima već preko sedam sto godinah, što je palo prestolje hrvatskih kraljevah. Malo je ostalo spomenikah od onieh vremenah kad su oni kraljevi živili i vladali. Prestolne njihove gradove porušili su Mletčani, Magjari i Turci. Ponosite sgrade i crkve, što su ih oni kraljevi sagradili, razorene su od tudjinacah, ili ih ostavi puste i zanemarene sadašnji izopačeni naraštaj naroda našega u Dalmaciji i u Bosni. Njeke pismene spomenike sačuvaše jedva samotni samostani, a iste grobove kraljevah, s veličanstvenom crkvom sv. Stjepana na solinskome polju, sravni sa zemljom vrieme i uništi lukava zloba vlade Sv. Marka.

Jedan jedini grob žene, što biaše potekla iz plemena hrvatskih kraljevah, stoji sačuvan medju tajnimi zidinami negdašnjega hrvatskoga samostana*) duvnah (kaludjericah) sv. Marije u Zadru. Sedam sto godinah čuvale i sačuvale su pobožne tamošnje sestre taj grob svoje opa-

*) Da je taj samostan još u 16. vieku sasvim hrvatski bio, sviedoči pismo Augustina Valiera biskupa od Verone i vizitatora apoštolskoga, koj g. 1579, poslan od Pape u Dalmaciju, na crkvenom zboru zadarskom glede istoga samostana sv. Marije medju ostalima zapovjedi: „Curent autem Episcopi ut regulas Sanctorum Augustini, Benedicti et Francisci pro monialibus in linguam illiricam traducant.“

tice i kćeri utemeljiteljice svoga tiha samostana. Ni vrieme, ni promiene tolikih vladah, ni gospodstvo tolikih raznih jezikah, nemogaše brigu i pazku pobožnieh sestarah nad prastarim ovim grobom umanjiti. I premda su većom stranom iznevjerile se sadašnje sestre rodu i jeziku utemeljiteljice i predšastnicah svojih, to su ipak vierne ostale duhu i brižljivosti sestarah davno umrvših.

Neima sumnje, da je Vekenega ili Većenega, što u tom grobu leži, potekla iz kraljevskoga roda, po ženskoj krvi. Nu srodstvo ovo nebiaše tako na blizu, kao što dojakošnji pisci mišljahu. Njeki smatrahu njezinu mater Čiku za rodjenu sestru kralja Kresimira Petra, s toga, što ju ovaj kralj u svojih poveljah od g. 1066 imenovà svojom sestrom (soror mea Cicha). Nu druge suvremene povelje uče nas, da kralj Kresimir Petar nije mogao biti brat Čikin, već da je bio samo daleki rodjak njezin, i to po zadarskomu prioru i dalmatinskomu prokonzulu Madiu ili Maju, (986) koj je bio bližnji rodjak kralja Kresimira drugoga, djeda Kresimira Petra, a biaše zajedno i djed matere Čikine.*)

O svojoj najbližnjoj porodici svjedoći nam ponajbolje sáma Čika, mater duvne Vekenege, u povelji, kojom utemelji sadašnji samostan duvnah sv. Marije u Zadru.

Početak ove povelje glasi ovako: „Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi Millesimo sexagesimo sexto. Cresimiro rege regnante Croatiae, et Stephano Jadrae praesulante ac Drago ibidem Priorante. Ego Cicca filia Dojmi et Vekenegae, neptis Madii Prioris, uxor Andreae filii Papae, post interfectionem mariti, cum duabus remanens filiabus, videlicet Domnanna et Vekenega, caepi corde perpendere ad salutem animae meae, qualiter istius caducae vitae non perderem haereditatem et futuram non amitterem perpetuitatem; sicque mihi salubrius aestimans consilium, ut ego cum maiori filia, scilicet Domnanna, Deo dicarer monacha, minorem vero Vekenegam maritali subderem jugo. Huius vero consilii fratrem germanum et consanguineos, quos habebam propinquos, feci mihi conscios et Ste-

*) Kresimir Petar veli u svojoj povelji, kojom g. 1066 darovà zadarskomu samostanu sv. Marije zemlju Točinu (Tochina) sljedeće: „quam (terram) avus meus C. (Cresimir) dedit cognato suo Madio, et filio eius Dabrano.“ Taj Dobran bio je dakle otac Vekenege I., a djed Čikin. Gl. Valerio de Ponte u Farlata Illyr. Sacr. T. V., p. 19.

phanum Episcopum, et Drago Priorem, et Crinam, totius mei actus cooperatores ac providos ordinatores etc." *)

Iz ove povelje vidimo dakle, da je Čika bila kći Dujma i Vekenege I. netjakinje priora Maja, rodjaka kralja Kresimira starijega. Da je bila udata za Andriju sina Pape, s kojim je rodila dvie kćeri, Domnanu i Vekenegu. Da je po silovitoj smrti svoga muža, sa svojom starijom kćerjom, postala duvna ili kaludjerica, udavši mladju kćer Vekenegu. Medju svojimi savjetnici spominje dapače svoga rodjena brata, ali ga neimenuje kraljem, što bi zaista učinila bila, kad bi joj kralj, kojega u početku spominje, brat bio.

Nu znamo takodjer iz drugih poveljah, da je otac kralja Kresimira Petra bio kralj Stjepan, a djed mu kralj Kresimir II. stariji, nije dakle nikako mogo biti kralj Kresimir Petar brat Čikin. Valerio de Ponte i Farlati, a poslie njih Mikoci i Katalinić biahu se utvrdili istinabog u misli, da je mati Čikina, Vekenega I. po smrti svoga muža Dujma udala se po drugiput za kralja Stjepana, otca Kresimira Petra, te da je valjda odtuda proizišlo njezino srodstvo s Kresimirom Petrom. Nu za ovo mnenje neimaju ovi pisci nikakovih dokazah, a nebi bili možebiti ni pali u to mnenje, da su pomislili na drugo srodstvo po kralju Kresimiru II. i Maju prokonzulu i prioru zadarskomu, o kojemu srodstvu, kako vidismo, kralj Kresimir Petar u svojoj povelji g. 1066 govori. Mogo je dakle isti kralj, duvnom postavšu Čiku rodjakinju svoju, kao d u v n u, sestrom nazvati.

Vriedni naš Tomko Marnavić, koj inače u svojih pismih i knjigah svakojake basne pobilježi, tvrdio je dapače, da se Čika udala za Emerika sina svetoga Stjepana kralja ugarskoga, nu da u tom nimalo istine neima, netreba nam dokazivati.

Ovo smatrao sam za potrebito spomenuti o srodstvu Čike i njezine kćeri Vekenege s kraljem Kresimirom Petrom. O daljnjem životu Vekenege znamo iz poveljah, da se u mladosti udala za njekoga Dobroslava sina Petrova, s kojim je dvadeset godinah u sretnom braku živila. Po smrti svoga muža otide i ona okolo g. 1073 u samostan svoje matere, poklonivši rečene godine 1073 sva svoja dobra, za dušu svoju, istomu

*) Iz dvajuh starih prepisah što se čuvaju u pismohrani duvnah Sv. Marije u Zadru. Farlati ju priobći (T. V., p. 46) s velikimi pogrieškami.

samostanu, radi kojega dara imala je g. 1091 pravdu sa svojim sve krom Petrom. Po smrti svoje matere Čike postade oko 1096 opaticom (abadessom) svoga samostana, i umre dne 27. rujna na dan SS. Kozme i Damjana godine 1111. Doživila je dakle dosta veliku starost, jer godine 1066, kad ju njezina mati u svojoj povelji spominje, biaše već djevojka za udatbu, te je onda mogla imati najmanje 16 godinah, bila je dakle svakako preko 60 godinah stara kad ju smrt stignu.

Za vrieme njezina života uzdrmahu državom hrvatskom ljuti nemiri i razpre. Po smrti kriepkoga vladanja kralja Kresimira Petra nastade borba za prestolje i za vjeru. Pobjedivši privrženike Stjepana, netjaka Kresimirova i Slavića kralja, zavlada sretno Kresimirov ban Zvonimir, stupivši pomoćju papinske stranke na oslabljeno prestolje hrvatsko. Ali po njegovoj smrti nemogahu ni Stjepan kralj, ni Petar brat Slavićev, nadjačati silne stranke, te tako dodje ono vrieme, kad u bivšoj negda mogućoj državi hrvatskoj najveći nered nastane i tri stranke medju sobom vojevati počeše. Najnarodnija stranka, sa sljedbenici iztočne vjere, stavi se pod pokroviteljstvo carigradskoga cara Aleksija, sjedinivši se takodjer s vladari zahumskimi i velikimi župani srbskimi. Sliedbenici zapadne vjere, sa svojimi biskupi i popovstvom, podadu se kraljem madjarskim, koje podupiraše papa. A na pó talijansko gradjanstvo njekih primorskih gradovah hlepilo je za gospodstvom mletačkim.

Blago onomu, koj je tada u zabitnoj samoći mirne danke proživiti mogo, a medju ove spadala je Vekenega, brineći se za svoj samostan i za crkvu, postavivši svojim troškom temelj zvoniku i pročelju sadašnje crkve sv. Marije, i braneći samostan od raznih neprijateljskih napadanjah i pljenitbah.

Grobni spomenik, što joj zahvalne sestre, valjda pomoćju njezinih rodjakah, staviše, stoji u sadašnjoj unutarnjoj bogomolji sestarah u samostanu zadarskom sv Marije. Sagradjen je iz biela mramora i predstavlja pročelje romanske kapele, sa dva okrugla lúka (arkade) što se viju nad dvimi uložnicami. Ovi lukovi počivaju u sredini na jednomu stupu. Latinski grobni napis u slogu 11. vieka sastavljen, razdieljen je na četvero.

Odozgo stoji:

LAVDE NITENS MVLTA, IACET HIC VEKENEGA SEPVLTA.
QVAE FABRICAM TVRRIS SIMVL ET CAPITOLIA STRVXIT.
HAEC OBIT VNDENO CENTVM POST MILLE SVB AEVO.
QVO VENIENS CHRISTVS CARNIS GESTAVIT AMICTVS.
NOS HABET ET ANNUS QVINTVS QVO REX COLOMANNVS,
PRAESVL ET EST DECIMVS QVO GREGORIVS FUIT ANNVS.

s desne strane:

ORET QVI SPE
CTAT, DICENS:
IN PACE QVI
ESCAT.
CORPVS ET ARCA
TEGAT FLATVS
ET ALTA PETAT.

s lieve strane:

HVC VENIENS VVL
TVM FERT, HOC
CERNENDO SE
PVLCRUM, HVIC
PIE DIC ANIME:
DA REQVIEM
DOMINE.

Odozdò, na podnožju spomenika:

RES FLVCTANT CVNCTAE MVNDI, VELVT IMPETVS VNDAE.
QVIDQVID EXORITVR, LABITVR ET MORITVR.
MENTE DEVM PVRA SEMPER VEKENEGA SECVTA, NON
PENITVS MORITVR SED MORIENS ORITVR.
NAMQVE PROBOS MORES CVPIENS SERVARE, SORORES AC-
TIBVS EXCOLVIT, VOCEQVE DEI HAS MONVIT,
HOSTIS AB INSIDIIS ADITUS BENE CAVIT OVILIS, QVAQVE
REGENTE DOMUS, CREVIT ET ISTE LOCVS.
IN FESTO SACRI COSME MIGRAT AC DAMIANI, VT SIT IN
ARCE DEI VITA PERHENNIS EI.

2.

JANES PUHAR

od

Jurja Jarca.

(slovenski).

Na fotografiškim nebu je častiti gospod Janes Puhar, zdajni kaplan v Cerkljah blizo Kranja, zvezda perve velikosti, ker njegove zasluge za to umetnost, ne poznajo samo učeni možje dunajske akademije, ampak tudi Pariz, London in New-York njega časti, in mu darila mnoge baže pošilja. Oponosni smo lahko Krajnci zavoljo tega moža, ker taciga kemikarja in mehanikarja, kakor je on, ne bo kmalo ne Krajinskim, le zaslužni direktor ljubljanske realke zasluži njemu, enaki imenovan biti.

Od njegoviga življenja tole vem, kar mi je sam pripovedoval, k' sim ga pretekle velikonočne praznike obiskal, teraj z veseljem naznanim, kar od njega vem.

Bil je Janez Puhar rojen 1814 v Kranju (Krainburg) od mestnih ne zelo premožnih staršev Že v svoji mladosti je pokazal, da je prebrisane glave in da mu je Bog obilno mero zmožnosti podelil. Zelo je hrepenel po koristnih in potrebnih učenostih, zatoraj so ga njegovi starši, k' so tako veliko radovednost pri njemu zapazili, po doveršenimu 3. normalnimu razredu v Kranji, v Ljubljano v latinske šole poslali. Tudi tukaj se je verlo in krepko obnašal, kmalo si zadovoljnost i ljubezin svojih učenikov pridobil, posebno rad ga je učenik geografije imel, ker le on sam je večkrat kaki zemljopis napravil, desiravno še v risanij i ni bil dobro izurjen, vender ni prenehal, se vaditi in pripravljati za prihodnje čase, v kterih je kmalo vse učence v pisarski šoli pri g. Huberji prekosil. Posebno veselje je imel do natoro-

znanstva, toraj je vedno hodil botanizirat, kar cvetlic ni mogel popolnoma posušiti, jih je pa narisal.

K' pride v osmo šolo, se je fizike poprijel, dobro mu je šlo spod rok, kmalo se je toliko izuril, da mu je gosp. Janez Kersnik, profesor fizike, dovolil, da je sam eksperimentiral, to je bilo njegovo nar veči veselje, zmeraj je v kemikalnimu kabinetu stikoval in poskušal, kako bi ti ali uni natorni postavi vkljubovati in jo v svoj prid obračevati zamogel. Božja previdnost ga je za duhovski stan odločila, toraj je šel v ljubljansko semniše, tudi tukaj se je dobro obnašal, si je potrebnih znanosti po moči za življenje obilno pridobil, tedaj je le malo kemije in fizike prebiral, temuč le spodbudne bukve, ker prepričan je bil, da njegovo poglavitno opravilo bo v prihodnje, pastirstvo. Leta 1838 je mašnikovi bogoslov prejel, in potem se na deželo v Svibno (Scharfenberg), njegovo pervo službo, podal. Tukaj se mu je zopet njegova ljubezen do Kemije oživila, ker pastirstvo mu ni dalo posebnih težavnih opravil, akoravno je v goratim i samotnim kraju bil, ker prostiga časa je vender nekoliko si pridobil, in ga deloma z branjem kemije, deloma pa z eksperimentiranjem kratil.

Učene ćasopise je rad prebiral in misli učenih na svoje rešeto deval, ker njegova bistroumnost mu je veliko prida donaševala. Bral je od Daguerretove znajdbe narise vsake baže popolnoma enake, kakoršine so v resnici, napravljati. Lepa se mu je ta znajdba zdela, in želel si je v ti umetnosti izuriti, tedaj si je potrebnih orodij nakupil, se noč in dan trudil, pa le malo izverstniga naredil. Predrage so bile reči ktere je Daguerre rabil, toraj je Puhar misliti začel, ali bi ne bilo mogoče, si bolj po ceni ravno tako lepe narise napravljati, kar mu je v Ljubnim, svoji drugi službi, popolnoma ratalo, ker bolezin, ktero si je z vednim skušnjam z gasi na glavo nakopal, je s časam ponehala in kmalo je Puhar začel gaze v obilnosti rabiti, ker po njegovi metodi se nič s tekočimi rečmi ne napravlja, temuč vse narise, ktere je on kterokrat naredil sle gazi delajo in svitloba, jod, brom in živo srebro so njegove poglavilne reči.

Prestavljen je bil iz Ljubniga (Laufen) na Blejsko jezero, (Veldes) v kterim kraju je njegovo ime sloveti začelo, ker tukaj je imel priložnost z narodi cele zemlje se soznamiti. Znano je dobro na Francoskim, Angleškim in v Ameriki, kako lep kraj je blejsko jezero, in njegova okolica. Ker pa Puhar gladko laško, in francosko govori, so ga radi ptujci zmeraj med seboj imeli Veliko, veliko narisov foto-

grafiških je med ptujce razdelil, tako je njegova slava od dne do dne se množila, posebno zavoljo tega ker on je bil pervi, kteri je fotografije transparentne na steklo začel delati, ktere so bile tako natančene, da so v velki francoski rastavi v Parizu, in angleški v Londonu, njegovi narisi medalijo sreberno in zlatno zaslužile.

Zdaj je častiti gospod v Cerkljah in vedno še eksperimentira, veliko ima spet noviga, samo škoda, da noče naznaniti svojih čudovitih znajdb.

Kakor so vsi Puharji, njegove rodovine, tako je tudi on muzikalin in ima posebno dober sluh, ker on izverstno igra na gosli, kitaro in glasovir, kteriga si sam s pomočjo kakiga kmeckiga mizarja (stolara) napravi, on ima glavo, da je malo takih.

Le žalostno je, da ga drugi duhovni malo óbrajtajo, ker mislijo, da se zmeraj le z kemijo peča, kar pa ni res, ker on je tudi hvalevredni dušni pastir, tedaj ga imajo povsod radi, kamor pride in ljudje imajo v vanj tako zaupanja, da je čudo; posebno zavoljo tega k' je tako domač, postrežén, dobrovoljin in zraven pa tudi učen mož.

3.

Rukopisi hrvatski,

koji se nalaze u knjižnici OO. Franceškanah u Dubrovniku

popisao

Ivan Augusto Dr. Kaznačić.

DJELA PJESNIČKA.

I. Knjige vezane:

1. Osman spievan po Ivu Frana Gundulića vlastelinu. Rukopis vas u jednoj knjizi. (Neima XIV. ni XV. pievanja).
2. Mašibradića Oracia. Piesni ljuvene (ima jih do CXVII). Sliedu neke piesme Maroja Mašibradića; neke Iva Bone Vučićevića; neke jednoga neznana piesnika i neke Miha Bunića.
3. Kanavelića Petra. Vieran pastier. Tragikomedia Guarinova, prevod iz tal.
4. Primovića-Latinića Paskoja, Dubrovčanina. Od uputjenja rieči Božje i razlike piesme duhovne istoga spievaoca, koj preminu okol god. 1630.
5. Bogašini (udate za Budmani'a) Lukrecie. Život Tobie iz svetoga pisma, istomačen u kratko u piesni jezika slovinskoga. — Posluh Abrama Patriarke, spievan po istoj gospodji.
6 Tomačenje knjigah iz Heroidah Ovidiovih:
   I. knjiga (list) po Petru Nika Boškovića.
   II. do XI bez imena prevoditeljah.
   In laudem Principis Eugenii Epigrammata, s prevodom hrvatskim.
   List XIV iz Heriodah piesma prevedena na hrvatski.

Prevod piesme Anakreontove XI. vàrhu ljubavi
Prevod XXIII. iz istoga vàrhu zlata.
Prevod nekoliko Epigramah Marcialovih.

7. Sedam piesancah o poglavitieh sedam blazieh dnevih pričiste Bogorodice, talianski složene po O. Jerolimu Cornieli, družbe Jez. a prenešene u slovinski jezik od Marie Bara Betere udovice Krista Dimitri, Dubrovkinje († na 28. Marca 1765 stare 94 god.) Autograph.
Dvie piesne duhovne gosp. Sara Vučićevića.
Govor duše bogoljubne s Isukàrstom propetiem po Franu Getaldiću.
Nadgrobnica pastiera Lovorka, složena od Dr. Gjura Matei, Dubr. (1707).
Natiecanje Ajača i Ulisa za oružje Akilovo, g. Gjona Palmotića, prikazano prid dvorom od družine Orlovah g. 1639.
Ariadna tragedia g. Iva Frana Gundulića. U Jakinu M. DCXXXIII. po Marku Salvionu (tiskan exemplar ali ne cio).
Isto dielo cielo u rukopisu.
Neki ulomci drugieh tragediah bez imena, bez početka i bez svrhe.
Ulomak Akila Palmotićeva.
Čiro, tragedia; mislim da je prevod talianske Metastaziove.

8. Piesni razlike, složene po Nikoli Jera Dimitri, gradj. Dubr. (1549). Sedam psalamali pokornieh. Piesme duhovne. Pričiće uzete iz svetoga pisma i filozofah (ima ih 239) Vàrhu Oče naša. Druge piesme duhovne. Neki listi prijateljima.

9. Prevod hrvatski Viernoga Pastiera Guarinova (vid broj 3).

10. Rukopis bez početka i bez svrhe u kom se nalazi takodjer prevod Viernoga Pastiera, ali s mnogimi varianti.

11. Sunčanica (Hàrvoje). Rukopis nije cio.

12. Minteo, Didone i Čiro spoznan, prevedeni iz Metastazia.

13. Prikazanje složeno po Marinu Dàržiću, prikazano na piru Vlahu Sarkočevića.
Druga komedia istoga.
Krunoslava komedia u prozi.
Komedia prikazana na dan 1. Marca 1696 od družine Razbornieh.
Komedia nazvana Robinja od Han. Lučića i stvari nove (1699).
Komedia: Tomo adulatur.

14. Različite piesni spievane po razliciem piesnicima od g. 1680 do 1730.
Obkruženje Beča grada od cara Mahmeta i Karamustafe,

velikoga vezira, po Petru Toma Bogašinovića, Dubrov. Ljeta gosp. 1683. (Bi pritiskano u Mletcih g. 1703 kod Bartula Oki, u tri spievanja).

Plam sieverski, to jest Pievanje u hvalu Moskovskoga Veličanstva, prikazano presvietl. i preuzviš. gosp. Savi Vladislaviću (Raguzinskomu) istoga Veličanstva savjetniku, zlatne ostroge vitezu, knezu i vlastelinu Slovinskomu, po Ignaciu Gradiću Dubr. Družbe Jezuš. 1710, prepisano na 5. Prosinca g. 1730 u Rimu (120 četveroredakah).

Petar Aleksiević, ali: Petnaest zlamenjah, dielah i čestih Petra pàrvoga samodàržca Rusinskoga. Spievanje po Stiepu Rusiću, popu Dubrovačkome god. 1717.

Trešnja u Dubrovniku po Petru Kanaveliću Korčulaninu, (koj živjaše okol g. 1680, oženi se gradjankom dubrovačkom Katom Anticinom)

Istoga. Jednoj mladici, kojoj je bio oteko obraz.

Istoga. U hvalu slavnoga kralja Ivana Sobieskoga, (tiskano je g. 1683).

15. Prevod nekoliko càrkovnieh molitavah, osobito tužbah proročanskieh, štenja itd., koja se u veliku nedielju pievaju.

Glavosiečenje naviestitelja Jezusova slavnoga Ivana kàrstitelja. Piesan Nikolice Iva Bunića, vlast. Dubr. u tri spievanja. (Preminù slavni spievalac zakovan u verigami u Silistrii god. 1678 na 16. Kolovoza).

Prikazanje od porodjenja Jezusova, složeno po Marinu Dàržiću Dubrovčaninu. (Preminu okol g. 1580.

Kitica piesmicah (34) iz razlicieh spievaocah skupljena (svi od XVI. vieka).

16. Pomiešane pjesme pod br. 8. sadržuju:

Drugi dio od molitavah duhovnieh, učinjene u jezik dubrovački, od g. Jera Rafa Gučetića, vlast. Dubr. (ovo je djelo tiskano u Napulju 1639 kod Sekundina Rocagliolo; ima na početku grbove obiteljih Gučeticah i Kolone; jednome od kojih je posvetjeno).

Pàrva knjiga: Pretvorah Ovidiovieh, prenešena u jezik hrvatski po Šimunu Dominika Zlatarića, popravljena po Ignaciu Gjorgjiću.

Dio pjesnih Gjore Dàržića, Dubr. Broj kojim su nadbilježene ove piesni kaže broj i liste gdi se nahode izmiešane medju piesnama Šiška Minčetića.

Glavosiečenje Ivana kàrstitelja, po N. G. Buniću.

Vàrhu porodjenja Jezusova. Ekloga pastierska.
Plač bl. Gospe Bogorodice u muci spasiteljovoj od (Matie Divkovića?)
Piesan prednja štogod inače.
Piesni Sara Bunića-Vučićevića, (preminu u Dubrovniku na 7. Marca 1721 od 88 god.)

17. Bisernica spievana po Gjonu Gjore Palmotića.

18. Tragedie i Opere, razpàršane po Dubrovniku, a skladane po gosp. Ivu Jera Gučetića, koj sloviaše t. g. 1652.
Prevod latinske tragedie: Leo philosophus, Giambatitste Gjattini'a.
Jo, Tragikomedía, (koju je Gučetić pàrvo učinio u jezik latinski, pak u svoj rodni dubrovački god. 1653).

19. Rukopis hrvatskih piesamah, u kome se nalaze sliedeće:
Celovi ljuveni. Radmio i Raklica, dvogovor pastierski. Povratjenje Radmilovo na plandište. Utieha prijatelju o nestavnosti njegove ljuvene. Prikazanje svoje vile. Mioni pozdrav. Istoj. Raklici. Ljubavi razlike. Uzdasi Radmilovi. San. Ljubici. Ljubav bez oružja. Začinka po komediji. Tratorci. Ljubici na dielenju. Želje Eurila Sičilianina. Robstvo ljuveno. Porodjenje ljubavi. Ljubav u povoju (dvogovor). Ljubav u kolievci. Ljubav se budi. Ljubici šlje piesni. Uzdasi Radmilovi. Molba Ljubici. Zlovoljnost Ljubičina. Poklon dieteščcu. Ljuvezni.
Hekuba tragedia Euripida gàrčkoga spivaoca u hrvatski jezik, prenešena po D. Mauru Vetrani Čavčiću. († 1576 na 15. Januar). Ovdie nije drugo prepisano, nego sami prolog.
Ero i Leandro, piesmica.
Prevod Ovidiove Heroide. Penelope Ulisu. Petra Boškovića.
Neke piesne ljuvene, nepoznata spisatelja.
Piesni g. Nika Gjorgjića, gosp. N. N.
Misli ljuvene, spievanje po g. Gjonu Rastiću.
Uspomena ljubežljiva razblude noćne i nestavnost ljuvena, spievane po g. Ivu Gunduliću
Piesma Jakoba Natali'a, urezana povàrh njegove sobe u Konavlima u Močićima.

20. Ljuvene piesme Nika Bàrnje Gjorgjića, koj sloviaše t. g. 1720.

21. Piesni ljuvene i poslanice Nikole Nalješkovića Dubrovč., koj preminu okol g. 1585 (ima 'ih 181).

22. Očitovanje Josefa pravednoga (do 29. lista ove knjige).

Akile, Gjona Gjore Palmotića, koj bi joštera prikazan pod imenom Deidamia u Dubrovniku g. 1637.

Psike, prevod tragedie Molierove.

23. Popievke slovinske skupljene g. 1758 u Dubrovniku. (U ovoj se knjizi nahodi 80 junačkih piesamah skupljenieh od neznana, ali on na pàrvome listu djela govori, da pàrve 14 skupi D. Gjuro Matei († 1728 u Rimu); 18 sliedeće, t. j. do 33. Jozo Betondić († 1764), ostale on isti sa mnogo stranah. Neke medju njimi, koje se nalaze i u Kačiću, pobilježene su).

Proriča (Poslovice) slovinaska abecedskim redom, skupljene u Dubrovniku g. 1697 na 20. Kolovoza.

Dizionarietto Italiano-Illirico-Moscovitico raccolto l' anno 1751 nel venire a Ragusa coll'ajuto di Giov. Mladinović.

Osobci iz duhovnieh besjedah Dr. Gjura Grifića i Dr. Mata Bobanovića izabrani g. 1760.

Ulomak jedne slovinske slovnice po Stiepanu Rusiću (Roza).

Prevod novoga uvieta, po Dr. Stiepu Rusiću, izradjen god. 1750 i poklonjen Benediktu XII. g. 1750 s predgovorom. (Ovo je autograf istoga Rusića, koj preminu u Dubrovniku na 5. Kolovoza 1770).

Mislim da su od Rusića i prvi predmeti ove važne knjige, koja je in Folio i sadržaje 626 listah.

24. Dubrovnik ponovljen. Epos u XX spievanjah, po Jaketu Palmotiću-Dionoriću, vlast. Dubr. († 1680 na 22. Veljače).

25. Raklica i Suze Radmilove, spievane po g. Ivu Šiška Gundulića.

Radmio prikazanje istoga (1700).

Alčina prikazanje g. Gjona Palmotića.

26. Život svetoga Ivana Trogirskoga. Epos u XXVII pievanjah P. Kanavelića. (u dva svezka).

27. Piesni razlike, to jest:

Ko za zlatom sad ne hlepi etc. Nu pogleda liepa reda. O visoka vita jelo. Čudesa su vàrh naravi. Ko po glasu samo sudi Ah jaoh! kuda uputi se. Razgovor medju Ljubidragom i Ljubicom. Ljubien ljubih u radosti. Kolenda Pera Matei. Godište je današnje Gosparu. Prevod po Ivanu Serafina Bone. Ep. Martialova „Si quando leporem etc.“ More ore, sije žale. Da li 'e bolje milovati. Ban Petar Zrinski doveden gdie mu se imaše glava odsieći po zapoviedi Leopolda I. cesara Rimskoga, ovako govoraše. Ženi, dieci i psu tudju. Gosti grada Dubrovnika, skup gospode Slovinske, Ugarske,

Bosanske. Zaman se povratja premaljetje. U smàrt Marie Kalandrice po I. F. Gunduliću. Nadgrobnica Andrie Čubranovića, po D. I. Gjorgjiću. U smàrt Gjiva Gučetića u družini nedobitnieh. Kolika si i velika svemoguća, o ljubavi. Viežbanje oneziem, koji se misle oženiti. Pričice (ima 'ih 74). Komu se prigodi na moj sviet ovdi doć. Ako uzdasi moji ognjeni. Pred veselo premaljetje. Razgovor dietića i dievojke. Dvie začinke. Prikor je ljudih i ružba pakljena. Onu iskru kâ ognjevita. (Ova piesna iz talianske Fulvia Testi bì prevedena, po g. Petru Kanaveliću). Diklama u proljetje. Zaćinke pirne. Liepa vila Zorislava. Aretuza u goru, Ariona u rieku promiena, po g. Luku Miha Bunića. Rano al docna jednom ima. Gospodovat puke uzmnožne. Liepu diklu željno ljubit. Za nesviesna i zloćudna. Kogod ženskoj glavi odkriva. Svakoja se dievojćica. Višnji gospod viečno dobro. Svaka mladica itd., i mnogo drugieh liričkieh piesmicah različita zadàržaja neimenovanih spisateljah.

Tàrstenko pastier u veselju, piesan I. P. Kanavelića.

Beztužanstvo, piesan F. Lalića, Dubr. († 1722).

Piesan Iva Šiška Gundulića: Sám zamàršen u mislieh itd.

U pohvalu Toma Budislavića neimenovanoga spisatelja.

U pohvalu istoga, Dominka Šimuna Zlatarića.

Prijatelju, koj željaše znat zašto se sad malo piesnikah nahodi u Dubrovniku, od Dr. Gjura Matei.

Nadgrobnica Lovorka pastiera, od istoga.

Ženidba Ilie Kotle i Fiore njegove žene.

Godišnice.

Malo ljubav moja Vila.

Veseli se pokli meni.

Kamenito 'e sàrce u tebi.

Sliedi nekoliko narodnih ženskih piesamah, to jest:

Dvie se stare mome na vodi karale.

Livada se uresila. Listkom se je sva prekrila.

Dievojčica podranila, ružicu je brala.

Rode moj, dobri rode.

Vila 'e moma dva vienašca.

Priliepa dievojka od roda pribiela.

Pod nebom ljepše ptice nij' negoli soko.

Tanka si mi kako višnja.

Tih razgovor moma imala.

Dievojčica livadom šetala.

Svietla zviezda vàrh gore, svietla danica.
Ljubav.
Krepost ženska.
Zelene sve sred livade.
Liepost ženska.
Nemoj, reče, moj ljubieni itd.

28. Komedie i Opere po Gjonu Gjure Palmotića.
Danica. Alčina (1647). Captislava (1652).
29. Akile. Prikazanje g. Gjona Gjore Palmotića.
30. Rukopis hrvatskieh piesamah, to jest:
Posvetilište Abramovo Dr. Maura Vetranića.
Suzana, prikazanje nepoznana piesnika.
Život Tobie po Petru Kanaveliću.
Porodjenje Gospodinovo, po Antunu Glegjeviću.
Isto po Marinu Dàržiću.
Uzkàrsnutje Isukàrstovo po Mauru Vetraniću.
Piesan o porodjenju Gospodinovu, nezuanoga.
31. Rukopis hrvatskieh piesamah, to jest:
List Nikole Nalješkovića, Nikoli Jera Dimitri.
Sedam piesmih pokornieh, po Nik. Dimitri.
Piesni duhovne istoga.
Pričice uzete iz sv. pisma i mudroznanacah, po istomė.
Tomačenje „Oče naša", istoga.
Druge piesme duhovne, složene po istomu.
Listovi, istoga.
Nauci Katonovi, po Marinu Burešiću.
Tomačenje sedam piesamah Davidovieh, po Paši Primoeviću.
Razlike piesni duhovne, istoga.
Od uputjenja rieči Božje, po istomu.
Listi razlicieh spisateljah.
Piesni neznana pisaoca.
Piesni Šiška Minčetića.
32. Captislava. Prikazanje, po Gjonu Gjore Palmotiću.
33. Sofronia i Olinto. Prikazanje izvadjeno iz II. pievanja Tassova, po Vincencu Soltanoviću (Pociću).
34. Pet knjigah pod inokupnim naslovom „Varia variorum" u kojiem se zadàrže sliedeća:
35. I. Sunčanica s prologom (nije ciela).
Captislava s prologom.
Dubravka G. F. Gundulića.
Radmio od Ive Šiška Gundulića († 1721) nije cio.

35. II. Priprava na porodjenje Gospodinovo.
Molitve strielate S. Filipa Neri.
Nauci duhovni S. Frančeska od Salesa.
Štenja na porodjenje Gospodinovo.
Prevod tužbe Jeremiove „Quomodo sedet sola civitas."
Neke molitve u petak veliki.
Molitva Andjelu stražaninu.
Oficie S. Andjela stražanina.
Gloria in exelsis i credo, prevedeni u prostopis.
Sedam psalamah pokornieh, po I. F. Gunduliću.
Molitva koja se govori prie S. Izpoviesti.
Objavljenje učinjeno iz ustah Isukàrstovieh S. Brigidi, Meteldi i Elizabeti.
Izpoviest otcu Duhovnomu.
I još ostalih stvarih predmeta bogoljubnoga.

36. III. Besieda od smàrti i uviežbanje o cieloći izpoviesti od Bernarda Zuzorića Dubr. Družbe Jež. njegovom rukom izpisana (preminu u Rimu 1762).
Hvale S. Ane iz sàrbskoga pisma.
Deset besiedah izpisane iz knjigah Fra. Matie Divkovića iz Jelaška sàrbskiem slovima, pretiskanih u Mnetcieh 1616 po Petru Bestanu. Prepisa latinskiem pismenima D. Gjuro Matei.
Knjižica molitavah za dumne.
Stihovi suproć ljubavi Antuna Kastratovića Dubr.
Suproć ljubavi D. Gjura Matei.
Način za služiti presveti Sakramenat najposliednjega pomazanja.
Blagosov pàrstena blagosovienoga.
Blagosov mrežah, vode, soli, kruha, voća, siemenah itd.
Exorcizatio contra aves, mures, vermes, locustas et alia animalia fructus vesantia seu aqua inficentia, prevedeni u hrvatski.
Molitve bogoljubne razredjene za svaki dan od tjedana, iz autografa D. Gjura Matei.
Bogoljubstvo od deset petakah za primit od Gospodina kojugod milost po izprošenju S. Frane Xaveria.
Dumni, Fiat voluntas tua, i drugih bogoljubnieh kratkieh molitavah.
Liekaroslovje iliti nauci za liečiti razlike nemoći, prepisani iz sàrbskieh knjigah.
Iztumačenja piesnih Davidovieh u spievanja hrvatska složenieh s' predgovorom i s'nadodanjem po popu Andriji Vitaljiću Višaninu iz Komize. U Vnecih 1703 po Dominku Lovizu.

Ulomci izabrani iz piesnih Davidovieh od. Bartolomea Kašića.

37. IV. Nekoliko piesmicah hrvatskih različita predmeta nepoznata piesnika.

Jegjupka Andrije Čubranovića Dubr. U Mletcih 1599. (Po napravljene su na okrajcih pismeno mnoge pogrieška, koje se nalaze u prvom tisku i koje su bile ostavljene i u sliedećiem). Jerko Škripalo. Komedia (nije ciela)

38. V. Na dan uzašastja B. D. M. na nebesa.

Bogoljubna zabavljanja u sveti tjedan.

Život blažene Rozane.

„ svetoga Jozafata i Barlama.

„ svetoga Abrama Remete.

„ svete Eufrozine.

„ svete Pelagie.

„ svete Marie Egipatske, Sofrania Biskupa Hyeruzalemskoga.

39. Razlika pievanja razpàršana po Dubrovniku skladna po piesni cima koji sloviahu od l. g. 1550 do 1600. (ovaj nadpis nije izvàršen)

Jegjupka Andrie Čubranovića.

Tužba Burešića.

Suproć svietovnoj ljubavi, Antuna Kastratovića.

List pisan skupu dievojčicah po Stiepu Gjurgjeviću. Ljuveno uživanje.

Piesan jednoj mladici. Dielenje od gospodje i Darvišata po istome Gjurgjeviću.

Radmio po Vladju Jera Minčetića.

Dielenje od gospodje, Trublja slovinska, i Radonja, po istome.

Trešnja u Dubrovniku, po Baru Beteri.

ista po Niku Iva Bunića.

Bilisanje u tancu Iva Orsatova i Nika Vitušića.

Obkruženje Beča po Petru Toma Bogašinovića.

Piesan o muci Isukàrstovoj po Ivu Sara Vučićevića.

Plam Sieverski, po Ignaciu Gradiću.

Piesan Petru Aleksieviću caru Moškovskome, po St. Rusiću.

40. Prevodi hrvatski Merope, tragedie Mafeine i Psyche Molierove.

41. Tàrstanko pastier u veselju pomamien Petra Kanavelića (1703).

42. Radosti i plač Bl. D. Marie.

Carmina illirica una voce decantanda in Sabbatis et Dominicis

Passionis et Palmarum nec non in visitandis Ecclesiis de nocte Coenae Domini.

Carmina illyrica ante imaginem Crucifixi binis vocibus decantanda. In die resurectionis Domini. In festis Paschalibus. In nativitate Domini. Septem salutationes Virginis M. in vigiliis ejusdem festorum. Te Deum laudamus. Benedictus Dominus. Magnificat (ova su tri poslednja prevedeni u prozu). Na dan navieštenja Blažene Dievice. Benedictio super populum. Ad populum in Epiphania Domini.

Sve ove hrvatske piesme složi: Presb. Symeon Vitasović fecit anno Domini 1685, aetatis sue. 42.

43. Epos u XII pievanjah Ljubdrušice seoske dievojke, (kojega nepoznani spisatelj imenuje Komediom).
Priložak nekieh iztomačenieh četveroredakah (strofah) slavnoga Metastazia, prevedenih u jezik slovinski.
44. Mandaliena pokornica Ivana Bunića-Vučićevića.
45. Dubrovnik ponovljen po Jaketu Palmotiću. Dio drugi Počimlje s' X piev.
46. Prozerpina ugrabljena od Plutona. Prikazanje G. F. Gundulića.
47. Pavlimir prikazanje G. Gjora Palmotića, prikazano g. 1632.
48. Sunčanica prikazanje Iva Šiška Gundulića, prikazano 1632.
49. Iztomačenje pàrvoga pievanja Eneide po Ignaciu Gjorgjiću.
50. Piesni razlike Dominka Šimuna Zlatarića s njegoviem prevodima iz latinskoga.
51. Piesni hrvatske razlike spievane od više piesnikah, to jest:
Ljubmir. Pripoviest pastirska po Dominiku Zlatariću, (tiskan u Mletcima g. 1580).
Vierni pastier, tragikomedia složena u talianski po B. Guarini'u, u hrvatski prenešena po Franu Lukarić'u g. 1592.
Dalida, tragedia Ljudevita Grotta, (poznatog pod imenom: Sliepac od Adrie) u hrvatski prenešena po Savinu Gučetiću, koj se nazivo Savko Bendevišević i preminù god. 1603.
Razlike piesni Antuna Sasi'a, gradjanina Dubrovačkoga.
Prikazanje pastiersko, složeno po neznanu pisaocu (ima 838 stihovah).
Drugo prikazanje istoga predmeta po nepoznanom
52. Različite prigodne piesme spievane Dumnam Benediktinskiem.
53. Osman Gundulićev u dva svezka, nema XIV. ni XV. spievanja.
54. Zorislava prikazanje Antuna Glegjevića, Dubr.
Olimpia osvetjena, istoga.
Damira smirena, istoga.

55. Osman pievan po g. G. F. Gundulića, (neima XIII ni XIV. spievanja). Na svrsi knjige priložene su sliedeće piesme:
Uzmnožimo tiem ové zavezaje ljubljene itd.
Od dvanaest bàrzieh plavih, Koje preko morskieh valah.
Ko za zlatom sad ne hlepi. Ko za zlatom sad ne gine.
Nu pogleda Liepa reda.
O visoka vita jelo. O uresni kitni bore.
Čudesa su vàrh naravi.
Ko po glasu samo sudi Zlo i dobro mudar nije.
Ah jaoh kuda uputi se I uteče stupom hàrlim.
(Na koncu ovieh piesamah upisano je: U Prazi od Boemie pisà Nikola Ohmučević na 15. Aprila 1654. Jeli pako on piesnik ali samo prepisatelj, to je što neznam).
Što mi graka postoja u kupienomu gradu.
Ali mi se dietić ženi? Ali mlado čedo kàrsti? (ove su ali narodne ali na način narodnieh).
Razgovor medju Ljubidragom i Raklicom.
Kad se kralju Vladislave na kosu (?) odpravljaše itd., (i ova je ali narodna ali na onaj način).

56. Prikazanja Don Mavra Vetranića-Čavčića († 1576 na 15. Januara).
Hekuba tragedia Euripidova prenešena na hrvatski od istoga.
Posvetilište Abramovo (nije cio) od istoga.

57. Suze sina razmetnoga po G. F. Gundulića.
Elena. Prikazanje istoga.
Piesan u pohvalu Ivana Sobjeskoga, po istome.
Radmio. Piesan pastierska.
S tebe gorim ma gospodje.
I niko uzrok moga plama.
Lele biedni itd. (ovaj najposlednji nesvršen).

58. Lipost duše, spievana po Dr. Ivanu Držiću Popu Splićaninu g. 1713, u deset pievanjah, poklonjena samovladuštoj Gospodi Dubrovačkoj.

59. Captislava i Bisernica. (Rukopis jako pokvaren i ne cio).

60. Piesme càrkvene (Hymni), za svieh nedieljah od godine i za velikieh svetkovinah.
Uzdah pokorni od ljubavi priblagome Jezusu. (S druge strane iste knjige obratjajući ju naopako). Molitva na početak sv. Rozari i svaki svečani dan iza večernje u càrkvi Matii sv. Ilara od Mlinah u Župi.

61. Suze Marunkove po Dr. Ignaciu Gjorgjiću.

62. Aretuze u Goru, a Ariona u rieku promiena po Luku Miha Bunića, s prevodom latinskiem Dr. Gjura Ferića.
43. Psyche, tragedia Molierova i Merope, tragedia Mafeina, prev· u hrvatski.
64. Razgovor pastierski za Božića, Anice Boškovićeve
Piesne za Božića.
Ofičice koj se pieva na ponoć od Božića (nije dovršeno.)
65. Bogoljubne piesni iliti Ofičice malo prečiste D. Marie, koje se ima govoriti u sve njezine svetkovine.
Devetnica sv. Vlaha.
66. Natiecanje Ajača i Ulisa za oružje Akilovo po Gjonu Palmotiću 1639.
Kolombo, prikazanje istoga.
Isipile, prikazanje istoga.
67. Sunčanica po Šišku Iva Gundulića (1662).
Ljubica po Vici Soltanoviću (Pociću) 1656.
68. Suze sina razmetnoga (nije svršeno).
69. O porodjenju Dievičanskome. Spievanje N. N. U Dubrovniku g. 1770 u osam pievanjah.
Razlike molitve i piesmice duhovne za različita doba od dana.
Pievanja preko mise.
Zagàrljenje od smàrti.
Dielo od pokajanja vàrhu riečih sv. Augustina: „Težko onomu kad te nijesam ljubio."
Prevodi hrvatski sliedećieh piesamah bogoljubnieh: Salve Regina. Alma Redemptoris. Memento rerum Conditor. Ave maris stella. Ut queant laxis resonare fibris. Salutis aram Blasius. Stellata pande moenia. Blasi sacerdos inclite. Veni sancte Spiritus. Lauda Sion Salvatorem.
Ragusinorum poetarum qui illyrica lingua scripserunt Elogia a Georgio Ferrich, Ragusino latine exarata (sunt 164).
Šalna piesna u pohvalu muzike po Andrii Paoli, Dubrovč. (1740).
70. Aretuze u goru, Ariona u rieku, promiena po g. Luku Miha Bunića.
Orfeo slazi u pako sa svojom lirom za povratit Euridiću. Iz španjolskoga u hrvatski prevedena po istome.
Istoga Bunića prevodi mnogo gàrčkieh anakreontikah i epigramah Anakreonta, i ostalieh piesnikah.
Istoga. Prevodi nekieh Odah i Satirah Oraciovieh.
Prevod iz Virgiliove Eneide knjig. IV. At regina gravis.

71. Kuljen. Rukopis in folio sa 1020 listah, u komé se sadržu sliedeće hrvatsko-dubrovačke piesme:

Gosti grada Dubrovnika. U smàrt g. Luka Goze, piesma rečena u družini nedobitnieh. Jedan Bog u tri hipa. Uzdasi duše pravovierne. Litanie Mahsanove. Dobro vladanje. Pričice. Nadpisi Doktorovi. Dvogovor Korčulanina i Dubrovčanina (p. šalno makeronična) Paše Primoevića. — Istoga: Sviet Tripete Kotoranina Korčulanima i Odgovor Korčulanah Tripeti. — Istoga: o Kotoru, jedan stih latinski, a drugi naški. Začinke pirne i tri začinke drugoga predmeta. Začinka Bugarska Ign. Gjorgjića. 'Dielo skrušenja. Pisma kojom je pred met, da nije pokoja neg' na nebu. Šikanje blaženoga dietešca Jezusa. Put od križa na Kalvariu. Vàrhu deset zapoviedi Božieh. Ženitba, ali uviežbanje oneziem, koji se hoće vieriti ili oženiti. Osman G. F. Gundulića (neima XIV ni XV pievanja) — Istoga, Suze i tužbe Radmilove. Nestavnost u ljubavi. Dervišiada Stiepa Gjorgjića Gimana. Suze Marunkove Gjorgjića. Trublja Slovinska, Vladja I. Minčetića. Mačuš i Čavalice, pripoviest Koločepska Vlaha Squadri'a. — Istoga, Koločepke neviestice. Piesan: Cvietje pramaljetja. Piesan jednoj mladici, koja biaše zastupila obraz granicem čemina. Epigram od dva pučanina susretivši se na mostu od pilah. Okruženje grada Beča po Petru Bogašinoviću. Remeta Čavčića. Jegjupka, Čubranovića. Dvogovor dietića i dievojke. Svàrha ljudskoga bitja. Pomàrčanje dana (Eklipsis) i paka rasvanutje na 17. Octobra 1631. Prosi se Božja pomoć u tugami. Responsorium sv. Frane Aksiskoga. Dielo skrušenja. Život Tobie iz sv. staroga pisma po P. Kanaveliću. — Istoga: Nije pokoja neg' na nebu iz talianskoga F. Testi. O trešnji koja razori Dubrovnik g. 1667, po istome. Ivanu Sobjeskome obranitelju Beča. Govor Bana Petra Zrinskoga, kad mu se imaše odsieči glava po zapoviedi Leopolda I. Paraphrasis in hymnum Beati Petri Damiani ex dictis S. Augustini de paradisi gloria. Prevod Martialova Epigrama ad Geliam po Ivu Sara Vučičevića. U smàrt Marie Kalandrice, od Gundulića. Piesanca: Dali je bolje milovati.

„Draga, u skutu doba u svako itd. Liepa vilo, koi zapiso, Gjorgjića. — Istoga: Pita proštenje gosp. Odgovor prijatelju Šišku Minčetiću, na njegovu piesmu u kojoj kazao je, da on ljubi svaku vilu. Ekloga. U ono doba kad godištu.

„Dàrpi sàrce lav ognjeni. Piesan diklami u proljetje. Suze

sina razmetnoga Gundulića. Epigram za čestiti vieru i odgovor. Radonja, po Vladju Jera Minčetića. Kolenda Pera Matei slikara (pengatura). Satir, piesan. Radmio po V. J. Minčetića. Odielenje vierenika. Izpoviest (nije dovršena). Četir piesme I. Gjorgjića. Četernaest piesamah razlikieh, t. jest: 1) Mudrost je sama na sviti. 2) Babko u bieloj pocielici. 3) Lopudka Mare s Igula. 4) Godišnice svekolike. 5) Svietovaše pridragoga Radmio pastier druga svoga. 6) Eto rano premaljetje svud otvara tajno cvetje. 7) Mladoženja kad momu na stan vodi. 8) Vjerenik od vjerenice kad se dieli. 9) Muža i žene ljubav sjedinjena. 10) Za uteći plam ljuveni. Na da leke biežim kraje. 11) Càrnočicom za diklicom. U svoj pàrvi cviet mladosti. 12) Tužba Burešića. 13) Vàrgoh okom u dubravu, zamierih krunu. 14) Poranila dievojčica jutros prie zore. Piesma Danici ranjenoj od pčele. Prilika Isukàrsta na zàrcalu ispisana. Molitva Isukàrstu propetu na križu. Prevod jednoga talianskoga Soneta o Muci Gospodinovoj po Ivu Sara Vučićevića. Radmio i Raklica. Prikazanje postiersko po Ivu Šiška Gundulića. Oton prikazanje po istome. Jedan prijatelj M. P. Otcu F. Lovru, koj ova skupi i prepisa. Epigrami u pohvalu vojvode Eugenia. Captislava prikazanje Gjona Gjore Palmotića. Prevod Viernoga Pastiera Guarinova Petra Kanavelića. Ovidiova XIV. Heroida prevedena po Franatici Pierka Sorga. Grad Dubrovnik Vlastelom u trešnji g. 1667 po G. Buniću. Trešnja u Dubrovniku po Baru Beteri. Didone tragedia Jakete Iva Palmotića (1646) Elena ugrabljena, istoga. Obkruženje grada Beča po Petru Bogašinoviću. Muka Isukàrstova, tragedia Petra Kanavelića. Dubrovnik oslobodjen od harača na blagdan sv. Vlasi 1695 P. Kanavelića. Piesan: Zamani mu se povrati premaljetje. Dubrovnik ponovljen Jakete Palmotića- Dionorića 1671. Olimpia Birenu Izvorna Heroida Antuna Gledjevića. Gorštak Pelinci, Heroida. Tratorko Zorki. Ljubimir ucviljeni.

72. Bogoljubne ljubežnivosti jedne duše prema Bogu u piesni složene po Baru Beteri MDCC.V. (in folio sa 195 listah).

73. Ćutjenja bogoljubna vàrhu sedam piesmih pokornieh Davidovieh s mnogo drugieh tomačenjah i razmišljanjah duhovnieh složenieh po Baru Beteri, gradjaninu Dubrovačkome M.DCCII. Razmišljanja sv. Augustina, prenešena iz latinskoga u jezik slovinski i u piesni složena po Baru Beteri M.DCCI.

74. Dio od pievanjah i skladanjah D. Maura Čavčića, Dubr. knjiga 2. (ima dvadeset i dvie piesme).
75. Diela Antuna Gledjevića. Zorislava prikazanje u tri čina. Olimpia osvetjena, prikazanje u tri čina. Olimpia Birenu Heroida. Piesan Nika Bàrnje Gjorgjića Antunu Gledjeviću. Damira smirena prikazanje u tri čina. Laž na kolima, prolog.
76. Primoevića Paše. Euridiča, (koja bi tiskana u Mletcima 1677). Piesan o uputjenju rieči Božje i razlike druge piesme duhovne. Piesme špotne.
77. Provodje od redovnica izvadjen iz diela S Frančeska od Salesa po D. Mihu Pučiću kanoniku.
78. Akile. Prikazanje Gjona Gjore Palmotića.
Piesmica, kojom kaže taštine netemeljite od ovoga svieta, svietujući, da se sve uhfanje ima staviti u Boga.
79. Elena. Prikazanje po istome
80. Danica. Prikazanje po istome.
Dvie narodne piesme.
Captislava. Prikazanje gorirečenoga piesnika.
81. Skup dosta bogomilnieh spievanjah iz svetoga Pisma spievanieh u Dubrovniku od razlicieh pievalacah:
Muka Isukàrstova po Petru Kanaveliću, (prikazana god. 1663).
Judita, prikazanje po Niku Bàrnje Gjorgjića.
Posvetilišče Abramovo. Razgovor.
Očitovanje Josefa pravednoga. Pievanje.
Život Tobie i njegova sina; u četiri pievanja.
Suze sina razmetnoga G. F. Gundulića.
O uputjenju rieči Božje i dievičkome porodu, Paše Primoevića, u šest spievanjah.
Mandaliena pokornica, Iva Sara Bunića.
Glavosiečenje Ivana kàrstitelja, Nika Iva Bunića, u tri spievanja.
Sàrca sv. Katarine, Gjona Gjore Palmotića.
Čudo po kome sv. Ilar oslobodi Epidaur od zmaja u spili od Šipuna, piesan izvadjena iz Pavlimira, prikazanja Gjone Gjore Palmotića.
82. Sunčanica. Prikazanje Iva Šiška Gundulića, (god. 1673, tiskana je).
Radmio, prikazanje po istome. Suze i tužbe Radmilove, piesan po istome. Nestavnost u ljubavi (mislim da je istoga). Othon, prik. po istome (1707).

83. Prozerpina, Ariadna i Dubravka, prikazanja Iva Frana Gundulića.
Piesan Ferdinandu II. od Toskane po istome, i Suze sina razmetnoga.

84. Palmotića Gjone Gjoreva. Diela. Knjiga pàrva (prepis F. K. Raičevića).
Prikazanja: Pavlimir. Došastje Enee k Ankizu. Captislava. Elena. Očitovanje. Prikazanje Elene ugrabljene.

85. Očitovanje, knjiga druga. Prikazanja: Enea i Didone. Danica. Akile i Alčina.

86. Elena i Akile, prikazanja Gjone Palmotića.
Suproć ljubavi, piesanca neimenovanoga.
Sunčanica, prikazanje Šiška Iva Gundulića

87. Sunčanica, prikazanje gori spomenutoga piesnika, i
Danica, prikazanja Gjona Gjore Palmotića.

88. Ermiona, prikazanje Antuna Gledjevića.
Danica, prikaz. po istome
Belizario, prikaz. po istome (samo prvi čin).
Piesme istoga: Pobiedovanje glasa. Selimir i Radmio, dvogovor o vieri.
Kaže da je ljudski život kratak, i da je sve ništa. Vrieme svemu odolieva.
Piesma Nika Bàr. Gjorgjića, Antunu Gledjeviću.
Odgovor Gledjevića Gjorgjiću.
Tikva i Bor. Pričica.
U smàrt g. Vlaha Stele (1696).
„Ovaj je rukopis autograph istoga Gledjevića.“

89. Oslobodjenje Betulie. Prikazanje izvorno nepoznana spisatelja.

90. Merope, prevod taljanske traged. Mafeine po Franatici Pierka Sorga.

91. Merope, kako i pod predašnjem brojem.
Demetrio, prevod taljianske drame Metastazia po istome, i
Psyke, prevod iz franceskoga Molierova po istome.

92. Bogoljubne ljubežljivnosti jedne duše prama Bogu, u piesni složene po Baru Beteri (1705).

93. Jegjupka Andrie Čubranovića.
Robinjice po istome. Sibile. Preljice. Primalje. Dievojke. Pastieri suproć dievojkami (sve po istome).
Druga Jegjupka, nepoznatog dubrovačkog spisatelja.
Tretja Jegjupka, „ „ „

Četvàrta Jegjupka, Saba Mišetića,. Dubrov.
Razlike piesne, spievanje po Sabu Mišetiću, to jest:
List Maroju Mašibradiću. Pelegrin g. Sabu Mišetiću. Odgovor Mišetića Pelegrinu. Deset piesmicah ljuvenieh. Govor Ariadne kad se odieljivala od Tezea. Venus ište Kupida izgubljenoga.

94. Život s tužbenim razgovorom iz pojate Tratorke dievojčice persianske, prenešen iz jezika čizelbaškoga iliti persianskoga u jezik talianski, a iz latinskoga slovinski, nu složen u piesni. (Dielo nepoznatoga spisatelja, ali nije cielo u ovome prepisu, jer neima XII spievanja, a nije ni XI dovršen).

95. Isukàrst sudac, prikazanje složeno latinski po O. Stiepanu Tuči Jezuitu, a prevedeno u slovinski po Jozu Vice Betondića († 1764).
Prevod Heroidah Ovidiovieh po istome.
Prevodi càrkovnieh piesamah; Miserere mei Deus. Dies irae etc. Veh! tempori illo in quo non amavi te. Diela od pokajanja: Lauda Sion Salvatorem. Veni Sancte Spiritus & emitte.
Razgovor pastierah, koji pohode Jezusa u Betlemu (nije, nego ulomak druge mnogo dulje piesme).
Prevod Ovidiove Eleg. Trist. Cum subit illius tristissimae noctis imago.
Prevod prvoga lista Heroidah Ovidiovieh po Petru Boškoviću.

96. Osman Iva Gundulića, dva pievanja umetnuta po Fran. Pierka Sorga.

97. Isto dielo sa sadàržanjem svakoga spievanja i s nadomirenjima.
Istoga: Piesan Ferdinandu II., i O Veličanstvu Božiemu.

98. Isto dielo bez XIV i XV spievanjah.

99. Ariadna. Prikazanje I. F. Gundulića.

100. Radmio i Sunčanica. Prikazanja, 1. po Ivu Šiška Gundulića, a 2. po Šišku Iva Gundulića.

101. Ariadna, prikazanje I. F. Gundulića.
Trublja Slovinska. Piesan Vlagja Jere Minčetića.
Katarina iz Siene. Piesan Gjona Gjore Palmotića.

102. Captislava. Prikazanje po Gjonu Gjore Palmotića.
Elena ugrabljena. Prikazanje po istome.
Didone. Tragedio Jakete Iva Palmotića.
Othon. Tragedia Iva Šiška Gundulića.

103. Prevod piesamah pokornieh Davidovieh s molbama càrkovniem i s nekim drugim piesama bogoljubniem.
Ljubica. Prikazanje Vice Soltanovića (Počića).

Captislava. Prikazanje Gjone Palmotića.
Sunčanica. Prikazanje Iva Šiška Gundulića.

104. Marie Dimitri. Piesan na čast Presv. Blaž. Dievice Marie, razdieljen u sedam pievanjah, svako od kojih odgovara na sedam poglavitieh blagdanah (svetkovinah) njojzi od càrkve posvetjenieh.
Muka Gospodinova. Prevod talijanskoga Metastaziova Oratoria, po Marii Dimitri.

105. Posvetilište Abramovo. Prikazanje (ali po Vetraniniću, ali po Dàržiću?)
Život sv. Rozane u prostopisu, po nepoznanu spisatelju.

106. Razgovor pastierski za Božića, po Jozu Betondiću.
Piesan božićna. U sve vrieme godišta itd.
Piesan na dan Božića u početku Mise: Otvortese o nebesa itd.
Začinka svete Dieve sinu Jezusu.
Ofičice, koj se pieva u ponoć od Božića.
Korunica presvetoga dietešca Jezusa.

107. Rusa od novoga svieta, to jest: Život svete Ruse od Lime, reda sv. Dominka, izgovoren u jezik slovinski iz oficia Otacah istoga reda, od jednoga njezina sluge u Dubrovniku na 19. Oktobra 1771.
Sliedi nekoliko molitavah i razmišljanjah duhovnieh u prostopisu, najveće prevedenih iz talianskoga.
Stihovni prevod piesamah pokornieh Davida.
Prevodi psalmah: In te Domine speravi. Laudem meam Deus ne tacueris, od hymnah: Deus tuorum militum. Christe redemptor omnium. Exultet coelum laudibus. Tristes erant Apostoli, onoga s^{ti.} Petri od Vincula. Molitve Jeremie proroka (u prostopisu). Vexilla regis prodeunt, od psalma Judica Domine nocentes me, od stihovah o muci Gospodinovoj, od psal. Beati imaculati in via. Retribue servo tuo. Legem pone. Memor esto. Iniquos in odio habui. Mirabilia testimonia tua. Clamavi ad te Domine. Principes persecuti sunt. Symbola S^{ga.} Atanazia: Quicunque vult esse salvus. Confitemini Domino quoniam bonus.
Prevod uzdahah ljubežljivih svete Gertrude.

108. Gjorgjića Dr. Ignacia. Piesne ljubezne, Začinke, Zgode ljubavi.

II. Razvezani svezki i razpršeni papiri.

1. Piesni razlike Vice Petrovića, Dubrovčanina, iz njegovog rukopisa god. 1761, razdieljene u četiri svezka.
2. Piesni razlike Bernardina Liberala Ričardića, Dubrovčanina, izpisane iz njegovog rukopisa g. 1761, u tri svezka.
4. Marunko iliti piesan vàrh jednoga Mlietčanina zatravljena u ljubavi, po Dr. Ignaciu Gjorgjiću s predgovorom.
5. Piesni razlikieh pievaocah:

Svezak I. Satyra III. Horacia Flaka, prevedena po Luku Miha Bunića 1752.

U smàrt Flore Zuzzeri, piesan Dinka Zlatarića.

Nadgrobnica Dinka Ranjine, po istome.

Piesan Gjore Dàržića, izmedju piesnih ljuvenih Šiška Minčetića pod br. 215.

Istoga, izmedju istieh pod br. 235.

Ulomak jedne piesne, složene po Maru Dàržiću.

Piesan Dr. Maura Čavčića, Marinu Dàržiću.

Piesan Šiška Minčetića (izmedju njegovih piesamah pod br. 249).

Poslanica uljudna Valu Valoviću, Horatia Mašibradića.

Ulomak piesne Marina Dàržića na pohvalu D. Maura Čavčića.

Piesan Dinka Zlatarića, izmedju njegovih piesamah pod br. 63.

Svezak II. Sabu Dobaljeviću Glušcu Nadgrobnica Miha Bunića (1585).

Početak prikazanja: Sud Paridov, po Antunu Krivonošiću

Vila ostarana, Šimuna Zlatarića.

Miserere, iztomačeno po istome.

Dominka Zlatarića. Ljubovnik učinjen prah od časa.

Iz piesnih njegovieh prepisi 42, 68, 105 i 130.

Svezak III. Sliedi piesna 130, a za njom piesna: U prvo kneženstvo g. Jera Klisovića (1609).

Govor duše s Jezusom o njegovoj muci, po Franu Getaldiću-Kruhoradiću (1702).

Piesan u pohvalu sv. Alojzia Gonzage iz latinskoga prevedena po Franatici Pierka Sorga (1755)

Piesan prema svietovnoj ljubavi Antuna Kastratovića (1620).

Svezak IV. Sliedi gore spomenuta piesan Kastratovića, a za njom ulomak piesne, neznanoga piesnika.
Orlando, ulomak neznanoga.
D. Maura Vetranića Čavčića, piesan nadgrobnici Isukàrstovoj.
Istoga piesna bogoljubna, druga u kojoj kaže, da je sve izprazno izvan dobra života.
Ulomak Tirene Marina Dàržića.
Jedna piesna sumnjena Gjore Dàržića.
U hvalu Anice Boškovićeve, piesma D. Stipa Rusića (1757).
Joza Betondića. Istomačenje ps. Lauda Sion Salvatorem (1759).
Istoga. Dielo od pokajanja. Piesanca vàrhu riečih sv. Augustina.
Na stancu kod vira vode Merčuleti kod Kobaša.
Piesanca suproć svietovnoj ljubavi D. Gjura Matei.
Istoga. Žene sadašnje. U pohvalu zlieh ženah.
Piesan neznanoga jednomu spurianinu.
Svezak V. Sliedi ta ista piesna, a za njom ulomak: Ljubav vlada ljudem. Četiri piesme složene po D. I. Gjorgjiću, spievane uz gusle po Dubrovniku u pokladih od vlastelićah preobučenieh od Vlahah.

5. Posluh po O. Klementu Raičeviću Dubr. reda sv. Frane (1803).
6. Elena, tragedia Gjona Palmotića.
7. Piesni Frana Lalića, i prva piesan žalostna Ovidiova, prenešena po neznanu. Prevod Marie Dimitri, (rodj. Betere) piesnih Bl. Dievici O· Fornieli.
8. Tlačiva piesma Dr. Gjuru Feriću, spisatelju Periegesis Rhacusinae, po Maru Zlatariću.
   Pievanja 13 i 14, koja se nenahode u Osmanu po istome Zlatariću.
9. Aretuze u goru, a Ariona u rieku promiena po Luki Miha Bunića.
10. Prošnja milostih Duha Svetoga. Prevod psalma 135 po neznanu.
11. Dedo Stiepa Gjurgjevića Gozze i Piesan Gundulića Ferdinandu od Toskane.
12. Radmio po Vlagju Minčetiću.
13. Suze sina razmetnoga i piesan u smàrt Marie Kalandrice, Gundulića·

14. Dervišata Stipa Gjurgjevića-Gimana, Jegjupka Čubranovića i začinka Bugarska Gjorgja.
15. Heroide XIV. prenešene u hrvatski (1. po P, Boškoviću, a 13. po Betondiću).
16. Piesni slovinske i razlika iztomačenja po M. Marinoviću 1833.
17. Razlike piesne Gjorgjetića.
18. Celovi ljuveni. Radmio i Raklica po neznanome.
19. Hynamodion. Skup pievanjah càrkovnieh na dnevi Obraniteljah gradovah Dalmacie, po D. Pavu Kovačeviću.
20. Piesni Gesnerove u slovinske piesne složene .i obratjene po Maru Dominka Zlatarića u pustinji Mljetskoga otoka god. 1793.
21. Tamašne piesni, složene u Dubrovniku po Marku Bruerović u pokladah g. 1805.
22. Napredak devetnaestoga vieka, po Ant. Kaznačiću. Piesan.
23. Život Tobie i njegova sina, izvadjen iz sv. pisma. Posluh Abramov i život Jozefa Patriarke, po Lukrecii Bogašinovoj.
24. Josipa Betondića. Tomačenja iz Ovidia (4 svezka).
Tristium. Elegia III. g. 1752.
Fastorum ex lib. II. vers. 752 etc. etc. g. 1752.
Heroidum Epist. II. Phylis Demophonti g. 1752.
25. Razlike piesni:
U smàrt g. Anice Iva Dragi, neznanoga okol g. 1660.
S. Ljudevit Gonzaga. Elegia Bàrnje Zamanje, pren. po Fr. P, Sorgu.
U hvalu D. Gjulema Kazilari, piesan istoga.
26. Plač starca Milovana vàrh razsutja Solina. Piesan.
27. Josip pravedni po D. Petru Vuletiću Kasteljaninu (četiri pievanja).
28. Foenix ili srećno narešenje grada Dubrovnika po trešnji G. Vučića-Bunića 1668.
29. Miscellanea. Nadgrobnica Dinka Ranjine, po neznanome.
" Gjura Dàržića, po D. Ranjini.
U smàrt Saba Bobali, po Zlatariću. Vila ustarana po istome.
Prevod Responsorium'a B. Dievice Marie, po D. Ivu Salatiću.
Piesni u latinski jezik učinjene po Bàrnji Zamanji, a u naški iztomaćene po Gjuru Higji (12 komadah).
30. Početak molitve Jeremie Proroka, po Gjorgjiću.

31. Piesni razlikieh starieh piesnikah, iz latinskoga jezika u slovinski prenešene, po Marku Bruerović u:
Prevod phalemia Katulova „Vivamus mea Lesbia atque amemus."
„ Elegie Propertiove XXV iz knjige 3.
„ „ Ovidiove IV iz knjige I. Amorum.
„ „ „ V „ „
„ phalemia Katulova „Queris quot mihi variationes".
„ Elegie Tibulove II iz knjige I.
„ „ Propertiove XIII iz knjige III.
„ Idilia gospodje Fortunate Fantastiči „La morte d' Adone."
32. Sveta Katarina od Siene dievica, spievanje I. G. Palmotića.
33. U hvalu Šumeta, kojega Bodin kralj Slovinski darova Redovnicima sv. Benedikta g. Milišića.
34. Pirna piesna g. Jerimi Gagiću, neznana spisatelja.
35. „ g. Niku Luka Pocića.
36. Tužbeno prigovaranje starca Milovana s Dalmaciom u vrieme Mletačkoga propadnutja.
37. Demetrio, prikazanje Metastazia, prevod hrvatski.
38. Opravdanje družbe Alfierah s kapetanom. Šaljiva piesma.
39. Otcu F. Sabu Frankoviću odgovor na poziv, da mu načini piesmu pirnu za bratove ženitbe, po Antunu Kaznačiću.
40. Othon, tragedia Iva Gundulića u tri svezka.
41. Stihotvorenja O. P. Radaljevića i F. V. Pugliaza, prigodom smàrti Gàrgura XVI.
42. U sprovodu Česarice Marie Luize. Piesma Otacah reda Ma lobratjanskoga.
43. Prevodi Gjura Hiġje, od nekoliko piesmicah Bàrnje Zamanje.
44. Dvogovor medju jednom divicom, koja odlučiše se Bogu posvetiti i medju svitom.
45. Jedna pisma bogoljubna neimenovana spisatelja.
46. Piesma u pohvalu Dr. Rada Radelje, kad je izdo latinske piesme R. Kunića.
47. Na dan imena Nika Remedelića, Kolenda A. Kaznačića.
48. Robinjica Andrie Čubranovića.
49. Kolenda g. Matu Šariću kad se oženi (1817) po Antunu Kaznačiću.
50. Neke piesme Ant. Kaznačića, to jest» Varka. Piesan Dr. Božidaru Petranoviću i Odgovor na piesme Dr. Nika Arbanasa.
51. Život Tobie spievan u piesme slovinskoga jezika (1763).

52. Opisanje smàrti Lakoonta su njegova dva sina i Virgilia, prevod Dr. Gjura Higje.
53. Radonja od Minčetića s latinskim prevodom Bàrnje Zamanje.
54. Razlike kolende u oči Vodokàrstja spievane u samostanu OO. svetoga Frančeska.
55. Piesme bogoljubne na slavu St. Ruse.
56. Tužbeno prikazanje i prigovaranje starca Milovana s Dalmaciom razžaljenom u vrieme propadnutja Mnetačke Republike (1797).
57. Svetomu Aloysiu bogoljubne mladosti branitelju. Piesan Milišića (Autographum).
58. O. Franu Apendinu i Baru Beteri odlazećiem u Zadar (1825). Piesan A. Kaznačića
59. Prevod Hymna od Laudah.
60. Tužba Kazamonta od Stravče od Marina Zlatarića.
61. Bogoljubna piesma o smàrti Spasitelja.
62. Oficice sv. križa.
63. Pastierica na kladencu piesan iz talianskog u slovinski jezik prenešena po Dr. Marku Krešiću Dubr. (1800).
64. Proročanstva Cesaria biskupa od Alepa, podpuno izvàršena. Satyra suproć Napoleonu.
65. Piesni razlike, neimenovanoga piesnika prepisanc XVII. vieka.
66. Piesni razlike, to jest:
Vatari tamašna piesna Antuna Sasi Dubr.
Kolenda jednoga staroga kolendara priateljicam Nika Remedeli.
Tomačenje idilla Gesnerova „Milon“, po D. Ivu Salatiću.
67. Dielo od pokazanja, prevedeno u stihove hrvatske.
78. Za pir Eleonore Bona i Saba Gradića. Piesma Nika P. Remedeli.
69. Miso Pierka Sorga, (začiniti piesmu u pohvalu Gjakšića Zadranjina) izvàršena po njegovoj smàrti od Dr. Stiepa Olivierića.
70. Gosp. Sabu Gjorgjiću tretjemu izasoba izabranu za kneza (1791).
71. Tri kralja pazeć zviezdu uputjuju se put Betlema. Piesan
72. Dvie kolende pievane u Rieci.
73. Šalna piesan o Mari žutoj.
74. Pirna piesna za ženitbe Miha Lopižića s Katom Markovićevom.
75. Pirna piesna za ženitbe Vice Verone s Mariom Lukovićevom.

76. Vàrhu „Usque adeo ne producitur impetus irae." Piesna hrvatska.
77. O. Beninju Albertinu, govorećemu pàrvu Misu. Piesma.
78. Blaženoj Dievici Marii. Piesma.
79. Siena Ovidiova Dr. Ign. Gjorgjića. Ljubovnik rasàrdjen.
80. Didaci Arbosulli Civ. Rhacusini I. U. D. et Cancellarii Reisp. Rach. nonnulla illyrica & latina Carmina.
81. Prevod psalmah: „Domine ne in furore tuo. Beati quorum remissa sunt. Miserere mei Deus. Domine exaudi orationem meam. De profundo clamavi. Domine exaudi orationem meam" (t. j. od sedam psalmah pokornieh).
82. Piesan u pohvalu Dubrovčanah u pobuni g. 1814.
Piesan u odlazku Garanjina iz Dubrovnika.
83. Piesmice za pievat ih preko sv. Mise.
84. Šaljiva piesma pirna.
85. Sunčanica Iva Šiška Gundulića. Prikazanje.
Život Josefa Patriarke. Piesan (1770).
86. Razlike piesme ljubovne Ignacia Gjorgjića, (jedan svezak ne cio).
87. Heriodah list VII. „Didone Enei", prevod Joza Betendića (1754).
88. U smàrt O. Ivana Marini reda Kalasanciova, piesma A. Kaznačića.
89. Redovničkome zavietu Dumne N. N. Piesan.
90. Na odielenju Česara Francuskoga. Piesan.
91. Pisma za oslobodienje Pape Pia VIII. učinjena u Splitu.
92. Elena, prikazanje Palmotića.
93. Dubrovnik oslobodjen od harača na blagdan ruke sv. Vlasi, po P. Kanaveliću.
94. Više dara čestitoga cara što učini gospodi Respub. Dubrov. g. 1695 po Vin. Ska . . .
95. Gospogji Marii Saba Pozze u posvetjenju njezina templa pod imenom Sàrca Jezusova.
96. Prevod u stihove od Salve Regina.
97. U izbranju svetoga reda i života plemenitieh gospodjah Pozze. Piesan.
98. Piesan novoj Dumnici.
99. Otac kćeri, koja se oblači dumnom u svetoj Marii. Piesan.
100. Bogoljubna piesna: Zaleti se u visine Dušo, Bogu obljubljena.
101. O uzvišenju Bl. Dievice. Riesma M. Marinovića.
102. Sonet hrvatski suproć g. I. B . . . . .

103. Suze obćene u smàrt izvàrstnoga liekara Dr. Roka Pezolića.
104. O preminutju g. Ane Boškovićeve, g. Pavli njezinoj sestri.
105. Variorum carmina illyrica, nempe:
Dr. Petru Bašiću Meštru od Geometrie, Ivu Kaznačiću i Baldu Spičaru škularima. Piesma makeronika Mara Zlatarića. Ženitba Ilie Korte i Fiore njegove žene. Piesan.
Antuna Gledjevića Lopujkami. Piesan.
Istoga, Godišnicami.
Pàrdac. Spievanje Andrie Paoli (1748).
Zvončić. Epigram istoga.
Poviše Muzike, piesan istoga posvetjen Vladju Minčetiću.
106. Jutàrnja na dan porodjenja Gospodinova, prevod stihova (1837).
107. Osman Gundulića, prepisan u svezke i ne cio.
108. Autografi piesamah hrvatskieh Dr. Gjura Higje u mnogo svezakah i na mnogo razpršenih papirah.

4.

Rukopisi hrvatski

u knjižnici Ivana Kukuljevića Sakcinskoga u Zagrebu.

I.

Rukopisi pisani glagoljicom.

1. Breviar glagoljski vieka XIV ili XV. na malom čitavom listu pergamene, crnilom i crvenilom pisan; ima stranah 195. Nalazi se pod Brojem CLXXXIII.
2. Breviar. S crvenimi početnimi slovi, pisan na pergameni u 4ni sa 199 listovah. Godine 1470. Pod Br. II.
3. Bribirska knjiga kršćenih od g. 1602 do 1675. Od godine 1647 u napred pisana latinskimi pismeni. Na hartiji, mali čit. list. Pod Br. IX
4. Brozović Ivan pop Selčanin. Knjige discipulah složene od svetih otác, potvrjene i stumačene iz diačkoga jezika na hervacki, u Bribiru g. 1600. Na hartiji, mali čit. list, sa 233 listovah. Pod Br. V.
5. Čini i članci sv. vjere- Počimlje na l. 1. kapitul ot zlje ženje, l. 2. kpt. ot razdjeljenija tela gospodinova. -- se je kpl. osvečenija telesnoga i od crkvenih riči. — ot posvečenija crkvenoga. — od s' zdanih riči. — l. 3. ot činov anjelskih — ot 7 blaženstvi — l. 4. vrjeme sedmo desetno. Nedele ot muki. — ot oficia. — zač nezvone. — tablica ča dje. — zać svječe ogašajut — l. 5. zač se negovori Bože v pomoć moju. — zač se oltari svlače i zač se moli saltir. — ot ogna novoga. — v sobotu. — ot alelue itd. Na listu 16 počimlje drugo pismo. l. 17 ćinenie ot

posvećenija crkve. l. 18 čtenie trih krali. Na listu 28 počimlje opet drugo pismo. Na listu 36 bilježke kasnije od g. 1462 i g. 1468. 1500. Na listu 37. "1465 enara d'n 15 va vreme kneza Štefana i nega sina kneza Brnardina i podknežina Martinca i nega žene gospe luje, ka beše va to vreme ohmeštrice kneza Brnardina i nega meštra ludovika i kapelana gospodina Bartola, ki bihu va to vreme." Na listu 39 počimlje opet novo pismo. Na listu 48 opet novo. Na listu 50 opet novo. Na listu 64 straga bilježka:" 1452 Ja žakan Benko to zapisah kada bjeh santez i v to vrjeme pride pop gustin s kotora v Rjebnik." Na zadnjem listu 65 stoji opet bilježka: 1451. „Va vreme kneza Ivana dobra gospodina i nega sini Brat . . ih gospodi ki onda držahu otok vas od počela do konca i nih bješe vavek." (razumieva se otok krčki). Na istom listu straga: "1465 ervar d'n 7 kada ja mikovla jazetić to pisah v ledenicah (u primorju hrvatskom) va dvori kneza Štefana i nega sina kneza Bernardina ki imiše tada let 12. i bih — tada nega sluga i bihu ta trat velike žalosti za me, nenavi . . hu neprijateli vsaki d'n."- Rukopis ovaj pisan je na pergameni u 4ni, ima 65 listovah. Nalazi se pod brojem CCCLI.

6. De Pope Antun Krčanin. Razne stvari pobožne. 1. Njeke bilježke od novije ruke. 2. Plač gospe u versih. 3. Versi na priliku Isusovu. 4. Molitve u versih složene na poštenje gna. Isukrsta. 5. Versi Abramovi, t. j. kako ovaj posvetiti hoti svog sina Izaka, od fra Matije Divkovića štampani u Bnecih 1616, a prepisani glagoljskimi pismeni od fra Nina de Pope, misnika pri svetom Nikoli na Porozi g. 1625. 6. Život sv. Katarine u versih od fra Matije Divkovića, štampani u Bnecih 1616, prepisani u hrvatski jezik po fratru fra Antonu de Pope Krčanu 1625. 7. Razlike molitve od fra Mate Divkovića, a prepisane od fra Antona de Pope od Brzac rodom s krčkoga. 8. Ružarii gospojin. 9. Nauk krstjanski. 10. Molitve. 11. Red službe krščenja g. 1630. prepisan iz sćaveta od fra Antona — stojeći pri svetoj Marii na glavi otoku. 12. Od prošćenja. Na koncu svakojake bilježke. Pisano na hartiji u 16ni listovah 181. Pod Br. CCCXXX.

7. Franki Anton pop. Molitve i pobožni članci. Na hartiji u 8ni rkp XVII vieka. Pod Br. CCCCXXXVI.

8. Glavić Šimun Šibeničanin. 1. Regule bratje i sestar tretoga reda pokornih sv. Franciška, pisane 1430. 2. Konstitucie bratje pokornih tretoga reda sv. Franciška provincie Dalmacie, učineni na kapituli na školi Galevci prid Zadrom g. 1492 3. Prošćenja od pape Siksta, Aleksandra i od mnogih papi crkvam i fratrom sv. Franciška 3 reda. 4. Imena svetih fratrov tretoga reda sv. Franciška. 5. Imena plemenitih od reda. 6. Plač blažene dive Marie u versih. 7. Deset kriposti ke ima sveta misa. 8. Prošćenja, drugom rukom pisana. 9. Ljetopis od počela sveta do 1542. 10. Ljetopis Šimuna Glavića od 1331—1529. (ova dva ljetopisa pečatana su u Arkivu knj. IV. str. 36). Rukopis na pergameni XVI vieka. U mal. 8ni str. 174. Pod Br. CCCXXIX.

9. Ivanova, popa glagoljskoga u Poljani kod Zadra, oriaški, možebit najveći slavenski rukopis, na velikom listu hartije pisan, sa 1575 stranah. Sadržaje: 1 Tumačenja sv. Pisma. 2. Pripovjedanja u Rimu velikomu Duki od Toskane od redovnika Franje Capata, kavalera sv. duha 3. Pripovjedi korizmene. 4. Stumačenje sv. Vangjelia i svete vire. 5. Govorenje meu Redovnice. 6. Verhu vire svete, djelovanja apoštolskoga, od sv. lužarija, od prošćenja itd. 7. Nauk kàrstjanski. 8. Od smàrti. 9. Mudrost teologie. 10. Od smàrti Isusove. 11. Verhu sv. pisma. 12. Zamen (Examen) od zapovidi božjih s istumačenjem zapovidih i smartnih grihov. Pod brojem DCCXLVIII.

10. Keršić Grižostom Kresanin, fratar. Konštitucioni fratar tretoga reda sv. Franciška, prenešeni na hrvatski jezik iz štampane knjige. G. 1753. Na hartiji u 4ni listovah 27. Pod Br. CCCL.

11. Knige sv. Bernarda opata. Na hartiji pisane koncem 15. vieka, s bilježkom popa Barića Fugošića od g. 1521 u 4ni listovah 356. Pod Br. CCCLIII.

12. Kolunića Broza Knige sv. Bernardina, na pergameni g 1486 pisane. Početak i konac fali, počimlje s listom 44, svršuje s listom 196. U 4ni Pod Br. CCCLII. „Na listu 160 sliedi“: Va ime isuhristovo Amen. Let gdn. 1486 miseca ijulija d'n sedmi bi dovršenie knig sgo. brnardina. Ja gospodin levnardo plemenem dolanin položih učiniti svitlo delo, ko bi bilo na službu božju i crikve za grihe moe. Spisah sie knige moim blagom čistim i v to vrime biše

otac duhovni gdn. papa inocenci, a kral ugarski kral Matijaš, i biše podbil podase vsu hrvacku gospodu i zigna van kneza Anžu z negova gospodstva i kneza Ivana krčkoga i tada vladaše i otočcem i inimi gradi, i va to vrime biše pav'l biskup senski i gatanski gdin. levnardo i oćak svete Marie v kneži i vsi. — — — a se knige i siju rubriku pisah ja broz žakan, budući v redu ejlskom (tako) z bužan, od kacitić, z dubovika plemenem kolunić, ko mu esu grisi bogatsvo, grob otačastvo, zemla mati i pisah v istinu te knige počtovanu mužu gdnu levnardu vikaru gatanskomu v nega hiže sidi, za moju plaću." — itd.

13. Komadi raznih starinskih glagoljskih pisamah na pergameni od XIII. do XVI. vieka, u raznih formatah. Pod Br. X. — CCCXXVI. – DLIV.
14. Ljetopis kratki s razgovori sv. Gargura, i s njekimi crkvenimi stvarmi. Rkp. XVI. vieka, na hartiji, mali folio, l. 23. Pod Br. CCCXXVII.
15. Maurović Ivan, knige mnoge lipe i koristne u kojih se nahaju pianete od svih misecov u komu se človik rodi i s kimi zlamenji i što mu se u životu dogodi i kada ima umriti. Upisana, složena i mnogimi svitlotami nadodana u Veji (na Krku) g. 1772. Pod Br. CCCCXXXV.
16. Misal, s urešenimi početnimi slovi. Ima više historičkih bilježakah iz 16. vieka od raznih popovah. Pisan na pergameni, na malom listu, koncem vieka XIV. Pod Br. III.
17. Misal, liepo pisan (komad) iz XIV. vieka u 4ni, listovah 8. Pod Br. CCCXXVIII. Zajedno izvorni darovni list plovana dobrinjskoga (na otoku Krku) popa Ambroza za crkvu sv. Ambroza u Dobrinju, pisan g. 1321.
18. Misal krasno pisan, s urešenimi početnimi slovi, na pergameni, na velikom listu. U sredini i na koncu fali listovah, kojih sad još ima 165. Na listu 145 stoji godina 1455 kad je pisana knjiga. Pod Br. I.
19. Molitve i Blagodarenja. Na hartiji, rkp. XVII. vieka. u 16ni. Pod Br. DII.
20. Oficii od sedam posti sa više pesamah crkovnih. Rkp. XVII. vieka, na hartiji u 8ni. Pod Br. VI.
21. Polica od osmarie, od žita i vina, pisana u Grižanih u primorju hrvatskom, od g. 1612 do 1742. stranom glagoljskimi, stranom latinskimi pismeni. Na hartiji vel. 8ni, str. 26, Pod Br. VII.

22. Pisme pobožne. Na hartiji XVIII. vieka, u 4ni. Pod Br. CCCXXXVIII.
23. Povelje i listine glagoljske u izvoru na pergameni i prepisane, od XIV do XVIII. vieka, više od stotine. Pod Br. LXXVII i — DVI.
24. Regule reda sv. Benedikta, pisane u Rogovu monastiru, utemeljenom po hrvatskom kralju Kresimiru Petru, kod dalmatinskoga Beograda. Rukopis XIII ili XIV. vieka, na pergameni. U 4ni s kasnijimi bilježkami od gg. 1406. 1423. 1425. 1433. 1456. 1492. 1511. 1515. 1530. 1596. 1679. Pod Br. III $\frac{1}{2}$.
25. Štatuti ili naredbe kapitula senjskoga od g. 1480, iz glagoljskoga prepisani s latinskimi pismeni. U XVI. vieku, čit. list. 7. Pod Br. DLXXXII.
26. Vranić Ivan pop bakarski. 1. Nauk krstjanski s iztomačenjem sedam sakramenat. 2. Plač duše ka je u pakal osujena. 3. Ceremonia od bule ka se zove na večeri gospodinovoj. itd. Na hartiji pisano g. 1613. U 4ni, sa 206 listovah. Pod Br. IV.
27. Vrbničke obćine kniga osudah XVII i XIX. vieka. Dvie časti na hartiji čitavi list. I. l. 50. II. l. 101. Pod Br. CCCXVI.
28. Vulatković Ivan don. Oficii od sedam žalosti B. D. Marie, koj se ima dàržati u petak pàrvi nedilji od muke. Iz diač koga na hàrvatski jezik prinešen g. 1733, na hartiji u 4ni list. 11. Pod Br. CCCXLV.
29. Zapisnik bratje crkve sv. Marie belgradske u Vinodolu od g. 1550 do 1784. Pisan u Belgradu na hartiji u vel. 8ni sa 46 listovah. Pod Br. VIII.
30. Zec Dumenigo fra. Žunta za govoriti oficii sv. Misse za fratar tretoga reda sv. otca frančiška. Na hartiji g. 1752. U 8ni listovah 97. Pod Br. CCCXXXVII.

II.

Rukopisi pisani bosansko-hrvatskom ćirilicom. *)

31. Boletić Mikula. O svetoj rozarii i od mirakulah blažene divice Marie. Pisano u Bracu u pustini na 26. Febr. 1698. Na hartiji u 4ni, listovah 200. Pod Br. DXXXIX.

---

*) Ovamo nespadaju, da kako, srbski ni staro-slavenski rukopisi.

32. Dopisi splietskih arcibiskupah občinam poljičkim od 1618—1639. komadah 70 na hartiji. Pod Br. CCCCLXVIII.
33. Golpchuski Ivan zakonik ili pravila svetih g. 1602. Na hartiji u 4ni. Pod Br. DCCIX.
34. Hrvatske i latinske listine iz kneževine poljičke od g. 1334 do 1672. Na hartiji čit. list. Pod Br. DLXXVIII.
35. Hrvatski i latinski zapisnik kneževine poljičke od 1772—1774. na čit. listu hartije. Pod Br. DLXXVII.
36. Konti od zemle, dugovi, tastamenti itd. od Poljicah. 1720—1740. Na hartiji u 12ni. Pod Br. DLI.
37. Liekarie i zapisi protiva svakojakiem bolim. Rkp. XVII. vieka, na hartiji u 12ni l. 89. Pod DLII.
38. M. Martić Poličanin, kratki popis znamenitih dogadjajah od g. 78 do g. 1256. Zatim sliede izvorni dopisi Jove Štefanovića Serdara od g. 1741. Rukopis XVIII. vieka. Na hartiji u 4ni. Pod Br. CCCCXXVI.
40. Ponzoni Sforza Arcibiskupa splietskoga Naredbe i dopisi Poljičanom i Rodobiljanom g. 1617—1622. hrvatski, ćirilskimi i lat. pism. II. časti. Na hartiji čit. list. Pod Br. CCCCLXVI.
41. Povelja cesara Rudolfa dana Senjanom, iz latinskoga prevedena na hrvatski, s bilježkama. Na hartiji, vieka XVII. u 4ni. Pod Br. DXLIII.
42 Nauci i čtenja svetacah. List, 1—25. Mudri nauci izvadjeni iz primjerah istorie sv. pisma i knjigah mudroznanacah, l. 25 b. Počinje čtenje prekrasnoga Jozefa sina Ijakobova. l. 28 b. Čtenie svetoga Tome. l. 32. Nauk primudroga Akira. l. 33. Čtenie od Abrama. l. 41 b. Pjesma, novijom rukom pisana. l. 46 b. Počinje istoria sv. Gjurgja. l. 49. Skazanje od suda velikoga. l. 57. Istoria od sv. Žuliana. l. 61. Od čovieka živa i od smàrti nesriećne. l. 69. Osvečenje Isukàrstovo, koje učini kralj vespazian suproć Jeruzalemu. l. 90. Izgovaranje od càrkve Marie de Lorito. l. 92 b. Istoria od nzkàrsnutja Isukàrstova. l. 124. Sud veliki gospodinov l. 143. Skupljenje novo l. 149. Tužba. l. 174. Čtenie od blaženoga Augustina. Na listu 190, stoji: „1520 lieta hristovieh na k (20) mieseca maža, u Dubrovniku, bii izpisano ovi libro od mnozieh razloga.“ Ovaj rukopis pisan je veoma liepo sve do lista 140, tada počimlje novije pismo. Bilježka na zadnjem listu 190, s godinom 1520, pisana je od onoga, koj je i početak knjige pisao. Na finoj hartiji 4ni. Pod Br. DXLII.

43. Razgovori càrkovni od raznih stvarih duhovnih. U 19. vieka, na hariji u 4ni. Pod Br. DXLIV.
44. Slovnik, aliti kalepin tumači staroslavenske rieči s hrvatskimi. Na prvom listu stoji: Ovoe Slovnik mene Ferka Bulića. Rukopis 18. vieka, na hartiji, dvie časti, svaka preko 200 stranah. Pod Br. DXLI.
45. Slovinskoga iliti iliriskoga naroda lipi i ugodni razgovor, i od zemle iliričke, što se je činilo poslie potopa vodenoga. (Počimlje na listu 12, iz napreda stoje razne bilježke latinskimi i ćirilskimi pismeni). Na listu 161 sliedi: „kratki razgovor od niki rata i bojeva koi su bili po slovinski deržava, koi se štiju u kronika Vitezovića, u tri dila razdiljen, jedan dio ukazuje bojeve, koi su bili prija došastja isusova na ti svit. Drugi dio kaže one koi su bili od porodjenia isusova ter doklen turci uzeše Carigrad, a treći do svàrhe rata bečkoga, do godišta 1690." — Na listu 237. sliedi: Početje niki' veliki' i glasoviti' gradova od svita. — Na listu 250 straga. „Od žudia' i njiove opačine." Na koncu opet svakojake bilježke latinskimi i ćirilskimi pismeni. Rukopis 17. vieka na hartiji sa 267 listovah, u 4ni. Pod Br. CCCLIV.
46. Vitezovića Pavla (Senjanina) Rodosudje, ili osudi iz imén prizmožnoga prijasnoga i nedobitnoga poglavnika i gospodina gospodina Petra Aleksijevića cara moskovskoga, velike Rusie samodržca i proč'a, s latinskim svojim prevodom: Gention sive fatum etc. U versih. Authograph. Rukp. 17. vieka, na hartiji u 4ni. Pod Br. CLXXVII.
47. Zakon i naredbe za svetjenike glagoljske u Poljicah. Rkp. pisan na hartiji u 17. vieku, u 16ni l. 30. Pod Br. CCCCVI.
48. Zakonik cara Justiniana. Rkp. 17. vieka, na hartiji u 4ni l. 17 Pod Br. D. (500).
49. Zakon poljički. Rkp. 16. vieka, na hartiji na čit. list. Pod Br. DXL.
50. Zakon poljički rkp. 17. vieka, u 4ni. Pod Br. DVII.
51. Zakon poljički rkp. 16 ili 17. vieka, u 4ni. Pod Br. DVIII.
52. Zakon poljički rkp 19. vieka, na čit. listu. Pod Br. XCII.

III.

Rukopisi pisani latinicom.

A.

Rukopisi u rešenom govoru.

53. Akurti A, Zemljopis stare Ilirie g. 1853, u vel. listu. Pod Br. CCCCXC.
54. Arkeologia iliti staroslovje g. 1826, u 8ni. Pod Br. CCCXXI.
55. Artikuluši med Gašparom biskupom zagrebačkim, Jobstom Bar. Thurnom i Vidom Dornbergerom, učinjeni u Pragu g. 1589 u vel. listu. Pod Br. CXXXVIII.
56. Babić Ferd. B. Spomenik grada Bakra g. 1854, u 4ni. Pod Br. CCCLXIX.
57. Bedričić Silvester, arhižakan Senjski, život svetoga Jerolima naučitelja svete càrkve iztumačen i štampan u Senju g. 1508, a latinski po Gabrielu Petri u Bnecih 1475. Izpisan po ruci pošt. Otca Fra. Lovrinca Vejanina u Poljudu g. 1670. u 4ni, list. 107. Pod Br. DCXXXX. Na listu 104. Pjesma u hvalu sv. Jerolima.
58. Benzoni Ivana Antuna biskupa Senjskoga i Modruškoga Information verhu punti daneh GG. Plovanom na odgovor u sv. viziti učinjenoj, dan 24. Juna leta 1722, u vel. listu. — 2 Kathalog od Ikonia, koga imaju dati moistri Kapitula Crikav Kollegialnih g. 1731, na vel. listu. — 3. Deliberatia Kap. bribirskoga poradi Ošeste g. 1681, u vel. listu. Pod Br. CCCCLXXXV.
59. Bogoljubua Djella od priprave i zahvaljenja. Za dielovat prie i poslie ispovjesti i pričestjenja od S. Franceška od Sales, biskupa i kneza Genevre, u 12ni, list. 215. Pod Br. CCCXCVII.
60. Bogoljubna knjiga 17. vieka, u 8ni, str. 125. Pod Br. CCCXCV.
61. Danilo Ivan. Mare Lopudka. Igra u versih g. 1853, u 4ni. Pod Br. DX.
62. Dimitrović Spiro Dalmatinka, drama od Goldonia g. 1846, u 4ni. Pod Br. CXXI.
63. Endimion iliti ljubav človeka? — 2. Vanitas Vanitatis et omnia Vanitas. Duhovno šalen igrokaz itd. Na hartiji sa 74 list. viek 18., u 8ni. Pod Br. CXXIII.

64. Erdödi Petra i Tomaša, banovah, i drugih iste porodice izvorni dopisi hrvatski. Pod Br. LXIX $\frac{1}{2}$.
65. Frankopanah knezovah razna pisma, listine i dopisi hrvatski od 15. do konca 17. vieka. Pod Br. LXVII.
66. Frankopana Bernardina kneza modruškoga, senjskoga i krčkoga popisane zemlje i mesta, ka su slišala pod Modruše za života njegova, leta 1486. Na hartiji na 22 listovih s jednim novijim prepisom. Pod Br. LXVIII.
67. Georgievič Nikolaj. Izobraženje vsemirnoj Istorii prevedeno iz njemačkoga g. 1816, u vel. listu. Pod Br. CCCLVI.
68. Gjurkovića Miklouša i Grekia Tomaša Listovi g. 1589, u vel. listu. Pod Br. CXXXVIII.
69. Glavičića Stipana, pisma prisvitlomu g. Ivanu Andriji Kodermanu Gubernatoru Bakra g. 1674, u vel. listu Pod Br. CCCCLXXXIV.
70. Govorenje od Astrologie i od prilike naravne čovika itd. 18. vieka, u 16ni. Pod. Br. DCLXI.
71. Gozinić Petar, kanonik (Rabljanin). Pobožna govorenja i iztumačenja vjere kerstjanske, 17. vieka, u vel. listu. Pod Br. DCCXXXV.
72. Ježuvitah zagrebačkih tičuća se pisma hrvatska i latinska g. 1602—1751, u vel. listu. Pod Br. CXXXIII.
73. Kačić Gjuro Samuel, kako Bosne kraljestvo pade, rukopis 17. vieka i prepis. g. 1854, u vel. listu. Pod Br. CCCCXXI.
74. Kačić Juraj. O životu Ivana Sibinjana (Hunjada) 17. vieka, u vel. listu. Pod Br. CCCCXXII.
75. Knjiga prilik koju židovi misle imenuju, od 18. vieka, u 4ni. Pod Br. DCLX.
76. Koriolanović Petar. Život svete Katarine Mučenice i Dievice, g. 1595, u 4ni, list. 351—366. Pod Br. CCCXXIV.
77. Krapljanin Fra. Antun. Razgovor duhovni vrhu Vangjelia od sve Korizme, prinešen u dalmatinski jezik g. 1603, u 4ni. Pod Br. DCLII.
78. Lackovića Pavla fašija, god. 1662, u vel. listu. Pod Br. CXXXVIIII.
79. Liekarie priproste. Rkp. 18. vieka, u 4ni. Pod Br. DCLIX.
80. Listine Hrvatske XVI do XVIII. vieka, u vel. listu. Pod Br. DCCLXVI.
81. Makale Antun iz Zlarina Predike 18. vieka, u 4ni. Pod Br. DCXLIII.

82. Marhana Matie, kovača zagrebačkog, Testament g. 1548, u vel. listu. Pod Br. CXXXVIII.

83. Marulić Marko. (r. 1450, † 1524.) Život svetoga Jerolima, pismo vieka 17. u 4ni. Pod. Br. CCCXLI.

84. Matei Ivan Maria (?) ili Dolce, život svetoga Alojza, u tri štenja, 18 vieka, u 4ni. Pod Br. CCCCI.

85. Matković Petar. Jezgra starodavne ilirske povjestnice u 4ni. Pod Br. DVII.

86. Mihlovića Jurja. Extractus diffilkutašov za njegove časti grada Medveda i ostaloga imanja zmožnoga grofa gospodina Zrinskoga Miklouša g. 1613 i 1615. U vel. listu. Pod Br. CXXXI.

87. Milaković Dimitrija. Pravi početak cernogorske Istorie od Balše I do Štefana Crnojevića po Mavru Orbinu. (U Srbskih beogradskih Novinah tiskano g. 1850, br. 101). Pod Br. LVI.

88. Mlinarić Stipan. Viekovi Ilirie, iz obširniega djela pokratjeno, 33 listovah, g. 1842, u 4ni. Pod Br. LVI $\frac{1}{2}$

89. Mudre izreke, u jeziku hrvatskom. Detti sentenziosi in versi illirici. 18. vieka, u 4ni. Pod Br. CCCCXXV.

90. Način za učinit Novenu na čias slavnoga svetoga Paskala Baylona, g. 1800, u 12ni, 48 stranah. Pod Br. CCCXCVI.

91. Način dobroga Gospodara vu vsakom čes letto mesecu za pazku i napriduvanje gospodarstva naredjen. 18. vieka, u 4ni. Pod Br. CCLXX.

92. Naredbenik za božanstveni oficii i misu narejen za fratre tretoga reda S. O. Franciska, učinjen v godišči Gosp. 1813. Prikopian od mene Fratra Stojšićia. Na hartiji sa 31 listovah, pisan na otoku Krku, u 8ni. Pod Br. XI.

93. Naredbe kapitula senjskoga od g. 1380. Rkp. na hartiji 16. vieka, u 8ni. Pod Br. XC $\frac{1}{2}$.

94. Narodne pjesme hrvatske i talijanske. Novi prepis u vel. listu. Pod Br. CXXXIV. i CCCCLXI. S pjesmama o Marku Kraljeviću.

95. Navade ili običaji meštrov ceha meštrie lončarske u Zagrebu. Rkp. g. 1676. Pod Br. CXXX.

96. Orešek, Major Smesice: 1. Molitve staroslavenske s latinskimi pismeni pisane 2. Kalendar. 3. Popevke hrvatske. 4. Mali rečnik hrvatsko francuzki. 5. Biljezke o životu Oreškovom. Pod Br. LXXI.

97, Oršićah grofovah Familie kratki izpis Genealogie, u 4ni. Pod Br. DCCLVIII.

98. Parnica. Processus Stephani Franković contra Petrum Horvath colonum Grachensem (hrvatski) g. 1609, u vel. listu. Pod Br. CCCCLXXXII.

99. Patačića Lauša Donatija Ignaciu Jakopoviću g. 1756, u vel. listu. Pod Br. CXXXVIII.

100. Pisma obiteljska iz Perasta, tičuća se porodice Stojišića, Popovića itd. g. 1648 do 1826, u vel. listu. Pod Br. CCCCXXXXV.

101. Poderković Mihalj. Račun od dohoda i razhoda g. 1635, u 16n. Pod Br. LVI.

102. Ponzoni Sforza, arcibiskup splietski, listovi i zapoviedi poslane obćini poljičkoj i radobiljanskoj, hrvatski s latinskimi pismeni od g. 1611 do 1622, u vel. listu. Pod Br. CCCCLXVI.

103. Popis pohištva g. 1690, u vel. listu. Pod Br. CXXXVIII.

104. Pozza Miko, knjige iliti razgovor Isukàrsta našega spasitelja, učinjen od Otca Dum Ivana Laspergia kartuziana u jezik španjolski, a prinešen u latinski od Elene Lukrecie Piskopie kćere Ivana Batiste, a najposlie iz latinskoga prinešen u jezik slovinski, 17. vieka, u 4ni, listovah 76. Pod Br. DCXXXVII.

105. Prodike hrvatske, pisane latinskimi i ćirilskimi pismeni, oko g. 1760, u 4ni. Pod Br. CCCXIX.

106. Pridavek od marvinske kuge, na čit listu. Pod Br. CXXOVII.

107. Prodić Marko. Nauke života redovničkoga ke piše blaženi sveti Bernardin sestri svojoj. Pisano u Kotoru g. 1595, u 4ni, listovah 73. Pod Br. DCXLII.

108. Prodike hrvatske i latinske 16. i 17. vieka, u 4ni, listovah 179. Pod Br. DCXXI.

100. Quaderna od zemalj crikav Grižanskih, datih pod livel crikveni od g. 1718 do 1797, pisana na hartiji. Pod Br. XX.

110. Ranjina Martin. Pištole i Vangelija i lekcioni, koje se legaju po svę godišće na misi kako je užanca. Rukopis g. 1508, u 4ni, listovah XII i 230. Pod Br. DCLIII.

111. Rezia in Reziani, pisano od tamošnjega župnika (slovenski), god. 1849, u 4ni. Pod Br. CCCLXVI.

112. Senjske biskupije razni pismeni spomenici hrvatski iz 17 i 18. vieka. Pod Br. XXI.

113. Senjski Previleji, stumačen iz diačkoga na hàrvatski jezik, rkp. g. 1619. Pod Br. DLXXXII.

114. Sentivanyi Martin, Dissertatio iliti govorenje Chronologico-Polemico iliti pripovidanje razložno i disputatno od početka napridovanja i izmankanja schisme iliti razdiljenja grčkoga zakona crikve s crikvom rimskom, sopet s velikom željom sjedinit se, na gratiu iliti hasan nesjedinjenih Vlahov, Ruthenov i Rascianov pod krunom Ugarskom živućih. Istumačeno s diačkoga na hrvatski jezik po pošt. Otcu Stanislavu Degorizia reda sv. Pavla, definitoru i prioru kloštra sv. Mikule u Senju g. 1714, u 4ni. Pod Br. CCCXVIII.

115. Slovenija, razširna zgodbina ustavne političke družbe Slovenije u Gradcu, ki se iz većine na pisma ali žive veste svedoke opira g. 1851, u 4ni. Pod Br. CCXXIV. (slovenski).

116. Specifikacia žitka kupljenog leta 1714, i našastog žitka leta 1703, u vel. listu. Pod Br. CXXXVIII.

117. Štatut grada Zagreba, na hrvatskom jeziku. Rkp. g. 1609. Pod Br. CCVI.

118. Štatut senjski, s koricama stare glagoljice na pergameni. Rkp. 18. vieka, u 4ni. Pod Br LXXXV.

119. Tomaseo Nikola. Iskrice, s vlastoručnimi popravci i poslanicama, 1846—1847, u 8ni. Pod B. DCCLXXI

120. Vitezovića kronika. U početku pisanih stranah 15 — zatiem opet na koncu pisana, u 8ni. Pod Br. CDXCVI.

121. Vižite. — 1. Biskupa Jačinta Dimitria u Grižanih g. 1681, na hartiji, 2 lista. — 2. Vižita od 1684, 1 lista. — 3. Vižita istoga biskupa u gradu Senju od g. 1684, na hartiji, listi 6. — 4. Proces, vrhu ukazanja duše pokojnoga biskupa Ja činta Dimitrie od g. 1699, na hartiji, listi 4, u vel. listu. Pod Br. XVIII.

122. Zakon bratovčine sv. Marie, na pergameni s dvema slikama, načinjen g. 1456, pisan u 16. vieku. Pod Br. DXXXVII.

123. Zakon grada Kastve od g. 1400. Novi prepis. Pod Br. XCI.

124. Zakon vinodolski a navlastito Tarsatski. Noviji prepis. Pod Br. LXXXIX.

125. Zakon tarsatski od g. 1640, noviji prepis. Pod Br. LXXXIX 1/2.

126. Zakoni i dužnosti ispovidnika, pisani u Senju, 19. vieka, c. l. 405. Pod Br. CCCCIX.

127. Zapisnik zaključakah i parnicah itd. gradskih od g. 1602—1656. Pod Br. CXLVII.

128. Zebičke Gospe osemdeset i osem punktumov proti svomu tovarušu 18. vieka, u vel. listu. Pod Br. DCCLXVIII.
129. Zelinić Redovnik, lepa i koristna pripoviest (konac fali), pisana za koludrice trogirske, vieka 17. u 4ni. Pod. Br. CCCXLVIII.
130. Zizeri Ivan Bartol, poslanica g. 1590, u 4ni. Pod Br. DCLXII.
131. Zgodopisje càrkovno, s dodanim zgodopisjem càrkve dalmatinske, g. 1826, u 8ni. Pod Br. CCCXX.
132. Zrinjskih knezovah razna izvorna pisma, listine i dopisi hrvatski od XVI i XVII. vieka Pod Br. LXIX.
133. Život sv. Katarine iz Siene, složen od meštra Raimunda iz Kapue nje posnika, vieka 16. u 4ni. Pod Br. CCCXLIII.
134. Život ili knjige od života, i dilli sladkoga Issusa i maike njegove slavne divice Marie, (pisan za koludrice sv. Nikole u Trogiru) 17. vieka, u 4ni., oko 400 l. Pod. Br. CCCXL.
135. Život svete Katarine divice, pisan hrvatski u Zadru s gotičkimi pismeni na pergameni, vieka 15. u vel. listu. Pod Br. CCCXVII.
136. Život i čuda sv. Petra od Alkantare, l. 1—21, zatiem sliedi: Regula i način od življenja sestara' i dumni' za red sv. majke Klare, s jednim bakrorezom. Rkp. 17. vieka, u 4ni, l. 36. Pod Br. CCCLXXXV.
137. Život svetoga Nikole biskupa i spoviednika, sliedi zatim: 2. Passio S. Blasii Episcopi et Martyris. 3. Mise od pet rana' gosp. našega Jezusa. 4. Ordo matrimonii contrahendi. 5. Način za administrat svete sakramente od sv. Olja. 6. Život sv. Filipa Nera ispoviednika. Rkp. vieka 16. ili 17. u 4ni. Pod Br. CCCXCII.

IV.

Rukopisi hrvatski latinskimi pismeni.

B.

U vezanom govoru ili u versih.

138. Baffus Aloisio. (r. oko g. 1510) Pjesme pobožne. Rkp. na hartiji iz prve polovice 16 stoljetja. Početna pismena gotička pisana su crvenilom. Prvih 10 listovah fali, tako i 15 i 16. Svega skupa ima 29 stranah u 4ni. Pod Br. CCCXCVIII.

139. Bettera Barnjo († 1712). Pjesme. Pod Br. DCLVI. gl., rkp. Pod Br. DCXX.

140. Bettera Dimitri Maria († 1764). Muka Isukàrstova. Pjesan, novi prepis. Pod Br. DCLXXXIX.

141. Betondić Damjan († oko 1760). Nadgrobnica Sorkočeviću. Pod B. CCCCXV.

142. Betondić Jose († 1764). 1. Salmi Davidovi, iztomačeni hrvatski. 2. Prevodi iz Horacia i Virgilia. 3. Eroidi iz Ovidia. 4. Dum recte vivas. Catonis versio Illyrica. Pod Brojevi CCCLXXXI. CCCLXXXIV. CCCLXXXVII. i CCCCXV.

143. Betondić Josip. Ovidia Nasona knjige 10. 20. i 21. (nije ciela) s latinskim izvornim tekstom. Rkp. 18. vieka, na č. l. Pod Br. CCCCXCII.

144. Bobalića-Mišetića Save (r. oko 1530 + 1585). Jedjupka i razne pjesni. Novi prepis. Pod Br. DCXC.

145. Bogašinović Lukrecia (o. 1767). Život sv. Tobie, drugo pjevanje. Rkp. oko 1770. Pod Br. CCCC.

146. Bogašinović Lukrecia. Razgovor pastirski vàrhu porodjenja gospodinova, g. 1764, u 4ni. Pod Br. DCLIV.

147. Bogavčić Frane († oko 1590). U hvalu i uzvišenje B. D. Marie pisma. List 118 od straga vezan. Pod Br. CCCXXXIX.

148. Bosković Anica. 1. Razgovor pastirski vàrhu porodjenja gospodinova (oko 1760). 2. Pita naše sàrce, dava nam svoje. 3. Razne piesni. Pod Brojem CCXX. CCCXLIV. CCCCXV. Pod prvim brojem jedna piesma glasovitoga Rugiera Boskovića brata Anice.

149. Bošković Bare (oko 1720). U smàrt druga Meštrića, koncem 18. vieka. Pod Br. DCLVI. l. 67.
150. Budislavić-Nadaljević Toma († 1608). Od porodjenja Isukàrstova, oko 1570. Pod Br. CCCXXIV. list. 367.
151. Bunić-Vučićević Ivan († 1658). U smàrt njegovu, piesan od parnasa, g. 1658. Pod Br. CCCCXVII.
152. Bunić Nikola Ive Vučićevića sin († 1678). Feniče, drama. Rkp. g. 1668, u 4ni, str. 21. Pod Br. CCCLXXXIII, od njega takodjer piesme u rkp. Pod Br. DCXX., l. 243.
153. Burešić Marin (oko 1510, † o. 1560). Piesme. Pod Br. DCXXXVI i DCLVI.
154. Cvietje iz raznih pjesnikah hrvatskih, naime: Čubranovića Andrije, Bunića Luke Miha, Dàržića Gjore i Marina, Dimitrića Nikole, Gundulića Ivana Šiškova, Nalješkovića Nike, Palmotića Gjore, Vučićevića Ivana. Pod Br. CXVIII.
155. Čubranović Andrija (r. 1500 † 1550. Jepjupka. Pod Brojevi CXIV. CXVIII. DXLV. Tu su i njegove Djevojke.
156. Čubranovič Andria. Robinjice, Sibile, Prelice, Primalje Djevojke Kaludjeri. Novi prepis. Pod Br. DCXC.
157. Dimitrića Nikole Jere (r. 1494 † 1553). Piesne, novi prepis. Pod Br. DCLXXXVI.
158. Divnić Ivan (r. oko 1525, † o. 1600). 1. Himan od razmisljanja svega života spasitelja našega. 2. Od kratka života (oko 1575). Pod Br. CCCXXIV, l. 273. 286.
159. Dolinić Antun senjski pavlin. Pjesne od sv. pisma i od početka sveta, g. 1790, u 4ni Pod Br. CCCCXCIX.
160. Dražić Ivan (r. oko 1660). Liepost duše, pisano g. 1713, u 4ni, pridana Betere Bartola pisan don Ivanu Dražiću Splićaninu, g. 1702. Pod Br. DCXCII.
161. Dražić Ivan. Poljubčac prijatelju Bernardu Ričiardu i druge pjesme. g. 1700, u 4ni. Pod Br. DXI.
162. Dubrovačka razna pisma u versih i prozi od 16. do 19. vieka, i to: od Getaldića Frane Kruhoradića (oko 1600), Gradića Ignatia † 1724, Mateja Gjure † 1728, Zizeri Bartola Ivana 1590. Pod Br. DCLXII.
163. Dubrovačke razne piesme. 1. Razgovor pastierski vàrhu porodjenja gospodinova, Drama. Dolaze lica: Hajko, Jerika njega sestra, Siverka, Dubravko njihov otac, skup pastierah, Pastier nepoznani, Kraguljac. 2. Razlike Pjesni bogumile. 3. Pjesni bogumile. 4. Betondić Josip: Dum recte vivas, prevod hrvatski Ti pravedan djelom živi, i

Nadgrobnica Luke Remedellia. 5. Marinovića Marka u hvalu i smàrt Brnerevića. 6. Maslača Andjela oda na dan rodni cara Franje. 7. Betondića Joze „Dum recte vivas" i "Donec eris felix," hrvatski. 8. Cipika Janka pozdrav Banu Jellačiću. 9. Paskvil na Dubrovčane. 10. Dva razgovora crkvena. Pod Br. CCCLXXXIV.

164. Dubrovačke razne piesme. 1. Dubrovniku miestu rodjenomu. 2. Suze od parnasa u smàrt Nike Bunića-Vučičevića. 3. Karanje medju Andjeliom, Zvončicom i Vicom. 4. Piesan od Raklice. 5. Koliko je dobro čuvat se od Serena. 6. Nadgrobnica Kraguljcu. 7. Tužba Kasamorta. 8. Razgovor pastiera u Betlehemu. 9. Miserere mei Deus. 10. Dies irae dies illa. 11. Poklon Bambina. 12. Muka gorka gospodina. Str. 148. Pod Br. CCCCXVII.

165. Dubrovačke razne piesme. 1. Palmotića Gjona Gjore Gomnaida i Karanje. 2. Pauli Andrie († o. 1728) Pàrdac. 3. Ženidba Ilie Kotle. 4. Gjorgjića Nike Barnje piesan gospodji Marii Boždarevoj, koja paka udata bi za Bàrnju Spaletića. 5. Gledjevića Antuna Piesan lopuškam. 6. Pauli Andrie knjige gosp. Vlahu Menze s piesmom u hvalu Muzike. 7. Nadomjerenje k sedmomu pjevanju Osmana Gundulićeva, ulomak. Pod Br. CCCCII.

166. Dubrovačke piesme. 1. Čubranovića A. Jedjupka. 2. Gimana Gjorgjića Stiepana Dervišiata. 3. Gjorgjića Ignacia Suze Marunkove. Rkp. 18. vieka, u 4ni. Pod Br. CXIV.

167. Dubrovačke piesme. 1. Život Tobie, dva pievanja. 2. Kanavelića prizor iz tragedie muka Isukàrstova. 3. Sorkočevića Frana, piesme. 4. Cvil Slovinke, ulomak. 5. Molitva. 6. Gundulića Ivana Suze sina razmetnoga, ulomak. 7. Ekloge, Medan, Radat, glava mrtvačka, čovečja taština. 8. Molitva cara Karla V. 9. Pjesma o francezkom ratu i o Napoleonu 1794. Pod Br. CCCC.

168. Dubrovačke razne piesme. 1. Primović Paše, razne piesni. 2. Minčetić Vlaho. Tužba Radmilova. 3. Burešić Marin, Tužba. 4. Nepoznatog Boj od celovah — Zamaninu se povratja primaletje. — Piesan od gonetaka, — ljubav u omrazu, promienjena. — Začinke. 5. Primović Paše, versi. 6. Gjorgjić I. Suze Marunkove. 7. Koleda. U 4ni, l. 63. Pod Br. DCXXXVI.

169. Dubrovačke piesme pomiešane s drugimi hrvatskimi i latinskimi. l. 1. Muka sv. Margarite u versih. l. 28. Život sv. Marte u prozi. l. 31—32. Ulomci pjesamah. l. 33. Čubranovića, Jedjupka. l. 49. Lucića Hanibala. Uzor liepote. l. 50. Pisan ku vile rekoše na gori. l. 51. Počinje čudnovati boj od Malte 1565. l. 60. Pisma ljubovna nepoznatog. l. 66. Štenja iz sv. pisma. l. 68. Confessionale. l. 81. Narodna piesma. l. 83. Zlatarića Dominka, Ljubav Pirama i Tisbe. l. 90. Sententiae latinae. l. 92. Lettere del fra Bernardo de Siena maestro Generale de' Frati min. osserv. Roma 1625. — l. 98. Intavoladure del Violino di Signor Gabriele Pervaneo da Lesina. l. 100—101. Sententiae. Korice od pergamene s glagoljskim pismom. Rkp. iz početka 17. vieka, u 8ni, sa 106 listovah. Pod Br. DXLV.

170. Dubrovačke piesme. 1. Higji, Prikazanje Ektora iz Virgila. 2. Getaldi Frane Šimuna. Ko hoće ženom spat 1693. 3. Razgovor Dalmatinca i Dubrovčanina u Zadru. 4. Plemenite drúge mile. 5. Sorgo Petar, Antun Cingri i I. Salatić. Piesme na Oćakov osvojen od Rusah dne 17. Dec. 1788. 6. Marci (Marković) Nikola, U hvalu Potemkina. 7. Olivie Stiepo. U Došastje Antuna Gjuricea biskupa. 8. Betondić Jakova, prevod Horatieve piesme: De morte Quintilii Vari. 9. Marinović M. Slika pjesnička. 10. U Pohodu po Slovinskoj cesara. 11. Gospoje liepe i mile. 12. Nekrepkos. 13. Napievka Kambeloviću. 14. M. M. Piesma na otca Ardelia Della Bella. 15. Hidje. U smàrt Benigna Albertini biskupa od Skadra. 16. Liepa Jele već se spravi 17. Salve Regina coeli (hrvatski). 18. U pohvalu od Festina što je učinio G. Genero vladikam od Zadra, zvan od njih suncem. 19. U Vienčanje Jeremije Gagića. 20 Tužba dugorepa. 21. U zemaljskoj p'ačnoj strani. 22. Mjetkovića, Jednoj djevojčici Poljačkoj 23. U hvalu Šumeta koga Bodin kralj darova redovnicim god. 1100 24. U pohvalu ženidbe Ant. Veingartena. 25. Pisan Ivanu Garanjinu arcibiskupu. 26. Prijatelju koj ostavlja Zatonj. 27. Mihu Kulišiću. 28. Uzdazi duše P. M. 29. Responsorio S. Paskvala Baylon. 30. Sonetto: Zli lupeži haramije. 31. Gospodji Anici svojoj ženi Ilija Ban 1817. 32. Hidje Gjura, Nadgrobnica Perka Sorga. 34. Onoria otca piesna. 35. Poslovice hrvatske, (ćirili

com). 36. Bošković Anica, Uzdah ljubežljivi Jezušu. 37. Stefana Rusića, Molitva. 38. Kolenda, talijanski i hrvatski izmiešano. 39. Sbirčice kolendah. 40. Starinska Popjevka dubrovačka. 41. Vila ka imaš moć. Pod Br. CCCCXV.

171. Dubrovačke piesme, pomiešane s drugimi hrvatskimi. 1. Krušale Ivana opata. Pjesma od boja Perastkoga 28 str. 2. Liepa Fate gaće veziaše. 3. Prigizdava Bisernica. 4. Mihe Menčetića. Lele biedni oj Radonja. Pod Br. DCCLVII.

172. Duhovne pisni. Godisća od porodjenija Divice, g. 1640 pisane, u 8ni, listovah 147. Pod Br. CCCCXCVII.

173. Getaldi Frane († 1728). 1. Pjesan. 2. Ko hoće ženom spat. Pod Brojevi CCCCXX. DCXLII.

174. Gimani Gjorgjić Stiepan († 1690). Dervišiata. Pod Br. CXIV.

175. Gjorgjić M. Ignacio (r. 1675, † 1737). Razne piesni u 4ni, l. 35. Pod Br. DCXLI. i DCLVI.

176. Gjorgjić Niko Bàrnja (r. 1675, † 1737). 1. Razlika tumačenja nesvršena. Početak od Virgiliove Eneide, Judita tragedia početak. 2. Pjesan Marii Bogdanovoj, 3. Suze Marunkove. Eneide Virgilova, I i II. pjevanje. Pod Brojevi CXIV. CXVI. CCCCII. DCXLVII. Nieke piesme ljubovne. Pod Br. DCIX.

177. Gledjević Antun († 1728). Pjesan Lokviskam i druge piesme. Pod Br. CCCCII. i DCXX. l. 228, 229, 270.

178. „ Zorislava, piesan. Pod Br. CXV 1/2.

179. „ Audienza gospodina Tovarcanti, spievanje gospodina Vukmira Zlatonosovića Hercegovca, od istoga poklonjeno mladosti dubrovačkoj, g. 1700, u 4ni. Pod Br. CCCLXXVI.

180. „ Ljuveni noćne (authograph) g. 1700, u 4ni. Pod Br. DCLI.

181. „ Parskanja, poklonjena mladosti dubrovačkoj (authograph). Pod Br. DCL.

182. „ Prodezze gosp. Kavaliera Mandrislava (authograph). Pod Br. DCXLIX.

183. „ 1. Olimpia osvetjena, prikazanje, pisano g. 1695. 2. Stupa, piesni. Pod Br. CCCXCIII.

184. Gospin plač i druge pomanje piesme, vieka 17. u 8ni. Pod Br. CCCXCI.

185. Gozinić Petar (oko 1700), kanonik rabski. Sedam začinakah, polag napieva mornarskoga, vàrhu sedam poglavitih blagdanah naše gospoje. Novi prepis. Pod Br. CCCCXCIV.

186. Gradić Ignacio (oko 1700). Piesme. Pod Br. DCLVI. l. 68 i DCLXII.

187. Gružanin Miho Proto. Pokrinokat komedia iz francuskoga na hrvatski jezik prenešena, 1792, u 4ni. Pod Br. CCCLXXXVIII.

188. Gundulić Ivo Šiškov (o. 1700). Suze i tužbe Radmila pastiera. Pod Br. CCXIX. CCCCXCV. i DXXVIII.

189. „ Sunčanica i Otto. Tragedie. Pod Br. CXIV. i CXV. i DCLXVII.

190. Gundulić Ivan Franjev (r. 1588, † 1638). 1. Visini privedroj Ferdinanda vel. kneza od Toskane 1600, u 4ni. 2. Dubravka, jedan čin. Pod Br. CCCLXXVIII. 3. Ulomak Suzah sina razmetnoga. Br. CCCC, l. 6. Nadomjerenje k sedmomu pjevanju Osmana. Br. CCCCII. 5. Piesan Adona, ulomak. Br. CCCCXVIII.

191. „ U smàrt Kalandrice. Pod Br. DCLVI. str. 51.

192. Hidja Gjuro. (1800) 1. Prikazanje Etora iz Virgila. 2. U smàrt Benigna Albertina biskupa. 3. Nadgrobnica Sorkočevića Perki. Pod Br CCCCXV.

193. Ivičević Mato (živi). Piesme i prevodi, 1851. Pod Br. DXIV.

194. Kaboga Mario (r. 1505, † 1582). Pjesan, kako za cić pinez sve se čini. Pod Br. CCCXXIV. l. 340.

195. Kanavelić Petar (r. 1600, † 1690). Ivan Trogirski i Koloman kralj, pjesan u 24 pievanja. Novi prepis. Pod Br. CCCCLXII.

196. Kanavelić Petar. 1. Pisan jednoj gospodji, koja reče neumiet celivati; oko 1630, u 4ni. Pod Br. CCCLXXVII. 2. Prizor iz Tragedie muka Isukàrstova. Br. CCCC. 3. Vàrhu trešnje u Dubrovniku g. 1667. 4. Dubrovnik slobodjen od harača. Pod Br. DCLVI. l. 21, 33.

197. Kanavelić Petar. 1. Muka Jezusova u jezik dubrovački složena. U 4ni, l. 26. DCXXIX. 2. Sveta Tomačenja. Br. DCXLVIII.

198. Karaman Mihalj. Jozef pravedni. Pod Br. DLXXV. l. 6.

199. Kastratović Antun († 1630). Invectiva in profanos amores (hrvatski). Pod Br. CCXX.

200. K. N. K 1. Nevjesta abidovska po Lordu Byronu. 2. Iliade piesma 1. 3. Prototypi pravopisa ili saveršeni alfabet. Pod Br. DXV.

201. Lucio Petar (r. oko 1550, † o. 1580). Vàrtal cvitja t. j. sastavci u riešenom i vezanom govoru od različitieh spisateljah hrvatskih 15 i 16. vieka, kao: Petra Lucia, Petra Divnića, Marka Marulića, Mavra Vetranića itd. Rukopis pisan oko g. 1565, u 4ni, list. 170. Pod Br. CCCXXIV.

202. Lulić Ivan (r. o. 1590, † 1630). Pjesme od lista 7 do 156, sliedi zatim. 2. Pelegrinovića Miše vlastelina hvarskoga Jejubka, l. 156—275. 3. Pisan bogoljubna na slavu i poštenje pričiste dive Marie od začetja Isusova, list. 296—320, pisana g 1615. 4. Od stigmat sv. Franciska Mirakul, l. 320—323. 5. Marulića Marka piesme, l. 328. 6. Od izpoviedi sv Bernarda sestri piše, l. 326—330. 7. Od muke paklene, l. 330—348. 8. Don Frana Bogavčića. U hvalu i uzvišenje blažene dive Marie pisan, l. 118 (straga vezan). 9. Svetomu Ivanu, trogirskomu piesan, l. 119 (straga vezan). 10. Lulića Ivana. Život blažene Olive kraljice u versih, l. 122—207 (straga). 11. Lulića Ivana, piesma od sv. Tome, l. 208. 12. Štenja o porodjenju i uzvišenju bl. dive Marie u prozi, l. 209—219. 13. Malta, vele lipa historia, l. 219—234. 14. Hvale sv. patriarhe Jozefa ke čini sveti Efrem opat, l. 235. Konac fali. Rukopis iz početka 17. vieka, u 4ni, l. 348. Pod Br. CCCXXXIX.

203. Mačečević L. C. Piesni g. 1840 41. U 8ni, sa 152 str. Pod Br. CXX.

204. Marinović Marko. 1. Za došastje bana Jellačića 1851. Br. DXXXIV. 2. Slika piesnika, 1846. 3. U hvalu smàrti Bruerevića 1818. 4. Piesni Pohvalne. Pod Br. CCCLXXXIV. i CCCCXV.

205. Marnavić Tomko Ivan (r. 1579). Život sv. Mandalene Budrišićeve iz Gerova, zaštitnice redovnic i mojstira sv. Antuna u Rabu reda sv. Frane (štampano u Rimu 1626), novi prepis. Pod Br. CCCCXCI.

206. Marulić Marko (1450 † 1524) Spovid koludric od sedam smàrtnih grihov s ulomci drugih piesamah, rkp. 17. vieka, u 4ni, l. 20 Pod Br. CCCXXIII. Marulića razne piesme. Pod Br. CCCXXIV. i CCCXXXIX.

207. Matei Gjure († 1738). Piesme. Pod Br. DCXX, l. 158, 177. i DCLXII.

208. Mažibradića Oracia (r. o. 1560, † 1620) i Màroje († 1591). Piesni. 2. Bone Vučićevića Ive. Piesni. 3. Miha Bu-

nića. Piesni. Prepisane od B. Ivana Salatića, čit. list. 305. Pod Br. CCXIX. i DXXXVI

200. Menčetića-Vlahovića Šiška (r. 1457, † 1501) Piesni. Rukopis 16. vieka, listovah 236. Pod Br. DCLV.

210. Menčetića Vlaha Jereva († 1666). 1. Piesni: Radonja i Razgovor medju Franom Škicom i Katarinom Počiom. Pod Br. CCCLXXX. 2. Trublja slovinska. Br. CXVI. 3. Pjesme Br. DCXXXVI, l. 18.

211. Milienka pastiera ljuvezni u versih. Rkp. 18. vieka, u 4ni. Pod Br. CCCXCV.

212. Nalješković Nikole (r. 1510, † 1586). Komedie i razlike piesni pisane 1585, u 16ni. Pod Br. CCCCXVIII.

113. „ Poslanice Antunu Roskonu, Dinku Ranjini, Ivanu Parožiću, Hortenzu Bartučeviću, Ivanu Vidalu, Marinu Burešiću, Nikoli Jerka Dimitroviću, Petru Ektoroviću, Vlahi Vodopiću. S odgovori od ovieh. Rkp. g. 1702, u 4ni, l. 45. Pod Br. DCXLVI.

214. Narodne popjevke dubrovačke i pjesme bugarske iz 15. vieka. Rkp 16. vieka, u 4ni, l. 68. Pod Br. DCXXXVIII.

215. Narodne popjevke. Pod Br. DXLV. DCXXXVI. DCXLI.

216. Narodne piesme istranske i primorsko-hrvatske s nar. poslovicami. Pod Br. CCCCLXI.

217. Narodne piesme hrvatske i talianske. Novi prepis u vel. listu. Pod Br. CXXXIV.

218. Nenadić Josip Ante. 1. Junačke piesme iz Perasta s piesmom dužde mletačkoga od g. 1757. 2. Žambek satarisan. Pod Br. CCCCIII.

219. Nikičević iz Novoga. Piesme. Pod Br. CCCCIV.

220. Palmotić Gjono (1606, † 1657). Armida, prikazanje. Rkp. 17. vieka, u 4ni. Pod Br. DCLVII.

221 „ Bisernica i Raklica, prikazanja Rkp. 17. vieka, l. 99. Pod Br. DCXLIV.

222. „ 1. Captislava, muzika, prikazana prid dvorom g. 1652. od družine Smetenieh. Pod Br. DCLXVIII. 2. Prikazanje ulomak. Pod Br. CCCLXXXVI.

223. „ Danica, prikazanje, prikazano prid dvorom na 6. Februara 1644 od družine orlovah. Rkp. Pod Br. DCXX. l. 202—252, i Br. CCCXLVI. CCCXCIV. DCXLV. i DCLXVII.

224. „ Gomnaida g. 1646. Pod Br. CCCCII.

225. Palmotić Gjono. 1. Jelena, i 2. Natiecanje Ajača i Ulisa za oružje Akilovo, prikazanja. Pod Br. CXV. CCCCXIX.

226. Palmotić Gjono. Kristiada, rkp. 17. vieka. Pod Br. CCCXXII.
227. „ Pavlimir, prikazanje g. 1637. Novi prepis. Pod Br. CCCCXCIII.
128. Palmotić Jakov († 1680). Dubrovnik ponovljen g. 1671, na čit. list. 244. Pod Br. DCCXXXIX.
229. Paroci nabunjeni za uljestit u kongregacion. 2. Razgovor tužbeni djevojački. Piesme nepoznanoga od g. 1818. Pod Br. CCCLXXXIX.
230. Pelegrinović Miša (r. 1520, † 1570). 1. Jedjupka. Pod Br. CCCXXXIX, l. 256—275. 2. Poslanica Sabu Mišetiću. Novi prepis. Br. DCXC.
231. Piesma od narodjenja Isusova. Počimlje: 1. Otvorte se o nebesa. 2. Zviezdo iztočna nadazri se. U 8ni, l. 24. Pod Br. CCCXC.
232. Piesme razlike umietne i narodne, iz 16. i iz 17. vieke, u 8ni, l. 86. Pod Br. DXLVI.
233. Piesme razlike. 1. Ko ljubi istinu i Bog tega, l. 1—23. 2. Piesan od Banović Strahinje. 3. Andrije Kačića piesma o Dubrovniku. Pod Br. CCCLXXIII.
234. Piesme provincialno-hrvatske iz 18. vieka, u 4ni. Pod Br. CCCCLXIII. Na kraju Lopašića Imbre. Pisma vitezovim hrvatskih krajinah, g. 1805.
235. Prikazanje, (drama). O narodjenju Isukàrsta. Na koncu molitva i pjesma pjevana u hvalu trogirskih koludricah. Rkp. vieka 16, ili 17. u 4ni. Početak i konac fali. Pod Br. CCCXLVII.
336. Primović Nikole († 1595). Piesme. Pod Br. DCXX. l. 204—211.
237. Primović Paše (oko 1640). Piesme razne, u 4ni, vieka 18. Pod Br. DCXXXVI.
238. Radojević Gizdelin Jure. Okolišanje i uzetje grada Budima, iz knjige štampane u Mletcih g. 1703. Sliedi druga piesma o Bosni. Pod Br. CCCCXCVIII.
239. Rastić Gjono Antun († 1735). Piesni 1699, u 4ni. Pod Br. CCCLXXIX.
240. Ričiardi Bernardo, dubrovčanin (r. 1660, † 1716). Poljubčac i Bašnik ucviljen. Pod Br. CCCLXXIII. Druge piesme Br. DCXX. l. 208, 231, 270.
241. Smàrt Abela. Posvetilišće Izaka i Josef spasonosni, prikazanja iz latinskoga jezika iztumačena. Novi prepis. Pod Br. CXXII.
242. Sorkočević Ivan Franjo (r. 1706) ili Petrović Vinko. Dimitria, prikazanje prevedeno iz Metastazia. Novi prepis. Pod Br. CXVII. Druge piesme pod Br. CCCC.

243. Sorkočević Petar. Olbia ili Očakov od Rusah predobljen. Pod Br. CCCCXV.

244. Tudorović Nikola Rižme, poklonjene Stipanu Jelačiću Vice-Banu. Pisane u Ošterců g. 1697, u m. 8ni. Pod Br. CCXXII.

245. Stay Ivan Franjo († 1793). Piesme hrvatske i latinske, straga jedna piesma Gjure Ferića. Viek 18. u 4ni. Pod Br. CCCXCIX.

246. Uzkàrsnutje Isusovo. Drama, u kojoj dolaze ova lica: Isus, Adam, Eva, Noe, Jakob, Mojzes, Abram, Izak, rkp. 16. vieka. 2. Govorenje o B. D. Marii. 3. Pobožna piesma, rkp. 17. vieka, u 4ni. Pod Br. CCCXLIX.

247. Uvižbanje svetih otac i životoljenja njih, pisano za koludrice sv. Nikole u Trogiru od lista 1—158. 2. Pobožne piesme od l. 165—192. Rkp. vieka 17. u 4ni, l. 192. Pod Br. CCCXLII.

248. V. S. Komedia Kate Sučurice medju vratima od Peskarije, g. 1800, u 4ni. Pod Br. DCLVIII.

249. Vetranić Mavro Čavčić (r. 1482, † 1576). 1. Uzkrsnutje Isukàrstova. 2. Posvetilišće Abramovo (ulomak). 3. Susana čista. Rkp. g. 1759, na čit. l. Pod Br. DXXXVIII. 4. Posvetilišće Abramovo, kojemu početak i konac tali, rkp. 16. vieka, u 4ni, l. 19. Pod Br. CCCXXV. Drugi prepis Br. CCCXXIV.

250. Vetranić Mavro. Remeta, piesan pievana oko g. 1500. Pod Br. CCCLXXIV.

251. Zamanja Bàrno, otac. Piesni iztomačene na službu njegove Gospodje majke i sestarah, oko g. 1770, u 4ni. Pod Br. CCCLXXV.

252. Zanović Miroslav, knez. Popievka vesela. Pod Br. CCXX.

253. Zlatarić Dominko (r. 1556, † 1600). Sofokleva Elektra, tragedia i Ljubmir Torkvata Tassa. Na hàrvatski jezik prevedena. 2 Piesan Pirama i Tisbe. Pod Br. CXIX.

254. „ Piesni razlike s dodatkom piesamah Šimuna Zlatarića († o. 1630) njegova sina. Rkp. 18. vieka, u 4ni. str. 165. Pod Br. CXV.

255. „ Ljubav Pirama i Tisbe, rkp. 17. vieka. Pod. Br. DXLV. l. 83.

256. Z. M. M. Il Ciarlatano in moto, komedia na hrvatskom jeziku g. 1802, u 8ni. Pod Br. CCCLXXXII.

III.

ZEMLJOPIS I STARINE.

1.

SITNICE

o postanju imena njekih gradovah, trgovištah i selah slavonsko-sriemskih; zatim biskupijah, župah itd.

Od

Mijata Stojanovića.

Prastare biskupije biahu u Slavoniji i Sriemu: a) biskupija Mursenska (Episcop. Mursensis) u starom panonsko-rimskom gradu Mursi, sadašnjemu Osieku, utemeljena bivši po S. Klementi, učeniku S. Petra apoštola; b) biskupija Cibaliska (Episcop. Cibalitanus) u Cibalisu gradu stolujuća, gdje su sadašnji Vinkovci, koju biskupiju utemeljiše Epeneto i Andronik, učenici svetih apoštolah u četvrtom stoljetju, kad je u Panoniju već bila donešena luč sv. vjere Isusove; b) biskupija Basianska (Episcop. Basianae), od koje stolica biskupska biaše u Kraljevcih, u Sriemu, utemeljena takodjer u četvrtom stoljetju; d) biskupija Sriemska (Episcop. Syrmiensis) u staromu Syrmiumu, sadašnjoj Mitrovici, utemeljena po svetih apoštolih Petru i Pavlu. U petom stoljetju, kad su Huni i Avari porušili grad Syrmium, postrada i biskupija; ali ljeta 1229 utemelji Ugolin arcibiskup koločki drugu sriemsku biskupiju, koje stolica biaše u Banoštru. Ljeta 1773. biaše stolica njena u Petrovaradinu, napokon god. 1781 Bullom pape Pia, sdruži se sa biskupijom bosansko-djakovačkom.

Zakonito sjedinjenih biskupijah: bosansko-djakovačko-sriemske najstarije župe (parokije, plovanije) ove su: Gorjanska (Gorjane, njekadašnji spahiluk, gospoština Gare palatina) utemeljena god. 1332; Varoška, Varoš, (olim Castrum Ujvár) utem. god. 1332, ponovljena 1783. Osječka

u gradu (tvrdjavi) 1332, ponovljena 1688; Ivankovačka god. 1332; Nemačka god. 1332; Otočka 1332; Vinkovačka 1332; Jarminska 1332; Nuštarska 1333, ponovljena 1748; Tordinačka 1332, ponovljena 1737; Iločka (njekoč stolica biskupa sriemskog) 1332, Jankovačka 1332, ponovljena 1750; Gibaračka 1332, ponovljena 1807; Sotska 1332; Vukovarska 1332; Morovička 1332; Vrbička 1660; Osječka (dolnje varoši) 1688, tako i gornje varoši; Kopanička 1600; Svilajska 1660; Vrpoljačka 1660: Brodska 1660; Ceranska 1660; Kukojevačka 1690; Lipovačka 1689; Babinogredska 1700. Ova posljednja župa prije god. 1700 bijaše filial župne crkve u Lukačevu Šamcu.

Babinagreda moje je rodno mjesto, i o naselenju i postanju imena toga mjesta čuo sam ovu vjest, pravo reći pripovjedku, skazku. Moj djed, koj je 95 godinah živio i godine 1825 preminuo, pripovjedao je istu pripovjedku. Na mjestu, gdje je sad naseljeno selo Babinogreda, u kome se broji više od 400 kućah sa 4000 dušah, biahu od prilike prije 250 godinah njive, sjenokoše, gajevi i šume. Staro selo bivši u onoj okolici prije naselenja Babinagrede, i koje su Turci valj da u 16. stoljetju prije sklopljenoga u Karlovcih sriem. mira izmedju Austrije i Turske, porušili, te po tom stanovnici posavine Slavonske po zgodnih mjestih brez svakoga reda i okupa bili napravili svoje koljebe, ovo, rekoh, selo već se niti po imenu nespominje, nego se samo veli Selište, staro selo bilo je na obali Save.

Kad jednoč Sava sav onaj nizki predjel potopi, buduć naspa (gati) sad obstojećega nebiaše, nadjoše se stanovnici predjela sa svojom marvom u velikoj biedi. Na mjestu, gdje je sad selo naseljeno, greda je (uzvišeno zemljište) uz baru Beravu. Istu gredu posjedovaše kao livadu, voćnjak i stan sa pčelinjakom njeka baba Keda. Ljudi u nuždi potopa potražiše suvo mjesto, gdje bi marvu svoju sklonili, dok opline voda i znajući, da je greda babe Kede još suva, onamo odoše sa svojom marvom na babinu gredu i ondje se skloniše. Na istoj gredi sedam obiteljih nadjoše utočišče za svoju marvu, i onde se već i nastaniše. Iste su obitelji bile: Kedačiči, Kopići, Stojanovići, Vukovići, Stivići, Gregorovići i Kneževići. Ove porodice načiniše ondje sedam kućah na babinoj gredi, i tako postade, u kom i sad od ovih porodicah potomci umnožani i razplodjeni žive.

Berava, bara, koja često ljeti posve usahne, a zimi navodnji, i na koje obalami s jedne i druge strane selo leži, dobila je ime svoje po svoj prilici odtud, što bere u sebe i prima mnoge male bare, barice i struge.

Vinkovci, Andriaševci, Rokovci obadvoji Mikanovci, Mirkovci dobili su imena svoja od bratje: Vinka, Andrije, Roke, Mike, (Nike, Nikole) i Mirka, koji se prvi nastaniše i naseliše na ona po obalami potoka Bosuta liepo ležeća miesta, i druga stojeća po obližnjih brežuljcih, kao što su Mikanovci. Djakovo dobi ime svoje od staroga Diacum'a, ili od djakah, učenikah, ondje bo od starine biahu škole i djaci; Drenje, selo u djakovštini od drenika, drenove šume; Piškorevci od piškorah, ribicah, koje se u obližnjoj bari hvataju; Vrhpolje. što ležaše selo vrh polja. Varoš, što njekoč varoš (grad) ondje biaše; Vrbica od vrbe; Osjek od osjeći, osjek ili obsjek šume, izsječena valjda šuma na mjestu stare Mure, pak varoš naseljen ili možebit od osik, mjesto, gdje su u šumi bile mnoge ose (zolje); Kopanica, što su prvi stanovnici valjda imali kopane u zemlji kuće, svakako će biti ime došavše od kopanja; Sikirevce od sikire; Svilaj od svile; Brod od broda (ladje), broditi, brodari, brodovi; Garčin od činiti gar (ugalj) praviti gar; Oprisavci, od ljudih, što pri Savi stanuju, kao što i leži selo pri Savi; Podvinje, što leži pod planinom zasadjenom vinovom lozom; Trnjane, od trnjah, što su ondje valjda mnogo trnjine rodile; Slobodnica, od slobodnog mjesta; Šumedje od šume; Bošnjaci, od naseljenih ondje ljudih iz Bosne, Bošnjakah; Cerna, od cera na bregu; Gradište, od grada bivšega na onom mjestu; Ivankovo, od Ivanka, Ivana, koj se valjda prvi ondje naselio; Otok, od ade, otoka, obtoka; Berak od brati ili od berek, jarak, šamac; Ilok od Ujlak; Jankovci, od Janka; Novak, od Novaka, novo, novih naseljenih; Tovarnik, od Tabornik, (stari rimski grad Ulmos ondje ležaše); Vukovar, na potoku Vuki teržište, vašarište; Banovce od ljudih banovih; Golobince, od golubovah; Mitrovica od Mitra (Demetrie); Nikince, od Nike; Zemun, od zemunice, kuće u zemlji; Ruma, od druma; Drenovci, od drenovine; Račinovci, od raci i novci, valjda su za rake dobivali novce; Raevoselo, od raja; Vrbanja, od vrbe i banje (kupelja); Lipovac, od lipah; Karlovci, od Karla; Petrovaradin, (stari Cusum, Acumincum od njekoga Petra pustinjaka, koj je po skazkami pučkimi ondje u špilji samotnoj obitavao prije nego je tvrdjava osnovana i podignuta*); Slankamen, od slanoga kamena tako naimenovan, koj se za cielo u onih bregovih nalazi, iz kojih izvire slana ona česma, što obstoji i sad usried dolnjega Slankamena na obali dunavskoj; Kamenica, od kamena.

---

*) Petrovaradin osvojili su Turci ljeta 1526, a ostavili istu tvrdjavu 1687 godine, te iste godine opet podpadne pod krunu ugarsku. Još je znamenitija postala ista tvrdjava pokle je pod njom princ Eugenio pobjedio Turke. Po tom je povećana i sadašnju svoju jakost stekla.

1. O sriemskih Karlovcih.

Ludovik Dralčki, vladar od Drača, ostavio je iza sebe dva sina, Karla maloga, kome je pripalo kraljestvo Napuljsko, i Ivana, kojega ujak njegov, madjarski kralj Ludovik, učini i postavi banom Hrvatske i Dalmacije.

Taj ban Ivan *) skupi stranku za svoga brata Karla maloga u svojoj banovini, koja stranka poslje smrti Ludovika kralja pozove Karla na prestol proti kćeri Ludovikovoj, kraljici Mariji, i proti njezinoga supruga, kralja Sigismunda. Na to Karlo mali ostavi Napulj i dojde u Madjarsku, gdje se okruni za kralja god. 1376. Ali nije dugo kraljevao, jerbo biaše u budimskom kraljevskom dvoru skoro za krunisanjem ubijen po Blažu Forgaču.

Ban Ivan pripisujući smrt svoga brata uplivu kraljice Marie i njezine matere Elisabete, koja udioničtvovaše pri vladi svoje kćeri, odluči osvetiti se, te zato prilikom, kad su ove kraljice putovale kroz Slavoniju, izmedju sadašnjega Djakova i Gorjana ban jih zarobi. Palatin Gara i Blaž Forgač, ubojica kralja Karla, koji su pratili kraljice, poginu od banovih ljudih; kraljice pako budu na njeko vrieme zatvorene, i poslje puštena bude kraljica Maria, pokle se svečano zaklela bila, da neće nikada o tom raditi, da se osveti za pretrpljenu nepravičnost, a mati kraljica medjutim je preminula **).

Pri svemu tomu nije održana zadata rieč, i ban Ivan bude po suprugu kraljice Marie, kralju Sigismundu, tako natjeran u tjesnac, da je najkasnje zarobljen od vojnikah Sigismundovih, te pogine užasno, i bude pogubljen u Pečuhu (?)

Ban Ivan ostavio je iza sebe jedinca, sina, imenom Karla. Nad ovim potomkom Anžu-a (?) kralj Sigismund u toliko zagladi otcu mu učinjenu osvetu, što mu je poslje smrti supruge svoje blag se i dobar pokazao, te mu za znatne ratne usluge pokaže se blagodaran, obdari ga naime znatnimi gospoštinami u Hrvatskoj, Slavoniji i Sriemu, i taj Karlo postane utemeljitelj sriemskih Karlovacah.

---

*) Taj Ivan zvao se Horvat, bio je rodom iz križevačke županije u Hrvatskoj i ban Mačve, a nikadu ban hrvatski. Opazka Ur.

**) Gledaj o tom pobliža u povjestnici "Grada velikoga Kalnika u Leptiru zabavniku za god. 1859, list. 274. O. Ur.

Karlovci su osnovani od godine 1395—1400, a naselili su se u to mjesto Hrvati i Slavonci sa Karlovih spahilukah i po tom su nastanili se mnogi prišlaci iz Srbije. Karlo, koj se odonda nazivaše i gospodar Karlovacah, ostavio je za sobom dva sina: Ivana i Kristofora. Stariji, Ivan, posjedovao je u Hrvatskoj gradove i mjesta: Udbinu, Krbavu, Liku, Medvedgrad (?) a njegovi nasljednici dopiru do istoga madjarskoga kralja, poslje bivšega cesara Ferdinanda I., pod kojim su njegovim dopuštjenjem u pomanjkanju mužkih nasljednikah, spomenute gospoštine sa Karlovci prešle na sestriće Ivana i Nikolu Zrinjskoga. Kristofor, mladji sin Karlov, dobio je nasuprot bojnom srećom u njemačkoj grofiju, tamo njegdje u Saksonskoj.

Karlovci sriemski padoše godine 1521 s padnutjem Beograda u turske ruke. Poslje sklopljenoga mira u Karlovcih god. 1699 podpade mjesto to kraljevskoj komori, a po tom pri ustrojenju vojničke krajine padpade pod c. k. pridvorno vojeno vieće i postade slobodna vojnička obćina. O razvalinami staroga grada Karlovacah spomenuo sam u svomu sastavku: „Njekoje znamenitosti iz Sriema“ izišavšem u IV. knjizi Arkiva list 178.

2. O Zemunu.

Zemun leži sagradjen na onomu mjestu, gdje stajaše njekoč rimski grad Taurunum. Ime Zemun dobio je grad od zemunice. Godine 1096 nalazimo u povjestnici prve krstonosne vojske uspomenu o Zemunu, takodjer pod imenom Malevila nazvanom. Zemun je pod Rimljani, Huni i Avari, i pod krunom madjarskom bio kao grad važna točka. Grad je taj mnogo putah opustošen i porušen.

Kad je pustinjak Petar od Amiena nastojati počeo, da se pomoću zapada otme grob Spasiteljev iz rukah nevjernikah, tada ciela Europa posluša glas pustinjaka, a papa Urban II. podžeže za ovo sveto poduzetje srdca svetjenikah i ostalih krstjanah na saboru crkvenom u Klermontu, pak staro i mlado, veliko i malo priši krst na vojničku haljinu, zaključujući poći oružanom rukom k svetoj zemlji. Vatrena revnost Petra pustinjaka prodre brezodmorno kroz zemlje talijanske i francuzke i narodi uzplamte za svetu borbu. Jedna četa zanešenjakah nedočekavši polazak redovite krstonosne vojske, krene se pod vodjom Valterom od Pejezo i bratom njegovim (kaže se, da je isti pustinjak Petar s njimi bio) preko Njemačke i Madjarske k Carigradu,

za moći prije svih otvoriti sveti rat proti nevjernikom. Do granice madjarske došavši dopusti kralj Koloman prolazak vojske kroz svoju državu; ali počem se ista četa znatno umnoža svakojakimi skitnicami i leventami do znamenitoga broja 40000, počme zulumčariti i nasilno postupati, te kralj Koloman nadje za nuždno, da skupi brže bolje svoju vojsku i proprati svoje nemirne goste do granice svoga kraljevstva. Spomenuta četa podieli se na dvie strane. S prednjim odjelom vojske upravljaše Valter, a glavnom njegov brat. Prispie Valter srećno do Zemuna. Brez ikakve nezgode predje on s vojskom preko Save. Njekoliko leventnih krstonosacah, koji su bili iza vojske zaostali, počmu nasilno postupati sa zemunskimi stanovnici, ovi sgrabe nasilnike, razoružaju ih i pošalju gole k vojski Valterovoj; haljine pako njihove sa znakom krsta objese na gradske bedeme, kao da budu na opomenu drugim krstonoscem, i ovaj neznatan slučaj, dade povod velikoj nesreći.

Kad se je drugi odiel vojske približao granici bizantinskoga carstva, čuše krstonosci, da se je Zemun s Beogradom složio u tom, da vojsku krstonosnu upropaste. Čuvši to krstonosci jako se pobuniše, i svaki čas očekivahu, da će na njih navaliti oboružani dušmani, te ih upropastiti. U tom grozničavom razpoloženju stignu pod Zemun, i vidivši obješene na bedemu haljine svojih vojnikah, budu osvjedočeni, da su Zemunci poubijali njihove vojnike, pak navale dušmanski na grad. Zemun nije bio spreman za rat. Gotfrid od Builiona i Valter od Bruis biahu prvi, koji su pobjedonosno znamenje svoje nataknuli na zemunske zidove. Obuzeti zdvojenjem i brez nade, da će ih zanešeni dušmani poštediti, povuku se hrabri stanovnici u svoj nutarnji grad, za oprieti se u tiesnih sokacih; ali krstonosci ih konačno svladahu i 4000 ljudih plati glavom. Što je moglo izmaći i spasit se od mača, razbjegne se po okolici, i tako nesporazumljenjem proliše krstjani mnogu krstjansku krv. Pobjeditelj je pri osvojenju Zemuna izgubio samo stotinu svojih ljudih. Krstonosci zaplieniše mnoga goveda, konje, svinje i drugu marvu, mnogo vina, i pobjeditelji ostadoše pet danah u Zemunu, i nebi bili ni još ostavili Zemun, da nije kralj Koloman žurno za njimi išao, da kazni učinjeno zločinstvo. Bugarska plati krstonoscem, što su sgriešili na Zemunu. Naskoro zatim stigne vojska kralja Kolomana u Zemun i razbjegavši se stanovnici zemunski povrate se doma. Za malo godinah oporavi se Zemun, i petdeset godinah poslje opet biaše Zemun znamenit u bizantinsko-madjarskom ratu.

Pod madjarskim kraljem Gejzom II. (1150) biaše Zemun, kao i drug njegov Beograd, jedno od onih madjarskih braništah, o kojemu razlomi se sila Manuela I. Komnena. Zaludu biahu sva naprezanja, svi napori grčke ratne vještine; Zemun se opre, iz čega se vidi, da je taj grad u ono vrieme morao tvrd i jak biti. Već je bila najveća strana Banata i južne ugarske poplavljena grčkimi plaćenici, i sve je buktilo u plamenu, isti Stolni Beograd, a Zemun neprestano stajaše još nepovriedjen sve do mira, koga Gejza II., sin i nasljednik Stjepana III. s Bizantincima sklopi, i usljed koga Zemun, kao i Srem, Srbija i Bosna (?) pade pod gospodstvo bizantinsko.

Poslje bizantinskoga gospodstva zavladaju Srblji Sriemom, i u ime Nemanje vladaše srbski poglavar Sriemom. Car srbski Dušan 1340 god. razprostranio je na daleko moć srbsku. Poslje jednog stoljetja po tom, kako su Nemanići bili se osilili, okonča bitka nesrećna na polju Kosovu carstvo srbsko.

Po tom pripadne Zemun i jedna strana Sriema, Slavonije i Bosne pod grofove Celjske, a pod krunu ugarsku. Pod vlastju celjskih gospodarah biaše Zemun, i razvaline još i danas što se vide u Zemunu, ostale su od gradića celjskih gospodarah. Zidan je gradić po načinu zidanja XV. stoljetja. U onomu dvorcu ili je stanovao sam vlastnik, ili njegov namjestnik s vojnici; jerbo u ono vrieme, kad su krstonosci osvojili Zemun, osim bedemah nespominje dogodovština nikakva utvrdjenja, a da je i za onda bio kakav gradić, zaisto bi Zemunci, umjesto da se tuku po varoškimi ulicami, bili se povukli u gradić ili tvrdjavicu. U bivšem ondje dvorcu, sadašnjoj zemunskoj razvalini, preminuo je veliki vitez Sibinjanin Janko, nazvan Hunjadi. U tom gradiću držao je Ulrik Celjski sina Hunjadova, koj mu je po izdajstvu pao u ruke, u zatvoru; u istom dvorcu umro je naskoro za tim Ulrik, vlastnik dvora, kome je sin velikoga Janka Vladislav Hunjadi do glave došao u dvoboju.

Po čem biahu Turci podložili Srblje platjanju danka, i pokle su već bili Turci progutali carstvo bizantinsko, predju i preko Dunava i Save. Kakogod što njekada proti Bizantinacah, tako su isto sad gradovi Zemun i Beograd skoro kroz čitavo stoljetje opirali se Turkom i služili kao prednji bedem zaštite Ugarske i Krstjanstva. Kod Zemuna i Beograda kušao je sreću još Amurat II., ali badava, a sin mu Muamed bijaše ranjen pod Beogradom. Pod žezlom kralja Matijaša (Korvina) srećna biaše zemlja ugarska, a tako i Zemun cvjetaše za nje-

gove vlade. Nu jedva što biaše minulo trideset godinah poslje smrti toga mudroga kralja, nastade za Zemun vrieme nevolje i tuge. Suliman II. postade car turski, i preduze na novo rat proti Ugarskoj. S nebrojenom vojskom, koju glavom predvodjaše, dodje pod Beograd, i ovaj grad i Zemun padoše pod tursku vlast.

Od godine 1521 do početka osamnajstoga stoljetja ostanu podrtine Zemuna pod turskom vlastju.

Usljed sklopljena mira u Požarevcu izmedju Austrije i Turske pripadnu obe savske obale pod vladu austrijansku, a iz onoga vremena proizlazi današnji grad Zemun. Pri ustrojenju sriemsko-slavonske Krajine, podpao je Zemun krajiškoj vlasti, i za njekoliko desetinah godinah dokopao se takvoga blagostanja, da je god. 1752 postao slobodnom obćinom.

Pri koncu prošloga i u početku tekućega stoljetja sve se je više razprostranjivao Zemun. Tako je u devetoj desetini prošloga stoljetja postalo predgradje „Josefstadt" gornja varoš — tako nazvana poradi pritomnosti cesara Josipa II. pri obsadi Beograda pod Laudonom u Zemunu. U ono vrieme bio je onaj prostor, gdje sad leži predgradje, paša, a samo dvie male kućice, koje se i danas viditi mogu, pokazivahu mjesto budućega naselenja. U jednoj istih kućicah stanovao je cesar, i sad se zove ona kuća carskom. Godine 1816 postade drugo predgradje nazvano: Francensthal, dobivši ime svoje od cesara Franca I., koj na godinu dana poslje naseljenoga predgradja posjeti Zemun.

Na mjestu, gdje leži Zemun, stajaše njekoč za vremena Rimljanah grad „Taurunum" pružajući se i prostirući od dunavske obale do blizu selah, koja se sada zovu Batanica i Ugrinovci. Gdje se danas nalazi selo Vojka, dakle blizu Taurunuma, ležalo je mjesto zvano: Idimnio.

3. O Vinkovcih.

Na mjestu, gdje sad leži štapsko mjesto brodske regimente, stajao je njekoč grad „Cibalis", poslje nazvan „Bubalis", pak s vremenom od njekog Vinka, koj se valjda ondje prvi naselio poslje kako je bio porušen grad Cibalis i Bubalis. Kod ove varoši (ovoga rimskoga grada) bila je takodjer ona odlučna bitka, usljed koje car Konstantin veliki pobjedivši svoga sebi protivna druga Likina, zadobi gospodstvo

nad rimskimi državami u Europi. Ovoj su se pobjedi radovali svi Krstjani, jerbo je car Likin, sudrug Konstantina velikoga, bio neprijatelj i progonitelj Krstjanah. To se dogodilo god. 356, poslje porodjenja Isusova.

Osim Cibalisa grada biahu za ono vrieme u sadašnjoj našoj Slavoniji, koja zemlja za vlade rimske pripadaše Panoniji savskoj, još ova znamenita mjesta: Murza, na onom mjestu, gdje sada stoji osječka dolnja varoš; Diacum ili Cortis, sadašnje Djakovo; Gurcum, gdje se sad nalazi selo Garčin, u brodskoj regimenti i varoš Marsonija, sadašnji Brod.

4. O Iloku.

U vrieme Rimljanah zvao se Ilok, varošinac ležeći na desnoj visokoj obali veličansvene rieke Dunava, Cuctium, što svjedoči njekadašnji državni povjestničar Stjepan Broderić, koj navodi u tom obziru mnoge vjerojatne izvore, a to svjedoče i stari rimski novci, žare (urne) i razno pokućstvo, što je odprije u Iloku i u okolici iločkoj nadjeno. Takodjer su okolo Iloka starinari naišli na ostanke rimskoga hrama, na kom je ovaj nadpis bio: „Dianae sacrum", t. j. hram posvetjen Diani, božici lova. Iz toga se vidi da je grad rimski Cuctium znatan bio. Ime ovo Cuctium izgubi se poslje kako pade rimsko carstvo, i kad su pobjeditelji Rimljanah ostali Sriem opustošili, propade i taj grad, te kad su Ugri zauzeli Sriem, ništa već nebiaše od Cuctiuma do imena i tragovah od razvalinah. Nezna se za izvjestno, šta se je poslie i kako redom dogodilo. *)

S vremenom osili se ova porodica tako, da cieli skoro Sriem posjedne. Ujlaci postadoše hercegi od Sriema. Medju ovimi hercegi bio je najznatniji Nikola Ujlak, koj se natjecao s Matijašem Korvinom za krunu ugarsku, te dobio kasnje od ovoga naslov kralja bosanskoga, s čim se je i zadovoljio. Isti Nikola pretvorio je Ilok u pravu tvrdjavu i steko po svojoj hrabrosti u boju veliku slavu. Nje-

---

*) Ilok ili Vilok vlastničtvo Ipolita unuka Mohorova u valkovačkoj županiji darová kralj Bela IV. Dominiku od Valkova, sinu Petra Čaka, te ovaj dar potvrdi kralj Vladislav III. unuk Bele IV. g. 1283. Godine 1317 biaše vlastnik meštar Nikola sin Ugrina od plemena Čaka. Kasnije spadne grad na porodicu od Orbove. Po izumrtju iste porodice darová g. 1354. Kralj Ludovik I. Ilok Nikoli i Andriji sinom Andrije od Gare. Ovo darovanje potvrdjeno je g. 1356 i 1384. Godine 1403 biahu vlastnici Vladislav i Bartol banovi od Mačve, privrženici kralja Vladislava Napuljskoga. G. 1410 i 1417 spominju se Vladislav i Mirko od Iloka sinovi Bartola, kao banovi od Mačve. Mirko biaše kasnije ban Slavonije. Ovi su pripadali porodici tako zvanih Ujlakah ili Iločkih. Opazka Ur.

gov sin Lovro protivio se svomu kralju Vladislavu u toliko, da već nije htjeo primati od njega nikakove zapovjedi, što je kralja na toliko ogorčilo, da je poslao s vojskom na Lovru Bartola Dragfia. Ovaj obkoli Ilok, i kad je uvidio Lovro, da neće moći toj sili odoljeti, predade se milosti kraljevoj. Lovro bude zatim odveden u Budim, i ondje mu se parnica (parba) otezala dugo pred kraljevskim sudom, dok najposlje plemići i velikaši ugarski prisiliše kralja, da mu oprosti i sva mu njegova dobra povrati. Lovro je preminuo u Iloku god. 1523, i s njim se sahrani u grob naslov: sriemskih hercegah i ime Ujakah. U iločkoj samostanskoj crkvi nalazi se grob njegov i njegove supruge Kate, što svjedoče mramorne ploče s nadpisi*).

U istoj crkvi bio je takodjer pokopan i sv. Ivan Kapistran, muž pobožan i veleriečan, koj je skupljao krstonosnu vojsku i oduševljavao, te s vitežkim Sibinjanin Jankom (Hunjadom) turskoga cara Mehmeda odbio junački od Beograda. Pripovjeda se, da su Turci tielo Kapistranovo izvadili iz groba i bacili u bunar, a drugi opet vele, da to nije istina, nego da su Turci njegovo tielo prodali za novce samostancima (Fratrima), koji su isto prenieli u Ugarsku i sačuvali u samostanu, u gradu Selešija. Ku kad je Franjo Perenji, bivši sljedbenik Ivana Zapolje, osvojio taj grad, budu otete svete moći, Ivana Kapistrana ostanci, lišene svojih dragocjenostih i na zapovjed Perenjia bačene u bunar. Da takovo opako djelo nisu Turci učinili, nego drugi bezbožnici svjedoče: Timon, Amand, Hermann, Segedi, Serenji i Cinesia, koji su pisali o istom predmetu. Sveti Ivan Kapistran preminuo je 24. listopada 1456. god.

U Iloku bila je takodjer krez više stoljetja i stolica sriemskoga biskupa; ali jerbo herceg Lovro nemogaše se nikako već složiti s biskupom, zato preseli se stolica biskupska u sadašnje selo Banoštar, koje je mjesto za onda bilo prilična varošica.

Od dvanajstoga stoljetja do prve četvrtine šestnajstoga cvjetao je Ilok, ponajbolje pod vladom ugarskoga kralja Matijaša (1456—1494), u koje je vrieme imao preko 10000 stanovnikah, koji su se osobito zanimali vinogradarstvom i trgovinom vina.

Turski car Sulejman osvojio je Ilok god. 1526 i poštedio tvrdjavu, koja mu se vidjaše od potrebe poradi lagljega zaštitjenja gornjega

---

*) Gledaj: Török János. Hazánk. Pest 1858. II és III Füzet p. 227. Op. Ur.

Sriema; zato postavi on Agu sa njekoliko stotinah Janičarah, da čuvaju grad i da aga upravlja s narodom nesrećnim, koj tada morade težko robovati. Pod turskom vladom propalo je iločko i u obće sriemsko vinogradarstvo tim više, što Turci iz vjerozakonskih obzirah netrpe tu struku gospodarstva poljskoga. Pri odlazku Turakah iz Sriema biaše u Iloku jedva hiljada stanovnikah. Turci držahu Ilok pod svojom vlastju do god. 1687, koje godine cesarski general Dinevald zadobije Ilok od Turakah, i od ono doba sve dosad neima Turakah u Iloku. Tvrdjavu iločku zauzme cesarska vojska; ali ista tvrdjava bude poslie pod cesarom Karlom VI., otcem velike cesarice Marie Terezije, kao nepotrebna tvrdjava porušena i sve kamenje u Petrovaradin za ondašnju tvrdjavu prenešeno, koju isti cesar dade iznova graditi.

Poslje kako su bili protjerani Turci iz Iloka, poklonio je cesar Leopold I. knezu Liviju Odeskalku Ilok i ujedno podjelio mu naslov: hercega sriemskoga.

5. O Mitrovici.

Ovo štapsko mjesto petrovaradinske regimente leži na onomu mjestu, gdje za vremena Rimljanah stajaše glavni grad savske Panonije „Syrmium." Tko je prvi gradio Syrmium nezna se posve izvjestno; ali Bonfin, bivši njegda činovnik kod ugarskoga kralja Matijaša, misli u svojoj o ugarskimi stvarmi napisanoj knjigi, da je još u prastaro vrieme njeki Syrmus, kralj Tribalah položio temelj tome gradu i nazvao ga po svome imenu.

Isti Syrmus suvremenik je maćedonskoga kralja Aleksandra (354 god. prije Isukrsta), i borio se sa Trakima, koji su u sadašnjem Sriemu živili. On ih pobjedi, ali se po tom zamjeri jako Aleksandru velikomu, koga ipak ublaži liepimi darovi, i ovaj spremajući se na rat proti Daria, kralja Perzijanskoga, ostavi Syrmusa na miru, i tako Syrmus, za uzvisiti slavu svoga imena postane utemeljitelj Syrmiuma.

Njekoliko godinah prije poroda Isusova osvojiše Rimljani predjele od sinjega mora k Dunavu, i Sriem dodje pod njihovu vlast.

Augustus prvi rimski car, učini Syrmium glavnim gradom savske Panonije i mnogi naseljenici iz Italije nastane se u njemu, te znatno umnože broj tamošnjih stanovnikah, koji su za onda bili Traki i Tribali izmiešani s Panoni i Iliri.

Car August smjesti u grad Syrmium velike žitnice za vojsku, koja je čuvala prostrane medje naprama Dakah, koji življahu u sadašnjem Banatu, u Erdelju, Vlaškoj i Moldaviji. Rimljani su dugo se borili s ovimi Daki, dok ih najposlje pobjedi car Trajan i podloži rimskomu carstvu.

Za vrieme toga vojevanja i kasnije bio je Syrmium za Rimljane s toga vrlo važan, što su ondje imale vojske ugodan stan. Neprekidnimi vojničkimi drumovi s Rimom skopčani Syrmium dobivaše onda iz glavne rimske oružnice brzo i lahko svakolika. Iz Syrmiuma pako moglo se putem Save i Dunava oružje, i štogod bi vojske bile potrebovale, brez svake zaprieke na svoja miesta odpravljati.

Od starih spisateljah spominju Syrmium i zemlju sadašnju Sriem: Strabo, Herodian, Amian, Plinius, Flavius Vopiscus u opisu života cara Proba, Jornandes, Evagrus. itd.

O položenju Syrmiuma zna se toliko, da se je taj grad pružao od podnožja planine „Almus“, sadašnje Fruške gore, do savske obale, i po tome zauzimajući širok prostor, do pet običnih miljah iznosio.

Stari spisatelji svjedoće, da je u tom njegdašnjemu gradu bilo veličanstvenih hramovah i više carskih dvorovah (palacah); jerbo veću stranu svoga života, ondje provedoše rimski carevi: Konstancie, Probus, Gracian, Valens; a rodjeni odande biahu: Probus, Aurelian, Karus sa sinovima Karinom i Numerianom, dalje Valens, Valentinian i Gracian. Za onda je moralo biti mnogobrojno stanovničtvo Syrmiuma grada, kad je ovaj blištao se u svojoj slavi.

U crkvenoj dogodovštini pohvaljen je isti grad poradi toga, što su njegovi stanovnici krstjansku vjeru primili s početkom drugoga stoljetja (poslie Isusa), poradi iste vjere progonjani su i mučeni. Na skoro bila je arkibiskupija, koja je imala pod oblastju svojom cieli Iliricum.

Nalazi se u crkvenih kolendarih o mnogimi Svetci i Sveticami, koji su njegda u Syrmiumu za krstjansku vjeru razne muke i gorku smrt pritrpili, naime: Maksimijan, Akutija, Timotej, Eris, Artaks, Vid, Tobija, Evgenda, Montan i Maksima njegova supruga sa četrdeset drugovah, Siren, Irenej biskup, Dimitrija djakon, Dimitrija mučenik i mnogi drugi, kao što svjedoče pisci: Baronio, Galesin, Adon i Papebrok, koji su o tom predmetu pisali.

Bilo je u Syrmiumu takodjer i više crkvenih saborah, izmedju kojih onaj je najznatniji, koj je držan pod predsjedničtvom cara Konstancia, sina Konstantina velikoga, i u kom Ariani održaše pobjedu nad pravovjercima. Ali po smrti cara Konstancia izgubiše Ariani podpor i trudom učenih sv. otacacah crkve, osobito sv. Ambrozije bude krivo vjerstvo Aria izkorenjeno.

Na grad Syrmium udarili su prvi Huni pod Atilom 450—451. godine po Isusovon porodjenju pošavši oružanom rukom kroz Ilirik u Italiju. Godine 453 umre Atila, te po tom izbavi se i Syrmium od propasti, a poslie Hunah vladaše u Syrmiumu Gepidi i Goti, i pod ovimi oporavi se grad, postane velik i glasovit na novo.

Devetdeset godinah po smrti Atile navale Avari iz Dakije u Syrmium. Ovi potomci Hunah opustoše zemlju sriemsku, kojom prilikom grad Syrmium opet postrada. Car Justinian (iztočno-rimski), koj vladaše od 527 do 565 godine, pomiri se s Avari, primi ih u svoju vojsku i podloži sebi zemlju Syrmiuma, i grad Syrmium nanovo se podiže; ali stare mu nestade slave, jerbo car Justinian ukide namjestničtvo carsko u Syrmiumu i istu stolicu crkibiskupsku premjesti u Tesaliju.

S koncem sedmoga stoljetja slabo se već govori o Syrmiumu u dogodovštini, i pošto ga Bizantinci počeše nazivati „Zeugmin i Zeugminum“ zaboravi se staro ime, i tako je trajalo, dok Ugri zauzeše zemlju.

Sliedili su mnogi ratovi, medjutim je stari Syrmium sve većma propadao tako, da su u vrieme kralja ugarskoga Matijaša po ravnicami izmedju sadašnje Mitrovice i Fruške gore stajale razvaline od onih dvorovah, u kojimi su njekoč sjedili rimski carevi i velikaši; viditi je bilo za onda još mnogih kojekakvih spomenikah ležećih po zemlji, što kad je vidio glasoviti pjesnik Janus Panonius, izpjevao je pjesmu o slavi i veličanstvu staroga grada Syrmiuma.

Dogodovština spominje ove narode, da su u Syrmiumu i okolo njega živili: Panonci, Iliri, Traki, Tribali, Rimljani, Daki, Geti, Jazigi, Markomani, Kvadi, Vandali, Goti zapadni i iztočni, panoski Rugi, Skite, Eruli, Longobardi, Avari, Franki, Grci, Hrvati, Srblji i Madjari. Svi su ovi živili u sadašnjem Sriemu, njeki dužje, drugi kratje vremena. Iz toga vidi se, da su se otimali svi stari narodi za sriemsku plodnu zemlju.

Godine 1525 navalili su Turci na Sriem, porobili ga i nemilice spalili, i tom su nezgodom razvaline grada Syrmiuma porušene do temelja; ali i sad još brez dvojbe imade pod zemljom dosta spomenikah stare njegove slave, koji bi se mogli izkopati srećnim slučajem, pak bi se njimi razjasnila povjestnica one zemlje. Kad bi se obistinilo, da će se povući željeznica iz Slavonije kroz Sriem do Zemuna, tom bi se prilikom za cielo izkopalo dosta takovih spomenikah. Ondje se izkapaju: stare opeke osobite slike i veličine; kamenite škrinje i grobnice, kameniti kipovi, kamenite ploče, stari novci itd.

O starinami u slavonskoj Krajini.

1. Razvaline jako oglodane zubom vremena njekadašnjega grada „Zvizdana“ nalaze se u šumi izmedju selah: Lipovca, Morovića, Strošinacah, Soljanah i Vrbanje, na obali potoka Studve. Zvizdan zovu i Gradcom. Okružava ga šuma stoljetnoga hrastja, i po istimi razvalinami vidi se dubje, iz čega se može zaključiti, da je slava toga grada davno pala, i zviezda mu se sreće ugasla; samo gomile razplinjenih bedemah i slabi tragovi zasutih šamacah s izdrobljenimi komadići pljosnastih opekah pokazuju mjesto, gdje je bio grad, i gledajući obseg razvalinah dade se zaključiti, da je morala biti gradjevina velika.

2. U selu Lipovcu (petrovaradinske regimente) na obali potoka Bosuta vide se znatni tragovi bedemah i šamacah od starinskoga gradića „Dragovca.“ Ništa se o njemu nije uzdržalo u pučkimi skazkami do jedinoga imena, i ustmeno predanje veli sve do danas, da je ono grad „Dragovac“ na utoku Spačve u Bosut.

Još se ondje nalaze razvaline zidovah crkve sagradjene po iztočnom slogu. Bila je crkva maljana, od čega i sad se vide tragovi po zidu, osobito jedna slika na polu se uzdržala, ostala brez glave, ali predstavlja lik tiela njekoga oružanoga viteza odjevenoga po grčki i u plašt zaogrnjena s njekim oružjem za pojasom. Ondje je sad groblje lipovačko. Od iste razvaljene crkve, na 300 korakah daleko, vide se tri jednolika u redu stojeća okrugla brežuljka, o kojimi pripovjeda puk, da su pod njimi zakopana tri zvona iste crkve. Iskopan u Dragovcu stari ovelik bakreni rimski novac dobio sam nedavno od rodoljubivoga g. učitelja L. G. rodjena Lipovčanina, kojega ću s vremenom

predati s mojom sbirkom starih novacah (više stotinah komadah) našemu muzeumu.

Na obalami potokah: Studve, Spačve i Bosuta nalaze se mnoge stare razvaline, tragovi bedemah i šamacah od starinskih gradićah i tvrdjavicah.

3. Izmedju selah Batrovacah i male Vasce, na obali Bosuta vidit je takodjer tragove bedemah, šamacah i razrušenih zidinah, i to je mjesto ondašnjemu puku poznato pod imenom „Gradina." Sudeći po obsegu razvalinah i po liepom položenju mjestà i cielė one okolice, morao je i ovdje biti njekoč znameniti grad.

4. U selu Moroviću (petrovaradinske regimente), nalaze se znameniti ostanci razvalinah staroga Morović grada. Ovi su ostanci zidinah upravo na uglu bregovite obale, gdje se potoci Bosut i Studva sastaju. Zidine su još i sad — poslje više stoljetjah — prilično dobro uzdržane. U njimi podignut je stan c. k. satnika (kapetana) morovićke satnije. Glavni zidovi s kapijami stoje još čvrsto, kao da prkose vremenu. U zidu pri glavnom ulazu vidi se povisoko od temelja bomba (lumbarda) koliko velika bundeva. Valjda je onakovimi ogromnimi bombami tučen njekoč grad od Turakah, te su stanovnici tvrdjave umetnuli tane u zid na uspomenu ljutoga boja i žestoka kreševa.

Zaključujući iz obsega zidinah i liepoga, jako udesnoga i zgodnoga položenja mjesta, morao je stari Morović grad biti puno važan za cielu onu stranu naše Slavonije; moralo je biti mjesto jako znamenito i važno, po čem okolo njega nalaze se na prostoru od prilike dvie □ milje mnogi tragovi starih gradićah i tvrdjavicah, šamacah i bedemah: Zvizdana, Ljubanja, Dragovca i Gradine, s mnogimi inimi, o kojih ovdje pišem.

5. Blizu razvalinah Zvizdana k zapadu leži Ljubanj, njekadašnji gradić i tvrdjava, sad samo gomila zemlje, tragovi šamacah i drobljenje starinskih opekah označavaju mjesto, i pokazuju, da je njekoč bilo nješto, a sad nestalo svega do gologa imena.

6. Izmedju sela Lipovca i Batrovacah, na drumu uz Bosut nalazi se mjesto nazvano: „Dobra voda." Na tom je mjestu Bosut jako dubok, i mjesto sad označavaju tri velike, stare topole, o tom mjestu pripovjeda puk, da je gnjezdo utvorah i sablastih. Puk veli,

da vile i vilovnjaci najvolje boraviti i stanovati okolo topolah i na njimi, zato se i miče uviek listje na topoli. Puk noću prolazi s grozom i užasom pored toga mjesta.

7. Kod sela Podgradja, filiala Njemačke župe u brodskoj regimenti, na Bosutu nalaze se takodjer tragovi stare tvrdjave, starinskoga grada, i spomenuto selo dobilo je po svoj prilici odtuda svoje ime, što je naseljeno pod gradom.

8. Kod sela Novoselo u brodskoj regimenti nalaze se njeki stari bedemi i šamci, za koje nisam mogo propitati, šta su i kakovi su bili.

9. Na potočiću (strugi) Luki kod sela Lipovca nalaze se kod crkvice posvetjene sv. Luki Evangelistu razvaline starinskoga zida, i sva je prilika, da su iste razvaline njekoga staroga samostana. Blizu toga mjesta polje je nazvano Kaludjeri.

10. Na mjestu sadašnjega sela Soljane u brodskoj regimenti ležao je pod vladom Rimljanah grad „Solano“, odkuda je valjda dobilo selo svoje ime.

11. U šumi izmedju selah Županja i Bošnjakah (sela u brodskoj regimenti), na dubokoj bari nazvanoj Virovi vide se bedemi i šamci starinske, po svoj prilici rimske tvrdjavice, i nalaze se ondje još i sad komadi rimskih opekah. Na istom mjestu izkopanih rimskih novacah medenih i bakrenih imadem i ja u mojoj sbirci starih novacah, i to od carevah Vespasiana, Nera, Hadriana, Antonina, Gordiana i Klaudia. Stoljetno hrastje okružava mjesto rimskih tragovah. Tvrdjavica nije mogla velika biti; ali je bila na putu u stari Syrmium, pak je za Rimljane mogla biti važna točkica vojnička, uz koju je, sudeći po liepom predjelu, mogla biti i rimska naselbina.

12. Nedaleko od sela Rokovacah u brodskoj regimenti vide se veliki i visoki zidovi starinskoga (valjda grčkoga) samostana i zovu se „Rokovačka zidina“, od koje uz Bosut potok nalaze se na desnoj obali, blizu šume po sadašnjih vinogradih i nijivah tragovi starih bedemah i šamacah i njeki podzemni svodovi zidani.

Puk pripovieda, da je i ondje njekoč bila varoš, s kojom je vladala njeka poganska gospoja, što je sjedila u Cibalisu, i dala mučiti mnoge Krstjane, izmedju ostalih i biskupa Andronika.

13. Izmedju selah Babinegrede i Kruševice u brodskoj regimenti, na Šamačkom drumu, nedaleko od mjesta gdje se potočić Dubočica iz bare Vira iztičući u Savu iz lieva (što mu sad nasip prieči), upravo na bregovitoj obali dubokoga Vira, sačinjavajućega ondje poluotok, nalaze se razvaline bedemah gradića „Kostromana", koja je kula sagradjena po ustmenom predanju od njekog bosanskog viteza Kostromanovića. O tom Kostromanu pisao sam obširnije u Danici ilirskoj godine 1849, (broj 28).

14. U selu Mikanovci nalazi se na bregu stara kula, sad toranj crkve sv. Bartola mučenika, o kojoj se kuli kaže, da je za vremena, dok su vladali Turci Slavonijom, bila turska munara (džamija sa munaretom). I sad je ista kula onakve slike, kakve je i njekad bila, samo je promienjen krov i služi za crkveni zvonik. Zidovi bivši njekad turske džamije popravljeni su, a sad je crkva. Kula je sazidana od temelja u okrugloj slici, a zid je jak i temeljan, opeke dobro žežene i otanke.

15. U Lukačevom Šamcu, malom seocu brodske regimente na obali Save, vide se starinski šamci, koje je njeki kapetan Lukač polag pučkog ustmenog predanja, podignuvši vojničke zaklone i bedeme, dao kopati u turskom ratu, i od istih šamacah Lukačevih dobilo je ono seoce svoje ime. Na mjestu šamacah sad je čardak, u komu stoje vojnici na kordunu i skela, sastanište, gdje se Bošnjaci sastaju po dvaput svakoga tjedna sa našima i trguju.

16. Isti onakovi šamci, kao što su spomenuti u selu Šamcu, nalaze se uz Savu i blizu sela Jarugah, idući od Šamca k Brodu. Sva je prilika, da su iz iste dobe, naime iz dobe ratovanja s Turčinom. I na ovimi je šamci sad kordunski čardak i glavna kordunska straža.

17. Izmedju selah Sikirevci, Jaruge, Gundinci i Beravci nalazi se kod ovoga posljednjega sela groblje na brežuljku obale od bare Moštanika s malom crkvicom, i to se mjesto zove „Gradac." Po svoj prilici bio je i ondje njekoč njekakvi gradac. Predjel je liep i romantičan. Sava nije daleko, i nigdje na blizu neima brežuljka, do samo na onom mjestu. Groblje je ondje od zamande, odkad je valjda i selo Beravci naseljeno na bari Beravi, odkud i selu ime.

2.

Kratko opisanje Lovreća u Dalmaciji

s narodnimi običaji

od

Simeona Milinovića.

Na istok okolo trideset hiljadicah okružja splietskoga, nahodi se selo Lovreć, s raztrkanimj kućami izmedju dva brda, od kojih se k zapadu jedno, a k istoku drugo proteže, ostavljajući liepi prančiak i pogled mjestu. Starinom biaše dobro poznato pak još puk dosta o njemu pripovieda. Nu što je u ustih puka, većinom je mračno, jer predaja često više oli manje prikriva, i kad nije u nju upala svietla koja iskra pismena, oli kojim spomenikom potvrdjena, nije čak vjerovana, jer se kao prazna kaže. O Lovreću predaja i povjestnica govori, za to ću od obijuh odveć u kratko štogod napomenuti, budući da je moja odluka, s vremenom bolje starine ovoga rodnoga mjesta iznaći i obširnije objelodaniti.

Plinio opisivajući pute rimske po Dalmaciji, napominje mjesto kuda su razvedeni bili; broji više gradovah od Cetine rieke do Neretve, i spominje grad „Billubium." Tako i Farlati, prispodabljivajući knjige Pliniove s mnogimi drugimi, spominje medju ostalim i Billubium [1]). Katalinić [2]) pako u svojoj povjestnici stavlja stari Billubium na mjesto sadašnjega Lovreća. Tako isto G. Franceski, kažući

---

[1]) Illyricum. Sacr. Tom. 1. p. 157.

[2]) Storia della Dalmazia T. 1. p. 271. T. 2. p. 31. Ovdje u kratko plemenito o Lovreću piše.

pute rimske preko Dalmacije.[1]) Obadva su poznali očevidno mjesto o kojem su pisali, i zato se slažu. Nu more biti da se je Lovreć starinom nazivao Billubium, šestoga pako stoljetja prilično je, da se je zvao Ludrum, oli Ludrinum. Jer doznajemo, da u saboru drugom solinskom god. 532 sakupljenom, biahu jednoglasno tri iz nova biskupije sastavljene i potvrdjene; t. j. Episcopatus Mucarensis, Ludrensis, Sarsentensis. Farlati misli da je Mucarum bio sadanja Makarska, i s njim se slažu svi povjestnici; stavlja pako Ludrum, izmedju Duhvanjske (Delminensem) i Solinske biskupije, ali govori, da nikako doznati mogao nije gdje je uprav Ludrum bio. Boman[2]) dokazuje, da je stari Ludrum bio gdje se sada nahodi Lovreć. „Ja držim, govori on, da je bio Ludrum izmedju tvrdjave Zadvarske i Imocke, gdje je sada Lovreć, gdje se vide razvaline mnogih zgradjah, i ostanci jedne tvrdjave vrh glavice Gradina.“ Ele, kao da se je ovdje rodio, uprav reče. S njime se složi vrsni pisaoc i pravi poznavatelj ovih mjestah G. Werdoljak, koj Lovreć drži za stari Ludrum.[3]) Neka svaki promotri priličnost imenah, pak neka sudi. Puk pak povieda i dan danas, da je biskup njegda na Lovreću stanovao, i da je poginuo, i ukopan pod jedan golemi stečak, koj se još čitav nahodi[4]).

Nahodi se kod mene jedan plemenit pečat, našast u Lovrečkim razvalinam, koj ako i nekaže uprav svim slovim ime Lovreća, scienim da mora dosta potvrditi koliko gori rekosmo. Na njemu je urezano:

SIGIL. DE. ABBATISE MONAST:

SCE. MARIE A. O. L.

Čini mi se, da bi se imalo čitati: Sigillum Domine abbatisse monasterii sancte Marie apud opidum Ludrum (aut Lovreć.)

Da je veliki put rimski preko Lovreća prohodio, neima sumlje; zašto izlazeći iz Solina hodio je preko Cetine rieke[5]) pak Budimira, Ciste[6]) Lovreća[7]), pružeći se k istoku. Još se gledaju izgladjenja i

[1]) La Dalmazia. (Časopis) An. III.
[2]) Storia Civ. ed Eccl. della Dalm. Croatia Bos. T. I. Lib. 3. pag. 245.
[3]) Glasnik Dalm. god. II.
[4]) Nazad malo lietah njeki su prevalili kuk t. j. stečak, i govori se, da su prsten našli.
[5]) Katalinić T. II. p. 31. Tillurium.
[6]) Tromum.
[7]) Billabium.

rupotine kuda su kola puzla; poznaje se širina, i nahode se polutine konjskih pločah. Drum ovi branile su česte tvrdjave su strane brežuljakah. U Budimiru i Cisti, vide se i poznaju se dobro gdje su bile stare zgradje, tu leže pri obadvih mjestih neizbrojni stećci kraj puta. Na Lovreću dade zgodnost, što su dvi jake i velike tvrdjave sagradjene. S lieva puta stoji glavica (koju gore spomenusmo) imenom Vrh-Gradina, gdje je bila tvrdjava; što gomile razasutih zidovah sviedoče, i obilježje kako su bili razdieljeni. Tri reda zidovah opasivali su ju, i vide se još, ako i malo, izpredjelani kamenjem kresanim, srednje veličine i s klakom sazidani. Kaže puk, da je ovdje njegda kralj prebivao, i zato se njeki dio zidine, što je, reko bi, posobito stao, na kom se mogu poznati vrata, zove obično „Kraljevi dvori.“ U sriedini stoji čatrnja, koja se sve do malo godinah nazad jedva uzdržala ciela, nu sad ju ponajviše čobani i mladjarija zasipahu, ali se još poznaje. Od ove glavice Vrh-Gradina, prama pódnevu, pruža se ravnica većinom ledinasta, do one što ostaje na desnu puta, koja je k istoku umakla, i koja se zove Trbotor. Na ovoj bila je druga tvrdjava manja od prve. Vidu se gomiletine i ostanci zgradjah. Blizu vrela je živa voda, koja se zove Pišćet, ništa nemanje u sriedi stoji rupa gnjilom i crljenicom utabačena, koja je uzdržala vodu potriebitu. S Trbotorom drži se od istoka jedno poveće brdo, na vrh koga ima njekih malih ostanakah stare zgradje; zove se: Sidać.

Izpod Vrh-Gradine prama pódnevu, prostierao se dakle grad Lovreć (Ludrum), u odveć plemenitom položaju, jer ugodnije i zdravije mjesto nije se lasno u oviem stranam moglo naći. Ali, vajmeh! surovstvo nemilo, sve s tlehom srazi, i mali ostanci bivšega bivstva pokazuju nam staru slavu, zašto svakoga koj gleda to, duša zaboli i srce mu utrne!!! Gradina zove se jošte gdje je grad bio; sada ore se tuda, premda je velik grohot i lemeš češto kakvu starinu na dvor izbacio...

Izmedju Vrh-Gradine i Trbotora, izpod grada bivšega, prolazio je put rimski, kojega obćeno zovu: „Dioklecianov put.“ Na tom je izlazio iz mejaša Lovrećkoga, svraćao se izpod tvrdjave Marčetić, koja na lievu stoji. I ovdje vidu se velike gomiletine razorenih zidinah. Povjedaju, da je i ovdje grad bio, ama priličnije je, da je samo tvrdjava bila. Na desno, malo napried sretaš Kljenovac (Klanovac), zatim na lievo Lokvičić, pak opet Berinovac (njeki kažu Branivac). Ovo su bile tvrdjave, kojih obilježja vidu se. Prošavši Berinovac slazi se u divno polje Imocko, i dolazilo se u

glasoviti grad Runović [1]), na istok od Lovreća okolo pet satih. Preko njega tekla je rieka Vrljika, davajući mu dovoljnu vodu u kojoj se različite sjetne ribe nahode. U Runovićih dosta se starinskih stvarih opazuje. Bi prednje ljeto, kad se probijao put, našast jedan Idol i množina opekah, novacah i inih stvarih [2]). Na ploči u crkvi župničkoj ima nadpis rimski, što kaziva vojničko tu prebivanje. Kaziva mi jedan ovoga mjesta, da nazad malo godinah, na jednomu brežuljku, našasta i prevaljena bi jedna ploča široka, pod kojim našli su žarah, lončićah, sviećah, gostelicah itd., na njekim bilo je pisamah, ali našlaci razjagmiše sve i porazbijaše.... —

Na Lovreću nahodi se često novacah, dragih kamenčićah, iglicah itd. [3]). Sve našaste stvari sakupljao je Franjo Pavišić u Omišu, ali žalibože, upalo je u ruke gdje sunca nit mjeseca vidit može. Ponajviše bavi se sabiranjem starinah g. Jerko Werdoljak. Ima novacah, slikah, paptah, rukopisah itd. Sve će on, uvjerovà me, objelodaniti. Nazad malo vremena, našasta bi prilikom oranja jedna peć od tufa i opekah sazidana, i blizu biaše luga.

Ima groblja sve okolo staroga grada; znamenita nisam mogo štogod naći. Na zapadu Gradine bi slučajno jedna ploča velika u ledini bez pisma prevaljena; pod njom nadjoše kosti zamirite veličine. Gnjat od tabana do koljena preko dva aršina dug, a glava malo veća od običajne, nu na njoj biahu dva roga, prilična živcu bravčijem. Bilo je i drugih stvarih, koje razturiše tamo amo. Gdje su kosti sada, neznam [4]).

Stećakah velikih broj ima i različita ukresa. Na njekim dva mača prekrižena, nad ili pod njima polumjesec, (mladi mjesec?) i zviezda itd. Dva čovjeka, jedan proti drugom nabečeni drže mače. Njeki rogasti jašu, pružeći podrti široki mač proti nerogastomu, koj isto

---

[1]) Katalinić Storia della Dalm. Cro. Bos. T. II. p. 32. Novanium ili Ad Novas. Far. Illyr. Sac. T. I. p. 157.

[2]) Uvjerova me od svih ovih stvarih jedan očigledni sviedok, koj još žive. Govori se, da je Idola g. Marče kupio, vlastnik u Imockomu.

[3]) Katalinić. T. 2, p. 31 isto napominje.

[4]) Kaziva mi ovo g. J. Milinović, dostojni učitelj bogoslovja u Makarskoj, koj je svojim očima gore spomenute kosti gledao.

oružje ima. Druga su se dva jednolika za vrat uhvatila. Tri ili četiri za ruke se tište, a druge su uzgor nadigli. Tri lisice, jedna svrhu druge uzicom svezane izplazile su jezik. Čovjek razkrilio ruke, pokraj njega pašče ili jelen, ili Divokoza. Klečeći njeki snuzio se, drugi jednom rukom za glavu ga drži, a s drugom kopje prama njemu upravio, itd. itd. Jer jih množina svuda ima, različito puk o ovomu gata. Njeki vele, da jih je žena na glavi predući kudelju nosila; drugi da su time velikaši uspomenu ostavljali, opet, kad bi se na boj spremali pred vojvodom, s tim bi snagu pokazivali. itd. itd.

Još jedan drum prelazio je po sried staroga grada. Puk zove ga: „drum veliki“ i „Dioklecianov drum.“ Meni se čini, da je ovaj drum u posliednje doba učinjen, jer se svraćao kroz grad i hodio kao na prečac. Bolje se ovaj poznaje, nego gore spomenuti. Po ovom istom gradi se sada nova cesta.

U puku je rieč, da se ondje na Lovreću Kraljević Marko rodio a u mjestu kraljevi dvori, od kojih smo gore besjedili prebivao. Neznam kako se ovo u puk unilo, jer se neslaže s povjestničkim dokazom. Kačić [1]) uprav govori, da se je otac Marka Kraljevića ovdje rodio, od koljena Mrnjavčeva. Od istoga koljena Mrnjavčeva kaže ga i Mavro Orbini [2]), 'tako i piesme narodne. To bi se daklen i kralj Vukašin, Uglješa i Gojko bili morali roditi ovdje. Neću napominjati njihov život, jer je poznat, nu hoću da cieli sviet znade, što ovdešnji narod govori o iztočaju porodice Mrnjavićah.

Porodica Mrnjavčeva još se uzdrži na Lovreću, u jednomu komšiluku (susjedstvu). Ima više od trideset obiteljah u tom komšiluku, zovu se: Mrnjavci, čeljad odveć hrla, ponosita, silena, i nevjerovano jaka. Medju njima i bližnjim mjestima, drži se za istinito, da je Kraljević od njihova roda. To svaki povieda, i kao članak viere stavno drži. Kad se svade s drugim Mrnjavčani, najprva im je rieč: "Znaš li... čije ga sam roda; moraš se pokloniti.„ Puk misli daje u njih sakrivena ćorda Kraljevića. Malo koja kuća da neima starinsko koje oružje. Miešćani govore u šali: „Tako hoće Kraljevići Mrnjavčani.“

Prama pódnevu, izpod starinskoga gráda do hiljada koračajah, na meraji vidi se na okrug više redovah zida, koji se jedva mogu raz-

¹) Razg. Ugod.
²) Storia. degli Slavi, pag. 274.

poznati; na okolo ima ledinah i gorah, a posriedi je put. Zove se mjesto „Kraljevića Skakalo.“ Veli puk, da je Marko pred junacim ovdje na kopju do tri puta skočio, što oni za viečnu uspomenu zabilježiše. Do istine ima u spomenutom krugu njekakovih biljezakah. Odklen prvi mah skoči, ima jedan bus jasenov i njekoliko kamenja okolo busa u zemlju utranih, pak doklen je doskočio, ima preko trideset i pet stopah; ovdolen doklen se je hitio drugim i trećim skokom, zabilježeno je kamenjem u tleh usadjenim, kao i prvi skok. Blizu nahodi se jama, u koju bi Kraljević Turke izpresjecane bacivao. Kod nje vide čudna strašila noćni putnici, pa s toga nesmiedu niti najhrabreniji noćju tuda proći. Njekoliko greblja blizu skakala i jame dobro se vidu. Tu je kažu Kraljević zakapao krstjane i prijatelje, koji bi izginuli tukuć se s Turcima. Sve ovo puk i odveć više povieda [1]).

Na Lovreću nahodi se više jamah i pećinah, od kojih ću samo napomenuti poznanije. Jama Gavranik, sa sjeverne strane Sidača. Puk besjedi da ovdje Vile stanuju. Slazi se u nju omučno. doli se nadje dolčić ravan, a od istoka ukazuju se vrata, na koja unišavši, otvora se velika i široka pećina, u koju zrak svietla udara, nit se more znati odklen, buduć da je u tolikoj dubini. Živu još koji su mi svašta od ove jame kazivali da su očima svojim gledali. Okolo jame gusti je grm, a ima blizu ljut koj se zove: Vilenik. Još je Čaljkušića jama, o kojoj manje povjedaju, ali u sebi je strašna.

Pećina u Dragi, a njeki kažu u Pasiki, koju istim imenom zovu, na sried goleti ima jedan dolčić, iz koga se k istoku na uska vrata ulazi, i slazi po okruglastom sitnom kamenju na ravnicu, tu se gubi svjetlilo; nu s pomoćju ognja ugleda se prostorina velika, i slike svakovrstne od kápih sastavljene. Uviek se ciedi iz polah voda, namješćajući nove slike. Opet su od istoka vrata u pećini, i uzavšavši preko njekoliko skalinah, što jih narav tu stavi, ulazi se u sobu, u koju moglo bi do petdeset kipah stati. Na sriedi stoji jedan stupčić. naokolo ima sjedalicah, glavah itd., od kápih načinjenih. U jednomu kraju nahodi se kamenica, u njoj ima uviek vode. Da i ovdje Vile stanuju, povieda puk, i ajduci svoje utočiste u njoj nahodjahu. Još je pećina, koja se zove u Nuglu, u nju se ulazi od zapada, odveć je prostrana, nu zamirita neznam od nje ništa, samo kažu, da duhovi nahudni u njoj prebivaju.

---

[1]) G. Werdoljak pisao je od ovih Skakalah. Nu nehotimice za polovicu manje reče, koliko je Marko skočio.

Od potriebe je da još napomenem, kako puk od svih ovih bližnjih okolicah, povieda i drži istinito za rodjenje velikoga naučitelja sv. crkve svetoga Jerolima, u mjestu zvanom Stridovo, koje ostaje u mejašu Lovrećkom, na jednom brežuljku. Ele na brežuljku Stridovo vidu se doista razvaline njeke zgradje. Puk povieda čudnovatu svetinju i zamirna djela, i toliko se k istini približuje, da bi rekao čita knjige svetoga, koje je Paulu, Eustaku i ostalim prijateljim upravljao, kazivajuć i napominjući življenje i nezgode svoje. Ovu predaju potvrdiše vrsni pisaoci, kao Pavlović-Lučić i Čikareli [1]), koje napominje Appendini [2]) i drugi. Moje osude nedajem, jer bi mi se moglo reći, da me ljubav domorodna na to steže, i budući ova stvar povod dala mnogomu pisanju, a naučni muževi nezabilježiše upravo mjesto gdje se rodi S. Jerko, scienim da je meni dosta bilo kazati što drugi besjedi.

U davna vremena rodi se ovdje njeki fra Filip Rupčić, kojega pleme još se uzdrži, koj je čete proti Turcim vodio, dosta im jadah dao, najposlie bi za vieru i on mučen. — Godine 1798, rodi se ovdje fra Šimun Milinović. Dječakom uljeze u red S. Frane, u državu presvetoga odkupitelja, gdje ostalim kriepostima, združi pravu želju za nauk, kog mu obilno predavahu naučni učitelji O O. Jukić i Perić, (nahodi se od Jukića različitih rukopisah u knjigarnici samostana Makarskog; Pripoviedanja, Pisamah u slavu Svetih itd. [3]) štogod će dati slovotieštiti. P. S. Zlatović, ima od Perića više svezakah „Filosofie“ osamdeset pripoviedanja, koje rad maloće predplatnikah nemože slovotieštiti) i drugih, jer jih tada obilovaše. Starešine predvidjevajući u njemu muža krieposna, poslaše ga u Beč dovršiti Bogoslovje. Tamo pokaza riedki um, združi prijateljstvo s naučnim, a učitelji ga za primjer pokazivahu. Izkušanja za učiteljstvo učini odlično. Vrati se zatim u državu, gdje nauk bistri u Makarskoj i u Šibeniku predavaše, i osobito povjestnicu crkovnu živo tumačaše. Jošte mlad odabran bi za državnika (Provinciala) države pris. odkupitelja. Vladanje razborno učini ga kod redovničkoga i svietovnoga starešinstva poznata sve to

---

[1]) Dis. sopra la Patria. di S. Girolamo.

[2]) Esame Crit. int. alla Patria. di S. Girolamo. — „E quanto al luogo chi la vuole sopra Dvare, sotto Lovreć.

[3]) Razmišljanja duh ovna prieko godine. Piesma u slavu G. S. Mirkovića iz Boke Kotorske itd.

veće Zato netom kako dovrši upravljanje države, bi od svetoga stola odabran za izviditelja apoštolskoga, (Visitator Apostolicus) i poslan u Bosnu god. 1839, da izvidi, razkrsti, umiri, ukosuri i smiri bratju redovnike s biskupom. Držim sve razgovore koje je pred njima činio, za sklopljenje i podpisanje mira. Nešto malo latinski, ostalo je našim jezikom pisano. Bi mu u isto vrieme od vladanja zadarskoga preporučeno, da njeke stvari po Bosni pomljivo izvidi. Imam odgovore koje je Vladanju davao, sveto sjedalište uzradova se i obveseli se miru, koga povrati medju bratjom. Kada primi sve potanko koja je djelovao za mir sklopiti, posla mu jedno pohvalno pismo, hvaleći vještinu, razborstvo i hitrost u opremanju posalah naloženih mu. Malo poslie bi nudjen primit i biskupstvo u istoj Bosni, zatim u Albaniji; nu za obadva miesta ponizno zahvali. Biskup Pini u Splietu i Berčić u Šibeniku, učiniše ga protresateljem knjigah, koje bi se za slovotještenje spravljale. Previdi po naredbi Pina, prevod sv. pisma biskupa Miošića. Umre u Omišu god. 1853. Biaše malo da ne u svim miestim dalmatinskim propovidaoc, i kao izvrsni bio je svuda poznat. Visok, veličanstven i jetarni kip, glas gromovit, govor čist, činjaše ga pravim pripovjedaocom. Spravio je za slovotještenje jedan „Korizmenjak" nu smrt mu nedopusti, da se objelodani i mnogo drugih prieko godišnjih pripovjedanjah[1]). Već je poznato da se u Imockoj strani čisto hrvatski besiedi, ter netreba da o ljepoti jezika zborim. Počeo je bio skupljati starine i dokaze po samostanim za povjestnicu države.

Narodni običaji oko Lovreća.

Na rodjenju i krštenju kod nas neima zamerita štogod.

„Vjenčanje ili Ženidba." Svati se kupe u mladoženjinoj kući u oči pira, a djever hoda po sanduke djevojačke, koje hotijući ponit iz njezine kuće, nadje djete od desetak godinah gdje na njima sjedi, nit mu jih dade povući, tad moleć i prieteći djetetu, (koje prija bude od svojih naučeno) išće škrinje, nit mu jih predaje dok mu koju jaspru nedadu u ruke. Djever sám valja da jih do nadvor izturi. Kad ju je potro pozdravlja djevojku, i netom sunce sikne nek se nada liepoj kiti svatah; i tu ukaziva njihovu krasotu. Ona poljubi škrinje i milo jih preporuči onoj koja zada rieč, da ih hoće čuvat. Svati s jutra pojdu;

---

[1]) Korizmenjak. Pošiljke na državu. Govorenja pred braćom Bošnjacim, nahode se kod mene i kod P. J. Milinovića.

najprvi prvenac popjevajući, zatim barjaktar stari svat, kum, gjuvegia (mladoženja), čaus, bukliaš, jenge, djeveri, topuznjak (koj kakvu topuzinu oli bat vuče itd.) Čiem su došli k dvorim djevojačkim, svima svatim konje prihvaćaju, o komu nitko, on za nož kog u zemlju udari svoga veže, oli ga pušta hodati. Djevojku, sakrivenu s bratom, počmu tražit i svuda iskati; nemogavši ju naći, uznemiru se, pak jim se reče: odveo ju je N. N. (izmislu ime). Tada razžeženi počmu na konje uzjahivati, nože vaditi, kaže im se najposlie gdje je. Kum zove: jeli ovdje djevojka prstenovana! brat joj odgovara; je... sakrismo se, da ju nebi ugrabio N. N. koj je ovdje s hrlom četom prošao. Nu daklen ako ćeš ju imati, dobar dar pokloni. Dok neugovoru i nedadu mu koješta, neotvora se. Kad je dar primio, pušta djevojku. Više putah podmetnu drugu; ako ju povede, rugo je i smieh veliki; ali kad opaze prevaru, mora imati djevojka podmetnuta brze noge. Zatim dvie i tri druge, dok prstenovanu izvedu. Poslie vienčanja vraćaju se domu djevojačkomu, tu ih čeka obilna sopra, gdje se jede, pije i šemluči na vas mah. Čauš oli topuznjak šeće se s toljagom, i tuče što živa oko kuće sreta. A kad vrieme od putovanja stigne, tad na sve grlo viče:

Azurulo kićeni svatovi,
Azur svati moja braćo mila.
Brže da ste na noge lagane;
Već je vrime da mi polazimo.
Kratki dani, a dugi konaci.

Tiesni klanci, strašivi prolazi,
Valja nami opazno hoditi,
Jer će udrit iz busije turci [1]),
Dževerdane vaše naprašite,
Dobrim konjim kolene stegnite itd.

Kada polazu, mladoženja izostaje, koga djevojačka rodbina dariva peškirim, maramam itd. On objesi sve oko sebe i konju o vrat Buklijaš sad pred svatovim idje i gdje koga sreta pićom nudi. Pokraj kojih kućah svati prohode, vino im se iznosi, a oni pečenim mesom odvraćaju [2]). Već su blizu kuće; tad, ako prije neugovore, uredaju se i trču na muštuluk, koji brže doigra, nosi na kopju jabuku, ubrusah i maramah obješenih. Tu u kratko kaziva gdje su svati, i kakva je sreća na putu bila. Leti k svatovim, kaže im muštuluk, i da je sve mirno i pripravno u dvorim. Zatim šaljuga da iznese vina, komu dorane dva suda puna: on prihvaća jednoga te se iz njega napije, s drugim svjetinu bližnju rádi politi, ter se k svatovim vraća.

[1]) Izmisli koga junaka, oli zasiedu Tursku.

[2]) Sve to biva i u Poljicih kod ondešnjih Hrvatah. Op. Ur.

Sad su u hrluku pred kuću stigli. Djevojku djeverovi pred vrata vode, na konja predanju jedno djete stavljaju, kog ona voćem dariva, i koje joj ima biti najdraže u buduće; tad iz njedara vadi jabuku, u koju je metnuta koja jaspra, i hita ju preko kuće. Kliče i ljubi prag dolnji i gornji; svekrva vodi ju po kući, dodaje joj da navjesi lopužu, okrene žrvnim, igle da zaplete, kudelju da zaprede, metlu, vučiju i sto drugih stvarih u ruke joj dodaju. Svekrva reče joj: to te sada čeka. Jutrom mlada nevjesta ima pripravit i dodat vodu svakomu svatu za umivanje, perčine im izčešljati, i nove kite liepo na kićene privezati, a nju darivaju s kakvom jasprom.

Običajno piruje se četiri danah. U prvu nedjelju opet se kupe svatovi. Nevjestu mladu vode k crkvi. Po misi ljubi ona župniku koljena, papuče, poljubivši prije zemlju, zatim onoga komu je djeverovi privedu i svaki poljubljen, dužan je darovat ju kojim novcem. Po nedjelji dohodi joj rodbina; malo kasnije odlazi ona u rodbinu, što se reče: „Pohodjani."

Na krštenju i kumstvu neima što osobita. Na bratinstvu malo veselje.

Smrt.

Netom tko premine, udre rodbina u plač i započmu govoriti: Ostaj s Bogom N. mili — kud polaziš prije vremena? — kom ostavljaš dvore tvoje? itd. Zatim nosu mrtvoga k crkvi, žaleći ga ovako:

O moj N . . . ljute rane!
Jer nemilo nas ucvili . .!?
Gledaj sinke kako čiče . . . !
Tvrda ti si srca doša . . .

Sutra na pokopanje dolaze, i netom kako ka grobištu stupe:

Hvalen Isus mili dvori,
Mili dvori N . . . moga. itd.

Kad nosilo (kamsela) ugledaju:

O moj Pavle sva gorkosti,
Jesil dobro prispavao,
Jesil zdravo pribivao,
Ko t' je družstvo ah činio?
Jel' postelju ko sterao?
Ali vode dodavao?
Viknul' ti se novi dvori?
Jesil svoje zaboravio? itd. itd.

Za cielu godinu dohode na grob žaliti.

Badnja večer.

U oči Božića stoje pripravna pred kućom dva velika Badnjaka i jedan mali. Čim se suton uhvati, starešina šalje onoga ko će badnjake na vatru unositi. Kad jih naložu, deru iz pušakah, djevojke pjevaju, a starešina badnjake s vinom polije i okolo vatre i komina oblije, pak slamom svu kuću pospe. Mladjarija svu noć nespava. Netom vrieme od mise, svak polazi slušat ju, sam starešina ostaje. Djevojke treba da za glavu cvieće zadiju, kog su svojom rukom nahitile, ponajviše kitu bršćana, s kojim momke darivaju.

Sielo (Silo).

Na sielu se može sve čuti i vidjeti što u narodu ima, bilo o pjesništvu, povjedanju, basnam, zagonetkam, o vilam, viešćicam itd. itd. Neima ljepšega ostanka stare priprostitosti i veseloga narodnoga običaja. Netom se mrak prihvati, kupe se momci gdje znadu veće djevojakah, i tu ima veselja. Čim jih je puna kuća, odmah se gusle gusladji dodaju, on se nećka, i tada veće putah prihvati koja djevojka, ter znade udariti (ima jih više), počme kudit nekanje, i zapjeva uz gusle pjesmu junačku. Kao pćela zuji, kao slavić u gori privije, kano vjetrić kroz listja tiho kad mahšuka, oli Vila gigoće, nahitiva ona sve. Ona pripjeva staromu otcu, oli majci, kojoj zahvaljuje na odgojenju i hodilju gizdavu kog joj je pripravila, da more prosce primamljivati i udadbu nečekati. Zatim uzimlje druga, ter počme:

Moje gusle da ga zapivamo,
Da pivamo pismu od junakah...
Nemogu vam moje gusle tanke,
Gusle jake, a ruke nejake,
To se dvoje udarit nemore.

Ma što ćemo dugljit lakerdiju,
Što li ćemo bacat peklaniju;
Lakerdija ćorbe nezačinja,
Nego glava ovnuškoga mesa.
. . . .

Kad dovrši pjevat pjesmu, tad ju pripieva komu hoće:

O moj Rade na čast tebi pisma,
Pošten bio ko te je rodio,
A bilim mlikom zadojio;
Poštena ti glava na ramenu.....

Pošteni smo svi braćo imenom,
Svi koji smo pod ovim slimenom,
Ova kuća neostala pusta,
Moja su se osušila usta... —

Komu se pripieva, treba da guslaru vino plati. Zatim se počmu izmišljati igre i veselja, i sva noć u tom blaženstvu čvrsto projde.

Vile.

Narod jih cieni i povieda neumrle. Ona je ko gizdava djevojka; rude i žutkaste kosi niz ramena se priviju, na glavi kapa djevojačka, i bielo velo vijuća, samo noge kao kopita magaretja ima, za to nesmiedu se u noge gledati. One pjevaju na svietu najplemenitije, a mogu dati i drugomu glas plemenit i sladak. Ima bielih i mrkih Vilah. Dobre, blage, priateljske su prve; a druge srdite, nenavidne, nemilostive, osvetljive prama svakom. Tko vidi kad se Vila češlja, ter joj od buslja prosute vlasi odmrsi, i dlaku po dlaku odvrati, taj se mora čestit zvati, ona će mu u pomoći uviek biti. Po živu glavu nesmie se kazati da je tko s Vilam bio. One noćju na konje uzjašu, ter po brdim i dolinam, po grmu, kršu sve kao po ravnici igraju; takovi konji ostaju dobri i zovu se vilenjasti, njima zapletu svu grivu.

Mora.

Nemože osim djevojka Mora biti. Ona u gluho doba kroz vrata zatvorena [1]) pristupa k postelji i s nogama počme čeljade pritisnjivati. Na mnogo načinah more se poznat Mora. Kad joj što obećaš, doć će da joj dadeš, ako i nepita, moraš se osietiti. Kad se Mora uda, pretvara se u Viešćicu.

Viešćica.

Kad svak pozaspi, u muklo ponoći diže se Viešćica, stupa kominu, udara po njem šibkom, stvori se lončić. Tad se sva namaže, pak šibkom opet udre i sakriva se lončić, zatim reče: „Nit' o drvu, nit' o kamen, već u Pulju (ali na drugo mjesto) pod oraje.“ Može se vidit kada leti, jer se ukaže ko svietla glavnja. Ona je nahudna, jer s očima čeljade i živinu može ustrieliti. Vadi srce djetci maloj, peče i jede, zato ih valja mnogo čuvat od Viešćicah.

Vukodlak.

Od opaka čovjeka stvara se po smrti Vukodlak. On postaje odveć jak, niti ga more tko nadhrvati. On tuče sviet i straši, i pretvara se u svaku gadelinu. Dohodi i donosí ženi i djetci svake stvari. Sasvim kolcom trnovim more se ubiti, nu je zlo ako krv njegova po komu štrone. Nije mesast, već ko mieh napuhan.

---

[1]) Često bude djevojka koja isbijena, neznaduć za vragoluk ikakov.

3.

O krajini Zumberski

spisal

P. Hicinger.

(slovenski)

Žumberk v vojaški (hrvatskoj) meji, v starih listinah po nemško imenvan Sichelberg, Sicherberg in Sicherburg, zdaj pa Sichelburg, se je s svojo okolico vred v nekdanjem času prišteval k Slovenski strani, in s tisto vred h Krajnski.

Kar se naj dalje zamore slediti, sta bila koroška vojvoda Bernard in Ulrik lastnika v Žumberski strani; njima so bili tudi podložni plemeniti Žumberčani s svojim gradom; akvilejski patriarhi pa so imeli desetine v tisti okolici. Vojvoda Bernard je l. 1249 novi Kostanjevski samostan deloma otemeljil in obdaril ravno z zemljiši in desetinami v Žumberski strani; druge imetja je ravno ondi tomu samostanu podelil Bernardov sin Ulrik; podaritev desetin pa je od svoje strani poterdil patriarh Bertolo. Spričba tega so tri listine o pervi vtemeljitvi Kostanjevskega samostana, ki se nahajajo pri J. Fr. Bernardu de Rubeis v njegovi knjigi „Monumenta Ecclesiae Aquilejensis“ (stran 722 do 727); perva se sicer tudi nahaja v poročilih Ljubljanskega zgodovinskega društva (l. 1837,) str. 87 in 111).

V Bernardovi podaritvi (7. maja 1249) so sledeči kraji imenovani, ki so gotovo ali saj verjetno v Žumberski strani: „Quatuor mansos, quos habuit Ambrosius, cum decimis et molendinis; et paludem adjacentem, quae Kravjak vulgo dicitur; in Zernik octo mansos, in Creylow quinquaginta mansos cum decimis; in Zerowiz septem

mansos; in Sussiz quatuor mansos; apud Prizékke decem et novem mansos; apud Gaberwich tres mansos.“ Kravljak in Sošice in Priseka so Žumberski kraji; Cernik in Cerovica se sicer nahajata na Žumberskem, pa tudi blizo ondi na Krajnskem; in druga ostala kraja utegneta biti Grabarak in Kraljevec unstran Žumberske meje, na Kranjskem jima ni podobe. V Ulrikovi podaritvi (l. 1255) se zopet imenuje; „fundum villae in Osridek juxta Prissikam „ta kraj jasno ni drugod, razun na Žumberskem. Pri tej podaritvi je med pričami podpisan tudi Engelbero de Sichelberg in Carinthia; ker na Koroškem ni enacega grada, in so druge priće iz krajnske strani (de Landestrost, de Reutenburg) pristavek „in Carinthia“ ne more druzega pomeniti, razun da je bil ta Žumberg pod oblastjo koroškega vojvoda; drugač, če je vmes kak pisarski ali tiskarski pogrešek. Da so bile pa desetine v Žumberski, kot v Kostanjevski strani, lastina Akvilejske cerkve, se kaže iz listine patriarha Bertolda (12. aug. 1350), kjer se bere: „Nos igitur, inspecta eorundem Abbatis et conventus reverentia, nec non praefati Ducis devotione, omnes donationes sive collationes decimarum, quas a nobis vel Aquilejensi ecclesia obtinuit vel obtinet, nominatis Monasterio, Abbati et Conventui fecit, vel de cetero duxerit faciendas, ratas habemus, et de libera voluntate et certa scientia authoritate praesentium confirmamus.“

Če se za tem vpraša dalje, od kod sta koroška vojvoda Bernard in Ulrik prejela svoje té lastine, ali kako so akvilejski patriarhi dobili imetje svojih téh desetin, o tem daje večjo jasnost zgodovina Krajnske zemlje, kolikor je za srednje čase odkrita do slej. Ozreti se mora pa pri tem na sostavek, ki so ga pred nekaj časom prinesle sporočila Krajnskega zgodovinskega društva, pod naslovom: „Die politischen Verhältnisse Krains im Mittelalter“ (l. 1856, str. 29, 36); ondi so zadeve Krajnske zemlje v srednjem veku veliko bolje razjasnjene, kakor se je poprej kterikrat zgodilo. Krajnska in Slovenska stran ste imele sicer lastne kneze ali markeze, vender tisti so stali pod oblastjo koroških vojvodov, dokler cesar Henrik IV. Krajnskega l. 1077 Akvilejskim patriarhom ni dal v lastino. Že pervi teh koroških vojvodov pa so imeli mnoge posestva na Krajnskem, pred ko ne od tod, ker so si bili z nemškimi cesarji v rodu; tiste posesti so po tem prešle na druge vojvode iz Epenštanjske hiše, in po teh se se podedovale na kneze Sponhajmske ali Ortenburske, ko se je knez Engelbert Ortenburski zaročil s kčerjo poslednjega Epenštanca. Po tej poti tedaj sta vojvoda Bernard in Ulrik, ki sta bila tudi iz Orten-

burske rodovine, utegnila prejeti na Žumberski strani. Pa tudi Meranski vojvodi, ki so pozneje Krajnsko dobili v svojo oblast izročeno, so imeli razne posesti v gorenski in dolenski strani Krajnske zemlje; en del tistih je Neža, poslednjega Meranskega, Otonga II. hči, donesla Ulriku, svojemu drugemu zaročencu, in lahko tacih, ki so bile na Žumberskem. Akvilejski patriarhi pa so s tem, ko jim je bila Krajnska zemlja l. 1077 v lastino dana, tudi v svoje imetje prejeli vse tiste zemljiša in desetine, kterih cesarji niso bili že poprej izročili drugim gospodom; razne posesti in desetine je verh tega ravno patriarh Bertold prejel po Sofii, vidovi Meranskega Henrika II., markeza istrijanskega in krajnskega.

Spredaj je bilo povedano, da se je Žumberska okolica nekdanji čas štela h krajnski in slovenski strani ali marki; pa iz navedenih spričeb to še ni jasno. Akvilejska listina l. 1323 (glej Bianchi documenti per illustrare la storia del Friuli kn. I., str. 590, tudi Mittheilungen des hist. Vereins für Krain l. 1856 str. 11), v kteri apostoljski poslanec kardinal Bertrand odločuje naklad na cerkve po Krajnskem, Štajerskem in Koroškem za svoje poslanstvo, imenuje pa Žumbersko cerkev ravno med krajnskimi in slovenskimi farami, takóle namreč govori: „In Carniolia et Marchia marchae LXXXV. et dimidia et denarii XXXV. Aquilejensium novorum: Praepositura in Insula Marchas VII. novorum, ... Laybacus March. IX., ... Sytik March VII., ... Claustrum in Lanstrost Marcham unam, Capella in Lanstrost March. dimidiam, S. Bartholomaeus Marcham dimidiam, Czernemel Marcham unam et dimidiam, Awa (Metlika?) March. unam, Sicherburch March. dimidiam, S. Georgius (Čatež) March. dimidiam.“ Ta listina tedaj tudi pričuje za to, kako stara da je bila Žumberska fara, in kako da je v davnem času Akvilejski cerkvi bila podložna.

Pozneje je Žumberski grad bil lastina avstrijanskih vojvodov s celo Krajnsko vred, in poleg listine, ki se hranuje, pa brez letnice, v deržavnem arkivu, je bil podložen Majnardu, koroškemu vojvodu, kot poglavarju deželskemu: „Ego Otto de Landestrost, Gerlochus filius Ottonis, Nicolaus de Sicherberg, Gerlochus, castellanus de Sicherberg, scire volumus universis, quod de omnibus juribus, quae apud ducem Carinthiae devoluta sunt, parati sumus obedire Domino Mainhardo cum castro nostro in Sicherberg.“ (Sitzungsb. der kais. Akademie XIX. kn., str. 856). Dalje se nahaja, da je cesar Friderik IV. l. 1478 oskerbništvo v Žumberskem gradu,

ktero je poprej imel Martin Semenitsch ze 12 funtov vinarjev letne plače, ravno za toliko zopet prepustil Jerneju Mindorferju kot oskerbniku. (Chmel Monumenta Habsburgica II. kn., str. 912).

Omeniti pa se mora tudi še stari grad Presek ali Priseka, ker so bile že spredaj imenovane zemljiša poleg Priseke; ondi so kdaj stanovali plemeniti Prisekarji, kakor sta dva, Ulricus et Gotfridus de Prisekke, med pričami podpisana pri vtemeljitvi Kostanjevskega samostana. Ta grad je že davno razvaljen, i je stal v sedanji Žumberski krajini; novi grad Presék pa je postavljen na Krajnski strani. Pomniti se mora tudi grad Pletarje ali Sicherstein, kjer so kdaj tudi plemenitniki tega imena stanovali, je pa l. 1407 celjski knez Herman nov kartuzijanski samostan vtemeljil; mnoge posesti tega grada in samostana so stale v sedanji Žumberski krajini, na pr. Brašljevica, ktero je knez Friderik izročil Pletarskim minihom (Celjska kronika str. 53).

Ko so v letih 1533 do 1550 mnoge vlaške ali serbske rodovine pribežale spod turške slike, in so se podale v brambo avstriijanske deržave, je kralj Ferdinand I. sklenil, te rodovine skupaj naseliti, da bi bili možaki vedno pripravljeni v boj zoper Turke. Tedaj so bile tem pribežnikom, ki so se sploh Uskoki imenovali, s Žumberskim in Priseškim gradom vred zemljiša dane v Žumberski okolici, ki so bile zamenjene od Kostanjevskega in Pletarskega samostana; samo Kostanjevski samostan je dal 107 kmetij, Pletarskih tudi ni moglo malo biti. V letu 1540 je bil tem Uskokom dan lastni glavar, ki je imel svoj stan v Žumberku, in je bil pozneje poddružen vojaškemu poveljniku v Karlovcu; pervi Žumberski poveljnik je bil Jernej pl. Raunach. (Glej Valvazor Ehre des Herz. Krain XII. kn., str. 72 in d., Mariani Austria sacra V. kn., str. 106). Sedanja vredba Žumberske vojaške meje se piše iz poznejega časa.

Ker so se novi naseljenci šteli k greški cerkvi, jim je bila dana tudi duhovšina po njih redu; pa v Žumberku se je že obderžala rimsko-katoliška fara, ki je bila z Vivodino vred poddružena Kostanjevskemu opatu kot naddiakonu, in se je prištevala k Akvilejskemu patriarhatu, in pozneje k Goriški nadškofii; v letu 1789 ste bile obé fari izročene k Zagrebški škofii, sedanji nadškofii.

IV.

ZAKONODAVSTVO.

1.

POLJIČKI ŠTATUT.

Priobćuje

Prof. M. Mesić.

Njekoliko riečih o rukopisih, iz kojih je prepisan poljički štatut.

Gospodinu I. Kukuljeviću, neumornomu sabiratelju jugoslavjanskih starinah, posluži liepa sreća, te je na svojih dalmatinskih putovanjih našao više prepisah poljičkoga štatuta, iz kojih se sada već može text toga znamenitoga spomenika po zahtjevih strožije kritike prepisati i dalnjoj znanstvenoj porabi ljubiteljah slavjanskih starožitnostih predati.

Budući g. K. sám obteretjen množtvom inih svakovrstnih poslovah a ipak želeći, da učenomu svietu čim prije u ruke dospije ono biserje, što je sahranjeno u poljičkom štatutu, povjerì meni svoje rukopise, da ih proučim i po volji upotriebim. Ja se latih toga posla velikom radoštju i onom revnoštju, koju je zahtievala velika važnost predmeta mojih naukah. Ali nebudući do danas slavjanska znanost u svih strukah tako obradjena, da bi si mogao u svojih naukah svagda potrebitu pomoć naći, moradoh se u svom poslovanju više putah boriti s golemimi težkoćami, od kojih sam njeke što podvostručenim naporom, što rodoljubivom pomoći njekih prijateljah slavjanske knjige napokon sretno i svladao; ali ih je opet ostalo dosta nesvladanih, te će ih istom krepčiji duh i vještija ruka odstraniti. Mučno je napried stupati, kada si moraš sám put krčiti. Zato se i uzdam, da će pravedni sudci pravedno suditi o meni i o plodu mojih studijah o rukopisih poljičkoga štatuta, koji im ovdje u ruke predajem.

Stvar, koju ovdje učenomu svietu predlažem, nova je a mnogo važna, zato je potrebito, da potanje opišem sve, što sam i kako u rukopisih našao.

I. Opis rukopisah i njihova doba. Ja sam imao pred sobom četiri Kukuljevićeva rukopisa, i iz njih sam poglavito crpio; ali uza to sam još ponješto barem mogao rabiti rukopis, koji je njegda bio u pokojnoga Franje Carrare, a sada je u sestre mu i baštinice, i osim toga još rukopis, koji čuva g. Andrija Stazić, ravnatelj učionah u Spljetu. Sve te rukopise ovako ću naznačivati: četiri Kukuljevićeva naznačivati ću po njihovoj starini pismeni *A. B. C. D.*, Carrarinu ću dati znamenje Car., a Stazićevu St..

Rukopis *A.* pisan je na papiru, kao što su i ostali, a u velikom kvartu. Ima svega 136 stranah ili paginah; ali paginacija je iz kašnje dobe. Od onih 136 stranah napisala je prva ruka sve od 1—130 str., a ostalih 6 stranah napisalo je više drugih rukuh. Prva ruka ide do zakona LXXX. U onoj strani rukopisa, koju je prva ruka izpisala, upisale su kašnje doba druge njekoliko komadićah, kao što ću to poslje točnije naznačiti. U toj se je strani izgubilo njekoliko listovah, i to: pag. 3. i 4., 13. i 14. (nego ovo manjka samo u paginaciji, a ne u stvari), 69. i 70., 111. i 112. Vrlo je mučna stvar rukopisu A. dobu točnije naznačiti. U rukopisu neima u tu svrhu nikakove naročite biljezke; ostali znaci palaeografički samo toliko pokazuju, da spada njekako u XVI. viek, a jezik ima doduše formah, koje slute na stariju dobu, ali ih ima i takovih, koje su kašnjega početka. Pri svem tom mogli bismo još iz sama rukopisa dobu točnije naznačiti, da samo znamo, da je rukopis ciel kako je napisan do nas sačuvan; ali toga upravo nemožemo izvjestno znati. Rukopis je naime bio čvrsto sašiven, ali se je tečajem vremena na koncu njekoliko listovah odtrglo, te se tu radja pitanje, da li se nije morda koji od zadnjih listovah izgubio. Ako ipak uzmemo, da je rukopis ciel do nas dospio, onda bi smo morali reći, da je pisan u drugoj polovici XVI. vieka: jer 1, u njem neima zakona, koji bi bio ustanovljen poslje godine 1575, te bi imao na čelu naročito ubilježenu godinu svoga ustanovljenja, 2, jer se to takodjer slaže s palaeografičkimi znaci i sa značajem jezika ovoga rukopisa. Ja si neznam druge pomoći, nego primam za pravo, da je rukopis A. iz druge polovice XVI. vieka. Onim, koji bi željeli tu stvar još temeljitije proučiti, dodati ću ovdje jednu osobitu okolnost, koja bi ih morda mogla navesti na osobite rezultate. Rukopis B. slaže se posve s A., izuzam njeke manje raz-

like, i to tako, da sam ja uvjeren, da su ili oba prepisana iz istoga izvornika, ili da je B. prepisan iz A., što je još vjerojatnije. Nu B., koji se tako s A. slaže, neprestaje ondje, gdje ga je A. ostavio, nego još dalje ide, te tako donosi zakonah, koji dopiru do g. 1655 (zak. XCVII). Sve pako to, što B. ima više nego A., dodala je i rukopisu A. druga ruka, izuzam jedan jedini i to prvi zakon, te je još ta ruka odmah na prvom listu svoga dodatka napisala ove rieči: **овȣ картȣ бише одкинȣо до-м-арко вȣковић потӑѣ(но) не-кажȣћ правди никомȣр дрȣгомȣ** (poslje zak. XXXIX). S tim sravnaj još ono, što veli komad XCVII.

Rukopis *B.* pisan je u manjem kvartu i svezan je u staru pergamenu. I on je paginiran; zadnja pag. mu je 101. Najprije ima sadržaj na 4 strane, zatim sliede paginirani listovi i na njih zakon, ali tako da je na tri mjesta ostalo po njekoliko praznih listovah. Osim toga je pisar umetnuo medju listove, na kojih je zakon pisan, komad njekakove novije naredbe, nu tuko, da listovi, na kojih je ta naredba pisana, nisu paginirani, a ostala strana naredbe sliedi na koncu rukopisa. Naredbu, o kojoj tu govorim, izdao je **никола херица, дрȣги провидȣр о-д-алмацие и-ѣ-арбание**, g. **·҂а ѡ к г·** Sav je rukopis izpisala jedna ruka i to g. 1738, čita bo se na koncu štatuta: **исписа годишћа господина ·҂а ѡ л и· мисеца октобра на ·ı·**.

Rukopis *C.* pisan je u kvartu, tvrdo je svezan i zaobaljen pergamenom. Pisar ga je sám paginirao, te ima 138 stranah. Na koncu je dodano kazalo (**табла на карте**) na 5 stranah. Izgubila mu se je 35. i 36. str. On ima medju svimi rukopisi najviše zakonah. Rukopis D. slaže se š njim glede sadržaja u svem, samo što on ima za tri komada više; a to je izvadio iz izvornika, koji je bio nepozat pisaru rukopisa D: Evo zakonah, za koje je C. bogatiji: 1. u zak. LIX. od 178. članka do konca; a to je izvadio iz njekakova starijega codexa, veli bo ovako u latinicom ubilježenu pripisu: ovo ozdola bilo je izvadjeno iz starogha zakona; 2. zak. LXXVI. i XCVI., koje je sasvim na koncu napisao, dodavši latinicom ovu primjetbu: ovi kapitul izvadio sam iz starogha zakona libra, koi stoi u schrijni s privilechi, pravo u viru ja don petar karstelan godine gospodinove 1781. agusta na 7, a u ovi libar upisa pravo rich po rich na 1796. agusta na 29. Iz ove primjetbe doznajemo ujedno, tko je rukopis napisao i kada ga je taj pisar posve dogotovio. Drugi pripis, napisan novijom ru-

kom na 101. str. uči nas, u čije je ruke ovaj rukopis kašnje dospio; glasi pako ovako: КЪНИГЄ ОВЄ Д(ОН) АНТОНА МАРКОВИЋА ЗВАНА МИДОЪНЄБИЋА И-З-БЄУАЂНА, ЗА КОЪИ ДАКО (sic) Д(ОН) ПЄТРЪ КАЩЄЛАНЪ ГРОША УЄТИРИ И ПО.

Rukopis *D*. pisan je in folio, na 79 stranah. Na početku ima „kazalo" na 5 stranah. Kada je prepisan, to nam kaže pripis na koncu kazala, koji ovako glasi: Na ·ᵣА ѠПЄ·, 1785, dado ja Don Petar Kruxichievich dado Gospodinu Ivi Bugardellu (sic) libara ·ЗЄ·, 65, sto mi pripisa ovi zakon illiti statut, i za kartu i oklop dado libar ·МИ·, 48. Osim toga je još ubilježeno na prvom listu texta na strani ovo: Kgnighe mene Don Petra Kruxichia reçen Kruxichievichia. Ako ovaj rukopis sravnimo s Carrarinim, kojega će opis odmah sliediti, to ćemo se uvjeriti, da je on prepisan iz Carr. rukopisa, vodeći nas na to ovaj razlog, što je Carr. rukopis pisan bosanskom ćirilicom, a D. je pisan latinicom.

Carrarina i Stazićeva rukopisa nisam imao u rukuh, ali ih ipak ponješto poznam. Reći ću i o tom koliko treba. Što se najprije tiče Carr. rukopisa, tu moram spomenuti, da je g. Kukuljević na svom putovanju po Dalmaciji jedan komad toga rukopisa latinicom prepisao, i to do XL. zakona; zatim je još prepisao nadpise ostalih zakonah i kazalo ujedno s biljezkom, koja uči, kada je rukopis prepisan. Osim toga pako poznata je učenomu svietu razprava, koju je g. P. J. Šafařík o Carr. rukopisu u Časopis Musea království českého g. 1854. p. 270—283 uvrstio pod naslovom: Krátka zpráva o statutu Polickém. Iz prepisa Kukuljnvićeva i iz razprave Šafaříkove doznajemo: da je Carr. rukopis prepisan g. 1785, jerbo se na koncu kazala ovako čita: НА ·ᵣА ѠПЄ· ЛАДО ЪА ДОН ПЄТАР КРЪЖИЋЄБИЋ ДАДО ГОСПОДИНЪ ИВИ БЪРГАДЄЛЪ ЛИБАР ·ЗЄ·, ЩО МИ Є ПРИПИСА ОВИ ЗАКОН НАНТИ ЩАТЪТ, А ЗА КАРТЪ И ОКЛОП ДАДО ЛИБАР ·МИ·; dalje doznajemo, da se taj rukop. glede broja zakonah i reda, kojim su popisani, slaže s rukop. C. i D., budući ovaj zadnji i onako prepis Carr. rukopisa; neimajući ipak Carr. onoga, što je u C. više nego u D.; napokon da se on slaže s rečenimi rukopisi i u ostalih stvarih, kao u pravopisu, u chronologiji itd., u kojih se oni razlikuju od rukopisah A. i B. Sve ovo, što ovdje u kratko napominjem, dokazati će se kašnje obširnije i temeljitije stranom u ovom predgovoru, stranom u textu zakona. — Stazićev rukopis poznam samo u toliko, u koliko ga svatko poznajo iz članakah g. Ivana Danilova, što ih je on o poljičkom štatutu

na temelju Stazićeva rukopisa u Pravdonoši g. 1851. i 1852. napisao. Gosp. D. dopire u svojih razmatranjih o poljičkom štatutu samo do XVII. zakona, pa već i to je bilo posve dovoljno, da upoznadem značaj rukopisa; on je naime jednak s rukop. C. D. i Carr. i što se tiče reda zakonah i njihovih nadpisah, i što se tiče ostalih razlikah, u kojih se rečeni rukopisi od A. i B. razlikuju. Dokazi svega toga sliedit će u bilježkah pod textom zakona.

Već iz onoga, što je dovlje rečeno, bit će čitatelj uvidio, da se svi rukopisi moraju navratiti na dva vrela: iz jednoga potiču A. i B., a iz drugoga svi ostali. To će kašnje postati još jasnije.

II. Jezik i pismo. Jezik, kojim je štatut poljički pisan, zovu Poljičani sami u CIV. zakonu hrvatskim jezikom. Da pako stvar što točnije označimo, reći ćemo, da je tu čakavsko podnariečje sa svojimi običnimi znaci, premda se već i u najstarijem rukopisu nalazi gdjegdje ponješto štokavizmah, a imenito se perfekt skoro bez iznimke neokonča na *l*, nego na *o* ili *a*.

Rukopisi A., B. i C. pisani su bukvicom ili tako zvanom bosanskom ćirilicom, koju je u najnovije doba Kukuljević punim pravom prozvao hrvatsko-bosanskom ćirilicom; njom bo je, što budi samo mimogred rečeno, u Hrvatskoj i Dalmaciji doista toliko pisano koliko i u Bosni, a za pravu joj se kolievku i onako nezna. Rukopis D. pisan je, kao što je već rečeno, latinicom, te su u njem samo godine i ostali brojevi takodjer bosansko-ćirilskimi pismeni naznačeni. Za Carr. se je rukopis mislilo u svietu, da je pisan glagoljicom, dok ga nije g. Šafařík u ruke dobio te se osvjedočio, da glagoljici tu neima ni traga, nego da je ciel rukopis izpisan tako zvanom bosanskom ćirilicom. Onaj netemeljni glas bijaše se porodio odatlje, što sami Poljičani glagoljskim imenuju ono pismo, kojim je pisan njihov štatut i kojim je množtvo drugih stvarih medju njimi napisano. S toga razloga mnijem, da se neću ni najmanje prevariti, ako rečem, da je i Stazićev rukop. pisan onim pismom, kojim su pisani i ostali drugovi mu, premda g. Danilov naročito veli: Knjiga zakona poljičkoga, koju mi imamo pred očima rukopisana je glagoljskim slovim. (Pravdonoša 1851. br. 34). Ali ipak ima u jednom rukopisu, naime u A., i nješto glagoljskoga. Pisac toga rukopisa, kad je hotio napisati veliko iže, uzeo je skoro svagda to pisme iz glagoljice; a to biva obično na početku zakonah ili odsiekah u pojedinih zakonih. Nješto slična nadjoh još u dosta važnom ruko-

pisu: ЖИВОТ̓ БЛАЖЄНЄ ДИВЄ МАРИЄ, koji se nalazi u Kukuljevićevoj sbirci. U tom rukopisu, pisanu inače hrv.-bosanskom ćirilicom, dolazi u dva puta na početku glagoljsko veliko buky. U ostalom mislim, da je suvišno spominjati, da ja rieči „glagoljica i ćirilica" ovdje onako rabim, kao što se dosele još obično čini.

Ostalo što još kanim reći o pismu proteže se samo na one rukopise, koji preda mnom leže, izuzam ipak rukop. D., koji, budući latinicom pisan, nepruža ništa osobita, što bi se ovdje napomenuti moralo. Pismo je najpravilnije i najugladjenije u rukop. A.; u B. je vrlo nečisto i nepravilno; u C. je isto tako čisto kao i u A., samo što je nješto manje ugladjeno. B. i C. poznaju samo jednu vrst pisma, pišuć sve jedinom kursivom, te samo kadkada daju kursivi na početku zakonah ili odsiekah nješto veću sliku. I rukop. A. najvoli kursivu, te zato piše obično malim pismenom i vlastita imena i nadpise nad zakoni i početke zakonah; ali ipak rabi kadikad i velika pismena. Već sam prije rekao, da se u njem nalazi veliko iže, i to čas glagoljsko, čas bosansko-ćirilsko; pa osim toga dolazi još njekoliko putah veliko *D, I, L, N, O, P, T, V.* Glede slike pismenah imaju ovi rukopisi dosta toga, što bi vriedilo, da se točnije pobilježi; nu budući da sam ja naumio u posebnoj razpravi do skora sakupiti prineske za ćirilsku palaeografiju iz bosansko-ćirilskjh rukopisah, zato ću ovdje sasma kratko navesti samo najpoglavitije.

U rukop. A. zaslužuje osobito uvaženje slika, koju pisar daje ćirilskomu Ѥ i Ю: prvo piše ovako: , a drugo ovako: . Ćirilsko ѣ ima u A. i B. skoro tu istu sliku, samo što mu je dolnja strana više zaokružena; u C. pako dolazi obično u ovoj slici: ; nu kadikad mu je dolnja strana nješto kratja i onda mnogo priliči drugu si u A. i B. Iz prepisa g. Kukuljevića vidim, da i Carr. rukopis po prilici tako piše. Medju pismeni, kojimi se brojevi naznačuju, zaslužuje pozornost znak, kojim C., D. i Carr. broj 9 izražuju; slika mu je ovo: . Broj 10 pišu svi ovako: . Za broj 60, dakle za ѯ ima A: ; B. ima: ; C. ima: i . Za broj 90 ima A. od druge ruke: ; C.: ; u B. je taj broj svaki put pismeni izpisan.

Govoreć o pismu spomenuti ću još, da je pisar rukopisa A. na više miestah, gdje po njekoliko riečih, gdje i po više redakah crveno napisao. Tako je n. p. sav glavni nadpis štatuta crveno izpisan; isto je tako sasvim crveno izpisan u I. zakonu čl. 3; inače su crveno pisani većinom samo njeki nadpisi zakonah i po gdjekoja rieč na početku zakonah ili na početku pojedinih članakah u zakonih. — Napokon budi još rečeno, da A. na više miestah u početku zakonah metje znamenje križa.

III. Skratjenja, dieljenje riečih, stavačni znaci. Skratjenjah ima jako malo: u B. i C. neskratjuju se, ako se nevaram, nego samo ove rieči: ГОСПОДNН, ПЛЄМЄNНТН, ПОШТОВdNН; A. pako skratjuje još rieči: ЦОВНКЬ, ЄСТЪ, НСȢСЬ i ОД. Znamenja skratjenja, koja se sva nad skratjene rieči stavljaju, jesu ova: u A. je: ∆; u B. je: ◡; u C. je ili prijašnje ili ∽ i ∼. Rieč od rieči diele pisari kako najbolje umiju: A. je i u tom najpravilnji, a B. najgori, kao što je u obće rukop. B. tako nemarno pisan, da se po njem samu nikada nebi mogao izpisati text poljičkoga štatuta. U razstavljanju rečih grieše pisari najviše u tom, što male čestice obično spajaju s drugimi rečmi. Stavačnih znakovah ima najviše u C.; on bo poznaje i , i · i ; ; ali metje gdje mu se što svidi, te nam zato nepomaže svojimi mnogobrojnimi znamenji ništa više nego A. i B., koji poznaju samo piknju, te ju metju čas gdje je treba, a opet drugda gdje je i netreba.

IV. Pravopis. Bosanska se ćirilica razlikuje od obično tako zvane ćililice ne samo slikom njekih pismenah, nego i tim, što njeka pismena drugačije rabi nego obična ćirilica. Oddaljivši se naime tvorci bosanske ćirilice od matere svoga pisma morali su se pomagati raznimi načini, da njekako izraze i napišu ono, što je u ćirilici tako prosto pa ipak savršeno uredjeno. Krojeć i prikrajajuć svoj način pisanja po primjeru latinsko-talijanskoga uvukli su u slavensko pismo kojekakove kombinacije, kojimi su ga samo nagrdili, oduzevši mu liepo svojstvo prostote i točnosti. Zato neće biti s gorega, ako ovdje u kratko razložim, kako je pravopis u rukopisih poljičkoga štatuta ustrojen, obziruć se osobito na rukopis A., koji je i u tom pogledu najmudrije uredjen.

U naznačivanju glasovah, koji se u ćirilskom tako zvanimi praejotiranimi i postjotiranimi samoglasnici izražuju, sliede pisari naših rukopisah različite načine. U tom pogledu stoji A. sám za se,

a svi ostali rukopisi slažu se medju sobom. Ovi rukopisi naime pomažu se ondje, gdje bi se u ćirilskom očekivali praejotirani ili postjotirani samoglasnici, samoglasnikom ѣ, metjuć ga pred ili za samoglasnike а, е, и, о, ѹ, te tako pišu n. p. ѣавити, ѣедно, ѣошће, ѣѹр; гаѣ, воѣ, тѹѣ; гаѣа, своѣе, моѣѹ. Glede rukopisa A. pako mogu se ova pravila ustanoviti: na koncu slovke, ili gdje su u ćirilskom postjotirani samoglasnici, metje on posvuda pošlje navedenih samoglasnikah pisme и, te tako piše n. p. гаи, бои, тѹи, поити; na početku slovke pako piše na tri načina: ili nepraejotira nikako, n. p. една, еданньно, есть, гаевь, боа, поати; ili praejotira svojim posebnim načinom, pišuć naime pred о samoglasnik и, a za ѥ i ю uzimajuć onaj osobiti znak, koji sam nješto prije pokazao, n. p. ноще, ѥсть, юрь; ili napokon usima u tu tvrhu pisme ѣ kao i ostali rukopisi, pa piše: ѣавити, ѣоще, ѣѹрь, гаѣа, обѣаманьѣа.

U emoliranju suglasnikah н, л, д i т razlikuju se rukop. A. i B. od C. Rukopis C. pomekšava jezične suglasnike н i л posvuda i to pomoći samoglasnika ѣ; ali nepiše ѣ pošlje rečenih suglasnikah, nego ga piše pred njimi, sliedeć u tom primjer talijanskoga pravopisa. On piše dakle: поѣланца, ѣлѹди, имаѣне, ѣнегов, i veoma riedko odstupljuje od toga pravila, tako da bi naime ѣ napisao pošlje н i л. I zubne suglasnike д i т pomekšava C. njekoliko putah pomoćju samoglasnika ѣ; nego tu piše ѣ pošlje д i т. Zu д mislim da ima samo jedan primjer u rieči гвоздѣа, a za т ima ih njekoliko, n. p порот'ѣа, братѣом. U ostalom naznačuje rukop. C. pomeškan glas т radje znakom ћ; a kako još piše pomekšan glas д, to ćemo odmah vidjeti. Rukop. B. nepomekšava nigdje suglasnikah л i н; pomekšano т naznačuje posvuda suglasnikom ћ; a kako piše pomekšano д, o tom će odmah sliediti. Za rukop. A. može se reći, da ponajvećom stranom ostavlja nepomekšane već više putah navedene jezične i zubne suglasnike, a kada ih pomekšava, onda to čini ili pomoćju samoglasnikah ь i и, ili pomoćju praejotiranoga samoglasnika ю, pred kojim kadikad još ь ima, ili napokon pomoćju samoglasnika ѣ, ali tako, da taj samoglasnik stavlja za suglasnici, koji se imaju pomekšati, n. p. диленьа, застанье, имань̑а, братьа, повртальа; огрѹвленние, дилениа; сридократю; смиловаиѣа, братѣом.

Izuzam A. ugibaju se naši rukopisi posvuda hiatu, izpunjujuć ga samoglasnikom ѣ, koji im pri tom onu službu čini, koju nam čini

suglasnik *j*, n. p. прнѣдзан, ннѣе, коѣн, прнѣдше; pače oni idu i dalje, te umetju ѣ više putah i ondje, gdje ga niti netreba: to čine n. p. u 3. osobi prošloga vremena, pišuć: пртнѣо, молнѣо, озлогласно, a B. ima dapače i ovakovih nepravilnostih: н-ѣукдздтн, н-ѣобвестн. Česa je u tih rukopisih i preveć, toga je u A. premalo, jerbo on većinom baš ništa nemari za liat, nego piše: прндзднь, прндмщннд, кое, ндреено.

Već sam prije rekao njekoliko riečih o pisanju pomekšana д ili latinsko-hrvatskoga *dj*; ovdje ću dodati još nješto više. Rukopis A. većom stranom nenaznačuje emolicije suglasnika д posebnim znakom, nego tako piše, da se vidi, da je imao na misli glas *j*, gdje bi mi po štokavskom *dj* izgovorili, n. p. ндреено, мадему, меу. On je tu, kao što se vidi, zanemario i praejotiranje. Drugda, ali riedko, piše ѣ ili дѣ, n. p. мнлосрѣд, гвоздѣд. Napokon ima još, ali samo jedan put, ћ, i to u rieči ддшћевд. Rukopis B. piše ili ћ ili ѣ, n. p. мећу, мддѣему, a C. rabi to dvoje, a osim toga rabi još дѣ, kao što je već rečeno, ili nemetje nikakova znaka, kao što smo i u A. našli; nu ovo posljednje spada samo na rieč меу.

Pred suglasnikom р, kada za njim sliede jedan ili dva ina suglasnika, pišu svi rukopisi osim A. samoglasnik д. Pisaru rukopisa A. podkralo se je takovo д samo jedan put u rieči листрве.

Za ćirilsko щ ima rukopis A. samo щ, n. p. годнще, племеньщннд, нощe; B. piše uviek шћ; C. piše takodjer skoro uviek шћ, a kadikad samo щ.

Samoglasniku Jeru nalazi se trag samo u rukopisu A. Slika mu je posve prilična ćirilskomu tankomu Jeru ili Jerku (ь) i po svem rukopisu jednaka, a poraba mu je bez pravila i dosljednosti, kao što biva u rukopisih, kojih pisarem već nije bila poznata prava narav toga samoglasnika.

Premda Carrarina rukopisa nisam pred sobom imao, nego ga poznajem samo po prepisu g. Kukuljevića, koji je latinicom učinjen, to bih se ipak usudio tvrditi, da se on u pravopisu slaže s rukop. C. Potrebite dokaze nalazim u prepisu. G. Kukuljević je na sreću prepisao njekoliko riečih onim pismom, kojim je Car. rukopis izpisan; a to su sve same takove rieči, kojih mi je baš trebalo, naime: ѣд, ѣе,

СНТаѣNСКН, кρеѣе. що, щатѹт. Nu i medju latinicom prepisanimi rečmi ima takovih, koje su mi dobro došle, n. p. zemjle, sejlanina, pojličani; sužajn, jnegov; kreće i kreje, tujoj; meu; karvi; bašćina, plemenšćina. Ja mnijem, da bi suvišno bilo, da sada čitatelju potanko dokazujem, kako sam iz tih njekoliko riečih zaključiti mogao, da je u Car. rukopisu pravopis onako uredjen kao u rukopisu C; nemogu ipak propustiti da nenapomenem, da pisme ѣ u Car. rukopisu onu sliku ima, u kojoj smo ga vidjeli u rukopisu C., i da sam se ja sravnjivanjem gori navedenih ćirilicom i latinicom prepisanih riečih uvjerio, da je g. K. latinicom pišuć mjesto ćirilskoga ѣ latinsko *j* uzimao.

Učeć pravopis rukopisah poljičkoga štatuta nastojao sam, da tu stvar proučim i u više drugih bosansko-ćirilskih rukopisah; i budući da mi je znano, kako je mučno doći do takovih rukopisah, zato mislim, da neće biti nepovoljno mnogomu izmedju čitateljah, ako u kratko razložim, što sam i kako sam našao. — Opet mi je pomogla sbirka g. Kukuljevića, iz koje sam dobio do 5 prilično velikih rukopisah, spadajućih u XVI. i XVII. viek.

Što se najprije tiče praejotiranih i postjotiranih samoglasnikah, to sam našao, da se u tom i ovi rukopisi većom stranom pomažu samoglasnikom ѣ, pišuć n. p. ѣЕДаN, ѣаКОВ, ПОѣУЋН, ПОѣТН. Dva rukopisa čine ipak iznimku, jerbo neimaju ѣ, nego im Н služi za praejotiranje i postjotiranje, n. p. СВОНЕ, НЕЗНК; a jedan piše dapače kadikad ꙗ, ѥ, ю. U emoliranju suglasnikah Λ i N sliede tri načina: ili ih pomekšavaju samoglasnikom Н, n. p. МОΛЕNНЕ, ili samoglasnikom ѣ i to tako, da ѣ metju čas pred čas za suglasnici, koji se imadu pomekšati, ili napokom suglasnikom ћ, pišuć ga pred pismenom, koje se ima pomekšati, n. p. NЕДНћΛа, ЗЕМћΛН, КРаћΛа. Emolirano Д naznačuju ili pismenom ћ, ili sastavljenim Дѣ, ili samim ѣ. Hiat skoro svi izpunjuju, i to ne drugaćije nego pismenom ѣ.

Što je dovlje rečeno, bit će dovoljno čitatelju, da upozna pravopis rukopisah poljičkoga štatuta i drugih š njimi srodnih bosansko-ćirilskih rukopisah, i da ujedno uvidi, kolika je razlika u pravopisu izmedju bosansko-ćirilskih rukopisah i tiskanih knjigah, n. p. knjigah Divkovićevih i Posilovićevih. Glavnu razliku najti će bez dvojbe u ove tri točke: tiskane knjige pomekšavaju suglasnike Λ i N pomoćju pismena ћ; za pomekšano Д pišu ћ; napokom ništa neznaju o onoj

porabi pismena ѣ, koja je u rukopisih od tolike važnosti i u emoliranju suglasnikah, i u izpunjenju hiata i u tvorenju njeke vrsti praejotiranih i postjotiranih samoglasnikah.

V. Brojna vriednost pismenah. Naši rukopisi naznačuju brojeve pismeni kao što čine i drugi ćirilski rukopisi, imaju ipak u tom njekoliko osobitih vlastitostih.

Već sam prije pokazao osobitu sliku njekih pismenah, kojimi se brojevi naznačuju, te bih ovdje imao samo još dodati, da se broj 9 i u Carr. rukopisu i u rukopisu D. onako naznačuje kao što u C. Broj 500 naznačuju svi rukopisi, razumievši ovdje i Car. rukopis, pismenom ѣ. Naši rukopisi dakle u tom pogledu pišu onako, kao što uči Fra Pavle Posilović u svojoj knjizi: НАСЛАЋЕНИЕ ДȣХОВНО, ȣ МНЕЦИЕ НА ·҂АХПВ·. Broj 1000 naznačaju pismenom Ү. Za 70 uzimaju О, a za 700 ѡ. Kada pisari naših rukopisah pismenom vriednost brojevah daju, onda to naznačuju različitimi načini: sad metnu jednu ili dvie piknje pred pisme i za pisme, drugda napišu još i nad pismenom piknju ili titlu; a kada je više takovih pismenah, onda metnu piknju ili samo s oba kraja, ili poslje svakoga pismena. Rukopis A. ima obično nad pismeni ili piknju ili titlu. Rukop. B. ide sám svojim putem; on obično izpisuje sasvim imena brojevah, te je samo na njekoliko miestah onako pisao kao što čine ostali rukopisi.

VI. Gramatičke forme, skladba i neobične rieči. Naši rukopisi nepružaju vrlo mnogo zanimiva glede formah, skladbe i lexika, jerbo se u svem tom nerazlikuju znatno od onoga jezika, koji se danas ondje govori, gdje su oni postali. Ali ipak nalazim u rukopisu A. u tom pogledu njekoliko stvarih, koje ovdje svakako moram napomenuti, jerbo su mi one novim dokazom, da je rukopis A. sa svojim najbližim srodnikom, rukopisom B., potekao iz vrela, koje je različito i starije od vrela ostalih rukopisah. Rukopis A. ima naime nješto starijih formah; on ima njekoliko starijih skladbenih primierah; ima napokon njekoliko riečih, koje su mladjemu naraštaju nepoznate bile. Ovamo brojim: nominative višebroja: ВЛАСТЕЛЕ i ПОЛНҮАНЕ; genitiv ženskoga spola: НЕѢЕ; dativ: ВЛАСТЕЛЕМ; particip: ОШАСТА; duale: СТА, БȣДЕТА, ПРОМННИТА; porabu brojnikah: ҮЕТВРТН НА ДЕСТЕ, ДРȣГȣ ДЕСЕТ; porabu predloga О za naznačenje vremena ili prigode u stavku: О КНЕЗȣ; absolutni dativ: ЗГОДНВШН СЕ ПОРОТН; napokon rieči: ЗАРВА, ОҮЕСТЬЕ, ВРВЬ, ОБѢАМАТН i ОБѢАМАНѢЕ, ОСЛȣХА, КРН,

ȣпаснти, онти. U svih ovdje navedenih primjerih napisali su pisari rukopisah C. i D. kao i Car. i St. rukopisa, na kolika su mi ova dva zadnja poznata, mjesto starije forme noviju, mjesto starije rieči drugu sebi bolje poznatu, ili su pako, nerazumievši riečim starijega kodexa, posve drugo napisali nego što su u njem čitali. Pisar rukopisa B., koga već poznamo kao prilično nespretna i neumjetna, zadržao je većinom lekciju rukopisa A.; nu na njekoliko miestah je od nje ipak odstupio, što bih ja pripisao jedino njegovoj neumjetnosti i nepozornosti. Što su ostali rukopisi napisali mjesto onih riećih, koje sam iz A. naveo, toga neću ovdje spominjati, jerbo sam naumio i onako znatnije variante u bilježkah pod textom zakona ubilježiti. — Rekavši toliko o osobitostih rukopisa A. i š njim se ponajviše slažućega B. napominjem opetovano, da je u ostalom u naših rukopisih čakavsko nariečje s oblici, skladbom i rečmi, koje su vlastite tomu nariečju. Ali ima u njih i takovih oblikah i riečih, koje drugamo patre: uz ча se čita često што ili що, uz ва se čita ȣ; tretja osoba prefekta izlazi uviek na о ili а; л se je još i drugdje izgubilo, n. p. u rieči врдао, сео (genit. višebr.), pa sve to dolazi tako i u rukopisu A.

VII. Sadržaj rukopisah. Već sam prije napomenuo, da jedni rukopisi imaju više a drugi manje zakonah i naredbah, a imenito da rukopis A. dopire samo do LXXX. zakona. Budući da sam rukopis A za temelj uzeo, zato moram sada pokazati, u koliko se ostali rukopisi š njim glede sadržaja slažu i neslažu. Oni se š njim slažu u svem osim sljedećih komadah: rukop. B. ima sve što je u A., izuzam ulomak LVIII. zakona; u C. i D. pako manjka više toga, naime: rečeni ulomak, zatim u V. zakonu članak 19.; u XIX. zakonu čl. 65.; XXII. zakon i u XLVIII. zakonu od čl. 142. sve do konca; osim toga neima u C. onoga, što je u XXIX zakonu počam od riečih 79. članka: ако ли се нође, a u D. neima veće strane LIX. zakona, počam naime od 178. čl., niti neima u njem LXXVI. zakona. Carrarin se rukopis opet slaže s rukopisi C. i D.; česa neimaju oni, toga neima ni on; a napose još u onih komadih, u kojih se C. i D. medju sobom razlikuju, sudara se Car. rukopis s rukop. D. Ostali zakoni, koji sliede poslje LXXX. zakona, nečitaju se u rukopisu A., nego se čitaju ili u svih ostalih rukopisih, ili u njekoliko ih, ili samo u jednom. U svih ostalih rukopisih stoje zakoni LXXXI.—XCVI.; njekoje od tih zakonah napisala je i u A. kašnja ruka, naime: zakone LXXXIX.—XCIII., zatim XCV. i XCVI.; zakoni XCVII. i XCVIII. stoje samo u B. i u A.; zakon XCIX. stoji samo u C. i A.;

zakoni C.—CVIII. stoje u C i D.; zakon CIX. stoji u A. i D.; CX. u A. i C.; CXI. u A., CXII. u C. Što je tu navedeno iz rukopisa A., to je sve napisala kašnja ruka. Carrarin se rukop. slaže i pošlje LXXX. zakona s rukopisi C. i D., a još točnije se slaže s D. nego s C., t. j. ni on neima onoga, u čem je C. obilniji od D.

Pojedini zakoni imaju u svih rukopisih kratke **nadpise**, u kojih je naznačen sadržaj zakonah ili naredbah. Ali ni u tom se neslažu svi rukopisi, imajući jedni više nadpisah nego drugi, ili uzimajući u nadpisih drugačije rieči nego što su u ostalih: A. i B. stoje opet na jednoj strani, a svi ostali na drugoj strani.

Niti **red**, kojim zakon za zakonom sliedi, nije jednak u svih rukopisih. U B. sliede zakoni jedan za drugim kao u A., u ostalih pako rukopisih nalazim ovaj red: oni se slažu s A. do XXXVI. zak.; ono što je u A. pod XXXVII imaju istom pošlje XXXIX. zak.; zatim se opet slažu do LVI. zak., nego na koncu toga zakona imaju ono, što je u A. istom pod LXXX.; onda se slažu u LVII. zak., ali pošlje toga zakona metju ono, što je u A. istom pod LX, što je pako u A. pod LVIII, toga neimaju nigdje, a što je u A. pod LIX, to imaju istom pošlje LXXV. zak.; zatim se slažu opet od LX. do LXV. zak., a pošlje toga imaju ono, česa niti nije u A. a dolazi pod XCI—XCVI; zatim se opet slažu samo u LXVI. zak., a pošlje toga imaju ono, što dolazi pod LXXXV i LXXXVI i što je i A. njegda na tom mjestu imao, ali sada neima; onda se slažu samo u LXVII. zak., ali odmah za tim imaju ono, što je pod XCIX, LXIX i LXVIII; onda se slažu od LXX. do LXXV. zak, ali na koncu LXXV. zakona imaju ono, što je u A. istom pod LXXVII.; LXXVI ima samo C. kao predzadnji zakon; zatim se slažu u LXXVIII. zak., a pošlje toga imaju ono, što je pod LXXXIX; napokon se slažu u LXXIX. zakonu. Tako se dakle ima red zakonah u ostalih rukopisih prema redu u A. i B. donlje, doklje rukopis A. dopire. Ako se glede ostalih zakonah uzme za temelj red, koji se nalazi u B., doklje naime ovaj rukopis ide, to nećemo naći nikakove razlike u redu, ako izuzmemo one zakone, koje su C. i D. već prije prebacili u onu stranu štatuta, kojoj je A. temeljem. Ako napokon ondje, gdje nas i B. ostavlja, učinimo rukopis C. temeljem, tada nećemo naći razlike u redu medju C. i D., izuzam jedini CVI. zak., koji u D. dolazi istom pošlje CVIII. Carr. rukopis slaže se posve s rukop. D.

VIII. **Pripisi.** U svakom rukopisu ima po njekoliko pripisah, koji nespadaju na štatut. Njekoliko sam ih već priobćio na onom

mjestu, gdje sam govorio o dobi naših rukopisah, a ovdje imam dodati još samo dva iz rukopisa A. Prvi je na strani 27., napisan je kašnjom rukom i glasi ovako: ·ₛ҃а ѹ н· господин кнез поѣлички пава поковичѣ и поштовани судци кнез иван гаргурић и вукашин раднћевић и ѣураѣ бугутовић i пун двор у гате код светога чубриѣана одлучисмо с племићи господом босанском дидићи и угарком (sic). Čitatelj će odmah vidjeti, da nisam smio ovoga pripisa izpustiti. Drugi nije tako važan; napisan je kašnjom rukom na str 114. i glasi: ·ₛ҃а х м в· бише поштовани кнез поѣлички господин ѣуре новакović.

IX. Uredjenje prepisa. Sada mi ništa više nepreostaje, nego da kažem, kako sam uredio svoj prepis poljičkoga štatuta.

Najprije sam vierno prepisao sve ono, što se nalazi u rukopisu A. od prve ruke; zatim sam prepisao u dodatku A. one zakone, što su se u najstarijem rukopisu izgubili, ali se nahode u svih ostalih rukopisih, a u dodatku B. sam prepisao ostale zakone, koji se nalaze u svih rukopisih osim najstarijega, napokon sam u dodatku C. pripojio one zakone, koji se čitaju u dva rukopisa ili samo u jednom.

U prvoj strani prepisa, koja je učinjena na temelju najstarijega rukopisa, sve sam onako zadržao, kako se čita u tom rukopisu, samo što sam ona mjesta, koja su tu izderana, popunio iz drugih rukopisah i što sam njekoje nadpise, kojih u A. s početka niti neima, uzeo iz drugih rukopisah: jedno i drugo uzimao sam većinom iz rukopisa B. a pisao sam u zaporu (). U daljem nastavljenju štatuta bio mi je temeljem rukopis B., a gdje njega nestaje, rukopis C.

Buduć da se naši rukopisi nerazlikuju samo tim, što njeki imadu više zakonah nego drugi i što im zakoni neidu istim redom, nego se još razlikuju i u lekciji, zato mi je valjalo i variante pobilježiti. Izprva sam bio naumio i takove variante popisati, koji se tiču samo gramatičkih formah, što bi svakako zanimalo naše jezikoslovce; nu bojeć se, da se toga preveć nenagomila, odustao sam od te nakane te sam samo znatnije i više stvari se tičuće variante popisao.

Dvie su stvari, u kojih sam odstupio od rukopisah: prva je, što brojeve naznačujem onimi pismeni, koja se u tu svrhu uzimaju u običnoj ćirilici; što sam već zato morao učiniti, jerbo tiskarne neimaju

onih posebnih znakovah, koje smo u naših rukopisih našli, a druga je, što izpuštjam ǝ pred ρ u riečih, koje su uzete iz rukopisah, koji to ǝ pišu. Osim toga moram još spomenuti, da sam zakone podielio na manje članke, kao što su činili i pisari rukopisah, samo što su oni u tom mnogo putah posve bezrazložno radili.

Samo se sobom razumije, da sam stavačne znakove pometao prema smislu. Vlastita sam imena pisao velikim pismenom. Skratje ne sam rieči podpuno izpisao, što sam tim laglje mogao učiniti, bu duć da svaka takova rieč barem jedan put dolazi u podpunoj slici *).

---

*) Kada je ovaj predgovor u tiskarni već složen bio doznadoh od g. Kukuljevića, da je Stazićev rukopis, koji je on vidio i pregledao, i zbilja pisan bosanskom-ćirilicom. Tim se dakle potvrdjuje ono, što sam gore pod II. samo nagadjajuć izrekno. G. K. jamči još i za to, da ne samo Poljičani, nego i ostali dalmatinski Hrvati bosansku ćirilicu glagoljicom nazivaju.

(У име господина бога амень. с(татут)ь поличк(и. и суђи) статуть и- с- тарога нови (чинимо на ли)та господина Исукрста .ав. [1])

I. (Закон први од кнеза.)

1. (Прв)и законь полички есть вазимати кне(за) господина, [2]) ки е господину вирань, а Полице(м уго)дань. а законь

---

[1]) Tako glasi nadpis u najstarijem rukopisu, kada mu se oštetjena mjesta popune iz rukop. C. D. i iz Carr. rukopisa. Rukopis B. neima nikakova nadpisa, nego odmah počima s prvim zakonom, a C. D. i Carr. dodaju još nješto više. Evo kako ima C.: У ИМЕ ГОСПОДИНА БОГА АМЕН. СТАТУТ ПОЂЛИЧКИ. ИЗУЂИ СТАТУТ ИЗ СТАРОГА НОВИ ЧИНИМО НА ЛИТА ГОСПОДИНА ИСУКРСТА .҂АѢМ., А САДА ГА ПРИПИШУЂЕМО НА .҂АХѮЕ., ФЕБРАРА НА .І., У ПОЂЛИЦИ У ЦРИКВИ СВЕТОГА КЛИМЕНТА ПОД СИТНО. Tako se isto čita rieč po rieč i u D. i u Carr. rukopisu s tom samo razlikom, što ova dva rukopisa posve drugo imadu mjesto godine .҂АѢМ.: u D. je arapskimi brojevi napisana godina 1400. i nad tim je pisar još ćirilicom nješto ubilježio, ali tako nerazgovetno, da se nikako nemože razabrati, što je hotio napisati; u Carr. rukopisu pako stoji ЧУ i uza to 1400, o čem g. Šafařík, koji je taj rukopis vidio, u razpravi, koju sam u predgovoru spomenuo, ovako govori: „U nejstaršího udání, totiž 1400 na l. 1., jest sice znamenati jakousi opravu, tak že v ЧУ (1400) poslední písmě jakoby pozměněno, a vedlé něho pro větší určitost 1400 arabskými ciframi připsáno; a však, zdá se, rukou samého přepisovatele Burgadelli'a.“ Na Stazićev se rukopis ovdje nemogu obzirati, jerbo mi se čini, da g, Danilov nije dosta kritično radio, kada je o tom rukopisu samo prosto rekao: „Knjiga je ova prepisana godine 1776 iz druge, koja je nosila god. 1460, i kako se na čelu kaže prepis je učinjen u cèrkvi S. Klimenta pod Sitnom“ (Pravd. 1851. br. 34.)

Kod tako velike razlikosti u rukopisih treba da kažem, što držim za pravo. U tom mi pružaju veliku pomoć sami rukopisi, i to oni, koji imaju CIV. ustanovu. U toj se ustanovi naime veli, da su Poljičani g. 1665, 10. veljače svoj štatut iz staroga prepisali; a to je ono, što njekoji rukopisi odmah u prvom nadpisu naznačuju rečmi: А САДА ГА ПРИПИШУЂЕМО НА .҂АХѮЕ., ФЕБРАРА НА .І.. Oni rukopisi, u kojih se nalaze te rieči, prepisani su neposredno ili posredno iz izvornoga štatuta, kao što ga je g. 1665 uredio Marko Žuljević, bivši tada rotni pisar župe poljičke, dodavši oni još iz drugih izvorah one ustanove, koje su učinjene poslje g. 1665; oni spadaju dakle svi skupa na jednu familiju i čine jednu recensiju. Ovamo spadaju rukopisi C. D. i Carr.; ali isto tako spada ovamo i St. rukopis, znamo bo iz predgovora, da se slaže s rečenimi rukopisi, pa osim toga možemo reći, da se i u njem čitaju one gori navedene rieči, vodeć

га е до годища оби(рати) [3]) три крать, и на свако пришасте да(ти му) овань .д., да ихь е до годища деветь (десе)ть.

---

nas na to Danilov svojom primjetbom: „i kako se na čelu kaže prepis je učinjen u cèrkvi S. Klimenta pod Sitnom.“ Čineći tako navedeni rukopisi jednu familiju, koja svoj početak ima u g. 1665, ostaje rukopis A. s jedinim si drugom, rukopisom B naime, na drugoj strani, te čini š njim drugu i to stariju familiju, kojoj se početak nalazi u XV. vieku. Imajući rukopis A. u nadpisu samo ove rieči: (И СУЋИ) СТАТУТЬ И-С-ТАРОГА НОВИ (ЧИНИМО НА ЛИ)ТА ГОСПОДИНА ИСУКРСТА .҂АУ. jasno nam pokazuje, da je prepisan iz izvornika, koji je sastavljen, kada su Poljičani g. 1400, kao što on veli, svoje stare zakone prepisivali. Drug njegov neima nadpisa; ali nas to nemože smesti, znajući mi od drugud, da mu je pravim drugom.

Sada mi još preostaje, da kažem, što držim o razlici, koja se nalazi u rukopisih glede godine, koje su Poljičani stariji prepis svoga štatuta učinili t. j. onaj prepis, iz koga su postali rukop. A. i B. Rukopis A. naznačuje onu godinu pismeni ЧУ (mjesto toga pišem ja .҂АУ., kao što sam u predgovoru kazao), D. ima 1400, Carr. ЧУ i uza to 1400; ali C. ima ЧѢМ, i odatlje dolazi sva težkoća. Da se rukopis C. samo na ovom mjestu razlikuje u godini od najstarijega rukopisa, onda nebi smo imali ni pol muke, jerbo bi se moglo reći, da uz suglasje svih ostalih rukopisah razlika u jedinom rukopisu C. ništa drugo nije nego pisarska pogreška; ali nam se stvar tim otegotjuje, što se rečeni rukopis i na više drugih mjestah u naznačivanju godinah razlikuje od rukopisah A. i B., pišuć naime na više miestah, gdje A. ima У a B. četiri sto, pisme Ѣ a jednom pače X, te se u tom i svi ostali rukopisi njegove familije š njim slažu. Tako je velika razlika izmedju rukopisah jedne i druge familije! Da odstranim tu težkoću razmatrao sam stvar na svaku ruku, nebi li morda u samu štatutu ili u historiji postanka i razvitka njegova našao ključ, koji bi mi otvorio vrata k istini; ali mi sav trud ostadè bez koristi, te tako neumijem ništa drugoga reći, nego da držim za pravo ono, što je u rukopisih A. i B., kojim i u svem ostalom patri prednost, a razlike rukopisah druge familije držim za pogreške prepisateljah. U tom mnienju potvrdjuje me ponješto barem St. rukopis, koji u VIII. zakonu piše: 1486 (Pravdoneša 1852. br. 5.), slažuć se tako s rukopisi A. i B. a odstupljujuć od rukopisah druge obitelji, s kojimi se inače za čudo sudara.

Još nješto o riečih: И СУЋИ. U A. neima tih riečih, jerbo im je mjesto izdrapano, ostali rukopisi pako pišu ИЗУЋИ; nu ja mislim, da je to pogreška prepisateljah, nerazumievših riečim И СУЋИ = et praesens

[2]) C. D. i Carr. imaju: ОД ГОСПОДИНА; u B. neima predloga ОД, a niti u A., koji je upravo na tom mjestu oštetjen, tako da se je već u rieči „КНЕЗА“ zadnja slovka iz drugih rukopisah popuniti morala. Ja bih mislio, da je predlog ОД ovdje na svom mjestu, te bi onda ГОСПОДИН znamenovao Boga; nu buduć da nisam posve osvjedočen u svom mnienju, zato se neusudjujem „ОД“ u text primiti.

[3]) C. i Carr. dodaju: АЛИТИ ПОХОДИТИ, D. dodaje: aliti ga potvrditi; a da se i u St. čita jedan ili drugi dodatak, to nam dokazuje g. Da-

о-т- огаи приставу опћеному ,г. (овна) на годище, зачь нхь купи.

2. А осуди, (ча) осуди кнезь и суци, кнезу половица, (опћ)ини половица, а опћеному приставу (десет)о измеу нихь.

3. И полагь кнеза има(ђу) бити три судци заклетвени о- т- рихь (пле)мень: едно од Тишемири, [1]) други од Лими(ћ), а трето (од) Кременичани. и они се достаю (к)ада и кнезь и проминую.

II. (Закон од парне.)

4. (И за)конь е полички, да неморе прити (поли)чанинь едань другога него наипри (на) поличкомь столи [2]) ни из ниедне ричи. (ни ини) човикь ниедань неморе прити по-ли(чани)на иньди него на столи поличком, (што би и-з-е)мле, ка е у котари полички.

5. (Ако) би му се невидила угодна (одлука у П)олицихь, море се апелати (наприд по) ови путь до трећега оброка. [3]) (и тко се) не апела, ние м(у вридан ап)ео од оногаи оброка, на ком (се чини се)теньциа. [4])

6. И тко ће се прити (з друзим), има га позвати три крать, вазам (прис)тава од кнеза али од судаць. и на сваки оброкь, на ки га позове, (има) се ђавити, устои, [5]) ови ки

nilov, jerbo tumačeć prvi zakon ovako govori: „U ovom članu odredjeno je, da knez može se tri godine susliedice izabrati.“ (Pravd. 1851. br. 34). Sudeć po riečih: И НА СВАКО ПРИШАСТЕ tvrdio bih, da su pisari rukopisah A. i B. izpustili rieči: АЛИТИ ПОХОДИТИ. Ali tako misleć nenalazim ipak u I. zakonu onoga, što je Danilov našao, nego posve drugo.

[1]) B. i Carr. Тишимири.

[2]) C., D. i Carr. imaju: столу i dodaju: алити збору.

[3]) C., D. i Carr. dodaju: ча ђест збор.

[4]) B. ima: до овога оброка, а C., D. i Carr.: ниђе му они апео добар докле му се неучини сентенциђа. Jedno i drugo držim za pogrešno.

[5]) Ova se rieč čita samo u A. i tako je razgovetno napisana, da se svako pisme može razabrati. Neznajući pravo, što ta rieč znamenuje, da li se na-

позива; (ако) би се неѣавио, они позовь му е у щету на они оброкь. ако ли они р о к а н е (о п о в и) [1]) кога позивају, на први рокь остае .|. боланачь, а на други рокь, ако га неопови, остае либру, а на трећи ако га небу(де), а позовь га е дома затека, а ние п(арна) о племеньщину, губи правду.

7. И када буде на трећем року о(говорно)м и приде ови, кога позивају, ови, ки пр(е, и)ма повидити ис чеса говори. ако се ови, ки одговара, поможе прокаратуром, а рече: ни га овде, али рече: нека наиду прокаратура, неумим сам говорити, [2]) хоће му се дати рокь прокаратуру (на о)б р о к ь т р е т и. [3]) ако наиде на ови рокь прокаратура, хоће говорити (зан; ако ли) ненаиде, а онь говори сам, (тому ниѣ) законь дале дати рокь.

III. (Да се могу прокаратури прити супрот кривцу и скупити десетину. Од осуде племенита човика и поротѣе лупежа. Од сетенциѣе кнеза, и ко ѣе воѣвода, и ча се осуди лупеж.)

8. . . . а они, ки е б(иѣ)ень, тужио се прокаратуром, али они видили очима таи бои; или по ки путь коли тко учини силу, и приде тужба прокаратуром, да они могу питати и позивати за те ствари; и тко ли би се наша л у п е ж м е у с о б а ц ь, [4]) племенить човикь али кметићь, да га они могу позвати и прити прид кнезом, али прид суци, али прид збором. што коли они допру, прокаратури, да е ним трем .д. дио од дила, што упада у опћину.

---

ime ima čitati ус тои (mjesto уза тои), ili se ima smatrati kao imperativ устои! koji bi onda spadao na formulu pozova, — nisam mogao znati, kako da ju napišem.

[1]) Rieč неопови uzeta je iz B., jerbo je A. na tom mjestu oštetjen. U, C. D. i Carr. stoji: ако ли они недоће.

[2]) C., D. i Carr.: ови ки одговара може се прокаратуром обранити говорећи: нека га наћем, неумим сам говорити.

[3]) C., D. i Carr. први збор.

[4]) C., D. i Carr. imaju: лупеж станик.

9. А [1]) осудь гре тко учини меусобщину, ако е човикь племенить, тере га осуди зборь, три дили [2]) у опћину, а четврти дио трем прокаратуром; ако ли е кметићь меусобаць, господину негову три диле, [3]) а четврти опћини, а прокаратуром нихь дио [4])

10. И лупежь, ки би прна поротнике, ние законь, да море узврнути роту нитко ре изь лупещине. а у инои парни у свакои тко неврати роте на парном [5]) мисту, посли е неморе вратити по закону.

11. И што би укредено исподь прага, тере ис тога згодивши се пороти, има по закону самодва на десте; ако ли е покрея на полу, терь би се згодила поротьа, ис тогаи гре самошесть; ако ли из блага, ис тога такое само- ·ς· одприсећи се. [6]) ако ли врати роту опеть нань, тада овому само- ·г· ки пита и на кога е враћена рота. ако ли неби на рокь онога, кога позивају из блага, тада е нему иоприсећи на свом самошесть. [7])

12. И тко би што добио блага, парном, гибућега, толикое греде кнезу и опћини полички.

13. И толикое одлучи кнезь полички са свими Полици: тко би се апела (од) одлуке кнеже и поличке, он, тко се апелава,

---

[1]) Ovom rieči počima u C., D., Carr. i St. nov članak s nadpisom: Од осуде племенита човика и поротће лупежа.

[2]) U ostalih: дила.

[3]) U ostalih: дила.

[4]) B. ima: ни дићо, izpustivši pisar pismo x na koncu rieči ни; C., D. i Carr. pako imaju sasvim pogrešno: ниће дића

[5]) C., D. Carr. St. првом.

[6]) C., D., Carr. i St. imajú početak 11. članka ovako: що би изпод прага, имаму се наврћ по закону ћлуди ·IB·; ако ли ће покрећа на поћлу, по законуваћла да га одстоћи ћлуди ·ς·; ако ли ће из блага, ћлуди шест.

[7]) C., D., Carr. i St. neimaju riečih: ако ли врати itd. U tih se rukop. na tom mjestu počima nov zakon s nadpisom: Од сетенщиће кнеза, и ко ће воћвода, и ча се осуди лупеж. Zatim sliedi: Ако ли се наврже наћн, да ниће тко од ћнегове куће, али прићатећл, ваћла да му се наложе човика трих.

ако до мисеца данъ непозове оногаи, кои сеньтенцию има,[1]) да му е у щету апео. а тои писасмо на лита господна ·҂лѯоє· [2]), мисеца агуста на дни ·є·

14. А тко е воивода полички да нима ниеданъ данакъ давати, одложе (десетину),[3]) тере вражду, тере када се Турком харач дае; о- т- огаи неможе се простити, а ино све да му е слободно, свакому воиводи.

(IV. Четири властеле и десет дидиђ. Кметићу први суд ђнегов госродар.)

15. И приаше Полица, да четири властеле и деветъ дидићъ, да ка коли тужба прид те суце доходи, што би се тко тужио прокаратуром, или би сами тко тужи(о) ђим се, да они питаю у благо ода свега, а од племещине тко би што хотио новщину учинити, да ти суци уставлаю и разгледаю. а осудь да е, тко би силу учинио, осудь либарь. ·кє·

16. А кметићъ, тко би се нанъ тужио, наипри да се има тужити придь господином, чиговь е човик, први рокъ. ако му господинъ оногаи човика правду задоволну правде неучини, да се е воланъ апелати прид ове суце и ротнике.[4]) ако ли господинъ оногаи човика нехтити буде правде учинити, да се има они, кому е криво, да греде придь ротнике и позвати свога кривца.

V. Од робства. (Да неморе стати влах у Пођліцих.)

17. И приаше поличане[5]) сви единьно и заповидише свим племенитимь властелем и дидићем и кметићем и влашићем: ки коли би с Турци пошли на воиску или с марьтолоси,

---

[1]) C., D. i Carr. dodaju: од кнеза.

[2]) C. i Carr. ·҂чѯоє·; D. 1575.

[3]) Te rieči neima u A.; mjesto joj je nožem izškrabano.

[4]) C., D. i Carr. dodaju: али прид кнеза; neimaju pako onoga, što odmah dalje sliedi.

[5]) A. ima mal ne svagda tu formu; ostali rukopisi imaju: поличани.

да дидић има се ухитити и властеличић и обисити, а гибуће све у опћину, а ближнему племеньщина; а кметић и влашић, ки би се наша да с Турци воюће или с мартолоси, да се има ухитити и обисити, а имања негова [1]) половина опћини, а половина господину негову. тои се разуми, тко греде главом, да е дужань, [2]) а ина челадь да ни дужна главом. и на овои згора писано приаше тако властеличић, тако дидић, тако кметић, ки коли ћлизе у туи згриху, да е една ослуха [3]) свакому, како е згора писано.

18. На конаць, ки годи би поличанинь, ке хоћь врсте буди, робио с Турци али с мартолоси, али се придао Турком, али у Турке пошао хоте, од своe воле, ли е дужань наипри главом, како е згора речено, а имане гре у опћину, ако ли племещину има, гре ближнему; ако ли е кметић, тада имања по негову господину, а ино у орћину.

19. А овои приаше поличане будући сви заедно, сви властеле и сва опћина поличка, овако и по ови путь: учинише ю четири властеле и четири дидиће за три мисеце; наконь три мисеце да се друзи промине, ли такое у диле по осам. тихь е згора писаних, ако му буде криво, да позива прида не за три дни у свакому мисецу. а тко би непришао на први позовь, да плати ·|· боланачь; а на други позовь ако неп(ри)де, да плати другу десеть боланачь; ако неприде на трети позовь, да губи правду.

20. И [4]) овои примише поличане сви опћено будући заедно на окупу: да ниедань поличанинь неморе држаги влаха у Полицихь ни на поличком, одложе тко га море држати на свом и о свом, одложе добре воле, на чем би стали.

(VI. Тко би убићо човика у Полици или ванка. Да немогу узети изванскога поротника.)

21. И приаше Полица сви купно, да ки коли би поличанинь убио човика, ки би ша на Полица истиним законом, у

---

[1]) C., D. i Carr. и од гибућега.

[2]) C., D. i Carr. dodaju: главом.

[3]) C., D. i Carr. осуда.

[4]) Ovdje počima u C., D. i Carr, nov zakon s nadpisom: Да неморе стати влах у Поћлици, и тко би убићо и тко би иша на Поћлица.

Полицихъ да зло учини, да тогаи имаю сва Полица платити; али тко би наша лупежа при свом иманью или при кога коли поличанина иманью, тко коли уби(е) лупежа кредући али водећи, [1]) да га Полица сва плате; или би тко убио гусара, а онь га хоће дерати, а ови, ки се брани, убие га, и тогаи Полица плаћаю ки ли би поличанинь свадив се и скарав се тере убио поличанинь поличанина, да га Полица неплаћаю.

22. И [2]) примише поличане сви единьно, да се неима ниедань поличанинь ни море вазети за изванскога проти поличанину, [3]) што е из племе(ен)ьщине парна; ки ли би се вазео, да плати либар. ·н·

(VII. Од зарве [4]) над ким би учинена.)

23. И примише поличане единьно, да ки коли поличанинь учини зарву на- д- ругим поличанином, а ови, над ким е зарва учинена, бранећ себе тер га обранио оногаи, ки е почео: ономуи, кому е рана учинена, да се ли плати рана, а они, ки е зарву учинио, да има платити опћини поличкои ономикои, колико се нему рана плати. [5])

24. И примише поличани меу собом: ако би поличанинь учинио ко робство, како е приа писано, тер га тко ухитио али убио поличанинь, да тои чине сва Полица. а тко би притио ономуи поличанину зань, да е онь под оним, по(д) чим е и они, ки е кривь, и оноликое да се има од нега учинити, како и од онога.

---

1) C., D. i Carr.: коћи креде али силом води.

2) Tako počima zakon, za koji ima u C., D. i Carr. nadpis: Од кавге међу поћличани, и да немогу узети изванскога поротника.

3) C., D. i Carr. govore ovdje posve o drugoj stvari, a imadu ovako: да неморе ниједан поћличанин вазети изванскога поротника поћличанину. Sudeć po onom, kako Danilov govori o poroti kod Poljičanah (Pravd. 185?. br. 2.), moramo misliti, da se i St. rukopis na ovom mjestu slaže sa svojimi drugovi.

4) C., D. i Carr. imaju u cielom poglavlju rieč кавга mjesto зарва. Isto tako ima i St. u nadpisu, koji je Danilom priobćen (Pravd. 1852. br. 2)

5) Mjesto: а они — рана плати stoji u C., D. i Carr.: а башка у жупу, колико и за рану, а тоћ се разуми, ко ће кавгу учинио.

VIII. (Повала привилеѣ.)

Лито господне .҂афпе., [1]) .д. дань мисец(а) децемра.

25. Ва име боже амень. овои Полица купно и договорно учинише и узаконише штатуть свои и законе свое, наипри стрнеђи и тврдеђи законе и обичае, кое имаю [2]) у листих и у записих од господе придне,[3]) а потвриене по саданему нашему присвитлому госпоцтву бнетачкому по привилежих. [4])

IX. Ствари цриковне.

26. Да бенефициѣи и очестьа [5]) црикве имаю се саблусти и право дати приа свихъ иниxъ ствари, и да ниткорь немози приузети али посести цриковнога, али уздржати оно, ча е цриквено, а десетине да се имаю плаћати онако, како е нареено са светим оцем и записано.

X. Од проклецтва.

27. Толикое тко би се нашао грихом проклеть очито и навищен за проклета, да немози опћити ни живити с иними лудми, одложе челади од оне куће, гди стои; и ако би га у том проклецтву достигла смрть, нима се укопати с иними крстѣани, него иньди.

28. И они, тко би се нашао очить ожурникь; и они, ки би се нехтио исповидати да [6]) иедночь на годище, тер га у

---

1) C. i Carr. .афпе., D. 1585., St. 1486.

2) C., D., Carr. i St. имамо.

3) C., D., Carr. i St. вридне. Ja držim, da je bolja lekcija rukopisah A. i B., a pod imenom господе придне razumijem one vladaoce, od kojih su Poljičani još prije nego su dospjeli pod vrhovnu vlast Mljetčanah poveljami i sloboštinami nadarivani, a po imenu mislim tu na ugarske kraljeve, na srbske i bosanske vladaoce i na hrvatske banove.

4) Rieči: по привилежих čitaju se samo u A. i B. — Ja sam u ovoj VIII. ustanovi navlaš pobilježio i neznatnije variante sve samo zato, da čitatalju pružim priliku, kako bi se mogao uvjeriti o onom, što sam u predgovoru rekao o naših rukopisih, a napose, da pozna St. rukopis.

5) Mladji prepisatelji nisu razumjeli ove rieči nit ovdje nit u 71. i 224. čl., te su ju svakojako pisali; na ovom se mjestu čita u B., Carr. i St. очинства, u C. очиства, u D. od očinstva.

6) C., D. i Carr. барем.

том смрт нашла; и тко би, ча богъ упаси, сам себи учинио смрт, ли такоерь.

XI. Законь о- д- иленьа.

29. Гди се диле братьа ближна или даона,[1]) или синови од оца, или ини ближика,[2]) ким се подоба раздилити: тада, ако е благо гибуће, тои е лахко право раздилити; него само ако би сода али провижиунь[3]) од господе, тои гре онои глави, кому е писано.

30. Ако ли е племеньщина, има поити на главе, и има бити млаему старо огнище. и када се раздиле право, тада има свакь свое држати. и ако би се када посли подиливали али помиревали, воланъ е свакь подиливати вазда и примиревати кад му годи драго. него само свакь е воланъ стати на своћои ждрибенице.

31. И да братьа али ини дионици докле се годирь нераздиле, тада им е све заедно: и добро и зло, и користь и щета, и дузи, кому су дужни и тко е ним дужань, то им е заедно опћено докле се раздиле, а када се раздиле, тада е свакому свои дио.

XII. Од парне капитуи.

32. † Наипри тко е с ким у коћои правди али парни, тере ће една страна другу прво позвала по закону, али буди ис плем(ен)щине али инога, тада неморе с правдом опеть ови, ки е прво прень, оногаи другога прити ни позивати дотле, докле се онаи прва правда несврши; ере ние подобно, да правда узореть гре, али да една парна другу смета. тои се разуми, ако неби вола друге стране одговарати; ако ли му почне одговарати и улизе у парну, тада е воланъ.[4]) одложивь

---

[1]) B. дална; C., D., Carr. i St. диона; ovo zadnje držim za pogrešno.

[2]) C., Carr. i St. ина ближика, što će biti i pravo, ako se uzme, da je ближика skupno ime ženskoga spola. Sravnaj dativ toga imena u 264. čl

[3]) C., D., Carr. i St. dodaju: даровщина.

[4]) Mjesto riečih: ако неби — тада е воланъ imaju C., D. i Carr.: веħ ако би обиђу стран воћла била, али им правда рекла.

ако би се прва парна од толико давна вримена како у непомну [1]) запустила и паке схранеђи овуи правьду, ако би ови, ки е прво почео другога прити, тере меутои ли овому, кога пре, учинио му нику силу, али новщину, али сомосегь, тада е воланъ ови прити га и нань говорити за сву прву правду, волань е тужити се и парну пань здвигнути од те силе али новщине; да ние волань силе у силу учинити. [2])

XIII Од сваде и боа. [3])

33. † Ако би се тко с ким свадио, тере се скубли али били през ране али модрице, они, тко е почео бо(ѣ), [4]) плаћа ос(у)дь по закону либарь ·ке·.

34. Ако ли би се тко с ким затакао бити, они, кои наиприа чини затачь, дужань е осудь либар ·ке·.

35. Остали бои али рана гре уз руку, ако ли би била модрица, носи либарь ·є·. [5])

36. Ако ли е рана од (о)ружиа али по ини путь, кою рану покрива свита, таи свака рана носи либарь ·ке·. [6]) ако ли е рана на образу али на руци, кою свита непокрива, таи носи либарь ·н·. ако ли би на сридокраћу, [7]) ку у дио свита покрива, а у ники дио непокрива, тому има бити разгледь.

37. Ако ли би тко кога окластио руком, (тер) би био маганатань [8]) едном руком, али ногом, али толикое оком, свако едно тихь носи по вражде, ча е либарь ·рк·.

---

[1]) C. i St.: непомѣли; D. i Carr. непомини. Razlika je u tom, što A. i B. predlog у na tom mjestu s akuzativom slažu.

[2]) B. ниѣе волан силу учинити. C., D. i Carr. neimaju ništa takova, nego samo: како правда.

[3]) A. piše još na više miestah боа; isto tako piše više putah: коа, поати. Ostali rukopisi umetju na svih takovih mjestih ѣ; dakle imaju: боѣа itd.

[4]) A. бою.

[5]) Riečih: Остали бои — либарь ·є· neima u B., a u C., D. i Carr. stoji ovako: Остали боѣ маѣни али модрица носи либар ·є·.

[6]) B. деведесет и пет.

[7]) C., D. i Carr. dodaju: била рана.

[8]) B. маганан. Jedno i drugo je tudje, talijansko.

XIV Од рань.[1])

38. Ако ли би манкала два таи уда, тада два крать толико; ако ли три, тада три крат толико; ако ли четири, тада четирь крать; ако ли петь, тада петь крать; ако ли сва шесть, а човикь неби с тогаи умро, тада ли такои по таи рачунь. а затои е тои такои узаконено на веће вражде, ере е гори и тежи човику зао животь, него смрт, ка се едном човику учини.

39. И ђошь гди би се те такове ствари згодиле, ке би такои веле сметене,[2]) има се процинити по циньцихь, ничь[3]) по закону, а ничь по мисли и кушенции, и паке разабравши, зачь е тои учинено и по чем.

XV. Од рань у руци.

40. Гди би поманькао прсть: палаць носи по руке, ча е либарь .ӽ., а остали четири други по руке, ча е либарь .ӽ.. и толикое се има цинити веће едань од другога, колико е ки од кога вриднии. и паке се има процинити, ако би сасвим неманькао кои годи удь; тоту има бити разгледь. а тои се разуми ода свакога уда.

41. Прсти ножни носе за по ручнихь; а такое палаць по, а ини сви по.

42. Има се видити, гди е и у ком мисту учинено, и на коем дугованью, и с кога узрока; зач се немогу све ствари напуно испи(с)ати,[4]) да има се по кушенции николико судити.

43. Гди би поманкао од боа зубь, носи осуда (либар .и.)

---

[1]) Ovoga nadpisa neima u C., D. i Carr.

[2]) B. таке веле смртне; C. i St. толико сметене; D. i Carr. толико штетне. Najbolje je, kako ima A.

[3]) C., D., Carr. i St. umetju ovdje: по свидоцих, ништо.

[4]) Tako je u C., D. i Carr.; a u A. i B. jest: испитати. Za primljenu lekciju govori i čl. 64., gdje se čita: ни се могу прем све ричи у штатут поставити.

44. Гди би одсиченъ нось, тада греде наипри за рану по закону либарь .и. . а за огрубление образа толикое нека е либар .р..

45. И тако се има разумити ода свакога уда, ако би била грубота и рана.

46. Гди би одсичено ухо, тои носи либарь .н. . гди би од боа оглухло ухо, тада носи либарь .н.. ако би и одсичено и оглухло, тада носи либарь .р. .

XVI. Од крви.

47. Ако ли би тко убио брата приснога, ча недаи бог, неима веће бити поличанинь, а племенщина, неговь дио, ако ю има, ближнему, кому пристои по бащини, како да би умро. ну ли би се таи веће нашао у Полицихь, да га имаю тирати сва Полица у негову главу.

48. Ако ли би тко убио брата не прем приснога, тер се посли нашао у Полицихь, толико има бити т(и)ран, [1]) колико му е био близу у брацтву.

49. Ако ли би тко убио ближнега али врвнога за ћића племенщине, да нему остане, ка би га имала пристоати по бащини, да томуи убоици нема бити они дио, него иному, кому пристои по разлогу од племена.

50. Ако ли би они, ки е уб(и)ень, имио ку хћерь али веће ихь, да онаи племенщина остає ним.

51. Ако ли би грихом убио поличанинь поличанина у Полицихь али иньди, еднако носи.

52. Ако ли би убио поличанинь изваньскога за крвь придну, за тои имаю Полица стати, ако ли (би) незанмито, тои е онога ствар, ки крвь учини.

---

[1]) C., D., Carr. i St. тратан. Ovdje se nešmije misliti na slav. тратати.

53. Ако ли (би) изваньски поличанина, тои имаю тирати Полица брацки, ако е презь заимито; ако ли с за придну пизму, неимаю га Полица тирати. [1])

54. Ако ли би убио али обранно изванни изванега у Полицих, за то се Полица неимпачаю.

XVII. Од крви.[2])

55. Гди ли би била [3]) мртва крвь, [4]) хоће законь стари, да е томуи цина либар .см.; тои се разуми, ако би се тко ским свадио, тере убио едан другога.

56. Ако ли би убио тко кога законом ашашиньским, вола из приварке, али му заседши; али га убио при кому благу, али за кою користь, али га одрьо убивши: тому е закон, да туи имаю поити вражди; и ако би се могао такови ашашинь али разбоиникь ухитити, има се обисити или разквартати, или би поличанинь или изванcки.

XVIII. Од крви.[5])

57. Ако ли би убио едан другога рвући се оба се и на ćеби, небудући била (у) томуи крвь придна н е з а и м и т а [6]) али ники ини таковь подобань узрокь, туи таковуи крвь, ка се на себи учини, мртва или жива, тои плаћаю Полица.

58. И ђоще ако би тко учинио крвь мртву или живу при свому иманью али при кући, а тко би га крео, и тому е та(к)иерь законь; или при живини, (или) инди, ли таки е законь; али при житу, али при винограду, али при иному воћу, ли такиерь

---

[1]) U C., D , Carr. i St. neima riečih: ако е презь itd.

[2]) U C., D. i Carr. neima ovoga nadpisa, nego se naprosto nastavlja prijašnje poglavlje.

[3]) C., D. i Carr. кала.

[4]) C. i Carr. dodaju: од нас меу нами; i D ima tako, samo što mjesto zadnje rieči piše n i m a.

[5]) Toga nadpisa neima u C., D. i Carr.

[6]) C., D. i Carr.: незаћмена.

законъ, да га Полица плаћаю; ере ли свакоћако ако би се лупежь ухитио у креи, има се обисити, како е посли писано од лупештва.

59. Толикое ако ли би тко кога ибио нашад[1]) на негову кућу, дужанъ му е и крвю и надворемь.

60 Ако ли би му био челадь, али му кое ино надворе учинио на кући, о-т-ога е речено наприд.

XIX. Тко узлежи од боа.[2])

61. Гди ли би човикъ од боа узлежао и болизанъ приа и толико данъ изгубио, томуи законъ ние ини, него ако би се ча процинило по добрихъ лудихъ.[3])

62. Ако би тко племенита човика ухитио за власе, поличанинъ, тере вргао њим на тле, рекши незаимито али презъ такова подобна злога узрока; ако би му учинио таковуи туи срамоту, дужан му е живом враждом, ча е либар ·рк·. тои се разуми, ако би ови други нега нескубао; ако ли скубе ови нега, тои е у заиму. да ли ови, ки почине, негова е кривина. тои се разуми меу лудми племенитими. ако ли би кметићь племениту човику учинио таковуи срамоту, томуи веће иде.

63. Ако ли би тко кметовићь[4]) на свога госиодина руку поставио, дужанъ е десном[5]) рукомь.

64. На конацъ и на сврху, какова би годирь била рана, една али нихъ веће, и у ком годирь мисту, тои Полица узаконише овакои: небудући нике ине начинбе али такмине[6]) међу оним(и), ки су у том, тада они, ки буду ранам цинци,

---

[1]) C., D. i Carr. дошад. U 66. članku imaju i A. i B. дошадъ, a ovdje im stoji нашад mjesto наншад.

[2]) Toga nadpisa neima u C., D. i Carr.

[3]) C., D. i Carr. тому ће закон приглeдат по добрих ђлудих.

[4]) Ostali: кметић.

[5]) D i Carr. ђедном.

[6]) C., D. i Carr.: такмене. Čini mi se, da je A. pravilnije napisao.

имаю видити и разгледати и промисливши процинити ничь по закону и обичаю, а ничь по домисли и по куше(н)цији; зачь се немогу прем све сваке ствари напуно сасвим законити, измирити и угонитити, [1]) ни се могу прем све ричи у штатуть поставити; да има се прозрити и процинити, ка е рана од кое жеща, али луђа, али од смрти сумнѥниа, али од кое се приме веће болести и тешкоће и траћениа, вола ликарие али шкоде, али паке гди се згоди, да се виде кости, али плућа, али можђани, али ине ствари од живота; тои се све има сагнути и примирити, ере се немогу све ствари изименовати, како е згора речено.

65. Ако ли би тко кога разбиђао али дерао на путу вола иньди, али му засео, небудући му кривь, дужань е осудом либарь ·р· : по страни, а друга по опћини поличкои; а да се прво има вратити, ча му е вазето од блага. ну ли би га удрио али обранио, тому е законь речень згора. ако ли би га убио на мисти, дужань е дви вражди, како е згора приа писано од ашашиньства. ако ли би ови себе бранећи терь ча учинио на себи, тои плаћаю Полица, како е и прво речено.

XX. Од женьскога боя.

66. Ако би тко кому био жену али сестру, гди хоћь, али хћерь, а прежь нихь узрока подобна, таи ѥ дужань дводупао сиони осудь, ча е либарь ·н·. ако ли би на кућу дошадь у кући али у двору, та е дужань два крать толико, ча е либарь ·р·.

XXI Од женьскога наћахиванья на човика.

67. Ако ли би коя женьска глава на кога наћахивала псостми, ни е за тои волань удрити, да одговорити. ну ли би ка женьска глава на кога наскакала боем али ком зарвом на скубану али на бои, през негова подобна узрока али кривине, и тоту ако би у прищапио до прага нее, за то неплаћа ништарь. [2])

---

[1]) В. угоненути; C., D. Carr. угодити. Zadnje doista nevalja, a drugo obodvoje govori se i danas.

[2]) Poslje zakona: Од женьскога наћахиванья sliedi u A. kratak popis stvarih, o kojih se je u statutu ili već dovlje govorilo, ili će se istom govoriti. To

XXII. Осуди.

68. Осудь сиони есть либарь ·кє· · осудь езични либар .[..[1]) осудь разбоини либарь ·ρ·· осудь заставни, у колико се тко од кога застави по закону, како е достоино. осудь за псость, тко би опсовао свога друга, листо буди гди хоћешь, превь узрока подобна, упада либарь ·є· · тко ли би кметић опсовао племенита човика, ту е дупло. тко (ли) би кметић опсовао свога господина, дужань е да му се езикь урииже али се искупи либарь ·ρ··

XXIII. (Кога потворе у сили.)

69. И ако би тко у парни спомену силу али се тужио изь силе, юре неморе погинути меу нима осудь сиони, ча е либарь ·кє· : ако се достигне на оном, на кога се говори, то е на нем; ако ли се недостигне, него онь се правь наиде на кога е речено, тада одсудь пада опеть на оногаи, ки е споменуо силу и неправо се тужио.

XXIV. Од надворьа.

70. Био ю у придне дни веле великь и тежакь зарокь и законь од надвора, тако да га ниткорь неби могао лахко пла-

---

kazalo ima za nas nješto važnosti, osobito radi nazivlja, zato ga ovdje stavljam.

Табла.

Наипри ствари црквене, бенефици, очестьа проклецтва. убоиства. ашашиньства. разбоиство. лупештво. скубана. сича. цина рань али модрицьь. надворе. бои женьскихь главь. разбианние женьско. самосегь племенщинь али иниихь ствари. осудь сиони. осудь разбоини. осудь езични, али инн, али заставни. од племеньщинь, тко е у држанию. од купованьћи племеньщинь али продан. од заставленьи племеньщинь. од ствари гибућихь. ки би се нашао невирань али издаица миста. тко би на кога узложио невиру неправо, и онь се правь нашао. законь од гаћа али испаше, али гаи, када е юре испаша. закони ствари (стари?), ки (sic) су ние господе, и потврьение у листихь наше госиоде. закони од попашь: у винограду необћаману, али зими на житу, у вртлу, на синокоши, у дубрави, ка роди жиром.

[1]) В. двадесет.

тити. а сада Полица и од тога учинише и узаконише полагли законь, ча е либарь ·р·, олишь онога свега, ча би се у тои згодило, него само надворье таи осудь.

XXV. (Од земал у залогу.)

Лито господне. ·҂ан· ста ·о· и шесто, [1]) мисеца новембра на дань ·к·, на Врацихь.

71. Будуђи Полица скупна примише и узаконише и у свои статуть записаше овако и по ови путь: да ка е годирь земла у застави, да се има ода сваке давати доходакь господару, ки ю ђе заложио, да по ови путь, како да се има одгов(а)рати половицом очестьа [2]) од оне прави, на ку е правь; а тои се разуми, да ка е земла на по, да се има од не давати четврто; а ка е на третье, да се има од не давати шесто; а ка е на четврто, да се од не дае осмо; а ка е на пето, да се дае од не десето: ли по таи начинь у диле од осталога.

XXVI. (Од канчилира.)

Лито од пороениа Исукрстова ·҂ануп· и ·є· [3]) текуђе, мисеца июлеа дань ·ки·.

72. Овои примише Полица, да имаю држати каньчилира опђенога рођена, [4]) кои има имати на свако годищс овань ·к·, али за свакога овна боланачь ·ди·, [5]) а тои овне третиньне [6]) по четири третине. а од писма, што исходи вань ис

---

1) C., D. i Carr. ·҂аћог··

2) C., D. i Carr. очинства; B. одчеста.

3) C., D. i Carr. ·҂ахпє·.

4) B. ima: pođena, te još dodaje: у полици. Ta je pogreška odatlje postala, što je prepisatelj mislio, da pisme ћ, što je u izvorniku čitao, stoji mjesto pomekšana д, pa je onda sám glas pomekšana д naznačio pismenom ђ.

5) C., D. i Carr. ·ло·.

6) C. овни третинае. Rieč овни čita se još u D. i Carr.

кватирьна од каньчирилие [1]), боланачь ·є·; а за сеньтеньцию, ка се печати на буньбажини, боланачь ·|·; а за листь столачки либру ·д·, и да му су сви даньци прости, искладае харач.

XXVII. Капитуи од бащинь.

73. Законь од племеньщинь ест овои: ча есть стара бащина, ка е ошаста [2]) од првихь, они, тко ю држи, има ю радовати и уживати и об нои живити; да ние подобно, да ю камо страти ни обрати брезь велике неволе, него како вели стари законь и обичаи, да ю онди оиде, [3]) гди е и застао.

74. Да ча годи човикь принаиде и прибави, али прикупи, али издвори, али инако како годи достигне собом и своим трудом: ча би принашао, тои сваки законь хоће, да е тим воланъ и слободанъ и у смрть и у животь, или му за путь или му за душу, или ча му годи угодно о- т- огаи учинити, рекући онои, ча е онь особито нашао и добио или прибавио посли дила, с ким дио има у племенщини, али е едань али њихь веће, то е нему слободно; како е стекао, тако море и наредити тои слободно куд му годи драго.

75. Него само овои, ако би био човикь на смрти, тере има дице веће али наслидниковь, кому негово остае, тада е воланъ све од тога учинити; него само ние триби, да едному мимо другога прем све на смрти оиде а другога сасвим ухили, него онако, како е достоино и подобно; тои рекући, на смрти да колико у добру животу човикь е воланъ свим своим.

XXVIII. Ча е стабуло али гибуће.

76. Зове се гибуће, ча се гибле или ча се море ласно гибати, а зове се стабуло али негибуће оно, ча се с миста не-

---

1) Ostali: канчиларије.

2) Ostali imaju običniju formu: остала.

3) C., D. i Carr. да ће онде. Nisu razumjeli rieči онде, kao što ćemo to naći još njekoliko putah.

гибле, а то е рекући земла, али кућа, полача у ђапно али у подь, али на селу полица, али црикка, али каштео, али нећь, ка е становита: тои е стварь негибућа и стабула.

77. А ино све зове се гибуће: и кућа, ча би [1]) гомионица, сламом покривена, тои се ино неморе рећи него да е ричь гибућа. и млинь или ина коловађа [2]) есть ричь стабула. и све ино на свити [3]) зове се гибуће, зачь се море ласно гибати с миста. и вода жива, ка нигдарь неприсише, зове се да е стабула и негибућа; а ча е вода рвеница, [4]) ка е руками учинена, тои е ричь гибућа. да све ино на свити ест гибуће, ласно ерь се гибле, затои се зове гибуће.

XXIX. Од продае племенщинь.

78. Наипрво законь стари хоће, да се племеньщина неморе продати ни заложити у тми, [5]) тои рекући отаи, [6]) а навластито од [7]) ближнега; да има се продати свитло, билодано, и поиудити прво ближнега свога. а законь е стари полички, да има оповидити они, кои мисли продати, по три збора, али о [8]) кнезу на три оброке говоре: [9]) ово ћу продати, ако ће кои ближни купити, приступи; ако ли (неће), а ђа ћу кому могу.

79. А тко продае, неморе искупи(ти) опеть. да сада су Полица иоще узаконила, да е ближни волань искупити до го-

---

[1]) C., D. i Carr. ђе.

[2]) C., D. i Carr. коловођа.

[3]) Ostali: свиту.

[4]) Ostali: рваница.

[5]) C., D. i Carr. imaju jednako pogrešno: устми.

[6]) Ostali: отаjно.

[7]) C., D. i Carr.: мимо.

[8]) Neposnavajući prepisatelji rukop. C., D. i Carr. naravi predloga o pišu ovdje i na više drugih miestah при.

[9]) Ostali: говорећи. Nadje se ipak i u njih kadikad: говоре, хоте.

дища. ако ли сеноще кои ближни наиде ближе од оногаи, ки е искупио, волань е они од оногаи искупити. ако ли ста [1]) оба поеднако ближна, али би ихъ веће било, ки му су еднако близу, тада имаю онакои и на они дио искупити, каконо и свою племенщину диле.

80. На поконь конца, ако има бити права и законита продаћа, има се цинити но циньцихъ достоиниxъ, кои процине и стимаю по своиђои кушеньциђи оноиı, ча е таи племеньщина вридна.

XXX. Од замине.

81. Тко се с ким промини живим утаком, како е конем, али волом, али ином живином, али халином, али ином стварьу гибућом, тере се проминита [2]) утаком презь придавька али с придавьком, и оба се куньтетата [3]) и иде сваки домом [4]) надь тим иприноћ(и), [5]) ђуре [6]) се немогу веће порећи ни разминити, небудући вола обию, али небудући ке приварке; одложе ако би био кои увить али оговорь до кушанья, али договора, али инога рока. [7])

82. Ако ли би се тко с ким заминио племеньщине лантом, али ихъ веће утаком презь придавка, има се заминити свитло, билодано, и волань се ће заминити с ким му драго.

---

[1]) D. i Carr. imaju: су та. Da se nije u C. ovaj komad izgubio, to bi smo po svoj prilici i u njem našli nješto drugoga mjesto duala.

[2]) C., D. i Carr.: ће промина; B. се промине.

[3]) C., D. i Carr. neimaju opet duala, nego pišu: кунтентаћу. Tako ima i B.

[4]) Ostali: дома.

[5]) A. piše: прииоћа, što je bez dvojbe pogrešno.

[6]) U A. dolazi ova rieč obično u ovoj slici, a ostali rukopisi pišu: ђурве.

[7]) Ove rieči daju dobar smisao; ali one, što se mjesto njih čita u ostalih rukopisih, neznači baš ništa. B. ima: уговор до кушенциће али инога рока; C., D. i Carr. pako imaju: договор али инога рока до кушенциће.

83. Да ако би ондаи при нег се замини и утврди терь би се ближни кога нихь ђавио тере рекао: брате, ђа ти ћу дати (утакам) такеђер[1]) земле, замини се са мном! тогаи се неможе однетити.[2]) да ако би се ђуре заминили и намирили земле едни друзим и утврдили се писмом али[3]) приставн, небудући обию вола, али небудући ке хиньбе, али ђале, вола[4]) приварьке.

84. Ако ли би кои кому надоплатио пиневи али цином, тада е волань ближни искупити до годища по закону поличком каконо продаю.

XXXI. Законь за кокоши.

85. У гроздихь[5]) е дужна кокош главом, убити и изисти. и гди кућу разгриба, волань ђу ђе убити.

XXXII. Законь од вртла.

86. Вртлу е законь каконо винограду. када е вриме кога повртальа, да се море щета учинити у нем од кое живине, дужно е живо дробно главом.

87. А прво наипри трибу е, да е вртао добро ограень и задоволно, а паке да господарь од вртла опови, да му се чини щета, а паке волань е дробо убити а велико зађати.

---

1) A. така такеерь; B. утакам такођер; C., D. i Carr. тако.

2) C, D. i Carr. pišu običnije: одрећи.

3) C., D. i Carr. и.

4) Mjesto toga imaju ostali rukopisi posve nespretne variante; B. ima: валсе воле, a C., D. i Carr.: невођле, али.

5) C., D i Carr. у грожђу али е грожђу; B. у грожђу.

88. И свине волань е убити, како и бравь,[1]) и ако е таковаи велика щета, ка би се чинила у вртлу, волань е и бравь и свине убити и изисти каконо у винограду.

89. И кокошь, ка чини щету у вртлу или у винограду, тада господарь, оповидивьши, волань е убити и изисти едну, ако ихь е веће; ако ли е пиваць меу ними, волань е убити ину, да не пивца.

90. Ако ли е у житу, кое ђурь могу кокоши зобати, има господарь од жита оповидити, а паке убити. ако ли му ће господарь од жита дати ономуи, чѥ су кокоши, кварту мекинь, тада е паке волань у свако застанье убити кокошь и изисти.

XXXIII. (Од невирства супроћ господи.)

91. †. Ва име боже амен. овои нека се зна, како будући купан[2]) зборь Полиць на Мачину[3]) и тоту сви единьно и складно, властеле и дидићи, сви купно приаше и узаконише ово: тко би се годирь нашао, али властелинь, али дидићь, али редовникь, али ини кое хоћь врсте човикь, ки би али по себи или по ином, али по писму али ричью коим злои панкао али се до вирности такао нашои господи присвитлои бнетачкои али нихь режетуром[4]) супроћь мисту нашему, да кои би се у том нашао, да по сваки путь и преза свакога милосрђа али умолениа, нити буди господина кнеза али инога господина, ни за мобу владикь али чю хоћешь на свити молбу, да никакорь инако неима бити, него да има бити сажгань огнем, а инако никакорь.

92. Тои сви единьно приаше и узаконише и на тои примише вирами и душами, да се никомурь неима простити, тко би

---

1) Svi ostali imaju akuzativ s nastavkom, naime брава. Takó čine i na drugih mjestih u toj rieči.

2) Ostali rukopisi pišu svagda скупан; isto tako pišu uviek скупно.

3) C. i D.: Маону, Carr. Махову. Danas se zove Maun i leži medju Tugari i Naklicami.

4) В. ретуром...

се у томь нашао. иоще ако би га тко у том помагао али зань стао за брацтво али за ину приазань, да му е другь.

93. Али тко би проповидао виће поличко, таи е невирникь и традитурь полички.

94. И ако би тко разбиаѣо али противно ча учини и одлучи купан зборь Полиць, да таи такови има бити осуень .ке. либарь у опћину поличку, а да ли онакои буде, ча зборь одлучи.

XXXIV. Од гаевь и котаревь.

95 Села, коа имаю котаре свое оддионе и одтесите по границахь од инихь сео, и имаю свое старе и законите гае, кое чуваю и гае по обичаю с врименом не само од инихь сумеинихь[1]) сео, да и сами од себе и од селань своихь до времена, како е увить и законь[2]) од онога села и тако и од сусиднега села и од свакога: волно е оно село свако свое гае гаити и поимати добитакь, каконо е законь свуда, да свако село свое гае гаи и чува едань од другога дотле, докле се испасе воми и урне[3]) се ѣаловина. а паке када се ѣуре истаре и пусти се ини[4]) добитакь, тои е ѣуре како испаша, гди ние гаѣа.

96. И такои тогаи испасища и оногаи, ча е испаша, гди ние гаѣа, ние воланъ бранити паше нитко рь од сусиднега села, небудући ис прико третьега села, него има бити паша о-т-огаи, како е законь свуда.

XXXV. Од гаи и испашь.

97. Тко ли би исприко инога котара хотио пасти, море се бранити и поати[5]) како е обичаи. а разумию се гаи, ки

---

[1]) Carr. i D. суближних.

[2]) B. dodaje: од гаѣов.

[3]) Carr. i D. imaju: угне, ali je to bez dvojbe pogrešno.

[4]) C., D. i Carr. они.

[5]) B. пазити; C., D. i Carr. стати. Jasno je, da je najbolje u A.

су стари и законити гаи, такои меу собом, како (и) од инога села; али ако би кому био дио гаѣа особить али оддилень од инога села; али ако би вась гаи раздилень меу собом на веће али на мане диловь: тои се разуми, да неима нитко рь учинити позлобице али новщине такои меу собом, како и од инога села.

98. И да нитко рь ни ниедно село ние волно учинити гаѣа новога, али загаити оно, ча ние био стари гаи; одложивь ако би допущено достоино од кнеза и судаць и пуна двора.

XXXVI. Од испашь. [1])

99. Испаше неима бранити сусидь од сусида, како е речено. да паке ние т р и б и; [2]) да би нитко зградио стане навлашь близу другога меаша, нека му е ласние онди трти они други котарь. тои нетрибуе, да су новщине ниедне ни позлобице.

XXXVII. (Да се негради ново село.)

100. И да нитко рь неима учинити новога села; одложе ако би било село све еднога човика, онь би воланъ на своѣои племенщини веће луди населити; али паке ако би дионици од села, сви се ставши, договорили се опћено заедно, и тако би могли учинити у свому селу ча им драго; одложе градь, али нове царине, али трговине, али пакь нике ине новщине, ча би проти опћини.

XXXVIII. Законь од дилениа гаѣа али кота(ра) меу собом.

101. Ако би се згодило, да би кое село хотило меу собом раздилити гаи али котарь, рекући ако немогу али нете

---

[1]) C., D. i Carr. neimaju ovoga nadpisa.

[2]) Ostali piśu: триба.

заедно пасти али држати, то есть ако би едан али их веће просили од онога села дила, ки ћихь море доити, али пакь ако би све село било куньтенто, да се раздили и да виде, ча е чигово: наипрво ча е испаша, гди ние гаћа, тои се неморе дилити меу собом, ере се и тако ли неби могло од селанина бранити пасти; не такам[1]) од свога селанина, да и од сусиднега села неима се бранити по закону пасти по испаши, небудући ис прико третьега котара, како е и приа речено.

102. А ча е гаи, тои се има дилити овакои и по ови путь: наипрво, ако би се знала врвь и дио,[2]) како гре од племеньщине меу селом[3]) по мири и по врви од бащине, тада неби триби инога ни инака диления изискавати од гаевь, него по правои врви и по мири од главь и подворниць и племеньщине: како годир гре врвь од бащине, тако има и гаћа дио поити. ну ли се незна ни се море знати врвь меу собом од племеньщине, како се находи, гди е веће диониковь у селу, томуи се има овако дилити гаи: наипрво и наип(а)че они е[4]) почело од искони[5]) на старе и законите ж(д)рибове, а сада и[6]) подворнице има поити дио гаћа.

---

[1]) B. тока; C., D. i Carr. тачам. A. ima i ovdje pravo, buduć da je najbliže staromu тъкмо.

[2]) Prepisatelji rukopisah B., C., D. i Carr. nisu već znali, što znači rieč врвь, zato je u cielom ovom zakonu nigdje nepišu, nego mjesto nje uzimaju druge kojekakove rieči, koje baš nikako ovamo nespadaju; u B. dolaze rieči: први, врси, правди, прво, вар, a u C., D. i Carr. dolaze: прав, правди, право.

[3]) Tako imaju A. i B.; u ostalih rukopisih stoji: собом. Malo kašnje najti ćemo još u ovom zakonu i u A. i B.: меу собом. Medjutim daje dobar smisao jedna i druga lekcija.

[4]) Tako bi se imalo po mom mnienju čitati ono, što je na ovom mjestu u rukopisih smeteno i pogrešno napisano; A. piše naime: наипоче оние; B. наћпочиние, a C., D. i Carr. наипощениће.

[5]) U C., D. i Carr.: од изгоних; al, to je bez dvojbe pogrešno.

[6]) C., D. i Carr. dodaju: пут.

XXXIX. Од котара. [1])

103. И паке к тому и полагь тога ако би се подобним путем и начином нашло, да би коѣа застава или подворница и новие достоино наслиена,[2]) ако и не би толико од старинь, а есть подобно и достоино, тоту се има ники разгледь од дила учинити, нека море свакь живь бити; юре ништарь ние, ча е вазда било.

104. Од земаль поколнихь. тко би имао у едному селу али у котару тога села землу пополну али њихь веће, а неимао сада ни подворнице, тадаи онадаи када оне земле тежи и оре, дотле ће волань волове у гаю напасти докле се тежакь приобуе, рекући у гаю тогаи села, оньди гди е наиближе гаи сеоски.

105. И на конаць и на сврху свега овогаи згора писанога трибу е обслужити законь и обичаи и паке никулико и придомишление, кое стои у онихь, ки буду врхь тога дугованьѣа одреѣени.

XL. Капитули од попаше.

106. †. И овои е законь, да се неима пущати живина по туих тезихь, гди море щету учинити. ако ли се наиде живо у тегу, гди чини щету, ово е законь: наипрво живина велика, ча су говеда и кони и товарци, гди се наиду у винограду зими, али када ние у грозде, тада свака глава плаћа динарь, а живина дробна дужна е свака глава боланьчу.

107. И ѣоще Полица приузаконише од живине велике. ако би тко хоте угонио у виноградь у ноћи, плаћа дуплицу; ако ли се неће усвистити, тадаи едному усици репа; и ѣоще ако се неће оставити, а ти посици. а ча е у грозде, одкада буде виноградь у младицу тере до обѣаманьѣа,[3]) дробна живина

[1]) C., D. i Carr. neimaju ovoga nadpisa.

[2]) C., D. i Carr.: и изнова намистила се.

[3]) C., D. i Carr.: отргаѣна: rieč više poznata, koja isto znači.

дужна е главом: едань бравь и ћоще козъи бравь и зими ки огриза воће, дужно е главом; а живина велика има се спратити тере стимати. а ча е на житу, законь е живини велико и,[1]) заћати и стимати попашу, а дробни бравь поати докле се стима щета.

XLI. Законь од крмакь.

108. А од свинь законь есть, да е дужно главом, када е на житу, докле ние никло; тада га е они, чигово е жито, волань убити и оньде принести га на рвотину, гди е рило, и оньде га оити.[2]) ако ли е жито у траву, волань га е убивь истратити за се; зачь свине[3]) носи двое оружие, косу и мотику.

109. Ако ли е у винограду, како е речено, подь грозди, свине море се убити и потратити

110. Ако ли е крдница[4]) с пращићи, али ако ли е ћато свинь, ние човикь волань убити наиболега али крднице, него ино хуе али мане, да едно а не веће у едно застанье. и ако е прасаць жировни, а юсть иних манихь, неима се он убити него ини; ако ли е едань сам прасаць жировни през инихь, има се прво оповидити придь свидочбом, а паке обочитивши волань га е они убити и потратити тако у житу, како у винограду. ако ли би они, чи е прасаць, имао господара, кому би имио[5]) главу дати од оногаи прасца, тада му се има оити[6]) глава од нега, а ино е волань ови за се обратити.

111. Да прво се има обнаити истином, е ли му у исто нашасто у желудцу побилиже од гроздовь али од жита, ако е

---

[1]) C., D. i Carr. живину велику.

[2]) C., D. i Carr. оставити.

[3]) C. i D. imaju posvuda: свиђна.

[4]) C. i D. крзница.

[5]) Tako piše samo A., ostali pako imaju posvuda имао.

[6]) C., D. i Carr. оставити.

у житу био. а тои се разуми дотле, докле кола потеку путем, када се жито носи, али се по ини путь носи жито [1]) у снопихь немлаћено; када да се ђурь почне носити жито путем, ђурь таи билигь не суди нищарь дотле, докле се жито справи.

XLII. Капитул од изступа. [2])

112. И волань е човикь човика изьступити; тако ча е о племеньщину, како од ствари гибуће, како и од крви али од сваке ине ричи море се изступити. да ли ће законь стари, да иступь неима одступа.

113. И тои се разуми овакои. трибу ће да буде изьступь таки и у такову мисту, како да море ови супарижь [3]) с правдом стиснути онога, ки изьступи; и затои се говори, да иступь неима имити одступа, ере од неузможнога [4]) нитко ние дужань.

XLIII. Од племеньщинь.

114. †. Тко држи племеньщину неморе се из држаниа изнети брезь правде. и ако е држао мирно презь оповида [5]) годищь ·д·, тада се неможе изь тогаи усиловати ни прити. да ако е з братћом ближном, али даоном, [6]) али врвном, тада

---

1) Mjesto riečih: докле кола — жито čita se u C., D. i Carr. ovako: докле коли почну путем жито носити по оних путих.

2) B. искупа, C., D. i Carr. испуста Tako je u svem zakonu XLII., samo što C. i D. ipak njekoliko putah imaju изступ. Iz Carr. rukopisa poznajem samo nadpis ovoga zakona, jerbo nas tu već ostavlja prepis g. Kukuljevića te nam daje nadalje samo nadpise zakonah.

3) Rieč je neobična, zato je nisu pisari razumjeli, nego su mjesto nje posve drugo napisali; B. ima: супроћ, a C. i D.: ове ствари.

4) Ostali imaju pogrešno неузмножнога.

5) B. C. оповиди, a to je, kako mi se čini, mnogo bolje.

6) C. i D. imaju i ovdje дионом. Vidi 1. opazku k 29. čl.

неморе бити пристоино нигдарь, него се море вазда меу братѣом врвном врьвь поати [1]) и примирити, гди се кому криво види, и свака се правда двигнути ча е о племеньщину, ка е врвитѣа.

115. Ако ли тко кога пита по закону изь племеньщине, или е мала или велика, има га позвати наипри по закону и обичаю поличкому када кнезь гре око горе; зачь се немогу уложити у племеньщи(ну) ини него кнезь суди, не будући вола обию страњ.

116. И тако о [2]) кнезу, како е речено, има га позвати с приставом на кући говорећи: позивам те на таи оброкь, именовавши, да ми имашь одговорити на оно, ча буду на те говорити. ови ако му на таи позовь одговори, волањ е; ако ли рече: позиваи ме по закону, тада га има позвати до три оброке.

117. И када се сви ти позови сврше, ако би тко рекао питаюћи рока прокаратуру, има му се дати по закону до третьега оброка.

118. И када се ђурь почне одговарати ови, ки држи, али зањ прокаратурь, волањ е рећи: ча е и гди е тои, изь чеса на ме говоришь? и имаю поити по закону с приставом на лице земле и обвести и указати изь чеса га пре.

119. И паке опеть кадь доиду придь судь, иоще ка би се страна помогла говорећи: имам прави, а навластито ако би рекао: писане прави, има се по закону правем [3]) рокь на оброкь дати.

120. Тои се ти роци могу по закону изьпросити и никомуре се неморе законь вазети. да иоще паке олишь закона могли би бити али се згодити такови подобни узроци, за кое могло би се достоино рока питати. и тои стои у разуму и кушень-

---

[1]) B. пригледати, C. i D. право сати; oboje je pošlo iz neumjetnosti pisarah.

[2]) C. i D. при.

[3]) C. i D. први; B. прави. Ja mislim, da je i ovdje A. dobro napisao.

цићи ониxъ, кои одлучую, ки могу процинити, али се рокь пита за узрокь подобань, али листо таври (sic) [1]) ки рока пита, да неима правда свога миста, која се свакому има еднако дилити.

XLIV. Од апела.

121. Тко се неби куньтеньтао о [2]) одлуци, ча допита купань зборь Полиць, волань се ће двигнути и апелати прид кнеза поличкога, кадь иде. а у негови воли стои до другога збора, ако се хоће апелати.

122. Ако ли е о кнезу, када кнезь полички гре около, онадаи ча допита, ако би се ка страна некуньтеньтала, волань се е апелати придь господина кнеза сплицкога. и у неговои воли стои до третјега оброка, али ће се апелати али не.

. . . кои му ние задоволно напуни свога човика правду учинио. [3]) да ли пакь ако опеть добуде ови, кои пита, неима платити господарь од себе, него од човика свога, кои се кривь обнаиде.

XLV. Од приставИ.

123. ПриставИ су, по кихь се чине позови по закону, и правде питаю, и поротьа, и продае, и такмине, и свидочаства [4]) и сваке ине ствари и дугованьа меу лудми.

---

1) Neznam, što ova rieč znamenuje. Varianti takodjer nepomažu, jer B. ima: тоћ ствари, а D.: та при. C. se slaže s A.

2) A. piše ovdje ѿ; ali on metje titlu bez potrebe i drugdje n. p. ѿпћини (100), ѿтео (203). C. ima по, a B. i D. nemaju nikakova predloga. Zato mislim, da se ipak mora predlog o zadržati. Srav. čl. 261.

3) B. ima isto tako, samo što piše напунића; C. i D. pako pišu ovako: кому ниће задовољно напунића свога човика правду. Ako se uzme, da je „напуни" prislov, onda će svakako najbolja biti lekcija rukopisa A. Glede navedene rieči sravnaj čl. 130. gdje je takodjer kao prislov uzeta.

4) C. i D. imaju pogrešno: тамена свидочанства. Rieč „свидочаствя" dolazi u toj slici i u drugih starih spomenicih, n. p. u Vinodol. zakonu r. 138.

124. И приставы, ки су подобни и достоини вири, навластито ротни, есу вридни каконо писма и вировани су, [1]) гди ђихъ ђе веће, а стрне се. ако ли е и ротни приставь, тои боле, меу ними, тере приставую складно и стрне се, то е вировано, ако неби била кођа ђала [2]) али хитрость, ча би се могло обнаити.

125. И када приставь приставуе, ки е изведень по едnoи страни, а друга страна стои на узочице тере мучи и неприговори негови приставщини, тои га стрни [3]) толико буди изь племеньщине колико од инога. ако ли му ће ча друга страна приговорити и порећи га, волань е докле приставуе стоећи на ногахь; ако ли приставь пристававши [4]) тере ђурь седе у суду, ђурь га ние волань оньдаи онеть двигнути ни га порећи.

126. Ако ли би тко порекао пристава а навластито ротнога, тере га достигне за кривога пристава, есть законь стари, да му се имаю изьсићи три ребра и ние веће вирован ни зашторь; ако ли га неби достигао, ки га е порекао, него се нашао кривь, [5]) а тадаи на онога тои пада, ки га е права порекао.

127. Да сада су Полица милостивии законь учинила и узаконила. ако се пристав пoрече и достигне се за крива, дужань е мртвом враждом: по страни, друга опћини поличкои; ако ли га недостигне, него се правь обнаиде, тада тои пада на оногаи, ки га е неправо порекао: по страни, а друга по опћини.

---

[1]) Zabacujem lekciju: вировани судству u B., i вированиђу u C. i D.

[2]) Tako ima i C., B. i D. pišu pogrešno: onaj ima: валса, a ovaj: fala.

[3]) C. i D.: тога страни.

[4]) C. i D. приставши. U A. je svakako bolje.

[5]) Tako se čita samo u A. i dobro je tako, ako se rieč „кривь" protegne na onoga, tko je pristava porekao, a ne na pristava; ali je svakako lekcija nješto težka, te su zato pisari rukopisah B., C. D. i Carr. (u Šafaříkovoj razpravi) volili napisati: прав, protežuć tu rieč na pristava.

XLVI. Опет од приставн.[1])

128. Приставу е законь: ча се годи по приставу пре, ки хоћь буди приставь, тере се припита и достигне, или е племеньщина или ино, тогаи гре приставу десето; ако ли е веће пристави у том дугованью, тада им е заедно десето свим. ако ли е пристав ротни, а веће ђе пристави полагь нега, тада е ротному приставу половица тога десетога, а иним осталим друга половица.

129. И паке од осудовь[2]) приставу е десето свацихь осудовь како и инога; ако ли ђихь е веће, како е речено. и такоерь од уводнога,[3]) и од боинога, и од ослухе, тко би прогнань за свои узрокь, тако ли приставу е неговь дио десети; и од наплаћиванья, тко неда доброволно, ли гре приставу[4]) десето; и од заруке, ка се по приставу заручи и припита се, гре приставу десето; и ода свихь иних ствари и дугованьђи, ке годи се по приставу исправлаю, греде десето, ако не би ке ине такмине[5]) за негову приставщину.

130. Да ли гре приставу десето, ако е изь племеньщине, од оногаи, ки допре и добуде племеньщину; они пристава куньтати[6]) има по добитку, ки е добио; ако ли е о ину ствар гибућу, тада они, ки пита терь добуде с правдом; ако е дугь али ина стварь такова, они, ки добива, има имати напуни[7]) а ови, ки ние хотио презь парне доброволно платити, они има пристава куньтати од себе.

---

[1]) Ovoga nadpisa neima u C., D. i Carr.

[2]) B. i C. imaju ovdje i odmah za tim: судов, što se mora zabaciti.

[3]) C. i D. уднога. A ima pravo.

[4]) Mjesto toga stoji u C. i D.: тер доће пристав, узме.

[5]) C. i D. pišu kao i drugdje: такмене.

[6]) A. ima tu rieč u toj istoj slici i malo kašnje; ostali vele: кунтентати, kao što ima i A. po drugih mjestih.

[7]) C. i D. напуно.

131. Тои како е речено од пристава и негове приставщине разуми се тако о [1]) кнезу, како иньда; и тако од пристава кнежа, како свога инога [2]) пристава.

132. И тои како е писано од приставщине и дила десетога, ча гре пристава, тои е више речено од поличанина до поличанина. ну ли би било [3]) од изьваньнега до поличанина, тада свакоЂако ли гре пристава од изваньнега, ки добива правду, десето. ако ли би од изьваньнега до другога изьваньнега била ка парна у Полицихь, тада гре приставщина онакои, како и меу поличани.

133. Тои е речено од приставщине, ча се пита с правдом законом: [4]) туи гре пристава десето; да ако би била правда облублена, али придь суци облубленими, томуи има бити и приставщина облублена, тои е половица десетога, а тои од оне стране, коЂа веЋе добива и коЂо(Ђ) се веЋе припита, ча ние приа имила али држала.

XLVII. Од дуговь и позововь.[5])

134. Тко би кому у благо (дужан), [6]) или е мало или веле, нима се ниткорь самосегом плаЋати, [7]) ако не би не-

---

[1]) C. i D. pišu i ovdje pogrešno, naime: и.

[2]) Ovdje je pogriešio i pisar rukopisa A., jerbo bi jamačno bio morao napisati: свакога инога. C. i D. pišu: свога вирнога, ali to nevalja.

[3]) C. i D. neimaju te rieči; A. i B. pako pišu: били, a to je bez dvojbe mjesto: било.

[4]) C. i D. umetju medju rieči правдом законом česticu и. Ako se ta čestica izpusti, kao što to čini A., onda bi se rieč „законом“ morala smatrati kao adjektiv; nu tomu se, kao što mi se čini, protivi parallelno mjesto u čl 188.

[5]) Svi ostali imaju: позови.

[6]) Ova se rieč čita samo u C. i D. Čini mi se, da sam dobro učinio, što sam ju u text uzeo.

[7]) C. i D. наплаЋати. A ima i u 161, čl. плаЋати.

говь човикь; да ниткорь [1]) неима сам себи правде чинити, него ако свога дужника наиде на збору али о [2]) кнезу, тада е волань оньде нань говорити, а онь има му одговарати онди; и тоту ако га достигне, волань е испросити пристава, ки га наплати, ако му сам доброволно неплати.

135. Ако ли га позове од дома, има га позвати с приставом ротним али иним приставом, испр(о)сивши га од кнеза и судаць [3]) али исто [4]) од судца, када е о кнезу [5]) и паке и вазда иньда волань е вазети свакь пристава од судца, али би веће судаць, тои боле, ча е из дуга море позвати.

136. Иоще када ко вазима пристава, волань е рећи: даите ми пристава; тко ми се дужань спови, [6]) да ме наплати над ним. ако ли се не спови, и тако има приставь поити; ако му се спови дужань, наплатити га, ако ли се неспови дужань, има га позвати нридь правду.

137. Ако ли би онога дома ненашао, море га пошадь кући позвати, ако е иткорь дома, тко море доповидити господару, када доиде. листо га е триби позвати приа тога, како море приспити на правду. ако ли би ничь [7]) далеко био на путу, да би немогао приспити, у том неморе кривь бити. ако ли (би) био дужникь ничь немоћань, а не био на смрти, има послати за се прокаратура.

---

[1]) C. i D. imaju ovako: ако не би човик дава липо. To bi dalo dobar smisao; ali ja ipak mislim, da se mora zadržati što se nalazi u A., ako se samo nevaram, da rieči „говь човик" naznačuju kmetića.

[2]) Ostali imadu opet pogrešno: B. ima: у, a C. i D. imaju: при.

[3]) C. i D. su izpustili ove rieči.

[4]) Mislim, da ovdje nije pogriešio pisar rukopisa A.; исто je = истом, a to je = листо.

[5]) C. i D. с кнезом.

[6]) C. i D. imaju ovdje i dalje u ovom članku: озове.

[7]) C. i D. ди, a malo kašnje izpuštjaju posve tu rieč.

XLVIII Од дужников.[1])

138. Ну ли е дужникь, ки ние ни немоћан ни на путу, а непомни [2]) се поити на позовь, тада на први рокь има платити ·|· боланачь; ако ли на други неприде, тада има бити осуень ·д· либру; ако ли на трети рокь неприде на позовь онь али неговь прокаратурь, тада губи правду, ако ние о племеньщину; одложивь ако би био ки таковь подобань узьрокь.

139. Када ли ђурь човикь достигне, да му е дужно, тада и упре дужника, тер му даду пристава, ки га наплати: има поити и наплатити га у гибућем, докле га потиче; ако ли би нестало али не било гибућега, а оно у племеньщини, ако ю има. а ови, кому е дужно, неима узбигнути ниедне пратежи по цину достоину, одложе оружа мушкога терь халинь женьскихь; ере ние подобно распасати оружа юнаку ни халинь сь жень свлачити. да иошь ако би било оружђе залихо али халине, ча би дужникь своћом волом дао, тада ни тогаи неморе узбигнути. има се паке учинити закладу рокь.

140. Ако ли би дужникь одбио пристава и достигне се, да га е одбио, тада упада у осудь одбоини; паке се има послати воивода с товаришьством. [3])

141. Ако човикь племенить има кмете свое, приставь тадь неима се похитити на кућу негову, него на кмета негова.

142. Ако ли би приставь ненашао дужника дома, тада неморе бити одбоино.

143. Ако ли е кметићь кому дужань, тада неговь господарь има ш нега правду учинити и оправу; ако ли е неучини,

---

[1]) C., D. i Carr. neimaju ovoga nadpisa.

[2]) Ostali: непомине.

[3]) Pisarem rukop. C. i D. bila je ta rieč neobična i zato su napisali: дружбом.

а онь, кому е дужно, има поити придь Полица на оногаи негова господара, да му реку правду учинити; ну ли и ћошь неће, да Полица.

XLIX. Од парьбе.

144. † А када се ђуре свеколике те ствари изьколе и ђурь стране улизу у парну и буде едань другому одговарати, сваки отимаюћи и отежући прави свое, ови, кои пита, говори: држишь мое, али моихь првихь, ча пристои мене; хотио бихь с правдом да би била мени моа племеньщина; а ови, ки држи, таи [1]) odgovara: паче ћа држим племеньщину мою и моих стариђихь, кою сам имио и држао од вика, али говоре: да сам купио али издворио законом викувичним; а не држим ни посидуем твога ни твоихь првихь, недаи бог! томуи море бити правда, тои је поротье законом по држанью. и тко е у држанью, наилише [2]) од давна, велику правь има, и толико веће, ако е држао мирно превь утиске [3]) од никога. ако ли има листе столачке али капитуоске, али од кое господе, али ине кое достоине листове, то е и ћошь већа прав, и неморе се лахько супроћь томуи парна здвигнути; одложе ако би и ова друга страна имала кое листове, вола подобне приставе, али ине достоине прави. и ако тко има држанье и к тому достоине и праве листове, неморе бити рота проти листом, неухитивь прво и неразбивь листа за кривога; да могла би бити рота полагь листа, да не проти листу правому.

145. Ну ли и друга страна има кое подобне листове, трибу е видити и разгледати, кои су листови боли и подобниђи и стариђи и с болим редом учинени и е ли по них улизено у држанье. и ако би свака страна имала листе подобне, тада има бити рота ли по држанью; одложивь ако би се стране меу собом понудиле и ако би коа страна о-д-вию рекла на

---

[1]) C. i D. dodaju: добра. Ja mislim, da to nije sasvim potrebito uz rieči: ки држи. Ostajuć pako kod lekcije rukopisa A. smatram rieč „таи" kaq zaime.

[2]) Ostali imadu običniju rieč навластито.

[3]) C. i D. dodaju: алити парнице.

парни другои страни: вазми себи роту или ю мени пусти, обери кое ти годи (драго): [1]) то е велика правь и томуи се неморе лахко приговорити; одложе ако би ови други показивао нику таковуи [2]) правь, коѣа би могла задоволна бити презь роте еднога и другога.

146. И ако се ѣурь одлучи поротье [3]) едної страни само- ·|· [4]) по закону ис племеньщине и наложе се поротници оньде стоеѣи, волна би онаи страна другои страни роту врнути с половицом тихь истихь поротниковь; ако ли опеть врне онаи страна на овогаи, тада има бити нему такое с половицом рота, [5]) самотреть; ако ли опет ономе врне, тада самодругь; ну ли и опет овомуи, тада самому присеѣи; ако ли и опет, тада виром реѣи; ако ли и опет, тада простом ричю.

L. Страни ко(ѣои) се припита поротье.

147. И ако се ѣурь коѣо(ѣ) страни припита поротье, и буду над тим, да буде за правду колико годи поротниковь буде одлучено, една страна и друга имаю се саити на мисто, гди е одлучено; една страна води поротнике, а друга носи моѣи с пристави и заклетвом. и тоту ако би коа страна небила купна [6]) своими правми, море с тога правду изгубити; одложе ако би био ники такови подобань узрокь, ким би могао бити извить, [7]) презь ике ѣале [8]) али хитрости. и волне су стра-

---

[1]) Čita se samo u C. i D., nego spada ovamo.

[2]) C. i D.: таку такмену. Kontext je za A.

[3]) C. i D. рота.

[4]) B. neima nikakova broja, a u A. se nemože ·|· čisto razabrati, ali zato C. i D. sasvim razgovetno pišu: десет ѣлуди.

[5]) Odavlje pa do konca zakona imaju C. i D. ovako: тер ако ли опет, тада нека му е самодруг, посли реѣ виром, а наѣпосли ричѣу.

[6]) C. i D. справна.

[7]) C. извитан.

[8]) B. ima i ovdje: валсе.

не одмицати роке, да поротници, они нису [1]) волни еднога рока одмакнути.

148. И када ђурь буде на забашни рокь, тер би една страна купна дошла на рокь своими правми а друге не било, има ова страна чекати до мрака и наложити огань и звати другу страну; ако ли е небуде, море с тогаи правду изгубити, небудући подобна узрока, да ниђе дошла; ако ли ники дио буде а небуде купно, иошь такое ли море изгубити.

149. Ако ли се оби стране купно саиду на рокь, тада ови, ки носи моћи, има ихь дати приставу, ки заклина. и када ђурь буде кроти, ако би се инако ненатакмили него ђуре за роту буде, [2]) тоту ако би се тко искупио али одмолио и пусти ли га страна у право име, тои како да би присегао ако ли присегу сви, и воика [3]) и портници, по заклетви управь, тои (е) таи правда добита; ако ли кои поротникь неприсеже, како да би сви неприсегли, небудући ке ине начиньбе.

150. Тои се разуми тако изь племеньщине, тако из инога гибућега, тако изь крви, тако изь дуга, тако изь сваке ине ствари; рекући, гди би било поротье, све има по таи законь поити, и неима бити у такову дугованью хитрость, али химба, али приварька, ка би на пошту учинена.

LI. Од осуди.

151. И свакога осуда гре половица страни, а друга опћини, а приставу ча е законь, десето. ако ли би био кметићь, ки господина има, тада прво гре половица господару, а друга страни.

---

[1]) Tako se čita u C. i D., i to sam morao u text uzeti, jerbo su pisari rukopisah A. i B. doista pogriešili, kada su mjesto toga napisali: и они су, kao što će to odmah opaziti svaki pravoznanac a i jezikoslovac.

[2]) C. i D. izražuju istu misao drugimi rečmi, naime: немогло, него да рота буде.

[3]) C. D. imaju pogrešno: воћак.

152. Како е речено од осуда заставнога, уколико се тко застави по закону, каконо е достоино и законито, у толикь осудь упада они, ки учини прико заставе.

153. И тако тогаи осуда и свакога осуда гре по страни, а друга по оним судцем, ки тои буду судили: ако е о к н е з у, [1]) тада кнезу и судцем; ако ли су судци ротници, тада ним; ако ли е придь збором, тада опћини; ли тои ономуи суду и питанью, придь ким буде у ч и н е н а [2]) застава и допитана

154. Иошь овои Полица приђаше и узаконише: да тко годи би кога опсовао у збору, али на саиму, али о к н е з у [3]) о [4]) питанью, да е осуень либар ·|·.

155. Ако ли би се тко на кога пођао боем руком, али палицом, али батом; али у саиму, али на збору, али о кнезу, да е осуень либар ·ꙟ·; ако ли би удрио, да е осуень либарь ·ꙑ·.

156. Тко ли би пођао оружђе на бои у збору, али на саиму, али о к н е з у, [5]) да е осуень у р у к у. [6])

157. И ткогоди би се паке за те такове осуде молио, да упада у ониерь осудь.

LII. Од кређе.

158. На кога би узречена кређа, терь приа правду, да н и е, [7]) има му се наложити поротье: ако е исподь прага, тада само- ·|·, ако ли е иньди, тада само- ·ꙅ·.

---

[1]) C. i D. прид кнезом.

[2]) C. i D. питана.

[3]) C. i D. прид кнезом.

[4]) C. i D. у. U A. je svakako bolje.

[5]) C. i D. прид кнезом.

[6]) C. i D. руком.

[7]) Nečita se u C. i D., premda nije suvišno.

159. Ако се неодстои терь се кривь наиде, тада упада онако, како е прво писано; а има бити заклетва,[1]) да није честань ни вистань. ако ли се одстои и правь се наиде, тада ови, ки га е права озлогласио и нань тои зло узрекао, онь остае под оним узроком и под оном покором, кои но би они дужань, ако ли би се кривь нашао. него ако би од толика, како би имила глава поити, тере се ови одстао и правь се нашао, тада му се има они искупити пуном враждом.[2])

160. И неморе се из покреће рота узврнути.

LIII. Од креће, ка се ухити.[3])

161. Тко би ухитио покрећу, ако е ко живо, има му за билигь уха уризати, терь поити к правди; ако ли е ина пратежь, а онь иним убиличивь и усвидочивь,[4]) тер поити к правди.

162. Ако ли е чловикь, ки има господара, онoиму е правда, да неима човикь сам себе плаћати и одвазети, него само ако би стигао и ухитио лицем, гди лупежь негово води или носи, воланъ би своe вазети.[5])

LIV. Од лупежи.[6])

163. † Тко би се нашао лупежь поличанинь, ки би крео у Полицих.

---

[1]) C. i D. imaju ovdje ovakovu lekciju: веће ако би се заклели поротници. To su prepisatelji sami skovali, da si njekako protumače ovo oteže mjesto.

[2]) C. i D. imaju: правдом, ali je to bez dvojbe pogrešno.

[3]) U C., D. i Carr. neima ovoga nadpisa.

[4]) B. а они убилижи и усвидочив; C. i D. а он се убилижив и освидичи. Sve to nerazsnjuje ovoga otežega mjesta, koje ćemo još najbolje razumjeti, ako se zadrži lekcija rukopisa A.

[5]) Mjesto: да неима — своe вазети stoji u C. i D. sasvim pogrešno: дана, а сам себе плаћа.

[6]) C., D. i Carr. neimaju ovoga nadpisa.

Тко би укрео кокошь, дужань е козом, а тко укреде козу али ини бравь, дужан е волом, али толико вридности; а тко укреде, ча би минуло[1]) вридности либарь .р., има се обисити.

164. Ако би поличанинь укрео иньди, небудући у размирью, има платити дуплицу.

165. Тко ли би се лупежь од инуде ухитио у крећи у Полицихь, има се ли по сваки пут обисити.

166. Да тко би се лупежь нашао у селу меусобаць, тада не само дужань е обишеньѣем, да и свим ча има: ако има племеньщину, остае ближнему, а ино благо опћини.

167. Ако ли е кметићь, тад му господару по иманьа, а друга опћини.

168. Ки ли би покрео свога господара, дужань е и главом и благом. ки ли би крео господара, у кога би стао у наиму, дужань е дупло.

LV. (За невирство.)

169. Тко ли би поличанинь иньди изvань био на соди али у служби, тере господару учинио кою невиру али срамоту, али га обружио, али му ино кое зло ичинио, тада се има они криваць тирати и искати; и неима за тои ниеданъ неговь ближни никое зло подлећи, дапаче неговь дио вась, или е племеньщина, или е гибуће, губи га онь и има упасти у ближнега. а том затои, нека се ниткорь неучи такове худобе и нечистоће чинити

LVI. Законь од коловаи.

170. Коловае млиньске али ступне, гди су старе и чие су биле, немогу се вазети прес правде, ако би прем и од дав-

---

[1]) C. i D.ваѣлало.

на заветьшале [1]) али стале неначинене: има се видити, чигове су и тко ихъ е држао; тако има бити и остатку. [2])

171. Ако ли тко хоће начинити нову коловаю, гди ние прво била: ако е на неговои дионици особита, да е волань на свому градити; ну ли е меу братѣом али ином дружином врвитѣом, [3]) тер би хотио чинити коловаю, а ини кои дионици уставлаю али оповидаю, да е и ним дио, тада неморе му тои бити самому брез иниxь, кихь оньде тиче [4]) дио.

172. Ако ли би градио тако на опћеном, тер му ниткорь непротивио, ни уставлао, ни оповидао, него онь с миром градио преза сваке противщине и учинио млинь и ѣурь се обрнуо млинь али ина коловаѣа, то му се ѣуре веће вазети неморе из рукь, да море му се у миру поставити и у дио неговь; а тои, зачь се неморе млинь у тми [5]) поставити, ни се море пакь ласно али брзо учинити.

173. По старому закону млинь се чини на петь диловь: први дио гре земли, на кои се стави; други гре на воду, ка се доведе к мисту, гди ће млинь бити; трети дио зградам, кући, и зиду, и лису, и свему ча се хоће лиса у (свему) [6]) млину; четврти дио на жрвне и гроздѣа, а пети дио мештру, [7]) ки га чини и држи, [8]) и начина и настои, и чигова ѣе годи дионица рекући земла по бригу али по краю рике

---

[1]) Pisar rukop. C. nije razumio rieči pa je napisao: завекшале; D. je barem smisao po prilici pogodio napisavši: zapustiane.

[2]) C. остати, D. ostalo. I jedno i drugo mora se zabaciti.

[3]) Svi ostali imadu: врвном.

[4]) C. i D.: ки онде вичу, Nemože se uzeti, da je bolje nego u A.

[5]) C. i D. устми; B. муче. Sve je to nevaljalo.

[6]) To je uzeto iz ostalih rukopisah, jerbo je pisar rukop. A. ovdje pogriešio, kad je napisao: свеѣе.

[7]) C. i D. мештром.

[8]) C. i D. и ки га држи и чини. Čini mi se, da bi se iz ovoga varianta svakako imala uzeti čestica и.

али текуħице; тада како годи држи дионица по краю, тако е негово до по рике. тои е законь стари.

LVII. Законь од сужань.

174. Меу ине законе поличке есть законь, кои говори од сужань. када би кои сужань по сриħи ушао од свога господара, у кога би био ухиħень, тере од нега ушадь а други га опет ухитио; минувши едну ноħь, таи е сужань оногаи, ки га е послиа ухитио; изложивь негове добре воле.

175. Ако ли би таи сужань био однесао кою робу оногаи, ки га е приа био ухитио, [1]) има му се таи роба вратити. а тои, ча е меу поличани с поличани; а од исванихь много веħе.

LVIII. (Уломак закона.[2])

176. А инако но сваки путь упада како е згора писано; одложивь ако би била блудница од плаħе, терь ю тако силовао, упада у осудь сиони либар .ке..

LIX. Од гриха неподобна.

177. Ако би се тко наша у гриху неподобну, ча се зове грихь содомски, али би била мушка глава али женска, ки би био у том нечисту гриху, има се сажгати преза свакога смилованѣа; а ча е од иманьа, нима вазети ини питкорь, него кому пристои.

---

1) C. i D. имао.

2) Zakon od sužanjah stoji u rukopisu A. na 97. strani; 98. strana ostavljena je čista a na 99. sliedi odmah s početka ovaj ulomak. Sudeć po sadržaju njegovu rekao bih, da spada na konac zakona LXXVIII. te da je samo pogreškom pisara odtrgnut od ostaloga zakona, ka komu patri.

178. Ако ли би се грихом нашла женьска глава, ка би дите удавила волом како годирь хоћь на свиту али ким хоћь путем али начином, има бити по сваки пут огнем сажгана, ако се наиде.

179. И ако се обнаиде таи такова, има сваки чловикь, тако мушка глава како женьска, туи такову, кад ю обочити, има ю хитати подь зарокь либарь .кє.

180. А да у свакому селу два пристава будета, [1]) ка би била очита, ако би тко нехотио хитати и везати те такове и повести ихь придь опћину.

181. Ако ли би се тко за не рвао проти таково(ѣ) пособи, да е другь такову кривцу. ако ли би они пристави нехтили вапити на не, да е дужань .н. либарь у опћину поличку.

LX. Од шкоде.

182. На конаць и на свршение, коим годирь путем али начином, или хоте или нехоте, човикь човику учини кою щету у благу и у иманью, али у живому, али гибућему, али негибућему, али у житу, али у коѣои хоћь на свиту ствари, хоће свака правда, да му плати и учини задоволно. него само тко учини нехоте, има му бити разумакь; а тко учини хоте али захвалив се, [2]) има тежу покору поднести.

LXI. Законь од пась.

183. Тко има пса, великога али малога, тада лити, када мине дань светога ѣакова велога, има везати пса, да незобле

---

[1]) Premda pisar rukopisa C. naročito veli, da je komad ovoga zakona, počam od 178. čl., izvadio „iz staroga zakona," zato ipak nije umio ovdje zadržati duala, nego je napisao: буду та ка би itd. Tako je napisao i pisar rukopisa B.

[2]) B. завалив се; C. i D. заваливши се. Na prvi se pogled čini, da je ovdje velika pogreška ne samo u ostalih rukopisih, nego i u A; ali sva težkoća prodje, ako se rieć захвалити се uzme u značenju gloriari, sich rühmen.

гроздовь, али му има привезати driчь, кому е клука од лакта (к о ц а, [1]) великому псу; ако ли е мани пась, тада толико мани driчь, к нему подобань.

184. Ако ли ние тога, терь се наиде просгь пась, тада оно село волно е убити му бравь д в и з и [2]) господару, чиговь е пась, али толико вридности вазети и обрнути меу село, за свако нашастье, небудући ли едань дань.

185. И ђош ако би га тко застао у своихь гроздихь, воланьга е убити; ако ли би га застао с клучем у гроздихь своихь, волань га е [3]) бити, да не убити. тои се има трпити, докле се масть с п р а в и. [4])

186. Ако ли би се пась отргао, али одгризао, али се по ини путь одришио, а господарь за ним шао, али звао, да га ђаме, вола посао неговь, тада онади неима упасти у о с л у х у [5]) згора речену.

LXII. Законь од риб.

187. Гди е чие ловище, или рибнакь, али з а т о ч ь, [6]) тада ниткорь неморе с правдом през негове воле оньде ловити, како да му оно из дома вазима.

---

[1]) A. ima комоца, B. конопца, C. коца. Stvar me je sama navela, da sam se odlučio za variant коца. C. dodaje poslije te rieči: великога, nu to je suvišno.

[2]) C. ima двизе; nu ja zadržajem ipak lekciju rukopisa A. te smatram двизи kao adjektiv.

[3]) U C. i D. neima riečih: убити — волань га е.

[4]) C. i D. стави. Valjda su pisari mislili na navadno znamenovanje rieči масть.

[5]) Svi osim A. осуду; ali to možemo zabaciti.

[6]) C. i D. затич.

LXIII. (Лист од кнеза поѣличкога.[1])

Исусь .,҂ѧєог.,[2]) дань .ѕ. агуста.

188. † Меу законе ине поличке Полица узаконише и установитише овако и по ови путь. зашто се биху згодиле меу поличани нике разлике деференьције и сметне и сваде меу (о)ве луди, ништо за ничь, а ништо за крви, и квистьиуне, и скандале, и нике лиге и парти од мнозихь до мнозихь: и тако Полица ови дань згора писани, будући у купну збору, складно и једино учинише и узаконише овако и по ови путь, да приаше и сединише тврдо и непомичито на складь и на мирь и брацтво и јединьство како е игдарь било, рекући ча е у ствар опћену. а свакому правда на мисту. сваки питаи свога по закону, како е обичаи и законь. а ча е од овогаи сканьдала али кое разлике метерьбе,[3]) да сваки има с миром и у миру своје ствари чинити с правдом и законом. а да нима ниткорь у Полиць чинити сметну, али разврху, али кое лиге водити али парте,[4]) с чеса море у Полицихь бити скандао, али коѣа сметна, али свада; али паке кое паньке[5]) сносити неподобне; али кое силе али новыщине чинити, под зарокь од невире господцке и поличке и подь изгубление свега свога добра; да му се обрне у опћину гибуће, а племеньщина ближнему, а да му се кућа ужеже, а онь да буде у баньду од главе.

---

[1]) Ovaj posve neshodan nadpis imaju samo C. i D, i Carr.

[2]) Ova je godina u A. ovako ubilježena :.҂ѧєог.; C. i D. pišu: .҂чѣоѕ., a B. je sasvim izpisao: тусућа пет сто седамдесет и седмо; neima dakle dvojbe, da je A. uzeo ѧє mjesto чѣ.

[3]) B. интербе; C. нетриби; D. инетербе. Prepisavši tako vierno što se čita u svakom rukopisu učinio sam sve, što sam umio, te još samo dodajem, da mi se čini, da će tu biti njekakova tudja rieč.

[4]) C. i D. imaju: парбе, nu to je sasvim pogrešno.

[5]) B. панкане, C. нике; jedno i drugo možemo zabaciti. D. ima već bolje naime: painke.

LXIV. (Када кметић гре од господара свога.)

189. И када кани кметићь поити од господара свога, тада наипри има, затворивьши у двору свому и у кући све ча има имања, или живине, или инога блага гибућега, или ињоще ако би бащине, ку би под ним стекао, тере има призвати свогâ господара, тер му рећи: господине, то е све боже и твое, волањ (си) [1]) ча оставити, волањ неостави. и тоту такои учививши, ако би му ча узео, волањ би или све или ники дио; ну ли му онди ослободи, юр му посли ние волањ господарь оногаи вазимати, ча годи му е едночь ослободио.

190. Ако ли би се креo отаи, гди годи га господарь стигне, волањ му е све вазети и нега свезати како невирна.

191. Напоконь и на сврху има се видити и разабрати, али господарь кмета одгони, али онь од господара бижи презь узрока; тои се има разлико процинити: волањ е човикь зла бижати, ако море.

LXV. Од мире житне.

192. Има бити у Полицихь вазди [2]) мира стара, ча е петим дилом већа од бнетачке, тако да приходи у четири кварте поличке петь стачуньскихь; одложе ако би се ча ино Полица договорила, тер учиниили единьно ча би ним боле видити. [3])

LXVI. Законь од наћамника.[4])

193. Тко би наћао наћамника, коће хоћь врсте, али за ку хоћь цину, или на кою хоћь работу, на годище, али на мане,

---

[1]) Tu rieč imaju samo C. i D.; B. ima mjesto nje ће, a A. neima ništa. Mislim, da sam ju pravom u text uvrstio.

[2]) Ostali: вазда. Pisarem je bila poznata samo rieč вазда = uviek, a za възде = вазди nisu znali.

[3]) C. i D.: ча би се ћним боћле видило.

[4]) C. i D. pišu po svem zakonu: наћменик. Tako ima i Carr. u nadpisu.

али на веће, хоће стари законь, да ако би наћамникь пошао од господара недоставши [1]) вриме своe а през никога подобна узрока, волань му е господарь неплатити ништарь; ну ли би га господарь презь узрока достоина одагнао приа достаньа, [2]) има га платити за пунь наћам.

194. То е био стари законь да сада Полица приузаконише милостивии законь овако. ако би наћамникь стао нико вриме, а неучинивши никога зла али щете, волань е питати од господара они дио наћма, колико е времена застао, тере поити липо поклонивь се; ако ли би паке господару toликое уљхотило се у кое хоћь вриме учинити рачунь с наћамником своћим, волань га е илативь [3]) за оноликo, колико е стао, терь му дати прощение; а тои затои, нека е свакь слободань. него само триби е времена процинити од годища, зачь е зима труднна храном него лито, а лито е вриднie работомь него зима.

LXVII. (Лист, ки учини кнез Дућам Папалић при светому Мартину меу Дочани. [4])

Ва име Исукрстово амень. лито од роениа негова •ˏазп• и друдо, [5]) дань четврти на десте февр ара. [6])

195. Будући господинь Дућам Папалић кнеэь полички и ходећи у први путь по Полицихь судци сво(и)ми и с пуним двором, правде питаюћи по законихь поличкихь, и будући у

[1]) C. i D. napisali su poznatije недоспивши.

[2]) C. i D. imaju: прића времена достаћна; suvišno su umetnuli rieč времена.

[3]) Ostali: платити; to je laglje, ali se zato još nemore A. zabaciti.

[4]) Ovaj se nadpis čita samo u C., D. i Carr.

[5]) Na ovom se mjestu slažu u godini s rukopisom A. takodjer C., D. i Carr., pišuć naime: •ˏазпк• ; nu B. odstupljuje od njega u tom, što je nesmotreni pisar mjesto п napisao двадесет.

[6]) C., D. i Carr. дечембра.

Донему Полу у светога Мартина и тоту племенити луди поличане, ча се зову Лимићи, приаше меу се у суцтво оне све, ки дают меу ними десетину, а нису до сада имали дио суцтва; тако ихъ приаше и учинише им свим дио суцтва и свакога инога почтениа у Полицихъ, буди да[1]) тому ници од нихъ порицаху, да ли у већи дио учинише опћено.

И паке кнезь и судци и остала опћина поличка допустише и потврдише и рекоше овои записати у статуть, да им гре судцтво за трвижи.[2]) а овои су ти именом вдола писани: наиприд дом Давидь Кричковићь, Будачићь Юрко в братьом, Богавчићи, Слидинићи, Толеновићи, Радиновићи, Еловчићь, Боговина, Зечићи, Дабижиновићи и Павла Томасовића дица.

XLVIII. Тко би ча отео гуси.

196. Ако е гуса нoћна, то е една ствар, ча е на село како лупештво; а ча е гуса очита, како воиска, тои носи, законь е како воични, право е да се потичи учини нихъ законь ча би отела.[3])

LXIX. Тко би ча отео воисци.

197. Тко ча отме воисци, стари е законь био, да ако присвои у воисци илинь,[4]) тада е оногаи, ки отме; одложе

---

1) C. i D. pišu poznatije према.

2) C. трвижом.

3) Mjesto o gusi očitoj spada bez dvojbe medju najteža mjesta u svem štatutu. Rukopis B. piše kao i A. osim što je mjeste воичии postavio воћинчки, a mjesto нихъ- на. C. i D. pako imaju ovako: а ча ће гуса очита, како воћска, закон ће, да се потече и учини ча би отели како ће згора. Glede rukopisah C. i D. moram još spomenuti, da u njih zakon o gusi dolazi na koncu zakona: тко би ча отео воисци. To napominjem onim za volju, koji bi htjeli pokušati, da urede uz znatnu pomoć rukopisah C. i D. ovo težko mjesto.

4) C. i D. imaju ovdje po mom mnienju veoma smiešnu lekciju, koju samo kao curiosum priobćujem. Oni pišu ovako: да ако присвиће у овчиђи илии

ако би робе; да ча е нио, то е ониxъ, (ки) отму навластито. ако ли би се отело прия негъ доиде у околь, тада има имити приамщину а не нио. [1])

198. Да сада Полица чине законъ милостивие; ере ча е меу братѣом поличани, тои се неморе обьслужити: да ли добро е да буде николико за почтенье ониv, ки би се потрудили; правое, да сваки трудь свою плаћу приме, и паке каковь кои трудь и каково кое ризиканье, веће али мане, трибу е разгледати.

199. Тои како смо рекли од поличанина до поличанина; а ча би поличанинь отео за изваньского, море се веће платити за свои трудь али ризикь, ки би учинио за иного него за брата поличанина, а навластито ако би небио госпоцки подложникь.

LXX. Од сироте.

200. Гди се згоди да остане сирота мушка глава наконь родители, [2]) али е едань али ѣиxъ веће било, тада нитқорь неморе с правдом поприти га али здвигнути нань нове парбе кога би сиротиньство затекло, рекући ча е у племенщини; [3]) небудући негова вола одговарати, волань е неодговарати дотле, докле му се несврши вриме од лит .ꙉі.. а паке ние достоино, да ни онь меу тим мози никомуре нике силе али новщине учинити у племеньщини, по себи али по друзиxъ, у уфанье сиротиньства.

LXXI. Од путовь.

201. Пути опћени имаю бити слободни сваkому, како е законь. и има путь опћени велики крозь жупу бити широкь

---

[1]) C. i D.: приѫленѣе а не ниѣа. Kako je neumjetnost pisarah izkvarila liepe rieči!

[2]) C. i D. родитеѣла. To je novije.

[3]) C. i D. о плевенщину. Sudeć po paralelnih mjestih rekao bih, da ovdje pravo imaju, premda nemogu dokazati, da je pogrešna lekcija rukopisa A.

едну розгу; а ча е у селу гоньникь, тай има бити широкь, да могу ним ходити два вола у ћарьму.

202. И да ниткорь неима пута стисковати, [1]) али га инамо одтиснути [2]) брезь допущения опћине али суда [3])

LXXII. Тко би ча от(ео лупежу.)

203. Тко би ча отео лупежу, право е, да има приамщину [4]) ча е достоино. и паке какова коа покреа и каково кое отетье; зачь ча се отме у ноћи, то е една стварь, а ча се отме у дне, то е друга стварь; ча се отме пошадь из дома на упои, и то е веће достоћанье приамщине, него ако би се тко листо по орићи намирио; али паке ако би лупежа дале тирао, али онь уе кь негову дому, [5]) то е иошь веће; али ако би учинио кою рвану, и то е иошь веће; зато е речено: каково кое отетье, ере ће право, да е свакь за свои тегь плаћень.

LXXIII. Од винограда на земли туђои.

204. Тко би имио виноградь на чьћои земли, кому има доходакь давати, тере ако би пошао ћамати [6]) они виноградь скровито, лупешки, брез повиданьа господару од земле, и нашадьши га господарь на той невире, [7]) воланъ му е узети и литину и виноградь како лупежу.

---

[1]) Mjesto ove nepravilne forme ima B. стискати; C. стискивати; D. стискавати.

[2]) C. i D. одвраћати.

[3]) C. i D. dodaju: како ће закон.

[4]) Nerazumievši te rieči napisali su C. i D. i ovdje i malo niže: дар.

[5]) Mjesto riečih: али онь — stoji ovako u drugih rukopisih: B. veli: али он у негову дому; C. i D.: далеко к његову дому. A je najbolje stvar označio.

[6]) C. i D. тргати.

[7]) C. i D. dodaju: али да му кажу добри свидоци, и будући истина, да ће та невира.

LXXIV. Од водь.

205. Вода жива има бити опћена гдигодирь е на чигово-е годи земли.

206. Вода рвеница[1]) особита[2]) онога е, тко ю на свом изрве.

207. Вода дажћева, тко ю наводи на свою землу, када е мала, да му добро чини и користь, тада има трпити и велику, када дойде; неморе ће бижати ни е одтиснути на друга,[3]) него ако би се могао бранити себе а иному зла неучинивши; ако ли се велике личи, тадь нима ни мале вазимати.

LXXV. Од убоиства живота.

208. Гди би се згодило, да би чићи пась ућио кога, тере с тога грихом умрћо али би био ћ тога лихь[4]) коим удом у пути, тада ови, чьћи е пась, ако би ћамши оногаи пса тере га прида оному щетнику али негову остатку, ако е умро, говорећи: ото ти твой криваць, море тим бити прость и шкапуо; ако ли тогаи неучини, тада море таи се кри питати од господара пасьега говорећи:[5]) твое ће брашно, учини ми том зло.

---

[1]) C. i D. рваница.

[2]) C. i D. нособита.

[3]) Ostali: другога. Ako se primi lekcija rukopisa A., onda se mora reći, da je on uzeo neizvjestan pridavnik дру-а-о, jerbo nemislim, da je tu samostavnik друг.

[4]) C. i D. imadu poznatije im: ром; nu to je užega znamenovanja nego лихь.

[5]) Prepisatelji rukopisah C. i D. nisu razumjeli rieči „кри," akŏ je samo bila u izvorniku, iz koga su oni prepisivali, te su ovo mjesto sasvim izkvarili. Oni pišu ovako: тада море таћ кривац бити, а господару пасћему море се рећи. B. se neznatno razlikuje od A., naime u prvih riečih: тада море да се крв пита . . . Još moram spomenuti, da je i u A. novija ruka k rieči „кри" pripisala pisme B.

209. И толикоерь се има разумити и од коня и ода сваке живине ине, коа би кому такуи крвь учинила, ако не би ча ино меу тим било.

LXXVI. Законь од меса, ко се продае на бикариѣи.

210. Ткогоди продае месо на бикарну гди хоћешь у котару поличкому, небудући ки ини увить, како е разам вола иня кои уговорь, него да га продае на миру, има га продавати по ови путь а драже не.

211. Наипрво месо од овна младошконца, волань га е продавати наклаѣаи [1]) по содинь.

Месо од козла младошконца, волань га е продавати по десеть пинезь.

И такоерь юнета млада до дви годищи, [2]) море га продавати по десеть пинезь.

Паке месо од шилегвице, волань га е продавати до годищя по овну цину.

И такое ѣарице до годища море се продавати по цину од козла младошконца.

А ино свако кое хоћь месо неима се продавати драже од осам пинезь.

212. То е законь полички. ако ли би тко се нашао, ки би га продавао драже него е законь полички, за свако нашастье има бити осуень либар ·є· и губи онои месо, кое продае: od тогаи гре, наипри од оногаи месо узамнога [3]) по-

---

[1]) С. наклаѣаѣ.

[2]) В. i С. два годишћа.

[3]) В. i С. узетога. Forma, koja se čita u A., svakojako je neobična i nepravilna.

ловица ономуи, ки освади, а другу по официалом, ки га вазму; а од осуда половица опћини, а друга по судцеи и официалом, кои вазму осудь; ако ли е кметић, тада но негову господину, а остало опћини и судцем и официђалом.

213. Месу свиньскому ние ини законь, него како се када пригоди и каково е кое месо.

214. Паке они, кои продаю месо, тада о божићу три дни, а о покладихь три дни волни су месо продавати брез мире на очи, да не иньда.

215. И паке неима се продавати на тргу месо немоћно, али мрлина, али од кое сумне, подь зарокь речени од петь либарь.

LXXVII. Од живога меу собом.

216. Гди би се зголило, да би живо кое уморило друго живо, али му ку (грдобу [1]) учинило, море бити оноган глава за главу; одложе ако би веле вриднииа една од друге била.

LXXVIII. Од разбиания женскога.

217. Ако би тко разбиаћо и силова женьску главу, наипрво хоће законь, да е по сваки путь дужань главом.

218. Да ну пакь има се разабрати, како е и по кои начинь, и с коим узроком и тко е чловикь и ке врсте, и женска глава од ке е прави и од кога гласа и од кое работе: тои све потрибу е разабрати и процинити, како и ча е; зачь се немогу све ствари изьименовати.

219. Наипри ако би била коа хоћь женьска глава опћено, тер ю тко силоваћо и разбиао прежь не воле, дужань ћо-е мртвом крвю.

[1]) Tako ima B.; C. i D. imaju: ко зло, а A. ima скрдобу, ali je ta rieč tako napisana, da je pisme c daleko rastavljeno od ostalih. Lekcija ostalih rukopisah svakako je bolja.

220. И ако е жена мужата али дивоика рукована, тада е они разбоиникь дужань нои едном мртвом крвю, а другом мужу неће.

221. Ако ли е дивоика неодана, а ови такое ние ожењен, а достоино е, да се могу поати,[1] тада има ю вазети за жену по закону цриквеному, али ю такои направити и дотати, како се море подобно по своћои врсти удомовити, тако како да б-и-ои ниедна срамота неучинена али приговорь.[2]

LXXIX. Законь од лова звирьега.

222. (Хоћ)е законь стари, да свако свире стои (зав)одника,[3] ки га узрене;[4] одложе ако би заводникь[5] поупио тогаи али овогаи, тада му има дио дати.

223. Како е речено, свако звире есть оногаи, ки га узрене; него само медвидь терь лисица, тим е законь, тко ихь убие; да паке и о нихь, ки присцию, има им се николико почтено учинити, ча се зове поточно.

224. И кое се звире убие на чиои земли, има се дати по правди на землу очестье[6] четврто.

225. И поточно има бити разлико како и дионо;[7] ере ако би тко од ловаць већи трудь приао али већи ризикь, како

---

1) C. i D. imaju običnije: узети.

2) C. i D. imadu malo drugačije: али ћоћ да доту и у своћу ће врсту удомовити и да ћоћ никор неморе приговорити Rukopisom A. i B. ide svakako prednost.

3) Pisari rukopisah C. i D. pišu mjesto ove rieči, koja im je valjda neobična bila, i ovdje i malo niže: за онога.

4) Ostali pišu u svem zakonu: изрене.

5) Ovdje vele C. i D.: они.

6) Ostali su rukopisi ovu rieč na ovom mjestu ovako izkvarili: B. од чеса ће; C. i D. од шесте.

7) Prepisateljem rukop. C. i D. činilo se je i ovo malo teže te su napisali: о-д-ила,

у води али инако, има му бити изводно [1]) али боли дио; ако ли е поточникь, боле почтено. [2])

LXXX. Законь од реда у млину.

226. У млину има се млити по реду; како е тко прия дошао у млинь и жито донио, [3]) тако има и млити, и неморе еданъ другому реда вазети ниткорь никомурь презь негове добре воле.

227. Одложе господарь ода млина воланъ е самлити уѣам едну кварту прико реда, да веће не, ни пакь инога жита него уѣам, ки су у млину; одложе када донесе али пошале господарь врићу у млинь, одоленъ му редь потече.

228. И паке ако би се згодио ки такови узрокь, како е седмина али брашно за воиницу, али ини кои подобанъ узрокь, море се самлити презь реда, ере невола нима закона.

229. И паке стари е законь: море се ковачу самлити ниволико прико реда; зачь и у ковачници млиньскому гвожђу редь е нето доиде.

[1]) C. i D. избод. U A. je svakako bolje.

[2]) C. i D. потрчао. I tu je bolje u A.

[3]) C. i D. dodaju: у млиницу.

DODATCI.

A. Zakni, što su se u rukopisu A. izgubili. [1])

LXXXI. Nastavljenje II. zakona.

230. Ако ли се поможе [2]) „недаи бог!“ а у држану ће ови, ки прави: моће ће, недаћ бог! [3]) а ови, ки пита, нима протива нему прави, ка би вирована, [4]) тада му море

---

[1]) Ovdje razumijem one zakone ili česti zakonah, koje su njegda bile napisane i u najstarijem rukopisu i to na onih listovih, koji su se kašnje njekim načinom izgubili. Da su pako sve one česti, koje ovamo uvrštjujem, njegda morale biti i u rukopisu A., to mogu lahko dokazati već tim, što se one nalaze u rukopisu B., koji se s najstarijim rukopisom, kao što je već kazano, glede sadržaja i reda posvema slaže. Osim toga nalazi moje mnienje osobito potvrdjenje još u tom, što i sam rukopis A. podaje komade njekih amo spadajućih zakonah, naime na onih listovih, koji se nalaze neposredno pred ili za izgubljenimi listovi. — Popunjenje temeljnoga texta dodajem iz svih ostalih rukopisah, razumievši ovdje i Carr. rukopis, nu tako, da mi bude ravnalom rukopis B.

[2]) Ova se rieč čita samo u B. Ako se obazremo na 7. članak, onda ćemo uvidjeti, da je B. na ovom mjestu točniji od ostalih rukopisah.

[3]) I ove su rieči samo u B. Za te rieči ima još samo jedno parallelno mjesto u 144. članku, gdje ih izgovara samo obtuženik; ovdje ih pako izgovora i onaj, „ки пита“ i onaj, „ки прави: моће ће!“ Zato mislim, da su obadvie stranke te rieči izgovarale kao za veće podkrepljenje svoga tvrdjenja, te se tako nebi mogle razpoznati u zakonu, da nije drugih riečih, koji mi su stranke točnije označene. Po tom bih mislio, da je B. i na ovom mjestu pravo napisao.

[4]) C., D. i Carr. pišu: ким би се вировало. I te rieči daju dobar smisao; ali mi se ipak čini, da B. zaslužuje prednost, jerbo nosi očit znak veće starine.

бити рота по држану. ако ли би ови, ки пита, п р т и ђ о : [1]) недаѣ бог! и изводиђо приставе, а ови ће у државу ки зове: недаѣ бог! а парна ће о землу, а веће ће вридна земла, о коју ће парна, педесет либарь (sic).

LXXXII. Од традитури и заставе и силе.

231. И тко би се наша традитур нашега миста, рекући тко би придава сам себе и мисто наше иному господину, него оће ини племенити луди поличани, да се о д а н е в и р а н [2]) господи нашоѣ и мисту нашему, да се изрене ван, а племенштина негова у опћину поличку да се заућме, а он веће да ни поличанин.

232. И тко с е [3]) застави прид кнезом и прид суци. од силе. што именуђе з а с т а в е. [4])

Ако тко упаде у заставу, што се застави прид кнезом и прид судци, од заставе по кнезу а друга пол опћини поличкоѣ, изнимаѣе опћенога пристава диђо.

233. И тко би поменућа силу нрући се прид кнезом и прид суци, ђурве сила неморе погинути, али на оному, кога именућу да ђу ће учинио, али на оному, ки ће именуће. (Pošlje II. zak.)

LXXXIII. Početak III. zakona.

234. И закон ће, да стави опћина полична три прокаратура од три племена, по ђедан од свакога племена, како и суце,

---

[1]) Čita se samo u B. Kontext potrebuje ovdje glagolj.

[2]) Tako imaju C., D. i Carr.; B. pako piše: одневирни. Ja mislim, da neima glagolja одневирнити се, te zato dajem prednost u text primljenoj lekciji.

[3]) Ova je rieč izpuštena u C., D. i Carr.

[4]) Ja mislim, da se ovaj početak 232. članka mora smatrati kao nadpis posenoga zakona o zastavi i sili, koji su prepisatelji kašnje doba povukli k zakonu o traditaru, davši svemu tomu obćeniti nadpis, ali zadržavši ujedno i posebni nadpis za zastavu i silu.

на годишће, да они отежу опћена дугована. наћпри за десетину, да ћу скупе на вриме и даду кад ћо-ћ-е ред; тко ли би ће неда на вриме, зато ће осуд пет либар и десетину да ли да.

235. И они имаћу искати и прити се на свакога, ки учини кривину, наиме тко учини крв, или тко учини нови гаћ през допушћена кнеза поличкога, [1]) и тко би заградио пут стари и учинио нови през допушћена кнеза збором, и тко би кога бићо.

LXXXIV. Nadopunjenje XLIV. zakona.

236. И неморе се ниткор апелати из силе али зле воле, ча прокаратур пре з о п ћ и н е, [2]) него се има о с т а т и [3]) по закону самошест луди, одложе ако би била коћа итрост али приварка, има се разабрати; ни из лупешћине неморе се апелати; или када из чеса ћур приме поротнике, ли неморе се апелати.

237. Тоћ како ће речено од апела мећу поличани племенитими лудми, а л и [4]) ако би тко на племенита човика поличанина коћу парну имаћо, такоће како ће речено. да ако би тко коћу парну имаћо на кметића, коћи има свога господара и к о ћ е м у [5]) ће негов господин подобан судац, тога има прити прид господином неговим; ако му учини правду, тоћ добро, ако ли му неће правде ш нега учинити, а он има поћти прид збор на онога господара, ки му неће правде учинити; ако ли ћошће неће, а он море поћти наприда изискавати мисто правди своћоћ.

---

1) D. i Carr. dodaju : збором.

2) C. i D. опћени.

3) Tako ima C., a B. i D. imaju : оставити.

4) Samo u B.

5) C. i D. : ако му. Po duhu poljičkih pravnih ustanovah ima ovdje B. pove dobro.

238. Ако ли би они господар, чијиђе човик, учинио правду и одлуку међу њими, рекући међу човиком својим и ђ-овим, ки пита, и ако се некунтента они човик свога господара, он се неморе никудар апелати докле ђе годир негов човик и нему подложан, него се има напунити и извршити одлука господара; да ако би кад пошађо од нега, волан би с правдом питати, ако би му ча криво али неподобно учиниђо.

239. Ну ли би се ови други некунтентађо којђи ча пита о-т-ога човика, којђи има господара, тере му не била задоволна та одлука и сетенцијђа, ча би одлучиђо та господар онога човика, он се море двигнути наприда и ђ-апелати прид суце и остале властеле и скупан збор полички, рекући ча би било о ствар гибућу, ако ли би о племенштину, тада прид кнеза поличкога, а паке ако би од потрибе прид господина кнеза сплицкога. [1])

240. И тођ се разуми, ако се тако апела, има та говорити и тужити се на онога чловика господара. (Medju 122. čl. i koncem, XLIV. zak.)

LXXXV. Од границ и међаши.

241. Полица узаконише, да ткогоди би се нашађо, ки би границу истукађо туђу отађним начином, али границу истлачиђо през допушћена правде, али паке толикође ако би тко сикађо и чиниђо границе нове отађно по својђој воли през допушћена правде, да тко би ту удобу учиниђо, да ђе дужан руком и да губи онолико племенштине, колико ђе туђа зађитиђо. (Pošlje LXVI zak.)

LXXXVI. Закон од вука.

242. Тко би ча отеђо вуку: ако отме цило, оному, ки отме, гре му кожа и глава; ако ли ђе раздрто, гре му печеница, ако ли ђе живо а н е [2]) уђидено, питва.

---

[1]) C. појличкога. To je učinjeno nesmotrenošću pisara.

[2]) C. а ни; D. ali.

243. Тко би отеђо птицам, закон како и од вука.

244. Тко би отеђо ча вода носи: ако носи вода, има половицу ки ухити, а друга господару; ако ли на дну лежи, да неморе човик догазити, оно ће негово ки изнере (Ibid.)

B. Ostali zakoni, što se nalaze u svih rukopisih osim prvoga. [1]

LXXXVII. Капитул ситански.

245. Микула Десић свођим братством, Бутраци и Радаци, и Остођић свођим братством, Иванковићи, Толођевићи, Стипанићи и с Радичићи, и Мићан Марковић с Ковачићем и с Владичићи: ти заједно плаћају десетину и диле c у с т в о. [2]) и од овога рачуна када прво доиде на нашу третину, приходи рачун з [3]) братцтвом, а за ними Толођевићем и Стипанићем ш них брацтвом, а за ними Мићану ш них братством, а за ними Микула Десић ш неговим брацтвом. и привазеше к себи Расоачиће у своју третину с волом свега браства Кременичаних. (Pošlje III. zak.)

LXXXVIII. Од вишћиц и чаровниц.

246. Ако би се истином нашла која вишћица, али чаровница, али в р а ж а р и ц а, [4]) од првога о б н а ш а ш ћ а [5]) има се

---

1) I ovdje sam uzeo za temelj rukopis B. tako glede reda, kako glede pravopisa. Njekoje izmedju zakonah, koji amo spadaju, ima i rukop. A., ali od druge ruke, kao što sam već i u predgovoru spomenuo.

2) C., D. i Carr. судство.

3) Samo u B.

4) D. i Carr. вражалица.

5) D. i Carr. обнашаћна. Ovo sam ubilježio samo zato, da čitatelj opet dobije priliku vidjeti, kako se ima Carr. rukopis prema rukopisu D

фруштати; ако ли се веће наће, има се сажгати. (Pošlje LXXX. zak.)

LXXXIX. Капитул од умицанѣа жен.

У име Исуса амен. лпт од пороћена господина тисућа ше-с-то и пето, мисеца шетенбра на четири дни. [1])

247. Ово нека се зна, како ово учини сва почтована [2]) опћина поличка скупно и договорно, а за кнежиѣе [3]) господина Стипана Николића [4]) и за воѣводе Ивана Сичића, а то да ниѣедан поличанин неима умакнути дивоѣке силом; ако ли би коѣи тоѣ учиниѣо супроћ почтованоѣ опћини, да би умака дивоѣку силом, да му иде почтована опћина на кућу и да му развали кућу, и негово све ча годи има да се узме у опћину поличку, толико ономе, ки би ѣу умака, толико ономе, ки би му помага.

248. И за ово ово учинише, зашто бише умака Стипан Каћунић дивоѣку силом, а за своћа сина, ка ѣе била обећана другом и обрнута на опосун и на ну ставлен прстен по закону овога свита: и за то осуди почтована опћина [5]) Стипана Каћунића педесет толорих, а дом Иванова синовца двадесет толорих, а свакога свата по десет толорих, ки ѣе биѣо у тих сватих; и ако то недонесу на збор почтоване опћине, да иће опћина на нихове куће и да ѣим опћина вазме дупло; а то да ѣе све у опћину поличку.

Ѣа дом Лука Иванишевић канчилир почтоване опћине поличке ро заповиди писах.

---

[1]) C., D. i Carr.: Фебрара на .|..

[2]) Tako ima A., ostali pako pišu ili skratjeno s titlom ili поштована.

[3]) C. i D. кнежтва.

[4]) A. i C. Никулића.

[5]) C. i D. поштовани кнез и опћина.

LC. Ситанска.

Тисућа ше-с-то и тридесето и седмо,[1]) миcеца агуста на петнађест.

249. Подхити се Вране Ковачић по толори ·|·,[2]) да ће вазда дати лупежа почтованоћ правди жупскоћ од свога племена, ако се наће.

Такоћер Тадића Матићев тако како ће згора.

И Пера Сиротковић тако како ће згора.

Зане се на племену Драгишића; нехти се подхитити никор за них племе, да ни лупежа у них племену.

И би за ине, да нехти нитко за Ивана Липопиловића, ни за Ивана Мишћића.

Матић Угриновић за своће племе. дале нехти за Матића Кордића.

И подхитише се два Перичића по толорих четрдесет, да неће побит добре луди, коће посла жупа, а то кнеза Врану Сучића и кнеза Матића Видатовића и с иними добрими луди, коћи су их прво погаћали.

XCI. Од мире.[3])

Тисућа ше-с-то и двадесет и треће, на .13. зуна.

250. Овога истога годища сташе се[4]) Полица, племенити властели и племенити дидићи, на станку при блаженому

---

[1]) C., D. i Carr. ·ҁꙖХꙖЅ·; u A. se nemože zadnje pisme dobro razabrati.

[2]) B. петнаћест.

[3]) Ovaj sam nadpis sam metnuo.

[4]) A. ставаше се, B. ставише се. Jedno i drugo je pogrešno.

светому [1]) Чубриѣану. поставише [2]) разлог први ѣедни и други ѣедино и складно; учинише, да у Полицих у сву дванадесте катунарих даѣе се и узимле се сплицком квартом жито, и да се на ову кварту удре билиг жунски; а омишка кварта да може бити за по сплицке нове садане, ку жупа учини. а тоѣ приуговорише, да се држи права кварта сплицка алити камена. [3])

XCII. Од продаѣе вина.

251. Када буде време од продаѣе вина у сву дванадесте катунарих у Полици, да нима нико и-с-вога села у друго поћи прид турму, ни ѣ-у свому селу приузети другому турму, него с ким се наѣпри погоди; коли би ови закон приступиѣо, да онога истога, ко приузме турму или и-с-вога села у друго прид турму изаѣе, оному истому, коѣи тако чинити буде, ко буде намирник од Полиц али вананин [4]) да разѣагме и попиѣу вино, небоѣеѣи се господцке глобе, у наш одговор слободно да пружи руке свак.

252. И да се вино непродаѣе дражѣе него поч ѣе у Сплиту и сплицком миром, одложе саѣма, а тоѣе како учини кнез и воѣвода с осталим главари; и тко би од ови валиѣо, али небоѣеѣи се правде, прва да му се разѣагми вино и у ѣегово живѣлеѣе алити живот, како се буде видити правди.

XCIII. Од продаѣе меса.

253. Месо волуѣе и козѣе тусто коѣе буде, да се нима дражѣе од орлака продавати. и они, ки бикаре, да нимаѣу бу-

---

[1]) C. i D. neimaju ove rieči.

[2]) C. i D. учинише.

[3]) Riečih: а тоѣ приуговорише. . . neima u A. i B.

[4]) Mjesto riečih: да онога — али вананин stoji ovako u C. i D.: тада когодир се намириѣо или намирник или и поѣличанин.

бригов одкидати; [1]) ко ли би дражђе речено месо продавя, али одкинуо бубриге, свак, ко се намири, да може руке пружити, да се разђагми, у наш одговор.

Месо шкопчево да се продађе по пет бечих, а не инако; а о божићу и о покладн три дни пощо се може. [2])

254. Пшеница и раж и озимац пошто с лита цином буде, она речена цина може се држати и продавати и куковати до божића; а од божића, ако узресте цина жита, з договором да се учини.

255. Крух кођи кухађу на продађу толико Пођлицем колико вађнаном, да имађу миру чинити, како ђе у Омишу; и ако се нађе мана мира свидочбом два човика, кад освидоче прид велим кнезом поличким, они крух да разђагми свак у наш одговор.

XCIV. Од музувира очита.

256. Кога нађе село али жупа, да га се одличе през милосрђа и да га придаду господи; ако му шта господа неучине, пушћамо опћини, да нан руке ставе.

И на лупежа ђеднако.

XCV. Од лупежа у селу.

257. Лупеж, ки се нађе у селу, ки краде вртле, и у тору имане, винограде, и на ниви жито, да му село узме глобу, чим се поштую; како се нађе да ђе щету учинића, онако да и пособу вазму, и господа глобу што могу. [3])

---

[1]) B. ima ovdje: да нескиђуђу з бубригов лођ; ali malo niže ima u toj istoj stvari onè rieči, koje se čitaju u ostalih rukopisih.

[2]) Rieči: а о божићу. čitaju se samo u C. i D.

[3]) C. i D. imaju u kratko: да море село узет пособу, чим се пощуђу.

258. И ко за лупежа узговори, да ѣе дужан глобом господском, ко лупежу у чем поможе ричѣу али дилом.

XCVI. О-т-рговац.

259. Трговац, ки се наѣе у ком селу, наѣпрво да сувени оном робом, ка ѣе за трг, своѣе село, и сувенив село, ванѣане; инако учинив, да му ѣе они трг за ѣагму опѣено. [1])

C. Zakoni, koji se nalaze u dva rukopisa ili samo u jednom. [2])

XCVII. Гди ѣе поманкало дви карте статута у до-М-арка Вуковиѣа.

260. На ·҂ахне· [3]) кад бих кнев поштоване жупе Полиц ѣа Ѣурá Синовчиѣ и поштовани воѣвода Пава Бартичевиѣ, октонбра на три [4]) приде к мени статут карат седамдесет мане ѣедна о-до-М-арка Вуковиѣа. посли на тисуѣа шесто и шездесет, кад прида речени до-М-арко ови поштовани статут, манкаше дви карте; будуѣи га биѣа заѣа, свидоче сви братими од госпе Тугар млади на Застину.

---

1) Tako se čita taj zakon u B., A. i C. Rukopis C. ga je izpisao, kao što je rečeno u predgovoru, iz njekakova staroga rukopisa. Nu on ima taj zakon još jedan put napisan i to upravo na ovom mjestu; ali je tu malo drugačiji, te se slaže s rukopisom D. do slova. Razlika je najveća u tom, što je zakon u C. i D. stavljen u manje riečih, stvar je pako jednaka.

2) U predgovoru je rečeno, gdje se koji od ovih zakonah nalazi.

3) B. ima: тисуѣа ше-с-то и пето, a nad tim ·҂ААНЕ· Ako to obodvoje prispodobimo s godištem u rukopisu A., opazit ćemo, da je B. u jednoj bilježki desetke izpustio a u drugoj stotke zlo napisao. Za rukopis A. govori i ono, što je o dobi knežije Jurja Sinovčića ubilježeno u zak. CI., CIV. i CV., kao i ono godište, što u obadva rukopisa odmah sliedi.

4) A. ·г··

На [1]) ·҂ахѯи· о Ђурђевоѣ придах поштованоѣ жупи по закону све здраво, како ѣе згор, ѣа Ђура Синовчић с воѣводом Иваном Бехоѣевићем. (Pošlje XC. zak.)

XCVIII. Два човика ки ѣе ѣемат помну.

261. Свако село складно своѣим катунаром да поставе два добра и праведна брата под роту, да имаѣу добру помну за ову наредбу, да се има обслужити. а два пристава по све годишће на сврси двиѣух мисецих по своѣ жупи да обходе ове луди под роту; ако би неимали помне за ове наредбе, да се жупи оповиде.

Ово, ча учинисмо ѣедино свиколици, шалемо, да сваки капелан у светац заповидни прошти пуку, ѣе ли доброволно свако село овоѣ наредби, и да се подпишу на ову карту [2]) како ѣу примаѣу; навистив ѣу и подписав да ѣу опет к нам поврате; а ми примив исте наредбе да у статут полички ставимо.

Ѣа дом Бариша Куначић навистих ове поштоване наредбе прид пуком на светога Ѣакова, и свим би драго и угодно, и рекоше, да ѣе добро, истом да се обслужи.

Ѣа до-М-атиѣ навистих ово писмо прид Ситнани, и бише кунтенти о истоѣ наредби сви.

Ѣа до-М-атиѣ Вукиђевић нависти ово поштовано писмо прид пуком, и сви га примише доброволно, и сви рекоше, да ѣе добро и право. ако се обслужи.

Ѣа дон Тадиѣа Жулевић нависти ово писмо прид пуком, и сви примише и доброволно рекоше, да се обслужи. (Pošlje XCVI. zak.)

---

[1]) Što odavlje sliedi, čita se camo u A.

[2]) A. книгу.

XCIX. Од границ и меѣаши, коѣе уписа господин Дуѣе Папалић.

Ва име Исукрстово амин. лита од рождства[1]) ѣего ·,АѰПВ·, ден четвртић на десетић фебруариѣа.

262. Будући господин Дуѣе Папалић дигнул се и ходећи у први пут по Полици са свими[2]) судци и с луним двором, правде чинећи по закону, и походећи сва Полица у около и меѣаше нихове, кои су од старини, почимлући од запади од мора, гди стецает се рика Жрновница, уз брдо прво Стоѣни Камин, под Камином управ к мору, а гори уз рику врило Жрновнице, управ Пећица,[3]) граница на Ошли Рт, граница вода Седреник,[4]) пећ у Кривица, граница Кучишћа, граница у Коневоду, граница Трнова Каменица, граница Обишени Дуб, код нега ѣе граница Владавића дубрава, брдо Самолек, Мали Коначник, Цетина под Гардун, пак низ Цетину управ изпод села Чапориц, изпод села Углани, низ Цетину али посрид рике у блато од Радобиле, низ рику под Крешево, под село Катуне, све низ рику у Перућицу, под град Задварѣе, низ рику под Слиме, у Кучиће, низ рику под Кунак тисни камени, низ рику под Мириц, Виссћ медвиѣу, низ рику прид град Омиш, паке у море, а низ море до Стобреча али до у рику Жрновницу. (Pošlje LXVII. zak.)

C. Од удовице.

263. И ѣошће оће закон наш полички, за нека ниѣе карбе меу нами поѣличани и нека свак зна закон, записасмо у

---

[1]) C. роѣства.

[2]) Ova mi se lekcija čini bolja nego своѣими, što se čita u A., premda ovu posliednju na parallelnom mjestu u 195. čl. ima ne samo C. nego i ostali rukopisi.

[3]) C. пећиница. U 272. čl. piše isto tako ne samo C., nego i D. i Carr Čini mi se ipak, da je to samo novija i zato prepisateljem bolje poznata forma.

[4]) A. срденик. Primio sam lekciju rukopisa C., jerbo se ta voda i danas onako zove, kako on piše, i jerbo i u 272. čl. u toj formi dolazi.

овом статуту, да удовица, коѣа би остала с дицом тер би стала пощено своѣом дицом на добру мужа свога, да се има ранити на мужевѣлу своиом дицом; ако ли би се опет одала, оћемо, да нищар неима од мужа првога, него само да вазме доту, коѣу ѣе к ѣнему била донила, коѣа се наће непотратѣена, и ако би ѣоѣ исти муж оставиѣо коѣу багателу по тастаменту.

264. И ако би умра коѣи син удовици, ни о-т-ога неима нищар матери, него браћи; ако ли ниѣе браће, а оно сестрам; ако ли ниѣе сестар, ли тако остаѣе ѣниовоѣ ближици, а не матери. и ово се разуми, коѣа би се одала; коѣа ли би пощено стала своѣом дицом, како ѣе у горѣнем сказаѣну. (Pošlje LXX. zak.)

CI. Лист збора.

У име божѣе амен. лит господиѣни .҂ахѯв., марча на .к.

265. Ово нека се зна на свакоѣ племенитоѣ правди и суду: а тоѣе скупивши се ми сви поличани на опћени збор на Гаѣине и договоривши се сви племенити властели и племенити дидићи са свим пуком, договорно вирно и складно потврдисмо по закону и по привилеѣах наш статут како ѣе од старине.

266. И ако би се коѣи поѣличанин наша иѣедним начином невиран, али лупеж, али музувир братински, али да поѣде у Турке али у аѣдуке, али да би се нашло, да коѣи помаже продавати али куповати чеѣлад, али друге коѣе му драго врсте, ке би могле наудити пуку али господи; кои би се супротивио поштованоѣ правди поѣличкоѣ, како ѣе од старине обичаѣ, свакому, коѣи вали, би ће у ѣнегову главу, и да му обори опћина кућу, и гибуће у опћину а племенщина ближѣнему; за нека се сваки има чувати у напридак и непослуха братимскога и сиромашкога, сасвим како ѣе з гора. а що ѣе било досада, све простише свакому присвитла господа и поштована жупа поѣличка.

267. И на ово се подписаше сви здола именовани, кои се учинише ѣамци и одговорници за своѣа села:

Из Доѣнега Доца: кнез Иван Шушић, Матиѣ Радичић,[1]) Микула Браоѣевић, кнез Пава Стазић: ови су ѣамци и одговорници за све Доѣне Дочане.

---

[1]) D. Радичевић.

Из Горњега Доца: кнез Миђовиђо Марчела, Иван Чуле за Тринбушане; Иван Ђурић за Срићане; кнез Марко Павић и Микула Атмача за Путишићане;[1]) Матиђ Рогуђлић: ови ђесу ђамци за вас катун горњи.

Из Костађн: кнез Фране Гођсалић, Ђурађ Мандалинић, Петар Марасовић; из Смолођн Иван Милавић: ови су ђамци за катун костански.

Из Звечађн: поштовани кнез Пава Сичић, Иван Божић, Лука Станић, Андрија Алфиревић, Миховиђо Бађнакушић: ови су ђамци како и остали.

Чичла: кнез Иван Драгићевић и Ђура Драгићевић,[2]) Иван Лелановић, Лука Домђлановић, Иван Крагуђевић: ови ђесу ђамци за своје село Чичла.

Из Гата: поштовани војвода Иван[3]) Беођевић, кнез Пава Бартичевић, Матиђ Кухачевић,[4]) Марко Ђаковичић с Накђлиц: ови су ђамци за Гата и Накђлице како и остали.

Дуброва;[5]) поштовани кнез Ђура Синовчић, војвода Стипан Башић, Тадија Чотић: ови су ђамци за село Дуброву како и остали.

Из Ситнога: поштовани кнез Ђура Михановић са свими сеђлани обећаше, ако би се наша ко нехаран, да ће они сами својом руком нехарника уитити и придати поштованој жупи.

И-С-ријењнина: поштовани кнез Иван Новаковић и катунар Иваниш Делисина, Пава Хађлиновић, Петар Мужинић, Микула Булић, Иван Радиловић: ово су ђамци за катун сринански.

---

1) D. Патушнћане.

2) D. Alfirević.

3) D. Stipan.

4) D. Kuvačić.

5) D. dubrava. U C. je pravo; malo niže piše i D. dubrava, pa tako ima i Carr.

Дуће и Труше: Стипан Катичић, Пава Воћиновић, кнез Шимун Франићевић Баричић;[1]) ови за свога брата подписа мало и велико у опћину, а ови остали ћамци за катун дућски.

Из Ћесениц: ћа Гргур Томин придаћем све моће у опћину жупску, ако поћдем у хаћдучину; и ћа Гргур Хрцеговић; тако и два Стипишића, и Матић Аћлиновић, Микула Ћерчић, и Пава Матиашев, и Стипан Реметић и Стипан Зоћлевић: сви згора именовани подписаше све своће, како и Гргур Томин, ако поћду у аћдучину.

И би ћамац Тадиа Ћерчић за свога синовца, и Петар Стипишић за свака Матића Хаћлиновића. и ми сви сећлани од катуна ћесеничкога, ако коћи вали, oћемо поупити сву жупу на помоћ на зле ћлуде.

За Пострану: кнез Пава Милуновић, Ћуре Баћнић, Матић Багатиновић, ковач Рећлић: ово су ћамци и одговорници за село Подстрану како и остали.

268. А у то време бићаше кнезом великим поштовани господин Ћура Синовчић; и поштовани воћвода Иван Беоћевић; прокаратури: поштовани кнез Иваниш Новаковић и поштовани Стипан Башић; катунари: из Доћнега Доца кнез Иван Шушић, из Горћнега кнез Миховића Марчелић, из Костаћн кнез Фране Гоћсалић, из Звечаћна кнез Пава Сичић, из Чичал кнез Ћура Драгићевић, из Гат кнез Пава Бартићевић, из Дуброве поштовани кнез Ћура Синовчић, из Ситнога кнез Ћура Мићановић, из Срићнина Иваниш Делисина, из Дућ кнез Стипан Катичић, из Ћесениц кнез Фране Сучић, од Постране Пава Милуновић.

Ћа Марко Жућлевић ротни канчилир писа по заповиди. ✝ (Pošlje XC. zak.)

CII. Потврћенће закона, и коћа би ствар држана мирно годишћ .д..

.҂ахѯд., сична на .ıє..

269. Будући скупан опћени збор у Гати з главари и капелани учинисмо сви договорно и складно, а тоће будући по-

[1]) D. Barišić.

тврдила господа све наше закон е [1]) и разлоге и статут, тако и ми примамо вазда у вике уздржати, како ће било од старине

270. И чинимо из нова: кои катунар недоћде на збор будући авизан, да плати за сваки пут толора два; кои ли би се некунтента, да плати дуплицу.

171. И савише примисмо и у статут уписасмо: која би годир ствар држана у миру прев парне годишћ .д., да ће у вике тврдо и добро; одложив ако би се наша ки разлог подобан.

CIII. Међаш од Херцеговине.

.,ахѯе., мисеца вебрара на .і.

272. Ово нека се знаду границе, докле ће Херцеговина, по хембри и по свидочби стари ћлуди, а то ће Матић Угриновић, кои има годишћ деведесет и пет, толикођер кнез Ђура Миђановић, кои има годишћ деведесет. и ови примише вирами и душами, да ће истина, будући старе границе како ће здола.

Границе старе. [2])

Стоћни Камен, под Каменом одма управ к мору, а гори уз рику врило Жрновнице, управ Пећиница, граница на Ошћлу Рпту, граница вода Седреник, пећ у Кривица, граница Кучишћа, граница у Коћне-воду, граница Трнова Каменица, граница Тртарица, Каменица, граница Обишени Дуб, код њега ће граница [3]) Владавић дубрава, на кулу Бараковића, у исток по Са-

---

[1]) D. katune. Svakako će biti pogreška pisara.

[2]) D. prave Tako ima i Carr. rukopis, iz koga je Kukuljević k ostalim zakonom, koje sam u predgovoru spomenuo, još CIII. i CIV. prepisao. Mislim ipak, da C. ima pravo, jerbo odmah pred tim imaju i ostali rukopisi: старе.

[3]) D. i Carr. idu samo dovlje.

молечих, на Мали Коначник, у(з) Цетину под Нућак, низ Цетину Такала, Мостине, Перућица, Губавица, низ Цетину, коъа тече исприд Омиша, у море.

CIV. Приписанъе закона.

273. Ово нека се зна, како приписасмо ови поштовани статут из старога у ови вирно и право, ни узмакнув ни примакнув, него да се боълe разуми рвацки и латински, з договором сви поштовани властели и дидићи и са свим пуком.

А тоъе за кнежиъе поштованога господина кнеза Ђуре Синовчића, кнеза великога, и поштованога воъводе Ивана Беховића с осталими главари и с пуком, како ъе згора.

·ⰰⱍⱈⰵ· [1]) фебрара на ·ⰽ· у Поълици провинциъи, ъа Марко Жуълевић будући ротни канчилир од поштоване опћине жупе поъличке писа и приписа васколик с почетка вирно и право, ни примакнувши ни узмакнувши.

CV. Слог поълички.

·ⰰⱍⱁ· децембра на ·ⰽⰴ·.

274. Будући кнез велики присвитли [2]) господин Ђура Синовчић и воъвода поштовани Матиъ Кухачић [3]) учинише збор подимски, [4]) на мисту обичаъном под Грацем, по закону старому и с редовници. и на исто врими бише учиниъо мир

---

[1]) C. piše ·ⰰⱍⰽⰵ·, a D. i Carr. onako, kako sam u text uzeo. Da sam pravo učinio, to dokazuju ne samo D. i Carr., nego i sám C., koji u glavnom nadpisu štatuta ima takodjer godinu ·ⰰⱍⱈⰵ·: ona bilježka u glavnom nadpisu neproteže se na ništa drugoga, nego na ono, što je god. 1665. učinjeno a pripovieda se u CIV. ustanovi.

[2]) Tako pišu D. i Carr., a C. ima samo п s titlom.

[3]) D. Kuvačić.

[4]) C. нодими.

честити господин цар и дужд, када биђу придали Кандиђу за Кђлис и за остала миста. у ово вриме отиу Турци, да смо ђнихови, а Латини, да смо ђнихови, а ми будући вазда под заповидђу кђлиском: зато сви ђедино и скупно, редовници и главари са свим пуком, одлучише вирами и душами, да стођимо на наших кућа и у нашему закону; и зато сви скупа, да нима никор одниђедне врсте по ниђедан пут ни начин дати, ни пристати да се да ниђедна ствар, толико ђасири толико друге робе, Турчину ни Каурину, докле годир се невиди, под ким ће остати речена жупа и неустановите се међе на крађини, и да немози нигдар никор обузрочити у ниђедну ствар овaку [1]) прид ниђедном господом, за будући, — да све оно, що ђе учиђнено до сада од главари речене жупе, било ђе з договором и с вођлом свега пука, — под пену свакому ономен, кођи би другођако учиниђа, у све и по све како се уздржи у закону старому, у статуту ономен на карти ·мд·;[2]) кођа пена бити ће супротива кривцу, како ђе згора, извршена брез ниђеднога милосрђа, и, недађ бог тогађ, ако би се господа горђна али дођна расрдила супротива нами, да има бити ђедан другому у помоћи, гди буде потриба.

† Ђа Марко Жуђлевић канчилир ротниц поштоване опћине жупе пођличке по заповиди.

CVI. Потврда дидићства Стазића.

275. Будући се дотакла непристођна рич до поштованога вођводе Стипана Стазића и ђегове поштоване куће, да ниђе дидић, и сврху тога учинисмо збор дидићски на Козђаку, и отворисмо статут, и наће се по статуту и по знанђе [3]) свега збора дидинскога, да ђест Стазић прави поштовани брат дидић, и да су од ђегова племена били и до сада поштовани суци. а ова рич бише изишла од кнеза Ивана Синовчића, али ненаће се истина.

---

[1]) С. опаку.

[2]) Misli zakon: од невирства супроћ господи.

[3]) С. закону.

CVII. Сврженѣе од Суѣиѣа [1]) Ивана.

На ·ͅахпе·

276. Нека ѣе у знанѣе закону поѣличкому, како одсиче Суѣиѣ на светога Арнира нос Марку Кухачиѣу, [2]) Иван, брез узрока, с коѣега носа изгуби жупа поѣличка велико благо. поштована жупа учини и одлучи складно и договорно, да он, ни од ѣегове куѣе, ни од ѣегова колина нигдар ниѣе виѣник ни судац у жупи поѣличкоѣ.

Одлучи поштована жупа овако: ако би тко натега али проговориѣа, да му се учини помиловаѣне, да се они човик убиѣе каменом, а он упише у поштовани статут како и Суѣиѣа. [3]

CVIII. Сврженѣе Фране Суѣиѣа.[4])

На ·ͅаѡке·, агуста на ·ıѳ··

277. Будиѣи се нашло овога вримена, да Фране Суѣиѣ издаѣе поштовану провинциѣу поѣличку, зато одлучи вас збор поштоване провинциѣе поѣличке, да се запише, да ниѣе виѣник он ни ѣегов након ѣега нигдар у провинциѣи поѣличкоѣ, како ѣе згора; и потврди прву карту, що ѣе згора.

Писа ѣа Марко Бариѣ прокаратур и канчилир поштоване провинциѣе поѣличке, а по заповиди свега присвитлога збора поѣличкога, у виру како ѣе згора.

---

[1]) D. piše Sudića; a tako je i Kukulj. prepisao iz Carr. rukopisa Zato mislim, da u C. stoji ћ mjesto obmekšana д.

[2]) D. Kuvačiću.

[3]) Valjda bi morao biti nominativ. D. ima sasvim nevaljalo: Sudci.

[4]) I ovdje valja ono, što je malo prije rečeno o tom imenu.

CIX. Сврженѣе Перме Маркичевиħа.

На ·,аѡке·, агуста на ·іѳ·

278. Будуħи пасанога времена приша од провинциѣе поѣличке из села Чажина Доца у стаѣне на Брач кои се зове Перме Маркичевиħ, и будуħи се исти Перме наша, своѣими синови да издаѣе ову провинциѣу у ѣнихови потриба ове провинциѣе: зато одлучи сва поштована жупа и скупан збор поштоване провинциѣе поѣличке, да веħе ниѣе речени Перме ни ѣнегов након ѣнега нигдар виѣник у провинциѣи поѣличкоѣ, како говори наш закон.

CX. (Од млина.)

279. И ако млин мли през парне годишħе, да ѣе веħе мирно у вике. (Na koncu LVI. zak.)

CXI. (Од сестар.)

280. А сестре неимаѣу дил, кад имау брати или од ни остатки, него рухо и оброк на одаѣу. (Na koncu XI. zak.)

CXII. Закон од синов и отац.

281. Ѣест тринаѣест само узрока, за коѣе отац може по души уилити свое синове од башħине: ·а· кад син поставѣла руке на родитеѣле; ·в· кад ѣим по себи учини кое непощенѣе; ·г· кад ѣи осваѣуе у коему поманѣканѣу, кое ние протива вири оли поглавици свитовному; ·д· када е злочинац, оли злочинцима опħи; ·є· када засиде запиѣне животу свои родитеѣла оли по отрову оли по другом начину; ·ѕ· кад осквр̄ну(ѣе) постелу отчеву; ·з· кад по осваħенѣу родитеѣлима узрокуе тешке тратѣне; ·и· кад се неħе да уѣамчи за отца у сужаѣнству; ·ѳ· кад запручуе, да родитеѣли немогу учинити наѣпокоѣну наредбу; ·і· кад чини занат нечасни и потищен, кога му родитеѣл ние чинио, како на прилику бити глумцем то ѣест цавом, и прилична; ·іа· када ħер оли унука, неимаѣуħи ·кє· годища и могуħи се одати, одабиру непощену живити;

·ıв· када од свога родитеља упаднута у маненићу неима помћле; ·ıг· кад неима бриге искупити га, ако е у сужаћнству. ово су узроци, за кое родитећи могу закрати(ти) дидинство или прћићу свому породу. (Pošlje XXVII. zak.)

CXIII. Карта меу поћличани на Облику.

·҂ахоз·, мисеца октонбра на ·ıв·.

282. Ово нека се зна, како се састаше сви поштовани властели и поштовани дидићи на Облику код светога Ћадре; поштовани господин кнез велики поштовани кнез Пава Суђић и поштовани воћвода Миховићо Петровић, и поштовани прокаратури: поштовани кнез Иваниш Вицићевић, и поштовани кнез Лука Барнићевић, и поштовани кнез Фране Гоћсалић, и поштовани кнез Ћура, и сви поштовани катунари: поштовани кнез Стипан Стазић, и поштовани кнез Тадића Жућлевић, и поштовани кнез Фране Гоћсалић, и поштовани кнез Пава Станић, и поштовани кнез Ћура Драгићевић, и поштовани кнез Матић Вуковић, и поштовани кнез Тадића Чотић, и поштовани кнез Ћура Мићановић, и поштовани кнез Марко Барић, и поштовани кнез Вицко Новаковић, и поштовани кнез Пава Суђић, и поштовани кнез Микула Влахо: и ови сви згора именовани овако рекоше и подниише своими вирами и душами, да ће бит вазда у склад сиромашки. и ако би се тко нашао, кои би бића изворан измеу браће, тер би се позиала од кога коћа невира, бити ће невирник братински и бити ће уписато у статуту, да ће невирник, и да има главом платити, и од његове куће да се нима никад примит у збор ни у ниједно виће братинско ни сиромашко.

Ћа дом Иван Лозић писа по наредби и заковиди, будући канчилир поштоване жупе Поћлиц у ово вриме.

V.

ODGOVORI.

1.

Odgovori na njekoja pitanja družtva

za

jugoslavensku povjestnicu i starine

od

B. Petra Kadčića Peke.

Iz kotara Makarskoga*).

Na pitanje 1. U ovom kotaru, osobito na gori, ima manjih i većih okruglih brežuljakah, koji su od ljudskih rukuh nanešeni, a najviše ih je po selu Baćini.

Ovi brežuljci zovu se od naroda gomile i gomilice, a pripovieda se da su tu kamenovani njeki zločinci. Stećakah odveć je malo u ovom primorju, ako ih i ima, neimadu značaja, niti se što o njima pripovieda. Samo u Drveniku nahodi se jedan stećak, na kojemu su urjezana dva konjanika s bojnim kopljem u desnicah, a prama njima djevojka razapetih rukuh. Pripovieda se, da su dva bila zaljubljenika, koji se u nju preotimaše, te da pobivši se, djevojčin dragi pade mrtav, a draga od žalosti do malo kasnije, te im staviše taj spomenik**). To ne pogadja s povjestju Fortis-a. Nadgrobnih velikih pločah ima

*) Ovaj kotar razdieljen je u dolnje i gornje Primorje, i sastavljen je od sljedečih selah: Brela, Baška-voda, Veliko-brdo, Makar (od koga ime gradu, u početku Makarska Luka), Kotisina, Tučepi, Podgora, Drašice, Igrane, Živogožće, Drvenik, Zaostrog, Podaca, Brist, Gradac i Baćina. Starešine crkovne i svetovnje stanuju u gradu Makarskoj.

**) Dokazano u starinskom prepisu, komu je Original poginuo.

po dosta, osobito u Tučepih i Podaci, na timi su udjelani štitovi, mačevi, i većim dielom polumjesec i zviezda.

Na pitanje 3. i 4. Kosti kakove kadgod bi se izkopale od težakah i po daleko od navadnoga groblja, i u odličnoj veličini; tako na priliku izmedju ostalih, u Baškoj-vodi, jedan seljak kopajući zemlju, najde sasut čovječji kip zamjerne visine. Drugi težak najde grob, u grobu kip i do njega stakleni sudić, u koji biaše uljevena mast, da mu svieti do vieka. Takove kosti kopale bi se od težakah iz zemlje, i kadgod bi se kod njih našlo oružja, novacah, koj smotak gvozdjene žice, a kadgod te kosti našle bi se ogradjene klačno-kamenim zidom. *)

Na pitanje 4. Starih razvalinah zidanih ima dosta u Baćini vidljivih i prosjednutih, oko kojih i po kojih, ljudi srčeni i snažni izprpaju štogod i blaga, da li nisu dugovječni; to je istina ciela, zašto i ove godine, do malo i u malo danah dospiše dva koja su ovdje kopala, i od tizih jednomu djete. U Gradcu nahodi se i sad ovisoka kula i stara gradina od koje ime Gradcu, i iz kojih po došastju Kadčićah u Ugorije, a osobito u vrieme Bana Veniera, dobro su se Gradčani proti nasilju turskom branili.

Tu ima ostanakah davnoga samostana redovničkoga i njihove crkve, a ima strašna ograda koja spominje udesnu godinu 1815 kadno nemila kuga pomori četvrtinu stanovnikah. **)

U Podaci, u Drveniku i Igranim ima po jedna taka kula, izvan što u Drveniku ima i ona tvrdjava koja se spominje u Kadčića pjesmam, kako i samostan Zaostroški***) i Gradac u Primorju, a osobito

*) Tu nije bilo novacah ni kojih drugih starih stvarih od velike ciene. Ako je što boljega bilo, naći će se kod gg. Andriča i Solitra u Splietu.

**) Godine 1815 u Makarskom kotaru silno pomori kuga narod, a osobito u gradu u Tucepih i u Gradcu; pripovieda se pak, da tomu bi uzrok prinešen pamuk iz Turske: kako veli čl. g. L. Pavišić u „Poviestnoj uspomeni o kugi Makarskoj“ na strani 10 i 11.

***) Samostan ovi nezna se kad je prvi put bio sagradjen; jednom su u njem pribivali Baziliani, poslje Augustiniani, a kasnije po volji Žarka Unskog vojvode, bi napučen Malobraćanim iz Bosne. Ovi samostan silno se je branio napadanju turskom. U njem se i sad nahodi znamenitih starinah: jedna Planeta skrojena od kabanice Stjepana Tomaša kralja Bosanskog; jedan kadjenik zamjerne ljepote; jedno kameno podnožje plemenito izrezano, na komu, pripovieda se, da je starinom pribivao Idol.

u Drašnicam, u Tučepih i u Makru nahodi se liepih tvrdjavah priljepljenih pri litice pole, u koje bi se zatvorali stanovnici kad bi Turci pristupili, i iz njih dok bi mogli vitežki bi se branili. Ove sve zidine obćeno su ogradjene kresanim kamenom i oljepljene japnom, kako i one u Podgori.

Na pitanje 9. Napisah u obće je posve malo, ali se vidi gdikoji latinski i turski. Ovi napisi nisu od važnosti, samo jedan ćirilski na tvrdjavi drveničkoj ukazuje kako ta tvrdjava bi dobivena od Turakah.

Na pitanje 17. U ovoj okolici ima ponešto i starih rukopisah, i pojedinih poveljah, obično na talianskom i latinskom jeziku. Osobno u samostanu Zaostroškom*) i Makarskom rukupisah turskih, talianskih i hrvatskih a većom stranom glagoljskih, iz kojih se priznaje tužno stanje Hristjanah u ono doba pod zulumom i progonstvom krvopijah turskih.

Na pitanje 18. Medju slikam na platnu u ovoj okolici najljepši se nahodi: u samostanu Makarskom i u dotičnoj crkvi, na priliku: velika slika na velikom oltaru je zanimiva, prikazuje dvanaest učenikah gospodnjih, uzdignutih rukuh pram nebu, gledeć uzašastje Bogorodne Djevice medju Andjeli, a u četiri ugla sveta Stjepana kamenovana, Lovra, Franu, i Klara; veliki krst na ovom žrtveniku dosta je zamjeran, od stare dobe, s napisom židovskim, grčkim i latinskim.

Da, najzamjerniji krst nahodi se u crkvi Podgorskoj i tko pomljivo prigleda ga nanovo, nemore da neprotrne i ne zgrozi se. Tu ima i starinska slika sv. Ivana po načinu Ticianovu, i odveć liepa slika, od novije dobe, sv. Jerolima, izvodjena od Pavla Veronezkoga.

---

*) U samostanu Zaostroškom i Makarskom ima dosta rukopisah u kojim se ukazuje: kako Turci dadoše tolika dobra redovnicim, koji biahu svrnuti plaćati krvarinu; kako u razlike pute njeka sela i crkve biahu opaljene; kako Malobraćani dobiše pohvale i nadarenja od samovlade Mletačke: u vrieme Foskola, Valiera, Cornera, Ema, Moćeniga, Contarina, Dolfina, Žarke Unskog i drugih; od cesarah rimskih: Sigismunda I., Leopolda I., Josipa I., Karla V. Od kraljah magjarskih: Bele IV., Ljudevita I., Matije Korvina, Ladislava I. Od kraljah bosanskih: Stipana Bana, Stipana Tvrtka, Stipana Tomaša. Od carah turskih: Sultana Mehmedkan-a, Sultana Mustafekan-a.

Običaji.

Na pitanje 23. Kad se diete rodi, običaj je da ga baka opere mlakom vodom, a kad god, ako je muško i vinom, te ga i zaliju, veleći da je to zato, da mu u napried nenaudi vino.

Tad treba da je spravna rakija za pekriepljenje matere, potom pržena i pečena jaja s najboljim vinom, i što boljim promienam. Diete kod seljakah doji obično i prvi dan vlastita mati.

Krstjenje, ako je diete zdravo, pričeka se pet, šest i do osam danah, dok se podigne majka.

Kad se majka podigne, pristupi sazvani kum, ako je mužko, jal kumica, ako je žensko, k crkvi, a baka prinese novorodjenoga, što bolje umotana i nakitjena, preda ga kumu jal kumi, (po selih malo je gdje u jedno oboje kao po gradu, i sliedi krstjenje, kako i po drugih miestih, jal latinskim jal hrvatskim jezikom.) Po krstjenju baba opet povraća diete kući a kum ju daruje po svom stališu (preko talira riedko prelazi) i taj dan, ako je blagdan, čini se gostba, zazovne se kum, župnik, rodbina, priatelji, susjedi, ali je to samo kod bogatijih seljanah.

O uzgajanju dietce trebalo bi preporučiti materam kako preporučivaše g. Petrić u Nevenu, da matere budu opaznije u odhranjenju poroda svoga, što žalibože vrlo je zanemareno kod naših materah, zašto seljanke u ovoj okolici nečuvaju se razhlade, one su u svedjernom kretanju bez odmora i počinka; bezredne su u jelu i piću, jer nepaze na preporuku Perića, već jedu što im se namiri, nepiju vodu samu, jal vino privodjeno, već vino cielo i rakiju kao mužkarci. A kad se majka razjedi na starije, onda osobno prihvati djete i dojiti ga počme, ter sa svojim mliekom otrov ulije, a kadgod ga i podobro izpleja ako stane plakati.

Vjenčanje ovako se ovršuje u našem kotaru:

Kad momak izprosi djevojku, čini ugovor s rodbinom djevojčinom, a u zabilježeni dan, pred svjedoci, rodbinom i priateljim vjerenice za dobrim objedom predaje njoj prsten i jabuku po ruku kojega svojega zaimenika. Jabuku običajno nakite zlatom jal srebrom, a prsten svak po svojoj moći.

Kad vjerenica primi obiližje, tad stane pucnjava i veselje. Tko predaje prsten i jabuku djevojci, taj dariva i djevojačku mater, što se je dostojala privoljiti tom ugovoru; taj isti predavatelj obično je na vjenčanju za kuma.

Zavjerenici jedan dan pristupe pred župnika da ih izpita nauk krstjanski, i počme napovjedanja, ako su podobni, te vidi da neima kakve zaprieke. Kad se napovjedanja ovrše a sprave se potrebna za vjenčanje, pristupe dan prije sdruženja momak i djevojka, ovrše svoje dušne pobožnosti, izpoviede se i pričeste.

U večer prije pira, pirovanja i vjenčanja, sakupe se svati, to su: bratja, rodjaci, bratučedi, netjaci, unuci, zeti, šure, prednji kumovi i zvano duhovno voštvo. Kućni starešina izmedju sazvanih, odredjuje domaćina, kuma i prikumka, staroga svata, dva djevera, barjaktara, i čauša vinonošu.

Na dan pira, jutrom kad se svati Bogu pomole i divno se naprave, ponapiju se rakije; prošemluče, propuškaraju, na znak da su već skupljeni kod momkova dvora. Kad prispije vrieme za polazit po djevojku, odluče se dva djevera i jengija*), te muklo odu do dvora djevojačkog, tamo stanu pred kućna vrata i pitaju jabuku.**)

Tad izajde majka jal koja druga vragometna (pametnija oštroumnija medju njima), i iznosi poredu svakojakog voća, jal kitu cvietja, jal kakvoga sudja, zatim kakvu gadnu curu ili ženu, a kadgod i liepšu, dok se djeverovim dosadi. Na svrhu izvede se prava djevojka, majka ju preda djeverovim, a djeverovi na znak harnosti zahvale i daju dar majci predavateljici, po zahvali propuškaraju i uljezu u kuću, ponapiju se i polaze k crkvi. Prašak pušakah o primljenju djevojke biljeg je svatovima, koji nesmiedu prije polaziti od doma, već sve oprezuju kako će doći ujedno svi. Pristupiv k crkvi, kleknu pred žrtvenikom, mladoženja na desno, mlada na lievo; ova preda kumu prsten koga joj on položio na ugovoru, a kum njima voštenu svieću u ruke, a župniku preda prsten. Župnik obučen u misničke haljine

---

*) Ona koja vodi djevojku za ruku do crkve, i pomaga ju u svakom njezinom poslu, to je obično Zava, jal sestra mladoženja, ili koja druga u bližnjem rodstvu.

**) Pod imenom Jabuke razumijeva se djevojka.

ovrši svoje dužnosti vrh novo-zaručnikah, blagosovi prsten, preda ga zaručniku a ovaj ga postavi svojom desnom na lievu ruku zaručnice, s prekriženjem župničkim

Po tom novozdruženi odstupe i kleknu na zabilježeno miesto i svi slušaju s. misu, koju župnik odmah započimlje, samo kadikad, kano na svet, svet, svet, na posvećenju, na pričestenju i na blagoslovu, izajdu svati pred crkvu i zapucaju. Po svršenju mise svi prate s barjakom župnika do kuće, ovaj pred njima upiše vjenčane, napoji ih, i ako je voljan, zazvan je na veselje.

U svedjernoj pucnjavi dodju do dvora mlade, tu je već objed spravan i na mah se sjeda.

Prvo je miesto za starog svata, do njega je kum i dva, ako su*), do kuma barjaktar, do njega dva djevera, medju njima djevojka i jengia, pa redom domaći i priatelji**). Tu je jelo izvrstito, po deset, petnaest i do dvadeset promienah, (to se zna, po stališu!) i sve je obilato; piva po tri, četiri, pet i do šest vrsta dobra, boljeg i najboljeg.

Potla svake promiene. Svati dok malo općinu i donese se druga jestbina, dignu se i zapucaju, a ostali veselo redom napijaju. Prije neg se prinese najposliednja jestbina, digne se mlada neva te preko onog odjela, što ga je već prije u kovčeg spravila, kupi po kući neke izostavše neštarije, u znak da se sasvim dieli od one kuće. Kad svrši sve blagovanje, izaberu se dva dobra nosača.***) Djeverovi predadu im kovčeg, a jednoj jakoj nosilji vrećn, u koju je strpana neštarija, da ponesu tamo gdi će doći, k kući mladoženjinoj; ali prije nego će nosači ponieti kovčeg, sjedne sestra ili koja druga od roda i treba ju darovati, ili postolim, ili svilnom ili drugčijom opregljačom. Dva djevera prate nosače liepo do kuće, ako nije odveć daleko, jer treba da opet budu s ostalim prije neg polaze od dvora djevojačkog. Kad se djeverovi povrate, treba svatim polaziti.

Djevojka klekne pred otcem i majkom, bratjom i sestrom i nevjestom, te sklopljenimi rukami na glas ponizno i plačno pita u svih

---

*) Jedan je zvan kum debeli, a drngi prosto kum, kum debeli pristupniji je.

**) Župnik, ako prisustvuje veselju, vazda ima prvo mjesto.

***) Dva nosača najdu se za plaću.

redom oproštenje, za kojekakva pomankanja, a napokon pita otčinski i materinski blagoslov.

Tu se je svak zgrozio, svak plače,*) ne čuješ drugo nego plačni romon; „Bog . . . Bog ti prostijo, „„Bog . . te blagosovio,““ Bog . . ti bijo u pomoći u dnevu i u noći, od današnjeg danka, tvoga s mladim sastanka“ a ostali kao iz topa: „do volje Božije!“

„Barjaktare diži barjak! **) Prvenče nosi buraću!***)“ vikne stari svat. Prvenac se zametne buraćom, barjaktar za njim, posuču se svi redom i polaze s djevojkom; sve odušice puca, razliežu se brda i dolovi, svati dozivlju domaćina, a domaćin se svojim odzivlje pucajući. Ovako se dozivlju:

„O stari svate!“ Odziv. „Što velite?“ „Evo ti jabuka ako htila bude, da spomeni se, ne kasni, vrati mi za jednu dvi“; pukne . . I tako sve redom, dok se mogu čuti i vidjeti. Po ulicah, kud svaki prolaze, tko ima boljeg i ljepšeg vina, nosi bukliju i nutka piti.

Pred kućom mladoženjinom dočeka skup djevojakah i pozdrave mladu nevu, igrajuć kolo i pjevajuć: „Dobro došla neve naša, oj, oj!“ . . i drugih popjevkah. Kad hoće da ulazu u kuću, barjaktar pristupi i preprieči s barjakom vrata, nit je komu ulazka ni izlazka, dok domaćin neiznese svilnu mahramu i nepriveže ju na vrh barjaka, to je barjaktorovo. Sad barjaktar odstupi i zadjeva barjak na pripravno mjesto, to na vrh kuće ili pred kućnim vratim, na znak da su tu svati. Svati ulaze redom, odmore se, vesele se, pjevaju, plesaju i pucaju, a djevojka prije neg uljeze, klekne pred vratih, poljubi prag, čeka da ju nova majka prihvati i dopusti njoj ulazak.

Na svoje vrieme sjeda se za stol, kad večera svrši, vikne stari svat, jali koj drugi od svata: „Nekomu se driemlje, djuveglija spava, mladoženja kunja, vrieme je spavanja, nemojte da pati. Kum i djever na posa, mlada nevo na noge!“ Digne se otac i majka mladoženjina, digne se mlada medju kumom i djeverom, klekne pred novim otcem i

*) Nisu zauzeti svati, nego mlada i kućani koje kani ostaviti.

**) To će reć: „Vrieme je polaziti, k večeru je mrak.“

***) Buraća je sud ušiven od kože, u komu se nosi vino za piti.

majkom pita, od njih blagoslov, pak medju kumom i djeverom polazi k ložnici, gdje je već prije prišao mladoženja.

Tu je spravljeno pečeno pleće mesa i boca izborna vina, ako su još voljni založit se.

Mladenci svuku neki dijo odore, legnu pred kumom i djeverom kano pred svjedoci, ovi njih pokriju, i poškropiju s blagoslovljenom vodom, te reknu: „dobra vam sreća, puna vam vreća, u čas dobar, laka vam noć.“ A mladenci odvrate „Bog vam u pomoć!“

Kum i djever odajdu, vrata zatvore, da tko zaručnike ne smuti. —— Veselje svatsko i pucnjnava traje do kasno. Treba da svi svati ležu u pirovoj kući, da bi tko bio voljan od bljižnjih poć k kući odmorit se kod svojih, s jutra nije mu puta povratit se, ako ne nosi pršut, ali pogaču i pečeno janje, ali tri četiri kokoši, ili gusku, ili guku, ili zeca, jal kojekakve zvieradi.

Tko je u veče slegao i zatvorio mladence, valja da u jutro otvori i pozdravi, a mlada opravivši sebe i druga, uzme vodu i utirač, pomaga ju jengía, i počemši od starog svata, redom svi treba da se operu njezinom vodom, i običaj je, da svakoga ona prvo jutro poljubi, ali tomu mlogi ubjegnu.

Po umivanju pije se rakija, proigra se, propieva se, proplesa se, pak se ruča. Po ručku već prispije vrieme od mise, za to stari svat vikne: „Prvenče buraću, barjaktare diži barjak, da polazimo pomolit se Bogu; medju budalakanjem i jeglendom spomenimo se i duše, preporučimo se Bogu, da nam oprosti ako gdje u čemu prevršimo.“ Istim redom kako i prvi dan polaze k crkvi u svedjernoj pucnjavi, pozdrave župnika, pomole se Bogu, slušaju misu.*)

Kad se vrate od mise, već prispije vrieme od objeda; to je objed krasan i obilat i traje od pódneva do sutona; ako li se ne misle raz stati taj dan, to ne svršuje, već je u jedno i objed i večera, samo pred pónoći pokrepe se rakijom i smokvami, jal kakovom slačariom. Ako li se misle taj dan razdieliti svati, to pred najposliednjim jelom digne

*) Izvan zaručnikah i jengie, malo su svati u crkvi, već pucaju veselje i obilnije nego prvi dan.

se mlada i jengia, otvori kovčeg i vadi redom dar.*) Dar se daje najprvom župniku, ako je tu; ako ne, prvo otcu pa materi zaručnikovoj; pa kumu, starom svatu, i ostalim redomice, uz dar donosi se i čaša najizvrstniega piva.

Dar hoće uzdarje, a kakov dar takovo i uzdarje u novcih. Kad se razdieli dar, tada je najveće veselje i najžešća pucnjava. Najveće veselje zato, jer tada običaju pjevati razlike pjesme, dok svi redom piju, kako ovu: „Kum je vino popio, u zdravlju ga popio; starom svatu napio, i oko i čelo, sve nam sada veselo." Najžešća je pucnjava zbog toga što se podieli dar; svati se razilaze svak na svoju stranu.

Tu je vika, razležu se strane od pjevanja i jeke pušakah. Domaći izajdu na kakav brežuljak te se tu uredaju i neprestano zovu odlazeće, staroga svata, kumove, barjaktara, djeverove (ako nisu bili od iste kuće) i ostale redom, a kad koj odvikne, pucaju.

Mlada izprati doniklen sve starije i na razstanku ih napoji i poljubi a preko svakog prebaci utirač. Kad koj svat prispije na zgodno mjesto, umeterizi se, i dok neosvoji mrak noćnji i tama od praha, neće jedan s mjesta; a koj prvlje odustane drugi ga dozivlju: „Domaćine, kume, stari svate, djevere, barjaktare itd. povrati se, hodi da ti dam praha, što si zaspa? probudi se, osiromašia si kao Marko (Kraljević) da nije imao čim konja podkovati; s Bogom, s Bogom!" Ali još veselju neima svrhe, do druge nedelje sliedi gostba, veselje i časti.**) U Nedelju opet se vrate, skupe se svati, te se jede i pije, do pred podne, pojde se na misu, vrativ se s mise objeduju do mile volje, te u veselu razstanku i neprestanoj pucnjavi kako i prije vršuje pirovanje.

Božić.

U našoj okolici tri četiri mjeseca prije za božićnji blagdan spravljaju se potrebita. Sahrani se jedna kvarta pšenice, nekoliko bukarah ponajboljega vina, uhrani se pićak (godišnji ovan) za pecivo, spremi najlepše voće, maslo, sir itd.

*) Košulje, jačerme, pasove, čarape, nazuvke, naprstnjake, kese, rukavice, mahrame za mužke; bečve, opregljaće, itd. za ženske.

**) Obično u prvi dan u ponedeljak vienčaju se.

Ne samo tjelesno nego i duševno spravlja se puk za božić, zašto mjesec danah prije prestaje vika, prestaju popjevke, plesovi, veselje, sviranje i svako pirovanje, nečuju se diple ni svirale, ne gundaju gusle ni tambore, nego svak pobožno i skrušeno pohodi crkve sve vrieme gospodnjeg prišastja, bogu se moli, sluša mise, izpovieda se i po ustih pripovjedaocah ponizno sluša rieč božju.

Na s. Tomu ljudi tuku krmad, kolju piljad, biju tuke, dave kokoši, deru, prljaju, perušaju, sieku, vješaju da se hladi. Žene čiste, spremaju, peru, uredjuju posudje, osobito što ima za blagdan služiti.

Na Badnji dan žene pročiste i prirede svakojaka. Obično taj se dan malo jede il ništa, već da koj napitak dobre rakije i koja šaka dobrih liepih smokavah, jal se založi komadom kruha. Prije mraka prinesu se pripravljena drva i badnjaci. Badnjaci su tri, manji, veći i najveći, ili veliki, to su tri kralja. Starešina u mraku izkreše vatru iz kamena i zapali, priloži badnjake, poškropi ih krestjenom vodom, govoreći vjerovanje. Tad puca na sve strane, svak prilaga badnjake, svak pali iz pušakah. Pokrepi se rakijom, gonetaju oko badnjakah, kreskaju u dva manja, a velikog čuvaju, za to što treba da u velikom dočeka vatra vodokrstja. Svaka kuća kiti se lovorikom i narančom i šimširom, i pospe se po kući izmanuta lista, ko nemore dobit lovorike i naranče, taj posiplje travom ili slamom, potruniv s koje kakvim cvietjem. U svakoj kući na božićnju noć gori svieća, svieća uljenica. Preko noći malo tko spava, već da staro i nejako, i to malo, zašto pokratjuju vrieme pripovjedanjem, sviranjem, pjevanjem, igranjem valjaške na orahe, gonetanjem, stisnuv u ruci smokve „ali lievo ali tako“ ili bajama, veleći: „ali šuša ali vuk“ tko pogodi, nosi, tko ne pogodi, platja.

Tako traje i provodi se vrieme do ponoći, a netom zvekne crkveno zvono za polnoćnicu: „Na dobro vam Božić, na dobro vam Božić, opremajte se, ponite, pohitite, svak na noge, zublju u ruku, polazimo na molenje, da se rodjenom Bogu pomolimo i poklonimo“ vikne starešina. Kad tko rekne, „Na dobro ti Božić“ drugi odvrati „I s tobom zajedno.“ Divno se svak oblači, neostaje kod kuće već sliepo, hromo i nemoćno, a jači nejake ponesu, i gdje dojdu na razkrstje, prekrste sebe i koga nose, veleći da su po raskrstju sablasti, nabude, vile, vadine, vještice, poganice. itd. Kod crkve je dugo, dok se puk skupi, već su tri ure po pónoći, počme služba božja, da svećano, jer seljaci pjevaju tako dugo, jako i visoko, da se

žile popnu i pomodre od vikanja, navlastito pjevajući: „Slava o previsoki Bogu“ pred evandjelje pjeva se piesan:

„U se vrime godištja
Mir se svitu naviŝtja
Porodjenje ditića
Od divice Marie.“

Zatim vjerovanje.

Potla: „svet, svet, svet.“ Dva gospodskoga glasa, tanjega i sladjega, pjevaju iz tiha razlike pjesme, kako ovu:

„Svanù čestita svitla ti zora;
Granu sunašce s neba od zgora;
Porodi Divica malena kraljića,
U srid Betlema noćašnju noć:
S neba Boga čini doć
Zloću svaku od nas poć,
S svoim porodom pričistim.“ (Ponovi se).

Dok pjevači izpjevaju svoje, dok župnik ovrši svoje, tim je već zora, i mah počimlje zornica (druga božićnja misa) ali ova je puno kratja, jer pjevači iznemognu se na prvoj misi, a župan (župnik) izostavi na ovoj pripovjedanje, jal ga prikrati, tako da prije dneva narod povraća se kući. Sad platja rakija, smokve, bajami, orahi, a tko je voljan malo i pospava, dok prispije vrieme od treće mise; tada se dobro najede i natoči se vina, te opet u crkvu.

Na susretju nečuje se drugi pozdrav nego:

„Na dobro ti božić“:
„Na dobro vam božić“;
„I stobom zajedno“
„I s vami ujedno.“

Treća misa pjeva se svečano, i duga je ko i ponoćnica i već je sat po pódne dok se puk povrati k domu. Dok se ostali povrate, domaćica je već svaka uredila za blagovanje, svega obilno, na sried kuće na pokrivenu stolu posadi sud, nasut pšenicom, na vrh suda tri kolača navezena istim tiestom, tu je naslikano grozdje, guske, patke, kokoši i drugo. U kolače i pšenicu zadije jelavih, šimširovih, ja-

vorovih grančicah, nakitjenih s jabukami i narančami, a u sriedinu zadije veliku svieću od bieloga voska, koja se pali, žeže, užiga, na Božić, na mlado lieto i na vodokrstje.

Kad starešina hoće da upali svieću, reče: „U Ime Boga, u čas dobar i u ime Isusovo; kako se užegla ova svieća, onako se u nami užegla svaka milost božja“ „Amen“ vele ostali. A kad po objedu trne ili ugasi svieću, veli: „Kako se ugasila ova svieća, onako se u nami ugasila svaka zloća i opačina“ „Amen.“

Vile.

Pripovieda narod da imade Vilah crnih i bielih. Stanuju po visokih planinah i po mirisavih dubravah u vrieme proljetja. Biele Vile dobre su u svako vrieme, ako im činiš na ruku. Crne su vazda opake i gone ljude kamenjem.

Kad biele Vile idu kroz gustu goru, zapletu im se duge zlatne kose, te ako se čovjek namjeri tuda i odplete bez izčupati koj vlas, čestit je do vieka. Pripovieda se odviše, da Vile odnesu kadgod nejako djete i za dugo vrieme ga hrane, te da kasnije bude jako sretno i pametno, a u to vrieme da ga hrane medom i drugim slačarijam.

Vila je prilična ženi, ovisoka, rumena kano jabuka; bielom svilnom odorom obučena, niz pleči po svili trepte njoj zlatne kose, i hitra je hodom i letom, u sve i posve liepa, samo što ima magaretije noge.

Vještica.

Ovo su, gata narod, koje kad prime svetu pričest, pa odstupe ili izbace i pogaze ju; a kroz to pristupe povoljni vragu. Govori se, da mogu biti muški vještaci, a ženske vještice. Ove imadu, lončić pomasti od osobitoga bilja zakopan obično pod kominom ili ognjištem, i občaranu šibicu. Kad im je putovati na ugovorene sastanke, plenu šibicom po zemlji gdje je lonac, zemlja se raztvori, s pomastju namaže se, i plene opet po zemlji, zemlja se zatvori bez poznanstva. Kad se može, govori se: „Ni o drvo, ni o kamen već u Pulju pod Orahe“ *)

*) Rad toga što je u Pulji puno oreha i to velikih. Vještice često tamo odlaze.

jal ondi gdje je ugovoreno. Tko tomu nije obviknuo, te se prevari i reče: „I o drvo, i o kamen“, taj se izprebija trčuć i leteć, i ostane poznat, jer se nemore prebijen do dneva domu povratiti. Ako su voljni vozit se po moru, odrieše čiju ladju (brod) i povezu, svaki zavezaj sto hiljadicah (migliah), kad se vidi sjevati u oblaku, govore: „Ono je viverica, kupe se kupe.“ Kad počme grmiti i padati grad, tuča, krupa, pucaju puške, a zrno, tane, leti k oblaku za potjerati Vještice i govori se: „Biži, biži irudica, mater ti je poganica, od Boga prokleta, krstitelja krvlju sapeta;“ jali ovo: „Sveta Bare razmakni oblake! Sveta Luce ukaži nam sunce.“ A običaj je tako stavan kod našega hrvatskoga naroda zvoniti u zvona po crkvi kad grmi, da ih nemogu od toga odvratit ni isti četnici, već su spravni opret se i njihovoj vlasti.

Vještac i Vještica nemore bit momak ni cura, nego muževi i mužatice, udovci i udovice, a djevojke su More.

Mora.

Mora je duh ne vidljivi, a čuje se kad ide i diše kad čovjeku izpija krv. Vriedna je povuć se kroz najmanju šupljotinu, i kroz uši od igle. Uhvatit se nemože, a kad poklopi čovjeka krv mu izpijati, nemore čovjek odahnuti ni progovoriti, doklen ga Mora nepusti; tada da njoj reče: „povrati se s jutra, jal koj drugi dan, dat ću ti soli, jal kojegšta, na tom, jal na tom drugom miestu“, jal „dojdi na sajam (dernek) kupit ću ti nestve (papuče)“ povratila bi se i zapitala bi, „daj što si mi obetao“, i tako bi je čovjek upoznao i sjetio bi se koja ga je trla.

Za uhvatit Moru neima drugo, nego kad od čovjeka odstupi, reći: „Eto ti u tom nuglu soli“ jal što drugo, i ako se pogodi čas u koj se prigne Mora za dignuti stvar, puhnuti u pripravnu tikvu i dobro je začepiti, eto ti u tikvi Mora, i tada je more čovjek cieniti, pitavši platu za osvetu, a Mora treba da pokloni što se zapita, drugačije bude izprebijana, osakatjena i očitovana pred pukom. A vele, da ako je čovjek oprezan, ter je zdupi za kose, tada neće mu uteć, i more poznat koja se je cura obratila u Moru.

Sve što se o Mori pripovieda, kako i o Vještici, sve je čuveno od drugoga, nitko ne veli stavno, ja sam vidio, mene je trla, ja sam.

uhvatio Moru. Kad jedan o tom pripovieda, upitaj ga; „jesi li je ti kadgod vidio il uhvatio?“ odgovara: „jok ja nisam“, „al gospodine lako je s Morom, s Vješticom, i s Vilom, ali neima bića do kuge.“

Kuga.

Ovaka je u ustih naroda: Žena oštrapana, visoka, kose joj razkomašljane kano u stare kobile, zelenih očijuh, kano mačka, nos duguljast a oštar, lice žuto, tmasto, namrkano, nokti kano u lisice, sise joj crne a duge tako da kad putuje prebaci svaku preko svoga ramena. Ovako je opisa i Krunoslav Ivičević, po misli i rieči pučkoj, u piesni na čast P. G. Vinka Cime,

— — — — — —
— — — — — —
Gospodnjimi dojde mačonoša:
A š njimi žena . . . . u njoj sreća loša;

Crna kosa holo zarudjena;
Mutno čelo, tisno i lakomo;
Mačije oći, razbludna pogleda;
Oštar nosić, pun zmijinja jeda.

Široka joj proždorita usta;
Žuto lice nenavidno suho;
Od lienosti podavite ruke;
Zagalila suvokostne šljuke.

Razgledav ju, velim sam u sebi:
Nu ti žene sedam smrtnih griehah! . .
Znatiželjan ja pitam joj drúga,
Ko je ova? odgovara: „Kuga“!...

Jednom pogodi se Kuga s pomorcem (brodarom) da ju sám prebaci na jedan bližnji otok, a da mu nahuditi neće, ako joj pak nevjeruje, da posadi na sred ladje trnje i smrieku. Tako pomorac za ubjegnuti udes kućni privolji, postavi trnje, draču i smrieku na sriedu, na prvi kraj (prova) čini da siede kuga, na zadnji siede mornar i poče voziti. Kad na sried pučine nevierna Kuga hoti prestupiti ugovor, pokuša prevrći se preko dračja k pomorcu, za okužit ga, ter se ubode i zaviče „Sukadar, bukadar, u Primorje nikadar;“ znači: svakud kadgod, u Primorje nikada.

Noćne svieće.

Kod prostoga puka to su duše od očistjenja, a kad god i sablasti poganine. (Fantasmata). Kad seljak vidi gdje svjetlost bljeska po mraku

iz kakve gnjile panjine, jal po debeloj zemlji, osobito gdje su pokopi, mrtve kosti i kojekakvo gvoždje, eto ti počme pripovjedati: „Vidio sam noćas, oko po noći, pred zoru, u gluha doba, u prve pievce, na tom jal na tom mjestu, mloštvo sviećicah, pust modar plamen, pa sve tamo, amo hoda po mraku, ono su za isto duše od očistjenja, traže pomoći, da bi im se tko smilova, i spomenuo ih se, valja polazim i ja do župnika, da platim koju misu za mrtve duše.“

Ako li je taj plašivac, stane bježati, i od toga poplašenja i poboluje za koje vrieme, lahko ko umre, ali se mučno osviesti, ako ga tko o tom ne uglavi.

Vidio sam jednom čovjeka doći u kuću jednog župnika, i preplašen reče za pozdrav: „ajme!“

Vidiv župnik (ja sam tada bio dječak) seljaka uplašena upita ga: „što ti je?“ Seljak vas blied, krvavih očijuh, a drćućim glasom odvrati: „Otče, Bogu i tebi, dajmi moći od pomoći, jer čini mi se, da ću sad izdahnuti.“ Opet župnik: „da što ti je?“ „Sinoć pred ponoći vraća' sam se kući i prošav iz pred stare crkve (tu je ukop) vidio sam mrtca u crnu, a gori, prikrižio sam tri put sebe i vatru, koja mu osobito iz usta prosipaše, a nevidih koristi, u tren oka skidoh, umirih i opalih pušku, rekav prije: „u ime Isusa i Marije.“

„Tada Otče moj! posù vatra, a ja stadoh bježati. Što ja veće trčim, to oko mene veća huka vjetra, nesmiedoh se okrenuti od straha, popade me od muke voda, nemogoh zaspat, vas sam ukočen, i baš ću poginuti ako nebude za vas.“

Kad ga župan (župnik) razumi, poče ga učiti i kazivat mu što more bit po prilici, a ja napomenuh: „Bit će kakva panjina“ Župnik, ja i seljak odemo do crkve, bila je blizu, kaže nam odkolen je iz pod kružke zapalio i pram čemu, kad najdosmo gdje je olovo raznilo jedan dio gnjila tapta od davnoga hrasta. Ni to nije moglo seljaka uvjerovati, dok istu večer po mraku neodosmo opet sva tri i nevidje očima, gdje župnik i ja pristupismo k panju, razmahivasmo oni plamenčić i odjećom i rukom, i pušući ustim.

Znameniti ljudi.

Na pitanje 29. Medju kojim prvo mjesto ide Andriju Kadčića-Miosića, rodjena godine 1690 u selu Bristu. Andrija djetetom uljeze u samostan Zaostroški. Manje nauke ovrši u svojoj državi. U

Budimu izuči s pohvalom mudroslovje i bogoslovje; u samostanu Makarskomu bi učiteljem prvoga razreda, i sastavi djelo „Elementa paripatetica“ pečatano u Mletcih 1752 godine; a u samostanu Šibeničkom biaše učitelj drugoga razreda. Od svetoga sjedališća bi imenovan poslanikom apostolskim Dalmacije, Bosne i Hercegovine. Pod starost na otoku Braću sagradi samostan na ime S. Martina pape. Po puku skupi pjevanja i pripoviedke od starih naših kraljevah, banovah i vitezovah, i njihovih bojevah: te o tom sastavi „Razgovor ugodni naroda Slovinskoga“ nješto u piesmih, nješto u pripovjedkah prostoslovnih. Njegovo se djelo pečatalo na različih miestih: u Budimu, u Dubrovniku, u Zadru, u Beču, u Zagrebu i u Zemunu.

To je krasno djelo i vriedno ga je poznat. Emerik Pavić, nazvan a Buda, preveo ga je na latinski, i na svietlo ga izdao g. 1764 pod naslovom: „Descriptio soluta et rytmica, Regum, Banorum, ceterorumque heroum Slavinorum seu Illiricorum etc.“

Do ista zamjerna je i Kadčićeva „Korabljica pisma svetoga“, pečatana u dva poglavja u Mletcih g. 1760 u Dubrovniku godine 1833 i 1836. a prije njekoliko godinah u Zadru.

Ovi časni Malobraćanin i dostojni pohvale, svrši svoj život u samostanu Zaostroškom g. 1760. Bog mu dao vječni pokoj.

Kadčić Ante iz Makarske, dostojni pohvale, medju znamenitimi ljudmi. Ovaj u Rimu izuči mudroslovje i bogoslovje, papinsko pravo i jezik grčki. Imade dostojanstva u stolnoj crkvi Makarskoj i Zadarskoj, te 1722 godine Inocenco XIII. papa učini ga biskupom Trogirskim, a 1730 nadbiskupom Splietskim. Ante biskup i nadbiskup bio je čovjek duševan, pravedan i u svemu kriepostan. Za veliku korist, osobito popah poljičkih, (koji u ono doba obilovahu brojem, a kratki biahu u naucih) napisà i pečata u Bolonji g. 1729, knjigu svrhu bogoslovja pod naslovom: „Manuductor Illyricus“ posvećujući ga papi Benediktu XIV.

Ivan Josip Pavlović-Lučić, rodjen u Makarskoj 15. ožujka 1775. Niže nauke ovrši u otačbini, mudroslovje, pravo, i bogoslovje u sveučilištu Padovanskom, gdje bude proglašen doktorom od oba zakona. Povrativ se u otačbinu imade dostojanstva u crkvi, i kao neumorni knjižnik steče prijatelje i čast kod učenih ljudih. Ima-

de pohvale od Akademije Parižke, i od vriednog Taliana Marčelia. Preminù u 44 godini na žalost otačbine, koju bi bio sjajnije prosvietlio da mu je dopušteno bilo dulje proživieti. Napisà: 17 dielah u latinski, 13 u hrvatski, 7 u talijanski, od kojih evo poglavitijih. U latinski: Dissertatio I. J. Presb. Pavlović-Lučić, I. U. D. Patritii et Pro-Vicarii Gen. Macarensis, exegetico-theologica. De Dignioribus ad Canonicatum, aliaque ejusmodi Ecclesiastica beneficia eligendis. Venetiis 1786 apud Pompeatum. — Ad Primatem, Metropolitas, totiusque Dalmatiae Archiepiscopos et Episcopos, Epistola Paraenetica typis Piotto Ven. 1788. — Marmora Macarensia, editio secunda aucta et illustrata Racusae 1810 typis Martechinianis. — Marmora Traguriensia 1811.

Talianski: Život presvietloga Nikole Biankovića biskupa 1800. Knjige svrhu načina: oćutili muke u vrieme mučenstva krstjana.

Hrvatski: „Deset pokornih razgovorah u Jakinu g. 1785 kod Petra Ferri." — Prisvetoga i obćenog sabora Tridentinskoga, od člana vire i crkovne izprave naredbe, u četiri diela razdiljene, u Mletcih 1793 po Sebastianu Coletiu. — Godine 1808 iz tiskarne Martechinia izajde na svietlo: „Imenica dielah", izdatih od Pavlovića. Neka Pavlovićeva djela pečatana su u Zadru, druga u Budimu, njekoja u Rimu; i od tog se vidi njegova kriepost i poznanstvo svieta.

Grubišić Klement rodom Makaranin. U Dubrovniku izuči mudroslovje, bogoslovje i oba prava s slavom u Padovi. Povrativ se u otačbinu bio je slušateljem kod nadbiskupstva i upraviteljem onoga sjemeništva. Poznavatelj starinah, pohodio bi Muzeum Nani-ov u Mletcih, gdje je i sahranivao njeke izkopane izostanke stare Dalmacije. Poznavaše jezike: latinski, grčki, židovski, francuski, talijanski, a osobito hrvatski, od više razlikih nariečjah. Pisà i dade pečatati u Mletcih kod Ivana krstitelja Paskvalia godine 1766 u latinskom jeziku kriepostno djelašce pod naslovom: „In originem et Historiam alphabeti Slavonici Glagolitici, vulgo Hieronimiani, disquisitio Antiquitatis Populorum Septentrionalium, Reique litterarie, Slavonice et Russice, studiosis." U ovom djelu izkazuje izvor pismenah glagoljskih, zbori o izgovoru, sve pretresujući hitro i pametno. Ovo njegovo djelo bi od mnogih hvaljeno, i čini ga steć priateljstvo kriepostnih ljudih, medju kojim Fortis piše o Klementu Grubišiću: „pieno di buona critica e d'erudizione peregrina." Umri od četrdeset godinah 19. travnja 1773. Ostaše mu rukopisi, medju kojim dobar dio Po-

viestnice Neretvanske, i djelašce puno oštroumlja s naslovom: „Trattato delle origini ed Analogia della lingua Slavonica."

Pavao Klement Kadčić-Miošić, rodjen u Bristu 25. studenoga 1784. Izuči mudrost u Padovi. Još mladenac bi tamo učiteljom; po tom na gimnasiju Splietskom, a kasnije u Zadru predavaše mudroslovje i pastirsku; u isto doba u Zadru odlikova se krasnim pripovjedanjem i bude obran biskupom spljetskim 1829 godine.

Dobar i u svim kriepostim odgovaraše podpuno nagovorim sv. Pavla iz knjige I. k Timoteu i k Titu. Na sjemeništu splietskom nastavi nauk mudroslovja. Za razlike stvari zahvalno je sjemenište splietsko vriednomu ovomu crkovnomu vlastniku, koj se je neumorno brinuo rečju i djelom, za korist, napredak i prosvietu sjemeništa i sve svoje države. Sa sažaljenjem svoje otačbine, prieka smrt (kaplja) udari ga 10. listopada 1837. Ovaj biskup obogati s opazkom po vjestnicu Luciovu, prenese na hrvatski jezik rimski naredbenik i knjige sv. Pavla, a i drugih knjigah iz novoga zavjeta, prosvjetljujući svaku stvar s dubokim i umnim pretresanjem. Izdade nauk za pastire i katekete, i zbirke zakonah gradskih i naredbu za održati zdravlje i koje drugo djelo od manje važnosti.

Na pitanje 28. Po ovom kotaru puk pjeva piesme, obično one, koje su popisane od vriednog našeg domorodca Kadčića, a ima ih po dosta i preko Kadčićevih, koje on izostavio, jal ih nije čuo, jal tada nisu bile običajne.

Za čudo mi je, gdje Kadčić neopjeva ni same jedne piesme o slavnom Marku Kraljeviću, o kojem više narod pjeva i pripovieda ne go o ikojem junaku od stare i novije dobe. Ja sam nazad dvadeset godinah još u mom djetinstvu čuo plemenitih pjesamah o Marku, još prije čak nego je Vuk izdao svoje. Tako mi je zamierno što mloge piesme čujem pjevati koje se nenahode u Kadčiću, a Vuk ih je pečatao jal posve jednako, jal što malo drugčije; drugčije zato što ih je kupio i čuo od Srbaljah, od Hercegovacah i od Dubrovčanah, a većom stranom hristjanah sljedbenikah grčke vjere. Čini mi se podobno ovdi priobćiti pjesmu, kod mene izmedju razlikih, pripjevanu od moga otca uz gusle, u to, da se zna kako se nahodi plemenitih pjesamah u našem hrvatskom narodu, koje još nisu sakupljene, ali se kupe. Po nješto ih je skupio, a nješto i pečatao g. Mato Ivičević pop.

Piesma iz Primorja Makarskoga.

Viče Vila s Velebit planine,
Te dozivlje do Udbine*) bile.
Dozivala pobratima svoga
Pobratima od Udbine Muja.
Ovako je Muji besjedila:
„Pobratime od Udbine Mujo,
Ako spavaš na mekim dušecim
Jeda Bog da s njih se odignuo,
Ako piješ u mejani vino,
Ono ti se na rane izlilo.
Ali neznaš, ali i nehajėš;
Gorom ide tridest djevojakah,
Sve sestarah kotarskih serdarah,
S njima neima druga ní jednoga
Nego jedan Petrović Ilija.
Oni idu gori na planinu,
Na planinu do svetog Nikole.
Njemu nose iljadu cekinah.
Nikoli će zaviet učiniti
I cekine njemu ostaviti.
A da vidiš Bogom pobratime,
Kakvo jesti na njimam odielo,
Više zlata, nego biela platna,
A da vidiš Petrović Ilije,
Šira su mu pleća od aršina,
Opasa se svilenim pojasom,
Za pasom mu dvi kubure zlatne,
O ramenu svietli živerdane,
A na noguh kopče i čažire.
Sad je vrieme da se ženiš pobro
Da ti biraš za sebe djevojku,
Sebi jednu, a bratu ti drugu."
Misli Vila nečuje je niko,
Al je čuje Mujagina majka,
Tere ona pojde do mejane.
Kad je Mujo majku opazio
Na noge je pred majkom skočijo
Ter je majci tio besjedijo:
„„Što si došla moja majko mila?
Što si došla u mejanu bilu?
Da te pojim vinom jal rakijom?""
Tada Muji majka odgovara:
„„Da ti znadeš moje diete drago,
Što besjedi s Velebita, Vila.""
Sve mu kaza što je i kako je;
A kad Mujo majku razumijo,
Od radosti mal se nepomami,
On izleti pred mejanu bielu,
Svoju kapu k vedru nebu baca
Pak se vako s kapom razgovara:
„„Blago tebi moja kapo svietla
Brzo ću te junak promieniti,
A ja ću se brzo oženiti.""
Te on ode dvoru bielomu
Pa dozivlje svog brata Alila
Svemu kaže što je i kako je.
Ovako je bratu besjedijo:
„„Sad je vrieme moj brate Alile,
Da idemo tamo u planinu,
Dočekati mladjene djevojke,
I birati koje nam je drago.""
Njemu Alil tio odgovara:
„Muć ne luduj moj brate Mujaga
Jošte neima ni godina danah
Od kada smo brata izgubili
Četujući po kotarim ravnim,
Neću tamo, vjera ti je moja."
Kad je Mujo brata razumio,
Nehtjede ga više ni moliti,
Već razmota svilena barjaka,

*) Udbina grad u Hrvatskoj u ličkoj regimenti.

S njim udari u zelenu travu,
Podanj kupi pod izbor junake,
Kad sakupi tridest dobri' druga,
Podieže se s njima na planinu,
Tu čekali tri biela dana,
Nit je curah, ni od curah glasa.
A kada je četvrtomu bilo,
Stade jeka visoke planine,
Etot ide tridest djevojaka,
A pred njimam Petrović Ilija,
Kada ga je Mujo ugledao,
Mujo viče iza svega glasa,
Kako viče izjeli ga vuci,
Razliežu se brda i doline,
Ovako je Mujo besjedijo:
„„Ne od napried Petrović Ilija,
Jer evo ti tvrdu vieru dajem,
Nit ćeš otić ni odniti glave,
Već ću li me Bogom pobratime,
Pridaj meni tridest djevojakah,
A ti ajde u kotare ravne
I pod tvojim svietlim oružjem,
I na tvomu konju pomamnomu."
Kad je njega junak razumio,
Malo se je bio poplašijo,
Poplašijo pak se zamislijo,
I ovako sobom besjedijo:
„Da ostavim mladjene djevojke,
A pobjegnem u kotare ravne,
Svak bi rekao, da sam strašivica,
Rugat će se i mahlana djeca,
Sve je misli na jedno smislio,
Te odjaše svojega djogina,
Pa on kleče na zelenu travu,
Nikolu je svetca dozivao,
Da mu Niko u pomoći bude,
Pa on kleče na koljeno levo,
Čeverdanu živi oganj dade,
Pravo gleda od Udbine Muja.
Kada puče svietli čeverdane
Razliežu se brda i doline,
Ravno polje visoke planine,
Mrtav Mujo crnoj zemlji pade,
A za njime drugi peterica,
Jer je bilo pusto nakrcano
Do dva hitca i četiri zrnca.
Kad to vidi Petrović Ilija,
Svoga se je konja dovatio,
A u ruku brijetkinju ćordu,
Te poleti gori uz planinu,
Strahovito udari na Turke,
Svoje biele izkrvavi ruke,
Gdje kog stiže, tu mu glavu diže,
Sve ih pobro pod mač okrenuo,
Pak se vrati k mladim djevojkama
S njima ode gore uz planinu
Kad su došli do svetog Nikole,
Svetcu su se oni pomolili,
I zaviete svoje ovršili,
A cekine njemu ostavili,
Od tolen se zdravo povratili,
Drugim putem u kotare ravne,
Pjevajući i popjevajući;
I veselo konje igrajući
Sve u strahu Boga velikoga,
I s pomoćju svetoga Nikole."

Jal istina bila jal nebila,
Ja sam čuo gdje je tako piva,
Kad je guslar kod mene pribiva.

2.

Nješto od Rakovca

pokraj Vrbovca u Hrvatskoj.

Od

Lavoslava Matošića

župnika. *)

Čim putem novinah objavljena pitanja družtva za jugoslavensku povjestnicu i starine pročitah, počeh odmah misliti, kako bi i ja gdjekoje zrnce u ovaj slavni domovine naše škedanj pribaviti mogao? pa mi se vrla sgoda ponudi, ponješto od ovoga mjestanca „Rakovca“ nekoč trgovišta Rakonok zvanoga, opisati.

U obsjegu naime nadbiskupije zagrabačke nalazi se malo koja župa, u kojoj, izim župne crkve, nebi se takodjer nalazila koja područna kapela, tako n. p. jedna izmedju manjih, župa dolnjozelinska sv. Nikole, gdje se ja kao župnik boravih, osim župne crkve, broji tri kapele, izmedju kojih na mjesto jedne stare, brižljivostju ondešnjega g. župnika a pomoćju župljanah i prinesci inimi, područna crkva sv. Ane na novo podignuta je, a četvrta kapela odmah početkom moga ondje boravljenja, uz odluku preč. duhovnoga stola godine 1835 pod naslovom: „Ranjenoga Isukrsta“ bi podignuta, koju nabožni hodočastnici k majci božjoj na Bistricu, onuda prolazeći, često svake godine polaziše, — ali žalibože! sada jurve nestaše.

---

*) Ovo je prvi odgovor na pitanja našega družtva, kojega dobismo iz svešteničkih rukuh iz Hrvatske. Zar nebi mogli i ostali domoljubni župnici isto tako barem na njeka pitanja odgovoriti? Ako neima u njihovoj okolici povjestničkih znamenitostih, a to ima za cielo nepoznatih narodnih običajah, tradicijah, skazkah itd., koje su za poznanje našega naroda veoma potrebite.
Uredničtvo.

Docnije iz dolnjo-zelinske u obližnju rakovačku župu premiestjen, nijedne tužan nenadjoh ovdje područne crkve.

Ustno predavanje i stara pisma svjedoče ipak, da se u ovoj župi njekoč nalazahu tri područne crkve ili kapele:

1. Sv. Antuna pad. ukinuta je oko godine 1750, te na podrum i žitnicu gospodštine rakovačke preinačena. Biaše to doista jaka i prostrana crkva, — sakrestija obstoji i danas, kroz koju su izvedene stube na tavan u žitnicu, u kojoj ako po stieni malo odstružeš vapno (kreč), naći ćeš raznih slikah starinskih. Još se podobro pozna, kako stajaše njekoć kor i toranj. Vrhu velikih vratah podruma vidi se broj godine 1670.

2. Kapela sv. Roka, u područnom selu Negovcu, oko godine 1760 ukinuta, od koje nalazi se još samo malo zvono i stari kip sv. Roka kod gospodštine negovačke.

3. Kapela B. D. Marie sedam žalostih u mjestnom selu, oko godine 1795 ukinuta, od koje obstoji debeli kameniti stup 14 stopah visok, sada u župnoj crkvi postavljen, na kojega vrhuncu vidi se umjestno izrezana slika žalostne majke Marije sjedeće, te u naručju mrtvoga sina Isusa, iz križa skinuta, držeće, i suze nad njim roneće — a po stupu dole niže vide se ine slike umjetno u kamen urezane, pa ovaj latinski napis:

MATER DEI, TRIBUE UNIVERSO IN SPATIO
HIC PATROCINIA PETENTIBUS. 1724.

Nestašicu ukinutih ovih područnih kapelah naknadjuje obilato župna crkva sv. Jurja viteza i mučenika.

Pošto naime oko godine 1750 starinska župna crkva nesgodom vatre bude oštetena, obitelj tadašnjih baronah, a kasnije grofovah, Patatačićah, kao pokroviteljah iste župe, dade župnu crkvu na novo sazidati, i veoma dobro urediti sa dva velika svoda na oblo i sa četiri luka. Vrata i prozori jesu četverouglasti. U crkvi nalazi se pet krasnih žrtvenikah. Veliki žrtvenik resi gore pod br. 3. napomenuta kamen ta slika majke Božije žalostne, poslie kako je ukinuta kapela, ondje umjetno namjestjene; — toranj s prejakimi zidanimi ima u debljini kod temelja 6, a na vrhu 3 stopa, te nosi 4 zvona. Prekrasno

bi pogledati bilo, kad bi zvonik na pročelju crkve bio, već stoji nuz svetilišće, pa pod njim nahodi se sakrestija. Izvana pako, oko crkve vidi se prostrana bašća, s raznim cvietjem, koje ugodni miris razprostranjuje, zatim sliedi odmah župna kuća na jedan kat, blagodarnostju pokojnoga župe pokrovitelja grofa Bartola Patačića godine 1805 sazidana, a godine 1857 ponovljena.

Oko crkve od istoka i juga biaše nekoć groblje s kostelnicom, ogradjeno opekom, od koje još i sada množina komadah nahodi se. — Groblje ovo ukinuto je u vrieme cara Josipa II., te u obližnjem mjestu shodno podignuto. Divno jest, što nekoć grobove za mrtve veoma plitve, jedva 2 stopa duboke, kopati običavahu. Upravo ondje gdje jednom groblje biaše, stoji sada voćnjak i trnac, pa kad hoću, da sadim mlade voćke, eto jedva što se malo odkopa zemlja, nahode se kosti, i lubanje ljudskih telesah, davno tamo pokopanih. Gdje danas stoji dvorana gospodštine ovdašnje, biaše nekoć samostan dominikanski. Nuz otu dvoranu u voćnjaku, nalazi se brežuljak, od ljudskih rukuh nanešen, oko njega pak na okrug, vrlo široka, nu jako zarašćena, ali vodom obilna jama.

Na istom brežuljku stajaše tvrdja Rakovec, u latinskih poveljah pisana „Rakonok“ u kojoj stanovaše negda glasoviti junak Lenković, došavši iz Like u ove predjele, zatim grofovi Zrinjski itd. Ova tvrdjava razorena je kasnije, te samo još u sredini brežuljka obstoji starinski, kamenom ogradjen, i velikom sjenicom (Glorietl) providjeni studenac, mnogo cienjen radi dobre, čiste i zdrave vode, kojega puk i danas zove „Zriniev zdenec“ na gradištu.

U dalečini od četvrt sata hoda prama izhodu, leži veliki prostrani ribnjak, od kojega je polovica na livadu okrenuta, a druga polovica puna je vodom.

Što gore rekoh, da je Rakovec bio njekada veće trgovište sa mnogo kućah, to svjedoči široka poljana u okolini, koja biaše onda vlastitost žiteljah istoga trgovišta, a sada je vlastitost stranom ovdašnje gospodštine, stranom obližnjih seljanah, zatim svjedoće to komadi opekah i kamenja, koji često u svoj okolini nalaze se. Nu žalibože! trgovište ovo razoreno je u 16. stoljetju po okrutnih Turcih, te je sada selo samo od 16 kućah. Da se je Rakovec njekoč zvao „Rakonok i Rokonok“ i da je spadao najprije na grofove Celjske, upravo u ono vrieme, kada na nje spadaše „Medvedgrad i Varašdin“, zatim

pako na viteza Lenkovića i grofove Zrinjske, a najposlie na barone (docnije oko god. 1760 grofe) Patačiće, to uči povjestnica. Osobito pak ovo ime tvrdi izvorna rukopisna povelja udove Katarine grofice Celjske i Zagorske, koju puk ovdašnji i sada imenuje „crnom kraljicom" (ali bludno, jer ova biaše Barbara supruga Šišmana (Sigmunda) kralja Ugarskoga, i sestra Hermana grofa Celjskoga.) Katarina pako ostavljena udova ubitoga grofa Ulrika, kano iz Celja protjerana, nastani se u svom drugom gradu „Varašd" zvanom, gdje je g. 1460 napomenutu povelju izdala, u kojoj žiteljem Rakovačkim podieli njeka prava u šumah, i koju povelju seljani iz Valetića i Salnika kano svetinju čuvaju, te na moju molbu jedino u svojoj pribitnosti za prepisati mi ju dadoše. Povelja ova pisana je sitnimi gotičkimi pismeni na kveru, pečat, koja je odpala, visila je na svilenoj vrbci; glasi pako ovako:

„Nos Catharina Dei gratia Cileae, Ortenburgae, Zagoriaeque etc. Comitissa relicta. Ad perpetuam rei memoriam tenore praesentium significamus, quibus incumbit universis, quod nos, sicut certis et rationabilibus de causis, sic non minus ad debitae supplicationis instantiam, nobis pro parte fidelium nostrorum universorum civium, oppidanorum, et Jobbagionum sub pertinentiis Castri mei Rakonok commorantium, sincera devotione porrecta, ipsorumque fidelium servitiorum ob respectum, matura deliberatione praehabita*) — (ostala izpuštivši) — omnes et singuli praefati districtus mei Rakonok, et appertinentiarum inhabitatores — — — — in Sylvis meis, ad dictum Castrum meum spectantibus, utpote: Radoiska gora, et Vranije, ac Jessenovecz — — — ipsi cives, et Jobbagiones mei, in provincia mea Rakonok — — (ostale izpuštivši). In cujus rei testimonium ac firmitatem perpetuam, praesentes litteras meas, Sigilli mei appensione munitas, eisdem duximus gratiosius expediendas. Datum in Varasd in festo S. Pancratii martyris (dne 12. svibnja) Anno Domini Millesimo quadringentesimo sexagentessimo. Commissione Dominii propria. H. Taubenaver."

*) Žalimo što nam nije priobćena povelja u cielosti i podpunom točnostju onako kako je pisana. Uredničtvo.

Kazalo.

Tiskarske pogreške.

Na	strani	248.	u	redku	6. плаћаѣу	mjesto	плаћаѣу;
„	„	251.	„	„	4. сомосегь	„	самосегь
„	„	255.	„	„	4. ибио	„	убио
„	„	„	„	„	18. пле-	„	племе-
„	„	263.	„	„	18. злои	„	злом
„	„	279.	„	„	13. присегао	„	присегао.
„	„	„	„	„	14. портници	„	поротници
„	„	308.	„	„	1. ·҂ахѯн·	„	·҂ахѯи·